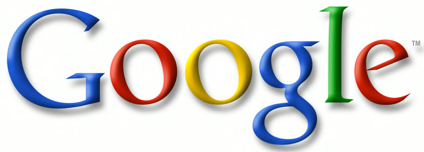

REGESTA
PONTIFICVM ROMANORVM

IVBENTE REGIA SOCIETATE GOTTINGENSI

CONGESSIT

PAVLVS FRIDOLINVS KEHR

ITALIA PONTIFICIA
VOL. III
E T R V R I A

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCCVIII

ITALIA PONTIFICIA

SIVE

REPERTORIVM PRIVILEGIORVM ET LITTERARVM
A ROMANIS PONTIFICIBVS ANTE ANNVM MCLXXXXVIII
· ITALIAE
ECCLESIIS, MONASTERIIS, CIVITATIBVS SINGVLISQVE PERSONIS
CONCESSORVM

IVBENTE REGIA SOCIETATE GOTTINGENSI

CONGESSIT

PAVLVS FRIDOLINVS KEHR

VOL. III

ETRVRIA

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCCVIII

PRAEFATIO.

Tertium Italiae pontificiae hoc volumen acta Romanorum pontificum continet, quae ad Etruriam sive Tusciam pertinent. Cuius provinciae fines haud facile quidem statuere nobis licuit. In medio enim quod dicimus aevo provincia Tusciae multo amplior quam nostris diebus exstitit; ita ut in Albini et Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 103. 105; I 49) sub „Tuscia" qui sequuntur episcopatus recensiti sint:

Nepesinus — Sutrinus — Civitatensis (Castellanus) — Ortanus — Ameliensis — Narniensis — Tuscanensis — Balneoregiensis — Urbevetanus — Clusinus — Suanensis — Castrensis — Grossetanus — Massanus — Vulterranus — Senensis — Aretinus — Faesulanus — Florentinus — Pistoriensis — Lucanus — Lunensis — Pisanus;

praeterea ducatus Spoletinus et archiepiscopatus Ianuensis aliquando provinciae Tusciae attributi fuere.

Nos autem dioeceses, quae ad Tusciam Romanam spectant, i. e. Nepesinam, Sutrinam, Civitatensem, Hortanam, Tuscanensem, Balneoregiensem, Urbevetanam et Castrensem atque Gallesanam iam in volumine II huius operis posuimus. De Ameliensi et Narniensi, hodie inter Umbriae provinciae episcopatus enumeratis, in volumine IV tractabimus; itemque de Castellano episcopatu cum oppido et abbatia Burgi s. Sepulcri, qui hodie pariter ad Umbriae provinciam addicitur, oppido licet Burgi s. Sepulcri a Leone X Florentinae metropolitanae ecclesiae subiecto. De Lunensi denique dioecesi inter Liguriae provinciae episcopatus disseremus. Remanent ita dioeceses: Florentina, Faesulana, Pistoriensis, Aretina, Senensis, Clusina, Suanensis, Grossetana, Massana, Volaterrana, Pisana et Lucana.

Quamquam volumen hoc duodecim has tantum dioeceses complectitur, primum et secundum tamen huius operis longe superat. Numerus enim documentorum, quae ex Tusciae archivis ad nos usque pervenerunt, maximus est: habes acta Romanorum pontificum num. 1501, quorum 754 iam conlata sunt in regesta Jaffeana; integra 911, autographa 369, spuria autem 98.

Neque mirum. Etruriae archiva prae ceteris Italiae fulgere inter omnes constat, praecipue reipublicae archivum Florentinum, Senense, Pisanum, Lucanum. Episcopatuum Volaterrani, Pisani et Lucani tabularia quoque magnum nomen apud viros doctos obtinuerunt; neque praetermittenda sunt ecclesiarum cathedralium archiva: et Florentinae et Aretinae, Volaterranae, Pisanae et Lucanae ipsius, quae recte pariter magni aestimantur.

Quid? Etruriae provincia in medio aevo monasteriis tam monachorum quam puellarum circumfluxit, quin etiam cunabula in ea fuere congregationum illarum Camaldulensis et Vallumbrosanae.

Quibus adnotatis, candide lector, accipe notitias has, quae, completo volumine, mihi occurrerunt:

pag. 2 n. 3: ed. Mon. Germ. Epp. III 80 n. 55 ad a. 556 april. 16.

pag. 4 n. 14: ed. F. Schneider in Quellen und Forschungen XI (1908) 61 ex A.

pag. 44 (Mon. s. Miniatis): C = Liber sive registrum etc., mb. s. XIV, exstat hodie Lucae in archivo cancellariae archiepiscopii, cf. p. 445.

pag. 84 (Vallombrosa): cf. Luigi Andreani Serie degli abati della badia di Razzolo (Firenze 1907).

pag. 118 (Pistoia): cf. Romolo Caggese Note e documenti per la storia del vescovado di Pistoia nel secolo XII in: Bull. stor. Pist. IX (1907) 133sq. — De Pistoriensi archivo patrimonii ecclesiastici disseruit nuperrime Qu. Santoli apud Mazzatinti — Degli Azzi Vitelleschi Gli archivi della storia d'Italia V 239 sq.

pag. 119 n. 5: ed. Caggesi in Bull. stor. Pist. IX 167 n. 2 ex A.

pag. 124 n. 4: Orig. Firenze Arch. di stato (Vescovado di Pistoia). Ed. Caggesi in Bull. stor. Pist. IX 166 n. 1.

pag. 193 (Montepulciano): Celestini III rescriptum (n. 2) ad ecclesiam s. Andreae in castro Politiano noviter a Theobaldo ep. Clusino aedificatam spectat. Exstat enim in archivo canonicorum ecclesiae Aretinae Rainerii ep. Faesulani sententia a. 1195 oct. 17 prolata, qua de mandato Celestini III controversiam inter Amideum ep. Aretinum et priorem de Montepolisiano ex una parte et Tebaldum ep. Clusinum ex altera super ecclesia s. Andreae definivit.

pag. 234 n. 17: lege *Laterano 1192 feb. 19.*

pag. 239 n. 1: cf. S. Leicht in Bull. Sen. XIV (1907) 19.

pag. 247 (Mon. s. Antimi): Quaedam chartae ex archivo s. Antimi hodie in bibliotheca Chisiana de Urbe quoque inveniuntur, inter quas adnotare iuvat rescriptorum cuiusdam pontificis formas, quae vulgo minutae sive conceptae appellantur, ad saec. XII aut XIII spectantium.

pag. 251 n. 1: lege Eugenio III.

pag. 318 ad I: cf. A. Manghi Un processo compulsoriale dell' anno 1639 a Firenze per il primato della chiesa Pisana (Pisa 1907).

pag. 440 (Mon. s. Iustinae): cf. Chelini Memorie storiche del monastero di S. Giustina, ms. — Raffaelle Salvetti Vita di S. Silao (Lucca 1903) p. 56 sq.

Denique gratias referimus humanissimis illis viris, qui praesto nobis in re fuere, ac praecipue Ludovico Schiaparelli Florentino, Fedoro Schneider Romano, Clementi Lupi Pisano, Petro Guidi Lucano et Ludovico Fumi, nunc Mediolanensis archivi praefecto.

Scr. Romae kal. iun. MDCCCCVIII.

KEHR.

RERVM INDEX.

FIESOLE

PISTOIA

AREZZO

SIENA

CHIVSI

SOVANA

ROSELLAE — GROSSETO

---

pag.

POPVLONIA — MASSA MARITTIMA

VOLTERRA

PISA

LVCCA

ELENCHVS PONTIFICVM ROMANORVM
QVORVM ACTA IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

(JK. = Jaffé-Kaltenbrunner; JE. = Jaffé-Ewald; JL. = Jaffé-Loewenfeld, Regesta pontificum Romanorum ab condita ecclesia ad annum post Christum natum MCXCVIII ed. Ph. Jaffé. Lipsiae 1885—88. — * = acta deperdita sive quorum simplex notitia habetur. — † = acta spuria. — Numeri documentorum, quorum autographa adhuc conservantur, typis crassioribus excussi sunt.)

				pag.
			Pelagius I.	
15	556 feb. 15	JK. 939	Etruria n. 3	2
†16	558 april. 2	JK. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 3	332
17	(558—60)	JK. 980	Volterra, Episc. n. 7	282
18	(558—60)	JK. 1006	Firenze, Episc. n. 1	7
†19	(555—60?)	JK. —	Firenze, Eccl. s. Mariae Maioris n. 1	21
†20	(555—60?)	JK. —	Firenze, Eccl. s. Miniatis infra turres n. 1	23
†21	(555—60?)	JK. —	Firenze, Eccl. s. Mariae Ughonis n. 1	23
			Benedictus I.	
†22	577 april. 13	JK. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 4	332
			Gregorius I.	
23	(591 ian.)	JE. 1083	Rosellae = Grosseto, Episc. n. 1 Populonia = Massa, Episc. n. 1	259 269
24	(591 iun.)	JE. 1119	Mon. s. Mamiliani de Monte Christi n. 1	277
25	(592 iul.)	JE. 1188	Sovana, Civ. n. 1	254
26	(599 mai.)	JE. 1668	Fiesole, Episc. n. 1	74
27	(600 iun.)	JE. 1782	Chiusi, Episc. n. 1	232
28	(600 sept.)	JE. 1793	Chiusi, Episc. n. 2	232
29	(604 ian.)	JE. 1992	Chiusi, Episc. n. 3	232
†30	(591—604) feb. 13	JE. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 5	332
			Bonifatius IV.	
†31	611 mai. 15	JE. —	Pisa, Civ. n. 1	355
			Vitalianus.	
†*32	672 ian. 12	JE. †2103	Mon. s. Salvatoris Sextense n. 1	458
			Sergius I.	
†33	688	JE. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 6	332
			Constantinus.	
*34	(711?)	JE. —	Siena, Episc. n. 1	199
†35	(713?)	JE. —	Arezzo, Episc. n. 2 Siena, Episc. n. 2	147 199
			Gregorius II.	
†36	727 mai. 15	JE. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 7	332
†37	729 ian.	JE. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 8	332
†*38	(715—31) mart. 4	JE. †2186	Mon. s. Salvatoris Sextense n. 2	458
†*39	(715—31) april. 11	JE. †2165	Mon. s. Salvatoris Sextense n. 3	458
			Gregorius III.	
40	740 oct. 15	JE. 2253	Etruria n. 4	2
†*41	(731—41)	JE. †2238	Mon. s. Salvatoris Sextense n. 4	458
			Zacharias.	
†42	(748)	JE. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 9	333
*43	(741—52)	JE. 2296	Arezzo, Episc. n. 3 Siena, Episc. n. 3	147 199
*44	(741—52)	JE. —	Arezzo, Episc. n. 4 Siena, Episc. n. 4	147 200

			Stephanus II.	pag.
45	752 mai. 19	JE. 2307	Arezzo, Episc. n. 5 Siena, Episc. n. 5	147 200
			Hadrianus I.	
*46	(772—95)	JE. —	Arezzo, Episc. n. 6 Siena, Episc. n. 6	147 200
			Leo III.	
*47	(801)	JE. 2509	Arezzo, Episc. n. 7 Siena, Episc. n. 7	148 200
*48	(795—803)	JE. —	Eccl. de Pappiana n. 1	368
49	(812 mart.)	JE. —	Pistoia, Mon. s. Bartholomaei n. 1	129
			Stephanus IV. (?)	
†*50	(816—17 ?)	JE. —	Mon. s. Michaelis de Martura n. 1	62
*51	(816—17 ?)	JE. —	Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 1	239
			Paschalis I.	
52	(823 feb.)	JE. —	Eccl. s. Michaelis de Cammiana n. 1	484
†*53	(817—24) mai. 16	JE. —	Mon. s. Salvatoris Sextense n. 5	458
*54	(817—24)	JE. —	Arezzo, Episc. n. 8 Siena, Episc. n. 8	148 200
			Gregorius IV.	
†55	829 mart. 27	JE. —	Pisa, Civ. n. 2	356
†*56	(827—44)	JE. —	Mon. s. Salvatoris Sextense n. 6	459
			Sergius II.	
†*57	(844—46) mart. 4	JE. —	Mon. s. Salvatoris Sextense n. 7	459
			Leo IV.	
†58	847 april. 3	JE. —	Pisa, Civ. n. 3	356
†*59	849 feb. 4	JE. —	Mon. s. Salvatoris Sextense n. 8	459
*60	(850 april.)	JE. I p. 331	Arezzo, Episc. n. 9 Siena, Episc. n. 9	148 200
61	(850 april.)	JE. I p. 331	Arezzo, Episc. n. 10 Siena, Episc. n. 10	148 200
			Hadrianus II.	
†*62	869 dec. 22	JE. —	Mon. s. Salvatoris Sextense n. 9	459
63	872 nov. 13	JE. 2952	Arezzo, Episc. n. 11	148
*64	(867—72)	JE. —	Arezzo, Episc. n. 12 Siena, Episc. n. 11	149 200
†*65	(867—72 ?)	JE. —	Mon. s. Michaelis de Martura n. 2	62
*66	(867—72 ?)	JE. —	Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 2	239
			Iohannes VIII.	
67	(875)	JE. 3009	Firenze, Episc. n. 2	7
68	877 aug. 13	JE. 3110	Arezzo, Episc. n. 13	149
*69	(878 april.)	JE. I p. 398	Etruria n. 5	3
70	(878 aug.)	JE. I p. 402	Etruria n. 6	3
71	880 (nov.)	JE. 3331	Etruria n. 7	3
†*72	(872—82 ?)	JE. —	Mon. s. Michaelis de Martura n. 3	62
*73	(872—82 ?)	JE. —	Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 3	239

				pag.
			Hadrianus III.	
*74	(884—85)	JL. —	Mon. s. Antimi n. 1	248
			Stephanus V.	
*75	(886)	JL. —	Volterra, Episc. n. 8	282
76	(886)	JL. 3409	Volterra, Episc. n. 9	282
			Formosus.	
†*77	(891—96)	JL. 3503	Mon. s. Michaelis de Martura n. 4	62
*78	(891—96)	JL. 3505	Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 4	239
			Iohannes IX. (?)	
†*79	(898—900?)	JL. —	Lucca, Mon. s. Pontiani n. 1	445
†*80	(898—900?)	JL. —	Lucca, Mon. s. Pontiani n. 2	445
			Benedictus IV.	
81	(901 feb.)	JL. I p. 444	Lucca, {Episc. n. 1 Civ. n. 1	388 449
*82	(901 mart. 2)	JL. I p. 444	Arezzo, Episc. n. 14	149
†83	901 april. 6	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 10	333
			Sergius III.	
*84	(904—11)	JL. —	Mon. s. Antimi n. 2	248
			Stephanus VII.	
*85	(929—31)	JL. 3583	Mon. s. Antimi n. 3	248
			Marinus II.	
†86	944 mart. 30	JL. —	Pisa, Civ. n. 4	356
			Agapitus II.	
†87	948 aug. 3	JL. —	Pisa, Civ. n. 5	356
			Iohannes XII.	
†88	957 mai. 6	JL. —	Pisa, Civ. n. 6	356
			Iohannes XIII.	
*89	(965—72)	JL. 3758	Mon. s. Antimi n. 4	248
			Benedictus VII.	
†90	978 april. 3	JL. —	Pisa, Civ. n. 7	356
†91	983 april. 8	JL. —	Pisa, Civ. n. 8	356
*92	(974—83)	JE. 3531	Mon. s. Antimi n. 5	248
			Iohannes XV.	
†93	987 mai. 12	JL. —	Pisa, Civ. n. 9	357
94	992 mai.	JL. 3842. 3860	Mon. s. Antimi n. 6	248
			Gregorius V.	
95	996 mai. 27	JL. 3864	Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 5	239
†96	997 april. 13	JL. —	Pisa, Civ. n. 10	357
†97	998 april. 26	JL. —	Pisa, Civ. n. 11	357
†98	998 sept. 27	JL. —	Pisa, Civ. n. 12	357
†99	999 ian. 26	JL. —	Pisa, Civ. n. 13	357

				pag.
			Silvester II.	
†100	1000 april. 28	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 11	333
†101	1000 april. 28	JL. —	Pisa, Civ. n. 14	357
102	1000 mai.	JL. 3910	Arezzo, Mon. incertum n. 1	164
103	1002 nov.	JL. 3925	Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 6	239
*104	(999—1003)	JL. —	Rosellae = Grosseto, Episc. n. 2	259
			Populonia = Massa, Episc. n. 2	269
			Iohannes XVIII.	
†105	1004 april. 9	JL. —	Pisa, Civ. n. 15	357
106	1006 nov.	JL. 3948	Siena, Mon. s. Eugenii n. 1	223
107	1007 mai.	JL. 3953	Pisa, Eccl. cathedr. n. 12	333
108	(1003—07)	JL. —	Volterra, Episc. n. 10	282
			Comites de Aldobrandesca n. 1	313
*109	(1003—09)	JL. —	Arezzo, Eccl. cathedr. n. 1	157
			Sergius IV.	
*110	1010 dec. 2	JL. —	Mon. s. Salvatoris Sextense n. 10	459
			Benedictus VIII.	
†111	1015 mart. 27	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 13	334
†*112	(1016)	JL. 4022	Pisa, Civ. n. 16	357
*113	(1012—21)	JL. 4031	Chiusi, Episc. n. 4	232
			Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 7	240
*114	(1012—22)	JL. —	Mon. s. Iustiniani de Falesia n. 1	273
*115	(1021—24)	JL. —	Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 8	240
116	(1021—24)	JL. 4054	Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 9	240
*117	(1012—24)	JL. —	Mon. s. Salvatoris in Septimo n. 1	53
			Iohannes XIX.	
*118	(1027 april. 4)	JL. I p. 517	Fiesole, Episc. n. 2	74
*119	(1027 april. 7)	JL. I p. 517	Lucca, Eccl. s. Michaelis in Foro n. 1	410
*120	(1027)	JL. —	Fiesole, Mon. s. Bartholomaei n. 1	79
121	(1029 mai.)	JL. —	Arezzo, Episc. n. 15	149
			Siena, Episc. n. 12	201
†*122	(1024—33)	JL. —	Mon. s. Salvatoris Sextense n. 11	459
*123	— —	JL. —	Sovana, Episc. n. 1	253
*124	— —	JL. —	Carpinianum n. 1	294
*125	— —	JL. —	Lucca, Mon. s. Petri in Cortina n. 1	444
			Benedictus IX.	
126	1036 nov.	JL. I p. 520	Firenze, Eccl. cathedr. n. 1	13
127	1038 mart. 24	JL. 4109	Firenze, Eccl. cathedr. n. 2	13
128	1044 april.	JL. 4115	Firenze, Mon. s. Miniatis n. 1	44
*129	— —	JL. —	Sovana, Civitas et comitatus n. 2	255
*130	— —	JL. —	Rosellae = Grosseto, Comitatus Rosellanus n. 1	262
*131	— —	JL. —	Rosellae = Grosseto, Comitatus Rosellanus n. 2	262
*132	— —	JL. —	Populonia = Massa, Comitatus Corninus n. 1	276
*133	— —	JL. —	Garfagnana n. 1	485

				pag.
			Gregorius VI.	
134	1045 nov.	JL. 4124	Lucca, Eccl. s. Alexandri n. 1	409
135	1046 feb. 18	JL. 4129	Firenze, Eccl. cathedr. n. 3	14
†136	1046 april. 13	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 14	334
			Leo IX.	
137	1049 april. 18	JL. 4162	Mon. s. Salvatoris in Septimo n. 2	53
138	1050 mai. 29	JL. 4227	Arezzo, Eccl. s. Mariae in Gradibus n. 1	160
139	1050 iul. 11	JL. 4228	Lucca, Mon. s. Pontiani n. 3	446
*140	1050 iul. 15	JL. 4229	Fiesole, Mon. s. Bartholomaei n. 2	79
141	1050 iul. 15	JL. 4230	Firenze, Eccl. cathedr. n. 4	14
142	1050 iul. 19	JL. 4231	Mon. s. Salvatoris in Insula n. 1	310
143	1050 aug. 6	JL. 4232	Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 10	240
144	1051 mart. 9	JL. 4253	Lucca, Domus hospitalis s. Iohannis in capite burgi n. 1	448
145	1051 mart. 12	JL. 4254	Lucca, Eccl. cathedr. n. 1	397
†146	1051 april. 13	JL. —	Pisa, Civ. n. 17	358
147	1051 oct. 16	JL. 4262	Mon. s. Mariae in Gorgona n. 1	382
148	1052 feb. 3	JL. 4266	Lucca, Eccl. cathedr. n. 2	398
*149	(1053 feb.)	JL. —	Arezzo, Episc. n. 16	149
†150	1053 mai.	JL. —	Pisa, Civ. n. 18	358
†151	(1049—54)	JL. 4324	Lucca, Mon. s. Pontiani n. 4	446
*152	(1049—54)	JL. —	Mon. s. Martini in Casa nova n. 1	132
*153	(1049—54)	JL. 4313	Mon. s. Salvatoris in Silvamunda n. 1	168
*154	(1049—54)	JL. —	Mon. s. Salvatoris de Spugna n. 1	309
			Victor II.	
*155	(1055 iun.)	JL. —	Arezzo, Episc. n. 17	149
†156	1055 aug. 26	JL. —	Pisa, Civ. n. 19	358
157	(1056 april. 13)	JL. —	Eccl. s. Agnetis in Tarciano n. 1	221
*158	(1056)	JL. 4346	Vallombrosa n. 1	87
*159	(1057 april.)	JL. —	Arezzo, Episc. n. 18	150
*160	(1057 april.)	JL. I p. 552	Arezzo, Episc. n. 19 Siena, Episc. n. 13	150 201
*161	(1057 mai.—iun.)	JL. I p. 553	Arezzo, Episc. n. 20 Siena, Episc. n. 14	150 201
162	1057 iul. 23	JL. 4370	Arezzo, Episc. n. 21 Siena, Episc. n. 15	150 201
163	(1055—57)	JL. 4341	Pisa, Eccl. cathedr. n. 15	334
*164	(1055—57)	JL. 4358	Arezzo, Eccl. cathedr. n. 2	157
*165	(1055—57)	JL. —	Lucca, Eccl. cathedr. n. 3	398
			Stephanus IX.	
166	1057 oct. 18	JL. 4373	Lucca, Clerus n. 1	406
167	1057 nov. 19	JL. 4375	Arezzo, Eccl. cathedr. n. 3	158
168	(1057)	JL. 4379	Fiesole, Episc. n. 3 Fiesole, Civ. n. 1	75 80
*169	(1057—58)	JL. —	Arezzo, Episc. n. 22 Siena, Episc. n. 16	150 201
*170	(1057—58)	JL. —	Lucca, Episc. n. 2	388
171	(1058 mai. 16)	JL. —	Mon. s. Ianuarii in Campo Leonis n. 1 Chiusi, Episc. n. 5	166 232
172	(1058 iul. 9)	JL. —	Vallombrosa n. 2	88

			Nicolaus II.	pag.
173	1058 (dec.)	JL. 4392	Fiesole, Episc. n. 4	75
			Mon. s. Hilarii in Alfiano n. 1	82
			Mon. s. Laurentii de Cultubono n. 1	102
			Mon. s. Petri in Monte Muro n. 1	103
*174	(1058 dec.)	JL. —	Etruria n. 8	3
175	(1058)	JL. —	Mon. s. Laurentii de Cultubono n. 2	102
*176	(1059 ian.)	JL. —	Arezzo, Episc. n. 23	150
			Siena, Episc. n. 17	201
*177	(1059)	JL. 4394	Arezzo, Episc. n. 24	151
178	1059 mai.	JL. I p. 559	Arezzo, Episc. n. 25	151
			Siena, Episc. n. 18	201
179	1059 nov. 7	JL. I p. 561	Firenze, Mon. s. Felicitatis n. 1	29
180	1059 nov. 24	JL. 4415	Eccl. s. Petri in Quarto n. 1	41
181	1059 dec. 1	JL. I p. 561	Volterra, Episc. n. 11	283
			Fucecchio, Comites de Ficiclo n. 1	482
182	1059 dec. 6	JL. 4416	Pisa, Eccl. cathedr. n. 16	334
183	1059 dec. 11	JL. 4417	Empoli, Eccl. s. Andreae et s. Nicolai n. 1	56
184	1059 dec. 11	JL. 4418	Eccl. s. Hippolyti in Valle Elsae n. 1	58
*185	(1059 ex.—1060 in.)	JL. —	Firenze, Eccl. cathedr. n. 5	14
186	(1060 ian. 3)	JL. —	Impruneta, Eccl. s. Mariae n. 1	47
187	1060 ian. 8	JL. 4425	Firenze, Mon. s. Felicitatis n. 2	30
†*188	(1060) ian. 9	JL. —	Firenze, Eccl. s. Laurentii n. 1	18
189	1060 ian. 16	JL. 4426	Firenze, Eccl. ss. Michaelis et Eusebii in Podio n. 1	24
190	1060 ian. 17	JL. 4427	Mon. s. Salvatoris in Insula n. 2	310
191	1060 ian. 18	JL. 4428	Eccl. s. Andreae in Musciano n. 1	49
192	1060 ian. 20	JL. 4429	Firenze, Eccl. s. Laurentii n. 2	18
*193	(1060)	JL. —	Firenze, Eccl. cathedr. n. 6	15
			Firenze, Eccl. s. Laurentii n. 3	19
194	(1061 ian.)	JL. 4441	Firenze, Eccl. cathedr. n. 7	15
			Firenze, Eccl. s. Laurentii n. 4	19
195	1061 april. 27	JL. 4459	Sovana, Eccl. cathedr. n. 1	254
*196	(1059—61)	JL. —	Firenze, Mon. s. Ambrosii n. 1	35
*197	(1059—61)	JL. —	Impruneta, Eccl. s. Mariae n. 2	47
*198	(1059—61)	JL. —	Eccl. s. Mariae ad Marturam n. 1	60
*199	(1059—61)	JL. —	Siena, Eccl. cathedr. n. 1	206
			Alexander II.	
*200	(1061)	JL. —	Colle di Val d'Elsa n. 1	305
*201	(1062 iun. 6)	JL. —	Eccl. s. Mariae in Monte n. 1	476
*202	(1062 iun. 6)	JL. —	Eccl. s. Mariae in Monte n. 2	476
*203	(1062 iun. 26)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 1a	487
*204	(1062 aug. 20)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 1b	487
*205	(1062 aug. 27)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 1c	488
*206	(1062 sept. 2)	JL. —	Lucca, Civ. n. 2	449
*207	(1062 sept. 3)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 2a	488
†*208	1062 sept. 8	JL. —	Volterra, Civ. n. 1	290
*209	(1062 oct. 11)	JL. I p. 569	Lucca, Civ. n. 3	449
*210	(1062 oct. 11)	JL. —	Lucca, Civ. n. 4	449
*211	(1062 oct. 11)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 4a	488
*212	(1062 oct. 18)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 4b	488
213	1062 oct. 19	JL. 4486	Lucca, Civ. n. 5	450
214	1062 nov. 2	JL. 4487	Lucca, Civ. n. 6	450

				pag.
215	1062 nov. 22	JL. 4488	Eccl. s. Michaelis ad Montem n. 1	464
216	1062 nov. 24	JL. 4489	Firenze, Eccl. cathedr. n. 8	15
*217	(1062 nov. 30)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 6[a]	488
*218	(1062 dec. 3)	JL. —	Lucca, Civ. n. 7	450
*219	(1061—62)	JL. —	Lucca, Mon. s. Iustinae n. 1	440
220	1062 dec. 12	JL. I p. 569	Lucca, Mon. s. Iustinae n. 2	440
221	1062 dec. 13	JL. 4490	Pisa, Eccl. cathedr. n. 17	334
*222	(1062 dec. 16)	JL. —	Lucca, Civ. n. 8	450
223	1062 dec. 19	JL. 4491	Lucca, Eccl. cathedr. n. 4	398
*224	(1062 dec. 19)	JL. —	Lucca, Civ. n. 9	450
225	1062 dec. 31	JL. 4493	Mon. s. Salvatoris in Insula n. 3	311
226	(1062)	JL. 4540	Firenze, { Episc. n. 3 Eccl. cathedr. n. 9	8 15
227	(1062)	JL. 4485	Populonia = Massa, Episc. n. 3	270
†228	1062	JL. —	Pisa, Civ. n. 20	358
229	1063 ian. 7	JL. 4497	Lucca, Eccl. s. Donati n. 1	438
*230	(1063 mart. 22)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 9[a]	488
231	(1063)	JL. 4535	Etruria n. 9	3
†232	1063	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 18	335
*233	(1064 ian. 4)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 9[b]	488
*234	(1064 iul. 19)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 9[c]	488
*235	(1064 aug. 3)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 9[d]	489
236	1064 aug. 31	JL. 4554	Lucca, Civ. n. 10	450
*237	(1064 aug.)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 10[a]	489
238	1064 sept. 20	JL. 4555	Arezzo, Eccl. cathedr. n. 4	158
239	(1064)	JL. 4552	Firenze, Civ. n. 1	35
†*240	(1064)	JL. —	Lucca, Eccl. cathedr. n. 5	398
†*241	1064	JL. 4554[a]	Lucca, Civ. n. 11	450
242	1065 feb. 7	JL. 4562	Pisa, Eccl. cathedr. n. 19	335
243	1065 april. 16	JL. 4563	Firenze, Mon. s. Miniatis n. 2	44
244	1065 april. 16	JL. —	Firenze, Mon. s. Miniatis n. 3	44
*245	(1066 aug. 19)	JL. —	Lucca, Civ. n. 12	451
*246	(1066 aug. 25)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 12[a]	489
*247	(1066 oct. 27)	JL. —	Lucca, Civ. n. 13	451
*248	(1066 nov. 2)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 13[a]	489
*249	(1066 nov. 12)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 13[b]	489
250	1066	JL. 4595	Populonia = Massa, Episc. n. 4	270
251	1067 mai. 22	JL. 4631	Firenze, Mon. s. Petri Maioris n. 1	32
*252	(1067)	JL. —	Firenze, Episc. n. 4	8
253	(1066—67)	JL. 4617	Arezzo, Episc. n. 26	151
†254	1068 mart. 7	JL. †4644[a]	Mon. s. Salvatoris Sextense n. 12	459
*255	(1068 mart.)	JL. I p. 583	Chiusi, Episc. n. 6	233
*256	(1068 mai.—iun.)	JL. —	Chiusi, Episc. n. 7	233
257	1068 iul. 11	JL. I p. 583	Lucca, Episc. n. 3	388
*258	(1068 iul. 13)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 13[c]	489
*259	(1068 iul. 13)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 13[d]	489
*260	(1068 iul. 13)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 13[e]	489
*261	(1068 iul. 13)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 13[f]	489
*262	(1068 iul. 18)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 13[g]	490
*263	(1068 iul. 21)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 13[h]	490
*264	(1068 iul. 29)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 13[i]	490
*265	(1068 aug. 10)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 13[k]	490
*266	(1068 aug. 10)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 13[l]	490

				pag.
*267	(1068 aug. 27)	JL. —	Lucca, Civ. n. 14	451
*268	(1068 aug. 27)	JL. —	Lucca, Civ. n. 15	451
*269	(1068 aug. 28)	JL. —	Lucca, Civ. n. 16	451
*270	(1068 aug. 30)	JL. —	Lucca, Civ. n. 17	451
*271	(1068 aug. 30)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 17[a]	490
272	1068 sept. 7	JL. 4652	Lucca, Civ. n. 18	451
*273	(1068 sept. 7)	JL. —	Lucca, Civ. n. 19	452
*274	(1068 sept. 8)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 19[a]	490
*275	(1068 sept. 11)	JL. —	Lucca, Civ. n. 20	452
*276	(1068 sept. 11)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 20[a]	490
*277	(1068 sept. 12)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 20[b]	490
*278	(1068 sept. 13)	JL. I p. 583	Lucca, Civ. n. 21	452
*279	(1068 sept. 17)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 21[a]	491
*280	(1068 sept. 23)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 21[b]	491
*281	(1068 sept. 23)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 21[c]	491
*282	(1068 oct. 6)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 21[d]	491
283	1068 oct. 13	JL. 4654	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 1	414
*284	(1068 oct. 27)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 21[e]	491
*285	(1068 oct. 29)	JL. I p. 583	Lucca, Civ. n. 22	452
*286	(1068 oct. 29)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 22[a]	491
287	1068 nov. 1	JL. 4655	Mon. s. Michaelis de Martura n. 5	62
*288	(1068 nov. 26)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 22[b]	491
*289	(1068 nov. 26)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 22[c]	491
*290	(1068 nov. 26)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 22[d]	491
*291	(1068 dec.)	JL. I p. 583	Chiusi, Episc. n. 8	233
*292	(1068 dec. 6)	JL. —	Lucca, Civ. n. 23	452
*293	(1068 dec. 6)	JL. I p. 583	Lucca, Civ. n. 24	452
*294	(1068 dec. 6)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 24[a]	492
*295	(1068 dec. 8)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 24[b]	492
296	1068 dec. 16	JL. 4656	Firenze, Eccl. cathedr. n. 10	15
297	1068 dec. 19	JL. —	Firenze, Mon. s. Miniatis n. 4	45
298	1068 dec. 19	JL. —	Firenze, Mon. s. Miniatis n. 5	45
*299	(1068 dec. 29)	JL. —	Firenze, Eccl. s. Petri de Scaradio n. 1	22
300	1068 dec. 30	JL. 4657	Chiusi, Episc. n. 9	233
301	(1068)	JL. —	Firenze, { Episc. n. 5 Civ. n. 2	8 36
*302	(1068)	JL. I p. 583	Firenze, Episc. n. 6	8
303	(1068)	JL. —	Firenze, { Episc. n. 7 Eccl. cathedr. n. 11	8 15
304	(1068)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 24[c]	492
305	1069 nov. 6	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 24[d]	492
306	1070 ian. 13	JL. 4670	Mon. s. Trinitatis in Turri n. 1	228
307	1070 iun. 8	JL. 4676	{ Arezzo, Episc. n. 27 Siena, Episc. n. 19	151 201
308	1070 aug. 16	JL. 4677	Mon. s. Mariae in Gorgona n. 2	382
*309	1070 oct. 6	JL. —	Lucca, Eccl. cathedr. n. 6	398
310	1070 oct. 7	JL. 4678	Firenze, Mon. s. Mariae n. 1	27
*311	(1070 oct. 15)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 24[e]	492
*312	(1070 dec. 2)	JL. —	Lucca, Civ.; App. n. 24[f]	492
313	1070 dec. 3	JL. 4680	Lucca, Episc. n. 4	388
314	1070 dec. 3	JL. 4681	Lucca, Clerus n. 2	407
†*315	1070	JL. —	Lucca, Episc. n. 5	388
*316	(1071 mai. 22)	JL. I p. 586	Lucca, Eccl. s. Reparatae n. 1	408

				pag.
317	(1070—71)	JL. 4683	Lucca, Civ. n. 25	452
*318	1072 iun. 20	JL. —	Populonia = Massa, Episc. n. 5	270
*319	(1072 oct. 5)	JL. I p. 588	Lucca, Civ. n. 26	453
320	(1072 oct. 21)	JL. —	Eccl. ss. Donati et Nicolai in Citille n. 1	103
321	1072 oct. 29	JL. 4707	Camaldoli n. 1	175
*322	(1072 nov. 1)	JL. —	Camaldoli n. 2	176
323	1072 nov. 24	JL. —	Lucca, Civ. n. 27	453
*324	(1073)	JL. —	Firenze, Mon. s. Petri Maioris n. 2	32
325	(1061—73)	JL. 4734	Firenze, Mon. s. Mariae n. 2	27
326	(1061—73)	JL. 4724	Lucca, { Episc. n. 6 Clerus n. 3	389 407
327	(1061—73)	JL. 4722	Lucca, { Episc. n. 7 Clerus n. 4	389 407
328	(1061—73)	JL. 4723	Lucca, Eccl. cathedr. n. 7	399
*329	(1061—73)	JL. —	Firenze, Eccl. s. Laurentii n. 5	19
*330	(1061—73)	JL. —	Firenze, Mon. s. Ambrosii n. 2	35
*331	(1061—73)	JL. 4741	Eccl. s. Mariae ad Marturam n. 2	60
*332	(1061—73)	JL. —	Mon. s. Hilarii in Alfiano n. 2	82
*333	(1061—73)	JL. 4745	Pistoia, Eccl. cathedr. n. 1	124
*334	(1061—73)	JL. —	Siena, Eccl. cathedr. n. 2	207
*335	(1061—73)	JL. —	Chiusi, Eccl. s. Mustiolae n. 1	235
*336	(1061—73)	JL. —	Mon. s. Salvatoris in Spugna n. 2	309
*337	(1061—73)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 2	414
*338	(1061—73)	JL. —	Lucca, Domus hospitalis s. Iohannis in capite burgi n. 2	448
*339	(1061—73)	JL. —	Eccl. s. Petri in Campo n. 1	473
*340	(1061—73)	JL. 4744	Eccl. s. Genesii n. 1	474
†*341	(1061—73)	JL. —	Arezzo, Clerus n. 1	159
			Gregorius VII.	
342	1073 april. 29	JL. 4776	Firenze, Episc. n. 8	8
*343	(1073 iul.—aug.)	JL. —	Lucca, Episc. n. 8	389
344	1073 sept. 1	JL. 4792	Lucca, Episc. n. 9	389
345	(1073)	JL. 4814	Vallombrosa n. 3	88
346	1074 ian. 18	JL. 4818	Mon. s. Mariae in Gorgona n. 3	382
347	1074 mart. 4	JL. 4827	Rosellae = Grosseto, Episc. n. 3	259
348	1074 mart. 20	JL. 4844	Camaldoli n. 3	176
349	1074 april. 25	JL. 4864	Lucca, Mon. s. Pontiani n. 5	446
350	1074 nov. 20	JL. 4899	Populonia = Massa, Episc. n. 6	270
*351	(1073—74)	JL. —	Chiusi, { Episc. n. 10 Eccl. s. Mustiolae n. 2	233 235
352	1075 ian. 13	JL. 4924	Chiusi, { Eccl. s. Mustiolae n. 3 Comites de comitatu Clusino n. 1	235 249
353	1075 ian. 16	JL. 4925	Comites de comitatu Clusino n. 2	250
354	1075 mart. 5	JL. 4938	Fiesole, { Episc. n. 5 Civ. n. 2	75 80
355	1076 nov. 1	JL. 5008	{ Etruria n. 10 Siena, Episc. n. 20	3 202
356	1076 dec. 28	JL. 5015	Firenze, Eccl. cathedr. n. 12	16
357	(1076)	JL. 4987	{ Rosellae = Grosseto, Episc. n. 4 Populonia = Massa, Episc. n. 7	259 270
358	(1077 feb. 7)	JL. —	Eccl. s. Miniatis de Robbiano n. 1	116
359	1077 aug. 10	JL. 5044	Pisa, Mon. s. Michaelis in burgo n. 1	348

				pag.
360	1077 aug. 11	JL. 5045	Lucca, Eccl. cathedr. n. 8	399
361	1077 aug. 28	JL. —	Firenze, { Eccl. cathedr. n. 13	16
			Firenze, { Mon. s. Miniatis n. 6	45
*362	(1077)	JL. —	Pisa, Episc. n. 2	319
363	1077 sept. 1	JL. 5046	Pisa, Episc. n. 3	319
364	1077 sept. 16	JL. 5047	Volterra, Episc. n. 12	283
365	1077 sept. 16	JL. 5048	Pisa, Episc. n. 4	319
366	1078 ian. 10	JL. 5062	Mon. s. Salvatoris in Septimo n. 3	53
*367	1078 mart. 3	JL. I p. 625	Comites de comitatu Clusino n. 3	250
*368	(1078 mart. 3)	JL. I p. 625	Fucecchio, Comites de Ficiclo n. 2	482
*369	(1078)	JL. —	Lucca, Eccl. cathedr. n. 9	399
370	1078 nov. 28	JL. 5092	Lucca, Eccl. cathedr. n. 10	399
371	1078 nov. 30	JL. 5093	Pisa, Episc. n. 5	320
372	(1078)	JL. 5294	Firenze, Mon. s. Felicitatis n. 3	30
373	1079 oct. 1	JL. 5136	Lucca, { Eccl. cathedr. n. 11	399
			Lucca, { Clerus n. 5	407
*374	(1080?)	JL. —	Lucca, Eccl. cathedr. n. 12	400
375	1081 mart. 2	JL. 5199	Pisa, Mon. s. Zenonis n. 1	350
376	(1081)	JL. 5219	Fucecchio, Comites de Ficiclo n. 3	482
377	1085 mai. 9	JL. 5312	Fucecchio, Mon. s. Salvatoris n. 4	478
378	(1075—85)	JL. 5283	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 1	105
*379	(1073—85)	JL. 5295	Firenze, Mon. s. Salvii n. 1	39
*380	(1073—85)	JL. 5313	Vallombrosa n. 4	88
*381	(1073—85)	JL. —	Siena, Eccl. cathedr. n. 3	207
			Clemens III (Wibertus).	
*382	(1085—86)	JL. 5317	Lucca, Episc. n. 10	390
			Victor III.	
†383	1087 aug. 26	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 20	335
			Urbanus II.	
384	(1088)	JL. 5380	Pistoia, Episc. n. 1	119
385	(1088)	JL. 5383	{ Vallombrosa n. 5	88
			{ Pistoia, Episc. n. 2	119
			{ Pisa, Episc. n. 6	320
386	1090 ian. 10	JL. 5427. 5756	Pistoia, Eccl. cathedr. n. 2	124
387	1090 april. 6	JL. 5433	Vallombrosa n. 6	88
*388	(1089—90)	JL. 5753	Fucecchio, Mon. s. Salvatoris n. 2	479
389	1091 iun. 28	JL. 5449	Pisa, Episc. n. 7	320
390	(1091) iul. 14	JL. 5451	{ Vallombrosa n. 7	89
			{ Camaldoli n. 4	176
			{ Pisa, Episc. n. 8	321
*391	(1091)	JL. —	Pisa, Civ. n. 21	358
392	1092 april. 21	JL. 5464	Pisa, Episc. n. 9	321
*393	(1092)	JL. —	Pisa, Episc. n. 10	321
†394	1093 feb. 24	JL. —	Prato, Oppidum n. 1	142
*395	1094 mart. 16	JL. —	Mon. s. Salvatoris Sextense n. 13	460
396	1094 sept. 12	JL. 5527	Mon. s. Salvatoris in Septimo n. 4	53
397	1094 dec. 19	JL. 5532	Pistoia, Eccl. cathedr. n. 3	124
398	1095 feb. 1	JL. 5539	Mon. s. Petri de Puteolis n. 1	462
399	(1088—95)	JL. 5536	Lucca, Episc. n. 11	390
†400	1096 feb. 12	JL. —	Pisa, Civ. n. 22	358

				pag.
401	(1096) oct. 9	JL. —	Vallombrosa n. 8	89
*402	(1098)	JL. —	Pisa, Civ. n. 23	359
*403	(1099)	JL. —	Vallombrosa n. 9	89
*404	(1096—99)	JL. 5769	Lucca, Episc. n. 12	390
*405	(1092—99)	JL. —	Pisa, Episc. n. 11	321
*406	(1088—99)	JL. 5750	Firenze, Mon. s. Salvii n. 2	39
*407	(1088—99)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 2	105
*408	(1088—99)	JL. —	Pistoia, Episc. n. 3	119
*409	(1088—99)	JL. —	Pistoia, Episc. n. 4	119
*410	(1088—99)	JL. —	Lucca, Episc. n. 13	390
			Paschalis II.	
†411	(1100)	JL. 5857	Pisa, Civ. n. 24	359
412	1101 april. 7	JL. —	Mon. s. Mariae Albarense n. 1 Rosellae = Grosseto, Episc. n. 5	255 260
413	1102 mart. 4	JL. 5894	Firenze, Eccl. cathedr. n. 14	16
*414	1102 mart. 6	JL. 5895	Mon. s. Salvatoris in Septimo n. 5	54
415	1102 mart. 11	JL. 5898	Fiesole, Episc. n. 6	75
416	1103 mai. 24	JL. 5946	Volterra, Episc. n. 13 Eccl. s. Geminiani n. 1	283 303
417	1103 oct. 14	JL. 5965	Lucca, Episc. n. 14 Lucca, Eccl. cathedr. n. 13	390 400
418	1104 april. 27	JL. 5977	Lucca, Mon. s. Pontiani n. 6	446
419	(1104 sept.)	JL. —	Pistoia, Eccl. cathedr. n. 4	124
420	1104 oct. 28	JL. 5984	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 3	414
421	1105 mart. 23	JL. 6014	Camaldoli n. 5	176
*422	(1105 mart.)	JL. —	Volterra, Episc. n. 14 Mon. s. Salvatoris in Insula n. 4	283 311
*423	(1105)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 4	415
424	(1105) april. 10	JL. 6026	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 5	415
425	1105 sept. 8	JL. 6038	Arezzo, Eccl. cathedr. n. 5	158
426	1105 nov. 14	JL. 6052	Pistoia, Episc. n. 5	119
427	(1106) mai. 23	JL. 6085	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 6	415
428	1106 mai. 24	JL. 6086	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 7	415
429	1106 sept. 19	JL. 6091	Mon. s. Salvatoris in Moxi n. 1	378
430	1107 sept. 18	JL. 6167	Lucca, Episc. n. 15	390
431	1107 sept. 18	JL. 6168	Lucca, Eccl. cathedr. n. 14	400
†432	1107 sept. 18	JL. —	Lucca, Eccl. cathedr. n. 15	400
433	1107 sept. 21	JL. 6169	Figline, Mon. s. Mariae n. 1	99
434	1107 sept. 24	JL. 6170	Firenze, Mon. s. Mariae n. 3	28
435	1107 sept. 25	JL. 6580	Fucecchio, Mon. s. Salvatoris n. 3	479
436	1107 oct. 3	JL. 6171	Mon. s. Petri de Luco n. 1	69
*437	(1108)	JL. —	Mon. s. Salvatoris in Insula n. 5	311
438	(1108 mai. 5)	JL. 6216	Mon. s. Salvatoris in Insula n. 6	311
†439	1108	JL. —	Lucca, Eccl. s. Alexii n. 1	454
440	(1109) mart. 6	JL. 6492	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 8	415
441	1109 mart. 7	JL. 6226	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 9	415
442	1109 sept. 29	JL. 6240	Siena, Mon. s. Michaelis de podio s. Donati n. 1	212
443	1110 ian. 9	JL. 6256	Firenze, Mon. s. Miniatis n. 7	45
*444	(1099—1110)	JL. —	Pistoia, Eccl. cathedr. n. 5	125
445	(1111 april.)	JL. 6293	Arezzo, Episc. n. 28	152
446	(1111 april.)	JL. 6294	Arezzo, Episc. n. 29 Arezzo, Civ. n. 1	152 164

				pag.
447	(1103—11) nov. 4	JL. 6282	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 10 Lucca, Eccl. cathedr. n. 16	416 401
448	(1103—11) nov. 4	JL. 6283	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 11	416
449	(1105—11)	JL. 6183	Lucca, Episc. n. 16 Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 12	391 416
450	(1105—11)	JL. 6182	Lucca, Episc. n. 17 Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 13	391 416
451	(1105—11)	JL. 6184	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 14	416
452	(1105—11)	JL. 6185	Lucca, Episc. n. 18 Lucca, Eccl. cathedr. n. 17 Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 15	391 401 417
453	(1111)	JL. 6571	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 16	417
454	1112 mai. 20	JL. —	Colle di Val d' Elsa n. 2	305
455	(1113 sept. 15)	JL. —	Bugiano, Mon. s. Mariae n. 1 Bugiano, Eccl. s. Mariae et Iohannis bapt. n. 1	470 469
456	1113 nov. 4	JL. 6357	Camaldoli n. 6	177
457	1114 april. 15	JL. 6381	Firenze, Eccl. s. Laurentii n. 6	19
*458	1114 mai. 28	JL. —	Populonia = Massa, Episc. n. 8	271
*459	(1114)	JL. —	Pisa, Civ. n. 25	359
460	1115 feb. 9	JL. 6447	Vallombrosa n. 10	89
461	1115 nov. 17	JL. 6477	Arezzo, Episc. n. 30	152
462	1115 nov. 27	JL. 6478	Colle di Val d' Elsa n. 3	306
463	(1100—1115) dec. 4	JL. 6438	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 17	417
464	(1099—1115)	JL. 6426	Volterra, Episc. n. 15 Eccl. s. Geminiani n. 2	284 303
465	(1104—16) ian. 13	JL. 6494	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 18	417
466	(1104—16) ian. 27	JL. 6495	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 19	417
467	(1104—16) ian. 29	JL. 6486	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 20	417
468	(1101—16) mart. 13	JL. 6493	Firenze, Civ. n. 3	36
*469	(1116)	JL. —	Firenze, Episc. n. 9	9
*470	(1116)	JL. —	Firenze, Civ. n. 4	36
471	1116 mart. 3	JL. 6508	Firenze, Episc. n. 10 Firenze, Civ. n. 5	9 36
472	1116 mart. 8	JL. I p. 762	Pisa, Civ. n. 26 Lucca, Episc. n. 19	359 391
473	1116 mai. 13	JL. 6522	Pisa, Mon. s. Matthaei n. 1	351
474	(1104—16)	JL. 6575	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 21	418
475	(1105—16)	JL. 6618	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 22	418
476	(1116) oct. 16 (?)	JL. 6538	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 23	418
477	(1116 (?) dec. 22)	JL. —	Mon. s. Mariae in Gorgona n. 4	382
*478	1116	JL. —	Fiesole, Episc. n. 7	76
*479	(1115—18)	JL. —	Camaldoli n. 7 Mon. s. Salvatoris Sextense n. 14	177 460
480	(1099—1118)	JL. 6576	Mon. s. Michaelis de Martura n. 6	63
481	(1099—1118)	JL. 6572	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 24	418
482	(1099—1118)	JL. 6573	Lucca, Eccl. cathedr. n. 18 Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 25	401 418
483	(1099—1118)	JL. 6598	Lucca, Eccl. cathedr. n. 19	401
*484	(1099—1118)	JL. —	Ripoli, Mon. s. Bartholomaei n. 1	42
*485	(1099—1118)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 3	106
*486	(1099—1118)	JL. —	Pistoia, Eccl. cathedr. n. 6	125
*487	(1099—1118)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Verruca n. 1	366
*488	(1099—1118)	JL. —	Mon. s. Felicis de Vada n. 1	380

				pag.
*489	(1099—1118)	JL. —	Eccl. de Capite Ursuli n. 1	380
*490	(1099—1118)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 26	418
*491	(1099—1118)	JL. —	Mon. s. Mariae de Ponte tecto n. 1	455
*492	(1099—1118)	JL. —	Bugiano, Mon. s. Mariae n. 2	470
*493	(1099—1118)	JL. —	Eccl. s. Genesii n. 2	474
*494	(1099—1118)	JL. —	Eccl. s. Genesii n. 3 Fucecchio, Mon. s. Salvatoris n. 4	479 474
			Gelasius II.	
495	(1118) feb. 21	JL. 6631	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 27	418
496	1118 sept. 13	JL. 6651	Lucca, Eccl. cathedr. n. 20	401
497	1118 sept. 26	JL. I p. 778	Pisa, Eccl. cathedr. n. 21	335
*498	1118 sept. 26	JL. 6652	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 28	419
*499	1118 sept. 26	JL. —	Pisa, Episc. n. 12	321
500	1118 sept. 27	JL. 6653	Colle di Val d'Elsa n. 4	306
501	1118 oct. 1	JL. 6654	Mon. s. Mamiliani de Monte Christi n. 2	277
502	(1118) oct. 2	JL. 6655	Lucca, Eccl. cathedr. n. 21	401
503	(1118 sept.—dec.)	JL. —	Mon. s. Mariae in Gorgona n. 5	383
†*504	(1118)	JL. —	Pisa, Civ. n. 27	359
*505	(1119 ian.)	JL. 6679	Lucca, Episc. n. 20	391
†506	1119	JL. —	Pisa, Civ. n. 28	360
*507	(1118—19)	JL. —	Bugiano, Mon. s. Mariae n. 3	470
			Calixtus II.	
*508	(1119)	JL. —	Lucca, { Episc. n. 21 Eccl. s. Fridiani n. 29	391 419
*509	(1119) mai. 1	JL. 6691	Lucca, { Clerus n. 6 Eccl. s. Fridiani n. 30	407 419
510	(1119) dec. 11	JL. 6794	Lucca, { Episc. n. 22 Eccl. s. Fridiani n. 31	391 419
*511	1120 mart. 1	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 22	336
†512	1120 april. 27	JL. —	Pisa, Civ. n. 29	360
513	1120 mai. 7	JL. 7091	Lucca, Episc. n. 23	391
514	1120 mai. 14	JL. 6848	Lucca, Eccl. cathedr. n. 22	402
*515	(1120 mai. 14)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 32	420
*516	1120 mai. (7—16)	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 23	336
*517	1120 mai. 16	JL. —	Pisa, Episc. n. 13	322
518	1120 mai. 20	JL. I p. 795	Volterra, Eccl. cathedr. n. 1	287
519	1120 mai. 21	JL. 6849	Camaldoli n. 8 Mon. s. Salvatoris Sextense n. 15	177 460
520	1120 mai. 21	JL. 6850	Mon. s. Mariae de Morrona n. 1	293
*521	1120 mai. 22	JL. —	Eccl. s. Genesii n. 4 Fucecchio, Mon. s. Salvatoris n. 5	474 479
*522	1120 mai. 27	JL. —	Populonia = Massa, Episc. n. 9	271
523	(1120) iun. 7	JL. 6851	Volterra, { Episc. n. 16 Eccl. cathedr. n. 2	284 287
524	(1120 iun. 16)	JL. —	Pisa, Episc. n. 14	322
525	(1120) iul. 6	JL. 7110	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 33	420
526	(1120)	JL. 7098	Colle di Val d'Elsa n. 5	306
527	1121 ian. 3	JL. 6886	Pisa, Episc. n. 15	322
528	(1121) mart. 14	JL. 6896	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 34	420
529	1122 april. 4	JL. 6964	Lucca, Episc. n. 24	392
530	1122 april. 17	JL. 6967	Mon. s. Salvatoris in Septimo n. 6	54

				pag.
531	1122 april. 23	JL. 6968	Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 11	240
*532	(1123 mart.)	JL. I p. 810	Arezzo, Episc. n. 31	152
			Siena, Episc. n. 21	202
*533	(1122—23)	JL. —	Pisa, Episc. n. 16	323
*534	(1123 mart.)	JL. I p. 810	Pisa, Episc. n. 17	323
535	1123 april. 6	JL. 7056	Pisa, Episc. n. 18	323
*536	(1123 nov.)	JL. I p. 814	Arezzo, Episc. n. 32	152
			Siena, Episc. n. 22	202
*537	(1123)	JL. —	Lucca, Episc. n. 25	392
			Lucca, Eccl. cathedr. n. 23	402
			Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 35	420
†538	1123	JL. —	Pisa, Civ. n. 30	360
*539	(1123—24)	JL. —	Arezzo, Episc. n. 33	153
			Siena, Episc. n. 23	202
*540	(1124 mart. 2—8)	JL. —	Arezzo, Episc. n. 34	153
			Siena, Episc. n. 24	202
541	(1124) mart. 30	JL. 7146	Arezzo, Episc. n. 35	153
			Siena, Episc. n. 25	202
			Siena, Civ. n. 1	217
542	1124 april. 1	JL. 7147	Arezzo, Episc. n. 36	153
			Siena, Episc. n. 26	203
543	(1121—24) april. 12	JL. —	Lucca, Episc. n. 26	392
544	1124 mai. 26	JL. 7155	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 36	420
545	1124 mai. 26	JL. 7154	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 37	421
546	(1124) mai. 26	JL. 7156	Lucca, Episc. n. 27	392
			Lucca, Eccl. cathedr. n. 24	402
			Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 38	421
			Lucca, Eccl. s. Michaelis in Foro n. 2	410
547	(1124) oct. 11	JL. 7131	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 39	421
548	1124 nov. 20	JL. 7174	Firenze, Mon. s. Felicitatis n. 4	30
549	(1124) nov. 20	JL. 7175	Firenze, Episc. n. 11	9
			Firenze, Mon. s. Felicitatis n. 5	30
*550	(1124 dec.)	JL. —	Arezzo, Episc. n. 37	154
			Siena, Episc. n. 27	203
551	(1122—24) april. 22	JL. 7129	Mon. s. Mariae Albarense n. 2	255
			Rosellae = Grosseto, Episc. n. 6	260
552	(1123—24) feb. 25	JL. 7135	Mon. s. Mariae Albarense n. 3	256
			Rosellae = Grosseto, Episc. n. 7	260
*553	(1123—24)	JL. —	Arezzo, Episc. n. 33	153
			Siena, Episc. n. 23	202
*554	(1120—24)	JL. —	Eccl. s. Mariae ad Marturam n. 3	60
*555	(1120—24)	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 24	336
*556	(1120—24)	JL. —	Lucca, Mon. s. Georgii n. 1	442
*557	(1120—24)	JL. —	Fucecchio, Mon. s. Salvatoris n. 6	480
			Honorius II.	
*558	(1124 dec.)	JL. —	Arezzo, Episc. n. 38	154
			Siena, Episc. n. 28	203
559	(1125) ian. 13	JL. 7182	Firenze, Episc. n. 12	9
			Firenze, Mon. s. Felicitatis n. 6	31
560	(1125) feb. 5	JL. 7400	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 40	421
561	1125 mart. 7	JL. 7189	Camaldoli n. 9	177
562	1125 mart. 7	JL. —	Camaldoli n. 10	178

				pag.
*563	(1125 mart. 8)	JL. —	Arezzo, Episc. n. 39 Siena, Episc. n. 29	154 203
564	1125 mai. 5	JL. 7210	Arezzo, Episc. n. 40 Siena, Episc. n. 30	154 203
*565	(1125)	JL. —	Camaldoli n. 11 Eremus de Vivo n. 1	178 244
*566	(1125)	JL. —	Pisa, Episc. n. 19	323
*567	(1125)	JL. —	Pisa, Episc. n. 20	323
568	(1125 ex.)	JL. —	Vallombrosa n. 11	90
*569	(1125—26)	JL. —	Camaldoli n. 12 Eremus de Vivo n. 2	178 244
570	(1126) mart. 17	JL. —	Camaldoli n. 13 Eremus de Vivo n. 3	178 244
571	(1126) mai. 17	JL. 7278	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 41 Altopascio, Domus hospitalis n. 1	422 471
*572	(1126)	JL. —	Pisa, Episc. n. 21	323
573	1126 iul. 21	JL. 7266	Pisa, Episc. n. 22	323
574	1128 mai. 7	JL. 7311	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 42	422
†575	1128 nov. 19	JL. †7325	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 4 Siena, Mon. s. Michaelis de podio s. Donati n. 2	106 213
576	(1125—29) ian. 29	JL. 7399	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 43	422
577	(1125—29) feb. 27	JL. 7341	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 44	422
578	(1125—29) mart. 29	JL. 7335	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 45 Pistoia, Civ. n. 1	422 131
*579	(1125—30)	JL. —	Chiusi, Episc. n. 11	233
*580	(1124—30)	JL. —	Colle di Val d'Elsa n. 6	306
			Innocentius II.	
581	1130 mai. 6	JL. 7410	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 46	423
582	1130 (iun.)	JL. 7414	Vallombrosa n. 12	90
*583	(1130)	JL. —	Pisa, Civ. n. 31	360
*584	1132 feb. 5	JL. —	Firenze, Episc. n. 13	9
585	1132 april. 16	JL. 7565	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 47	423
586	(1132) iun. 30	JL. 7578	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 48	423
*587	(1132 sept. 18)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 49	423
588	1132 oct. 5	JL. 7597	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 50	423
589	1133 ian. 3	JL. —	Colle di Val d'Elsa n. 7	306
590	1133 ian. 23	JL. 7606	Mon. s. Mariae de Morrona n. 2	293
591	(1133) mart. 20	JL. 7614	Pisa, Civ. n. 32	360
592	1133 mai. 21	JL. 7618	Prato, Eccl. s. Stephani n. 2	136
*593	(1133 mai. 25)	JL. —	Populonia = Massa, Episc. n. 10	271
*594	(1133 mai. 25)	JL. —	Pisa, Episc. n. 23	324
595	1133 sept. 2	JL. 7635	Vallombrosa n. 13	91
596	(1133 sept.)	JL. —	Volterra, Episc. n. 17 Comites della Gherardesca n. 1	284 314
597	1133 dec. 20	JL. 7637	Mon. s. Salvatoris in Septimo n. 7	54
598	1133 dec. 21	JL. 7639	Pistoia, Episc. n. 6	119
599	(1133) dec. 21	JL. 7638	Pistoia, Episc. n. 7 Prato, Eccl. s. Stephani n. 3	120 136
600	1133	JL. 7628	Mon. s. Michaelis de Martura n. 7	63
601	1134 mart. 23	JL. 7647	Arezzo, Mon. ss. Florae et Lucillae n. 1	162
602	1134 april. 29(?)	JL. —	Mon. s. Savini de Montione n. 1	374

				pag.
603	1134 iun. 9	JL. 7655	Mon. s. Salvatoris Sextense n. 16	460
604	1134 nov. 16	JL. 7662	Fiesole, Episc. n. 8	76
*605	(1134)	JL. —	Lucca, { Eccl. s. Fridiani n. 51	424
			Mon. s. Georgii n. 2	442
*606	(1134)	JL. —	Lucca, Mon. s. Georgii n. 3	442
*607	(1134)	JL. —	Lucca, { Eccl. s. Fridiani n. 52	424
			Mon. s. Georgii n. 4	442
*608	(1134—35)	JL. —	Lucca, { Eccl. s. Fridiani n. 53	424
			Mon. s. Georgii n. 5	442
609	1135 april. 3	JL. 7680	Lucca, { Eccl. s. Fridiani n. 54	424
			Domus hosp. s. Iohannis in cap. burgi n. 3	448
610	1135 mai. 21	JL. 7687	Lucca, { Eccl. s. Fridiani n. 55	424
			Mon. s. Georgii n. 6	442
611	1135 mai. 25	JL. 7692	Pisa, Episc. n. 24	324
*612	1135 mai. 28	JL. 7695	Mon. s. Salvatoris in Silvamunda n. 2	168
613	1135 mai. 30	JL. 7697	Pisa, Eccl. s. Martini in Kinzica n. 1	352
614	(1135) iun. 23	JL. 7689	Lucca, { Episc. n. 28	392
			Eccl. cathedr. n. 25	402
			Eccl. s. Fridiani n. 56	424
			Mon. s. Georgii n. 7	442
†615	1135	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 25	336
616	(1134—36) ian. 5	JL. 7808	Lucca, { Clerus n. 7	407
			Eccl. s. Fridiani n. 57	425
617	1136 april. 22	JL. 7768	Camaldoli n. 14	178
†*618	1136 aug. 6	JL. —	Eccl. s. Hippolyti in Valle Elsae n. 2	58
619	1136 oct. 30	JL. —	Eccl. s. Nicolai de Palatino n. 1	371
*620	(1136)	JL. —	Pisa, Civ. n. 33	361
621	1137 mart. 5	JL. 7830	Pisa, Episc. n. 25	324
622	(1136—37)	JL. 7807	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 58	425
623	1137 nov. 1	JL. 7856	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 59	425
624	(1137) nov. 1	JL. 7857	Lucca, { Eccl. cathedr. n. 26	402
			Eccl. s. Fridiani n. 60	425
625	(1137 nov. 1)	JL. 7858	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 61	425
626	(1138 ian. 23)	JL. 7873	Lucca, { Eccl. cathedr. n. 27	402
			Eccl. s. Fridiani n. 62	426
627	(1138) ian. 23	JL. 7870	Lucca, { Eccl. cathedr. n. 28	402
			Eccl. s. Fridiani n. 63	426
628	(1138) ian. 23	JL. 7871	Lucca, { Eccl. cathedr. n. 29	403
			Eccl. s. Fridiani n. 64	426
629	(1138) ian. 23	JL. 7872	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 65	426
630	(1138) mart. 14	JL. 8167	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 66	426
631	1138 april. 9	JL. 7884	Rosellae = Grosseto, Episc. n. 8	260
632	1138 april. 22	JL. —	Mon. s. Iustiniani de Falesia n. 2	273
633	1138 april. 22	JL. 7890	Pisa, Episc. n. 26	325
634	1138 dec. 2	JL. 7916	{ Lucca, Mansio Templariorum n. 1	449
			Mon. s. Petri de Puteolis n. 2	462
635	(1138) dec. 4	JL. 7917	Pistoia, { Episc. n. 8	120
			Eccl. cathedr. n. 7	125
			Civ. n. 2	131
636	(1138) dec. 4	JL. 7918	{ Etruria n. 11	3
			Pistoia, Episc. n. 9	120
			Pistoia, Eccl. cathedr. n. 8	125
			Pistoia, Civ. n. 3	131

				pag.
*637	(1138)	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 26	336
†638	1138	JL. —	Pisa, Civ. n. 34	361
†639	1138	JL. —	Pisa, Civ. n. 35	361
*640	1139 feb. 22	JL. —	Eccl. s. Bartholomaei de Scalocla n. 1	296
641	1139 mai. 25	JL. 8036	Vallombrosa n. 14	91
642	(1125—39)	JL. —	Etruria n. 12	4
643	1140 mart. 9	JL. 8086	Mon. s. Mariae de Rofeno n. 1	196
644	1140 april. 18	JL. 8090	Mon. s. Salvatoris de Iuniano n. 1	265
645	1140 april. 21	JL. 8091	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 67	426
646	(1140 iul. 30)	JL. —	Pisa, Episc. n. 27 Lucca, Episc. n. 29	325 393
647	(1140) sept. 20	JL. 8100	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 68	427
648	(1141) ian. 17	JL. 8183	Lucca, Eccl. cathedr. n. 30 Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 69	403 427
*649	(1141)	JL. —	Mon. s. Mariae de Ponte tecto n. 2	455
650	(1141 april. 3)	JL. —	Mon. s. Mariae de Ponte tecto n. 3	456
651	1141 mai. 4	JL. 8140	Firenze, Mon. s. Ambrosii n. 3	35
652	1141 mai. 21	JL. 8146	Mon. s. Pauli de Pugnano n. 1	369
653	1141 sept. 22	JL. 8151	Fiesole, Mon. s. Bartholomaei n. 3	80
*654	(1136—41)	JL. —	Arezzo, Episc. n. 41 Siena, Episc. n. 31	155 203
655	1142 ian. 30	JL. 8200	Mon. s. Mariae de Morrona n. 3	293
*656	(1139—42 feb. 11)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 70	427
657	(1139—42) feb. 11	JL. 8177	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 71	427
*658	(1140—42)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 72 Lucca, Eccl. s. Michaelis in Foro n. 3	428 410
*659	(1141—42)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 73	428
660	(1141—42) mart. 13	JL. 8184	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 74 Lucca, Eccl. s. Michaelis in Foro n. 4	428 411
661	(1138—42)	JL. —	Pistoia, Episc. n. 10	120
*662	(1138—42 april. 29)	JL. —	Pistoia, Episc. n. 11	120
663	(1138—42) april. 29	JL. 8325	Pistoia, Episc. n. 12 Pistoia, Civ. n. 4	121 131
664	(1138—42) april. 29	JL. —	Prato, Eccl. s. Stephani n. 4	136
*665	(1138—42 april. 29)	JL. —	Prato, Eccl. s. Stephani n. 5	137
*666	1142 april. 29	JL. —	Firenze, Episc. n. 14	10
667	(1138—42) april. 30	JL. —	Prato, Eccl. s. Stephani n. 6	137
668	(1138—42 april. 30)	JL. —	Pistoia, Episc. n. 13 Prato, Eccl. s. Stephani n. 7	121 137
669	(1138—42) sept. 19	JL. 8168	Pistoia, Episc. n. 14 Prato, Eccl. s. Stephani n. 8	121 137
670	(1142 nov. 17)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 75 Lucca, Eccl. s. Michaelis in Foro n. 5	428 411
*671	(1142)	JL. —	Arezzo, Episc. n. 42 Arezzo, Civ. n. 2	155 164
672	(1142) nov. 22	JL. 8245	Arezzo, Episc. n. 43 Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 76	155 428
673	(1143) feb. 9	JL. 8344	Arezzo, Episc. n. 44 Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 77	155 428
674	(1143) mart. 13	JL. 8350	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 78	428
*675	(1130—43)	JL. —	Firenze, Eccl. s. Laurentii n. 7	19
676	(1143) mai. 1	JL. 8273	Firenze, Eccl. s. Laurentii n. 8	19
677	1143 mai. 1	JL. 8361	Firenze, Eccl. s. Laurentii n. 9	20

				pag.
678	(1143) iun. 26	JL. 8367	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 80	429
*679	(1143)	JL. —	Pisa, Episc. n. 28 Lucca, Episc. n. 30	325 393
680	(1141—43)	JL. —	Arezzo, Eccl. cathedr. n. 6 Mon. s. Trinitatis in Turri n. 3	158 228
†*681	(1140—43)	JL. —	Volterra, Mon. ss. Iusti et Clementis n. 1	290
*682	(1139—43)	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 27	336
*683	(1139—43)	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 28	337
684	(1138—43) mai. 23	JL. 8312	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 79 Lucca, Civ. n. 28	429 453
685	(1138—43)	JL. 8316	Lucca, Episc. n. 31	393
†686	(1130—43)	JL. —	Mon. s. Mariae de Farneta n. 1	191
*687	(1130—43)	JL. —	Firenze, Mon. s. Salvii n. 3	39
*688	(1130—43)	JL. —	Mon. s. Mariae in Montignano n. 1	50
*689	(1130—43)	JL. —	Calcinaja, Domus hospitalis n. 1	66
*690	(1130—43)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 5	106
*691	(1130—43)	JL. —	Siena, Eccl. cathedr. n. 4	207
*692	(1130—43)	JL. —	Siena, Eccl. s. Basilii n. 1	210
*693	(1130—43)	JL. —	Siena, Mon. s. Eugenii n. 2	224
*694	(1130—43)	JL. —	Mon. s. Trinitatis in Turri n. 2	228
*695	(1130—43)	JL. —	Mon. s. Antimi n. 7	248
*696	(1130—43)	JL. —	Sovana, Episc. n. 2	253
*697	(1130—43)	JL. —	Mon. s. Mariae Albarense n. 4	256
*698	(1130—43)	JL. —	Volterra, Episc. n. 18	284
*699	(1130—43)	JL. —	Mon. s. Salvatoris in Insula n. 7	311
*700	(1130—43)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Verruca n. 2	366
*701	(1130—43)	JL. —	Mon. s. Salvatoris Sextense n. 17	460
*702	(1130—43)	JL. —	Eccl. s. Mariae in Monte n. 3	476
			Celestinus II.	
†703	1143 nov. 13	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 29	337
704	1143 nov. 23	JL. 8439	Mon. s. Laurentii iuxta fl. Anso n. 1	266
705	1143 dec. 5	JL. 8449	Mon. ss. Salvatoris et Quirici de Populonia n. 1	272
706	1143 dec. 9	JL. 8454	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 81	429
707	1143 dec. 23	JL. —	Rosellae = Grosseto, Episc. n. 9 Rosellae = Grosseto, Eccl. cathedr. n. 1	260 261
708	1144 ian. 10	JL. 8480	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 82	429
709	1144 feb. 8	JL. 8489	Mon. s. Hilarii in Alfiano n. 3	82
*710	1144 feb. 15	JL. 8492	Firenze, Eccl. s. Salvatoris Camaldulen. n. 1	25
711	1144 feb. 15	JL. 8469	Vallombrosa n. 15	91
712	(1144) feb. 17	JL. 8493	Pistoia, Episc. n. 15 Prato, Eccl. s. Stephani n. 9 Prato, Oppidum n. 2	121 137 142
713	1144 feb. 17	JL. 8494	Pistoia, Episc. n. 16	121
*714	(1144 feb. 21)	JL. —	Pistoia, Episc. n. 17	122
715	(1144) feb. 21	JL. —	Pistoia, Episc. n. 18 Prato, Eccl. s. Stephani n. 10 Prato, Oppidum n. 3	122 137 142
716	(1144) feb. 21	JL. —	Prato, Eccl. s. Stephani n. 11	138
717	(1144 feb. 23)	JL. —	Camaldoli n. 15	179
718	1144 feb. 23	JL. 8497	Eremus de Vivo n. 4	244
719	1144 feb. 23	JL. 8498	Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 12	241
720	1144 feb. 23	JL. —	Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 13	241

				pag.
721	1144 feb. 27	JL. 8502	Mon. s. Mariae in Bono solatio n. 1	67
722	1144 mart. 3	JL. 8512	Volterra, Eccl. cathedr. n. 3	288
723	1144 mart. 4	JL. —	Cavriglia, Eccl. s. Iohannis bapt. n. 1	100
724	1144 mart. 6	JL. 8514	Fiesole, Episc. n. 9	76
*725	(1144)	JL. —	Figline, Mon. s. Mariae n. 2	99
726	(1143—44)	JK. †384	Firenze, Episc. n. 15	10
*727	(1143—44)	JL. —	Eccl. s. Petri de Lecore n. 1	56
*728	(1143—44)	JL. —	Siena, Episc. n. 32	203
*729	(1143—44)	JL. —	Siena, Eccl. s. Basilii n. 2	210
*730	(1143—44)	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 30	337
*731	(1143—44)	JL. —	Lucca, { Eccl. s. Fridiani n. 83 Eccl. s. Michaelis in Foro n. 6	429 411
			Lucius II.	
732	(1144 mart. 18)	JL. —	Montalto n. 1	482
733	1144 april. 15	JL. —	Mon. s. Salvatoris Sextense n. 18	460
734	1144 mai. 6	JL. 8595	Eccl. s. Leonardi de Lacu Verano n. 1	226
735	1144 mai. 10	JL. 8596	Pisa, Eccl. s. Martini in Kinzica n. 2	352
736	(1144) mai. 20	JL. —	Prato, Eccl. s. Stephani n. 12	138
737	1144 mai. 26	JL. 8631	Mon. s. Laurentii iuxta fl. Anso n. 2	266
*738	(1144)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Michaelis in Foro n. 7	411
739	(1144) iul. 10	JL. 8647	Lucca, { Episc. n. 32 Eccl. s. Fridiani n. 84 Eccl. s. Michaelis in Foro n. 8	393 429 411
*740	1144 oct. 25	JL. —	Eccl. s. Bartholomaei de Scalocla n. 2	296
741	1145 feb. 14	JL. 8713	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 85	430
*742	(1144—45)	JL. —	Pistoia, Eccl. cathedr. n. 9	125
*743	(1144—45)	JL. —	Mon. s. Mariae de Farneta n. 2	191
*744	(1144—45)	JL. —	Siena, Eccl. s. Basilii n. 3	210
*745	(1144—45)	JL. —	Colle di Val d' Elsa n. 8	306
*746	(1144—45)	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 31	337
			Eugenius III.	
747	(1145) mart. 2	JL. 8714	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 86	430
748	1145 april. 5	JL. 8729	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 87	430
749	1145 april. 13	JL. 8734	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 88	430
750	1145 april. 29	JL. 8743	Volterra, Eccl. cathedr. n. 4	288
751	1145 april. 29	JL. 8744	Eccl. s. Nicolai de Palatino n. 2	371
752	1145 mai. 12	JL. 8757. 8758	Firenze, Mon. s. Ambrosii n. 4	35
753	(1145) mai. 31	JL. 8773	Lucca, { Episc. n. 33 Eccl. s. Fridiani n. 89 Eccl. s. Michaelis in Foro n. 9	393 431 411
754	1145 nov. 17	JL. 8791	Mon. s. Laurentii iuxta fl. Anso n. 3	266
755	(1145) nov. 22	JL. 8795	Pistoia, Oratorium b. Iacobi n. 1	128
756	(1145) nov. 22	JL. 8794	{ Etruria n. 13 Pistoia, Oratorium b. Iacobi n. 2	4 128
757	(1145—46) sept. 4	JL. 8825	Lucca, { Eccl. s. Fridiani n. 90 Mon. s. Georgii n. 8	431 442
758	(1145—46) sept. 4	JL. 8824	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 91	431
759	(1145—46) oct. 17	JL. 8826	Arezzo, Episc. n. 45	155
760	1146 mai. 29	JL. 8929	Pisa, Episc. n. 29	325
*761	(1146 oct. 29?)	JL. —	Mon. s. Mariae de Farneta n. 3	192
762	1146 dec. 4	JL. 8973	Lucca, Mon. s. Pontiani n. 7	446

				pag.
763	(1146) dec. 10	JL. 8963	Firenze, Episc. n. 16	10
†764	1146	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 32	337
*765	(1147 ian. 4—12)	JL. —	Siena, Mon. s. Michaelis de podio s. Donati n. 3	213
766	1147 ian. 13	JL. 8992	Eremus de Vivo n. 5	245
767	1147 ian. 21	JL. 8993	Mon. s. Dalmatii n. 1	295
768	1147 ian. 23	JL. 8995	Vallombrosa n. 16	91
*769	1147 ian. 31	JL. —	Eccl. s. Bartholomaei de Scalocla n. 3	296
770	1147 feb. 7	JL. 9000	Camaldoli n. 16	179
771	1147 feb. 7	JL. 9001	Mon. s. Petri de Luco n. 2	69
772	1147 feb. 7	JL. 9003	Vallombrosa n. 17	92
773	1147 feb. 7	JL. 9002	Mon. s. Mariae de Fonte Pinzaria n. 1	301
774	1147 feb. 7	JL. 8854	Pisa, Mon. s. Pauli ad ripam Arni n. 1	354
*775	(1147)	JL. —	Prato, Eccl. s. Stephani n. 13	138
*776	(1147 feb. 9)	JL. —	Prato, Eccl. s. Stephani n. 14	138
777	(1147) feb. 9	JL. —	Prato, Eccl. s. Stephani n. 15	138
*778	(1147 feb. 9)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 92	431
*779	(1147 feb. 8—11)	JL. —	Lucca, Eccl. cathedr. n. 31	403
780	1147 feb. 11	JL. 9005	Mon. s. Petri de Puteolis n. 3	462
781	(1147) feb. 17	JL. 9006	Lucca, { Episc. n. 34 Eccl. s. Fridiani n. 93	393 431
782	(1147) april. 24	JL. 9024	Lucca, { Episc. n. 35 Eccl. s. Fridiani n. 94	393 431
783	(1147 iul. 28)	JL. 9104	Lucca, { Episc. n. 36 Eccl. s. Fridiani n. 95	393 431
784	(1147) iul. 28	JL. 9103	Lucca, { Eccl. s. Fridiani n. 96 Civ. n. 29	432 453
*785	(1147 nov. 19)	JL. 9159	Pisa, { Episc. n. 30 Eccl. cathedr. n. 33	326 337
786	(1147) nov. 19	JL. 9160	Pisa, Eccl. cathedr. n. 34	337
*787	(1147)	JL. —	Mon. s. Savini de Montione n. 2	374
*788	(1148 aug.)	JL. —	Firenze, Civ. n. 6	37
789	1148 oct. 18	JL. II p. 60	Pisa, Mon. s. Pauli ad ripam Arni n. 2	354
790	1148 nov. 13	JL. 9303	Camaldoli n. 17	179
791	1148 nov. 15	JL. 9304	Mon. s. Hilarii in Alfiano n. 4	82
†792	1148 nov. 18	JL. 9305	Mon. s. Martini de Agello n. 1	467
793	1148 nov. 21	JL. II p. 60	Eccl. s. Geminiani n. 3	303
794	1148 nov. 22	JL. 9307	Mon. s. Mariae de Morrona n. 4	293
795	1148 nov. 29	JL. 9309	Mon. s. Ambrosii Montiscellensis n. 1	219
*796	(1148)	JL. —	Eccl. s. Geminiani n. 4	303
797	1149 mart. 20	JL. 9329	Colle di Val d'Elsa n. 9	307
798	(1149) dec. 19	JL. 9361	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 97	432
799	1150 sept. 16	JL. 9404	Lucca, Eccl. cathedr. n. 32	403
800	1150 nov. 23	JL. 9415	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 98	432
*801	(1145—50)	JL. —	{ Populonia = Massa, Eccl. cathedr. n. 1 Mon. s. Bartholomaei de Sextinga n. 1	271 263
*802	1150	JL. —	Fiesole, Episc. n. 10	76
803	1151 ian. 6	JL. —	Eccl. s. Mariae in Monte n. 4	476
804	(1151) ian. 29	JL. 9441	Pisa, Eccl. cathedr. n. 35	338
805	(1151 feb. 10)	JL. —	Etruria n. 14	4
*806	(1151 mart. 11)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 99	432
807	1151 mart. 30	JL. 9465	Mon. s. Quirici de Rosis n. 1	190
808	1151 mart. 30	JL. 9468	Eremus s. Iohannis de Valle magna n. 1	193
809	1151 mai. 10	JL. 9481	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 100	432

				pag.
*810	(1151)	JL. —	Volterra, Episc. n. 19 Pisa, Episc. n. 31	284 326
811	(1151 oct. 15)	JL. —	Volterra, Episc. n. 20 Pisa, Episc. n. 32	284 326
812	1151 dec. 11	JL. 9498	Pistoia, Eccl. cathedr. n. 10	125
813	1151 dec. 11	JL. 9499	Pistoia, Eccl. cathedr. n. 11	126
814	(1150—52) iul. 27	JL. 9506	Firenze, Mon. s. Trinitatis n. 1 Ripoli, Mon. s. Bartholomaei n. 2	33 42
815	(1151—52) aug. 21	JL. 9507	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 101	433
816	1152 april. 15	JL. 9569	Firenze, Mon. s. Petri Maioris n. 3	32
817	1152 mai. 13	JL. 9572	Mon. s. Trinitatis in Turri n. 4	228
818	1152 iun. 4	JL. 9588	Fucecchio, Mon. s. Salvatoris n. 7	480
819	1152 dec. 20	JL. 9622	Mon. s. Mariae de Serena n. 1	298
820	(1152—53)	JL. 9671	Camaldoli n. 18	179
821	1153 mai. 17	JL. 9731	Camaldoli n. 19	180
822	(1153 mai. 29)	JL. —	Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 14	241
*823	(1153 iun. 3)	JL. —	Wicio comes de Montumano n. 1	251
824	1153 iun. 3	JL. 9726. 9727	Wicio comes de Montumano n. 2	251
825	1153 iun. 13	JL. 9730	Mon. s. Benedicti de Monte Latronis n. 1	246
826	1153 iun. 20	JL. 9732	Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 15	242
*827	(1145—53)	JL. —	Mon. s. Mariae in Montignano n. 2	51
*828	(1145—53)	JL. —	Cavriglia, Mon. s. Mariae n. 1	101
*829	(1145—53)	JL. —	Arezzo, Eccl. cathedr. n. 7	159
*830	(1145—53)	JL. —	Camaldoli n. 20	180
*831	(1145—53)	JL. —	Siena, Episc. n. 33	204
*832	(1145—53)	JL. —	Siena, Eccl. cathedr. n. 5	207
*833	(1145—53)	JL. —	Chiusi, Episc. n. 12	234
*834	(1145—53)	JL. —	Sovana, Episc. n. 3	253
*835	(1145—53)	JL. —	Eccl. s. Nicolai de Monterio n. 1	297
*836	(1145—53)	JL. —	Pisa, Episc. n. 33	326
*837	(1145—53)	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 36	338
*838	(1145—53)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Verruca n. 3	366
*839	(1145—53)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Reparatae n. 2	408
*840	(1145—53)	JL. —	Mon. s. Mariae de Ponte tecto n. 4	456
*841	(1145—53)	JL. —	Altopascio, Domus hospitalis n. 2	471
*842	(1145—53)	JL. —	Eccl. s. Genesii n. 5	474
			Anastasius IV.	
843	1153 sept. 8	JL. 9741	Pisa, Eccl. cathedr. n. 37	338
844	1153 oct. 7	JL. 9747	Lucca, Eccl. s. Reparatae n. 3	408
845	1153 oct. 23	JL. 9748	Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 16	242
846	1153 oct. 23	JL. 9749	Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 17	242
847	1153 oct. 25	JL. 9750	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 6	106
848	1153 oct. 31	JL. 9754	Mon. s. Antimi n. 8	249
849	1153 nov. 22	JL. 9757	Vallombrosa n. 18	92
850	1153 nov. 26	JL. 9758	Lucca, Eccl. cathedr. n. 33	403
851	1153 dec. 2	JL. 9762	Pisa, Eccl. s. Martini in Kinzica n. 3	352
852	(1153) dec. 3	JL. 9763	Pisa, Eccl. cathedr. n. 38	338
*853	1153 dec. 5	JL. —	Fucecchio, Mon. s. Salvatoris n. 8	480
854	1153 dec. 7	JL. 9767	Colle di Val d'Elsa n. 10	307
855	1153 dec. 31	JL. 9794	Fiesole, Episc. n. 11	76
856	1154 ian. 12	JL. 9815	Arezzo, Eccl. cathedr. n. 8	158
857	1154 ian. 13	JL. 9816	Mon. s. Mariae de Agnano n. 1	187

				pag.
*858	(1153—54)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 102	433
859	(1154)	JL. 9810	Lucca, { Episc. n. 37 Eccl. s. Fridiani n. 103	393 433
860	(1154) ian. 16	JL. 9818	Lucca, { Episc. n. 38 Eccl. cathedr. n. 34 Eccl. s. Fridiani n. 104	394 403 433
861	1154 ian. 23	JL. 9820	Eccl. s. Leonardi de Lacu Verano n. 2	226
862	1154 ian. 25	JL. —	Firenze, Eccl. ss. Apostolorum n. 1	21
*863	1154 (feb. 1?)	JL. —	Camaldoli n. 21	180
864	1154 feb. 3	JL. 9826	Firenze, Eccl. cathedr. n. 15	16
865	1154 feb. 8	JL. 9828	Pistoia, Eccl. cathedr. n. 12	126
866	1154 feb. 8	JL. 9829	Pistoia, Eccl. cathedr. n. 13	126
867	(1154) feb. 14(?)	JL. 9833	{ Lucca, Episc. n. 39 Mon. s. Salvatoris Sextense n. 19	394 461
868	1154 feb. 14	JL. 9834	Pistoia, Episc. n. 19	122
*869	1154 mart. 16	JL. —	Firenze, Episc. n. 17	10
870	1154 april. 25	JL. 9878	Eccl. s. Mariae ad Finem n. 1	379
871	1154 mai. 25	JL. 9908	Volterra, Eccl. cathedr. n. 5	288
*872	(1154 mai. 25)	JL. —	Volterra, Episc. n. 21	284
*873	(1154)	JL. —	{ Arezzo, Mon. ss. Florae et Lucillae n. 2 Camaldoli n. 22	162 180
874	1154 mai. 30	JL. { 9910 9911 9915 }	{ Arezzo, Mon. ss. Florae et Lucillae n. 3 Camaldoli n. 23	162 180
875	1154 iun. 9	JL. 9919	Firenze, Mon. s. Petri Maioris n. 4	32
876	1154 iun. 11	JL. 9920	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 105	433
877	1154 iun. 25	JL. 9922	Altopascio, Domus hospitalis n. 3	471
*878	(1154 nov. 23)	JL. —	Lucca, Eccl. cathedr. n. 35	404
*879	(1154)	JL. —	Mon. s. Donati ad Turrim n. 1	38
*880	(1153—54)	JL. —	Eccl. s. Mariae ad Marturam n. 4	60
*881	(1153—54)	JL. —	Arezzo, Eccl. s. Michaelis in suburbio n. 1	161
*882	(1153—54)	JL. —	Camaldoli n. 24	180
*883	(1153—54)	JL. —	Siena, Episc. n. 34	204
*884	(1153—54)	JL. —	Chiusi, Episc. n. 13	234
*885	(1153—54)	JL. —	Eccl. s. Nicolai de Monterio n. 2	297
*886	(1153—54)	JL. —	Pisa, Episc. n. 34	326
*887	(1153—54)	JL. —	Pisa, Episc. n. 35	326
*888	(1153—54)	JL. —	Bugiano, Mon. s. Mariae n. 4	470
*889	(1153—54)	JL. —	Eccl. s. Genesii n. 6	474
			Hadrianus IV.	
890	1155 ian. 21	JL. 9985	Lucca, Mon. s. Pontiani n. 8	447
891	(1155) mart. 10	JL. 10009	Prato, Eccl. s. Stephani n. 16	138
892	1155 mart. 14	JL. 10015	Camaldoli n. 25	180
893	(1155) mart. 15	JL. 10017	Camaldoli n. 26	181
894	1155 mart. 16	JL. 10019	Eccl. s. Leonardi de Lacu Verano n. 3	226
895	(1155) mart. 19	JL. 10021	{ Mon. s. Petri de Rota n. 1 Mon. s. Salvatoris Berardingorum n. 1	188 189
896	1155 april. 16	JL. 10028	Lucca, Eccl. cathedr. n. 36	404
897	1155 mai. 2	JL. 10047	Bibbiena, Eccl. s. Hippolyti n. 1	169
898	1155 mai. 6	JL. 10050	Eccl. s. Mariae ad Marturam n. 5	60
899	(1155) mai. 28	JL. 10070	Mon. s. Antimi n. 9	249
900	1155 iul. 21	JL. 10090	Siena, Episc. n. 35	204

				pag.
901	1155 oct. 4	JL. 10092	Pisa, Mon. s. Michaelis in burgo n. 2	348
*902	(1154—55)	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 39	338
903	(1155) dec. 20	JL. 10101	Pisa, Eccl. cathedr. n. 40	338
904	1156 ian. 25	JL. 10130	Pisa, Mon. s. Matthaei n. 2	351
*905	1156 april. 17	JL. —	Firenze, Episc. n. 18	10
906	(1156) april. 20	JL. 10172	Pisa, Eccl. cathedr. n. 41	339
907	(1156 april.)	JL. —	Montichiello n. 1	251
908	1156 iun. 9	JL. 10187	Pisa, Eccl. cathedr. n. 42	339
*909	(1156 iun. 9)	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 43	339
910	1156 iun. 9	JL. 10189	Pisa, Eccl. cathedr. n. 44	339
911	1156 nov. 30	JL. 10215	Impruneta, Eccl. s. Mariae n. 3	47
*912	1156 dec. 3	JL. —	Firenze, Episc. n. 19	10
*913	1156 dec. 3	JL. —	Firenze, Episc. n. 20	11
914	1156 dec. 5	JL. —	Vallombrosa n. 19	92
*915	1156 dec. 5	JL. —	Fucecchio, Mon. s. Salvatoris n. 9	480
916	1157 feb. 17	JL. 10255	Mon. s. Pauli de Pugnano n. 2	369
917	1157 mart. 28	JL. 10267	Mon. s. Mariae de Rofeno n. 2	196
918	1157 april. 22	JL. —	Mon. s. Laurentii iuxta fl. Anso n. 4	266
919	1157 mai. 28	JL. 10285	Volterra, Eccl. cathedr. n. 6	288
*920	(1157 mai. 28)	JL. —	Volterra, Episc. n. 22	285
921	1157 mai. 31	JL. 10286	Pisa, Episc. n. 36	326
922	1157 iun. 15	JL. 10298	Mon. s. Mariae de Pratalia n. 1 Camaldoli n. 27	171 181
923	(1157 oct. 11)	JL. —	Comites de Calmaniare n. 1	256
924	(1157 oct. 11)	JL. 10307	Comites de Calmaniare n. 2	257
*925	(1154—57)	JL. —	Eccl. de Brozzi — Eccl. s. Donnini n. 1	55
926	(1155—58) feb. 1	JL. 10328	Pisa, Eccl. cathedr. n. 45	339
927	1158 april. 13	JL. 10396	Lucca, Eccl. s. Donati n. 2	438
928	1158 april. 16	JL. 10401	Colle di Val d' Elsa n. 11	307
*929	(1154—58)	JL. —	Volterra, Episc. n. 23 Comites de Panocla n. 1	285 313
930	(1158) aug. 21	JL. 10467	Pisa, Eccl. cathedr. n. 46	340
931	1158 nov. 6	JL. 10431	Lucca, Mon. s. Pontiani n. 9	447
932	(1158) nov. 24	JL. 10432	Camaldoli n. 28	181
933	(1157—59) april. 29	JL. —	Eccl. s. Mariae ad Marturam n. 6 Mon. s. Michaelis de Martura n. 8	60 63
934	(1157—59) mai. 24	JL. 10527	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 106	434
935	(1159 ian. 2)	JL. —	Comites de Calmaniare n. 3	257
936	1159 mai. 1	JL. 10564	Mon. s. Michaelis de Martura n. 9	63
937	1159 mai. 12	JL. —	Chiusi, Eccl. s. Mustiolae n. 4	235
*938	(1159)	JL. —	Firenze, Episc. n. 21 Pistoia, Episc. n. 20	11 122
939	(1159 aug. 8)	JL. —	Firenze, Episc. n. 22 Pistoia, Episc. n. 21	11 122
940	(1154—59)	JL. —	Mon. s. Petri de Musceto n. 1	71
941	(1154—59)	JL. —	Mon. s. Petri de Musceto n. 2	71
*942	(1154—59)	JL. —	Fiesole, Episc. n. 12	77
*943	(1154—59)	JL. —	Firenze, Civ. n. 7 Fiesole, Episc. n. 13	37 77
*944	(1154—59)	JL. —	Mon. s. Hilarii in Alfiano n. 5	82
*945	(1154—59)	JL. —	Prato, Eccl. s. Stephani n. 17	139
*946	(1154—59)	JL. —	Mon. s. Mariae de Garignano n. 1	143

				pag.
*947	(1154—59)	JL. —	Mon. s. Mariae de Garignano n. 2 Prato, Eccl. s. Stephani n. 18	143 139
*948	(1154—59)	JL. —	Mon. s. Petri in Campo maiore n. 1	467
*949	(1154—59)	JL. —	Arezzo, Episc. n. 46	155
*950	(1154—59)	JL. —	Mon. s. Mariae de Farneta n. 4	192
*951	(1154—59)	JL. —	Siena, Episc. n. 36	204
*952	(1154—59)	JL. —	Siena, Mon. s. Vigilii n. 1	212
*953	(1154—59)	JL. —	Chiusi, Episc. n. 14	234
*954	(1154—59)	JL. —	Mon. s. Mariae apud Mansium n. 1	294
*955	(1154—59)	JL. —	Eccl. s. Nicolai de Monterio n. 3	297
*956	(1154—59)	JL. —	Montemaggio n. 1	313
*957	(1154—59)	JL. —	Pisa, Episc. n. 37	326
*958	(1154—59)	JL. —	Pisa, Eccl. s. Christinae in Kinzica n. 1	353
*959	(1154—59)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Verruca n. 4	366
*960	(1154—59)	JL. —	Eccl. s. Iohannis de Calcinaria n. 1	367
*961	(1154—59)	JL. —	Mon. s. Felicis de Vada n. 2	380
*962	(1154—59)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Reparatae n. 4	408
*963	(1154—59)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 107	434
*964	(1154—59)	JL. —	Lucca, Mon. s. Georgii n. 9	442
			Alexander III.	
965	1160 mai. 20	JL. 12571	Camaldoli n. 29	182
966	1160 dec. 21	JL. 10637	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 108	434
967	1160 dec. 21	JL. 10638	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 109	434
968	1160 dec. 21	JL. —	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 110	434
*969	(1161 ian. 18)	JL. —	Firenze, Episc. n. 23 Firenze, Eccl. cathedr. n. 16 Firenze, Mon. s. Felicitatis n. 7	11 17 31
970	(1161) ian. 18	JL. —	Firenze, Eccl. cathedr. n. 17 Firenze, Mon. s. Felicitatis n. 8	17 31
971	1161 sept. 20	JL. 10677	Pisa, Eccl. cathedr. n. 47	340
*972	1161 (sept. 30)	JL. 10683	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 111	435
973	1162 ian. 26	JL. 10693	Pisa, Episc. n. 38	326
974	1162 mart. 10	JL. 10701	Mon. s. Michaelis de Quiesa n. 1	370
*975	(1161—62)	JL. —	Firenze, Episc. n. 24	11
976	1163 iun. 5	JL. 10875	Firenze, Mon. s. Salvii n. 4	39
977	1166 april. 16	JL. 11269	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 112	435
978	(1166) mai. 11	JL. 11335	Pisa, Eccl. cathedr. n. 48	340
*979	(1166)	JL. —	Domus hosp. s. Peregrini in Alpibus n. 1	486
*980	(1167?)	JL. —	Fiesole, Episc. n. 14	77
*981	(1167?)	JL. —	Fiesole, Episc. n. 15	77
*982	(1167?)	JL. —	Fiesole, Episc. n. 16	77
983	(1167?)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 7 Figline, Oppidum n. 1	106 99
984	1168 mai. 20	JL. 11402 JL. 11403	Mon. s. Mariae apud Mansium n. 2	294
985	1168 iun. 19	JL. 11414	Mon. s. Felicis de Vada n. 3	380
986	1168 dec. 23	JL. 11424	Eccl. s. Hippolyti de Fosciano n. 1	486
987	(1168—69) ian. 23	JL. —	Siena, Episc. n. 37 Siena, Civ. n. 2	204 217
*988	(1168—69 ian. 23)	JL. —	Siena, Mon. s. Michaelis de podio s. Donati n. 4	213
*989	(1168—69 ian. 23)	JL. —	Siena, Mansio Templariorum n. 1	215

				pag.
*990	(1168—69 ian. 23)	JL. —	Vallombrosa n. 20 Mon. s. Trinitatis in Turri n. 5	92 229
*991	(1168—69 ian. 23)	JL. —	Mon. s. Salvatoris de Spugna n. 3	309
992	(1168—69) mai. 19	JL. 11537	Mon. s. Mariae in Gorgona n. 6	383
993	(1168—69) iun. 12	JL. 11550	Pisa, Eccl. cathedr. n. 49	340
994	(1168—69 aug. 27)	JL. 11572	Pisa, Eccl. cathedr. n. 50	340
*995	(1168—69 aug. 27)	JL. —	Pisa, Episc. n. 40 Pisa, Eccl. cathedr. n. 51	327 341
996	(1168—69) sept. 14	JL. 11580	Pisa, Eccl. cathedr. n. 52 Mon. s. Salvatoris Sextense n. 20	341 461
997	1169 feb. 14	JL. 11241 11596	Vallombrosa n. 21	93
998	(1169) feb. 17	JL. —	Vallombrosa n. 22 Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 8	93 106
999	1169 april. 24	JL. 11616	Altopascio, Domus hospitalis n. 4	472
1000	(1169?) nov.	JL. 13512	Pisa, Eccl. cathedr. n. 53	341
*1001	(1169)	JL. —	Eccl. s. Geminiani n. 5	303
†1002	(1168—70) ian. 22	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 54	341
1003	(1168—70) ian. 31	JL. 11715	Pisa, Episc. n. 41 Pisa, Eccl. cathedr. n. 55	327 341
1004	(1168—70) feb. 25	JL. 11704	Prato, Eccl. s. Stephani n. 19	139
*1005	(1168—70)	JL. —	Arezzo, Episc. n. 47 Siena, Episc. n. 38	155 205
1006	(1170) mart. 16	JL. 11741	Pisa, Eccl. cathedr. n. 56 Mon. s. Salvatoris Sextense n. 21	342 461
1007	1170 april. 24	JL. 11774	Pisa, Eccl. cathedr. n. 57	342
*1008	(1170 april. 27)	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 58 Mon. s. Savini de Montione n. 3	342 374
1009	(1170) april. 27	JL. 11781	Pisa, Eccl. cathedr. n. 59 Mon. s. Savini de Montione n. 4	342 374
1010	1170 (mart.—sept.)	JL. 11828	Eccl. s. Andreae in Musciano n. 2	49
*1011	(1171 ian. 8)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 113	435
1012	(1171) ian. 8	JL. 11874	Lucca, Episc. n. 40 Lucca, Eccl. cathedr. n. 37 Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 114	394 404 435
1013	(1171) mai. 7	JL. 14288	Siena, Eccl. cathedr. n. 6 Siena, Mon. s. Trinitatis de Alfiano n. 1	207 222
1014	1171 mai. 8	JL. —	Mon. s. Trinitatis de Alfiano n. 2	222
1015	1171 oct. 22	JL. 11907	Prato, Eccl. s. Stephani n. 20	139
1016	1171 dec. 24	JL. 11913	Mon. s. Salvatoris in Insula n. 8	311
1017	1171 dec. 29	JL. —	Volterra, Episc. n. 24	285
1018	1171 dec. 29	JL. 11914	Volterra, Eccl. cathedr. n. 7	289
*1019	(1170—71)	JL. —	Firenze, Episc. n. 25	11
1020	(1159—71)	JL. 14011	Eccl. s. Mariae ad Marturam n. 7 Mon. s. Michaelis de Martura n. 10	61 64
1021	(1171—72) april. 23	JL. 14285	Eccl. s. Mariae ad Marturam n. 8 Mon. s. Michaelis de Martura n. 11	61 64
*1022	(1171—72 april. 23)	JL. —	Eccl. s. Mariae ad Marturam n. 9 Mon. s. Michaelis de Martura n. 12	61 64
1023	(1171—72) mai. 21	JL. 12071	Mon. s. Ambrosii Montiscellensis n. 2 Rosellae = Grosseto, Episc. n. 10	219 261
1024	(1161—72)	JL. —	Mon. s. Laurentii de Cultubono n. 3	102
1025	1173 mart. 23	JL. 12212	Lucca, Eccl. cathedr. n. 38	404

				pag.
*1026	1173 april. 15	JL. —	Firenze, Civ. n. 8	37
1027	(1173) iun. 17	JL. 12587	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 115	435
*1028	(1173)	JL. —	Mon. s. Iustiniani de Falesia n. 3 Mon. s. Mamiliani de Monte Christi n. 3	273 277
*1029	(1173) aug. 18	JL. —	Mon. s. Iustiniani de Falesia n. 4 Mon. s. Mamiliani de Monte Christi n. 4	274 277
*1030	(1173) nov. 25	JL. —	Mon. s. Iustiniani de Falesia n. 5 Mon. s. Mamiliani de Monte Christi n. 5	274 277
*1031	(1173)	JL. —	Lucca, Eccl. cathedr. n. 39	404
*1032	(1172—73)	JL. —	Eccl. s. Mariae ad Marturam n. 10 Mon. s. Michaelis de Martura n. 13	61 64
1033	(1170—73)	JL. —	Vallombrosa n. 23 Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 9 Mon. s. Trinitatis in Turri n. 6	93 106 229
1034	(1170—73)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 10 Siena, Mon. s. Michaelis de podio s. Donati n. 5	107 213
1035	(1170—73)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 11 Siena, Civ. n. 3	107 217
1036	(1170—73)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 12	107
*1037	(1173—74?)	JL. —	Domus hosp. de Ponte Populi n. 1	465
1038	(1173—74) iun. 1	JL. —	Domus hosp. de Ponte Populi n. 2	466
1039	(1173—74) sept. 18	JL. 12666	Eccl. s. Mariae ad Marturam n. 11 Mon. s. Michaelis de Martura n. 14	61 64
1040	(1173—74 sept. 18)	JL. 14129	Eccl. s. Mariae ad Marturam n. 12 Mon. s. Michaelis de Martura n. 15	61 64
*1041	(1173—74)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 13 Siena, Mon. s. Michaelis de podio s. Donati n. 6	107 213
1042	(1173—74)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 14 Siena, Civ. n. 4	107 217
1043	(1173—74)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 15 Siena, Mon. s. Michaelis de podio s. Donati n. 7	108 214
*1044	(1173—74)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 16 Siena, Mon. s. Michaelis de podio s. Donati n. 8	108 214
*1045	(1173—74)	JL. —	Mon. s. Salvatoris in Insula n. 9 Montemaggio n. 2	312 313
*1046	(1174)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 17 Siena, Mon. s. Michaelis de podio s. Donati n. 9	108 214
1047	(1174) mart. 30	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 18 Siena, Mon. s. Michaelis de podio s. Donati n. 10	108 214
*1048	(1174 iul. 5)	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 60	342
1049	(1174) iul. 5	JL. 12602	Pisa, Eccl. cathedr. n. 61	342
1050	(1174 oct. 25)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 19 Siena, Mon. s. Michaelis de podio s. Donati n. 11	108 214
1051	(1174) oct. 25	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 20 Siena, Episc. n. 39	109 205
*1052	(1174 oct. 25)	JL. —	Vallombrosa n. 24 Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 21	93 109
1053	(1174) oct. 25	JL. 12394	Vallombrosa n. 25 Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 22	93 109
1054	1174 nov. 19	JL. 12398	Pistoia, Eccl. cathedr. n. 14	126
1055	1174 nov. 19	JL. 12399	Pistoia, Eccl. cathedr. n. 15	126
1056	(1159—74)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Martura n. 16	65
1057	(1174)	JL. 14010	Mon. s. Michaelis de Martura n. 17	65

				pag.
*1058	(1174)	JL. —	Eccl. s. Mariae ad Marturam n. 13 Mon. s. Michaelis de Martura n. 18	61 65
*1059	(1174—75)	JL. —	Lucca, Mon. s. Georgii n. 10	443
1060	(1175) mart. 25	JL. 12451	Lucca, Mon. s. Georgii n. 11	443
1061	(1175) mart. 25	JL. 12450	Lucca, Episc. n. 41 Lucca, Mon. s. Georgii n. 12	394 443
1062	(1175) april. 30	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 23	109
1063	(1175 april. 30)	JL. —	Figline, Eccl. s. Mariae n. 1 Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 24	97 109
1064	(1175 april. 30)	JL. —	Fiesole, Episc. n. 17 Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 25	77 110
1065	1175 mai. 6	JL. 12470 12517	Mon. s. Ambrosii Montiscellensis n. 3	219
*1066	1175 mai. 17	JL. —	Mon. s. Abundii n. 1	224
1067	(1175) sept. 20	JL. 12429	Mon. s. Mamiliani de Monte Christi n. 6	278
1068	(1175)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Martura n. 19	65
1069	(1160—76) iun. 27	JL. 12591	Pisa, Mon. s. Andreae in Kinzica n. 1	353
1070	(1160—76) iul. 8	JL. 12606	Pisa, Mon. s. Andreae in Kinzica n. 2	353
1071	(1160—76) aug. 6	JL. 12619	Pisa, Eccl. cathedr. n. 62 Pisa, Clerus n. 1	343 346
1072	1176 ian. 13	JL. —	Mon. s. Savini de Montione n. 5	374
1073	1176 ian. 14	JL. 12682	Lucca, Mon. s. Iustinae n. 3	441
1074	(1176) mart. 8	JL. 12687	Siena, Episc. n. 40 Siena, Civ. n. 5 Mon. s. Ambrosii Montiscellensis n. 4	205 217 220
1075	1176 mart. 17	JL. 12688	Camaldoli n. 30	182
1076	1176 april. 11	JL. 12692	Pisa, Episc. n. 42	327
1077	1176 april. 11	JL. 12693	Pisa, Episc. n. 43	327
1078	(1176) april. 11	JL. 12549 12694	Lucca, Mon. s. Georgii n. 13	443
1079	1176 april. 17	JL. 12731	Eccl. s. Andreae in Musciano n. 3	41
1080	1176 april. 20	JL. 12695	Vallombrosa n. 26	93
1081	1176 april. 20	JL. 12696	Eccl. s. Salvatoris de Pruno n. 1	295
1082	1176 april. 30	JL. 12702	Firenze, Mon. s. Mariae n. 4	28
1083	1176 april. 30	JL. 12703	Mon. s. Petri de Monte Viridi n. 1	275
1084	1176 mai. 31	JL. 12713	Domus hosp. de Ponte Populi n. 3	466
1085	1176 iun. 19	JL. 12715	Mon. s. Eugenii n. 3	224
1086	1176 iun. 22	JL. 12718	Siena, Episc. n. 41	205
1087	(1176) oct. 12	JL. 13153	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 26	110
1088	(1176) oct. 12	JL. —	Fiesole, Episc. n. 18 Fiesole, Eccl. cathedr. n. 1 Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 27	77 78 110
1089	1176 oct. 15	JL. 12736	Eccl. s. Mariae de Vigesimo n. 1	68
1090	1176 nov. 2	JL. 12738	Siena, Eccl. s. Basilii n. 4	211
1091	(1176) nov. 21	JL. 12532	Mon. s. Mariae in Gorgona n. 7	383
1092	1176 nov. 28	JL. 12742	Firenze, Eccl. s. Laurentii n. 10	20
*1093	(1159—77)	JL. —	Mon. s. Petri de Luco n. 3	70
1094	(1177) ian. 20	JL. 12768	Pistoia, Eccl. cathedr. n. 16	127
1095	(1177 feb. 27)	JL. —	Mon. s. Mariae in Gorgona n. 8	383
1096	1177 mai. 6	JL. 12830	Lucca, Mon. s. Pontiani n. 10	447
1097	(1177) mai. 16	JL. 12839	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 28 Siena, Mon. s. Michaelis de podio s. Donati n. 12	110 214
1098	1177 mai. 19	JL. 12843	Siena, Clerus n. 1	208
1099	(1177) mai. 27	JL. 12848	Firenze, Mon. s. Salvii n. 5	40

				pag.
1100	(1177) mai. 31	JL. 12856	Mon. s. Petri de Luco n. 4	70
†1101	(1177) iun. 11	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 63	343
†1102	(1177) iun. 30	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 64	343
1103	(1177) sept. 16	JL. —	Mon. s. Salvatoris in Insula n. 10 Montemaggio n. 3	312 313
1104	(1177) sept. 18	JL. 12937	Mon. s. Salvatoris in Insula n. 11	312
1105	(1160—78) ian. 20	JL. 12976	Mon. s. Petri de Puteolis n. 4	462
1106	(1168—78) aug. 1	JL. 12994	Pisa, Eccl. cathedr. n. 65 Eccl. s. Iusti de Campo etc. n. 1	343 368
1107	1178 april. 14	JL. 13044	Eccl. s. Leonardi de Lacu Verano n. 4	226
1108	1178 april. 22	JL. 13053	Eccl. s. Agathae in Asciano n. 1	195
1109	(1178) sept. 23	JL. 13097	Etruria n. 15 Pisa, Episc. n. 44	4 328
*1110	(1178?)	JL. —	Fiesole, Episc. n. 19	78
1111	(1166—79) mart. 17	JL. —	Prato, Eccl. s. Stephani n. 21	139
1112	(1173—79) nov. 12	JL. —	Volterra, Episc. n. 26	285
1113	(1178—79) mai. 17	JL. 13228	Firenze, Civ. n. 9 Siena, Civ. n. 6	37 217
*1114	(1178—79) iun. 10	JL. —	Pisa, Episc. n. 45 Pisa, Eccl. cathedr. n. 66 Pisa, Mon. s. Michaelis de Orticaria n. 1	328 344 364
1115	(1178—79) iun. 10	JL. 13236	Pisa, Eccl. cathedr. n. 67 Pisa, Mon. s. Michaelis de Orticaria n. 2	344 364
*1116	(1178—79)	JL. —	Volterra, Eccl. cathedr. n. 8	289
1117	1179 ian. 2	JL. 13272	Arezzo, Mon. ss. Florae et Lucillae n. 4	162
1118	1179 mart. 31	JL. 13354	Mon. s. Laurentii iuxta fl. Anso n. 5	266
1119	1179 april. 19	JL. 13391	Mon. s. Salvatoris in Septimo n. 8	54
1120	1179 april. 23	JL. 13395	Volterra, Episc. n. 25	285
1121	1179 april. 23	JL. 13453	Eccl. s. Mariae ad Finem n. 2	379
1122	1179 april. 24	JL. 13168	Mon. s. Bartholomaei de Sextinga n. 2	264
1123	1179 iun. 18	JL. —	Pisa, Eccl. s. Christinae in Kinzica n. 2	353
1124	1179 oct. 20	JL. —	Mon. s. Trinitatis in Turri n. 7	229
†1125	1179 nov.	JL. —	Siena, Eccl. cathedr. n. 7	207
*1126	(1179)	JL. —	Vallombrosa n. 27	94
1127	(1179)	JL. —	Fiesole, Episc. n. 20 Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 29	78 110
1128	(1179)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 30 Siena, Civ. n. 7	111 218
1129	(1179)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 31 Mon. s. Trinitatis de Alfiano n. 3	111 222
1130	(1170—80) oct. 1	JL. —	Prato, Eccl. s. Stephani n. 22	139
*1131	(1179—80)	JL. —	Lucca, Episc. n. 42 Lucca, Civ. n. 30	394 453
1132	1180 mart. 1	JL. 13634	Eccl. s. Michaelis ad Montem n. 2	464
1133	(1180) mart. 5	JL. 13628	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 116	435
1134	1180 april. 8	JL. 13644	Pisa, Mon. s. Michaelis in burgo n. 3	348
1135	1180 april. 28	JL. 13651	Mon. s. Petri in Campo maiore n. 2	467
1136	1180 nov. 11	JL. 13697	Mon. s. Mariae in Sicille n. 1	194
1137	(1180)	JL. —	Lucca, Civ. n. 31	453
*1138	(1171—81) april. 3	JL. —	Camaldoli n. 31	182
1139	(1181) ian. 4	JL. 14356	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 117	436
*1140	(1181) iul. 14	JL. —	Camaldoli n. 32	182
†1141	(1180—81)	JL. —	Mon. s. Mariae de Farneta n. 5	192

				pag.
*1142	(1179—81)	JL. —	Eccl. s. Genesii n. 7	475
1143	(1178—81)	JL. —	Arezzo, Episc. n. 48 Siena, Episc. n. 42	156 205
*1144	(1174?—81)	JL. —	Rosellae = Grosseto, Episc. n. 11	261
*1145	(1171—81)	JL. —	Volterra, Civ. n. 2	291
1146	(1170—81)	JL. 14062	Pisa, Eccl. cathedr. n. 68 Mon. s. Savini de Montione n. 6	344 375
*1147	(1168—81)	JL. —	Siena, Eccl. s. Martini n. 1	209
1148	(1159—81)	JL. 13936	Firenze, Episc. n. 26 Eccl. s. Pancratii de Lucardo n. 1	11 57
1149	(1159—81)	JL. 14053	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 32	111
1150	(1159—81)	JL. 14064	Pistoia, Episc. n. 22 Pistoia, Eccl. cathedr. n. 17	122 127
1151	(1159—81)	JL. 14061	Pisa, Episc. n. 46	328
1152	(1159—81)	JL. 14005	Lucca, Episc. n. 43	394
1153	(1159—81)	JL. 14006	Lucca, Episc. n. 44	394
1154	(1159—81)	JL. —	Lucca, Eccl. cathedr. n. 40 Lucca, Civ. n. 32	404 453
*1155	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Mariae in Montignano n. 3	51
*1156	(1159—81)	JL. —	Eccl. s. Petri de Lecore n. 2	56
*1157	(1159—81)	JL. —	Pistoia, Episc. n. 23	123
*1158	(1159—81)	JL. —	Camaldoli n. 33	182
*1159	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Mariae de Agnano n. 2	187
*1160	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Salvatoris Berardingorum n. 2	189
*1161	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Mariae de Farneta n. 6	192
*1162	(1159—81)	JL. —	Siena, Episc. n. 43	205
*1163	(1159—81)	JL. —	Siena, Eccl. cathedr. n. 8	207
*1164	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Antimi n. 10	249
*1165	(1159—81)	JL. —	Sovana, Episc. n. 4	253
*1166	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Iustiniani de Falesia n. 6	274
*1167	(1159—81)	JL. —	Eccl. s. Nicolai de Monterio n. 4	297
*1168	(1159—81)	JL. —	Colle di Val d'Elsa n. 12	307
*1169	(1159—81)	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 69	344
*1170	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Verruca n. 5	366
*1171	(1159—81)	JL. —	Eccl. s. Iohannis de Calcinaria n. 2	367
*1172	(1159—81)	JL. —	Eccl. s. Nicolai de Palatino n. 3	372
*1173	(1159—81)	JL. —	Lucca, Eccl. cathedr. n. 41	405
*1174	(1159—81)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Reparatae n. 5	408
*1175	(1159—81)	JL. —	Eccl. s. Laurentii de Subgruminio n. 1	463
*1176	(1159—81)	JL. —	Eccl. s. Genesii n. 8	475
*1177	(1159—81)	JL. —	Fucecchio, Mon. s. Salvatoris n. 10	480
*1178	(1159—81)	JL. —	Fucecchio, Domus hospitalis n. 1	481
*1179	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Quirici in Monticello n. 1	487
*1180	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Quirici in Monticello n. 2	487
			Paschalis III (Guido).	
*1181	(1167 mart.)	JL. —	Pisa, Civ. n. 36	361
*1182	(1167 april. 8—10)	JL. II p. 427	Pisa, Episc. n. 39	327
			Lucius III.	
1183	1181 nov. 5	JL. 14512	Siena, Eccl. s. Martini n. 2	209
1184	1181 nov. 12	JL. 14514	Pisa, Episc. n. 47	328
1185	1181 nov. 12	JL. 14515	Lucca, Episc. n. 45	395

				pag.
1186	(1181) nov. 24	JL. 14522	Camaldoli n. 34 Pisa, Mon. s. Michaelis in burgo n. 4	183 348
1187	1181 nov. 26	JL. 14523	Firenze, Eccl. s. Salvatoris Camaldulen. n. 2	25
1188	1181 nov. 26	JL. 14525	Mon. s. Petri de Cerreto n. 1	302
*1189	(1181)	JL. —	Lucca, Eccl. cathedr. n. 42 Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 118	405 436
1190	(1181 nov.)	JL. 14527	Lucca, Eccl. cathedr. n. 43 Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 119	405 436
1191	1181 dec. 29	JL. 14542	Mon. s. Hilarii in Alfiano n. 6	83
*1192	(1181)	JL. —	Eccl. s. Laurentii de Subgruminio n. 2	463
1193	(1182) feb. 2	JL. 14582	Siena, Eccl. s. Martini n. 3 Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 120	210 436
1194	1182 feb. 12	JL. 14585	Eccl. s. Michaelis ad Montem n. 3	465
1195	1182 mart. 8	JL. 14604	Mon. de Carisio n. 1	291
1196	1182 mart. 25	JL. 14618	Mon. s. Mariae de Ponte tecto n. 3	456
1197	1182 mai. 13	JL. 14643	Pisa, Eccl. s. Martini in Kinzica n. 4	352
1198	(1182) iul. 14	JL. 14680	Eremus de Vivo n. 6	245
*1199	(1181—82)	JL. —	Lucca, Eccl. cathedr. n. 44 Eccl. s. Bartholomaei de Ciciana n. 1	405 463
1200	1182 nov. 8	JL. 14696	Fucecchio, Mon. s. Salvatoris n. 11	480
1201	(1182) nov. 26	JL. —	Prato, Eccl. s. Stephani n. 23	140
*1202	1182 dec. 29	JL. —	Firenze, Episc. n. 27	11
†*1203	(1182)	JL. —	Lucca, Civ. n. 33	454
1204	(1182—83) april. 4	JL. 14747	Arezzo, Eccl. cathedr. n. 9	159
1205	1183 ian. 29	JL. 14828	Eccl. s. Geminiani n. 6	303
1206	1183 feb. 12	JL. 14839	Prato, Eccl. s. Stephani n. 24	140
1207	1183 april. 10	JL. —	Cavriglia, Eccl. s. Iohannis bapt. n. 2	100
1208	1183 iun. 6	JL. 14888	Arezzo, Mon. ss. Florae et Lucillae n. 5	162
1209	1183 nov. 23	JL. —	Mon. s. Salvatoris de Spugna n. 4	309
*1210	(1183)	JL. —	Vallombrosa n. 28	94
1211	1184 feb. 17	JL. 14983	Firenze, Mon. s. Trinitatis n. 2	34
1212	(1184) mai. 4	JL. 15032	Eccl. de Capite Ursuli n. 2	380
1213	1184 mai. 6	JL. 15038	Firenze, Eccl. s. Mariae Maioris n. 2	22
1214	1184 iul. 7	JL. 15062	Camaldoli n. 35	183
1215	1184 iul. 25	JL. —	Prato, Eccl. s. Stephani n. 25	140
1216	1184 iul. 31	JL. 15064	Eccl. s. Andreae in Musciano n. 4	50
1217	(1184) nov. 29	JL. 15336	Lucca, Eccl. s. Petri Maioris n. 1	439
*1218	(1184)	JL. —	Pisa, Episc. n. 48 Pisa, Eccl. cathedr. n. 70	328 344
*1219	(1181—84)	JL. —	Mon. s. Cassiani in Monte Scalario n. 1 Eccl. s. Miniatis de Robbiano n. 2	116 116
1220	(1184—85) sept. 17	JL. —	Firenze, Mon. s. Salvii n. 6	40
*1221	(1184—85) oct. 22	JL. —	Camaldoli n. 36 Mon. s. Savini de Montione n. 7	183 375
1222	(1185) feb. 3	JL. —	Lucca, Eccl. s. Petri Maioris n. 2	439
1223	1185 mart. 5	JL. 15396	Mon. s. Miniatis n. 8	46
1224	1185 april. 4	JL. 15399	Pistoia, Eccl. cathedr. n. 18	127
1225	(1185) april. 28	JL. 15413	Domus hosp. s. Leonardi de Stagno n. 1	375
1226	1185 oct. 9	JL. 15463	Eccl. s. Leonardi de Lacu Verano n. 5	227
*1227	(1185?)	JL. —	Mon. s. Galgani n. 1	300
*1228	(1184—85)	JL. —	Volterra, Episc. n. 27	375
*1229	(1183—85)	JL. —	Camaldoli n. 37 Pisa, Mon. s. Martini et s. Fridiani n. 1	183 346

				pag.
1230	(1181—85)	JL. 15173	Mon. s. Michaelis de Furculis n. 1	130
1231	(1181—85)	JL. 14724 15203	Volterra, Eccl. cathedr. n. 9	289
*1232	(1181—85)	JL. —	Firenze, Eccl. s. Laurentii n. 11	20
*1233	(1181—85)	JL. —	Giogoli, Eccl. s. Alexandri n. 1	48
*1234	(1181—85)	JL. —	Mon. s. Mariae de Agnano n. 3	187
*1235	(1181—85)	JL. —	Siena, Eccl. s. Iohannis — Eccl. s. Petri de castello veteri n. 1	209
*1236	(1181—85)	JL. —	Eccl. s. Salvatoris de Leceto n. 1	225
*1237	(1181—85)	JL. —	Sovana, Episc. n. 5	253
*1238	(1181—85)	JL. —	Mon. s. Laurentii iuxta fl. Anso n. 6	267
*1239	(1181—85)	JL. —	Colle di Val d' Elsa n. 13	307
*1240	(1181—85)	JL. —	Eccl. s. Nicolai de Palatino n. 4	372
*1241	(1181—85)	JL. —	Domus hosp. s. Leonardi de Stagno n. 2	376
*1242	(1181—85)	JL. —	Lucca, Eccl. cathedr. n. 45	405
*1243	(1181—85)	JL. —	Bugiano, Mon. s. Mariae n. 5	470
*1244	(1181—85)	JL. —	Altopascio, Domus hospitalis n. 5	472
*1245	(1181—85)	JL. —	Eccl. s. Genesii n. 9	475
*1246	(1181—85)	JL. —	Fucecchio, Domus hospitalis n. 2	481
			Urbanus III.	
1247	(1185—86) dec. 5	JL. 15493	Pisa, Mon. s. Pauli ad ripam Arni n. 3 Domus hosp. s. Leonardi de Stagno n. 3	354 376
1248	(1185—86) dec. 11	JL. —	Siena, Eccl. s. Iohannis — Eccl. s. Petri de castello veteri n. 2	209
1249	1186 ian. 20	JL. —	Siena, Eccl. s. Martini n. 4	210
1250	(1186) mart. 5	JL. —	Lucca, Eccl. cathedr. n. 46	405
1251	1186 mart. 13	JL. 15552	Mon. s. Petri de Luco n. 5	70
1252	1186 mart. 15	JL. 15563	Mon. s. Salvatoris Berardingorum n. 3	189
1253	1186 mart. 15	JL. 15564	Camaldoli n. 38	183
1254	1186 april. 4	JL. 15575	Siena, Eccl. cathedr. n. 9	207
1255	1186 mai. 12	JL. 15604	Vallombrosa n. 29	94
1256	1186 iun. 13	JL. 15631	Lucca, Eccl. cathedr. n. 47	406
1257	1186 iun. 26	JL. 15637	Vallombrosa n. 30	94
1258	1186 sept. 1	JL. —	Firenze, Eccl. s. Mariae Maioris n. 3	22
*1259	1186 sept. 25	JL. —	Eccl. s. Bartholomaei de Scalocla n. 4	296
1260	(1186) oct. 13	JL. 15478 15677	Pistoia, Eccl. cathedr. n. 19	127
1261	(1186) oct. 18	JL. 15681 15697	Pistoia, Eccl. cathedr. n. 20	127
1262	1186 oct. 30	JL. 15685	Pisa, Episc. n. 49	329
1263	1186 nov. 7	JL. 15689	Pisa, Eccl. cathedr. n. 71	344
1264	1186 dec. 12	JL. 15713	Eccl. s. Leonardi de Lacu Verano n. 6	227
*1265	(1185—86)	JL. —	Mon. s. Mariae in Colle n. 1 Mon. s. Ambrosii Montiscellensis n. 5	103 220
*1266	(1185—86)	JL. —	Mon. s. Mariae in Colle n. 2 Mon. s. Ambrosii Montiscellensis n. 6	103 220
1267	(1186—87) ian. 29	JL. —	Figline, Eccl. s. Mariae n. 2	98
1268	(1186—87) feb. 25	JL. 15798	Mon. s. Iustiniani de Falesia n. 7 Mon. s. Mamiliani de Monte Christi n. 7 Pisa, Episc. n. 50 Pisa, Civ. n. 37	274 278 329 361
1269	(1186—87) mart. 5	JL. 15808	Lucca, Episc. n. 46	395

				pag.
1270	(1186—87) mart. 10	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 33	111
1271	(1186—87) mai. 4	JL. 15846	Firenze, Mon. s. Salvii n. 7	40
1272	(1186—87) mai. 21	JL. —	Prato, Eccl. s. Stephani n. 26 Mon. s. Mariae de Garignano n. 3	140 143
1273	(1186—87) mai. 26	JL. 15862	Prato, Eccl. s. Stephani n. 27	140
1274	1187 feb. 26	JL. —	Prato, Eccl. s. Stephani n. 28	141
1275	1187 mai. 13	JL. 15977	Mon. s. Mariae de Serena n. 2	298
1276	1187 mai. 21	JL. 15978	Pistoia, Episc. n. 24	123
1277	1187 aug. 25	JL. 15997	Colle di Val d'Elsa n. 14	307
1278	(1187) sept. 6	JL. 15998	Volterra, Episc. n. 28	285
1279	1187 sept. 21	JL. 16002	Volterra, Episc. n. 29	286
1280	(1185—87)	JL. 15734	Firenze, Episc. n. 28	12
1281	(1185—87)	JL. 15742	Pisa, Episc. n. 51	329
1282	(1185—87)	JL. 15743	Pisa, Episc. n. 52	329
*1283	(1185—87)	JL. —	Firenze, Eccl. cathedr. n. 18 Mon. s. Hilarii in Alfiano n. 7	17 83
*1284	(1185—87)	JL. —	Eccl. s. Petri de Lecore n. 3	56
*1285	(1185—87)	JL. —	Pisa, Eccl. s. Petri ad Vincula n. 1	349
*1286	(1185—87)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Verruca n. 6	366
*1287	(1185—87)	JL. —	Eccl. s. Nicolai de Palatino n. 5	372
*1288	(1185—87)	JL. —	Lucca, Episc. n. 47	395
*1289	(1185—87)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Reparatae n. 6	408
*1290	(1185—87)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 121	436
*1291	(1185—87)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 122	436
*1292	(1185—87)	JL. —	Altopascio, Domus hospitalis n. 6	472
*1293	(1185—87)	JL. —	Fucecchio, Domus hospitalis n. 3	481
			Gregorius VIII.	
1294	1187 nov. 6	JL. —	Giogoli, Eccl. s. Alexandri n. 2	48
1295	1187 nov. 28	JL. 16085	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 123	437
*1296	(1187 dec. 7—9)	JL. —	Lucca, Civ. n. 34	454
1297	1187 dec. 16	JL. 16094	Mon. s. Mariae de Agnano n. 4	187
1298	(1187 dec. 10—17)	JL. —	Eremus s. Iacobi de Aqua viva n. 1	377
*1299	(1187 dec.)	JL. —	Pisa, Civ. n. 38	361
†1300	1187	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 72	345
*1301	(1187)	JL. —	Eccl. s. Leonardi de Lacu Verano n. 7	227
			Clemens III.	
1302	1187 dec. 23	JL. 16095	Camaldoli n. 39	184
1303	1188 ian. 1	JL. 16108	Colle di Val d'Elsa n. 15	307
1304	1188 ian. 6	JL. 16110	Vallombrosa n. 31	94
1305	1188 ian. 7	JL. —	Pisa, Episc. n. 53	329
1306	1188 ian. 9	JL. 16112	Mon. s. Salvatoris Sextense n. 22	461
1307	1188 ian. 11	JL. 16114	Mon. s. Michaelis de Orticaria n. 3	364
1308	1188 ian. 13	JL. 16115	Arezzo, Eccl. s. Michaelis in suburbio n. 2	161
1309	1188 ian. 13	JL. 16116	Lucca, Eccl. cathedr. n. 48	406
1310	1188 ian. 13	JL. 16117	Pisa, Eccl. cathedr. n. 73	345
1311	1188 ian. 16	JL. 16120	Mon. de Carisio n. 2	292
1312	1188 ian. 16	JL. 16132	Domus hosp. s. Leonardi de Stagno n. 4	376
1313	1188 ian. 17	JL. 16133	Domus hosp. s. Leonardi de Stagno n. 5	376
1314	1188 ian. 17	JL. 16134	Mon. s. Martini de Agello n. 2	468
†1315	1188 ian. 17	JL. —	Mon. s. Martini de Agello n. 3	468
1316	1188 ian. 20	JL. 16138	Eccl. s. Nicolai de Monterio n. 5	297
1317	1188 ian. 20	JL. 16139	Mon. s. Michaelis de Furculis n. 2	130

				pag.
1318	1188 ian. 24	JL. 16140	Volterra, Episc. n. 30 Colle di Val d'Elsa n. 16	286 308
1319	1188 ian. 24	JL. 16141	Volterra, Episc. n. 31 Colle di Val d'Elsa n. 17	286 308
1320	1188 ian. 24	JL. —	Volterra, Episc. n. 32	286
1321	1188 ian. 28	JL. 16143	Siena, Episc. n. 44	206
1322	(1188 feb. 2)	JL. —	Mon. s. Donati ad Turrim n. 2	38
1323	1188 feb. 11	JL. 16144	Firenze, Mon. s. Mariae n. 5	28
1324	1188 feb. 19	JL. 16150	Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 18	242
†1325	1188 feb. 19	JL. —	Eremus de Vivo n. 7	245
†*1326	(1188)	JL. —	Pisa, Civ. n. 39	362
*1327	(1188)	JL. —	Pisa, Civ. n. 40	362
*1328	(1188 feb.)	JL. —	Pisa, Civ. n. 41	362
1329	(1188 mart. 21)	JL. —	Arezzo, Episc. n. 49	156
1330	1188 mart. 30	JL. 16369	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 124	437
1331	1188 april. 5	JL. 16194	Mon. s. Pauli de Pugnano n. 3	370
1332	1188 april. 5	JL. —	Sovana, Eccl. cathedr. n. 2	254
1333	1188 april. 12	JL. 16207	Firenze, Eccl. s. Laurentii n. 12	20
1334	1188 april. 12	JL. 16209	Rosellae = Grosseto, Episc. n. 12	261
1335	1188 mai. 6	JL. 16225	Firenze, Eccl. cathedr. n. 19 Mon. s. Hilarii in Alfiano n. 8	17 83
1336	1188 mai. 19	JL. 16238	Pisa, Civ. n. 42	362
1337	1188 mai. 20	JL. —	Mon. s. Mariae de Farneta n. 7	192
1338	1188 mai. 30	JL. 16263	Mon. s. Salvatoris in Septimo n. 9	54
1339	1188 iun. 21	JL. 16290	Firenze, Eccl. s. Laurentii n. 13	20
1340	(1188 iul. 7)	JL. —	Pisa, Civ. n. 43	362
1341	1188 dec. 12	JL. 16363	Pisa, Civ. n. 44	363
1342	(1188)	JL. —	Ripoli, Mon. s. Bartholomaei n. 3	42
1343	1189 ian. 2	JL. 16376	Firenze, Mon. s. Salvii n. 8	40
1344	1189 april. 20	JL. 16402	Siena, Episc. n. 45	206
†1345	1189	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 74	345
*1346	(1189)	JL. —	Mon. s. Trinitatis in Turri n. 8	229
*1347	(1187—90)	JL. —	Domus hosp. s. Leonardi de Stagno n. 6	376
1348	1190 april. 4	JL. 16483	Lucca, Mon. s. Pontiani n. 11	447
1349	1190 april. 10	JL. 16485	Lucca, Eccl. s. Donnini n. 1	410
1350	(1187—91)	JL. 16589	Pisa, Civ. n. 45	363
*1351	(1187—91)	JL. —	Figline, Eccl. s. Mariae n. 3 Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 34	98 111
*1352	(1187—91)	JL. —	Eccl. s. Salvatoris de Leceto n. 2	225
*1353	(1187—91)	JL. —	Eccl. s. Leonardi de Lacu Verano n. 8	227
*1354	(1187—91)	JL. —	Mon. s. Trinitatis in Turri n. 9	229
*1355	(1187—91)	JL. —	Sovana, Episc. n. 6	253
*1356	(1187—91)	JL. —	Volterra, Episc. n. 33	286
*1357	(1187—91)	JL. —	Pisa, Mon. s. Pauli ad ripam Arni n. 4	354
*1358	(1187—91)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Verruca n. 7	366
*1359	(1187—91)	JL. —	Eccl. s. Nicolai de Palatino n. 6	372
*1360	(1187—91)	JL. —	Mon. s. Mariae in Gorgona n. 9	384
*1361	(1187—91)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Reparatae n. 7	408
*1362	(1187—91)	JL. —	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 125	437
*1363	(1187—91)	JL. —	Altopascio, Domus hospitalis n. 7	472
*1364	(1187—91)	JL. —	Eccl. s. Petri in Campo n. 2	473
*1365	(1187—91)	JL. —	Eccl. s. Genesii n. 10	475
*1366	(1187—91)	JL. —	Fucecchio, Domus hospitalis n. 4	481
*1367	(1187—91)	JL. —	Mon. s. Quirici in Monticello	487

			Celestinus III.	pag.
†1368	1191 april. 24	JL. —	Domus hosp. de Ponte Populi n. 4	466
1369	1191 iun. 3	JL. 16715	Firenze, Eccl. s. Laurentii n. 14	20
1370	1191 iun. 4	JL. —	Domus hosp. s. Leonardi de Stagno n. 7	376
1371	1191 iun. 20	JL. 16792	Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 126	437
1372	1191 iun. 22	JL. 16726	Lucca, Mon. s. Pontiani n. 12	447
*1373	1191 iun. 29	JL. —	Camaldoli n. 40	184
*1374	1191 iul. 1	JL. —	Arezzo, Episc. n. 50 Camaldoli n. 41	156 184
1375	1191 iul. 1	JL. 16728	Eccl. s. Margaritae in Tosina n. 1 Camaldoli n. 42	81 184
*1376	(1191)	JL. —	Figline, Eccl. s. Mariae n. 4 Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 35	98 112
*1377	(1191)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 36	112
*1378	(1191)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 37	112
*1379	(1191)	JL. —	Figline, Eccl. s. Mariae n. 5 Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 38	98 112
*1380	(1191)	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 39	112
1381	1191 iul. 12	JL. —	Fiesole, Eccl. cathedr. n. 2 Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 40	78 112
1382	1191 iul. 15	JL. —	Figline, Eccl. s. Mariae n. 6 Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 41	98 113
*1383	1191 iul. 18	JL. —	Eremus Buldronis n. 1	39
1384	1191 iul. 26	JL. 16732	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 42	113
*1385	(1191)	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 75 Pisa, Mon. s. Pauli ad ripam Arni n. 5	345 355
1386	1191 aug. 31	JL. —	Prato, Eccl. s. Stephani n. 29	141
1387	1191 dec. 5	JL. —	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 43	113
*1388	(1191 dec. 5)	JL. —	Fiesole, Episc. n. 21 Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 44	78 113
1389	1191 dec. 27	JL. 16778	Chiusi, Episc. n. 15	234
1390	1191 dec. 28	JL. 16798	Colle di Val d' Elsa n. 18	308
1391	(1191 ex.)	JL. —	Figline, Eccl. s. Mariae n. 7	98
*1392	(1191)	JL. —	Fucecchio, Mon. s. Salvatoris n. 12	481
*1393	(1191)	JL. —	Montepulciano, Eccl. s. Andreae n. 1 Chiusi, Episc. n. 16	194 234
1394	1192 feb. 5	JL. 16809	Pisa, Episc. n. 54	329
1395	1192 feb. 9	JL. —	Fiesole, Episc. n. 22 Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 45	78 113
1396	1192 feb. 19	JL. 16822	Montepulciano, Eccl. s. Andreae n. 2 Chiusi, Episc. n. 17	194 234
1397	1192 april. 1	JL. 16843 16846	Firenze, Mon. s. Petri Maioris n. 5	33
1398	1192 april. 12	JL. 16850	Lucca, Episc. n. 48	395
1399	1192 april. 21	JL. 16859	Lucca, Episc. n. 49	395
*1400	1192 april. 28	JL. —	Mon. s. Salvatoris in Silvamunda n. 3 Camaldoli n. 43	169 184
1401	1192 iun. 6	JL. 16897	Camaldoli n. 44 Mon. s. Iucundae de Obacula n. 1	184 483
1402	1192 iun. 8	JL. 16885	Empoli, Eccl. ss. Andreae et Nicolai n. 2	57
1403	1192 iun. 8	JL. 16901	Arezzo, Episc. n. 51 Camaldoli n. 45	156 185
1404	1192 iun. 12	JL. 16902	Mon. s. Michaelis de Orticaria n. 4	365

				pag.
*1405	(1191—92)	JL. —	Pisa, Eccl. cathedr. n. 76	345
			Eccl. s. Iusti de Pratignone n. 1	369
1406	1192 iul. 24	JL. 16918	Camaldoli n. 46	185
			Mon. s. Iucundae de Obacula n. 2	483
*1407	(1191—92)	JL. —	Eccl. s. Petri in Bossolo n. 1	59
			Mon. s. Michaelis de Martura n. 20	65
*1408	(1191—92)	JL. —	Eccl. s. Mariae de Rocca Amadoris n. 1	230
1409	(1193 ian. 14)	JL. —	Domus hosp. Pontis de Valle n. 1	167
1410	1193 april. 8	JL. 16979	Pisa, Civ. n. 46	363
1411	1193 april. 11	JL. 16983	Camaldoli n. 47	185
			Lucca, Episc. n. 50	395
			Lucca, Eccl. cathedr. n. 49	406
			Mon. s. Iucundae de Obacula n. 3	483
1412	1193 april. 23	JL. —	Mon. s. Savini de Montione n. 8	375
1413	1193 mai. 8	JL. 16994	Figline, Eccl. s. Mariae n. 8	98
			Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 46	113
1414	1193 iun. 15	JL. 17017	Siena, Domus hosp. s. Mariae n. 1	216
1415	1193 iun. 17	JL. 17018	Siena, Domus hosp. s. Mariae n. 2	216
*1416	(1191—93)	JL. —	Sovana, Episc. n. 7	253
1417	(1193 iun. 28)	JL. —	Sovana, Episc. n. 8	253
*1418	(1193 sept. 28)	JL. II p. 600	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 47	114
*1419	1193 oct. 1	JL. II p. 600	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 48	114
1420	1193 oct. 6	JL. 17035	Vallombrosa n. 32	95
			Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 49	114
1421	1193 oct. 6	JL. 17037	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 50	114
1422	1193 oct. 6	JL. 17036	Etruria n. 16	4
			Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 51	114
1423	1193 oct. 8	JL. 17039	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 52	115
1424	1193 nov. 13	JL. 17040	Eccl. s. Iohannis de Calcinaria n. 3	367
*1425	(1193)	JL. —	Mon. s. Salvatoris de Vaiano n. 1	143
*1426	(1193)	JL. —	Domus hosp. Pontis de Valle n. 2	167
1427	1194 mart. 26	JL. 17081	Mon. s. Mariae de Agnano n. 5	187
1428	1194 april. 17	JL. 17085	Siena, Eccl. cathedr. n. 10	207
1429	1194 april. 17	JL. 17086	Mon. s. Laurentii iuxta fl. Anso n. 7	267
1430	1194 april.	JL. 17062	Figline, Eccl. s. Mariae n. 9	99
			Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 53	115
1431	1194 mai. 6	JL. 16683	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 54	115
1432	1194 mai. 23	JL. 17107	Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 55	115
1433	1194 iun. 2	JL. 17112	Fucecchio, Mon. s. Salvatoris n. 13	481
1434	1194 iun. 3	JL. 17115	Lucca, Episc. n. 51	396
1435	1194 iun. 15	JL. 17125	Pisa, Eccl. s. Petri ad Vincula n. 2	349
1436	1194 dec. 6	JL. 17172	Pisa, Eccl. cathedr. n. 77	346
1437	1194 dec. 16	JL. 17177	Lucca, Eccl. s. Reparatae n. 9	409
*1438	(1194)	JL. —	Lucca, Episc. n. 52	396
			Mon. s. Mariae de Serena n. 3	299
*1439	(1194)	JL. —	Lucca, Episc. n. 53	396
			Mon. s. Mariae de Serena n. 4	299
*1440	(1194)	JL. —	Sovana, Episc. n. 9	253
*1441	(1194—95)	JL. 17078	Siena, Eccl. cathedr. n. 11	208
			Siena, Domus hosp. s. Mariae n. 3	216
*1442	(1193—95)	JL. —	Arezzo, Episc. n. 52	156
			Domus hosp. Pontis de Valle n. 3	167

				pag.
*1443	(1191—95)	JL. —	Ripoli, Mon. s. Bartholomaei n. 4	42
			Vallombrosa n. 34	95
*1444	(1191—95)	JL. —	Pratovecchio, Mon. s. Iohannis ev. n. 1	97
1445	1195 ian. 21	JL. 17185	Vallombrosa n. 33	95
1446	1195 mart. 18	JL. —	Firenze, Civ. n. 10	37
			Mon. s. Gaudentii in Alpe n. 1	81
1447	1195 mart. 20	JL. 17204	Camaldoli n. 48	185
1448	1195 april. 5	JL. 17213	Mon. s. Petri de Puteolis n. 5	462
1449	1195 april. 8	JL. 17216	Lucca, Eccl. cathedr. n. 50	406
			Mon. s. Petri de Puteolis n. 6	463
1450	1195 april. 14	JL. 17218	Ripoli, Mon. s. Bartholomaei n. 5	42
			Vallombrosa n. 35	95
1451	1195 april. 24	JL. 17222	Eccl. s. Genesii n. 11	475
1452	1195 april. 27	JL. 17225	Arezzo, Episc. n. 53	157
			Domus hosp. Pontis de Valle n. 4	167
1453	1195 iul. 3	JL. 17259	Eccl. de Monte Cucco n. 1	133
			Mon. s. Salvatoris de Fonte Taona n. 1	134
1454	1195 nov. 14	JL. 17294	Lucca, Episc. n. 54	396
			Mon. s. Mariae de Serena n. 5	299
*1455	(1191—96)	JL. —	Arezzo, Mon. ss. Florae et Lucillae n. 6	163
*1456	(1193—96)	JL. —	Arezzo, Mon. ss. Florae et Lucillae n. 7	163
*1457	(1196)	JL. —	Arezzo, Mon. ss. Florae et Lucillae n. 8	163
1458	1196 ian. 13	JL. 17308	Vallombrosa n. 36	95
			Mon. s. Mariae de Serena n. 6	299
1459	1196 ian. 13	JL. —	Vallombrosa n. 37	96
1460	1196 ian. 26	JL. 17312	Arezzo, Episc. n. 54	157
			Domus hosp. Pontis de Valle n. 5	168
1461	1196 feb. 27	JL. 17336	Arezzo, Mon. ss. Florae et Lucillae n. 9	163
*1462	(1196 feb. 27)	JL. —	Arezzo, Mon. ss. Florae et Lucillae n. 10	163
*1463	(1196 mart.)	JL. —	Pisa, Civ. n. 47	363
*1464	(1196)	JL. —	Mon. s. Ambrosii Montiscellensis n. 7	220
			Mon. s. Laurentii iuxta fl. Anso n. 8	267
1465	1196 mai. 11	JL. 17379	Mon. s. Ambrosii Montiscellensis n. 8	220
			Mon. s. Laurentii iuxta fl. Anso n. 9	267
1466	1196 mai. 13	JL. 17381	Mon. s. Petri in Campo n. 1	236
			Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 19	243
			Eremus de Vivo n. 8	246
1467	1196 mai. 23	JL. 17389	Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 20	243
1468	1196 sept. 6	JL. —	Prato, Eccl. s. Stephani n. 30	141
1469	1196 oct. 31	JL. 17434	Arezzo, Mon. ss. Florae et Lucillae n. 11	163
1470	1196 nov. 16	JL. 17444	Lucca, Eccl. s. Mariae foris portam n. 1	439
1471	1196 dec. 16	JL. 17463	Lucca, Eccl. s. Mariae foris portam n. 2	439
*1472	(1196)	JL. —	Firenze, Civ. n. 11	37
1473	(1196)	JL. —	Firenze, Civ. n. 12	37
*1474	(1191—97)	JL. —	Firenze, Episc. n. 29	12
			Firenze, Mon. s. Mariae n. 6	28
			Firenze, Eccl. s. Martini n. 1	23
1475	1197 feb. 20	JL. 17330	Lucca, Mon. s. Pontiani n. 13	447
†1476	1197 april. 1	JL. —	Pisa, Civ. n. 48	363
1477	(1197 april. 29)	JL. —	Firenze, Eccl. cathedr. n. 20	17
			Firenze, Eccl. s. Mariae Novellae n. 1	24
1478	1197 mai. 27	JL. —	Firenze, Episc. n. 30	12
			Firenze, Mon. s. Mariae n. 7	28
			Firenze, Eccl. s. Martini n. 2	23

				pag.
1479	(1197 iun. 19)	JL. —	Antella, Eccl. s. Mariae n. 1	46
1480	(1197 aug. 11)	JL. —	Mon. s. Mariae in Gorgona n. 10	384
1481	(1197 sept. 8)	JL. —	Volterra, Eccl. cathedr. n. 10	289
1482	1197 oct. 25	JL. 17583	Ripoli, Mon. s. Bartholomaei n. 6	43
			Vallombrosa n. 38	96
1483	(1197 nov. 11.— dec. 2.— dec. 4)	JL. —	Etruria n. 17	4
*1484	(1197)	JL. —	Mon. s. Mariae de Fonte Pinzaria n. 2	301
*1485	(1196—97)	JL. —	Mon. s. Ambrosii Montiscellensis n. 9	220
			Mon. s. Laurentii iuxta fl. Anso n. 10	267
*1486	(1195—97)	JL. —	Mon. s. Mariae de Serena n. 7	299
			Lucca, Episc. n. 55	396
*1487	(1195—97)	JL. —	Mon. s. Mariae de Serena n. 8	299
			Lucca, Episc. n. 56	396
*1488	(1193—97)	JL. —	Volterra, Episc. n. 34	286
			Volterra, Eccl. cathedr. n. 11	289
1489	(1191—97)	JL. —	Eccl. s. Mariae de Corazzano n. 1	484
*1490	(1191—97)	JL. —	Mon. s. Mariae in Montignano n. 4	51
*1491	(1191—97)	JL. —	Vallombrosa n. 39	96
*1492	(1191—97)	JL. —	Arezzo, Episc. n. 55	157
*1493	(1191—97)	JL. —	Laterina, Eccl. ss. Hippolyti et Cassiani n. 1	165
*1494	(1191—97)	JL. —	Mon. s. Fidelis de Strumis n. 1	170
*1495	(1191—97)	JL. —	Eccl. s. Leonardi de Lacu Verano n. 9	227
*1496	(1191—97)	JL. —	Pisa, Eccl. s. Petri ad Vincula n. 3	349
			Pisa, Eccl. s. Andreae foris portam n. 1	349
*1497	(1191—97)	JL. —	Eccl. s. Nicolai de Palatino n. 7	372
*1498	(1191—97)	JL. —	Mon. s. Mariae de Ponte tecto n. 4	456
*1499	(1191—97)	JL. —	Altopascio, Domus hospitalis n. 8	472
*1500	(1191—97)	JL. —	Fucecchio, Domus hospitalis n. 5	481
*1501	— —	JL. —	Lucca, Eccl. s. Reparatae n. 8	409

ETRVRIA

Silvano Razzi Vite de' santi e beati Toscani I. II [1] (Firenze 1593—1601); [2] (Firenze 1627). — Carlo di Tommaso Strozzi Raccolta di memorie, fondazioni e padronati di diverse chiese, monasteri, spedali, compagnie e simili, ms. s. XVII, Spoglio XR, Firenze Arch. di stato (Carte Strozziane Ser. II vol. 233). — Eug. Gamurrini Istoria genealogica delle famiglie nobili Toscane et Umbre I—V (In Fiorenza 1668—85). — Cosimo Della Rena Della serie degli antichi duchi e marchesi di Toscana parte I (In Firenze 1690); parte II con le annotazioni di Ippolito Camici I—V (In Firenze 1764—81). — Franc. Maria Fiorentini Hetruscae pietatis origines sive de prima Thusciae christianitate (Lucae 1701). — Thom. Dempsteri De Etruria regali libri 7, nunc primum editi curante Thoma Coke I. II (Florentiae 1723—24). — Dom. M. Manni Osservazioni istoriche sopra i sigilli antichi de' secoli bassi I—XXX (Firenze 1739—86). — Gio. Lami Charitonis et Hippophili Hodoeporicon I—IV in: Deliciae eruditorum a. 1741—54. — G. Targioni Tozzetti Relazioni d'alcuni viaggi fatti in diverse parti della Toscana [1] I—VI (In Firenze 1751—54); [2] I—XII (Firenze 1768—79). — Pietro Paolo Pizzetti Antichità Toscane e in particolare della città e contea di Chiusi nei secoli di mezzo I. II (In Siena 1778—81). — Lor. Cantini Saggi istorici d' antichità Toscane I—X (Firenze 1796—1800). — Dom. Moreni Bibliografia storico-ragionata della Toscana I. II (Firenze 1805). — Fil. Brunetti Codice diplomatico Toscano I—III (Firenze 1806—33). — Lor. Cantini Lettere a diversi illustri soggetti sopra alcune terre e castella di Toscana (Firenze 1808). — Lor. Cantini L'Etruria santa cioè le vite de' santi e beati Toscani I—III (Firenze 1823). — Franc. Fontani Viaggio pittorico della Toscana I—VI [3] (Firenze 1827). — Emanuele Repetti Dizionario geografico fisico storico della Toscana I—VI, Supplemento (Firenze 1833—46). — Franc. Inghirami Bibliografia storica della Toscana in eiusdem auctoris Storia della Toscana t. XV. XVI (Fiesole 1843).

Quae sequuntur summorum pontificum litterae partim ad Etruriae sive Tusciae episcopos, partim ad marchiones Tusciae missae sunt. Documenta vero, quae ad Beatricem et Matildam comitissas et ad ipsius Matildae celeberrimam donationem S. R. E. factam pertinent, in alio volumine (sub „Canossa") colligemus.

†*1* *309 aug. 25*

Eusebius universis episcopis per Campaniam et Tusciam constitutis: scribit de infamibus ad testimonium non admittendis, de inventione s. crucis eiusque festo celebrando, et de haereticis rite baptizatis, si ad fidem revertantur,

per manus impositionem recipiendis. — Benedictus dominus. Dat. 8 kal. sept. Constante v. cl. cons.

Edd. Carafa Epp. decr. I^a 184 n. 3 = Mansi II 420 n. 3 = Migne VII 1109 n. 3. Hinschius Decr. Pseudo-Isidor. p. 238. — Regg. J. CXXIII ad a. 310. JK. † 165.

2 *443 oct. 10*

Leo I omnibus episcopis per Campaniam, Picenum, Tusciam et universas provincias constitutis: statuit, ut nullus episcoporum servum alterius ad clericatus officium promovere praesumat; ut quicumque ad sacerdotium vel viduarum mariti vel habentes numerosa coniugia promoti fuerint, ab omnibus ecclesiasticis officiis arceantur; quod usuram non solum clerici exigere non debeant, sed nec laici christiani; ut clericus nec suo nec alieno nomine foenus exerceat; ut, si quis sacerdotum contra haec interdicta fecerit, a suo sit officio removendus. — Ut nobis gratulationem. Dat. 6 id. oct. Maximo iterum et Paterio v. cl. conss.

Edd. Carafa Epp. decr. I^b 145 n. 1. Leonis M. Opp. edd. Ballerini I 611 n. 4. Bull. Rom. ed. Cocquelines I 29 n. 3 = Bull. Rom. ed. Taur. I 46 n. 3. Mansi V 1226 n. 4 = Migne LIV 610 n. 4. Hinschius Decr. Pseudo-Isidor. p. 614. — Regg. J. 180. JK. 402.

3 *556 feb. 15*

Pelagius I Gaudentio, Maximiliano, Gerontio, Iusto, Terentio, Vitali et Laurentio per Tusciam annonariam episcopis: dolet ex eorum relatione, a Iordane defensore S. R. E. delata, se cognovisse ipsorum divisionem ab universali ecclesia. Fidem, quam sacra apostolorum doctrina constituit et conciliorum auctoritas firmavit, se inviolabiliter custodire affirmat. — Directam a vobis. Dat. 15 kal. mart. a. 15 pc. Basilii v. cl.

Edd. Baronius Ann. ad a. 556 c. 31. Mansi IX 716 n. 6 = Migne LXIX 397 n. 5. — Regg. J. 619. JK. 939.

Tusciam annonariam alius aliter interpretatur; cf. Duchesne in Mélanges d'archéol. et d'histoire XXV (1905) 367, qui praedictos 7 episcopos Lunensem, Pisanum, Lucanum, Pistoriensem, Faesulanum, Florentinum et Vulterranum fuisse contendit. De Tuscia annonaria cf. Marquardt Röm. Staatsverwaltung [2] I 236.

4 *740 oct. 15*

Gregorius III omnibus episcopis in Tuscia Langobardorum: hortatur, ut ad Liutprandum et Heldiprandum reges Langobardorum una cum Anastasio presb. et Adeodato regionario subdiac., missis suis, properent pro 4 castris, quae anno praeterito b. Petro ablata sunt. — Meminit fraterna sanctitas. Dat. id. oct. ind. 9.

Deusdedit lib. I c. 237 [190] ex registro Gregorii iunioris (cod. Vat. lat. 3833 f. 39). — Edd. Fontanini De antiquitatibus Hortae (Romae 1708) p. 385 n. 10 = Mansi XII 286 = Migne LXXXIX 585 n. 8, = Troya Cod. dipl. Longob. III 689 n. 532. (Zaccagni) Dissertatio hist. de summo apost. sedis imperio in urbem comitatumque Comacli (1709) App. p. 1 n. 1 = Cenni Mon. dom. pontif. I 9. (Antonelli) Ragioni della sede apost. sopra Parma e Piacenza (1741) VII 195 n. 1. Jaffé Bibl. rer. Germ. IV 16 not. 3. Martinucci p. 129. Mon. Germ. Epp. III 478 not. 2 et p. 708 n. 16. Wolf v. Glanvell p. 138. — Regg. Bethmann in N. Archiv III 260 n. 131. J. 1736. JE. 2253.

De re cf. Vitam Zachariae (Lib. pontif. ed. Duchesne I 426): „ab eodem rege abstultae sunt a ducatu Romano civitates IIII, id est Ameria, Ortas, Polimartium et Blera".

*5 *(Roma S. Pietro 878 april.)*

Iohannes VIII in ecclesia s. Petri, una cum coepiscopis et confratribus suis Italicis, excommunicat Lambertum (ducem Spoletanum) et Adalbertum (marchionem Tusciae) sequacesque eorum. Quod decretum in ecclesia b. Petri scriptum ponit, ut ingredientes et exeuntes legant et doleant eosque anathematizatos teneant.

Laud. in actis concilii Trecen. (n. 6). — Regg. J. p. 271. JE. I p. 398.

De re cf. Dümmler Gesch. des ostfränk. Reiches [2] III 76 et Iohannis VIII epistolas JE. 3139. 3140. 3142. 3143.

6 *(Troyes 878 aug.)*

Iohannes VIII in synodo Trecensi denuo excommunicat Lambertum et Adalbertum sequacesque eorum.

Acta concilii Trecen. edd. Mansi XVII 348. Migne CXXVI 961 (cf. Werminghoff in N. Archiv XXVI 653 n. 20; Dümmler l. c. [2] III 83 sq.). — Reg. JE. I p. 402.

7 *880 (nov.)*

Iohannes VIII Adalberto marchioni (Tusciae): eum ab omni excommunicatione absolvit eiusque hominibus communionem eo tenore reddit, ut omnem emendationem facere ad 15 dies infra mensem martium omnino accelerent. — Te vero. Dat. [m. nov.] ind. 14.

Reg. Iohannis VIII ep. 268. — Edd. Carafa Epp. decr. III 480 n. 258. Mansi XVII 191 n. 258. Migne CXXVI 917 n. 305. — Regg. J. 2552. JE. 3331.

*8 *(1058 dec.)*

Nicolaus II invitat . . Tusciae . . et Longobardiae episcopos ad synodum, ut venientes Sutrium de periuro et invasore (i. e. Benedicto X antipapa) tractent consilium.

Laud. in Bonithonis Lib. ad amicum l. VI (edd. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 642. Mon. Germ. Libelli de lite I 593). — Reg. JL. —.

9 *(1063)*

Alexander II Alberto marchioni (Tusciae): significat, nullum debere ordinari episcopum, nisi prius a clero et populo fuerit electus. — Nullus debet.

Coll. Britt. Alexandri II ep. 64. — Regg. Ewald in N. Archiv V 339 n. 64. JL. 4535.

10 *Laterano 1076 nov. 1*

Gregorius VII episcopis Tusciae, Constantino Aretino, Rainerio Florentino, Leoni Pistoriensi, Anselmo Lucensi, Lanfranco Clusino: admonet, ut Rodulfum Senensem ep. commoneant, ut in privatum locum se recipiat et a christiana communione se abstineat.

v. Siena, Episc. n. 20.

11 *Roma (1138) dec. 4*

Innocentius II episcopis, abbatibus, clericis et laicis per Pisanum, Pistoriensem, Florentinum, Faesulanum, Lucanum, Vulterranum et Senensem episcopatus constitutis: confirmat sententiam excommunicationis ab Attone ep. Pistorien. contra consules civ. Pistorien. prolatam; praecipit, quatenus eam observent et observari firmiter faciant.

v. Pistoia, Eccl. cathedr. n. 8.

12 *(1125—39)*

G(uido) Tiburtinus ep., S. R. E. legatus, cuidam abbatissae eiusque sororibus: mandat, ut homines, qui in clericum episcopi manus iniecerunt, excommunicatos reiciant et ad recipiendam poenitentiam episcopo dirigant eique oboedientiam et reverentiam olim exhibitam persolvant. — Pro bono pacis.

Exstat in cod. Laurent. Dextr. XX 3 (olim s. Crucis) s. X sq. f. 158' (ubi tamen nomina abrasa sunt). — Ed. Bandini Cat. codd. bibl. Mediceae-Laurent. IV 568. — Reg. JL. —.

cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 428 not. 4.

13 *Viterbo (1145) nov. 22*

Eugenius III Senensi, Vulterrano, Florentino, Lucano et Lunensi epp.: mandat, quatenus populum et parochianos suos districte commoneant, quod viros et mulieres, undecumque fuerint, ad sacrum oratorium b. Iacobi in Pistorien. ecclesia devotionis et orationis causa proficiscentes, nulla occasione praepediant nec eis aliquam molestiam seu perturbationem inferre praesumant.

v. Pistoia, Oratorium b. Iacobi n. 2.

14 *Todi 1151 feb. 10*

O(dalricus) Tusciae marchio refutat Eugenio III totam terram, quam a S. R. E. tenet, tali tenore, si praeceptum d. papae pro sua excommunicatione non observaverit. — Factum in civ. Tudertina p. m. R(odulphi) Ortani ep. et C(onradi) card. Sabinen. ep., delegatorum d. papae. Scr. ab Egidio not.

Orig. exstat Romae in arch. Vat. (Arm. III c. III n. 3), a. 1578 ex Anagnino in archivum castri s. Angeli transportatum (cf. Acta s. Magni p. 158 n. 1; Cappelletti VI 378). — Regg. Pertz in Archiv VII 23. Davidsohn Gesch. von Florenz I 448 not. 2. JL. —.

15 *Tusculanum (1178) sept. 21*

Alexander III Pisano archiep. et universis episcopis et abbatibus per Tusciam constitutis: mandat, quatenus prima dominica venturae quadragesimae *(1179 feb. 18)* ad concilium Romae celebrandum veniant.

v. Pisa, Episc.

16 *Laterano 1193 oct. 6*

Celestinus III episcopis et omnium ecclesiarum praelatis per Tusciam constitutis: ad preces Gregorii abbatis et conventus Passinianen. canonizat b. Iohannem (Gualberti) quondam abbatem, Vallisumbrosanae congregationis institutorem, eumque adiungit numero confessorum Christi. Praecipit, ut eius memoriam kal. oct. veneratione celebri recolant.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 51.

17 *San Genesio 1197 nov. 11—dec. 2—dec. 4*

Praesentibus Pandulfo bas. XII Apostolorum et Bernardo tit. s. Petri ad Vincula, presb. card. et Celestini III legatis, civitates societatis Tusciae iuramento se obligant.

Edd. Ammirato Albero de conti Guidi p. 9 = Lami Mon. eccl. Flor. I 346. Rena e Camici IV d 61. (Maccioni) Difesa del dominio de conti della Gherardesca II 40. Cantini Saggi istor. II 6. La Farina Rischiarazioni e documenti ² IV 165 = Emiliani-Giudici Storia dei communi italiani I 463. Ficker Forschungen zur Reichs- und Rechtsgesch. Italiens IV 242 n. 196. Santini Documenti dell' antica costituzione del comune di Firenze p. 33 n. 21. — Reg. BFW. 12137. JL. —.

cf. Winkelmann Philipp von Schwaben und Otto IV von Braunschweig I 33 sq.; Davidsohn Gesch. von Florenz I 616 sq. et Forschungen I 130 sq.

FIRENZE
(Florentia)

Vinc. Borghini Discorsi istorici I. II [1] (In Fiorenza 1584—85); [2] (In Firenze 1755); [3] I—IV ed. Dom. M. Manni (Milano 1808—9). — Michele Poccianti Vite de' sette beati Fiorentini istitutori del s. ordine de' servi di Maria .. col sommario di tutte le chiese e luoghi pii di Fiorenza [1] (In Fiorenza 1575); [2] (1589). — M. Poccianti Sommario delle chiese, spedali e confraternità di Firenze con le vite de' sette beati Fiorentini (In Firenze 1589). — Orazio Della Rena Serie dei vescovi ed arcivescovi della chiesa Fiorentina, ms. s. XVII in. (cf. Moreni Bibl. II 244). — Scipione Ammirato Delle famiglie nobili Fiorentine (In Firenze 1615). — Sc. Ammirato Albero e istoria della famiglia de conti Guidi (In Firenze 1640). — Ferd. Ughelli Italia sacra [1] III (Romae 1647) 6 sq.; [2] III (Venetiis 1718) 2 sq. — Stefano Rosselli Sepoltuario Fiorentino, ms. s. XVII, Firenze Bibl. Riccard. cod. 2701 et Bibl. naz. Magliab. XXVI 23. 24 (cf. Moreni Bibl. II 269); aliud exemplar vidi in bibliotheca Landau (villa Finaly). — St. Rosselli Descrizione delle chiese di Firenze, divise in 4 quartieri, ms. s. XVII, Firenze Bibl. Marucelliana C XLVII. — Ferd. Leop. Del Migliore Firenze città nobilissima illustrata (In Firenze 1684). — F. L. Del Migliore Notizie istoriche di varie chiese di Firenze vol. I—III, ms. s. XVII, Firenze Bibl. naz. II I 316—18, olim Magliab. XXXVII 346—48. — F. L. Del Migliore Zibaldone historico, ms. s. XVII, ib. Magliab. XXXV 391 sq. — Iac. Carlieri Ristretto delle cose più notabili della città di Firenze [1] (In Firenze 1689). — Aug. Lubin Abbatiarum Italiae brevis notitia (Romae 1693) p. 136 sq. — Paolo Minucci Descrizione delle chiese di Firenze, ms. s. XVII (cf. Moreni Bibl. II 86; ubinam hodie sit nescio). — Pietro Monaldi Istoria delle famiglie Fiorentine, ms. s. XVII, Firenze Bibl. naz. cod. Panciatich. 95 (cf. Moreni Bibl. II 89 et Indici e Cataloghi VII 145). — Lud. Ant. Giamboni Diario sacro e guida perpetua per visitare le chiese della città di Firenze e suoi sobborghi (In Firenze 1700). — Ignatius Ursulinus Inclytae nationis Florentinae familiae suprema Romani pontificatus ac sacra cardinalatus dignitate illustratae I. II (Romae 1706). — D. Gregorio Farulli Istoria cronologica del nobile ed antico monastero degli Angioli di Firenze (In Lucca 1710). — Luca Gius. Cerracchini Cronologia sacra de' vescovi e arcivescovi di Firenze, ed. C. M. Carlieri (In Firenze 1716). — L. G. Cerracchini Notizie delle chiese Fiorentine, ms. s. XVIII in., Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXVII 237. — Iac. Cecchini Descrizione della città di Firenze (Firenze 1723). — Franc. Orlendi Orbis sacer et profanus II, 2 p. 1087 sq. — Gaet. Martini Descrizione delle chiese di Firenze etc., ms. s. XVIII, Firenze Bibl. naz. Cod. Panciatich. 118. 119 (cf. Indici e Cataloghi VII 189 sq.). — P. Maurizio Francesconi Firenze sacra ovvero feste, devozioni e indulgenze che sono nelle chiese della città di Firenze [1] (In Firenze 1739); [2] (In Firenze 1759). — Gius. Maria Brocchi Vite de' santi e beati Fiorentini I—III (In Firenze 1743—61). — G. M. Brocchi Descrizione della provincia del Mugello (In Firenze 1748). — G. M. Brocchi Serie de' vescovi Fiorentini, ms. s. XVIII, Firenze Bibl. del Seminario arcivescovile cod. 45. — Gius. Richa Notizie istoriche delle chiese Fiorentine divise ne' suoi quartieri I—X (In Firenze 1754—62; cf. eius ms. Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXVII 244—249 et Bibl.

Moreniana cod. C 226). — G. Richa Firenze sacra vol. I—II, ms. s. XVIII, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXVII 268—69. — G. M. Mecatti Storia cronologica della città di Firenze, ossia annali della Toscana dalla fondazione sino al 1600 I. II (Napoli 1755). — Gio. Lami Sanctae ecclesiae Florentinae monumenta I—IV (Florentiae 1758). — G. Lami Lezioni di antichità Toscane e spezialmente della città di Firenze I. II (In Firenze 1766). — G. Lami Memorabilia sanctae ecclesiae Florentinae vol. I—IV et Append. vol. I—II, ms. s. XVIII, Firenze Bibl. Riccard. codd. 3772—75. 85—86. — G. Lami Descriptio episcopatus Florentini vol. I—III, ms. s. XVIII, ib. codd. 3776—78. — G. Lami Memorabilia ecclesiarum in urbe Florentia exsistentium vol. I—VI, ms. s. XVIII, ib. codd. 3779—84. — G. Lami Notizie di Gottifredo vescovo di Firenze in: Novelle letterarie a. 1766 p. 545 sq. — Dom. M. Manni Principi della religione cristiana in Firenze (In Firenze 1764). — (Marco Lastri) L'osservatore Fiorentino sugli edifizi della sua patria [1] I—VI (Firenze 1766); [2] I—VIII (Firenze 1797—99); [3] I—VIII con aggiunte di Giuseppe Del Rosso (Firenze 1821); [4] I—XVI (Firenze 1831). — I. Camici Del vescovado Fiorentino di Gherardo di Borgogna (Niccolò II) notizie istoriche in: Rena e Camici II[b]. — Ildephonsus a S. Aloysio Etruria sacra triplici monumentorum codice canonico, liturgico, diplomatico per singulas dioeceses distributa I (Florentiae 1782). — (Vinc. Follini e Mod. Rastrelli) Firenze antica e moderna illustrata I—VIII (In Firenze 1789—1802). — Dom. Moreni Notizie istoriche dei contorni di Firenze I—VI (Firenze 1791—95). — Lor. Cantini Della fondazione del vescovado Fiorentino dissertazione (Firenze 1801). — Gio. Batt. Baldelli Saggio di storia Fiorentina de' secoli XII e XIII (Firenze 1818). — Carlo Morbio Storia dei municipi italiani-Firenze (Milano 1838). — Luigi Santoni Statistica ecclesiastica della città, suburbio e pivieri dell' archidiocesi di Firenze [1] (Firenze 1843); [2] (Firenze 1846). — L. Santoni Raccolta di notizie storiche riguardanti le chiese dell' arcidiogesi di Firenze (Firenze 1847). Appendice (1852). — Em. Repetti Compendio storico della città di Firenze, sua comunità, diocesi e compartimento (Firenze 1849). — Luigi Santoni Diario sacro delle feste principali . . nelle chiese di Firenze [1] (Firenze 1850); [2] (Firenze 1853). — Pietro Prezzolini Storia religiosa del popolo Florentino [1] I—II (Firenze 1855—57); [2] I—III (1865). — Fed. Fantozzi Nuova guida ovvero descrizione storico-artistico-critica della città e contorni di Firenze (Firenze 1857). — G. Cappelletti Le chiese d'Italia XVI (1861) 407 sq. — Otto Hartwig Quellen und Forschungen zur ältesten Geschichte der Stadt Florenz I (Marburg 1875) II (Halle 1880). — P. Lino Chini Storia antica e moderna del Mugello I—IV (Firenze 1875—76). — Guido Carocci Illustrazione storico-artistica dei contorni di Firenze (Firenze 1875). — F. T. Perrens Histoire de Florence I—VI [1] (Paris 1877—83); [2] (1902). — G. Carocci I dintorni di Firenze [1] (Firenze 1881); [2] I (Firenze 1906). — Pasq. Villari I primi due secoli della storia di Firenze I. II (Firenze 1893—94); [2] (Firenze 1905). — Pietro Santini Documenti dell' antica costituzione del comune di Firenze (Documenti di storia italiana pubbl. a cura della R. Deputazione sugli studi di storia patria per le provincie di Toscana e dell' Umbria t. X. In Firenze 1895). — G. B. Ristori Alcune notizie sul palazzo del vescovo Fiorentino in: Arch. stor. ital. Ser. V t. XVIII (1896) 58 sq. — Rob. Davidsohn Geschichte von Florenz I (Berlin 1896). — R. Davidsohn Forschungen zur älteren Geschichte von Florenz I (Berlin 1896). — C. O. Tosi La diocesi Fiorentina e i suoi vescovi ed arcivescovi in: Erudizione e belle arti (di Cortona) a. IV fasc. 12. — Arnaldo Cocchi Le chiese di Firenze dal secolo IV al secolo XX t. I (Firenze 1903).

De auctoribus, qui de historia Florentina scripserunt, cf. Mich. Poccianti us Catalogus scriptorum Florentinorum omnis generis (Florentiae 1589); Giul. Negri Istoria degli scrittori Fiorentini (Ferrara 1722); Aug. Bigazzi Firenze e contorni (Firenze 1893).

Catalogum ecclesiarum, quae .. exstiterunt in urbe et dioecesi Florentina, ed. Lami Mon. III 2513 sq. Cf. quoque Catalogo delle chiese e benefizi della diogesi Fiorentina, ms. s. XVI, Firenze Bibl. naz. Nelli II 100 [138].

Episcopatus Florentinus.

Episcopatus Florentinus Romano pontifici immediate subiectus fuit usque ad a. 1420, quando ecclesia Florentina a Martino V ad dignitatem metropolitanam evecta est, suffraganeis episcopis Faesulano, Pistoriensi et Pratensi ei attributis, quibus a. 1516 episcopatus Burgi s. Sepulcri, a. 1592 Collensis, a. 1622 Sanminiatensis adiecti sunt.

Chartae antiquae, quas archivum archiepiscopatus hodie continet (cf. Inventario delle pergamene dell' archivio arcivescovile, s. XVIII in.), ad ecclesiam s. Andreae de Musciano et ad monasterium Ripulense spectant. Ipsius episcopatus enim antiqua privilegia et instrumenta perierunt in incendio a. 1533. Superest tamen Registrum sive repertorium et inventarium bonorum et iurium episcopatus Florentini, congestum a. 1321, vulgo Bullettone; ed. Lami Mon. I 49 sq. (cf. Moreni Bibl. I 183 sq.); excerpta praebet Santini Documenti p. 501 sq. Praeterea usi sumus codice Vat. Barb. 525, s. IX, evangelia continente, ubi f. 63 et f. 67' duo Paschalis II rescripta ad Florentinos a manu quadam saec. XII exarata leguntur (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 79).

B = Cop. s. XII in cod. Vat. Barb. 525 (XI 168).

C = Bullettone, mb. s. XIV, Firenze Arch. arcivescovile. — Huius registri apographa habemus plura: Cod. mb. s. XIV (a. 1384) Firenze Arch. di stato; Lorenzo di Gio. Carlo Gherardini Spoglio del Bullettone a. 1697, Firenze Bibl. naz. II IV 484, olim Magliab. XXXVII 26 (cf. Targioni Tozzetti [2] VIII 35; Lami Mon. eccl. Florent. App. t. II, cod. Riccard. 3786); Cod. ch. s. XVIII Roma Bibl. Corsini 1583 (39 B 2), cf. Gött. Nachr. 1903 p. 122. Excerpta ex Bullettone leguntur apud F. L. Del Migliore Zibaldone historico t. LV p. 227 sq. et t. XC p. 211 sq., Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXV 405. 409; apud Carolum sen. Strozzi Spoglio OO 1236 p. 1 sq., ib. Magliab. XXXVII 304; in cod. Magliab. XXV 44 f. 37 sq.; apud F. Ughelli Monumenta varia ord. Cistercien., cod. Vat. Barb. 3231 (XL 28, olim 3655) f. 344 sq.; apud Ioh. Lami Mon. eccl. Florent. App. t. I, cod. Riccard. 3785; et apud S. Salvini cod. Marucell. A 163, s. XVIII. Novam huius registri editionem recensebit L. Schiaparelli.

1 *(558—60)*

Pelagius I Florentino ep. [*al.* de Clusa]: concedit, ut eius lator, qui secundas quidem nuptias expertus non fuit, castitatem tamen priori non servavit coniugio, ad diaconatus ordinem possit provehi. Micina vero, ancilla eius, de qua se post uxoris transitum filios habere confessus est, iubet, ut cuicumque monasterio continentiam professura tradatur. — Fraternitatis tuae.

Coll. Britt. Pelagii I ep. 34. [Gratiani Decr. I D. 34 c. 7 et in aliis collectionibus]. — Edd. Richa VI 268. Lami Mon. III p. LXXXVI. Baluze Misc. [2] III 3 ex cod. Colbert. = Mansi IX 906. 909 = Migne LXXII 745. 747. Troya Cod. dipl. Longob. I 138 n. 47. Friedberg I 127. — Regg. Ewald in N. Archiv V 549 n. 34. J. 697 inter Pelagii II acta. JK. 1006.

2 *(875)*

Iohannes VIII Andreae ep.: praecipit, ut Luponem presb., quem s. sedem apost. appellantem adprehendere et includere pervicaciter praesumpserit, abire liberum dimittat. — Presbyterum autem.

Coll. Britt. Iohannis VIII ep. 47. — Ed. Loewenfeld Epp. p. 33 n. 57. — Regg. Ewald in N. Archiv V 313 n. 47. JE. 3009.

3 *(1062)*

Alexander II praeposito Florentinae eccl.: scribit, se audivisse, (Petrum) ep. ultra montes iisse et quibusdam canonicis regiam curiam adire praecepisse, ut ibi introitus et vita eius examinaretur; quod quidem, cum nulli regum vel imperatorum ecclesiastica negotia liceat tractare, ad apost. sedis contemptum videtur factum esse. — Audivimus episcopum.

Coll. Britt. Alexandri II ep. 69. — Regg. Ewald in N. Archiv V 340 n. 69. JL. 4540 ad a. 1063.

De tempore cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 225 not. 1.

**4* *(Roma 1067)*

Coram Alexandro II in synodo Romana causa de Petro ep. agitur, monachis, Radulfo abbate s. Petri de Moscheta duce, Petrum ep. publice haereticum et simoniaca labe foedatum proclamantibus.

Laud. in Vita s. Iohannis Gualberti auctore anonymo (ed. Davidsohn Forschungen I 57). — Reg. JL. —.

Monachorum querela reiecta, Petrus Damiani card. ab Alexandro II Florentiam ad componendam litem mittitur; cf. quoque Petri Damiani epistolam ad clericos Florentinos (Epp. lib. V n. 8).

5 *(1068)*

Alexandro II clerus et populus Florentinus: scribunt de miraculo Petri Ignei apud Septimum; orant, ut seipsos de simoniacorum societate (i. e. Petri ep.) liberet.

v. Clerus et populus n. 2.

**6* *(1068)*

Alexander II „his cognitis praefatum Petrum simoniacum de omni episcopali officio deponit“.

Laud. in Vita s. Iohannis Gualberti auctore Andrea Strumen. c. 9 et in eiusdem Vita auctore Attone c. 65. 67. — Regg. J. p. 395. JL. I p. 583.

De re cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 237 sq. et Forschungen I 48 sq. — Petro Mezzabarba ep. deposito, Alexander II Rodulfum ep. Tudertinum ad regendum episcopatum Florentiam misit, cui a. 1071, ut videtur, Rainerius ep. successit.

7 *(1068)*

Alexander II Florentinae ecclesiae: statuit, quia eccl. Florentina ad praesens caret pastore, ut nulli liceat quemlibet episcopum in Florentino episcopatu ad consecrandum ecclesias sine canonicorum consensu et licentia futuri catholici episcopi Florentini advocare vel alicubi aliquos clericos promovendos vel abbates consecrandos educere.

v. Eccl. cathedr. n. 11.

8 *Roma 1073 april. 29*

Gregorius VII, in Romanum pontificem electus, Rainerio ep.: praecipit, ut, si consanguinitatis lineam inter defunctum virum et quandam mulierem invenerit, omnia dotalia instrumenta cassare et ad nihilum redigere studeat,

ne ea de illicito, quod contraxit, coniugio aliquam mercedem recipiat. — Praesentium portitor. Dat. Romae 3 kal. mai. ind. 11.

Reg. Gregorii VII lib. I ep. 5. — Edd. Carafa Epp. decr. III 552 n. 5. Mansi XX 63 n. 5. Migne CXLVIII 287 n. 5. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 13. — Regg. J. 3540. JL. 4776.

Rainerio ep. aliisque Tusciae epp. Gregorius VII a. 1076 nov. 1 epistolam de Rodulfo Senen. ep. scripsit (JL. 5008) et eidem Rainerio ep. a. 1077 sept. 16 aliam circa electionem Vulterran. ep. (JL. 5047).

**9* *(1116)*

Paschalis II G(odefrido) ep.: dat terminum agendae causae inter eum et Petrum archidiac. ac Iohannem eccl. s. Laurentii, Petrum s. Petri de Scaradio et Rambaldum s. Stephani priores de eius accusatione simoniacae pravitatis.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

In memoriam revocamus concilium a. 1106 sept. Florentiae a Paschale II celebratum, „in quo cum episcopo loci (Rainerio) de Antichristo, quia eum natum dicebat, satis disputatum est" (Lib. pontif. ed. Duchesne II 299; cf. Hartwig I 91; Davidsohn Gesch. von Florenz I 300 sq. et Forschungen I 72).

10 *Laterano 1116 mart. 3*

Paschalis II clero et populo Florentino: nuntiat, se Petrum archidiac. ac Iohannem s. Laurentii, Petrum s. Petri de Scaradio et Rambaldum s. Stephani priores, quia (Godefridum) ep. in populo simoniaci flagitii criminati eiusque consecrationes exsecrati sint et adversus eum conspirationem in conventiculis fecerint, tamquam propria confessione convictos, ab officiis seu dignitatibus suis sententia iudiciali removisse. Praecipit, ut episcopum tamquam per Dei gratiam catholicum unanimi concordia diligant. — Iam dudum apud. Dat. Lat. 5 non. mart. ind. 9.

B f. 67'. — Edd. Ughelli [1] III 117; [2] III 90 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 115 n. 6 = Bull. Rom. ed. Taur. II 213 n. 6, = Lami Mon. II 946, = Mansi XX 1053 n. 91 = Cappelletti XVI 514, = Migne CLXIII 397 n. 459. — Regg. J. 4804. JL. 6508.

De re cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 383 sq.

11 *Laterano (1124) nov. 20*

Calixtus II G(odefrido) ep. et parochianis s. Felicitatis: mandat, quatenus a sua praesumptione contra iura monasterii s. Felicitatis desistant etc.

v. Mon. s. Felicitatis n. 5.

12 *Laterano (1125) ian. 13*

Honorius II G(odefrido) ep.: mandat, ut monasterium s. Felicitatis nullis molestiis inquietet etc.

v. Mon. s. Felicitatis n. 6.

**13* *1132 feb. 5*

Innocentius II confirmat commutationem, quam fecit ep. Florentinus cum abbate de Loncastro (a. 1131, non. feb.).

C f. 4 Exc. — Regg. Lami Mon. I 154. Davidsohn Forschungen I 178 n. 35 ad a. 1131. JL. —.

A. 1132 evincitur ex instrumento a. 1131 april. 25 (ap. Lami Mon. I 165): „Abbas et conventus mon. de Loncastro dederunt episcopatui Florentino Loncastrum pro cambio terrae, quam receperunt apud s. Cassianum".

*14 *1142 april. 29*

Innocentius II confirmat episcopatui omnia iura et bona et iurisdictiones (a. 1142, 3 kal. mai.).

C f. 3ʹ Exc. — Regg. Del Migliore Firenze ill. p. 119. Lami Mon. I 153. Davidsohn Forschungen I 178 n. 36. JL. —.

15 *(1143—44)*

Celestinus II Florentino ep.: decernit, ut in causa matrimoniali super consanguinitate et contractu testificari possint consanguinei et parentes. — Videtur nobis.

Comp. I l. IV t. 17 c. 1. Gratiani Decr. C. XXXV qu. 6 c. 2. Decr. Gregorii IX l. IV t. 18 c. 3 (ubi Clementi III tribuitur) et in aliis collectionibus. — Edd. Mansi IV 472. Migne I 566. Friedberg I 1277; II 718. — Regg. J. CXCI et JK. † 384 inter Celestini I acta.

Seckel (N. Archiv XXV 530 not. 1) recte Celestino II tribuit. In Coll. Brug. t. 53 c. 15 (cf. Friedberg Die Canonessammlungen zwischen Gratian und Bernhard von Pavia p. 169) Eugenio III adscribitur, in decretis Gregorii IX Clementi III, ceteris decretum hoc Celestino I attribuentibus.

16 *Viterbo (1146) dec. 10*

Eugenius III A(zoni) Florentino ep.: praecipit, quatenus parochianum, qui puellam quandam sponte desponsavit, postea aliam, prohibente ecclesia, superduxit et cognovit, a secunda separari et ad sponsam redire districte commoneat; quodsi contemptor exstiterit, in ipsum et superductam excommunicationis sententiam proferat. — Ex litterarum tuarum. Dat. Viterbi 4 id. dec.

Exstat in cod. can. s. XII fol. ult. Pistoia Arch. capitolare cod. 140. — Ed. Zaccaria Bibl. Pistor. p. 18. — Reg. JL. 8963.

*17 *1154 mart. 16*

Anastasius IV confirmat episcopatui omnia bona, iura et iurisdictiones (a. 1153, 17 kal. april.).

C f. 3ʹ Exc. — Regg. Del Migliore Firenze ill. p. 119. Lami Mon. I 153. Davidsohn Forschungen I 179 n. 46. JL. —.

*18 *1156 april. 17*

Hadrianus IV confirmat episcopatui plebem Marturensem cum omni iure suo parochiali et ecclesias burgi eius, et committit episcopi potestati monasterium de Ripoli (a. 1156, 15 kal. mai.).

C f. 3 Exc. — Regg. Ughelli [1] III 126; [2] III 97. Lami Mon. I 153. Targioni Tozzetti [2] VIII 37. Davidsohn Forschungen I 179 n. 47. JL. —.

*19 *1156 dec. 3*

Hadrianus IV revocat concessionem, quam fecerat episcopatui Senensi in Monte Bonitii in praeiudicium episcopatus Florentini (a. 1156, 3 non. dec.).

C f. 3ʹ Exc. — Regg. Ughelli [1] III 126; VII 1425; [2] III 549. Lami Mon. I 153. Targioni Tozzetti [2] VIII 37. Davidsohn Forschungen I 180 n. 49. JL. —.

cf. Siena, Episc. n. 35.

*20 *1156 dec. 3*

Hadrianus IV confirmat episcopatui ecclesias, bona et iura (a. 1156, 3 non. dec.).

C f. 4 Exc. — Regg. Ughelli [1] III 124; [2] III 96. Lami Mon. I 154. Davidsohn Forschungen I 179 n. 48. JL. —.

*21 *(1159)*

Hadrianus IV delegat Henricum tit. ss. Nerei et Achillei presb. card. ad cognoscendam ex integro et definiendam litem et controversiam inter Iulium Florentin. et Traciam Pistorien. epp. super monasterio s. Martini de Coiano.

v. Pistoia, Episc. n. 20.

22 *Pisa 1159 aug. 8*

Henricus ss. Nerei et Achillei presb. card., a d. pp. Hadriano IV delegatus *(n. 21)*, adhibitis prudentibus assessoribus, rationibus ep. Pistorien. ut potioribus fidem accommodans, condemnat Iulium Florentin. ep., licet absentem, ad possessionem monasterii s. Martini de Coiano Traciae Pistorien. ep. restituendam, salvo iure proprietatis.

v. Pistoia, Episc. n. 21.

*23 *(Anagni 1161 ian. 18)*

Alexander III mandat I(ulio) ep., ut de ecclesia s. Felicitatis contra antiquam et rationabilem consuetudinem nequaquam disponat etc.

v. Eccl. cathedr. n. 16.

*24 *(1161—62)*

Alexander III mandat Iulio ep., ut 4 modios terrae in feudum concedat quibusdam nobilibus Florentinis, qui tempore schismatis episcopum contra imperatoris suorumque fautorum insultus in domo sua tenuerant.

Laud. in Innocentii III rescripto a. 1205 dec. 12 Potthast Reg. 2621. — Reg. JL. —.

De tempore cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 476.

*25 *(1170—71)*

Alexander III tribuit Iulio ep. liberam potestatem recipiendi schismaticos ad fidei unitatem redire volentes.

Laud. in Iulii ep. epistola ad priores de Figline, de Vicesimo, de Alfiano et presbyterum de s. Vincentio (ed. Davidsohn Forschungen I 106). — Reg. JL. —.

De tempore cf. Davidsohn l. c.

26 *(1159—81)*

Alexander III Florentino ep.: mandat, quatenus, si quando Lan(francus) plebanus s. Pancratii de Lucar(do) in clericos vel in laicos parochianos suos interdum interdicti vel excommunicationis sententiam rationabiliter tulerit, eam praecipiat observari. — Cum ab ecclesiarum.

App. conc. Lat. l. XXXI c. 7. Comp. I l. I t. 23 c. 3. Decr. Gregorii IX l. I t. 31 c. 3 et in aliis collectionibus. — Edd. Augustini Tarracon. Opp. IV 57. Mansi XXII 387 n. 7. Friedberg II 187. Galante Fontes iuris can. p. 615. — Regg. J. 9001. JL. 13936.

*27 *1182 dec. 29*

Lucius III confirmat episcopatui Marturensem plebem et eius parochiam, et irritat quicquid Senensis ep. obtinuerat a sede apost. in detrimentum episcopatus Florentini de ecclesia et plebe praedictis (a. 1182, 4 kal. ian.).

C f. 3' Exc. — Regg. Ughelli [1] III 132; [2] III 101. Lami Mon. I 153. Targioni Tozzetti [2] VIII 37. Davidsohn Forschungen I 185 n. 73. JL. —.

28 *(1185—87)*

Urbanus III Florentino ep.: respondet ad eius quaestiones circa matrimonia leprosorum et haereticorum et circa sepulturam. — Litteras fraternitatis.

App. conc. Lat. l. ult. c. 63. Comp. I l. III t. 24 c. 7; l. IV t. 8 c. 3; l. IV t. 20 c. 3. Decr. Gregorii IX l. III t. 28 c. 7; l. IV t. 8 c. 3; l. IV t. 19 c. 6 et in aliis collectionibus. — Edd. Augustini Tarracon. Opp. IV 248. 180. 269. Mansi XXII 450 c. 63. Friedberg II 691. 722. 551 (ubi Lucio III adscribitur). — Regg. J. 9873. 9874. JL. 15734.

cf. Gio. Lami Lettera all' Avv. Gio. Baldasseroni, in cui si ricerca, chi fosse il vescovo Fiorentino anonimo rammentato nel Decreto di Graziano in: Novelle letter. a. 1743 p. 37.

**29* *(1191—97)*

Celestinus III committit ep. et archipresb. Faesulanis causam inter (Petrum) Florentin. ep. et populum s. Martini ex una parte et (Matthaeum) abbatem s. Mariae de Florentia ex altera.

v. Mon. s. Mariae n. 5.

30 *Laterano 1197 mai. 27*

Celestinus III Ber(nardo) Faseolo can. Pisano: committit eandem causam *(ut n. 29).*

v. Mon. s. Mariae n. 6.

Ecclesia cathedralis s. Iohannis.

Carlo sen. Strozzi Della chiesa metropolitana Fiorentina dignità e canonici, ms. s. XVII, Firenze Arch. di stato Mss. Strozziane-Uguccioni vol. 234 [XS] et vol. 243 [ZH]. — Del Migliore Firenze illustrata p. 1 sq. — Richa VI 1 sq. 87 sq. — Lami Mon. II 1414 sq. — Manni Principi della religione cristiana in Firenze p. 73 sq. — Salvino Salvini Catalogo cronologico de' canonici della chiesa metropolitana Fiorentina (In Firenze 1782). — S. Salvini Storia cronologica de' canonici Fiorentini, ms. s. XVIII, Firenze Arch. capitolare (cf. Moreni Bibl. II 305). — Ant. Lumachi Memorie storiche dell' antichissima basilica di S. Gio. batista di Firenze (In Firenze 1782). — (Follini) Firenze illustrata III 1 sq. — Dom. Moreni Serie de' più antichi sconosciuti canonici della metropolitana Fiorentina, tratta dalle carte dell' archivio diplomatico in: Novelle letterarie a. 1792 n. 29. — Dom. Moreni Mores et consuetudines ecclesiae Florentinae. Codex ms. ex archivo aedilium s. Mariae Floridae (Florentiae 1794). — Del Rosso Ricerche storiche del tempio di San Giovanni (Firenze 1820). — Gio. Batt. Befani Memorie storiche dell' antichissima basilica di San Giovanni battista di Firenze (Firenze 1884. Est editio nova libri Lumachii). — A. Nardini Despotti Mospignotti Il duomo di San Giovanni (Firenze 1902). — Cocchi p. 36 sq.

Cathedralis ecclesiae dignitatem primum basilica s. Laurentii habuit, postea ecclesia s. Reparatae cum baptisterio s. Iohannis bapt. (cf. Davidsohn Geschichte von Florenz I 336 sq. 736 sq. et Forschungen I 144 sq.), denique, antiqua s. Reparatae basilica solo aequata, in eius loco templum s. Mariae Floridae saec. XIV erigitur, ubi nunc cathedra metropolitana est.

Archivum, adhuc ditissimum et bene conservatum, custoditur penes canonicos in eorum domo, ubi olim fuit ecclesia s. Petri in Coelo aureo (de

qua cf. (Follini) Firenze ill. II 413 sq.; Cocchi p. 116 sq.). De archivo cf. v. Pflugk-Harttung Iter p. 19 et Gött. Nachr. 1898 p. 496 not. 1.

A = Orig. Firenze Arch. capitolare.
B = Cop. ib.
C = Copie di Cartapecore vol. I, ch. s. XVII, ib.
D = Vinc. Borghini Zibaldoni, s. XVI ex., Firenze Bibl. naz. II x 71.
E = Carlo sen. Strozzi Spoglio BB 1224, s. XVII, Firenze Bibl. naz. II IV 375, olim Magliab. XXV 591 [*E*[1]]; Spoglio XS, s. XVII, Firenze Arch. di stato Mss. Strozziane-Uguccioni vol. 234 [*E*[2]]; Spoglio AAA 1244, s. XVII, ib. Carte Strozziane Ser. II vol. 56 [*E*[3]]; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 142 sq.
F = (Carlo sen. Strozzi) Spoglio delle scritture attinenti al capitolo Fiorentino, s. XVII, Firenze Bibl. naz. II IV 484, olim Magliab. XXXVII 26 [*F*[1]] et Roma Bibl. Corsini cod. 1583 (39 B 2) f. 277 sq. [*F*[2]]; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 123.
G = Fedele Soldani Aggiunte alla seconda parte delle Questioni istorico-cronologiche Vallombrosane vol. I. II, s. XVIII, Firenze Bibl. naz. Conv. soppr. D 4. 15.
H = Gio. Lami Memorabilia s. eccl. Florentinae, s. XVIII, Firenze Bibl. Riccardiana cod. 3772 [*H*[1]] et cod. 3785 [*H*[2]].
I = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 34 [*I*[1]] et Arm. XV t. 128 [*I*[2]]; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 2 sq.

Chartas archivi canonicorum aut exscripserunt aut excerpserunt F. L. Del Migliore Zibaldone historico vol. C, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXV 411 p. 250 sq.; Carolus sen. Strozzi et Ioh. Lami in schedis superius laudatis. Catalogum privilegiorum et diplomatum ecclesiae cathedralis edd. Richa VI 92 sq., Lami Mon. II 1456 sq. et Cappelletti XVI 625 sq.; regesta chartarum inde ab a. 774 praebet Lami Mon. II 1416 sq. III 1646 sq.

1 *1036 nov.*

Benedictus IX secundum petitionem Attonis ep. suscipit canonicam sub defensione S. R. E. — Ego Benedictus s. cath. et apost. R. E. praesul etc. Subscr. Petrus ep. s. Rufinae, Dominicus Lavicanen. ep., Iohannes Portuen. ep., Benedictus archiminister S. R. E., Petrus et Leo diac. S. R. E., Hatto Florent. ep. et eiusdem eccl. canonici. Ego Rozo s. Flor. eccl. diac. et cantorum praepositus huius decreti scriptor etc.

A. [C p. 55. E[1] *p. 336. E*[2] *f. 227. F*[1]*. F*[2] *f. 287. I*[2] *f. 140 Exc.]. — Edd. Ughelli* [1] *III 71;* [2] *III 54 ex A = Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 254, = Lami Mon. I 91. Pflugk H. Specimina tab. 108. — Regg. Richa VI 95. Lami Mon. II 1456 ad a. 1038. JL. I p. 520.*

Documentum hoc singularem inter acta pontificum Romanorum locum obtinet. Est enim chartula ipsius Attonis ep. in forma libelli supplicis ad Benedictum IX, cui ipse pontifex propria manu subscripsit; cf. H. Bresslau in Mittheil. des österr. Instituts IX (1888) 28 not. 3 et A. Melampo in Miscell. di storia e cultura eccl. IV (1905—6) 436 n. 2.

2 *1038 mart. 24*

Benedictus IX Rolando praeposito etc.: recipit canonicam sub apost. defensionis regimine, et confirmat possessiones. — Si iustis servorum. Scr. p. m. Sergii not. et scrin. s. pal., 9 kal. april., ind. 6.

B s. XI. [C p. 59. E² f. 238'. E³ p. 152. G II p. 68]. — Edd. Ughelli ¹ III 74; ² III 56 ex B = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 343 n. 1 = Bull. Rom. ed. Taur. I 551 n. 1, = Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 256, = Lami Mon. I 93, = Migne CXLI 1346 n. 2. Gött. Nachr. 1898 p. 500 ex B. — Regg. Soldani Questioni Vallombr. II 160. Richa VI 328. Davidsohn Forschungen I 177 n. 26. J. 3124 et JL. 4109 ad a. 1036.

Hoc apographum canonici Florentini Leoni IX, ut privilegium a Benedicto IX concessum confirmaret, obtulerunt; quod ipse Petrus diaconus et cancellarius sedis apostolicae propria manu correxit, alia mutans, adiciens alia, ut novum Leonis IX privilegium (n. 4) disponeret; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 496 sq. et Quellen und Forschungen VII (1904) 10.

3 *1046 feb. 18*

Gregorius VI Rolando praeposito etc.: concedit altariolum s. Domnini pos. in comitatu Florentino iuxta fluvium Arnum, in episcopatu s. Iohannis, infra territorio plebis s. Martini sitae Brozo, iuris S. R. E., ea ratione, ut quibusque annis pensionem Lat. palatio inferant sol. auri 1. — Oportet bene merentibus. Scr. p. m. Iohannis scrin. et not. Lat. pal. Dat. p. m. Petri diac. bibl. et canc. apost. sedis, 12 kal. mart., a. pont. d. Gregorii VI pp. 1, ind. 14, m. feb.

B s. XI. [C p. 77. E² f. 239'. E³ p. 151. F¹. F² f. 290. H¹. I¹ f. 53 et I² f. 141 Exc.]. — Edd. Ughelli ¹ III 84; ² III 65 ex B = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 354 n. 2 = Bull. Rom. ed. Taur. I 569 n. 2, = Migne CXLII 575 n. 3. Lami Mon. II 1421 ex B. — Regg. Richa VI 94. Lami Mon. II 1456. Cappelletti XVI 627. J. 3138. JL. 4129.

4 *1050 iul. 15*

Leo IX Rolando praeposito etc.: confirmat quicquid in pagina concessionis, quam fecit ep. Gerardus, se praesente, scriptum esse constat, suscipit canonicam sub apost. defensionis munimine, et confirmat possessiones. — Si iustis servorum. Dat. id. iul. p. m. Petri diac. bibl. et canc. s. apost. sedis, a. d. Leonis VIIII pp. 2, ind. 3.

A. [B a. 1319. E² f. 242'. E³ p. 180. G II p. 73. I¹ f. 53 et I² f. 150 Exc.]. — Edd. Casotti Mem. istor. di Maria dell' Impruneta II 45 ex A. Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 258 ex A = Lami Mon. I 98. Rena e Camici II° 68 n. 2. Pflugk-H. Specimina tab. 19. Gött. Nachr. 1898 p. 501. — Regg. Richa VI 93. Cappelletti XVI 627. J. 3216. JL. 4230.

De huius privilegii forma sive „minuta" ex Benedicti IX privilegio ab ipso Petro cancellario composita cf. n. 2. — Gerardi ep. pagina concessionis a. 1050 iul. 13 repetit Attonis ep. chartulam Benedicto IX oblatam (n. 1), eandem formam libelli supplicis ad pontificem, tunc Leonem IX, servans (edd. Soldani l. c. p. 257 = Lami Mon. I 97. Rena e Camici II° 65 n. 1. Cappelletti XVI 478).

**5* *(1059 ex.—1060 in.)*

Nicolaus II in praesentia Hildebrandi S. R. E. archidiaconi „veri amatoris iustitiae" et Bernardi S. R. E. subdiac. investit canonicos s. Iohannis de Campo regis.

Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

Nicolaus II a. 1059 nov. 6 ecclesiam s. Iohannis consecrasse traditur (cf. Santoni Raccolta p. 68), sed antiqua rei memoria omnino caret (cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 218 not. 3).

*6 *(1060)*

Nicolaus II praecipit (Oberto) abbati s. Miniatis, quatenus sua vice, data oportunitate temporis, satisfaciendo iustitiae, litem dirimat inter canonicos s. Iohannis et G(isonem) s. Laurentii eccl. custodem super Campo regis.

Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

7 *(1061 ian.)*

Nicolaus II O(berto) s. Miniatis abbati et Iohanni vicedomino: praecipit, quatenus eandem controversiam secundum canonicam et mundanam legem, iustitia tamen servata, definiant. — Auctoritate apostolica.

B s. XI. [D. E^2 f. 247. E^3 p. 205. H^2]. — Edd. Rena e Camici II^a 99 n. 12 ex E = Ficker Forschungen zur Reichs- und Rechtsgesch. Italiens IV 93 n. 68. — Regg. Hübner Gerichtsurkunden n. 1410. JL. 4441 ad a. 1060.

Rescriptum hoc est insertum in iudicatum Oberti abbatis s. Miniatis et Iohannis vicedomini a. 1061 feb., praesentibus R. castaldione d. papae et Widone castaldione ducis (cf. Cianfogni Mem. istor. della bas. di S. Lorenzo p. 74).

8 *Lucca 1062 nov. 24*

Alexander II Martino praeposito etc.: repetit Leonis IX privilegium *(n. 4)*. — Si iustis servorum. Dat. Lucae 8 kal. dec. p. m. Mainardi s. eccl. Silvae Candidae ep. et apost. sedis bibl., a. d. inc. 1063, pont. v. d. II Alexandri pp. 2, ind. 1.

A. [B s. XI. B a. 1319. D f. 61'. E^2 f. 249'. E^3 p. 169. I^1 f. 21 et I^2 f. 172 Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta II 98 n. 133 ex A ad a. 1063. — Regg. Richa VI 92. Lami Mon. II 1456. Cappelletti XVI 627. PflugkH. Iter p. 193 n. 138 ad a. 1063. JL. 4489.

De tempore cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 225 not. 2.

9 *(1062)*

Alexander II praeposito Florent. eccl.: scribit de (Petri) ep. itinere ultra montes.

v. Episc. n. 3.

10 *1068 dec. 16*

Alexander II Martino praeposito et Rozoni archipresb. etc.: eos sub alas apost. protectionis colligens, securos et absolutos reddit ab omni incursantium infestatione. — Sicut apostolicae sedi. Dat. 17 kal. ian. p. m. Petri clerici fungentis vice Petri S. R. E. subdiac. ac bibl., a. ab inc. D. 1068, pont. v. d. Alexandri pp. II a. 8, similiter ind. 6.

A. [E^2 f. 251. E^3 p. 200. I^1 f. 19 et I^2 f. 183' Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta II 107 n. 142 ex A. — Regg. Richa VI 93. Lami Mon. II 1456. PflugkH. Iter p. 194 n. 144. JL. 4656.

11 *(1068)*

Alexander II Florentinae ecclesiae: statuit, quia eccl. Florentina ad praesens caret pastore, ut nulli liceat quemlibet episcopum in Florentino episcopatu ad consecrandum ecclesias sine canonicorum consensu et licentia futuri catholici episcopi Florentini advocare vel alicubi aliquos clericos promovendos vel abbates consecrandos educere. — Apostolicae sedis auctoritas.

A(?). [E^2 f. 251'. E^3 p. 231]. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 145 n. 2 ex A. — Reg. Davidsohn Forschungen I 177 n. 28 ex E^3. JL. —.

Privilegium, haud dubie coaevum, caret tamen et pontificis signo et notis chronologicis et bulla, ita ut de eius authenticitate dubia quispiam obicere possit. — Sed meminerint lectores, Petrum ep. Mezzabarbam a. 1068 depositum fuisse, itaque documentum cum temporis rerumque eventibus apprime congruere.

12 *Firenze 1076 dec. 28*

Gregorius VII Martino praeposito etc.: interveniente Rainerio ep. (Florentino), canonicam sub apost. defensionis munimine suscipit, et confirmat possessiones nominatim illustratas. — Si iustis servorum. Dat. Florentiae 5 kal. ian. p. m. Petri S. R. E. presb. card. ac bibl., a. 4 pont. d. Gregorii VII pp., a. videlicet d. inc. 1076, ind. 15.

A. [B s. XII. E² f. 253'. E³ p. 172. I¹ f. 53 et I² f. 186' Exc.]. — Edd. Ughelli ¹ III 104; ² III 80 ex A = Soldani Questioni Vallombr. II 162, = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 36 n. 23 = Bull. Rom. ed. Taur. II 76 n. 23, = Lami Mon. I 108, = Migne CXLVIII 677 n. 32. — Regg. Richa VI 92. Lami Mon. II 1456. Cappelletti XVI 628. J. 3764. JL. 5015.

13 *San Michele a Marturi 1077 aug. 28*

Gregorio VII iubente, praesentibus Huberto Praenestin. ep. et Conone card. S. R. E. et Damiano item card. et Rainerio Florentino ep. et Martino praeposito Florentino aliisque, controversia inter Petrum abbatem s. Miniatis et Martinum praepositum de oblationibus laetaniarum universarum plebium eiusdem (Florentini) episcopatus dividendis definitur, et pactum de re iam inter Obertum abbatem et Rolandum praepositum initum confirmatur. Papa iubet, ut, si qua pars illorum a pactione praedicta et proposito discedat et omnia in dividendo non observet, alteri parti in eadem fide manenti 3 auri libras nomine poenae debeat.

v. Mon. s. Miniatis n. 6.

14 *Laterano 1102 mart. 4*

Paschalis II Rolando praeposito et Gerardo archipresb. etc.: ⌜confirmat possessiones nominatim illustratas. — Piae postulatio. Scr. p. m. Petri not. reg. et scrin. s. pal. Ego Paschalis etc. Subscr. 6 card. et Renbaldus iudex s. pal. Dat. Romae Laterani p. m. Iohannis S. R. E. diac. card., 4 non. mar., ind. 10, inc. d. a. 1102, pont. autem d. Paschalis II pp. 3.

A. [D p. 3. E² f. 264. E³ p. 201. I¹ f. 53 et I² f. 213' Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta II 175 n. 212 ex A. — Regg. Richa VI 93. Lami Mon. II 1456. Cappelletti XVI 629. PflugkH. Iter p. 207 n. 225. JL. 5894.

A. 1116 Paschalis II Petrum archidiaconum deposuit; cf. Episc. n. 10.

15 *Laterano 1154 feb. 3*

Anastasius IV Alberto praeposito etc.: suscipit ecclesiam sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Effectum iusta postulantibus. Ego Anastasius etc. Subscr. 17 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 3 non. feb., ind. 2, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

A. [E² f. 267'. E³ p. 194. I² f. 319 Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 160 n. 10 ex A. — Regg. Richa VI 92. Lami Mon. II 1456. Cappelletti XVI 629. PflugkH. Iter p. 250 n. 485. JL. 9826.

*16 *(Anagni 1161 ian. 18)*
Alexander III mandat I(ulio) ep. Florentino, ut de s. Felicitatis ecclesia, quae iure fundationis ad ius ecclesiae Florentinae asseritur pertinere, vel sororibus ibidem contra antiquam et rationabilem consuetudinem nequaquam disponat, sed in hoc et in aliis iura canonicorum illaesa studeat et integra conservare.

Laud. in n. 17. — Reg. JL. —.

17 *Anagni (1161) ian. 18*
Alexander III I. praeposito et D. archidiac. et universo capitulo: scribit, se eorum litteras suscepisse et I(ulio) ep. dedisse in mandatis, ut de ecclesia s. Felicitatis nequaquam disponat *(n. 16)*. Mandat, quatenus praefato ep. debitum honorem et oboedientiam impendant et bonum pacis et concordiae cum eodem ep. studeant propensius conservare. — Litteras vestras. Dat. Anagniae 15 kal. feb.

E² f. 269. E³ p. 208. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 320 n. 16 ex E³. — Reg. Davidsohn Forschungen I 180 n. 51. JL. —.

In hoc mandato laudantur privilegia Romanorum pontificum, quibus canonicis ecclesia s. Felicitatis fuerit roborata; sed desiderantur.

*18 *(1185—87)*
Urbanus III committit Camaldulen. et ss. Apostolorum (de Florentia) prioribus causam inter moniales s. Hilarii (de Alphiano) et praepositum Florentinum super quibusdam decimis.

Laud. in n. 19. — Reg. JL. —.

19 *Laterano 1188 mai. 6*
Clemens III abbatissae s. Hilarii (de Alphiano) etc.: confirmat sententiam a Camaldulen. et ss. Apostolorum prioribus prolatam super quaestione inter moniales s. Hilarii et praepositum Florentinum de quibusdam decimis.

v. Mon. s. Hilarii de Alfiano n. 8.

20 *Firenze 1197 april. 29*
In praesentia Pandulphi bas. XII Apostolorum presb. card., Celestini III legati, controversia inter canonicos s. Iohannis et populum s. Mariae Novellae agitur.

v. Eccl. s. Mariae Novellae n. 1.

Ecclesia collegiata s. Laurentii.

Historia ecclesiae s. Laurentii Florentiae ab a. 1050 ad a. 1269, ms. s. XVII, Roma Bibl. Vallicell. R 26 f. 337 sq. (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 139). — Strozzi XR f. 77 sq. — F. L. Del Migliore Firenze ill. p. 156 sq. — Richa V 1 sq. — Lami Mon. II 933 sq. — Manni Principi p. 28 sq. — Angelo M. Bandini Delle antichità e prerogative della basilica Laurenziana, ms. s. XVIII, Firenze Bibl. Marucell. B I 14 et B III 69. — (Follini) Firenze ill. IV 233 sq. — Pier Nolasco Cianfogni Memorie istoriche dell' Ambrosiana R. basilica di S. Lorenzo di Firenze (Firenze 1804) et Dom. Moreni Continuazione delle Mem. istor. I. II (Firenze 1816—17). — L. Ozzola La basilica di S. Lorenzo in Firenze in: Rassegna nazionale CXXX. — Cocchi p. 17 sq.

Antiquissima ecclesia s. Laurentii sive basilica Ambrosiana, quam Iuliana a. 393 condidit et ipse b. Ambrosius dedicavit (cf. Davidsohn Gesch. von

Florenz I 35 sq.), olim caput Florentinae ecclesiae (cf. n. 14), saec. XI a Gerardo episcopo Florentino, qui postea fuit Nicolaus II, civium sumptibus instaurata est (cf. n. 2). Saec. XV iterum a fundamentis excitatam, ampliorem et pulchriorem Medicaea gens effecit.

Archivum non parvi pretii adservatur penes ipsos canonicos. Inter eorum chartas custodiuntur etiam documenta ad monasterium s. Benedicti Bifurcensis spectantia, quod a. 1529 ecclesiae s. Laurentii addictum est, et chartae eremi Gamundianae et monasterii Aceretani. De archivo cf. Pflugk-Harttung Iter p. 19 sq.; E. Robiony L'abbazia di S. Benedetto in Alpe e l'archivio capitolare della basilica Laurenziana di Firenze (Firenze 1905).

A = Orig. Firenze Arch. capitolare di S. Lorenzo.
C = Bullarium Laurentianum sive bullae, diplomata et statuta etc. studio et opera Franc. M. Ducci et Franc. Stephani a. 1696, cod. mb. s. XVII, ib.
D = Carlo sen. Strozzi Spoglio BBB 1245, s. XVII, Firenze Arch. di stato Carte Strozziane Ser. II vol. 58; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 144.

Excerpta ex archivo legebantur in: „Synopsis chartarum collegiatae imperialis ecclesiae s. Laurentii de Florentia", olim in bibl. s. Michaelis de Muriano cod. 1082 (cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venet. p. 365), quae tamen hodie desideratur; „Compendio di bolle de' sommi pontefici etc. nell' archivio della chiesa di S. Lorenzo di Firenze viste da Mons. Cosimo de' conti della Gherardesca vescovo di Colle l' a. 1615" in Caroli sen. Strozzi Spoglio BBB 1245 p. 3 sq.; „Nota dei privilegi di S. Lorenzo di Firenze", s. XVIII, Firenze Bibl. Marucell. A CXXXV 31. — Instrumenta ad ecclesiam s. Laurentii spectantia ed. Lami Mon. III 1764 sq. Alia invenies in cod. Riccard. 402, s. XVIII, et in Ioh. Lami schedis, quae adservantur in bibl. Riccardiana codd. 3779 et 3812.

†*1 *Firenze (1060) ian. 9*

Nicolaus II consecrat ecclesiam s. Laurentii, et concedit indulgentiam 3 annorum et 40 dierum (5 id. ian.).

Laud. in calendario eccl. Laurentianae (cf. Cianfogni p. 70 not. 1). — Reg. JL. —.

2 *Firenze 1060 ian. 20*

Nicholaus II Gisoni rectori etc.: confirmat ecclesiae s. Laurentii iuxta Florentinae civitatis muros sitae, quam suo hortamine Florentinorum civium sumptibus pulchra specie instauratam, episcoporum aggregato coetu ipse dedicavit *(cf. n. 1)*, in conspectu Humberti card. Silvae Candidae atque Hildebrandi S. R. E. archidiac. et epp. Perusini, Rosellani et Furconen., praedia per subiecta vocabula designata, eamque absolvit et liberam persistere iubet, ut immunis sit ab omni pensione nulliusque subiciatur dominio, nisi Florentino episcopo. — Quoniam omnipotentis. Subscr. 6 card. Dat. Florentiae 13 kal. feb., a. ab inc. D. 1059, p. m. Humberti s. eccl. Silvae Candidae ep. et apost. sedis bibl., a. 1 pont. d. pp. Nicholai II, ind. 13.

A. [C p. 15. D p. 75]. — Edd. Casotti Mem. istor. di Maria dell' Impruneta II 50 ex A (cf. I 69). Mittarelli Ann. Camald. II App. c. 164 n. 90 ex A (cf. II 217) = Migne CXLIII 1334 n. 17. Richa V 19 ex C. Lami Mon. II 934 ex C. Rena e Camici IIa 94 n. 10 = Cappelletti XVI 487. Moreni Notizie III 53 Exc. Cianfogni p. 199 n. 1 ex C (cf. p. 72). Cocchi p. 25. 26. — Regg. J. 3352. JL. 4429.

**3* *(1060)*

Nicolaus II praecipit (Oberto) abbati s. Miniatis, quatenus sua vice, data oportunitate temporis, satisfaciendo iustitiae, dirimat litem inter canonicos s. Iohannis et G(isonem) s. Laurentii custodem de Campo regis.

v. Eccl. cathedr. n. 6.

4 *(1060 ian.)*

Nicolaus II O(berto) s. Miniatis abbati et Iohanni vicedomino: praecipit, quatenus eandem controversiam secundum canonicam et mundanam legem, iustitia tamen servata, definiant.

v. Eccl. cathedr. n. 7.

**5* *(1061—73)*

Alexander II concedit privilegium.

Laud. in n. 13. 14. — Reg. JL. —.

6 *Laterano 1114 april. 15*

Paschalis II Iohanni priori etc.: excipit ecclesiam s. Laurentii secus Florentiam sub tutelam apostolicae sedis, confirmat possessiones, salvo iure Florentini ep., cui tamen ecclesiam gravare non liceat aut in feudum tradere aut alienare. — Piae postulatio. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 17 kal. maii, ind. 7, inc. d. a. 1115, pont. quoque d. Paschalis II pp. a. 15.

A. [C p. 23. D p. 77]. — Edd. Lami Mon. III 1772 ex C = Migne CLXIII 349 n. 386. Cianfogni p. 201 n. 2 ex A. — Regg. Richa V 15. J. 4732. JL. 6381.

A. 1116 Paschalis II eundem Iohannem priorem deposuit; cf. Episc. n. 10.

**7* *(1130—43)*

Praesente et consentiente Gui(done) presb. card., (Innocentii II) pp. legato, abbas de Bifurco concedit canonicis hospitalem domum iuxta ecclesiam s. Laurentii sub annuo censu.

Laud. in n. 8. — Reg. JL. —.

8 *Laterano (1143) mai. 1*

Innocentius II Petro priori et fratribus s. Laurentii: controversiam, quae super hospitali domo iuxta ecclesiam s. Laurentii sita, a quibusdam civibus consensu Rainerii ep. et Uberti prioris s. Laurentii monasterio s. Benedicti in Bifurco concessa, inter eos et Crispinenses monachos diutius agitata est, iudicat, ut Crispinenses monachi domum ipsam eis restituant. — Pro controversia. Dat. Lat. kal. mai.

A. [C p. 29. D p. 43. 97]. — Edd. Lami Mon. III 1778 = Migne CLXXIX 625 n. 559. Cianfogni p. 202 n. 3. — Regg. Mittarelli Ann. Camald. III 228. Richa V 15. J. 5884. JL. 8273 ad a. 1130—43.

9 *Laterano 1143 mai. 1*

Innocentius II Petro priori etc.: suscipit ecclesiam sub apost. protectione, et confirmat hospitale iuxta ecclesiam s. Laurentii situm *(cf. n. 8)* et ecclesiam s. Marci et quaecumque eis a Romanis pontificibus concessa sunt. — Aequitatis et. Ego Innocentius etc. Subscr. 10 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., kal. mad., ind. 6, inc. d. a. 1143, pont. vero d. Innocentii II pp. a. 14.

A. [C p. 31. D p. 79]. — Edd. Lami Mon. III 1779 = Migne CLXXIX 654 n. 596. Cianfogni p. 203 n. 5. — Regg. J. 5920. JL. 8361.

10 *Anagni 1176 nov. 28*

Alexander III Bernardo priori etc.: suscipit ecclesiam sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit sepulturam liberam. — Piae voluntatis. Ego Alexander etc. Subscr. 10 card. Dat. Anagn. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 4 kal. dec., ind. 10, inc. d. a. 1177, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 18.

A. [C p. 33. D p. 81]. — Edd. Lami Mon. III 1780 = Migne CC 1084 n. 1255. Cianfogni p. 205 n. 6. — Regg. Richa V 15. J. 8448. JL. 12742.

*11 *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium.

Laud. in n. 13. 14. — Reg. JL. —.

12 *Laterano 1188 april. 12*

Clemens III Ildebrando priori etc.: repetit Alexandri III privilegium *(n. 10)*. — Piae postulatio. Ego Clemens etc. Subscr. 10 card. Dat. Lat. p. m. fratris Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, 2 id. april., ind. 6, inc. d. a. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A. [C p. 35. D p. 83]. — Edd. Lami Mon. III 1783 = Migne CCIV 1337 n. 49. Cianfogni p. 206 n. 7. — Regg. J. 10070. JL. 16207.

13 *Laterano 1188 iun. 21*

Clemens III Ildebrando priori etc.: ad exemplar Nicholai *(n. 2)*, Alexandri II *(n. 5)*, Alexandri III *(n. 10)* et Lucii *(n. 11)* ecclesiam sub apost. protectione suscipit, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, prohibet, ut nemini liceat infra terminos parochiae eorum ecclesiam vel oratorium aedificare, et concedit sepulturam liberam. — Piae postulatio. Ego Clemens etc. Subscr. 18 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, 11 kal. iul., ind. 6, inc. d. a. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A. [C p. 38. D p. 85]. — Edd. Lami Mon. III 1785 = Migne CCIV 1371 n. 72. Cianfogni p. 207 n. 8. — Regg. Richa V 15. J. 10094. JL. 16290.

14 *Roma S. Pietro 1191 iun. 3*

Celestinus III Ildebrando priori etc.: ad exemplar Nicolai *(n. 2)*, Alexandri II *(n. 5)*, Alexandri III *(n. 10)*, Lucii *(n. 11)*, Clementis III *(n. 13)*, Paschalis II *(n. 6)* ecclesiam s. Laurentii, quae caput Florentinae ecclesiae fuisse videtur, sub apost. protectione suscipit, et confirmat possessiones propriis expressas

vocabulis et iura. — Piae postulatio. Ego Celestinus etc. Subscr. 19 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Egidii s. Nicolai in carcere diac. card., 3 non. iun., ind. 9, a. inc. d. 1191, pont. v. d. Celestini pp. III a. 1.

A. [C p. 41. D p. 45 et p. 93 (3 kal. iun.)*]. — Edd. Lami Mon. II 935 = Migne CCVI 876 n. 10. Cianfogni p. 208 n. 9. — Regg. Cocchi p. 2). J. 10301. JL. 16715.*

Ecclesia ss. Apostolorum.

Strozzi XR f. 4'. — Del Migliore Firenze ill. p. 468 sq. — Richa IV 44 sq. — (Follini) Firenze ill. VII 292 sq. — Cocchi p. 156 sq.

Ecclesia ss. Apostolorum, quam pia traditio a Carolo M. imp. erectam fuisse asserit (cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 89 et Forschungen I 30), inter XII antiquos prioratus civitatis Florentiae recolebatur.

Unum Anastasii IV privilegium nuper ex privata possessione in R. archivum Florentinum venit; cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 14.

A = Orig. Firenze Arch. di stato (Acquisto Pieri).

1 *Laterano 1154 ian. 25*

Anastasius IV Bono priori etc.: suscipit ecclesiam sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura parochialia. — Ad hoc in. Ego Anastasius etc. Subscr. 10 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 8 kal. feb., ind. 2, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 157 n. 8 ex A. — Reg. Davidsohn Forschungen I 179 n. 45. JL. —.

Ecclesia s. Mariae Maioris.

(Santa Maria Maggiore)

Strozzi XR f. 93. — Del Migliore Firenze ill. p. 423 sq. — Richa III 262 sq. — Lami Mon. II 954 sq. — (Follini) Firenze ill. VII 329 sq. — Cocchi p. 84 sq.

Ecclesia s. Mariae Maioris satis antiqua, licet falsa sint, quae de eius consecratione a Pelagio pp. facta narrantur, inter XII antiquos prioratus civitatis Florentiae habebatur. A Leone X a. 1515 adnexa est capitulo ecclesiae cathedralis ab eoque concessa Carmelitis ab Observantia.

Chartae, quae ad hanc ecclesiam spectant, adservantur in tabulario canonicorum ecclesiae cathedralis. Regesta instrumentorum inde ab a. 1100 congessit Ioh. Lami Mon. II 960 sq. 1016 sq.

A = Orig. Firenze Arch. capitolare.
E^3 = Carlo sen. Strozzi Spoglio AAA 1244, s. XVII, Firenze Arch. di stato Carte Strozziane Ser. II vol. 56; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 144.

†*1* — —

Pelagius I(?) consecrat ecclesiam.

Inscriptio olim in facie ecclesiae. Teste Richa III 263 exstat etiam alia inscriptio recentior secus altare maius, quae praebet a. 580, 15 kal. mai. — *Edd. Del Migliore p. 425* (a. D. V. VI. die 15 april.). *Manni Osservazioni sopra i sigilli antichi XIV 132. 133. Richa III 262. Lami III p. LXXXVI ad a. 560. Moreni Mores et consuetudines p. 40 not. 1 ad a. 506 april. 25. Cappelletti XVI 446. — Reg. JK. —.*

Spurium. — Aliae duae quoque ecclesiae Florentinae gloriabantur consecratione ab eodem Pelagio pp. celebrata; ecclesia s. Miniatis infra turres et ecclesia s. Mariae Ughonis.

2 *Veroli 1184 mai. 6*

Lucius III Claro priori etc.: suscipit eccl. s. Mariae Maioris sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Effectum iusta postulantibus. Ego Lucius etc. Subscr. 15 card. Dat. Verul. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 2 non. mad., ind. 3, inc. d. a. 1183, pont. v. d. Lucii pp. III a. 3.

A. [E³ p. 154]. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 180 n. 27 ex A. — Regg. Richa VI 95. Lami II 1456 ad a. 1183. Cappelletti XVI 629. PflugkH. Iter p. 300 n. 782. JL. 15038.

3 *Verona 1186 sept. 1*

Urbanus III Claro priori etc.: repetit Lucii III privilegium *(n. 2)*. — Quotiens a nobis. Ego Urbanus etc. Subscr. 15 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., kal. sept., ind. 4, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

A. [E³ p. 136]. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 185 n. 32 ex A. — Regg. Richa VI 95. Lami II 1456. Cappelletti XVI 630. Davidsohn Forschungen I 185 n. 77. JL. —.

Ecclesia s. Petri de Scaradio.

(San Pier Scheraggio)

Richa II 1 sq. — Lami Mon. II 1010. — (Follini) Firenze ill. V 126 sq. — Cocchi p. 150 sq.

Ecclesia s. Petri de Scaradio, originis obscurae, recensebatur inter XII prioratus civitatis Florentiae. Dedicata est a. 1068 dec. 29 (n. 1). Huius ecclesiae prior occurrit saepius in chartis Florentinis; Petrum priorem a. 1116 Paschalis II deposuit (Episc. n. 10); Alexander III et Celestinus III causas diversas priori de Scaradio definiendas commiserunt. Ecclesia saec. XVIII solo aequata est; de eius loco cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 746.

**1* *Firenze 1068 dec. 29*

Ex iussione Alexandri II Rodulfus Tudertinae eccl. ep., ministrantibus ei clericis Florentinis, dedicat basilicam.

Inscriptio olim in ecclesia. [Rosselli Sepoltuario, cod. Riccard. 2701 f. 352'; cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 220 not. 4]. — Edd. Cerracchini p. 53 ex „un cartello in sagrestia di detta basilica, manoscritto di antico carattere“ = Richa II 5, = Lami I 105 = Cappelletti XVI 507. — Reg. JL. —.

De fide dubitat Lami Mon. II 1013.

Ecclesia s. Martini.

(San Martino del Vescovo)

Ecclesia haec erecta est a. 986 a Iohanne archidiacono Faesulano; cf. (Follini) Firenze ill. VI 134 sq.; Cocchi p. 118 sq. Postea in possessionem venit monasterii s. Mariae. Unde lis inter abbatem et populum s. Martini, de qua documenta, quae sequuntur (cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 612 sq.).

**1* *(1191—97)*

Celestinus III committit ep. et archipresb. Faesulanis causam inter Florentinum ep. et populum s. Martini ex una parte et abbatem s. Mariae ex altera.

v. Mon. s. Mariae n. 5.

2 *Laterano 1197 mai. 27*

Celestinus III Ber(nardo) Faseolo can. Pisano: committit eandem causam *(n. 1)*.

v. Mon. s. Mariae n. 6.

Ecclesia s. Miniatis infra turres.

(San Miniato fra le torri)

Del Migliore Firenze ill. p. 549 sq. — Richa IV 65 sq. — Cocchi p. 138 sq.

Ecclesia s. Miniatis infra turres olim monasterii Nonantulani fuit. Prima eius notitia occurrit in instrumento a. 1046 (cf. Davidsohn Forschungen I 23). Suppressa est a. 1785.

†*1* — —

Pelagius I (?) consecrat ecclesiam (a. 507).

Edd. Richa IV 66 ex „libro corale antico". Moreni Mores et consuetudines p. 40 not. 1. — Reg. JK. —.

Ecclesia s. Mariae Ughonis.

(Santa Maria degli Ughi)

Del Migliore Firenze ill. p. 459 sq. — Simone Bonini (Alessandro Segni) Memorie della famiglia degli Ughi e delle prerogative da essa godute appresso la sede archiepiscopale Fiorentina (In Lucca 1687). — De Corbinelli (Ant. Pesay) Histoire généalogique de la maison de Gondi I. II (A Paris 1705). — Richa III 182 sq. — (Follini) Firenze ill. VII 285 sq. — Cocchi p. 199 sq.

Antiqua haec ecclesia, quae sita fuit, ubi hodie est Piazza degli Strozzi, a. 1785 solo aequata est.

†*1* — —

Pelagius I (?) consecrat ecclesiam (1 die ian. a. 500).

Inscriptio olim supra portam ecclesiae. — Edd. Del Migliore p. 462. Richa III 262. Lami Mon. I 39 not. Moreni Mores et consuetudines p. 40 not. 1. Cocchi p. 200. — Reg. JK. —.

Ecclesia s. Mariae Novellae.

G. M. Mecatti Notizie istoriche riguardanti il capitolo esistente nel convento de' padri Domenicani di S. Maria Novella (In Firenze 1737). — Richa III 1 sq. — Memorie dell' insigne monastero e chiesa di S. Maria Novella in: Delicie degli eruditi Toscani IX 111 sq. — Vinc. Fineschi Memorie sopra il cimitero antico della chiesa di S. Maria Novella di Firenze (In Firenze 1787). — V. Fineschi Degli uomini illustri di S. Maria Novella I (Firenze 1790). — V. Fineschi Il forestiere istruito in S. Maria Novella di Firenze (In Firenze 1790). — (Follini) Firenze ill. VI 298 sq. — J. Wood Brown The Dominican church of Santa Maria Novella at Florence (Edinburgh 1902).

Prima huius ecclesiae notitia occurrit in Ottonis II diplomate a. 983 (Mon. Germ. Dipl. II 311 n. 268), qui eam canonicis Florentinae ecclesiae confirmavit (cf. quoque Gregorii VII privilegium a. 1076 dec. 28 JL. 5015). Iterum aedificata, consecratur a. 1094 oct. 30. Postea incoluerunt patres Praedicatores ex ordine s. Dominici, qui a. 1278 novas easque magnificas aedes excitarunt.

Archivum est in R. archivo Florentino (S. Maria Novella, Spoglio t. 64).

1 *Firenze 1197 april. 29*

In praesentia Pandulfi bas. XII Apostolorum presb. card., Celestini III legati, controversia inter canonicos s. Iohannis et populum s. Mariae Novellae agitur.

v. chartam a. 1197 april. 29 ap. Fineschi Degli uomini ill. p. 40. — Regg. Davidsohn Forschungen I 130 n. 1. Brown p. 44. JL. —.

De re cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 611 sq.

Ecclesia ss. Michaelis et Eusebii in Podio.

Lami in Novelle letterarie XVII (Firenze 1756) n. 20. 21 = Richa VI praef. p. IX sq. — Lami Mon. II 946 sq. — Moreni Mores et consuetudines p. 50 not. 1.

Ecclesiam hanc, iam saec. XI vetustate labentem, populus Florentinus magnificentiorem fecit. Dedicatur sub Nicolao II ab episcopis Perusino et Rosellano (cf. n. 1). Postea, ut videtur, adnexa est ecclesiae s. Luciae Humiliatorum, in domum hospitalem leprosorum mutata (cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 775). De eius loco, non longe ab ecclesia Omnium sanctorum (Ognissanti), cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 217 et Forschungen I 23.

Una Nicolai II bulla, quae saec. XVIII adservabatur, teste Lamio, in archivo Humiliatorum pontis Ormae, hodie est in R. archivo Florentino (Commenda Covi, Spoglio t. 31); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 6.

B = Cop. s. XIII ex. Firenze Arch. di stato (Commenda Covi).
C = Gio. Lami Carte diplomatiche vol. III, s. XVIII, Firenze Bibl. Riccard. cod. 3813.

1 *Firenze 1060 ian. 16*

Nicholaus II Petro rectori etc.: confirmat ecclesiae s. Michaelis et s. Eusebii sitae in loco q. nom. Poio, suo hortamine Florentinorum civium sumptibus

pulchra specie instauratae et ab episcopis Perusino et Rosellano dedicatae, praesente Florentino populo et in conspectu Humberti card. Silvae Candidae atque Ildebrandi S. R. E. archidiac. nec non epp. Perusini et Rosellani et Furconensis, praedia per subiecta vocabula designata, eamque absolvit liberamque persistere iubet, ut immunis sit ab omni pensione nulliusque subiciatur dominio, nisi Florentino episcopo. — Quoniam omnipotentis. Subscr. 7 card. Dat. Florentiae 17 kal. feb., a. ab inc. D. 1059, p. m. Humberti s. eccl. Silvae Candidae ep. et apost. sedis bibl., a. 1 pont. d. pp. Nicholai II, ind. 13.

B. [C]. — Edd. Lami in Novelle letter. XVII 326 ex B = Richa VI praef. p. XV, = Lami Mon. II 946 = Rena e Camici II c 75 n. 9, = Migne CXLIII 1330 n. 15. — Regg. J. 3350. JL. 4426.

Ecclesia s. Salvatoris Camaldulensis.

Strozzi XR f. 43'. 216'. — Lubin p. 137. — Farulli Istoria cronol. del mon. degli Angioli di Firenze p. 185 sq. — Masetti (Farulli) Teatro storico del s. eremo di Camaldoli p. 20 sq. — (Follini) Firenze ill. VIII 149 sq.

Ecclesia s. Salvatoris a. 1102 a Florentinis concessa est Rodulfo priori Camaldulensi, qui illuc monachos ex ordine suo induxit. A. 1530 Camaldulenses eam cesserunt monialibus s. Iohannini ord. Hierosolymitani. Ecclesia, olim extra muros posita, periit temporibus Cosmi I in constructione novarum munitionum.

Eius chartae in archivo s. Mariae Angelorum et in Camaldulensium tabulario, hodie in R. archivo Florentino, inveniuntur. Conf. quoque Librum inscriptum „Ricordanze nuove A", s. XVIII, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 87 vol. 87.

De codd. cf. Camaldoli (Arezzo).

**1* *Laterano 1144 feb. 15*

Celestinus II suscipit monasterium s. Salvatoris iuxta Florentiam sub apost. protectione, confirmat bona propriis nominibus expressa et decimas, et concedit liberam sepulturam. — Subscr. card. Dat. Lat. a. 1143, 15 kal. mar., pont. a. 1.

C f. 209' Exc. [= I p. 52]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. III 281 ex C = Migne CLXXIX 801 n. 34. — Regg. J. 6012. JL. 8492.

2 *Roma S. Pietro 1181 nov. 26*

Lucius III Ildebrando priori etc.: suscipit eccl. s. Salvatoris Camaldulensis iuxta Florentiam sub apost. protectione, confirmat ordinem s. Benedicti et institutionem Camaldulen. et possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Lucius etc. Subscr. 10 card. Dat. Rom. ap. s. Petrum p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 6 kal. dec., ind. 15, inc. d. a. 1181, pont. v. d. Lucii pp. III a. 1.

A. [I p. 936 Reg.]. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 179 n. 26 ex A. — Regg. Mittarelli Ann. Camald. IV 98 ex I. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 678 n. 9424a. JL. 14523.

Monasterium s. Mariae.

(Badia)

Andreae notarii Florentini epistola de vita Hugonis marchionis et monasterio s. Mariae de Florentia (s. XIV med.), Firenze Bibl. naz. Conv. soppr. C 1. 2641 et apud Galletti Miscellanea vol. IV, s. XVIII, cod. Vat. lat. 7925 f. 468. — Ignazio Squarcialupi Historia abbatiae Florentinae, ms. s. XVI (teste Moreni Bibl. II 357; cf. Puccinelli Cronica p. 75). — D. Placido Puccinelli Historia di Ugo principe della Toscana (In Venetia 1643). — Pl. Puccinelli Historia dell' eroiche attioni della gran dama Willa principessa della Toscana (In Napoli 1643). — Pl. Puccinelli Origo et progressus historicus sive Apparatus de illustribus abbatiae Florentinae viris (Mediolani 1645). — Pl. Puccinelli Vita del b. Teuzone monaco, sacerdote e romito della badia di Fiorenza (In Milano 1645). — Pl. Puccinelli Cronica dell' insigne ed imperial abbadia di Fiorenza (In Milano 1664; cf. eiusdem auctoris Brevis chronica abbatiae Florentinae a. 1650 conscripta, ms. Milano Bibl. Ambros. I 234 inf.). — Pl. Puccinelli Istoria dell' eroiche attioni di Ugo il Grande (In Milano 1664). — Strozzi XR f. 401 sq. — Lubin p. 137. — Mabillon Ann. ord. s. Bened. [1] IV 60. 160; [2] IV 55. — Manni Osservazioni istor. sopra i sigilli antichi XXV 3 sq. — Richa I 189 sq. — Lami Mon. II 1027 sq. — (Pierluigi Galletti) Ragionamento dell' origine e de' primieri tempi della badia Fiorentina (In Roma 1773). — P. L. Galletti Historia diplomatica abbatiae Florentinae, ms. s. XVIII (cf. Mittarelli Ann. Camald. II 163; Moreni Bibl. I 407). — (Follini) Firenze ill. VI 73 sq. — Gio. Batt. Uccelli Della badia Fiorentina. Ragionamento storico (Firenze 1858). — Davidsohn Gesch. von Florenz I 115 sq. 740 sq. — Cocchi p. 105 sq.

Monasterium s. Mariae, vulgo Badia, a Willa, Hugonis ducis matre, a. 978 in proprio territorio infra urbem Florentiam conditum (cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 115 sq.), coluerunt monachi ord. s. Benedicti, quorum abbates et a summis pontificibus et ab imperatoribus, Ottone III (Mon. Germ. Dipl. II 855 n. 422), Heinrico II (l. c. III 282. 283 n. 245. 246), Conrado II (Stumpf Reg. 2002. 2060. 2114), Heinrico III (Davidsohn Forschungen I 175 n. 15) et Heinrico IV (Stumpf Reg. 2781), privilegia obtinuerunt. Inter monasteria Florentiae urbis religione olim et potentia claruit. A. 1436 ab Eugenio IV unitum est congregationi s. Iustinae de Padua.

Archivum s. Mariae adservatur hodie in R. archivo Florentino (Badia, Spoglio t. 49); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 7. Eius indicem congessit P. L. Galletti, tunc archivi custos: „Index monumentorum tabularii abbatiae Florentinae a. 1754", Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 78 vol. 436. 437. Chartas exscripserunt Carolus Strozzi Spoglio delle scritture della badia di Firenze in Spoglio PP 1237, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXVII 305 p. 161 sq. et in Spoglio KT, Firenze Arch. di stato, Ms. Strozziane-Uguccioni vol. 158 (cf. quoque Spoglio BBB 1245); Constantinus quoque Caietanus abbas, ex cuius scripturis in bibliotheca Aniciana exsistentibus Placidus Puccinelli documenta sua se sumpsisse affirmat; sed inter Caietani manuscripta, quae hodie adservantur Romae in bibliotheca Alexandrina (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 116), minime inveniuntur. Desideratur quoque volumen quoddam, privilegia abbatiae continens, a Gallettio *(H)* laudatum.

A = Orig. Firenze Arch. di stato (Badia di Firenze).
B = Cop. ib.

C = Liber privilegiorum t. I (n. 75), mb. s. XV, ib. Conv. soppr. 78 vol. 386.
D = (F. Ughelli) Monumenta, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3209 (XL 6); cf. PflugkH. Iter p. 92.
E = Brevis chronica abbatiae Florentinae cum nonnullis diplomatibus pontificiis una cum privilegiis insignis coenobii ss. Petri et Pauli in Glassiate a. 1650, Milano Bibl. Ambros. I 234 inf.; cf. PflugkH. Iter p. 50.
F = Carlo sen. Strozzi Spoglio PP 1237, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXVII 305 [*F*[1]] et Spoglio BBB 1245, s. XVII, Firenze Arch. di stato Carte Strozziane Ser. II vol. 58 [*F*[2]]; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 143. 144.
G = Fel. Contelori Ad historiam Alexandri III vol. I. II, s. XVII, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VII t. 123. 124 (olim Misc. Arm. XV t. 31. 32) [*G*[1]] et eiusdem auctoris Brevia et bullae Alexandri III, s. XVII, ib. Misc. Arm. VII t. 127 [*G*[2]]; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 389.
H = P. L. Galletti Bolle e brevi pontifizi vol. I. IV, s. XVIII, Cod. Vat. lat. 8030. 8033; cf. PflugkH. Iter p. 135 et Gött. Nachr. 1903 p. 24.
I = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 34 [*I*[1]] et Arm. XV t. 128 [*I*[2]]; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 2 sq.

Bibliothecae Benedictinorum b. Mariae codices descripsit Montfaucon Bibl. bibl. I 413 sq. et Diarium ital. p. 362 sq. Hodie custodiuntur Florentiae partim in bibliotheca publica (Bibl. naz. Conv. soppr.), partim in bibliotheca Medicaeo-Laurentiana. — Adnotamus denique Catastrum seu registrum bonorum s. Mariae Florentinae, ch. s. XV, Firenze Bibl. Laurenziana cod. Asburnham 1716.

1 *Lucca 1070 oct. 7*

Alexander II Petro abbati etc.: interventu Petri Damiani Hostien. ep. et card., confirmat possessiones nominatim illustratas et quae hospitali monasterii iuxta portam posito collatae sunt, concedit potestatem mortuos recipiendi ac sepeliendi, et ut consecrationem a Florentino ep. recipiat; si vero suspectus fuerit ecclesiae Romanae, quemcumque meliorem petendi habeat licentiam. — Cum sedis apostolicae. Dat. Lucae non. oct. p. m. Petri S. R. E. card. presb. ac bibl., a. 10 pont. d. Alexandri pp. II, d. v. inc. 1071, ind. 9.

A (?). [C p. 27. D f. 16. E f. 39' Exc. F[1] *p. 167. H I f. 14 et IV f. 1. I*[1] *f. 18 et I*[2] *f. 184' Exc.]. — Edd. Puccinelli Cronica p. 255 n. 57 (sine dat.) = Lami Mon. I 107 = Migne CXLVI 1367 n. 85. Margarini Bull. Cas. II 100 n. 106 ex A = Migne CXLVI 1358 n. 76. — Regg. J. 3454. 3467. JL. 4678.*

Quamquam privilegium hoc a scriptore cancellariae pontificiae minime exaratum est (cf. Mittheil. des österr. Instituts Ergbd. VI 97), de eius fide non dubito. Davidsohn Forschungen I 178 n. 30 bullam interpolatam esse contendit.

2 *(1061—73)*

Alexander II Petro abbati etc.: suscipit mon. s. Mariae in tutelam apostolicae defensionis, et confirmat possessiones ab Hugone marchione atque Willa eius genitrice datas et praedia et beneficia a regibus et imperatoribus collata et omnia, quae ab episcopis Florentinis libellario nomine seu personali traditione tradita sunt, nec non et decimationes. — Nostri regiminis.

A (?). — Ed. PflugkH. Acta II 119 n. 154 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 652 n. 3496a. JL. 4734.

Privilegium hoc spurium esse contendit v. Pflugk-Harttung; Kaltenbrunner veluti apographum saec. XI considerat; ego vero de eius fide non dubito, quamquam ipsum tamquam verum autographum haud affirmaverim; pontificis enim signo, notis chronologicis et sigillo omnino caret. Conf. quoque Alexandri II privilegium Florentinae ecclesiae concessum (Eccl. cathedr. n. 11).

3 *Firenze 1107 sept. 24*

Paschalis II Iohanni abbati etc.: suscipit mon. b. Mariae sub tutelam apost. sedis, confirmat bona nominatim illustrata, concedit, ut consecrationes et ordinationes a Florentino ep. accipiant aut catholicum, quem maluerint, adeant antistitem, removet episcoporum seu episcopalium ministrorum exactiones, et concedit sepulturam liberam. — Piae postulatio. Ego Paschalis etc. Dat. Florentiae p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 8 kal. oct., ind. 1, a. d. inc. 1108, pont. autem d. Paschalis II pp. 9.

A. [B s. XIII. C p. 5. E f. 40'. F² p. 147. H I f. 7. I¹ f. 41 et I² f. 215 Exc.]. — Edd. Ughelli ¹ III 115; ² III 88 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 139 n. 37 = Bull. Rom. ed. Taur. II 254 n. 37, = Mansi XX 1052 n. 90 = Migne CLXIII 227 n. 233. Puccinelli Cronica p. 257. 58 = Lami Mon. I 109. Margarini Bull. Cas. II 125 n. 133 ex A. — Regg. J. 4581. JL. 6170.

4 *Anagni 1176 april. 30*

Alexander III Bernardo abbati etc.: monasterium s. Mariae, quod specialiter iuris et proprietatis R. E. noscitur esse, sub apost. protectione suscipit, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Cum omnium ecclesiarum. Ego Alexander etc. Subscr. 15 card. Dat. Anagniae p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 2 kal. madii, ind. 9, inc. d. a. 1176, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 17.

A. [B a. 1211. B s. XIII. C p. 1. E f. 48 Exc. F² p. 131. G¹ I f. 70' et II f. 183a. G². H IV f. 10]. — Edd. Margarini Bull. Cas. I 20 n. 18 ex A = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 441 n. 83 = Migne CC 1069 n. 1240. Puccinelli Cronica p. 258 n. 59 = Lami Mon. I 111. — Regg. J. 8429. JL. 12702.

5 *Laterano 1188 feb. 11*

Clemens III abbati etc.: repetit Alexandri III privilegium *(n. 4)*. — Cum omnium ecclesiarum. Ego Clemens etc. Subscr. 8 card. Dat. Lat. p. m. Moysi Lat. can. vicem agentis cancellarii, 3 id. feb., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A. [B s. XIII. C p. 3. E f. 48 Exc. F² p. 134 et p. 152. H IV f. 8]. — Edd. Puccinelli Cronica p. 260 n. 60 = Lami Mon. I 113. Margarini Bull. Cas. II 210 n. 206 ex C = Migne CCIV 1297 n. 19. — Regg. J. 10039. JL. 16144.

**5* *(1191—97)*

Celestinus III committit ep. et archipresb. Faesulanis causam inter (Petrum) Florentinum ep. et populum s. Martini ex una parte et (Matthaeum) abbatem s. Mariae ex altera.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

6 *Laterano 1197 mai. 27*

Celestinus III mag. Ber(nardo) Faseolo can. Pisano: committit eandem causam *(n. 5)*, et mandat, quatenus causam partibus convocatis terminet. — Tenor litterarum. Dat. Lat. 6 kal. iun. pont. n. a. 7.

B et B¹ s. XII ex. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 201 n. 50 ex B. — Reg. Davidsohn Forschungen I 130 n. 3 et 186 n. 87. JL. —.

Sententia Bernardi canonici a. 1197 dec. 19 in eisdem membranis exarata est. De re cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 612 sq.

Monasterium s. Felicitatis.

Sante Assettati Memoriale di S. Felicità (1613. Non vidi). — Strozzi XR f. 369'. — Del Migliore Zibaldone historico vol. C, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXV 411 p. 73. — Lubin p. 139. — Mabillon Ann. ord. s. Bened. [1] IV 607; [2] IV 557. — Zaccaria Excursus litter. p. 203. — Richa IX 252 sq. — Lami Deliciae erudit. XIII 1173 sq. — Lami Mon. II 1054 sq. — Dom. M. Manni Principi della religione cristiana p. 97 sq. — Manni Istoria dell' antichissima chiesa e monastero di S. Felicità di Firenze, ms. s. XVIII, olim penes moniales (cf. Moreni Bibl. II 501), hodie in bibliotheca Landau (villa Finaly). — (Follini) Firenze ill. VIII 194 sq. — (Giud. Balocchi) Illustrazione della I. et R. chiesa parrochiale di S. Felicità (Firenze 1828).

Monasterium s. Felicitatis in capite pontis, in loco ubi dicitur Plaza, ultra Arnum flumen, monialium ordinis s. Benedicti, antiquissimae originis, conditum in loco, ubi vetustum christianorum coemeterium erat, Gerardus ep. Florentinus, postea papa Nicolaus II, iterum aedificavit et solius Florentini episcopi dispositioni subiecit (n. 2). Sed, ut apparet ex rescripto Alexandri III ad capitulum ecclesiae Florentinae a. 1161 misso (n. 8), canonici et moniales contendebant, s. Felicitatis monasterium iure fundationis ad ius ecclesiae cathedralis pertinere et privilegiis Romanorum pontificum canonicis esse roboratum. Floruit usque ad saec. XVIII ex., quando suppressum fuit.

Archivum monasterii s. Felicitatis translatum est, congregatione exstincta, ad R. archivum Florentinum (Santa Felicità, Spoglio t. 47); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 7; exceptis tamen illis chartis, quas canonici ecclesiae cathedralis custodiebant et adhuc custodiunt. Chartarum regesta congessit Lami Mon. II 1059 sq.; documenta transcripsit Carolus Strozzi.

A = Orig. Firenze Arch. di stato (S. Felicità di Firenze).
B = Cop. ib.
B[1] = Cop. Firenze Arch. capitolare.
C = Carlo sen. Strozzi Spoglio CC 1225, s. XVII, Firenze Bibl. naz. II IV 376, olim Magliab. XXV 591 [*C*[1]]; Spoglio KK 1232, s. XVII, ib. Magliab. XXXVII 301 [*C*[2]]; Spoglio AAA 1244, s. XVII, Firenze Arch. di stato Carte Strozziane Ser. II vol. 56 [*C*[3]]; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 143. 144.
D = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 34 [*D*[1]] et Arm. XV t. 128 [*D*[2]]; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 2 sq.

1 *Firenze 1059 nov. 7*

Nicolaus II dedicat templum s. Felicitatis.

Inscriptio a. 1600 in pariete ecclesiae. — Edd. Ughelli [1] III 93; [2] III 72. Oldoini ap. Ciaconium [4] I 827. Cerracchini Cronologia p. 49. Gori Mon. vet. christ. p. 340. Manni Istoria f. 17. Richa VI 296. IX 266. Lami Mon. II 1055. Rena e Camici II^b 34. Zaccaria Excursus litter. p. 203. Balocchi p. 134. Cappelletti XVI 486. — Regg. J. p. 387. JL. I p. 561.

Huiusce dedicationis fieri mentionem in vetustissimo kalendario, quod tunc exstabat penes ipsas moniales, Zaccaria l. c. affirmat.

2 *Firenze 1060 ian. 8*

Nicholaus II Teibergae abbatissae etc.: mon. s. Felicitatis iuxta Florentiam, a sese reaedificatum et per suas manus dedicatum, committit Dei tutelae, concedit mansos et fundos, reddit liberum atque absolutum ab omni saeculari et mundana conditione sive districtione, statuens, ut locus nulli alii sit obnoxius, nisi Florentino episcopo. — Quoniam omnipotentis. Subscr. 5 card. Dat. Florentiae 6 id. ian., a. ab inc. d. n. Iesu Chr. 1059, p. m. Humberti s. eccl. Silvae Candidae ep. et apost. sedis bibl., a. pont. d. pp. Nicholai II, ind. 13.

A. [B¹ s. XII. B s. XIII. C¹ p. 216. C² p. 184. D¹ f. 53 et D² f. 168 Exc.]. — Edd. Baronius Ann. ad a. 1060 c. 1. Ughelli ¹ III 91; ² III 70 = Lami Mon. II 1054, = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 339 n. 1 = Bull. Rom. ed. Taur. I 646 n. 1. Manni Istoria f. 21'. Mansi XIX 570 n. 5 = Migne CXLIII 1328 n. 14. Richa XI 268. Rena e Camici IIª 92 n. 9. Brunetti Cod. dipl. II 108 ex A. — Regg. Richa VI 93. Lami Mon. II 1456. Zaccaria Excursus litter. p. 203. Cappelletti XVI 627. J. 3349. JL. 4425.

Circa hoc privilegium iam Innocentius III a. 1209 iun. 22 (apogr. s. XIII in archivo Florentino) animadvertit, sensum illorum verborum „nullique alii sit obnoxius nisi Florentino episcopo" graviter mutatum esse ex correctione verbi „episcopo" (epō) in „praeposito" (ppō). Correctio haec antiquissima est. De re egerunt Richa IX 276, Mittarelli Ann. Camald. II 217, Zaccaria Excursus litter. p. 203 et nuper Davidsohn Forschungen I 187 n. 99. Fortasse facta est occasione controversiae inter episcopum et moniales s. Ambrosii; cf. Alexandri III rescriptum n. 8.

3 *(1078)*

Gregorius VII Tebergae abbatissae etc.: iuxta petitionem Rainerii ep. privilegia firmat, ius electionis concedit, et censet, abbatissam nullo modo deponendam esse, nisi causa specialiter criminis exigente, non solum episcopo Florentino, sed adhibitis sibi duobus vel tribus episcopis perquirentibus et iudicantibus; concedit abbatissae ius appellandi sedem apostolicam. — Sicut iniusta poscentibus.

B s. XII. [C² p. 195; cf. C¹ p. 181]. — Ed. PflugkH. Acta II 139 n. 173 ex B. — Regg. Richa VI 93. IX 271. Zaccaria Excursus litter. p. 203 ad a. 1077. Cappelletti XVI 628. PflugkH. Iter p. 202 n. 194. Davidsohn Forschungen I 178 n. 31 ad a. 1078. JL. 5294.

4 *Laterano 1124 nov. 20*

Calixtus II Gasdiae abbatissae etc.: suscipit mon. in apost. sedis tutelam, repetit Gregorii VII privilegium *(n. 3)*, et sancit, ut nullus clericus sive laicus infra parochiae terminos ecclesiam vel oratorium praeter assensum et licentiam abbatissae et sororum aedificare praesumat. — Piae postulatio. Ego Calixtus etc. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 12 kal. dec., ind. 3, inc. d. a. 1124, pont. autem d. Calixti II pp. a. 6.

A. [B¹ s. XII. C² p. 198. C³ p. 189; cf. C¹ p. 181]. — Edd. PflugkH. Acta II 249 n. 292 ex A = Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 354 n. 518. — Regg. Richa IX 275. Zaccaria l. c. p. 203. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 656 n. 5191 a. JL. 7174.

5 *Laterano (1124) nov. 20*

Calixtus II G(odefrido) Florentino ep. et parochianis s. Felicitatis: querimonia G(asdiae) abbatissae accepta, quod infra eius parochiam ecclesiam praeter ipsius assensum construere contendant, mandat, quatenus a sua

praesumptione desistant et, si quid occasione construendae ecclesiae in s. Felicitatis parochia superaedificatum est, destruant. — Querimoniam G. abbatissae. Dat. Lat. 12 kal. dec.

A. [B[1] s. XII. C[2] p. 202. C[3] p. 192]. — Edd. PflugkH. Acta II 251 n. 293 ex A = Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 357 n. 519. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 655 n. 5167a ad a. 1122—24. PflugkH. Iter p. 221 n. 311. JL. 7175.

6 *Laterano (1125) ian. 13*

Honorius II G(odefrido) Florentino ep.: mandat, ut monasterium s. Felicitatis nullis molestiis inquietet neque aliquam ecclesiam in eius parochia praeter consensum abbatissae et sanctimonialium aedificari neque officium celebrari permittat. — Grave satis. Dat. Lat. id. ian.

A. [B[1] s. XII. C[2] p. 202. C[3] p. 192]. — Ed. Liverani Opp. IV 115 n. 45 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 656 n. 5310a ad a. 1125—30. JL. 7182.

**7* *(Anagni 1161 ian. 18)*

Alexander III mandat I(ulio) ep. Florentino, ut de s. Felicitatis ecclesia, quae iure fundationis ad ius ecclesiae Florentinae asseritur pertinere, vel sororibus ibidem contra antiquam et rationabilem consuetudinem nequaquam disponat, sed in hoc et in aliis iura canonicorum illaesa studeat et integra conservare.

v. Eccl. cathedr. n. 16.

8 *Anagni (1161) ian. 18*

Alexander III I. praeposito et D. archidiac. et universo capitulo Florentinae ecclesiae: scribit, se eorum litteras suscepisse et I(ulio) ep., qui multa eis gravamina intulit et de ecclesia s. Felicitatis sine eorum consilio disposuit et tam abbatissam quam sorores supposuit interdicto, dedisse in mandatis, ut de ecclesia s. Felicitatis nequaquam disponat *(n. 7)*.

v. Eccl. cathedr. n. 17.

Monasterium s. Petri Maioris.

(San Pier Maggiore)

Strozzi XR f. 375 sq. — Lubin p. 139. — Mabillon Ann. ord. s. Bened. [1] V 1; [2] V 2. — Richa I 124 sq. — Lami Mon. II 1091 sq. — Manni Principi p. 51 sq. — (Follini) Firenze ill. V 79 sq. — Cocchi p. 97 sq.

Monasterium monialium ord. s. Benedicti a. 1067 a Petro Mezzabarba ep. Florentino institutum in antiqua ecclesia s. Petri Maioris, sita in suburbio civitatis Florentiae, quam Florentini cives sumptibus decoraverant, facie innovata, Gisla filia b. m. Rodulfi bonis dotavit, seipsam et quatuor filias monasticae vitae vovens (cf. Petri ep. Florentini chartam ap. Ughelli [1] III 98; [2] III 75 = Lami Mon. II 1091; cf. Davidsohn Forschungen I 47); roboravit Alexander II (n. 1). Petro autem sede sua expulso, Rainerius ep. monasterii institutionem confirmavit privilegiis a. 1073 nov. 27 (edd. Ughelli [1] III 101; [2] III 77 = Lami Mon. II 1011 = Ildeph. a S. Aloysio Etruria sacra I 929;

cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 249 not. 3) et a. 1074 mai. 22, quae Iohannes Tusculanen. ep. et S. R. E. card. propria manu subscripsit. Ecclesia s. Petri Maioris a. 1784 solo aequata est.

Archivum monasterii transiit, congregatione monialium suppressa, ad R. archivum Florentinum (S. Pier Maggiore, Spoglio t. 39); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 6. Regesta chartarum praebent F. L. Del Migliore Zibaldone historico vol. VIII, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXV 397 p. 303 sq. et Carolus sen. Strozzi.

A = Orig. Firenze Arch. di stato (S. Pier Maggiore).
B = Cop. ib.
C = Carlo sen. Strozzi Spoglio AA 1223, s. XVII, Firenze Bibl. naz. II IV 374, olim Magliab. XXV 591 [C^1]; Spoglio BB 1224, s. XVII, ib. II IV 375, olim Magliab. XXV 591 [C^2]; Spoglio KK 1232, s. XVII, ib. Magliab. XXXVII 301 [C^3]; Spoglio OO 1236, s. XVII, ib. Magliab. XXXVII 304 p. 301 sq. [C^4]; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 142. 143.

1 *Laterano 1067 mai. 22*

Alexander II Petro Florentino ep. etc.: confirmat monasterio, ab eo ad communem sanctimonialium usum in ecclesia s. Petri in suburbio Florentinae civitatis constituto, quae ab eodem ep. et a Gisla matrona collata sunt. — Piae postulatio. Dat. Lateranis 11 kal. iun. p. m. Petri S. R. E. subdiac. ac bibl., a. 6 pont. d. Alexandri pp. II, ab inc. v. D. 1066, ind. 5.

A (initium deest). [C^1 p. 277. C^3 p. 421]. — Edd. Ughelli [1] III 99; [2] III 76 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 8 n. 10 = Bull. Rom. ed. Taur. II 28 n. 10, = Lami Mon. II 1092, = Migne CXLVI 1330 n. 50. — Regg. J. 3425. JL. 4631.

**2* *(1073)*

Alexander II iubet, ut Rainerius ep. Florentin. ordinationem monasterii a Kisla instituti confirmet.

Laud. in Kislae chartula donationis a. 1076 feb. 28 (ed. Rena e Camici II c 72 n. 17). — Reg. JL. —.

De re cf. Davidsohn Forschungen I 47.

3 *Segni 1152 april. 15*

Eugenius III Magdalenae abbatissae etc.: suscipit monasterium sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Religiosis desideriis. Ego Eugenius etc. Subscr. 19 card. Dat. Signiae p. m. Bosonis S. R. E. scriptoris, 17 kal. mai., ind. 15, inc. d. a. 1152, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 7.

B s. XII. [C^2 p. 233. C^3 p. 436]. — Edd. Ughelli [1] III 122 (7 kal. mai., ind. 14, a. 1151)*; [2] III 94 = Lami Mon. II 1094, = Migne CLXXX 1471 n. 446. — Regg. Richa I 135. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 663 n. 6636 a. J. 6580. JL. 9475 ad a. 1151 april. 25. JL. 9569.*

4 *Laterano 1154 iun. 9*

Anastasius IV Magdalenae abbatissae etc.: suscipit monasterium sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, statuens, ne monialibus liceat ecclesiam s. Felicis iuxta Emam, ab Azone Florentino

ep. eis concessam, quolibet titulo a monasterio alienare. — Prudentibus virginibus. Ego Anastasius etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 5 id. iun., ind. 2, inc. d. a. 1154, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

A. [B s. XII. C³ p. 438. C⁴ p. 317]. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 161 n. 11 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 666 n. 6811a. JL. 9919.

Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 672 n. 8361a et JL. 12470 laudant insuper ad a. 1175 mai. 5 Alexandri III bullam pro parthenone s. Petri Maioris Pistorien.; Pflugk-Harttung Iter p. 22 et Davidsohn Forschungen I 184 n. 69 contra legunt „Florentinam" loco „Pistoriensem". Sed est Alexandri III privilegium pro parthenone Montecellensi JL. 12517, cuius apographum saec. XII inter chartas mon. s. Petri Maioris Florentini invenitur, autographo tamen in archivo Senensi adservato.

5 *Laterano 1192 april. 1*

Celestinus III Mariae abbatissae etc.: repetit Anastasii IV privilegium *(n. 4)*. — Prudentibus virginibus. Ego Celestinus etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. Lateran. canonici, kal. april., ind. 10, inc. d. a. 1192, pont. v. d. Celestini pp. III a. 1.

A. [C¹ p. 257. C³ p. 443]. — Edd. Ughelli ¹ III 135; ² III 95 = Lami Mon. II 1096 = Migne CCVI 923 n. 66, = La Farina Rischiarazioni e documenti ² IV 215 n. 34. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 692 n. 10364a. Davidsohn Forschungen I 186 n. 86 ad a. 1195. J. 10363 et JL. 16843 ad mart. JL. 16846.

Monasterium s. Trinitatis.

Strozzi XR f. 250 sq. — Lubin p. 136. — Manni Osservazioni istor. sopra i sigilli antichi XIV 19 sq. XX 53 sq. — Richa III 140 sq. — (Follini) Firenze ill. VII 237 sq. — Gius. Castellazzi La basilica di Santa Trinità, i suoi tempi ed il progetto del suo restauro (Firenze 1887). — Cocchi p. 167 sq.

Ecclesiae s. Trinitatis primam memoriam invenimus a. 1077. Iam a. 1115, ut patet ex Paschalis II privilegio JL. 6447, fratrum Vallumbrosanorum fuit, qui ibi permanserunt usque ad suppressionem.

Archivum adservatur in R. archivo Florentino (Monastero di S. Trinità di Firenze, Spoglio t. 55); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 10. Synopsis chartarum s. Trinitatis exstat in codice inscripto „Archivum s. Trinitatis Florentinae", s. XVIII, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 224 vol. 222. Conf. quoque „Estratti di documenti antichi di S. Trinità", s. XVIII, ib. Conv. soppr. 89 vol. 62. Chartas exscripsit Carolus sen. Strozzi in Spoglio DD 1220, s. XVII, Firenze Bibl. naz. II IV 378, olim Magliab. XXV 592 (cf. Gött. Nachr. 1904 p. 143). Privilegium vero Lucii III non invenitur inter chartas s. Trinitatis, sed in Vallumbrosanorum archivo Ripulensi (cf. p. 42).

De codd. cf. Vallombrosa (Fiesole).

1 *Segni (1150—52) iul. 27*

Eugenius III G. presb. card. et I. Aretino ep.: mandat, quatenus causam inter abbatem s. Trinitatis et Ripulensem ecclesiam terminent; adicit, ut

propter iniuriam, ignorante abbate s. Trinitatis Ripulensi abbati illatam, monasterium s. Trinitatis nullatenus suo iure privetur. — In pertractandis causis. Dat. Signiae 6 kal. aug.

App. conc. Lat. l. XXIII c. 3. Coll. Paris. II t. 53 c. 4. Comp. I l. I t. 35 c. 4. Decr. Gregorii IX l. II t. 7 c. 3 et in aliis collectionibus. — Ed. Friedberg II 266. — Reg. JL. 9506.

Inscriptionem et notas chronologicas praebet Coll. Paris. II (cf. A. Theiner Recherches sur plusieurs collections inédites de décrétales du moyen age (Paris 1832) p. 28 et E. Friedberg Die Canonessammlungen zwischen Gratian und Bernhard von Pavia p. 41).

2 *Anagni 1184 feb. 17*

Lucius III Hieronymo abbati etc.: suscipit monasterium sub apost. protectione, et confirmat ordinem b. Benedicti et institutionem fratrum Vallisumbrosae, possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Quotiens a nobis. Ego Lucius etc. Subscr. 11 card. Dat. Anagniae p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 13 kal. mart., ind. 2, inc. d. a. 1183, pont. v. d. Lucii pp. III a. 3.

B[1] a. 1327 nov. 5. [C f. 129 dep. = D III f. 446. E[2] f. 160'. F[1] p. 76. G p. 209. H f. 98. I f. 37'. K v p. 310. K vi p. 18. K vii p. 325. L p. 167. S]. — Edd. Ughelli [1] III 132; [2] III 101 = Lami Mon. I 200, = Migne CCI 1234 n. 128. Nardi Bull. Vallumbr. p. 55. — Regg. Nardi Cat. ss. pontif. p. 16. Manni Osservazioni XIV 20. J. 9584. JL. 14983.

Laudatur quoque a Richa III 149, qui insuper Paschalis II privilegii pro monasterio s. Trinitatis mentionem facit. Sed procul dubio notitia haec ad Paschalis II bullam Vallumbrosanis concessam JL. 6447 referenda est.

Monasterium s. Ambrosii.

Strozzi XR f. 385 sq. — Lubin p. 141. — Richa II 236 sq. — (Follini) Firenze ill. VI 54 sq. — Dom. Francioni Storia del santissimo miracolo seguito in Firenze nel 1230 nella chiesa di S. Ambrogio (Firenze 1875).

Monasterii s. Ambrosii in Petra plana, in suburbio civitatis Florentinae, olim monialium ord. s. Benedicti, origine obscura, saec. XI primam mentionem invenimus, licet Pocciantius aliique contenderint, multo antiquiora huius coenobii initia fuisse. In memoriam revocare iuvat privilegium ab Algisio Mediolanen. archiep. Ambolinae abbatissae a. 1183 concessum (edd. Ughelli [1] III 133; [2] III 102; Richa II 238).

Quamquam monasterium s. Ambrosii ab Eugenio III libertatem recepit sub censu 12 solidorum, non recensetur in Cencii Libro censuum S. R. E.

Archivum monasterii s. Ambrosii adservatur hodie in R. archivo Florentino (S. Ambrogio, Spoglio t. 58 et Appendice t. 76); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 13. Inventaria chartarum ibidem sunt „Spoglio delle cartapecore del monastero", s. XVIII, Conv. soppr. 79 vol. 168 et „Sunti di tutti i documenti", s. XVIII, ib. vol. 169. Instrumenta, quorum antiquissimum privilegium Innocentii II est, transcripsit Strozzi.

A = Orig. Firenze Arch. di stato (S. Ambrogio di Firenze).
C = Carlo sen. Strozzi Spoglio BB 1224, s. XVII, Firenze Bibl. naz. II IV 375, olim Magliab. XXV 591 [C^1] et Spoglio KK 1232, s. XVII, ib. Magliab. XXXVII 301 [C^2]; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 143.
D = (Ferd. Ughelli) Monumenta varia ord. Cistercien., s. XVII, cod. Vat. Barb. 3231 (XL 28, olim 3655); cf. PflugkH. Iter p. 95 et Gött. Nachr. 1903 p. 97.

**1* *(1059—61)*
Nicolaus II concedit privilegium.
Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

**2* *(1061—73)*
Alexander II concedit privilegium.
Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

3 *Laterano 1141 mai. 4*
Innocentius II Guislae abbatissae etc.: suscipit monasterium s. Ambrosii de Petra plana sub apost. protectione, confirmat possessiones, inter quas nominatim ecclesiam s. Michaelis in Palchito, a Godefrido ep. Florentino concessam, et concedit facultatem recipiendi oblationes tam pro vivis quam pro defunctis et sepulturam liberam. — Ad hoc universalis. Ego Innocentius etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 4 non. mai., ind. 4, inc. d. a. 1141, pont. v. d. Innocentii II pp. a. 12.

A. [C^1 p. 405. C^2 p. 41]. — Edd. Ughelli [1] III 120; [2] III 93 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 252 n. 70 = Bull. Rom. ed. Taur. II 452 n. 70, = Richa II 238, = Lami Mon. II 1002, = Migne CLXXIX 543 n. 473. — Regg. J. 5795. JL. 8140.

De ecclesia s. Michaelis in Palchito cf. Lami Mon. II 1002 sq., Cocchi p. 197 sq.

4 *Viterbo 1145 mai. 12*
Eugenius III Gislae abbatissae etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 3)* suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et quaecumque a Nicholao *(n. 1)*, Alexandro *(n. 2)* et Innocentio *(n. 3)* per authentica privilegia concessa sunt, et concedit facultatem recipiendi oblationes, ius liberae electionis, sepulturam liberam, censu 12 den. Lucen. annualiter apost. sedi persolvendo. — Ad hoc universalis. Ego Eugenius etc. Subscr. 21 card. Dat. Biterbi p. m. Roberti S. R. E. presb. card. et canc., 4 id. mai., ind. 8, inc. d. a. 1145, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 1.

A. [C^1 p. 409. C^2 p. 44. D f. 410]. — Ed. PflugkH. Acta III 69 n. 67 ex A. — Regg. Richa II 240. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 660 n. 6151a. PflugkH. Iter p. 239 n. 418 ex D. JL. 8757. 8758.

Civitas Florentina.

Clerus et populus.

De cod. B cf. supra p. 7.

1 *(1064)*
Alexander II clero et populo: monachos intra claustrum morari praecipit; vicos, castella, civitates peragrare prohibet; a populorum praedicatione eos omnino cessare censet. — Iuxta Chalcedonensis tenorem.

Coll. Britt. Alexandri II ep. 27. [Ivonis Decr. VII c. 151. Gratiani Decr. C. XVI qu. 1 c. 11]. — Edd. Mansi XIX 979 = Migne CXLVI 1406. Lami Mon. III p. CLIX. — Regg. Ewald in N. Archiv V 333 n. 27. J. 3505. JL. 4552.

cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 227.

2 *(1068)*

Alexandro II clerus et populus: scribunt de miraculo Petri Ignei apud Septimum; orant, ut seipsos de simoniacorum societate liberet. — Iam diu taedium. ⟨Novit iam pridem.⟩

Exstat in cod. Laurent. XX 22 s. X (Expositio evangelii secundum b. Matthaeum) f. 294 (ed. Brocchi Vite de santi I 148) et in Vita b. Iohannis Gualberti auctore Andrea Strumensi c. 8 (edd. Acta SS. III iul. 12 p. 341 = Migne CXLVI 797) et in eiusdem Vita auctore Attone c. 64 (edd. Baronius Ann. ad a. 1063 c. 42 = Loccatelli Vita di S. Giovangualberto p. 111 (ital.) = De Franchi Historia di S. Giovangualberto p. 453. Thesaurus Velius Vita b. Iohannis Gualberti p. 52. Acta SS. III iul. 12 p. 348 = Migne CXLVI 693. Lami Mon. III p. CLV). — Reg. JL. —.

Hanc epistolam, ab impostore quodam temporibus Clementis VIII, ut Petri Ignei origo ex gente Aldobrandina probaretur, corruptam et interpolatam esse, demonstrat Lami in Hodoeporico I (Deliciae erud. a. 1741) 231 sq. Epistola spuria incipit „Novit iam pridem“ et est vulgata ab Hadriano Cyprario abbate s. Michaelis de Salvenere in eius Vita divi Petri Ignei Aldobrandini (Romae 1602) p. 9 (cf. Simii Catal. virorum ill. congreg. Vallisumbr. p. 235) ex quodam pervetusto ms. codice in monasterio s. Praxedis de Urbe et ex alio codice, Vitam s. Petri Ignei continente, tunc conservato in sacrario ecclesiae s. Chrysogoni Transtyberim de Urbe (cf. Soldani Questioni Vallombr. I 19 sq. II 81 sq., Lami l. c. p. 233). Sed nullam fidem meret.

3 *Laterano (1101—16) mart. 13*

Paschalis II Florentinis clericis: praecipit, ut redeant ad primam ecclesiae consuetudinem, quod clerici de canonicis et de cappellis tam in dominicis diebus quam in praecipuis festivitatibus, in processionibus et in officio maioris missae usque ad perlectum evangelium soliti erant convenire. — Antiquum morem. Dat. Lat. 3 id. mart. ⟨centesimo . . . XII anno . .⟩.

B f. 63. — Edd. Ughelli [1] III 115; [2] III 88 = Mansi XX 1052 n. 89 = Migne CLXIII 394 n. 451. — Regg. Davidsohn Forschungen I 178 n. 32 ad a. 1112. J. 4796. JL. 6493.

**4* *(1116)*

Paschalis II Petro archidiacono Florentinae eccl., Iohanni eccl. s. Laurentii, Petro s. Petri de Scaradio et Rambaldo s. Stephani prioribus dat terminum agendae causae inter ipsos et G(odefridum) ep. Florentin. de eius accusatione simoniacae pravitatis.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

5 *Laterano 1116 mart. 3*

Paschalis II clero et populo: nuntiat, se Petrum archidiaconum ac priores Iohannem s. Laurentii, Petrum s. Petri de Scaradio et Rambaldum s. Stephani, quia (Godefridum) ep. in populo simoniaci flagitii criminati eiusque consecrationes exsecrati sint et adversus eum conspirationem in conventiculis fecerint, tamquam propria confessione convictos, ab officiis seu dignitatibus suis sen-

tentia iudiciali removisse. Praecipit, ut episcopum tamquam per Dei gratiam catholicum unanimi concordia diligant.

v. Episc. n. 10.

*6 *(1148 aug.)*

Eugenius III civitatem eiusque territorium interdicto subicit.

cf. Hartwig II 4; Davidsohn Gesch. von Florenz I 444 et Forschungen I 98. — Reg. JL. —.

De interdicto Godefridi ep. a. 1138 cf. Davidsohn l. c. I 427. — Interdictum hoc ab Eugenio III impositum a. 1154 feb. 23 tollitur.

*7 *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit privilegium contra Florentinos de restituendis damnis et expensis ep. Faesulano.

v. Fiesole, Episc. n. 13.

*8 *1173 april. 15*

Alexander III propter Paterinos suspendit officium in civitate Florentina (1173, 17 kal. madii, ind. 6).

cf. Hartwig II 4; Davidsohn Gesch. von Florenz I 538 et Forschungen I 112. — Reg. JL. —.

9 *Laterano (1178—79) mai. 17*

Alexander III confirmat compositionem inter Senenses et Florentinos, consentientibus Florentino ep. et Senensi electo, factam et iuramentis et chartis hincinde firmatam atque receptam.

v. Siena, Civitas n. 6.

10 *Laterano 1195 mart. 18*

Celestinus III prioribus s. Donati in Citille et s. Martini de Strata: mandat, ut causam inter Raymundum Florentinum et abbatem s. Gaudentii in pede alpis super quadam pecuniae summa audiant et terminent.

v. Fiesole, Mon. s. Gaudentii in Alpe n. 1.

*11 *(1196)*

Celestinus III consulibus et populo scribit, eis salutationis alloquium denegans.

Laud. in n. 12. — Reg. JL. —.

12 *(1196)*

[Celestino III] Florentini: supplicant, ut se ab excommunicatione a cardinale quodam, legato sedis apost., prolata absolvat. — Non est mirum.

Boncompagni Boncomp. III t. 16 § 5 (cod. Bern. 322 f. 58). — Ed. Winkelmann Philipp v. Schwaben und Otto IV v. Braunschweig I 556 n. 14 ad a. 1190—1206. — Reg. JL. —.

De re et tempore cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 607 not. 1.

Monasterium s. Donati ad Turrim.

(San Donato a Torri)

Lubin p. 141. — Lami Mon. II 1205 sq. — Moreni Notizie I 21 sq. — Repetti V 544.

Ecclesiam s. Donati ad Turrim sive in Polverosa, haud procul ab urbe Florentia, coluerunt primum fratres s. Augustini ord. Portuensis sub suo

priore sive rectore, inde ab a. 1239 Humiliati (cf. Tiraboschi Vet. Humiliatorum mon. II 102), qui saec. XIII med. Florentiam in urbem ad ecclesiam s. Luciae se transtulerunt, monialibus s. Augustini primum, postea s. Bernardi in monasterio s. Donati introductis. Congregatione earum a. 1809 exstincta, locus ipse in villam magnificam mutatus est, quae hodie appellatur Villa Matilde.

Monasterii s. Donati chartae adservantur hodie in R. archivo Florentino (Spoglio t. 25 et t. 51), ubi invenitur Friderici I imp. diploma a. 1184 nov. 4 Stumpf Reg. 4394. Sed tamen Anastasii IV privilegium, a Lamio laudatum, frustra quaesivimus.

A = Orig. Firenze Arch. di stato (S. Donato in Polverosa).
C = Varia, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXVII 185.
D = Carlo sen. Strozzi Spoglio HH 1230, s. XVII, ib. II IV 379, olim Magliab. XXV 594; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 143.

**1* *(1154)*

Anastasius IV Petro priori etc.: suscipit eccl. sub apost. protectione.

Reg. ap. Lami Mon. II 1207. — Reg. JL. —.

2 *1188 feb. 2*

Gerardus s. Ravennatis eccl. archiep., Clementis III legatus, Bono priori etc.: intimat, se, assistentibus piae memoriae Bernardo Florentino ep. et Lanfranco Faesulano et Henrico Imolensi epp. et capitulo Florentino, ecclesiam s. Donati consecrasse et universis, qui eandem ecclesiam visitaverint, 50 dierum indulgentiam relaxasse. — Inter alios fragilitatis. Actum est hoc a. d. inc. 1187, 4 non. feb., pont. d. n. Clementis pp. a. 1.

A. [C. D p. 475]. — Edd. Cerracchini Cronologia p. 66 = Lami Mon. II 1208, = Amadesi Chronotaxis antistitum Rav. III 137 n. 18. Moreni Notizie VI 184. G. Müller Documenti sulle relazioni delle citta Toscane p. 32 n. 26 ex A. — Reg. JL. —.

Eremus Buldronis

sive Monasterium s. Iohannis evang. Buldronis.

Fortunius Hist. Camald. I 172 sq. — Strozzi XR f. 48 sq. — Lubin p. 65. — Farulli Istoria del mon. degli Angioli p. 263 sq. — Masetti (Farulli) Teatro storico p. 323 sq. — Mittarelli Ann. Camald. IV 146 sq. — Moreni Notizie I 73 sq.

Eremum Buldronis, haud procul a Florentia ad tertium lapidem, iuxta radices montis Maurelli in loco q. d. Rivus de casa, a Buldrone Gallo temporibus Celestini III conditam esse, Fortunius et Farulli fabulose quidem narrant. Fuit postea coenobium monialium Camaldulensium, atque inter huius ordinis monasteria primo nominatur in Innocentii III privilegio a. 1198 mai. 5 Potthast Reg. 137. Buldro Gherardini et Solapilla eius uxor, huius eremi fundatores, in quodam instrumento (Mittarelli l. c.) etiam occurrunt.

Archivum monasterii s. Iohannis de Buldrone, licet exiguum, cum chartis inde ab a. 1212, adservatur in R. archivo Florentino (Spoglio t. 25). Conf. quoque Caroli sen. Strozzi Spoglio FF 1228 p. 1 sq., s. XVII, Firenze Bibl. naz.

Magliab. XXXVII 300. Summarium Celestini III privilegii legimus in Simonis et Raynerii Libro instrumentorum saec. XIII (cf. Gött. Nachr. 1904 p. 140).

De cod. cf. Camaldoli (Arezzo).

*1 *Roma 1191 iul. 18*

Celestinus III concedit B. et S. uxori eius licentiam aedificandi ecclesiam ad honorem b. Iohannis evang. — Dat. Romae 15 kal. aug. [pont. n.] a. 1.

C f. 226' Exc. — Regg. Fortunius Hist. Camald. I 174 (15 kal. april.) = *Mittarelli Ann. Camald. IV 147. Farulli Istoria p. 263 et Teatro p. 325 ad mart. 18. Gött. Nachr. 1904 p. 194 n. 41 ex C. JL. —.*

Monasterium s. Salvii.

(San Salvi)

Strozzi XR f. 232 sq. — Lubin p. 140. — Mabillon Ann. ord. s. Bened. [1] IV 497; [2] IV 456. — Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 265 sq. — Richa I 356 sq. — Lami Mon. II 1226 sq. — Francescantonio Zaccaria Dissertazioni varie italiane a storia ecclesiastica appartenenti II (In Roma 1780) Diss. II p. 32 sq. — Moreni Notizie VI 139 sq. — Repetti I 25. — Attilio Zuccagni Orlandini Notizie istoriche dell' antico monastero di San Salvi suburbano a Firenze [1] (Firenze 1835); [2] (Firenze 1856). — Cappelletti XVI 708.

A. 1048 april. 16 ecclesia et oratorium s. Salvii in loco, qui Paratinula dicebatur itemque Carrari (de loco cf. Davidsohn Forschungen I 4), a Rolando qui et Moro b. Iohanni Gualberti concessum est, qui ibidem monasterium erexit, primo Berizone abbate praeposito. Insigne inde fuit inter maxima Vallumbrosanorum monasteria, honestatum quoque privilegiis Heinrici III a. 1055 et Heinrici IV a. 1087 (Stumpf Regg. 2476. 4611). A. 1534 monialibus cessit.

Documenta, quae ad monasterium s. Salvii spectant, in Vallumbrosanae congregationis archivo inveniuntur, hodie in R. archivo Florentino, tum inter chartas monasterii Vallumbrosani tum monasterii Ripulensis. Leguntur quoque in scripturis monachorum Vallumbrosanorum, quae hodie Pisciae in horum sede custodiuntur (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 594).

De codd. cf. Vallombrosa (Fiesole).

*1 *(1073—85)*

Gregorius VII concedit privilegium.

Laud. in n. 4. 8. — Reg. JL. 5295.

*2 *(1088—99)*

Urbanus II concedit privilegium.

Laud. in n. 4. 8. — Reg. JL. 5750.

*3 *(1130—43)*

Innocentius II concedit privilegium.

Laud. in n. 4. 8. — Reg. JL. —.

4 *Tours 1163 iun. 5*

Alexander III Paulo abbati etc.: suscipit mon. sub apost. protectione, statuit ad exemplar Urbani *(n. 2)*, Gregorii *(n. 1)* et Innocentii *(n. 3)*, ut nulli archiepiscopo sive episcopo aut alicui praelato ecclesiastico seu saeculari,

excepta Vallembrosiana congregatione, aliquod super ecclesiam dominium liceat obtinere, confirmat possessiones et iura. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Alexander etc. Subscr. 15 card. Dat. Turon. p. m. Hermanni S. R. E. subdiac. et not., non. iun., ind. 11, inc. d. a. 1163, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 4.

A[1]. *[C f. 11 dep. = D III f. 318. G p. 163. H f. 53. L p. 143]. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 30. Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 267 = Lami Mon. II 1233 = Migne CC 229 n. 163. — Regg. Tamburini De iure abbatum* [1] *I 289. Nardi Cat. ss. pontif. p. 2. Targioni Tozzetti* [2] *I 62. Richa I 263. 372. J. 7289. JL. 10875.*

5 *Venezia (1177) mai. 27*

Alexander III Giberto abbati et fratribus: confirmat ecclesiam (s. Iacobi) infra civitatem Florentiam sitam cum omnibus parochianis suis, salvo iure Florentinae ecclesiae. — Iustis petentium. Dat. Venetiae in Rivo alto 6 kal. iun.

A. [B a. 1403 feb. 26. G p. 167. I f. 19]. — Ed. Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 270. — Regg. Nardi Cat. ss. pontif. p. 3 ad a. 1166. Richa I 370. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 674 n. 8489a. JL. 12848.

Ecclesiam s. Iacobi a Iulio Florentino ep. Giberto abbati, Alexandri III interventu, concessam esse, ex ipsius Iulii ep. charta edocemur (edd. Ughelli [1] III 127; [2] III 98; Soldani p. 269; Lami Mon. II 994; Rena e Camici V c 100 n. 14). De ecclesia s. Iacobi cf. Manni Principi p. 18 sq. et eiusdem auctoris Notizie istoriche intorno al Parlagio ovvero anfiteatro di Firenze (Bologna 1746) p. 14 sq.; Richa I 263 sq.; Cocchi p. 207 sq.

6 *Verona (1184—85) sept. 17*

Lucius III Giberto abbati et fratribus: repetit Alexandri III scriptum *(n. 5)*. — Iustis petentium. Dat. Veron. 15 kal. oct.

B a. 1403 feb. 26. G p. 213. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 183 n. 29 ex B. — Reg. Davidsohn Forschungen I 185 n. 76. JL. —.

7 *Verona (1186—87) mai. 4*

Urbanus III Guiberto abbati et conventui: confirmat ecclesiam s. Iacobi in civitate Florentina, a bo. rec. Iulio ep. de consensu capituli Florentini concessam, cum sepultura et parochia eius. — Iustis petentium. Dat. Veron. 4 non. maii.

A. [B a. 1403 feb. 26. G p. 217. K VIII p. 45]. — Edd. Ughelli [1] *III 129;* [2] *III 99 = Lami Mon. II 995 = Migne CCII 1476 n. 91. — Regg. Nardi Cat. ss. pontif. p. 20. Richa I 263. 372. J. 9913. JL. 15846.*

8 *Laterano 1189 ian. 2*

Clemens III Giberto abbati etc.: suscipit mon. sub apost. protectione, statuit ad exemplar Urbani *(n. 2)*, Gregorii *(n. 1)*, Innocentii *(n. 3)* et Alexandri *(n. 4) ut supra n. 4*, et confirmat iura et possessiones, inter quas ad instar Urbani *(n. 7)* ecclesiam s. Iacobi. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Clemens etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. fratris Moysi S. R. E. subdiac. et vicem agentis cancellarii, 4 non. ian., inc. d. a. 1188, ind. 7, pont. v. d. Clementis pp. III a. 2.

A. [C f. 168 dep. = D III f. 486'. G p. 247. H f. 125. I f. 47]. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 74. Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 270 = Lami Mon. II 995 = Migne CCIV 1416 n. 106. — Regg. Nardi Cat. ss. pontif. p. 9. Richa I 264. 372. J. 10132. JL. 16376.

Ripoli
Ecclesia s. Petri in Quarto.

(Pieve di San Pietro a Quarto)

Manni Osservazioni istor. sopra i sigilli antichi XVIII 103 sq. — Moreni Notizie V 224 sq. — Repetti IV 777. — Cappelletti XVI 683.

Plebem s. Petri in Quarto eandem fuisse ac plebem s. Petri de Ripulis, Manni, Moreni, Repetti aliique pro certo affirmant.

Unum Nicolai II privilegium habemus inter chartas abbatiae Florentinae in R. archivo Florentino.

De codd. cf. Mon. s. Mariae (supra p. 26).

1 *Firenze 1059 nov. 24*

Nicholaus II Nitido rectori plebis s. Petri [in] Quarto etc.: confirmat primitias, decimarum vero quartam portionem simul cum eisdem 12 decimalibus, mortuorum autem testamentorum dimidiam, vestimenta quidem tota, oblationes denique integras, prorsus praedia omnia, et reddit plebem absolutam ab omni saeculari et mundana conditione, praeter proprium Florentinum episcopum. — Licet ex universalitate. Dat. Florentiae 8 kal. dec., a. D. 1059, p. m. Humberti s. eccl. Silvae Candidae ep. et apost. sedis bibl., a. 1 pont. d. pp. Nicholai II, ind. 13.

B s. XI. [H 1 f. 3]. — Ed. PflugkH. Acta II 87 n. 121 ex B. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 651 n. 3344 a. JL. 4415.

Quae v. Pflugk-Harttung contra huius privilegii fidem profert, nullius omnino momenti sunt. Textus fere idem est ut in JL. 4418.

Monasterium s. Bartholomaei de Ripulis.

Chronologica notitia ven. eccl. et mon. s. Bartholomaei de Ripulis, ms. s. XVII, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 89 vol. 135 (olim S. Trinità vol. 45). — Lubin p. 324. — Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 5 sq. — Moreni Notizie V 208 sq. — Repetti I 24. — Cappelletti XVI 699.

Monasterium Ripulense in loco q. d. Decavata, extra muros Florentiae, duo tantum miliaria ab urbe distans, saec. VIII med. ab Adovald conditum est (cf. instrumentum a. 791 ap. Ughelli [1] III 29; [2] III 22). Primo fuit monialium ord. s. Benedicti, postea, monialibus exstinctis, cessit monachis ord. s. Benedicti. Ab Hadriano IV a. 1156 Florentini episcopi potestati commissum (cf. Episc. Florentinus n. 18), a. 1188 religionem accepit Vallumbrosanorum, abbate Octaviano, cuius iuramentum Clementi III eiusque successoribus praestitum legimus apud Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 11 et apud Moreni Notizie V 214. Sed quamquam successor eius Iacobus abbas subiectionem monasterii sui sub Vallumbrosano abbate omnino negavit, Celestino III iubente, Vallumbrosani abbatis auctoritas recognita est (n. 4—6).

Inde a saec. XV usque ad a. 1808 monasterium Ripulense residentia abbatis generalis Vallumbrosanorum fuit.

Archivum Ripulense praeter ea documenta, quae ipsum locum respiciunt, continet magnam partem chartarum congregationis Vallumbrosanae, cuius abbas generalis, ut iam diximus, ibi residebat. Hodie exstat in R. archivo Fiorentino (Spoglio delle cartapecore della Badia di Ripoli t. 72); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 13; ibidemque invenitur Chartularium Ripulense s. XVIII (Conv. soppr. 224 vol. 211). Clementis III vero privilegium (n. 3) adservatur in archivo archiepiscopali Florentino.

A = Orig. Firenze Arch. arcivescovile.

**1* *(1099—1118)*

Paschalis II concedit privilegium.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

2 *Segni (1150—52) iul. 27*

Eugenius III G. presb. card. et I. Aretino ep.: mandat, quatenus causam inter abbatiam s. Trinitatis et Ripulensem ecclesiam terminent.

v. Mon. s. Trinitatis n. 1.

3 *(1188)*

Clemens III abbati etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 1)* suscipit mon. Ripulense sub apost. protectione, statuens, ut ordo monasticus secundum b. Benedicti regulam in eodem monasterio observetur, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, concedit facultatem clericos vel laicos ad conversionem recipiendi, decimationes, facultatem divina officia celebrandi tempore generalis interdicti, sepulturam liberam, facultatem chrisma etc. a Florentino ep. suscipiendi, siquidem catholicus fuerit, ius eligendi abbatem. — Quotiens a nobis. Ego Clemens etc.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1908. — Reg. JL. —.

Autographum caret subscriptionibus cardinalium, notis chronologicis et bulla, unde colligitur fuisse aut inperfectum aut aliqua iuris vi destitutum, fortasse quia contra textum, ab alia manu posteriori correctum, aliquid obiectum sit, aut quia nulla fieret mentio institutionis fratrum Vallumbrosanorum, quibus a. 1188, ut diximus, monasterium Ripulense cessit.

**4* *(1191—95)*

Celestinus III committit Senensi ep. causam inter (Martinum) Vallumbrosanum abbatem et (Iacobum) abbatem Ripulensem super subiectione ipsius coenobii Ripulensis.

v. Vallombrosa, Mon. s. Mariae n. 34.

5 *Laterano 1195 april. 14*

Celestinus III (Bernardo) s. Eugenii et (Lotterio) s. Mustiolae de Turri abbatibus: committit eandem causam, quatenus de sententia ab ep. Senensi prolata *(n. 4)* diligentius inquirant.

v. Vallombrosa, Mon. s. Mariae n. 35.

6 *Laterano 1197 oct. 25*

Celestinus III M(artino) abbati Vallisumbrosae: confirmat compositionem, quae per B(ernardum) s. Eugenii et L(otterium) s. Mustiolae abbates, iudices a sede apost. delegatos *(n. 5)*, fuit de utriusque partis assensu facta super controversia inter eum et (Iacobum) abbatem mon. Ripulensis de subiectione ipsius coenobii de Ripulis.

v. Vallombrosa, Mon. s. Mariae n. 38.

Monasterium s. Miniatis.

(San Miniato al Monte)

Cronaca della badia di S. Miniato, ms. (teste Soldani Questioni Vallombr. I 39 et Cerracchini Cronologia p. 39. 320). — Notizie della chiesa di S. Miniato al Monte, s. XVI, Firenze Bibl. naz. XXVII 10. 234. — Strozzi XR f. 151 sq. — De Franchi Hist. di S. Giovangualberto p. 26 sq. — Lubin p. 140. — Mabillon Ann. ord. s. Benedicti [1] IV 383; [2] IV 216. 323. 352. — F. Soldani Questioni Vallombrosane I 24 sq. II 106 sq. — F. Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 222 sq. — Manni Osservazioni istor. sopra i sigilli antichi IX 107 sq. — Zaccaria Excursus litter. p. 204. — Richa V 219 sq. — Lami Mon. I 26 sq. II 1178 sq. — Manni Principi p. 5 sq. — Moreni Notizie V 31 sq. — Repetti I 15. — (Fel. Berti) Cenni storico-artistici per servire di guida ed illustrazione alla insigne basilica di S. Miniato al Monte e di alcuni dintorni presso Firenze (Firenze 1850). — Cappelletti XVI 701. — Ernest Bréton Ancienne basilique et nouveau cimitère de San Miniate al Monte près Florence (Paris 1886). — R. Davidsohn Gesch. von Florenz I 132 sq. et Forschungen I 34 sq.

Antiquissimam s. Miniatis basilicam (cf. Caroli M. diploma in Mon. Germ. Dipl. Kar. I 210 n. 155 et Ottonis I privilegium a. 971 in Mon. Germ. Dipl. I 546 n. 401) cum monasterio suo, ut videtur monialium (cf. Lami Mon. II 1380), in loco, qui antiquitus Florentinus sive Mons regius vocabatur, postea vero Mons s. Miniatis, iam nimia vetustate neglectam atque paene dirutam, a. 1018 (de tempore cf. Davidsohn Forschungen I 34) Ildeprandus Florentinus episcopus reparavit, ibique monachos sub regula s. Benedicti instituit (edd. Ughelli [1] III 62; [2] III 47; Soldani Questioni Vallombr. I 28. II 108; Lami Mon. I 42; Moreni Notizie V 43; Berti p. 175). Hoc monasterium, privilegiis imperatorum et regum (cf. Diplomata Heinrici III a. 1043 nov. 30 Davidsohn Forschungen I 175 n. 13 et Heinrici IV Stumpf Reg. 2984) et summorum pontificum itemque Ildeprandi, Lamberti, Attonis et Gerardi Florentinorum episcoporum munitum, peculiarem inter monasteria Florentinae dioecesis famam obtinuit. Sed saec. XIII monasterium labi iterum coepit. A. 1256 april. 29 ab Alexandro IV monialibus de Monticello ord. s. Damiani concessum (Potthast Reg. 16347), a. 1373 feb. 18, iubente Gregorio XI, quia multum irregulari observantia collapsum, monachis Olivetanis traditum est (cf. Lancellotti Hist. Olivet. p. 121 sq.). A. 1552 solo aequatur, bonis Olivetanorum abbatiae s. Bartholomaei attributis.

Archivum, olim ditissimum, hodie dispersum est. Instrumenta pleraque, inde ab a. 960, congregatione Olivetanorum suppressa, transierunt ad R. archivum Florentinum (Olivetani di Firenze, Spoglio t. 57), sed inter ea

nullum ante Innocentium III privilegium pontificium invenitur. Documenta quaedam, ut affirmat Ughelli, adservabantur in archivo canonicorum s. Iohannis Florentiae, et praecise Benedicti IX bulla (n. 1), sed frustra eam quaesivimus. Alia autem ad archivum Olivetanorum, quod Lucae apud monasterium s. Pontiani exstabat, translata sunt, sed pariter, paucis exceptis, hodie desiderantur.

C = Liber sive registrum continens seriatim privilegia, instrumenta etc. mon. s. Miniatis ad Montem prope Florentiam a. 1300, in Libro de' contratti del ven. monastero di S. Ponziano di Lucca n. 1, intitolato „S. Clemente", qui etiamtum saec. XVIII in archivo mon. s. Pontiani Lucae adservabatur (cf. Lami Mon. II 1191), hodie desideratur; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 595.

D = Vincenzo Borghini Zibaldoni, s. XVI ex., Firenze Bibl. naz. Magliab. II x 71.

E = Carlo sen. Strozzi Spoglio PP 1237, s. XVII, p. 320 sq. ib. Magliab. XXXVII 305; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 143.

F = (Ferd. Ughelli) Autographa, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3227 (XL 24); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 96.

G = F. L. Del Migliore Zibaldone historico vol. III p. 193 sq.: Cartapecore nell' archivio di Montuliveto, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXV 392.

H = G. Laderchi Vetera diplomata ex archivo olim mon. s. Miniatis, modo s. Bartholomaei monachorum congregationis Montis Oliveti, desumpta a. 1706, cod. Vat. Barb. 3414 (XLII 99); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 98.

I = Gio. Lami Carte diplomatiche vol. I—III, s. XVIII, Firenze Bibl. Riccardiana codd. 3811—13.

K = Luigi Passerini Carte e documenti riguardanti S. Miniato al Monte, s. XIX, in eius schedis n. 159 Firenze Bibl. naz.

Excerpta ex archivo Olivetano praebet quoque Eug. Gamurrini Hist. geneal. IV 157 (cf. Lami I 29 sq.).

1 *1044 april.*

Benedictus IX Oberto abbati etc.: concedit tuitionem apostolicam, et confirmat concessiones ab Ildeprando, Lamberto et Attone epp. Florentinis factas. — Valde bonum. Scr. p. m. Sergii not. s. pal., m. april., ind. 12.

H f. 56. [K]. — Edd. Ughelli [1] III 82; [2] III 63 ex tabulario canonicorum Florent. = Soldani Quest. Vallombr. I 72, = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 350 n. 5 = Bull. Rom. ed. Taur. I 563 n. 5, = Lami Mon. I 48, = Migne CXLI 1367 n. 8. — Regg. Grandi Dissert. Camald. II 49. J. 3130. JL. 4115.

2 *Laterano 1065 april. 16*

Alexander II Oberto abbati etc.: suscipit mon. in tutelam apostolicae defensionis, et confirmat ecclesiam s. Petri iuxta Imam fluvium et ecclesiam s. Pauli sitam Petrognano. — Nostrae intentionis. Dat. Lat. 16 kal. mad. p. m. Petri S. R. E. bibl., a. 4 d. Alexandri II pp., ind. 3.

[C dep.]. D p. 78 Reg. (5 kal. magii). *G p. 206* (6 kal. magii.) *I II. K Reg. — Ed. Lami Mon. II 1184 ex C. — Regg. Lami Delic. erudit. a. 1741 p. XXXIV. J. 3398. JL. 4563.*

3 *Laterano 1065 april. 16*

Alexander II Oberto abbati etc.: suscipit mon. in tutelam apostolicae defensionis, et confirmat omnia, quaecumque possidet et quae reges et impera-

tores et Ildebrandus, Lambertus, Atto et Gerardus Florentini epp. contulerunt. — Nostrae intentionis. Dat. Lat. 16 kal. mai. p. m. Petri S. R. E. bibl., a. 4 d. Alexandri II pp., ind. 3.

[C dep.]. H f. 56'. I II (sine dat.). — Edd. Lami Mon. II 1183 ex C = Migne CXLVI 1303 n. 25. — Reg. JL. —.

4 *1068 dec. 19*

Alexander II omnibus Christi fidelibus: Oberto abbate s. Miniatis petente, suscipit hospitale ab eo perfectum et hospitale iuxta caput pontis Florentinae civitatis a Fusco cl. v. constructum sub tuitione s. Petri, et confirmat quaecumque ab Oberto abbate seu a quibuscumque fidelibus eisdem locis sunt collata. — Apostolicae sedis specula. Dat. 14 kal. ian. p. m. Petri clerici fungentis vice Petri S. R. E. diac. ac bibl., a. ab inc. D. 1068, pont. v. d. Alexandri pp. II a. 8, similiter ind. 6.

E p. 345. — Regg. Manni Osservazioni IX 112 et Lami Mon. I 29 ex Strozzi XR. JL. —.

cf. n. 5.

5 *1068 dec. 19*

Alexander II omnibus Christi fidelibus: Oberto abbate petente, confirmat hospitali s. Miniatis ab eo perfecto omnem decimationem bonorum hominum de castro Pogne et de Castello vekio, a cruce de Cipollatico usque ad montem Uberti, et omne ius et actionem, quae ad ipsam plebem s. Iohannis de Sogana pertinet, et quaecumque ab Oberto abbate seu a quibuscumque fidelibus eidem loco sunt collata. — Apostolicae sedis specula. Dat. 14 kal. ian. p. m. Petri clerici fungentis vice Petri S. R. E. diac. ac bibl., a. ab inc. D. 1068, pont. v. d. Alexandri pp. II a. 8, similiter ind. 6.

D p. 138 Exc. (cf. p. 133). E p. 339. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 309 n. 2 ex E. — Regg. Manni Osserv. IX 112 et Lami Mon. I 29 ex Strozzi XR. Davidsohn Forschungen I 178 n. 29. JL. —.

6 *San Michele a Marturi 1077 aug. 28*

Gregorio VII iubente, praesentibus Huberto Praenestin. ep. et Conone card. S. R. E. et Damiano item card. aliisque, controversia inter Petrum abbatem s. Miniatis et Martinum praepositum s. Florentinae eccl. de oblationibus laetaniarum universarum plebium eiusdem (Florentini) episcopatus dividendis definitur, et pactum de re iam inter Obertum abbatem et Rolandum praepositum initum confirmatur. Papa iubet, ut, si qua pars illorum a pactione praedicta et proposito discedat et omnia in dividendo non observet, alteri parti in eadem fide manenti 3 auri libras nomine poenae debeat. — Subscr. Hubertus Praenestin. ep. aliique. Ego Cinnamellus not. per iussionem d. papae etc. scripsi.

Autographum exstat Romae in bibl. Chisiana cod. E VI 187 fol. 1. [F f. 306]. — Edd. Ughelli [1] VII 1408; [2] III 82 ex chartula membranacea penes se. — Reg. Davidsohn Gesch. von Florenz I 259. JL. —.

7 *Laterano 1110 ian. 9*

Paschalis II Benedicto abbati etc.: confirmat possessiones et concessiones ab Ildebrando, Lamberto, Attone et Gerardo epp. Florentinis factas. — Piae

postulatio. Scr. p. m. Rainerii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 5 id. ian., ind. 3, inc. d. a. 1110, pont. autem d. Paschalis II pp. a. 11.

[C dep.]. D p. 137 Exc. E p. 347. H f. 57'. I II. K. — Edd. Lami Mon. II 1182 ex C = Migne CLXIII 266 n. 290. — Regg. Gamurrini IV 157. Manni Osservazioni IX 112 et Lami Mon. I 29 ex Strozzi XR. J. 4637. JL. 6256.

8 Verona 1185 mart. 5

Lucius III Alberto abbati etc.: suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat regulam b. Benedicti et possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Lucius etc. Subscr. 9 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 3 non. mart., ind. 3, inc. d. a. 1184, pont. v. d. Lucii III pp. a. 4.

[C dep.]. D p. 76 Fragm. E p. 394. G p. 207 Reg. H f. 58. I III. K. — Edd. Lami Mon. II 1185 ex C. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 126 n. 79 ex C = Migne CCI 1345 n. 225. — Regg. Lancellotti Hist. Olivet. p. 126. Manni Osservazioni IX 113 et Lami Mon. I 30 ex Strozzi XR. Richa X 307. J. 9746 et JL. 15396 ad a. 1185 mart.

Antella.

Ecclesia s. Mariae de Antinula.

Repetti I 92 sq. — Santoni Raccolta p. 290 sq. — Cappelletti XVI 657. — Pietro Berti La parrochia di S. Lorenzo a Montisoni nel piviere dell' Antella (Firenze 1889).

Ecclesia s. Mariae de Antinula sive Incinula, hodie Antella, satis antiqua est. Unicum circa eam documentum, quod sequitur, sumpsimus ex R. archivo Florentino (R. Acquisto Conti, Spoglio t. 79). In eo laudantur privilegia huic plebi indulta, quae tamen perierunt. Sed probabile est, iam Nicolaum II, sicut aliis plebibus episcopatus Florentini, privilegia ei concessisse.

A = Orig. Firenze Arch. di stato (R. Acquisto Conti).

1 Firenze 1197 iun. 19

Pandulfus bas. XII Apostolorum presb. card., Celestini III legatus, presbyteris cappellarum de Antinula: conquerente B. plebano, quod quidam plebi contra privilegia ei indulta in decimis, primitiis, testamentis et maxime in sepulturis iura turbare et auferre non formidant, praecipit, ut iura praedictae plebis et consuetudines servent illaesa. — Cum teneamur. Dat. Florentiae a. d. inc. 1197, 13 kal. iul., ind. 15. Ego Rusticus not. scr.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 202 n. 51 ex A. — Reg. Davidsohn Forschungen I 130 n. 2. JL. —.

Impruneta.

Ecclesia b. Mariae in Pineta.

(Franc. Rondinelli) Relazione del contagio stato in Firenze l' anno 1630 e 1633 con un breve ragguaglio della miracolosa immagine della Madonna dell' Impruneta [1] (In Fiorenza 1634). — Strozzi XR f. 101 sq. — Giovambatista Casotti Memorie istoriche della miracolosa immagine di Maria Vergine dell' Impruneta I. II (In Firenze 1714). —

Richa X 307 sq. — Manni Osservazioni istor. sopra i sigilli antichi XXV 51 sq. — Repetti II 573 sq. — Santoni Raccolta p. 314 sq. — Cappelletti XVI 653 sq. — Ugo Ceccherini S. Maria all' Impruneta. Notizie storiche (Firenze 1890).

Ecclesia b. Mariae in Pineta antiquissima est, quamvis ante a. 1040 memoratam nullibi inveniamus. Humbertus card. eam consecravit, Nicolaus II, Hadrianus IV, Gregorius IX et Nicolaus IV aliique pontifices privilegiis honestarunt.

Chartae ad hanc plebem spectantes etiamtum saec. XVIII in archivo familiae Buondelmonti, quae eam ex iure patronatus possidebat, adservabantur. Hoc autem a. 1845 ad familiam Rinuccini translatum, denique a. 1876 in R. archivum Florentinum transiit (Dono Rinuccini); cf. C. Paoli in Arch. stor. ital. Ser. III t. XXIII (1876) 531 sq. et Kehr ib. Ser. V t. XXXII (1903) 14. Index archivi Buondelmonti invenitur in eodem archivo (Spoglio t. 85).

A = Firenze Arch. di stato (Dono Rinuccini).

1 *1060 ian. 3*

Humbertus archiep., missus a Nicolao II, dedicat ecclesiam (3 non. ian., a. 54 post 1000, ind. 9).

Inscriptio in facie ecclesiae. — Edd. Rondinelli p. 254. Casotti I 63. 70. Richa X 314. — Reg. JL. —.

De tempore cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 218 not. 1.

**2* *(1059—61)*

Nicolaus II concedit privilegium de decimis, primitiis, oblationibus, sepulturis, testamentis et vestimentis.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

3 *Laterano 1156 nov. 30*

Hadrianus IV Hugoni plebano eccl. b. Mariae in Pineta etc.: confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, confirmat Nicolai privilegium *(n. 2)*, prohibet, ne infra terminos parochiae nullus ecclesiam vel hospitale construere audeat neque parochianos ad sepulturam nullus accipiat. — Officii nostri. Ego Adrianus etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 2 kal. dec., ind. 5, inc. d. a. 1156, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 2.

A. — Edd. Casotti p. 54 ex A = Lami Mon. I 81 = Migne CLXXXVIII 1481 n. 112. Rena e Camici II c 83 n. 13. — Regg. Rondinelli p. 252. J. 6953. JL. 10215.

Giogoli.

Ecclesia s. Alexandri in Iugulo.

Lami Mon. II 819. IV 76 sq. — Repetti II 446 sq. — Santoni Raccolta p. 138 sq. — Cappelletti XVI 672.

Satis antiqua haec ecclesia, ex iure patronatus familiae Buondelmonti quoque fuit.

Archivum huius familiae a. 1845 devenit, ut superius notavimus (p. 47), ad familiam Rinuccini, a. 1876 ad R. archivum Florentinum.

A = Firenze Arch. di stato (Dono Rinuccini).

**1* *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Ferrara 1187 nov. 6*

Gregorius VIII Guidoni plebano etc.: ad exemplar Lucii *(n. 1)* suscipit plebem s. Alexandri sitam Iugulo sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, 12 decimales et quartam partem decimationum totius plebatus a Rainerio quondam Florentino ep. collatam, indulget, ut institutionem sacerdotum in ecclesiis ad plebem spectantibus de cetero liberam habeat, et prohibet, ut nullus infra terminos parochiae ecclęsiam vel oratorium aedificare praesumat. — Effectum iusta postulantibus. Ego Gregorius etc. Subscr. 12 card. Dat. Ferrar. p. m. Moysi Lat. can. agentis vicem cancellarii, 8 id. nov., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Gregorii pp. VIII a. 1.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 190 n. 36 ex A. — Reg. Davidsohn Forschungen I 185 n. 80. JL. —.

Ecclesia s. Andreae in Musciano.

(Mosciano)

Ecclesiam s. Andreae in Musciano, saec. XI a praeposito rectam, cui Gerardus ep. Florentinus, postea Nicolaus II pp., privilegium concessit (edd. Lami Mon. II 1313 = Cappelletti XVI 481), saec. XII a priore et canonicis regulam b. Augustini profitentibus administratam, Eugenius IV cum monasterio s. Donati ad Scopetum, quod Martinus V a. 1420 canonicis Lateranensibus concessit, univit (cf. Pennotti Hist. tripartita [1] p. 292). A. 1703 transiit ad regulares vulgo della Missione di Firenze. Hodie pertinet ad plebanatum s. Alexandri in Giogoli. Conf. „Acta quoad commendam prioratus s. Andreae Musciani", quae ed. Lami Mon. II 1238. 1309 sq.; cf. quoque Strozzi XR f. 1'; Repetti III 617 sq.

Archivi maxima pars in R. archivo Florentino adservatur (Missionari di Firenze, Spoglio t. 51); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 8. Privilegia vero summorum pontificum dispersa sunt. Nicolai II privilegii (n. 1) apographa exstant in archivo mensae archiepiscopalis Florentinae et in R. archivo (Strozziane-Uguccioni). Alexandri III diploma (n. 2) vulgavit Gamurrinus ex autographo, quod hodie adservatur in archivo archiepiscopali Florentino. Alexandri III privilegii (n. 3) autographum est in archivo canonicorum s. Salvatoris Bononiae, et illius exemplar in eorumdem archivo Nicosiae Pisano. Denique Lucii III bulla autographa (n. 4) invenitur in R. archivo Florentino (Missionari di Firenze).

A = Orig. Firenze Arch. arcivescovile.
A[1] = Orig. Firenze Arch. di stato (Missionari di Firenze).

A^2 = Orig. Bologna Arch. di stato (S. Salvadore).
B = Cop. Firenze Arch. arcivescovile.
B^1 = Cop. Firenze Arch. di stato (Strozziane-Uguccioni).
B^2 = Cop. Pisa Arch. di stato (Nicosia di Calci).
C = Ferd. Ughelli Autographa, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3226 (XL 23); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 96.
D = Carlo sen. Strozzi Spoglio DDD 1247, s. XVII, Firenze Arch. di stato Carte Strozziane Ser. II vol. 60 [D^1] et Spoglio † C 1270, s. XVII, ib. vol. 61 [D^2]; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 144.
E = Vitae sanctorum et alia monumenta antiqua, s. XVI sq., Roma Bibl. Vallicell. G 94; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 134.
F = Miscellanea, s. XVI—XVIII, Bologna Bibl. dell' Università cod. 2377.

1 *Mosciano 1060 ian. 18*

Nicholaus II Iohanni presb. praeposito etc.: eccl. s. Andreae sitae Musciani, praesentibus et exorantibus patronis ecclesiae, in conspectu Humberti ep. card. Silvae Candidae atque Ildebrandi S. R. E. archidiac. nec non epp. Perusini et Rosellani et Rozonis Florent. eccl. archipresb., confirmat omnia, quae, quum olim simplicem episcopatus praelationem exerceret, concessit, absolvit liberumque eundem locum persistere iubet, ut nullius subiciatur dominio, nisi Florentino ep. — Quoniam omnipotentis. Ego Nicholaus etc. Subscr. Ildebrandus S. R. E. archidiac., Gerardus Rosellanae eccl. ep. et Rozo Florentinae eccl. archipresb. Dat. ibidem 15 kal. feb. p. m. Humberti ep. s. eccl. Silvae Candidae card., apost. sedis bibl., a. D. 1059, pont. autem d. pp. Nicholai II 1, ind. 13.

B s. XI = B s. XIII. B¹ s. XIII. [C f. 19. D¹ p. 194 ex B¹. D² p. 1 ex B. E f. 136]. — Edd. Ughelli ¹ V 1628; ² III 63 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 399 n. 2 = Bull. Rom. ed. Taur. I 647 n. 2, = Migne CXLIII 1332 n. 16. Gamurrini Ist. geneal. V 4 ex B = Lami Mon. II 1309. Rena e Camici II^c 77 n. 10. — Regg. Casotti Mem. istor. dell' Impruneta I 65. J. 3351. JL. 4428.

Privilegio addita est notitia, eodem die Humbertum ep. card. iussu Nicolai II duo altaria in eadem ecclesia consecrasse. — cf. JL. 4425. 4426. 4429.

2 *Veroli 1170 (mart.—sept.)*

Alexander III Angelo priori etc.: suscipit ecclesiam s. Andreae de Musciano sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, decimationes proprietatum patronorum *(cf. n. 1)*, omnes primitias et testamenta, sepulturam quoque patronorum et aliorum, concedit ius eligendi priorem, et confirmat ordinationem ecclesiae et repraesentationem clericorum ab ep. Florentino ordinandorum. — Officii nostri. Ego Alexander etc. Subscr. 12 card. Dat. Verulis p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., ind. 3, inc. d. a. 1170, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 11.

A. — Edd. Gamurrini Ist. geneal. V 6 = Lami Mon. II 1311 = Migne CC 693 n. 759. — Regg. J. 7909. JL. 11828.

3 *Anagni 1176 april. 17*

Alexander III Angelo priori etc.: suscipit ecclesiam s. Andreae de Musciano sub apost. protectione, confirmat regulam b. Augustini et possessiones propriis expressas vocabulis et omnes decimationes et primitias, et sancit, ut nulli liceat infra parochiam ecclesiam vel oratorium aedificare, concedit, ut extra

parochiam in proprio praedio hospitale aedificent et in maioribus festivitatibus et mortuorum exsequiis missas maiores cantent. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 13 card. Dat. Anagn. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 15 kal. maii, ind. 9, inc. d. a. 1176, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 17.

A². [B² a. 1438. F f. 106]. — Ed. Gött. Nachr. 1897 p. 209 n. 12 ex B². — Regg. PflugkH. Iter p. 280 n. 663. JL. 12731 ad mart.—sept.

4 *Verona 1184 iul. 31*

Lucius III Angelo priori etc.: repetit Alexandri III privilegium *(n. 2)*. — Quotiens a nobis. Ego Lucius etc. Subscr. 9 card. Dat. Veron. p. m. Hugonis S. R. E. not., 2 kal. aug., ind. 2, inc. d. a. 1184, pont. v. d. Lucii pp. III a. 3.

A¹. [F f. 95]. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 181 n. 28 ex A¹. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 680 n. 9615a. JL. 15064.

Monasterium s. Mariae in Montignano.

Strozzi XR f. 335 sq. — Lami Hodoeporicon III (Delic. erud. 1743) 1021 sq. — — Mittarelli Ann. Camald. IV 179 sq. — Repetti III 48 sq.

Monasterium s. Mariae monialium ord. s. Benedicti in Montignano sive Mantignano saec. XI conditum fuisse videtur. A. 1440 iun. 12 ab Eugenio IV monasterio s. Apolloniae Florentino addicitur. Abbatissa et moniales libertate S. R. E., licet a Florentinis episcopis negata, fruebantur, ut patet ex documentis et ex Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 66), ubi legimus:

„Monasterium sanctae Mariae de Mantignano II solidos Lucensium".
Hodie ecclesia parochialis est, quae ad plebanatum s. Iuliani in Septimo pertinet (cf. Santoni Raccolta p. 261).

Chartae, quae monasterium s. Mariae respiciunt, ex tabulario monialium s. Apolloniae transierunt ad R. archivum Florentinum (Monastero di S. Appollonia di Firenze, Spoglio t. 55); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 10. Exscripserunt Strozzi in Spoglio KK 1232, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXVII 301 p. 61 sq. et Lami Sulla storia ecclesiastica, s. XVIII, Firenze Bibl. Riccardiana cod. 3787 (cf. Gött. Nachr. 1904 p. 143). Privilegia tamen antiqua desiderantur. Ex actis pro Iohanne ep. Florentino contra abbatissam de Mantignano exaratis a. 1211 in curia Rainerii episcopi Faesulani (cf. Mittarelli Ann. Camald. IV 179) comperimus, Bertam abbatissam combussisse privilegia sui monasterii. Quas itaque praebemus notitias circa privilegia antiqua, ex Innocentii III et Honorii III bullis hausimus.

**1* *(1130—43)*

Innocentius II suscipit mon. s. Mariae de Montignano sub apost. protectione, et confirmat regulam b. Benedicti et possessiones, specialiter ius patronatus eccl. s. Petri in Solizano.

Laud. in Honorii III bulla a. 1225 iun. 12 (Reg. Vat. t. 13 f. 65' n. 354; cf. Pressutti Reg. Honorii III t. II 345 n. 5530). — Reg. JL. —.

*2 *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

*3 *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

*4 *(1191—97)*

Celestinus III concedit privilegium libertatis.

Laud. ut n. 1 et in Innocentii III rescripto a. 1208 Potthast Reg. 3504. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Salvatoris in Septimo.

(Settimo)

Strozzi XR f. 212 sq. — Ignatio Signorini Memorie della badia di Settimo e de gloriosi successi del sacro ordine Cisterciense, ms. s. XVII, cod. Vat. Barb. 5068 (LV 62); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 99. — Memorie antiche cavate da molte scritture etc. del mon. di Cestello di Firenze, ms. s. XVII, cod. Vat. Barb. 3234 (XL 31) f. 180; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 97. — Notizie historiche sacre e profane ricavate dalla Settimana historia del P. Pietro Castrucci, ms. s. XVII, Ravenna Bibl. Classense cod. 104. — Lubin p. 365. — Nic. Bacetii Septimianae historiae libri 7 (ed. Malachia d'Inguimbert. Romae 1724. Mss. exstant Firenze Bibl. naz. II II 409, olim Magliab. XXXVII 279 = Strozzi cod. 319, et ib. II I 273, olim Magliab. XXXVII 338). — Lami Hodoeporicon III (Delic. erud. 1743) 1026 sq. — Manni Osservazioni istor. sopra i sigilli antichi IX 89 sq. — Andrea Pietro Giulianelli apud Richa IX 191 sq. — Lami Mon. I 230 sq. II 980 sq. — Roberto Sconditi Storia cronologica degli abati claustrali dell' antico rev. monastero di Settimo I, a. 1768, ms. s. XVIII, Firenze Arch. di stato Patr. eccl. C XVIII 333; cf. E. Lasinio p. 3 not. — Cronologia della badia di Settimo, ms. s. XVIII, Maredsou (v. infra). — Repetti I 27 sq. — Cappelletti XVI 702 sq. — P. Sforzini Cenni storici intorno alla badia di Settimo nell' a. 1855 (Firenze 1855). — Janauschek Orig. Cistercien. p. 239 n. 624. — F. Tanini Cenni storici intorno alla badia a Settimo in comunità di Casellina e Torri (Signa 1903). — A. Canestrelli Contributo alla storia dell' abbazia a Settimo in: Illustratore Fiorentino, Nuova Serie t. III (1905) 149 sq. — E. Lasinio Un cartolare della badia Cisterciense di S. Salvatore a Settimo in: Rivista storica Benedettina I (1906) 521 sq.

Monasterium s. Salvatoris conditum est in loco q. d. Septimus a Lothario comite ex gente Kadalorum (cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 146 sq.) post a. 998, quum in Ottonis III praecepto huius anni (Mon. Germ. Dipl. III 722 n. 297) nulla fiat monasterii mentio; errantibus itaque Baccetio aliisque, qui fundationem monasterii ad a. 984 referunt. Primus abbas fuit Guarinus. Postea ipse Iohannes Gualberti, ordinis Vallumbrosanorum institutor, a Guillelmo Bulgarello comite invitatus, curam monasterii suscepit (cf. autem quae Galletti Ragionamento dell' origine e de' primieri tempi della badia Fiorentina p. 89 not. 13 recte adnotavit). Monachi iuxta regulam s. Benedicti vixerunt usque ad a. 1236, quando Gregorius IX monasterium, quod non posset in s. Benedicti ordine reformari, Cisterciensibus commisit (Potthast Reg. 10119). Praeter privilegia a summis pontificibus concessa, monasterium recepit diplomata ab Heinrico II (Mon. Germ. Dipl. III 365

n. 295), ab Heinrico III (cf. Davidsohn Forschungen I 175 n. 16) et ab Heinrico VII a. 1312 oct. 27. Floruit inter maxima monasteria ordinis Cisterciensium, cuius caput in Etruria colebatur, usque ad suppressionem.

Archivum monasterii Septimiani, congregatione Cisterciensium suppressa, transiit ad R. archivum Florentinum (Spoglio delle cartapecore dei Cisterciensi di Firenze t. 38 p. I. II); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 6. Est satis integrum, licet privilegia quaedam pontificia antiquiora periisse videantur, ut constat ex Gregorii VII bulla (n. 3), qui de praedecessorum suorum privilegiis loquitur, una tantum Leonis IX bulla superstite.

Inventaria habemus plura, inter quae magni pretii est „Registrum privilegiorum abbatiae s. Salvatoris in Septimo“, mb. s. XIV, Firenze Arch. di stato Patr. eccl. C XVIII 302; cf. E. Lasinio p. 11 sq. Praeterea adnotamus: „Collecta privilegiorum etc. pertinentium ad provincias Tusciae et Lumbardiae Cistercien. ord.“, mb. s. XVII, ib. Patr. eccl. C XVIII 2 p. 33 sq.; Caroli sen. Strozzi Spoglio AA 1223, s. XVII, Firenze Bibl. naz. II iv 374, olim Magliab. XXV 591; „Spoglio delle cartapecore di Cestello“ in F. L. Del Migliore Zibaldone historico vol. XC, s. XVII, ib. Magliab. XXXV 409 p. 110 sq.; „Indice del contenuto di tutti li manoscritti in foglio, che si ritrovano nel archivio di Cestello dall' a. 1000 fino al 1740 . . da D. Teobaldo Taddei“, s. XVIII, Firenze Arch. di stato Patr. eccl. C XVIII 34; „Index documentorum“, s. XVIII, ib. Patr. eccl. C XVIII 37; Gio. Lami Memorabilia s. eccl. Florentinae, s. XVIII, Firenze Bibl. Riccard. cod. 3772. — Chartae monasterii leguntur transcriptae etiam in codd. eiusdem archivi Patr. eccl. C XVIII 20. 35—39. 304—307.

De bibliotheca Septimiana, cuius pars non modica in notissimam Cisterciensium bibliothecam Sessorianam de Urbe transiit, indeque nostris diebus in bibliothecam Vittorio Emanuele, cf. E. Lasinio Della biblioteca di Settimo in: Rivista delle biblioteche XV (1904) 169 sq.

A = Orig. Firenze Arch. di stato (Cestello).
B = Cop. ib.
C = Chartularium s. Salvatoris Septimiani vol. I—IV, mb. s. XIV, ib. Patr. eccl. C XVIII 307. 304. 305. 306; cf. E. Lasinio Un antico inventario della badia di S. Salvatore a Settimo (Firenze 1904) et Rivista stor. Bened. I 521 sq. Documenta nostra leguntur in vol. I.
D = (Ferd. Ughelli) Copie delle bolle per il monastero di Settimo, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3231 (XL 28, olim 3655) f. 413 sq.; cf. PflugkH. Iter p. 95 et Gött. Nachr. 1903 p. 97.
E = Carlo sen. Strozzi Spoglio EE 1227, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXVII 299; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 143.
F = Memorie relative a diversi monasteri dell' ordine Cisterciense, s. XVIII, ib. Patr. eccl. C XVIII 21.
G = Cronologia della badia di Settimo, s. XVIII, Maredsou Bibliothèque de l' abbaye. Codicem vidi a. 1902 Romae penes P. U. Berlière O. S. B.
H = Liber primus A a. 1753, s. XVIII, Firenze Arch. di stato Patr. eccl. C XVIII 33.
I = Collectio bullarum ex chartulis in archivo Cistelli Florentiae exsistentibus a. 1759, s. XVIII, ib. Patr. eccl. C XVIII 1.
K = Gio. Lami Carte diplomatiche vol. III, s. XVIII, Firenze Bibl. Riccard. cod. 3813.

Praeterea laudatur in *G* regestum inscriptum „Catasto", quod frustra quaesivimus.

**1* *(1012—24)*

[Benedictus VIII], petente Guarino abbate, recipit mon. sub tutela b. Petri, statuit, ut Septimensis ecclesia neque Florentinae neque ulli ecclesiae ulterius subiaceat, nisi Romanae, et concedit, ut in sollemnitatibus missarum abbas pastorali virga, sandaliis et mitra utatur et guantis.

Laud. in Vita Iohannis Gualberti auctore anonymo (ed. Davidsohn Forschungen I 56). — Reg. JL. —.

De re cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 148 sq. — Exemptionem monasterii confirmarunt Leo IX et Gregorius VII, sed de concessione virgae, sandaliorum, mitrae et chirothecarum in eorum privilegiis nulla mentio fit.

2 *1049 april. 18*

Leo IX Petro abbati etc.: censet, ut mon. s. Salvatoris in Septimo securum ab omni laesione sit et sine molestia episcopi, ut ordinationes presbyterorum vel ceterorum graduum in eodem monasterio a quolibet catholico episcopo tribuantur, ut helemosinae tam vivorum quam et mortuorum sine calumnia episcopi tribuantur, ut de possessione monasterii decima accipiatur, ut quicumque se ad monasterium sepeliri petierit, a monachis sepeliatur, et ut praeter ab apostolico nec iudicetur nec ad synodum abbas vocetur, sicut nec ab alio consecrationem accipiat. — Convenit apostolico moderamini. Dat. 14 kal. mai. p. m. Petri diac. bibl. et canc. s. apost. sedis, a. d. Leonis IX pp. 1, ind. 2.

B s. XI. C f. 22'. [D f. 414. E p. 381. F f. 232. G p. 18. H p. 14. I p. 1]. — Edd. Ughelli [1] III 89; [2] III 68 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 361 n. 2 = Bull. Rom. ed. Taur. I 581 n. 2, = Migne CXLIII 597 n. 6. — Regg. Höfler Die deutschen Päpste II 371. J. 3164. JL. 4162.

3 *Laterano 1078 ian. 10*

Gregorius VII Azoni abbati etc.: concedit apostolicae tuitionis privilegium, confirmat omnia, quae monasterio donata sunt, concedit ius electionis et facultatem catholicum episcopum qualemcumque causa consecrationis et ordinationis vocandi. — Memores divinae. Dat. Lat. 4 id. ian. p. m. Petri S. R. E. presb. card. ac bibl., a. 5 pont. d. Gregorii VII pp., ab inc. vero D. 1078, ind. 1.

C f. 24. D f. 413. [G p. 28]. — Edd. Ughelli [1] III 107; [2] III 83 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 46 n. 38 = Bull. Rom. ed. Taur. II 95 n. 38, = Migne CXLVIII 682 n. 36. — Regg. J. 3800. JL. 5062.

4 *Pisa 1094 sept. 12*

Urbanus II Azoni abbati etc.: repetit Gregorii VII privilegium *(n. 3)*. — Memores divinae. Dat. Pisis p. m. Iohannis S. R. E. diac. card., 2 id. sept., ind. 3, a. d. inc. 1094, pont. v. d. Urbani II pp. 7.

A. [C f. 22. D f. 413'. E p. 394. H p. 23]. — Ed. PflugkH. Acta II 155 n. 189 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 653 n. 4136 a. PflugkH. Iter p. 204 n. 205. JL. 5527.

5 *Laterano 1102 mart. 6*

Paschalis II Azoni abbati etc.: suscipit mon. in tutelam sedis apost., et confirmat possessiones et iura. — Apostolicae sedis auctoritate. Scr. p. m. Petri not. reg. et scrin. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card., 2 non. mar., ind. 10, inc. d. a. 1102, pont. autem d. Paschalis II pp. 3.

A. [F f. 260 (3 non. mai.). *G p. 40. H p. 32. I p. 2* (3 non. mai.)*]. — Ed. PflugkH. Acta II 176 n. 213 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 653 n. 4409a. JL. 5895.*

6 *Roma S. Pietro 1122 april. 17*

Calixtus II Azoni abbati etc.: repetit Paschalis II privilegium *(n. 5)*. — Iustis votis. Ego Calixtus etc. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Grisogoni S. R. E. diac. card. ac bibl., 15 kal. mai., ind. 15, inc. d. a. 1123, pont. autem d. Calixti II pp. a. 4.

A. [C f. 23. D f. 414. E p. 390. H p. 42. I p. 5]. — Edd. PflugkH. Acta II 229 n. 273 ex A = U. Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 31 n. 293. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 654 n. 5087a. PflugkH. Iter p. 218 n. 286. JL. 6967.

7 *Pisa 1133 dec. 20*

Innocentius II Seraphino abbati etc.: suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis nominibus adnotatas et iura *ut in n. 6*. — Quotiens illud a. Ego Innocentius etc. Subscr. 8 card. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. card. diac. et canc., 13 kal. ian., ind. 11, inc. d. a. 1134, pont. d. Innocentii pp. II a. 4.

A. [F f. 271. G p. 40. H p. 49. I p. 8]. — Ed. PflugkH. Acta II 275 n. 315 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 224 n. 324. JL. 7637.

8 *Laterano 1179 april. 19*

Alexander III Ambrosio abbati etc.: repetit Innocentii II privilegium *(n. 7)*. — Piae postulatio. Ego Alexander etc. Subscr. 9 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 13 kal. mad., ind. 12, inc. d. a. 1179, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 20.

A. [C f. 23'. F f. 96. H p. 71. I p. 16 (13 kal. mart.). *K]. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 171 n. 20 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 677 n. 8715a. JL. 13391.*

9 *Laterano 1188 mai. 30*

Clemens III abbati s. Salvatoris de Septimo: irritat omnes alienationes a R(olando) abbate, tunc schismatico, in detrimentum monasterii factas. — Si quando ab. Dat. Lat. 3 kal. iun. pont. n. a. 1.

A. [C f. 23. H p. 78]. — Ed. PflugkH. Acta III 366 n. 420 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 689 n. 10082b. JL. 16263.

Campi — Brozzi — Colle Lecori.

Scipione Ammirato Delle famiglie nobili Fiorentine (In Firenze 1615). — Strozzi XR f. 35. 183. — Marco Antonio De' Mozzi Storia di S. Cresci e de' ss. compagni martiri e della chiesa del medesimo santo posta in Valcava del Mugello (In Firenze 1710). —

Lami Mon. I 601 sq. — Repetti I 363 sq. 413 sq. 416. II 671. — Carlo Pini Compendio di storia civile ed ecclesiastica dei due comuni della Lastra a Signa e di Signa (Empoli 1874).

Ecclesiae s. Cresci in Campo, s. Donnini in Brozzi et s. Petri de Colle Lecori antiquissimam repetunt originem. Ex chartula enim Donnetiani presb., filii Uttoni, a. 860—61 (edd. Ammirato p. 89, Lami Mon. I 602) comperimus, eum monasterium s. Donnini situm Septimo (in plebe s. Iuliani) ab Uttone conditum, monasterium s. Petri situm Lecore (in plebe s. Laurentii prope Signam) ab ipso Donnetiano aedificatum, et monasterium s. Crisci situm Campi (in plebe s. Stephani) ecclesiae s. Petri in urbe Roma donasse, eo tenore, ut post suum obitum in potestatem basilicae b. Petri devenirent et presbyteri in praedictis monasteriis pro unoquoque ecclesiae b. Petri argenti solidos 2 — 12 denarii pro solido — annualiter in mense madio reddere deberent. Profecto legimus apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 64):

„Ecclesia sancti Cresci II solidos.
Ecclesia sancti Donnini II solidos.
Ecclesia sancti Petri de colle [Lecori] II solidos."

Ecclesiam s. Donnini, sitam in territorio plebis s. Martini in Brozo, Gregorius VI privilegio suo canonicis ecclesiae Florentinae a. 1046 feb. 18 JL. 4129 concessit, censu unius solidi aurei annualiter persolvendo. Saec. XI causa inter plebanum ecclesiae de Brozi et priorem s. Donnini orta est. Insuper instrumentum a. 1111 april. 27 (ed. Lami Mon. I 604) laudare iuvat, quo patroni monasteriorum s. Donnini, s. Petri siti Lecore et s. Crisci de Campo, ex gente Massingia, gloriati sunt in eo, quod haec monasteria ab ipso imperatore augusto „unico aedificatore eorum" per concessionem tenerent, salvo iure S. R. E., sub cuius protectione dicta monasteria constitissent. Privilegia Romanorum pontificum pro ecclesia s. Donnini se inspexisse, etiam Pandulfus card., apost. sedis legatus, affirmabat.

Sed privilegia in his instrumentis laudata aut periisse aut abscondita esse dolemus. Ecclesiam s. Petri de Lecore privilegia a Celestino II, Alexandro III et Urbano III olim habuisse, affirmat Strozzi (f. 183), idemque duas chartas a. 866 et a. 1114 penes Ugolinum Masinghi a. 1617 exsistentes transcripsit (cf. „Copia di scritture esistenti nel 1617 in casa del Sig. Ugolino di Filippo Masinghi" in Spoglio FF 1228, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXVII 300). Scipio Ammiratus quoque chartas ex archivo familiae Masinghi refert. Quas vero nos frustra quaesivimus.

Ecclesia de Brozzi — Ecclesia s. Donnini.

*1 *(1154—57)*

Hadrianus IV definit controversiam inter plebanum eccl. de Brozzi et priorem eccl. s. Donnini.

Laud. ab Ammirato p. 89; Lami Mon. I 605. — Reg. JL. —.

Ibidem invenimus laudatam de eadem re scripturam Iohannis card. s. Petri (*l.* Iohannis) et Pauli a. 1157. Praeterea adnotamus rescriptum Innocentii III a. 1198, quo ecclesiam s. Donnini sub b. Petri protectione recepit, et iudicatum Pandulfi presb. card. XII Apostolorum a. 1198, qui a. 1198 nov. 10 ecclesiam ipsam visitavit (cf. Davidsohn Forschungen I 131).

Ecclesia s. Petri de Lecore.

*1 *(1143—44)*

Celestinus II concedit privilegium.

Laud. a Strozzi XR f. 183. — Reg. JL. —.

*2 *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

*3 *(1185—87)*

Urbanus III concedit privilegium.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

Empoli.

(Impoli. Impola)

F. L. Del Migliore Informazione dello stato della prepositura d' Empoli in: Zibaldone historico vol. V p. 420 (Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXV 394). — Manni Osservazioni istor. sopra i sigilli antichi XI 83 sq. — G. Lami Storia sagra dell' insigne collegiata di S. Andrea apostolo di Empoli, ms. s. XVIII, Firenze Bibl. Riccard. cod. 3789. — Lami Hodoeporicon I (Delic. erud. 1741) p. XII sq. 12 sq. — Lami Mon. IV 101 sq. — Targioni Tozzetti [2] I 79 sq. — Repetti II 55 sq. — Cappelletti XVI 643 sq. — Santoni Raccolta p. 151 sq. — L. Lazzeri Storia di Empoli (Empoli 1873). — G. Bucchi La pieve di S. Andrea in Empoli in: Illustratore Fiorentino, Nuova Serie t. II (1904) p. 154 sq.

Ecclesia s. Andreae et s. Nicolai.

Ecclesia s. Andreae in Impola, valde antiqua, a Nicolao II *(n. 1)*, Celestino III *(n. 2)*, Alexandro IV a. 1258 iul. 3 Potthast Reg. 17329 et a Gotifredo episcopo Florentino a. 1117 privilegiis honestata, a Clemente VII a. 1531 feb. 22 titulo praepositurae insignita est.

Praeterea ex antiquis huius oppidi ecclesiis notamus ecclesiam s. Michaelis in Impore, quae ad monasterium s. Savini Pisani pertinuit (cf. chartam a. 780 ap. Mittarelli Ann. Camald. I App. c. 6 n. 2), et cappellam s. Laurentii de Embulo, a Celestino III a. 1194 dec. 6 canonicis Pisanis confirmatam (JL. 17172).

Archivum, licet exiguum, nostris quoque diebus custoditur penes praepositum ecclesiae s. Andreae.

A = Orig. Empoli Arch. della Chiesa collegiata.

1 *Firenze 1059 dec. 11*

Nicholaus II Martino rectori etc.: confirmat plebi s. Andreae sitae Impoli primitias, quartam vero decimarum partem, mortuorum autem testamentorum dimidiam, vestimenta quidem tota, sepulturas omnes, oblationes denique integras, prorsus praedia omnia, et reddit plebem absolutam ab omni saeculari et mundana conditione, praeter proprium Florentinum ep. — Licet ex universalitate. Dat. Florentiae 3 id. dec., a. d. n. Iesu Chr. 1059, p. m. Hum-

berti s. eccl. Silvae Candidae ep. et apost. sedis bibl., a. pont. 1 d. pp. Nicholai II, ind. 13.

A. — Edd. Lami Mon. IV 104 ex A = Migne CXLIII 1325 n. 12. — Regg. Manni XI 83. Rena e Camici II^c 74 n. 5. J. 3345. JL. 4417.

2 *Roma S. Pietro 1192 iun. 8*

Celestinus III plebano etc.: suscipit ecclesiam ss. Andreae et Nicolai de Impola sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Effectum iusta postulantibus. Ego Celestinus etc. Subscr. 14 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 6 id. iun., ind. 10, inc. d. a. 1192, pont. v. d. Celestini pp. III a. 2.

A. — Edd. Lami Mon. IV 109 ex A (6 kal. iun.) *= Migne CCVI 944 n. 81. — Regg. Manni XI 87. Davidsohn Forschungen I 186 n. 83a. J. 10378 et JL. 16885 ad mai. 27.*

Lucardo.

Ecclesia s. Pancratii.

Lami Mon. II 830. — Targioni Tozzetti ² VIII 59 sq. — Repetti II 817. IV 48. — Cappelletti XVI 675. 680. — Marcello Nardi Dei Monografia storica e statistica del comune di Montespertoli (Firenze 1873).

Ecclesia s. Pancratii de Lucardo, sita in valle Pesae, saepius in chartis Florentinis inde a saec. XI occurrit. Unicum Alexandri III rescriptum, quod sequitur, iam sub „Episcopatus Florentinus“ posui.

1 *(1159—81)*

Alexander III Florentino ep.: mandat, quatenus, si quando Lan(francus) plebanus s. Pancratii de Lucar(do) in clericos vel in laicos parochianos suos interdum interdicti vel excommunicationis sententiam rationabiliter tulerit, eam praecipiat observari.

v. Episc. Florentin. n. 26.

Castel Fiorentino.

(Castrum Florentinum)

Strozzi XR f. 76'. — Lami Mon. II 781 sq. — Targioni Tozzetti ² VIII 83 sq. — Repetti I 535 sq. — Cappelletti XVI 649 sq. — Santoni Raccolta p. 269 sq. — M. Cioni Documenta pontificia in canonicorum collegium Castriflorentini (Castriflorentini 1886). — G. Carocci Castelfiorentino in: Miscellanea stor. della Valdelsa III (1895) 187 sq. — M. Cioni Sommario della storia di Castelfiorentino ib. VI (1898) 159 sq.

Ecclesia s. Hippolyti in Valle Elsae.

Ecclesia satis antiqua, ab episcopis Florentinis Attone a. 1036 et Gerardo a. 1050 canonicis Florentinae ecclesiae concessa, in fastis historiae famam obtinuit, quum ibi a. 1197 factionis Guelfae legati conventum celebraverint. Postea reducta est in cappellam, praepositura in ecclesiam s. Blasii translata.

Unum Nicolai II privilegium olim in bibliotheca Caroli senatoris Strozzi, qui ipsum ab antiquario Dino Beri acquisivit, adservabatur, unde transiit in R. archivum Florentinum (Strozziane-Uguccioni, Spoglio t. 78); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 14.

B = Cop. s. XI Firenze Arch. di stato (Strozziane-Uguccioni).
B[1] = Cop. s. XVI sq. Castelfiorentino Arch. della Prepositura.
C = Carlo sen. Strozzi Spoglio DDD 1247, s. XVII, Firenze Arch. di stato Carte Strozziane Ser. II vol. 60 [*C*[1]] et Spoglio GN 1050, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. VIII 1486 [*C*[2]]; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 142. 144.

1 *Firenze 1059 dec. 11*

Nicholaus II Petro plebis s. Yppoliti sitae Elsae rectori etc.: confirmat primitias, decimarum vero quartam partem ex toto, mortuorum vero testamentorum dimidiam, vestimenta quidem tota, oblationes denique integras, prorsus praedia omnia, et reddit plebem absolutam ab omni saeculari et mundana conditione, praeter proprium Florentinum ep. — Licet ex universalitate. Dat. Florentiae 3 id. dec. p. m. Humberti s. eccl. Silvae Candidae ep. et apost. sedis bibl., a. d. n. Iesu Chr. 1059, pont. autem d. pp. Nicholai II a. 1, ind. 13.

B. [B[1]*. C*[1] *p. 70. C*[2] *f. 6]. — Edd. Casotti Mem. istor. dell' Impruneta II 52 ex B (cf. p. 60). Rena e Camici II*[c] *72 n. 4. Cioni Documenta p. 9 ex B*[1]*. PflugkH. Acta II 89 n. 123 ex B. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 651 n. 3345a. JL. 4418.*

De fide huius privilegii haud merito dubitat v. Pflugk-Harttung. Textus fere idem est ac in JL. 4415. 4417 (cf. supra p. 41. 56).

*†*2* *Castelfiorentino 1136 aug. 6*

Innocentius II consecrat ecclesiam in die s. Xysti, et remittit indulgentiam: in ipsa die ecclesiam visitantibus criminalium 1 annum, venalium tertiam partem et in anniversario 20 dies et 3 annos et 3 quarantenas.

B[1] *s. XVI (ex libro missali a. 1326, qui hodie desideratur). [Inscriptio a. 1743 exstat in ecclesia]. — Ed. Lor. Giacomini Vita della gloriosa verg. S. Verdiana (Firenze 1692) p. 98. — Reg. JL. —.*

Spurium. — Circa consecrationem ecclesiae s. Hippolyti ab Innocentio II factam nullam aliam memoriam habemus. Probabile tamen est, Innocentium II a. 1133 m. sept., quum Senis Pisas peteret, locum visitasse.

Bossolo.

Ecclesia s. Petri in Pixide sive in Buxula.

Lami Mon. II 800 sq. — Lami Notizie della chiesa pievania di S. Pietro in Bossolo in Val di Pesa in: Novelle letter. a. 1767 p. 513 sq. — Targioni Tozzetti [2] VIII 125 sq. — Repetti I 356. — Luigi Biadi Memorie del piviere di S. Pietro in Bossolo e dei paesi adiacenti nella Valle d' Elsa (Firenze 1848). — Cappelletti XVI 660.

Unum ad hanc ecclesiam valde antiquam spectans documentum ex chartis abbatiae s. Michaelis de Martura sumpsimus. Ecclesia, ab Attone episcopo canonicis ecclesiae Florentinae concessa, episcopo Florentino censum 3 solidorum debuit (cf. Lami Mon. I 244 ex Bullettone; Biadi p. 46). Sita est haud procul a Barberino oppido.

*1 *(1191—92)*
Celestinus III committit Rustico Senen. archipresb. et Bernardo s. Eugenii Senen. abbati causam, quae inter Rainerium plebanum s. Petri in Bossolo ex una parte et presb. Marcum et Rolandum Marturen. mon. abbatem ex altera de eccl. s. Cassiani vertitur, praecipiens, ut presb. Marcum (s. Cassiani) cogant, memorato plebano debitam oboedientiam et subiectionem impendere.
v. Poggibonsi, Mon. s. Michaelis de Martura n. 20.

Ecclesia s. Laurentii in Cortina.

Ecclesia s. Laurentii Cortinarum nominatur inter ecclesias plebis s. Donati in Podio (cf. Lami Mon. III 2518), fuitque prioratus. Sita est non longe ab oppido Barberino in valle Elsae (cf. Repetti I 510). Recensetur in Libro censuum S. R. E. Albini et Cencii (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 64):

„Ecclesia sancti Laurentii de Cortina II solidos."

Sed a quo pontifice privilegium libertatis receperit, nescimus.

Domus hospitalis s. Petri de Calvanis.

Legimus apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 65):

„Hospitale sancti Petri de Calvariis situm in confinio Faesulani et Senensis episcopatuum [s. Petri de Calvanis] VI denarios Lucenses".

Neque ubi situm fuerit (cf. notam Duchesnii l. c.), neque a quo pontifice privilegium libertatis concessum fuerit, pro certo scimus.

Poggibonsi.

(Podium Bonitii)

Ser Iacopo de' Sassi Catano di Staggia Sunto d' istorie circa l' origine e edificazione del castello di Poggibonsi, ms. (cf. Targioni Tozzetti [2] VIII 3 sq.; Vanni p. 193). — Memorie di Poggibonsi, ms. Volterra Bibl. Guarnacci cod. 5543 (cf. Neri p. 115. 123 et Solaini in Miscell. stor. della Valdelsa XIV 78). — Lami Mon. II 791 sq. IV 6 sq. — Targioni Tozzetti [2] VIII 1 sq. — Lor. Cantini Lettere p. 29 sq. — L. Cantini Memorie appartenenti alla vita di Sant' Appiano e notizie istoriche dei signori Catelini da Castiglione (Firenze 1829). — Repetti I 58. IV 480 sq. — Attilio Ciaspini Notizie diverse cronologicamente disposte per servire alla storia di Poggibonsi (pubbl. a cura di Ant. Lombardini. Siena 1850). — Agostino Neri Castello e badia di Poggio Marturi presso Poggibonsi in: Miscell. stor. della Valdelsa II (1894) 113 sq. III (1895) 9 sq. 122 sq. 197 sq. IV (1896) 80 sq. — Vitt. Vanni Per l'origine di Poggibonsi ib. VIII (1900) 193 sq.

Quaestionem circa locum Podii Bonitii, Burgi et Podii de Martura, aliorumque locorum circum adiacentium agitare nostrum non est. Memorare tantum oportet, magnam et diuturnam controversiam de his locis inter civitates et episcopos Florentinos et Senenses saec. XII et XIII fuisse. Denique plebatus Poggibonsi a Clemente VIII a. 1592 ab episcopatu Florentino seiunctus et novae dioecesi Collensi unitus est (cf. Colle in Valdelsa).

Ecclesia s. Mariae ad Marturam.

Antiqua haec ecclesia, a plebano et canonicis recta, saec. XII magnam cum monasterio s. Michaelis de Martura litem sustinuit, ut docent instrumenta, quae ex chartis monasterii s. Michaelis sumpsimus (cf. Strozzi XR f. 115).

De archivo nullam habemus notitiam. Hadriani IV diploma (n. 5) legimus solum apud Stroctium inter schedas ex scripturis s. Crucis de Florentia depromptas.

C = Carlo sen. Strozzi Spoglio HH 1230, s. XVII, Firenze Bibl. naz. II IV 379, olim Magliab. XXV 594; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 143.

**1* *(1059—61)*

Nicolaus II concedit privilegium protectionis, et confirmat primitias, integras partes decimationis et testamenta mortuorum et vestimenta aut oblationes, etiam in burgo vel extra burgum Marturiensem.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

Similia privilegia Nicolaum II aliis plebibus Florentini episcopatus concessisse notum est.

**2* *(1061—73)*

Alexander II concedit privilegium.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. 4741.

**3* *(1120—24)*

Calixtus II concedit privilegium.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

**4* *(1153—54)*

Anastasius IV concedit privilegium.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

5 *Roma S. Pietro 1155 mai. 6*

Hadrianus IV Theoderico plebano etc.: ad exemplar Nicolai *(n. 1)*, Alexandri *(n. 2)*, Calixti *(n. 3)* et Anastasii *(n. 4)* suscipit ecclesiam s. Mariae ad Marturam sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, primitias, integras partes decimationis et quicquid vel in testamentis mortuorum vel in vestimentis aut in oblationibus, etiam in burgo vel extra burgum Marturiensem Nicolaus pp. concessit *(n. 1)*; sancit, ut Florentinus ep. ecclesiam illicitis vel indebitis exactionibus nullo tempore gravare praesumat; adicit, ut infra parochiae plebis fines nullus ecclesiam seu cappellam audeat aedificare; statuit, ut aliquem de parochianis nullus abbas vel quilibet alius audeat ullatenus sepelire. — Piae postulatio. Ego Adrianus etc. Subscr. 14 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 2 non. maii, ind. 3, inc. d. a. 1155, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 1.

C p. 380. — Edd. Lami Mon. IV 11 = Migne CLXXXVIII 1411 n. 42. — Regg. J. 6868. JL. 10050.

6 *Laterano (1157—59) april. 29*

Hadrianus IV Marturen. plebano: mandat, quatenus allodium vel possessionem Marturen. monasterio restituat.

v. Mon. s. Michaelis de Martura n. 8.

7 *(1159—71)*
Alexander III canonicis de Martura: praecipit, quatenus abbati et fratribus de Martura iura et libertates suas conservent.
v. Mon. s. Michaelis de Martura n. 10.

8 *Tusculanum (1171—72) april. 23*
Alexander III plebano et fratribus s. Mariae de Martura: iniungit, quatenus antiquas sepulturas mon. s. Michaelis de Martura liberas ipsi dimittant etc.
v. Mon. s. Michaelis de Martura n. 11.

*9 *(Tusculanum 1171—72 april. 23)*
Alexander III mandat Florentino ep., quod plebanum et fratres s. Mariae de Martura ad exsequendum suum praeceptum *(n. 8)* compellat.
v. Mon. s. Michaelis de Martura n. 12.

*10 *(1172—73)*
Alexander III delegat Hugonem Vulterranae eccl. archipresb. et Maurum abbatem de Spongia ad cognoscendas lites inter plebanum de Martura eiusque fratres ex una parte et abbatem eiusque fratres ex altera.
v. Mon. s. Michaelis de Martura n. 13.

11 *Anagni (1173—74) sept. 18*
Alexander III plebano et clericis Marturen.: praecipit, quatenus abbati et fratribus Marturen. monasterii coram iudicibus a sese delegatis *(n. 10)* in continenti respondeant etc.
v. Mon. s. Michaelis de Martura n. 14.

12 *(Anagni 1173—74 sept. 18)*
Alexander III Vulterrano archipresb. et abbati de Spongia: mandat, quatenus plebanum et clericos Marturen. compellant, ut abbati et fratribus Marturen. in continenti super ipsorum quaestionibus respondeant.
v. Mon. s. Michaelis de Martura n. 15.

*13 *(1174)*
Alexander III mandat Vulterrano archipresb. et abbati de Spongia, ut plebanum et fratres eccl. s. Mariae de Martura et abbatem et fratres mon. de Martura ante ipsorum praesentiam convocent etc.
v. Mon. s. Michaelis de Martura n. 18.

Monasterium s. Michaelis de Martura.

Strozzi XR f. 145'. — Lubin p. 209. — G. Grandi Vita s. Bononii abbatis auctore Ratberto monacho in: Calogerà Raccolta d' opuscoli XXI (In Venezia 1740) 221 sq. — Cappelletti XVII 301 sq. — A. Neri in Miscell. stor. della Valdelsa II 113 sq. III 9 sq. 122 sq. 197 sq. IV 80 sq.

S. Michaelis monasterium in castro Marturi conditum in honorem s. Michaelis et b. Mariae et s. Iohannis evang. et b. Nicolai et munificentissime dotatum ab Hugone marchione circiter a. 997 aut a. 998, Bononio abbati monachisque ex ordine b. Benedicti est commissum (cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 116 sq.), idemque iuris et proprietatis b. Petri esse, ipse Alexander III

declaravit (n. 10), cuius temporibus gravem contra plebanum et canonicos ecclesiae s. Mariae ad Marturam litem abbas sustinuit. Monasterium floruit usque ad Eugenium IV, qui in commendam dedit. A. 1444 nov. 29 coniungitur cum monasterio monialium Paradisi ord. s. Brigittae extra muros Florentiae, quod Clemente XII iubente a. 1734 cessit nosocomio Bonifatii in via s. Galli Florentiae (cf. Follini Firenze ill. IV 309 sq.). Monasterii olim locupletissimi pauca supersunt (cf. Targioni Tozzetti [2] VIII 42).

Archivum exstat hodie in R. archivo Florentino (Spedale di S. Giovanni Battista detto di Bonifazio di Firenze, Spoglio t. 14); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 4. Chartas exscripsit Carolus sen. Strozzi in Spoglio FF 1228 p. 31 sq. et SS 1240 p. 127 sq., s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXVII 300. 307; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 143. 144.

A = Orig. Firenze Arch. di stato (Spedale di Bonifazio).
B = Cop. ib.
C = Carlo sen. Strozzi Spoglio SS 1240, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXVII 307.
D = Gio. Lami Carte diplomatiche vol. III, s. XVIII, Firenze Bibl. Riccard. cod. 3813.

†**1* *(816—17?)*

Stephanus (IV?) concedit privilegium.

Laud. in n. 5. — Reg. PflugkH. Iter p. 180 n. 65 ut bullam Stephani VI. JE. —.

†**2* *(867—72?)*

Hadrianus (II?) concedit privilegium.

Laud. in n. 5. — Reg. PflugkH. Iter p. 179 n. 53. JE. —.

†**3* *(872—82?)*

Iohannes (VIII?) concedit privilegium.

Laud. in n. 5. — Reg. PflugkH. Iter p. 180 n. 61. JE. —.

†**4* *(891—96)*

Formosus concedit privilegium.

Laud. in n. 5. — Regg. PflugkH. Iter p. 181 n. 67. JL. 3503.

5 *Lucca 1068 nov. 1*

Alexander II Widrico abbati etc.: confirmat monasterio s. Michaelis in castello de Martura omnia, quae Hugo marchio concessit ⟨et quicquid a Stephano *(n. †1)*, Hadriano *(n. †2)*, Iohanne *(n. †3)*, Formoso *(n. †4)* et a regibus concessum est⟩, et concedit libertatem ab omni saeculari vel episcopali exactione et ius eligendi abbatem ab apost. sede consecrandum. — Desiderium quod religiosorum. Dat. Lucae kal. nov. p. m. Petri S. R. E. subdiac. ac bibl., a. 8 pont. d. Alexandri pp. II, a. videlicet inc. d. 1068, ind. 6.

B s. XII. [D]. — Edd. PflugkH. Acta II 106 n. 141 ex B. Neri l. c. III 198 Exc. ex B. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 651 n. 3438a. Davidsohn Forschungen I 177 n. 27. JL. 4655.

Privilegium hoc spurium esse Davidsohn l. c. contendit, quia in eo privilegia Hadriani et Formosi laudentur, quum monasterium ipsum tantum saec. X ex. conditum sit. Sed textus nulli dubio locum praebet; sequitur enim eandem formulam, ex antiqua Diurni c. CI (ed. Sickel p. 133) emanatam, quae invenitur in

Leonis IX et Victoris II privilegiis JL. 4233. 4336 et Gött. Nachr. 1901 p. 84 n. 2. Quae in nostro privilegio circa privilegia Stephani, Hadriani, Iohannis et Formosi leguntur, profecto fide carent. Quum vero eadem eisdem verbis in Gregorii V et Leonis IX privilegiis pro monasterio s. Salvatoris in Monte Amiata JL. 3864. 4232 reperiantur, evidentissime patet, ea ex quodam Amiatino privilegio aut scriptoris negligentia transcripta aut falsarii audacia interpolata esse. Certe ex notis chronologicis colligitur, verum Alexandri II privilegium fuisse.

6 *(1099—1118)*

Paschalis II [Iohanni abbati etc.]: suscipit mon. b. Michaelis infra castellum q. d. Marturi sub tutelam apost. sedis, confirmat bona, et concedit decimas et primitias, removet episcoporum seu episcopalium ministrorum exactiones, et concedit sepulturam liberam.

B s. XII Exc. [D]. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 146 n. 3 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 215 n. 268. JL. 6576.

7 *Roma 1133*

Innocentius II Rodulfo abbati etc.: confirmat monasterio b. Michaelis Marturensi possessiones propriis nominibus adnotatas, decimas et primitias et iura. — Religiosis desideriis. Dat. Romae ap. s. Petrum a. D. 1134, pont. d. Innocentii pp. II a. 4.

B s. XV. — Ed. PflugkH. Acta II 277 n. 316 ex B ad a. 1134 ian.—feb. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 657 n. 5462a ad a. 1133 feb.—iun. (cf. p. 700). JL. 7628 ad a. 1133 mai.

Formula „Dat. Romae ap. s. Petrum“ in Innocentii II privilegiis minime invenitur. Legendum itaque esse „Dat. Romae ap. montem Aventinum“ (cf. JL. 7622—27) putat Loewenfeld. Hoc Innocentii II privilegium laudatur quoque in Gregorii IX bulla a. 1228 feb. 16 (ed. Auvray Les reg. de Grégoire IX t. I 101 n. 180). — Inter chartas monasterii s. Michaelis exstat libellus querulus ad domnum apostolicum et cardinales de ecclesia in loco Stipula (ed. Rena e Camici IV a 79 n. 12, qui p. 32 sq. rem ad Innocentium II refert). Sed quis hunc libellum ad papam miserit, in dubio versatur (aliter Davidsohn Forschungen I 75).

8 *Laterano (1157—59) april. 29*

Hadrianus IV Marturen. plebano: mandat, quatenus allodium vel possessionem Marturen. monasterii nullo modo recipiat et receptum eidem monasterio cum integritate restituat, allodia quoque et possessiones eius infestare seu inquietare in aliquo nulla ratione praesumat. — Ex iniuncto. Dat. Lat. 3 kal. mai.

A. [C p. 140]. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 320 n. 15 ex C. — Reg. Davidsohn Forschungen I 180 n. 50. JL. —.

Littera clausa. In tergo: „Marturen. plebano“.

9 *Laterano 1159 mai. 1*

Hadrianus IV abbati etc.: suscipit mon. s. Michaelis de Martura sub apost. protectione, confirmat possessiones et allodia, et statuit, ut in allodio monasterii ecclesiam vel hospitale seu aliquod aedificium nullus aedificare praesumat. — [Religiosis desideriis]. Ego Adrianus etc. Subscr. 10 card. Dat. Lat. p. m. Hermanni d. pp. subdiac. et scriptoris, kal. mai., ind. 7, inc. d. a. 1159, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 5.

B s. XV. — Ed. PflugkH. Acta III 200 n. 188 ex B. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 668 n. 7117a. JL. 10564.

Quae contra fidem privilegii v. Pflugk-Harttung fabulatur, minime curamus (cf. Davidsohn Forschungen I 180 n. 50).

10 *(1159—71)*

Alexander III canonicis de Martura: praecipit, quatenus abbati et fratribus de Martura iura et libertates suas conservent. — Quanto vos ampliori.

B s. XII. — Ed. PflugkH. Acta III 281 n. 305 ad a. 1159—81. — Regg. PflugkH. Iter p. 290 n. 722. JL. 14011 ad a. 1159—81.

Controversiam hanc inter monasterium s. Michaelis et plebem s. Mariae de Martura Alexander III postea (circiter a. 1173) Hugoni archipresb. Vulterrano et Mauro abbati de Spugna (n. 13) commisit, unde evincitur, tum rescriptum hoc tum quod collegimus sub n. 11, prius data fuisse.

11 *Tusculanum (1171—72) april. 23*

Alexander III plebano et fratribus s. Mariae de Martura: iniungit, quatenus antiquas sepulturas monasterii s. Michaelis de Martura liberas ipsi et absolutas dimittant et ut festum b. Luciae et alias festivitates, quas supradicti fratres speciales habent, sollemniter celebrare nullatenus attemptent. — Audivimus et vehementi. Dat. Tusculan. 9 kal. madii.

B s. XII. — Ed. PflugkH. Acta III 283 n. 309 ex B ad a. 1171—81. — Regg. PflugkH. Iter p. 291 n. 732. JL. 14285 ad a. 1171—81.

**12* *(Tusculanum 1171—72 april. 23)*

Alexander III mandat Florentino ep., quod, si plebanus et fratres s. Mariae de Martura praeceptum suum *(n. 11)* exsequi distulerint, eos ad exsequendum infra 30 dies compellat.

Laud. in n. 11. — Reg. JL. —.

**13* *(1172—73)*

Alexander III delegat Hugonem Vulterranae eccl. archipresb. et Maurum abbatem de Spongia ad cognoscendas lites et controversias inter plebanum de Martura et eius fratres ex una parte et abbatem et fratres ex altera.

Laud. in n. 14. — Reg. JL. —.

14 *Anagni (1173—74) sept. 18*

Alexander III plebano et clericis plebis Marturen.: praecipit, quatenus, actione, quam adversus abbatem et fratres Marturen. monasterii intendunt, proposita et responsione facta, eidem abbati et fratribus coram iudicibus a sese delegatis *(n. 13)* in continenti respondeant. Mandat etiam, ut hospitale de Calcinaria, quod b. m. Innocentius pp. sub b. Petri protectionem recepit, nullatenus perturbare praesumant. — Miramur plurimum. Dat. Anagniae 14 kal. oct.

B s. XII. [App. conc. Lat. l. XI c. 2. Comp. I l. II t. 4 c. 3 et in aliis collectionibus]. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 85. Mansi XXII 323 n. 2. Friedberg Quinque compilationes p. 13. PflugkH. Acta III 244 n. 249 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 809 n. 1040. J. 9191 ad a. 1159—81. JL. 12666 ad a. 1173—76.

15 *(Anagni 1173—74 sept. 18)*

Alexander III Vulterrano archipresb. [*al.* episcopo] et abbati de Spongia: mandat, quatenus, actione plebani et clericorum Marturen. proposita et

responsione facta, eosdem compellant, ut abbati et fratribus Marturen. in continenti super ipsorum quaestionibus respondeant. — Ex litteris vestris.

App. conc. Lat. l. XI c. 1. Comp. I l. II t. 4 c. 2. Decr. Gregorii IX l. II t. 4 c. 1 et in aliis collectionibus. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 84. Mansi XXII 323 n. 1. Friedberg II 256. — Regg. J. 9190 et JL. 14129 ad a. 1159—81.

Laudatur quoque in n. 14 et simul eodemque tempore missum est.

16 *(1159—74)*

[Alexander III abbati etc.]: confirmat possessiones propriis nominibus adnotatas, decimas et primitias et iura *(ut supra n. 7).*

B s. XII Exc. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 178 n. 25 ex B. — Reg. JL. —.

Hoc privilegium ipse Alexander III remitti iussit (cf. n. 17). Laudatur quoque in Gregorii IX bulla a. 1228 feb. 26 (ed. Auvray Les reg. de Grégoire IX t. I 101 n. 180).

17 *(1174)*

Alexander III abbati et fratribus de Martura: praecipit, quatenus privilegium, nuper a sese impetratum *(n. 16)*, ad suam praesentiam cum nuntio transmittant, quia I(ulius) Florentinus ep. per litteras sibi intimavit, quaedam capitula eidem privilegio inserta obvia rationi videri. — Causam, quae vertitur.

App. conc. Lat. l. VIII c. 15. Comp. I l. II t. 13 c. 19. Decr. Gregorii IX l. II t. 20 c. 19 et in aliis collectionibus. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 102. Mansi XXII 308 n. 15. Friedberg II 321. — Regg. J. 9075. JL. 14010 ad a. 1159—81.

Tempus colligitur ex sententia iudicum delegatorum (cf. n. 18).

**18* *(1174)*

Alexander III mandat Vulterrano archipresb. et abbati de Spongia, ut plebanum et fratres eccl. s. Mariae de Martura et abbatem et fratres mon. de Martura ante ipsorum praesentiam convocent et causam concordia vel iustitia mediante decidant, privilegio tamen a sese abbati nuper concesso *(n. 16)* in hac causa nullum impedimentum praestante.

Laud. in n. 17. — Reg. JL. —.

Sententia ipsa ab Hugone Vulterranae eccl. archipresb. et Mauro abbate de Spongia de re prolata est a. 1174 dec. 20 (ed. PflugkH. Iter p. 499 n. 84).

19 *(1175)*

Alexandro III monachi Marturen. insinuant contra sententiam ab archipresbytero Vulterrano prolatam *(cf. n. 18)*, eam per appellationem infra legitimos dies suspendentes.

A. — Reg. JL. —.

**20* *(1191—92)*

Celestinus III committit Rustico Senen. archipresb. et Bernardo s. Eugenii Senen. abbati causam inter Rainerium plebanum s. Petri in Bossolo ex una parte et presb. Marcum et Rolandum Marturen. mon. abbatem ex altera de ecclesia s. Cassiani, praecipiens, ut presbyterum illum Marcum, appellatione et excusatione cessante, cogant, plebano debitam oboedientiam et subiectionem impendere.

Laud. in eorundem iudicum delegatorum sententia a. 1192 april. 23 lata (A. C p. 139). — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Agnetis in Podio Bonizi.

Inter ecclesias Florentini episcopatus, quae sedi apostolicae censum solvere consueverunt, Albinus et Cencius (ed. Fabre-Duchesne II 111; I 65) referunt:

„Ecclesia sanctae Agnetis sita in Podio Bonithi [Bonici] I morabutinum."

Hanc s. Agnetis ecclesiam Rainerius ep. Senensis permissu Hadriani IV in fundo, a Guidone comite b. Petro concesso, construxit, ut apparet ex ipsius Hadriani IV privilegio a. 1155 iul. 21 JL. 10090 Rainerio ep. indulto (cf. Siena, Episc. n. 35). Pro hac re Senensis episcopus sedi apostolicae singulis annis censum 1 bizantii solvit. Postea autem Hadrianus IV a. 1156 dec. 3 et Lucius III a. 1182 dec. 29 (cf. Firenze, Episc. n. 19. 27) hanc concessionem revocarunt, quum ea in praeiudicium et detrimentum Florentini episcopatus facta esset; Alexandro III tamen a. 1176 iun. 22 et Clemente III a. 1188 ian. 28 (cf. Siena, Episc. n. 41. 44) Senensi episcopatui iura spiritualia circa ecclesiam s. Agnetis restituentibus. Innocentius III denique definitivam de hac causa sententiam in favorem Florentini episcopi protulit. Albinus inde et Cencius ecclesiam s. Agnetis in Podio Bonizi sub Florentino episcopatu posuerunt.

Quaestionem, utrum haec s. Agnetis ecclesia eadem fuerit atque ecclesia et plebs s. Agnetis in Tarciano (cf. Siena), praeterimus.

Calcinaja.

Domus hospitalis in Calcinaria.

Hospitali domui de Calcinaria in fundo constructae, quem Matilda comitissa et Guido comes, ut videtur, b. Petro obtulerant, Innocentium II privilegium protectionis concessisse, ex Alexandri III rescripto ad plebanum et clericos plebis Marturen. a. 1173—74 sept. 18 JL. 12666 misso comperimus. Posita fuit haud procul ab oppidis Staggia et Poggibonsi in valle Elsae fluminis (cf. Repetti I 389; IV 480). Recensetur etiam ab Albino et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 63):

„Hospitale situm in loco q. d. Ad pontem Bonici secus stratam VI paria ferri".

Eadem fuisse videtur ac illa domus hospitalis prope burgum Marturam, quam Hadrianus IV ecclesiae s. Mariae ad Marturam a. 1155 mai. 6 JL. 10050 confirmavit. De variis hospitalibus domibus prope Poggibonsi cf. Neri in Miscell. stor. della Valdelsa III (1895) 204 not. 1; VIII (1900) 184 sq.

**1* *(1130—43)*

Innocentius II recipit hospitale de Calcinaria sub b. Petri protectione.

Laud. in Alexandri III rescripto a. 1173—74 sept. 18 (v. Mon. s. Michaelis de Martura n. 14). — Reg. PflugkH. Iter p. 806 n. 1023. JL. —.

Monasterium s. Mariae et s. Bartholomaei in Bono solatio.

(Buonsolazzo)

Plac. Puccinelli Istoria di Ugo il Grande p. 34 sq. — Lubin p. 54. — Lami Mon. I 207 sq. — Repetti I 8. — Cappelletti XVI 698. — Janauschek Orig. Cistercien. p. 269 n. 701.

Monasterium ab Hugone marchione in honorem s. Mariae et s. Bartholomaei in solitudine loci q. d. Bonum solatium, in agro Mucellano, conditum fuisse, narrat Puccinelli, sed fidem non meret (cf. Galletti Ragionamento dell' origine e de' primieri tempi della badia Fiorentina p. 99). Primam enim huius monasterii memoriam invenimus saec. XI. Fuit monachorum ordinis s. Benedicti, quibus expulsis, a. 1320 Cisterciensibus in monasterio s. Salvatoris de Septimo degentibus commissum est. A. 1705 sept. 19, iubente Clemente XI, transiit ad monachos de Trappa, qui ibi permanserunt usque ad suppressionem a. 1782; cf. Giacómo ab. di Buonsollazzo Breve ragguaglio delle costituzioni delle badie della Trappa di Buonsollazzo e di Casamari (In Firenze 1718).

Monasterium s. Mariae in Bono solatio, postea vulgo s. Bartholomaei, quamquam pro protectione a sede apostolica suscepta censum Lateranensi palatio solvere tenebatur, in Cencii Libro censuum S. R. E. minime reperitur.

Documenta, quae ad hoc monasterium pertinent, inter chartas monasterii Septimiani in R. archivo Florentino inveniuntur. Praeter codices, quos supra p. 52 notavimus, iis quoque usi sumus, qui sequuntur:

C = Liber monasterii s. Bartholomaei de Bono solatio, mb. s. XIV, Firenze Arch. di stato Patr. eccl. C XVIII 303.
D = Collecta quorundam privilegiorum, indultorum et literarum apostolicarum ac instrumentorum pertinentium ad provincias Tusciae et Lumbardiae Cistercien. ord., mb. s. XVII, ib. Patr. eccl. C XVIII 2.
K = P. L. Galletti Bolle e brevi pontifizi vol. I, s. XVIII, cod. Vat. lat. 8030; cf. PflugkH. Iter p. 135 et Gött. Nachr. 1903 p. 24.

1 *Laterano 1144 feb. 27*

Celestinus II Lamfranco abbati etc.: suscipit mon. s. Mariae de Bono solacio sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit ius electionis et sepulturam liberam, sub censu 12 den. Lucen. monetae annis singulis persolvendo. — Quoniam sine verae. Ego Celestinus etc. Subscr. 10 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 4 kal. mart., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Celestini pp. II a. 1.

A. [D p. 10. E p. 387. F f. 238'. H p. 54. I p. 12. K f. 12]. — Edd. Ughelli [1] *III 135;* [2] *III 104* (ind. 10, inc. d. a. 1192) = *Migne CLXXIX 810 n. 43,* = *La Farina Rischiarazioni e documenti* [2] *IV 208 n. 29. — Regg. J. 6021 ad feb. 26. JL. 8502.*

Ecclesia s. Mariae de Vigesimo.

Strozzi XR f. 111'. — Brocchi Descrizione del Mugello p. 142 sq. — Repetti I 201. — Cappelletti XVI 700. — Gius. Baccini S. Maria a Vigesimo presso Barberino di Mugello (Firenze 1885).

Ambrosius abbas monasterii s. Michaelis de Passiniano a. 1120 in loco, a Iohanne Faesulano episcopo concesso, canonicam s. Mariae de Vigesimo instituisse traditur. Recta a priore, permansit in iure et proprietate fratrum Passinianensium usque ad saec. XV (cf. Alexandri III et Celestini III privilegia pro monasterio Passinianensi JL. 14053. 16732). Tunc ecclesia in commendam data est, sed a. 1552, Iulio III confirmante, unitur congregationi Vallumbrosanae. Monasterio suppresso a. 1784, est hodie ecclesia parochialis ad plebem s. Silvestri de Barberino in agro Mucellano pertinens (cf. Santoni Raccolta p. 376).

De codd. cf. Vallombrosa (Fiesole).

1 *Anagni 1176 oct. 15*

Alexander III Ugoni priori etc.: suscipit ecclesiam s. Mariae de Vigesimo sub apost. protectione, confirmat possessiones et quicquid b. m. Benedictus Faesulanus ep. concessit, sepulturas parochianorum, libertates, immunitates et consuetudines, et concedit ius recipiendi clericos vel laicos, et facultatem, cum generale interdictum terrae fuerit, clausis ianuis divina officia celebrare, salva sedis apost. auctoritate et in omnibus monasterii de Passiniano reverentia et subiectione. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 13 card. Dat. Anagniae p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., id. oct., ind. 9, inc. d. a. 1177, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 18.

[C f. 115 dep. =] D 111 f. 394. E f. 157'. I f. 34. K p. 819. R]. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 51. Fraikin Bulles inédites in: Annales de Saint-Louis-des-Français III (1898) 70 ex E. — Regg. Nardi Cat. ss. pontif. p. 2 ad a. 1177. PflugkH. Iter p. 280 n. 664 ex E. JL. 12736.

Monasterium s. Petri de Luco.

Fortunius Hist. Camald. I 119 sq. — Strozzi XR f. 185' sq. — Lubin p. 195. — Farulli Istoria cronol. del mon. degli Angioli di Firenze p. 247 sq. — Masetti (Farulli) Teatro storico p. 282 sq. — Brocchi Descrizione del Mugello p. 106 sq. — Mittarelli Ann. Camald. III 29 sq. — Repetti II 928.

Conditum a Rodulpho Camaldulensi priore a. 1085 ex largitione Gothici (cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 343) et monialibus sub provisione Camaldulensis prioris commissum est. Enumeratur inter monasteria a Camaldulensibus dependentia in Paschalis II privilegio JL. 6014, atque privilegiis munitum fuit tum a summis pontificibus tum a Friderico imp. a. 1185 aug. 2 Stumpf Reg. 4430. A. 1356 moniales propter bella locum reliquerunt, sese transferentes Florentiam in ecclesiam s. Martini de Cambiate, ubi per-

manserunt usque ad saec. XVIII, quando monasterium suppressum est (cf. Mittarelli Ann. Camald. VI 34).

De situ monasterii de Luco in agro Mucellano cf. Davidsohn Forschungen I 63.

Congregatione monialium suppressa, archivum transiit ad R. archivum Florentinum (Monastero di Luco, Spoglio t. 25 et R. Acquisto Spoglio t. 83); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 14. Indicem chartarum, olim in bibliotheca s. Michaelis de Muriano exsistentem „Tabularium sanctimonialium s. Petri de Luco" cod. 1085, laudat Mittarelli Bibl. codd. mss. s. Michaelis Venetiarum p. 367. In ipso archivo invenitur „Indice cronologico dei documenti antichi del ven. monastero di S. Pietro di Luco da Gio. Grisostomo Stradinari a. 1777" Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 155 vol. 23. Chartas transcripsit Carolus sen. Strozzi.

A = Orig. Firenze Arch. di stato (Monastero di Luco).
B = Cop. ib.
C = Codex pervetustus membranaceus, olim penes Grandium (cf. Mittarelli Ann. Camald. III 297), nunc desideratur.
D = Carlo sen. Strozzi Spoglio OO 1236, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXVII 304 p. 259 sq.; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 143.
E = Documenti antichi del monastero di Luco vol. I. II, s. XVII, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 155 vol. 24. 25.
F = G. Grandi Contractuum etc. vol. XIX, s. XVIII, Pisa Bibl. dell' Università; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 600.

1 *Bibbiena 1107 oct. 3*

Paschalis II Beatrici abbatissae etc.: confirmat quaecumque praedia ex oblatione Gothici et ex concessione Rodulfi Camaldulen. prioris possidet et possessiones propriis expressas vocabulis, et statuit, ut locus ipse semper sub Camaldulen. prioris provisione permaneat. — Austri terram. Ego Paschalis etc. Dat. ap. Biblenam p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 5 non. oct., ind. 1, d. inc. a. 1108, pont. autem d. Paschalis II pp. 9.

A. [D p. 257. E I p. 217. F]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 204 n. 141 ex A = Migne CLXIII 228 n. 234. — Regg. Fortunius Hist. Camald. I 121 = Ughelli [1] III 112; [2] III 86. Farulli Istoria cronol. p. 249. Farulli Teatro p. 287. J. 4582. JL. 6171.

2 *San Genesio 1147 feb. 7*

Eugenius III Biniae abbatissae etc.: suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat possessiones *(ut in n. 1)*, concedit sepulturam liberam, et statuit, ut locus ipse semper sub Camaldulen. prioris provisione permaneat. — Quoniam sine verae. Ego Eugenius etc. Subscr. 10 card. Dat. ap. s. Genesium p. m. Guidonis S. R. E. diac. card. et canc., 7 id. feb., ind. 10, inc. d. a. 1146, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 2.

A. [B s. XII. B s. XIV. C dep. D p. 261. E II]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 440 n. 284 ex B = Migne CLXXX 1190 n. 156. — Regg. Fortunius Hist. Camald. I 121 = Ughelli [1] III 112; [2] III 86. Farulli Istoria cronol. p. 250. Farulli Teatro p. 288. Luchi Mon. mon. Leonen. p. 12. J. 6287. JL. 9001.

*3 *(1159—77)*

Alexander III abbatissam et moniales de Luco privilegio apost. sedis munit et ea, quae mon. legitime possidet, eis auctoritate apost. confirmat.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

Alexandrum III privilegium Eugenii III (n. 2) confirmasse, ex hac notitia facile intelligitur.

4 *Venezia (1177) mai. 31*

Alexander III episcopo et praeposito Florentin.: praecipit, quatenus monasterium de Luco in his, quae ei concessa sunt ab Eugenio *(n. 2)* et a se ipso *(n. 3)* tam in decimis quam in sepulturis et aliis confirmata, manutenere curent. — Attendentes quomodo. Dat. Venetiis in Rivo alto 2 kal. iun.

A. [D p. 295 (3 kal. iun. a. 1246). *E II p. 92* (9 kal. iun.)*]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 72 n. 46 ex vitiato exemplari. PflugkH. Acta III 257 n. 264 ex A. — Regg. Fortunius Hist. Camald. I 122 ut Alexandri IV bullam ad a. 1246 = Ughelli [1] III 112; [2] III 86. Farulli Istoria cronol. p. 250 et Farulli Teatro p. 288 ad a. 1256 iun. 13. PflugkH. Iter p. 281 n. 671. JL. 12856.*

Exemplum vitiosum, quo usus est Mittarelli, frustra a nobis quaesitum, praebet „Datum Venetiis in Rivo alto a. D. 1164, 6 kal. iun. p. m. Alberici card. et S. R. E. cancellarii". Has notas chronologicas, licet corruptas, ex Alexandri III deperdito privilegio (n. 3) depromptas esse verisimile est.

5 *Verona 1186 mart. 13*

Urbanus III abbatissae etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 2)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Prudentibus virginibus. Ego Urbanus etc. Subscr. 14 card. Dat. Veronae p. m. Transmundi S. R. E. not., 3 id. mart., ind. 4, a. inc. d. 1185, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

A. [Insert. bullae Eugenii IV a. 1435 feb. 13: Roma Arch. Vat. Reg. Lat. t. 335 f. 60 = Arm. XXXI t. 54 f. 720 et Arm. XXXI t. 48 f. 343. D p. 264. E II p. 139 Exc.]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 135 n. 84 ex A = Migne CCII 1370 n. 24. — Regg. Fortunius Hist. Camald. I 122 = Ughelli [1] III 112; [2] III 86. Farulli Istoria cronol. p. 250. Farulli Teatro p. 288. J. 9805. JL. 15552.

Monasterium s. Petri de Musceto.

(Moscheta)

Strozzi XR f. 193'. — Lubin p. 219. 244. — Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 264 sq. — Lami Mon. I 605 sq. — Repetti I 186. — Cappelletti XVI 702.

Montem Muscetum Anselmus comes de Petra mala, ut narrat Soldanus, b. Iohanni Gualberti concessit, qui ibi monasterium Vallumbrosanorum excitavit eique fidum suum discipulum Rudolphum primum loci abbatem praefecit. Monasterium s. Petri situm fuit in dioecesi Florentina, in agro Mucellano, in loco valde aspero, in summitate montis, qui vulgo Il Giogo vocatur. Enumeratur inter monasteria Vallumbrosanorum iam in Urbani II privilegio JL. 5433. Postea in commendam datum, saec. XVIII suppressum est.

Archivum interiisse videtur. Iam Soldanus conquestus est „pro hoc monasterio nullum particulare diploma obtentum fuisse hactenus se comperisse, licet tamen una cum aliis Vallumbrosanae congregationis reperiatur sub S. R. E. defensione a pluribus summis pontificibus receptum". Strozzi XR f. 193' refert privilegium Iohannis episcopi Florentini a. 1255, quo confirmantur privilegia Hadriani III et IV et Gregorii IV. Quod vero Gregorii IV privilegium haud dubie Gregorio IX tribuendum videtur; Hadriani IV privilegia inveni in Martini V regestis Vaticanis.

B = Insert. bullae Martini V a. 1422 dec. 12: Roma Arch. Vat. Reg. Lat. t. 234 [B^1] = Arm. XXXI t. 44, s. XVII, [B^2]; cf. Gött. Nachr. 1902 p. 500 et 1903 p. 530.

1 *(1154–59)*

Hadrianus IV Petro abbati etc.: suscipit mon. s. Petri de Musceto sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit ius recipiendi. — Religiosam vitam eligentibus.

B^1 f. 101'. [B^2 f. 330]. — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 528 n. 11 ex B^1. — Reg. JL. —.

2 *(1154—59)*

Hadrianus IV Petro abbati etc.: confirmat ecclesiam s. Crucis cum eius possessionibus propriis expressis vocabulis, interdicit, ut nemo in territorio praedictae ecclesiae ecclesiam vel oratorium aedificare praesumat, et concedit liberam sepulturam. — Iustis petentium desideriis.

B^1 f. 101'. [B^2 f. 330]. — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 529 n. 12 ex B^1. — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Peregrini iuxta Salternum.

Recensetur ab Albino et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 114; I 65):

„Ecclesia sancti Peregrini iuxta Salternum XII imperiales".

Ecclesia s. Peregrini sita fuit in valle superiori Salterni fluminis, haud longe ab oppido Fiorenzuola (cf. Repetti IV 95). Verum, documentis deficientibus, plura nescimus.

Praeterea legimus in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 65. 66):

„Ecclesia sanctae Mariae de Aalchon II solidos Lucensium.
Ecclesia sancti Stephani de Anchia XII Lucenses.
Ecclesia sanctae Mariae posita in Semefonti V solidos Lucensium."

Sed a quibus pontificibus his ecclesiis privilegium libertatis concessum fuerit, pariter ignoramus.

Quae insuper apud Cencium recensentur sub episcopatu Florentino, monasterium s. Mariae in Monticello (conditum a. 1217), domus hospitalis s. Bartholomaei et domus hospitalis s. Galli (erectum a. 1218), ad saec. XIII certe pertinent.

FIESOLE

(Faesulae)

Francesco de Cattani da Diacceto Vite dello invittissimo martire S. Romolo primo vescovo di Fiesole et di più altri santi vescovi suoi successori (In Fiorenza 1578). — Scipione Ammirato Vescovi di Fiesole, di Volterra e d'Arezzo (In Firenze 1637). — Ughelli [1] III 270 sq.; [2] III 210 sq. — Placido Puccinelli Vita ed azioni del b. Andrea di Scozia, diacono di S. Donato, vescovo di Fiesole etc. Con l'albero de' vescovi di Fiesole [1] (In Milano 1645); [2] (In Firenze 1676); cf. Acta SS. IV aug. 22 p. 539 sq. — Annali della chiesa di Fiesole, ms. s. XVII, Fiesole Arch. vescovile (Non vidi). — Dom. Tortoli Iurisdictio episcopi Faesulani in civ. Florentiae (Venetiis 1682). — Franc. Cionacci Schede appartenenti alla storia ecclesiastica di Fiesole, ms. s. XVII, Firenze Bibl. naz. II IV 405, olim Magliab. XXXVII 140 (cf. Moreni Bibl. I 269). — Claudio Boissin Memorie antiche e moderne della città di Fiesole, ms. s. XVII, Firenze Bibl. Moreniana C 25 (olim penes Dom. M. Manni, cf. eiusdem Osservazioni istor. sopra i sigilli antichi IV 59). — Luca Gius. Cerracchini Cronologia de' vescovi di Fiesole, ms. s. XVIII in. (teste Moreni Bibl. I 248). — Fr. Orlendi Orbis sacer et profanus II, 2 p. 1274 sq. — Dom. M. Manni Osservazioni istor. sopra i sigilli antichi IV 49 sq. — Petr. Franc. Foggini De primis Florentinorum apostolis exercitatio singularis (Florentiae 1740). — Fedele Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 292 sq. — F. Soldani Difesa degli atti di S. Romolo martire, discepolo di S. Pietro apostolo (In Firenze 1741). — P. F. Foggini La vera istoria di S. Romolo, vescovo e protettore di Fiesole (1742). — F. Soldani Lettera .. in risposta alla scrittura del dott. P. F. Foggini (Firenze 1742). — Iac. Gattolini Documenti per la vera istoria di S. Romolo vescovo, martire e protettore della città di Fiesole (In Venezia 1745). — I. Gattolini Dissertazione seconda con nuovi documenti per la vera istoria di S. Romolo (In Modena 1751). — Gius. Maria Brocchi Annotazioni al libro del Sig. Iac. Gattolini contro la vera storia di S. Romolo (s. l. et a.). — I. Gattolini Terza apologetica dissertazione sopra l'apostolato e martirio di S. Romolo (In Modena 1753). — Gio. Lami Dissertazione sopra S. Romolo vescovo di Fiesole e il tempo del suo vescovado in: Novelle letter. a. 1753 p. 465 sq. — I. Gattolini Quarta dissertazione sopra l' apostolato e martirio di S. Romolo (In Modena 1754). — A. M. Bandini Lettere XII sull' antica e moderna città di Fiesole e suoi contorni [1] (In Firenze 1776); [2] (Siena 1800). — Gius. Del Rosso Osservazioni su la basilica Fiesolana di S. Alessandro (In Firenze 1790). — Fr. Inghirami Memorie storiche per servire di guida all' osservatore in Fiesole (Fiesole 1832). — Repetti II 107 sq. — Cappelletti XVII 7 sq. — Dem. Macciò Nuova guida della città di Fiesole (Volterra 1869). — Fed. Bargilli La cattedrale di Fiesole (Firenze 1883). — Davidsohn Geschichte von Florenz I passim. — Arnaldo Cocchi San Romolo vescovo di Fiesole (Firenze 1905).

Episcopatus Faesulanus.

Faesulanae ecclesiae primum episcopum s. Romulum, ipsius b. Petri apostoli alumnum, fuisse pia traditio refert (cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 293 sq. et Forschungen I 69 sq.). Saec. VI med. legimus Rusticum episcopum Faesulanum ab Agapito I Constantinopolim missum. Temporibus Langobardorum Faesulana ecclesia destructa, clericos Lunam fugisse, ex Gregorii I epistola (n. 1) colligitur. Reaedificata sedes episcopii cum ecclesia cathedrali s. Petri et s. Romuli stabat primum in monte prope urbem Faesulanam, ubi postea monasterium s. Bartholomaei surgebat; inde Iacobus Bavarus episcopus Faesulanus eam intra moenia urbis transtulit et a. 1032 dedicavit (cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 158). Alexandro III summo pontifice, Rodulfus episcopus Faesulanus, ut Florentinorum molestias fugeret, sedem episcopalem ad oppidum Figline transferre voluit, sed, quamquam Alexandri III assensum obtinuit, eum Florentini, oppido Figlinensi penitus destructo, ut ab incoeptu desisteret, coegerunt (cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 507 sq. et Forschungen I 104 sq.). Itaque sedes cathedralis remansit Faesulis, episcopo tamen Florentiae in ecclesia s. Mariae in Campo (de qua cf. Richa Notizie istor. delle chiese Fiorentine VII 171 sq., Lami Mon. s. eccl. Florent. II 991 sq., (Follini) Firenze ill. IV 133 sq., Cocchi Le chiese di Firenze p. 196 sq.) residente. De translatione sedis episcopalis Faesulanae cf. quoque Innocentii III rescriptum a. 1205 dec. 16 Potthast Reg. 2625.

Episcopus Faesulanus prius Romano pontifici immediate subiectus, a. 1420 a Martino V una cum Pistoriensi Florentinae novae metropolitanae ecclesiae ut suffraganeus addictus est. Faesulana dioecesis amplissima multis abundabat monasteriis; praeter ea, quae inferius referemus, adnotare quoque iuvat monasteria monialium ord. s. Benedicti s. Martini de Maiano (cf. Repetti III 26 sq., qui librum ineditum Roberti Gherardi La villeggiatura di Maiano laudat, ubi memorantur privilegia Paschalis II, Innocentii II, Celestini II et Anastasii IV pro monialibus, sed haud dubie ad Faesulanos episcopos referenda; cf. Moreni Notizie istor. dei contorni di Firenze VI 84 sq., Gio. Baroni La parrochia di S. Martino a Maiano. Cenni storici (Firenze 1875), et s. Mariae de Rosano (cf. Repetti IV 819), monasteria s. Mariae de Poplena ex ordine Camaldulensium (cf. Repetti IV 578 sq. sub „Poppiena“), s. Salvatoris de Sophena (cf. Repetti I 193) et s. Mariae de Nerana sive de Tagliafuni (cf. Repetti I 195) ex ordine Vallumbrosanorum.

Catalogum ecclesiarum dioecesis Faesulanae ed. Lami Mon. s. eccl. Florent. I 539 sq. et alterum catalogum saec. XIII ib. III 1500 sq.

Faesulana archiva, quae iam saec. IX a crudelissima Normannorum gente devastata Vita s. Donati narrat (Acta SS. IX oct. 22 p. 657), nefanda custodum incuria miserrimam sortem passa, hodie paene ad nihilum redacta sunt. Perierunt Lotharii I, Ludovici II, Caroli III, Ludovici III, Heinrici II

imp. diplomata (cf. Davidsohn Forschungen I 173. 174 n. 1. 2. 4. 6. 11), privilegiis tamen Guidonis a. 889 (ed. Schiaparelli I diplomi di Guido e di Lamberto in: Fonti per la storia d'Italia XXXVI 3 n. 1), Ottonis II a. 982 (Mon. Germ. Dipl. II 322 n. 277) et Conradi II a. 1027 (Stumpf Reg. 1928) remanentibus.

Archivum episcopii, olim locupletissimum, ut patet ex Massarelli schedis et ex excerptis Stroctii, qui inventarium omnium chartarum etiamtum saec. XVII exstantium a. 1670 congessit (cf. *G* [3]), diu Florentiae in ecclesia s. Mariae de Campo custoditum, hodie est Faesulis in curia episcopi. Archivum vero canonicorum ecclesiae cathedralis nullum antiquum praebet documentum.

B = Cod. canonum, mb. s. XII, Firenze Bibl. naz. Conv. soppr. C 1. 2777 (ex monasterio s. Mariae de s. Sepulcro extra Florentiam).
C = Chartularium eccl. Faesulanae, mb. s. XIII—XVI, Fiesole Arch. vescovile; cf. Bresslau in N. Archiv III 116; Mazzatinti III 290 sq.
D = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XV t. 128; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 2 sq.
E = Angeli Massarelli Miscellanea vol. I, s. XVI, San Severino Bibl. comunale; cf. Bethmann in N. Archiv XII 562 et Gött. Nachr. 1898 p. 505 sq.
F = Ferd. Ughelli Monumenta, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3209 (XL 6); cf. PflugkH. Iter p. 92.
G = Carlo sen. Strozzi Scritture del vescovado di Fiesole esistenti in Firenze nell' archivio di S. Maria in Campo a. 1670 in Spoglio AA 1223, s. XVII, Firenze Bibl. naz. II IV 374, olim Magliab. XXV 591 [*G*[1]]; Spoglio BB 1224, s. XVII, ib. II IV 375, olim Magliab. XXV 591 [*G*[2]]; Spoglio PP 1237, s. XVII, ib. Magliab. XXXVII 305 [*G*[3]]; Spoglio GH 1047, s. XVII, ib. Magliab. VIII 1489 [*G*[4]]; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 142. 143.
H = (Benedetto Moneta) Documenti e carte riguardanti le memorie e l'osservazioni della contea di Turrichi, a. 1757, Fiesole Arch. vescovile; cf. PflugkH. Iter p. 18.

De archivis cf. Blume Iter italicum II 31. 49; Bethmann in Archiv XII 754; Bresslau in N. Archiv III 116; v. Pflugk-Harttung Iter p. 18; Mazzatinti Gli archivi della storia d' Italia III 290 sq.

1 *(599 mai.)*

Gregorius I Venantio ep. Lunen.: hortatur, ut iuxta petitionem Agrippini presb. et Servandi diac. eccl. Faesulanae in reparatione ecclesiarum, quae in ruinis esse perhibentur, usque ad 20 solidos conferat. — Quid petitio.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 143. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. X n. 44. Mansi X 239 n. 44. Troya Cod. dipl. Longob. I 489 n. 231. Cappelletti XVII 15. Migne LXXVII 1102 n. 44. Mon. Germ. Epp. II 140. — Regg. J. 1329 ad 600 aug. JE. 1668.

Faesulanus ep. iam laudatur in Gelasii I epistola ad Helpidium Volaterranum a. 496 missa (v. Volterra, Episc. n. 4), sed eius nomen ignoratur.

**2* *Roma 1027 april. 4*

Interventu ac petitione Iohannis XIX Conradus II imp. concedit Iacobo ep. monasterium s. Salvatoris in Alina.

v. Conradi II imp. privilegium Stumpf Reg. 1928. — Reg. JL. I p. 517.

3 *(1057)*

Stephanus IX clero populoque Faesulano: praecipit, ut bona ecclesiae, quae supersunt, custodiantur, quae male dispertita sunt, recolligantur; ut nullum pontificem, antequam ad eos ipse veniat, eligant neque ab aliquo electum suscipiant. Quodsi contigerit, se ipsum venire non posse, idoneos eis nuntios diriget, qui vice sua cum eis quod eis expedit providebunt. — Laudamus studium.

B f. 71. — Edd. Galletti Ragionamento dell' origine .. della badia Fiorentina p. 144 n. 16 ex B = Cappelletti XVII 39. Thaner in N. Archiv IV (1879) 401 ex B. — Reg. JL. 4379.

De re cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 213.

4 *1058 (dec.)*

G(erardus) Florentinae eccl. ep., in sede apost. electus papa (Nicolaus II), consecrat Iulittam, filiam Hugonis marchionis, consentientibus Faesulanae eccl. clericis, in abbatissam mon. s. Hylarii, statuens in praesentia Bonifatii S. R. E. card. Albanen. ep., ne aliquando aliquis Florentinus ep. pro praedicta consecratione praefatum monasterium ecclesiae suae vindicare audeat. — Humbertus de s. Rufina et Petrus de eccl. Tusculana, Romani episcopi, consentientibus Faesulanis canonicis, consecrant ecclesiam in Monte Muro et ecclesiam in Cultobono, salvo iure Faesulanae ecclesiae. — Ego Gerardus ep. ad apost. sedem electus ss. Ego Humbertus card. ep. ss. Ego Petrus ep. ss.

B f. 71'. — Edd. Galletti l. c. p. 145 ex B = Cappelletti XVII 40. Thaner l. c. p. 402 ex B. — Reg. JL. 4392.

cf. Mon. s. Hylarii de Alfiano n. 1 — Mon. s. Petri de Monte Muro n. 1 — Mon. s. Laurentii de Cultubono n. 1.

5 *Roma 1075 mart. 5*

Gregorius VII Faesulano clero et populo, maioribus videlicet atque minoribus: admonet, ut abstineant a querimonia contra Trasmundum ep., multis ac diuturnis inquisitionibus, immo divinis indiciis ad finem perducta, utque inter eos ulterius non sint schismata et contentiones. — Miramur satis. Dat. Romae 3 non. mart., ind. 13.

Reg. Gregorii VII lib. II ep. 57. — Edd. Carafa Epp. decr. III 660 n. 57. Ammirato p. 15. Ughelli [1] III 303; [2] III 235. Rena e Camici I^b 42 n. 11. Mansi XX 170 n. 57. Migne CXLVIII 409 n. 57. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 177. — Regg. J. 3695. JL. 4938.

6 *Laterano 1102 mart. 11*

Paschalis II Iohanni ep. etc.: confirmat arcem et civitatem Faesulanam cum ecclesiis et curtibus et terris adiacentibus episcopali ac dominicali iure possidendam, monasteria s. Salvatoris (de Alina), s. Bartholomaei, s. Martini (de Maiano), s. Gaudentii aliasque possessiones, ecclesias et plebes nominatim illustratas. — Iustis votis assensum. Scr. p. m. Petri not. reg. et scrin. s. pal. Ego Paschalis etc. Subscr. 5 card. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card., 5 id. mart., ind. 10 [12*H*], inc. d. a. 1103, pont. autem d. Paschalis II pp. 3.

F f. 93. G[1] p. 243. G[3] p. 1 Reg. G[4] f. 21. H. — Edd. Ughelli [1] III 305; [2] III 237 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 122 n. 16 = Bull. Rom. ed. Taur. II 226 n. 16, = Lami Mon. eccl. Florent. I 215, = Migne CLXIII 84 n. 67. — Regg. J. 4410. JL. 5898.

*7 1116

Paschalis II confirmat ecclesiae Faesulanae debitam reverentiam de cappellis omnibus suarum plebium.

G³ p. 1 Reg. — Reg. JL. —.

Laudatur quoque in n. 9. 11.

8 *Pisa 1134 nov. 16*

Innocentius II Iohanni ep. etc.: confirmat possessiones propriis nominibus adnotatas. — In eminenti apostolicae. Ego Innocentius etc. Subscr. 7 card. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 16 kal. dec., ind. 12, inc. d. a. 1135, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 5.

D f. 259 Exc. E. G² p. 292. G³ p. 1 Reg. H. — Edd. Ughelli ¹ III 310; ² III 241 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 222 n. 26 = Bull. Rom. ed. Taur. II 397 n. 26, = Lami Mon. I 216, = Migne CLXXIX 211 n. 161. — Regg. Ammirato p. 19. J 5477. JL. 7662.

9 *Laterano 1144 mart. 6*

Celestinus II Ionathae ep. etc.: suscipit eccl. Faesulanam sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, castella quoque et villas, sicut in privilegio Innocentii *(n. 8)* nominatim confirmata sunt, ordinationes etiam monasteriorum et baptismalium ecclesiarum et plebium, sicut per privilegium Paschalis *(n. 7)* concessum est, partem vero decimarum, oblationum, testamentorum et certorum reddituum ecclesiasticorum per episcopatum. — Ex commisso nobis. Ego Celestinus etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 2 non. mart., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Celestini pp. II a. 1.

D f. 274 Exc. E. G² p. 295. G³ p. 1 Reg. H. — Edd. Ughelli ¹ III 312; ² III 242 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 264 n. 5 = Bull. Rom. ed. Taur. II 474 n. 5, = Lami Mon. I 677, = Migne CLXXIX 815 n. 49. — Regg. Ammirato p. 20. J. 6028. JL. 8514.

*10 1150

Eugenius III confirmat nominatim possessiones, villas et castra, confirmando etiam privilegium Innocentii II *(n. 8)*.

G³ p. 1 Reg. — Reg. JL. —.

Laudatur quoque in n. 11.

11 *Laterano 1153 dec. 31*

Anastasius IV Rodulpho ep. etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 10)* suscipit Faesulanam eccl. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis *(etc. ut in n. 9)*. — Officii nostri. Ego Anastasius etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 2 kal. ian., ind. 2, inc. d. a. 1153, pont. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

D f. 316 Exc. E. G² p. 288. G³ p. 1 Reg. H. — Edd. Ughelli ¹ III 315; ² III 244 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 338 n. 6 = Bull. Rom. ed. Taur. II 605 n. 6, = Lami Mon. I 677, = Migne CLXXXVIII 1015 n. 25. — Regg. Ammirato p. 20. J. 6756. JL. 9794.

Recte iam animadvertit Davidsohn Forschungen I 91, verba „civitatem et arcem Faesulanam" interpolata esse. Eadem verba leguntur in n. 6; in n. 8 vero legimus „curtem et civitatem Faesulanam".

*12 (1154—59)
Hadrianus IV concedit privilegium pro episcopatu Faesulano contra quosdam de Castilione vallis Sevis.

G³ p. 1 Reg. — Reg. JL. —.

*13 (1154—59)
Hadrianus IV concedit privilegium contra Florentinos de restituendis damnis et expensis episcopo Faesulano.

G³ p. 1 Reg. — Reg. JL. —.

*14 (1167?)
Alexander III concedit privilegium, quod transferatur ecclesia Faesulana in castrum Figline, salvo iure monasterii Passinianensis et ceterorum monasteriorum.

G³ p. 2 Reg. — Reg. Davidsohn Forschungen I 180 n. 53 ad a. 1167. JL. —.
Laudatur quoque in n. 17.

*15 (1167?)
Alexander III concedit privilegium, quod transferatur ecclesia Faesulana, et concedit episcopo facultatem de ordinatione ecclesiarum (de Figline) et maxime de Pavellis.

G³ p. 2 Reg. — Reg. Davidsohn Forschungen I 180 n. 55 ad a. 1167. JL. —.
Laudatur quoque in n. 17.

*16 (1167?)
Alexander III (Rodulpho) ep. Figlinensi et Faesulano: confirmat eius gesta de plebe de Figline in ecclesiam baptismalem, concedendo episcopo aliquod, quod sibi retineat.

G³ p. 1 Reg. — Reg. Davidsohn Forschungen I 180 n. 54 ad a. 1167. JL. —.
Rodulphi ep. Faesulani privilegium circa ordinationem ecclesiae s. Mariae Figlinen. desideratur; cf. Figline, Eccl. s. Mariae.

17 *(Ferentino 1175 april. 30)*
[Alexander III] Faesulano ep.: admonet, se in privilegio, quod ei indulsit de mutatione cathedrae in castro Figline, omnia iura monasterii de Passiniano et ceterorum monasteriorum excepisse *(n. 14)*; praecipit, quatenus possessiones, quae specialiter ad dictum mon. pertinent, ei restituat et omne ius, quod mon. de Passiniano in monasterio s. Mariae de Figline vel in possessionibus suis iure patronatus vel alio modo habet, abbatem de Passiniano libere habere permittat, litteris suis de possessionibus praescripti monasterii non obstantibus *(n. 15)*, quia non innotuit sibi, quod idem monasterium (s. Mariae) ad monasterium de Passiniano aliquatenus pertineret.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 25.

18 *Anagni (1176) oct. 12*
Alexander III episcopo et praeposito et canonicis Faesulanis: praecipit, quatenus abbati et fratribus mon. de Passiniano iura et possessiones suas (in Figline) restituant et ab eorum gravamine penitus quiescant vel usque ad octavas b. Martini proxime venturas *(nov. 17)* cum ipsis conveniant.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 27.

*19 • *1178?*

Alexander III confirmat nominatim curtes, castra, villas et beneficia tam in dioecesi Faesulana quam extra.

G[3] *p.* 2 *Reg. (ubi additur* Hoc est valde utile*). — Reg. JL. —.*

·20 *(1179)*

[Alexander III] electo et praeposito: mandat, quatenus I. et alios milites de Cintoria inducant, ut abbati et fratribus de Passiniano possessiones in plebanatu de Cintoria et s. Cresci cum fructibus inde perceptis restituant. Si autem acquiescere noluerint, terram eorum interdicto subiciant.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 29.

*21 *(Laterano 1191 dec. 5)*

Celestinus III Faesulano ep.: mandat, ut monachos de Pasignano inducat, ut Episcopellum, ab eo in eccl. s. Segnori institutum, benigne tractent. Si eius contempserint mandato parere, praedictam eccl. s. Segnori subiciat interdicto.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 44.

22 *Roma S. Pietro 1192 feb. 9*

[Celestinus III] Pistorien. ep.: praecipit, ut [Faesulan.] ep., canonicos et plebanum [de Figline] ad restitutionem rerum monasterio Passignanensi ablatarum inducat.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 45.

Ecclesia cathedralis s. Romuli.

Archivum, ut iam diximus, periit. Superest tamen Ottonis II diploma a. 982 (Mon. Germ. Dipl. II 320 n. 276) et Iacobi Bavari episcopi Faesulani privilegium a. 1032 (ed. Ughelli [1] III 296; [2] III 229), qui, ecclesia cathedrali in ipsam Faesulanam urbem translata, ibi novam canonicam exstruxit et dotavit. Summorum pontificum privilegia ad nos usque minime pervenerunt.

1 *Anagni (1176) oct. 12*

Alexander III episcopo et praeposito et canonicis: praecipit, quatenus abbati et fratribus mon. de Passiniano iura et possessiones suas (in Figline) restituant vel usque ad octavas b. Martini proxime venturas *(nov. 17)* cum ipsis conveniant.

v. Episc. n. 18.

2 *Roma S. Pietro 1191 iul. 12*

Celestinus III Senen. archipresb. et priori s. Martini (de Senis): mandat, quatenus praepositum et canonicos Faesulanos et plebanum de Figline, qui thesaurum, reliquias et possessiones monasterii (s. Mariae) Figlinen., a Florentinis igne damnati, usurparunt, ad reddendas ipsas monasterio de Passiniano, prout eis Alexander III iniunxit *(n. 1)*, cogant.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 40.

Monasterium s. Bartholomaei.

Fortunius Hist. Camald. II 45 sq. — Strozzi XR f. 272'. — Lubin p. 133. — Mabillon Ann. ord. s. Bened. [1] IV 350; [2] IV 323. — Mittarelli Ann. Camald. II 16 sq. — Moreni Notizie istor. dei contorni di Firenze III 93 sq. — Franc. Inghirami Descrizione della badia di Fiesole (Badia Fiesolana 1820). — Repetti I 11. — Cappelletti XVII 37 sq. XVIII 384 sq.

S. Bartholomaei et s. Romuli monasterium excitavit Iacobus Bavarus episcopus Faesulanus in loco, ubi olim cathedralis ecclesia Faesulana fuit, ab eodem episcopo intra Faesulanam urbem translata, Iohanne XIX et Conrado II imp. consentientibus. Quae a. 1027 facta esse patet. A. 1028 feb. 27 Iacobus Bavarus hanc institutionem privilegio suo firmavit et Leonem primum abbatem investivit (edd. Ughelli [1] III 288; [2] III 224 = Manni Osservazioni istor. IV 52; Soldani Difesa p. 11; Mittarelli Ann. Camald. II App. c. 13 n. 6; Bargilli p. 181 n. A). Monasterium, vulgo Badia Fiesolana, a monachis ex ordine s. Benedicti rectum, a. 1440 feb. 11 ab Eugenio IV canonicis Lateranensibus institutionis s. Mariae de Frisonaria, vulgo Rocchettini, traditum et a Cosmo duce valde auctum, magnam famam obtinuit (cf. Pennotti Hist. tripartita p. 633). A. 1778 suppressum est.

Archivum, congregatione exstincta, ad R. archivum Florentinum devenit (Rocchettini di Fiesole; Spoglio delle cartapecore della badia soppressa di S. Bartolomeo di Fiesole t. 21); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 5. Inter eius chartas non pauca instrumenta ad Lateranensem basilicam de Urbe spectantia inveniri, iam vol. I p. 23 monui. Privilegia vero pro ipso s. Bartholomaei monasterio antiquiora frustra ibi quaesivimus; Leonis IX et Innocentii II bullas olim in archivo episcopii Faesulani custoditas esse, Caroli Strozzi auctoritas docet.

Codices (de quibus cf. Montfaucon Bibl. bibl. I 430; A. Pallavicini Summa bibl. ms. Faesulanae 1752) ad bibliothecam Laurentianam, libri ad bibliothecam Magliabecchianam transportati sunt.

De codd. cf. Episcopatus Faesulanus (supra p. 74).

**1* *(1027)*

Per consilium et iussionem Iohannis XIX simulque Conradi piissimi imp. eiusdemque coniugis Gislae serenissimae imp., Iacobus Faesulanus ep. monasterium s. Bartholomaei instituit.

Laud. in Iacobi ep. charta a. 1028 feb. 27 (v. supra). — Reg. JL. —.

De tempore cf. Conradi II imp. privilegium pro episcopatu Faesulano a. 1027 april. 4 Stumpf Reg. 1928.

**2* *Fiesole 1050 iul. 15*

Leo IX confirmat omnes possessiones, et statuit, quod nullus eligatur de alio monasterio, et quod abbas consecretur per episcopum Faesulanum. — Dat. Faesulis id. iul., a. D. 1050, pont. a. 2.

G[3] p. 1 Reg. (ex arch. s. Mariae in Campo). — Regg. Iacobilli Vite dei santi e beati dell' Umbria III 358 (ex arch. episc. Faesulan.). Fortunius Hist. Camald. II 48 (qui notas chronologicas praebet) = Mittarelli Ann. Camald. II 18. — Regg. J. 3215. JL. 4229.

3 *Laterano 1141 sept. 22*

Innocentius II Gregorio abbati etc.: suscipit b. Bartholomaei apost. mon., quod iuxta montem Faesulanae civitatis situm est, sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, interdicit, ne alicui liceat monasterium in alium ordinem transmutare vel episcopalem sedem ibi transferre, concedit ius eligendi abbatem et sepulturam liberam. Concedit quoque monasterio s. Salvatoris de Alina liberam sepulturam et decimas, et prohibet ut nulli fas sit, monasteriis s. Bartholomaei sive s. Salvatoris de Alina divinum officium interdicere vel indebitas exactiones imponere. — Desiderium quod. Ego Innocentius etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. Baronis cappellani et scriptoris, 10 kal. oct., ind. 5, inc. d. a. 1141, pont. v. d. Innocentii II pp. a. 12.

G² p. 257. G³ p. 1 Reg. H. — Edd. Ughelli ¹ III 314; ² III 243 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 254 n. 72 = Bull. Rom. ed. Taur. II 455 n. 72, = Lami Mon. I 110, = Migne CLXXIX 550 n. 479. — Regg. J. 5801. JL. 8151.

Civitas Faesulana.

Clerus et populus.

1 *(1057)*

Stephanus IX clero populoque: praecipit, ut nullum pontificem, antequam ad eos ipse veniat, eligant neque ab alio electum suscipiant.

v. Episc. n. 3.

2 *Roma 1075 mart. 5*

Gregorius VII clero et populo, maioribus videlicet atque minoribus: admonet, ut abstineant a querimonia contra Trasmundum ep., utque inter eos ulterius non sint schismata et contentiones.

v. Episc. n. 5.

Monasterium s. Gaudentii in Alpe.

(San Godenzo)

Strozzi XR f. 54. — Lubin p. 159. — Anselmo Mazza Storia della badia di S. Gaudenzio, ms. s. XVII (cf. Moreni Bibl. II 58). — G. M. Brocchi Descrizione del Mugello p. 21 sq. 267 sq. — P. L. Galletti Memorie del monastero di S. Gaudenzio a piè l' alpi nella diocesi di Fiesole, ms. s. XVIII, cod. Vat. lat. 7925 f. 396 sq. (cf. etiam eiusdem memoriam „Chiese censuarie della badia di S. Gaudenzio a piè l' alpi" in cod. Vat. lat. 8066 E f. 237; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 26). — Lor. Cantini Lettere p. 193 sq. — Repetti V 61 sq. — Cappelletti XVIII 386.

Ecclesiam s. Gaudentii ad pedes alpium et prope fluvium Decomanum, olim plebem et oratorium, a. 1028 feb. 26 Iacobus Bavarus episcopus Faesulanus in monasterium mutavit (ed. Ughelli ¹ III 292; ² III 227) ibique monachos ex ordine s. Benedicti sub Iohanne primo abbate instituit. Monasterium diu remansit subiectum Faesulanis episcopis, postea datum in commendam, denique a Sixto IV a. 1482 mai. 23 servis s. Mariae in conventu ss. Annuntiatae Florentiae degentibus concessum est.

Instrumenta ad hoc monasterium spectantia inter chartas monasterii s. Annuntiatae, hodie in R. archivo Florentino (Spoglio delle cartapecore di SS. Annunziata di Firenze t. 56) inveniuntur; cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 10. Sed rescriptum Celestini III (n. 1) ibi frustra quaesivimus.

C = P. L. Galletti Memorie del monastero di S. Gaudenzio a piè l'alpi in eius Miscellanea vol. IV, s. XVIII, cod. Vat. lat. 7925 f. 396 sq.; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 22.

1 *Laterano 1195 mart. 18*

Celestinus III prioribus s. Donati in Citille et s. Martini de Strata: mandat, quatenus causam inter Raymundum Florentinum et abbatem s. Gaudentii super quadam pecuniae summa audiant et fine debito terminent. — Raymundus Florentinus. Dat. Lat. 15 kal. april. pont. n. a. 4.

C f. 407. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 47 n. 11 ex C. — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Margaritae in Tosina.

Locus haud procul ab oppido vulgo Pontassieve (cf. Repetti V 578). Ecclesiam s. Margaritae commiserunt eius patroni a. 1186 iul. 5 priori Camaldulensium (ed. Mittarelli Ann. Camald. IV 120), eamque invenimus in Clementis III privilegio a. 1187 pro eremo Camaldulensi inter eius monasteria et ecclesias enumeratam (JL. 16095). Addicta fuit dioecesi Faesulanae.

Chartae, quae hanc ecclesiam respiciunt, in archivis fratrum Camaldulensium inveniuntur, aliae Florentiae in archivo reipublicae (S. Maria degli Angioli), aliae Pisis (S. Michele in Borgo).

1 *Roma S. Pietro 1191 iul. 1*

Celestinus III priori et fratribus Camaldulen.: confirmat ius parochiale, quod ecclesia s. Margaritae per 40 annos tenuit inconcusse, donationes quoque seu concessiones, quas patroni vel alii fideles iuste fecerunt, decimas etiam et alia iura.

v. Camaldoli (Arezzo) n. 42.

Monasterium s. Hilarii in Alfiano.

(Sant' Ellero)

Strozzi XR f. 73'. — Lubin p. 170. — Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 125 sq. — Repetti I 67. — Cappelletti XVIII 384.

Conditum a comitibus Guidi saec. X, ut videtur, et monialibus ex ordine s. Benedicti traditum, floruit hoc s. Hilarii monasterium sub summorum pontificum et Friderici I et Heinrici VI imp. (Stumpf Reg. 4685) protectione usque ad Alexandri IV tempora, qui, monialibus licet invitis et Dionysia tunc abbatissa expulsa, eius unionem cum monasterio Vallis umbrosae con-

firmavit (Potthast Regg. 15612. 15993. 16131. 16698. 18051. 18052). Ita Hilarianum monasterium, cuius ex visceribus Vallumbrosanum originem duxit, ab eodem absumptum est.

Chartae monasterii itaque ad Vallumbrosanos transierunt et hodie in archivo reipublicae Florentiae custodiuntur, privilegiis tamen Celestini II et Eugenii III sublatis, quae nuper penes L. Azzolini Romae invenimus; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 248.

De codd. cf. Vallombrosa (p. 86).

1 *1058 (dec.)*
G(erardus) Florentinae eccl. ep., in sede apost. electus papa (Nicolaus II), consentientibus Faesulanae eccl. clericis, consecrat Iulittam, filiam Hugonis marchionis, in abbatissam mon. s. Hylarii, statuens in praesentia Bonifatii S. R. E. card. Albanen. ep., ne aliquando aliquis Florentinus ep. pro praedicta consecratione praefatum monasterium ecclesiae suae vindicare audeat.

v. Fiesole, Episc. n. 4.

**2* *(1061—73)*
Alexander II concedit integras decimationes de terris cultis et incultis et ceteris rebus monasterii ad usum pauperum et peregrinorum.

Laud. in n. 3. 4. 6 et in Gregorii IX privilegio a. 1228 iul. 19 Potthast Reg. 8241. — Reg. JL. —.

3 *Laterano 1144 feb. 8*
Celestinus II Agneti abbatissae etc.: suscipit mon. s. Hilari in episcopatu Faesulano sub apost. protectione, et ut in religione sanctimonialium perpetuo maneat sancit, et confirmat ad exemplar Alexandri *(n. 2)* integras decimationes. — Ad hoc universalis. Ego Celestinus etc. Subscr. 7 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 6 id. feb., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Celestini pp. II a. 1.

A[2]. [C f. 45 dep. = D III f. 185. C[1] f. 6 dep. = G p. 126. F[3] p. 177 Exc. H f. 31. I f. 12]. — Edd. Lami Chron. pontif. Leonis Urbevetani I (in Delic. erud. a. 1737) 209 = Migne CLXXIX 797 n. 32. Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 127 (3 id. feb.). *— Regg. J. 6010. JL. 8489.*

4 *Pisa 1148 nov. 15*
Eugenius III Agneti abbatissae etc.: suscipit mon. sub apost. protectione, sancit eius statum, et confirmat ad exemplar Alexandri *(n. 2)* et Celestini *(n. 3)* integras decimationes. — Quoniam sine verae. Ego Eugenius etc. Subscr. 8 card. Dat. Pisis p. m. Guidonis S. R. E. diac. card. et canc., 17 kal. dec., ind. 12, inc. d. a. 1148, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 4.

A[2]. [C f. 59 dep. = D III f. 222. F[3] p. 173 Exc. (13 kal. dec.). *G p. 145. H f. 43. I f. 16]. — Edd. Lami l. c. p. 213 = Migne CLXXX 1373 n. 327. Soldani l. c. p. 128. — Regg. J. 6461. JL. 9304.*

**5* *(1154—59)*
Hadrianus IV concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 6 et in Gregorii IX bulla a. 1228 iul. 19 Potthast Reg. 8241. — Reg. JL. —.

6 *Laterano 1181 dec. 29*

Lucius III Capitinigro abbatissae etc.: suscipit ad exemplar Alexandri *(n. 2)*, Celestini *(n. 3)*, Eugenii *(n. 4)* et Hadriani *(n. 5)* mon. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, redditus, iura patronatus et antiquas consuetudines in monasterio Vallis umbrosae et iura. — Prudentibus virginibus. Ego Lucius etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 4 kal. ian., ind. 15, inc. d. a. 1181, pont. v. d. Lucii pp. III a. 1.

A. [C dep. = D III f. 422. C¹ f. 10 dep. = G p. 203. F³ p. 176 Exc. H f. 89. I f. 35'. R]. — Edd. Lami l. c. p. 220 = Lami Mon. eccl. Florent. I 202 = Migne CCI 1083 n. 10. Soldani l. c. p. 129. — Regg. J. 9428. JL. 14542.

**7* *(1185—87)*

Urbanus III committit Camaldulen. et ss. Apostolorum (de Florentia) prioribus causam inter moniales s. Hilarii et praepositum Florentinum super quibusdam decimis (s. Mauri; *cf. Heinrici VI diploma Stumpf Reg. 4685*).

Laud. in n. 8. — Reg. JL. —.

8 *Laterano 1188 mai. 6*

Clemens III abbatissae et sororibus s. Hilarii: confirmat sententiam a Camaldulen. et ss. Apostolorum prioribus super quaestione inter moniales et praepositum Florentinum de quibusdam decimis promulgatam *(n. 7)*, sicut in scripto authentico continetur. — Intelleximus ex quodam. Dat. Lat. 2 non. mai. pont. n. a. 1.

[C f. 152 dep. =] D III f. 499. G p. 243. H f. 117. I f. 43'. — Edd. Lami l. c. p. 225. Soldani l. c. p. 130 = Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 171 n. 100, = Migne CCIV 1342 n. 52. — Regg. J. 10073. JL. 16225.

Vallombrosa
Monasterium s. Mariae Vallisumbrosanum.

S. Iohannis Gualberti Vita auctore b. Andrea abbate Strumensi s. XI (edd. Acta SS. III iul. 12 = Migne CXLVI 765 sq.). — Eiusdem Vita auctore anonymo s. XII (ed. Davidsohn Forschungen I 55 sq.). — Eiusdem Vita auctore Attone ep. Pistoriensi s. XII (edd. Thesaurus Velius. Romae 1612 = Mabillon Acta SS. ord. s. Bened. s. VI^b 264 sq. Acta SS. III iul. 12 = Migne CXLVI 667 sq.). — Eiusdem Vita auctore Andrea de s. Ambrosio priore mon. s. Matthaei de Ianua a. 1419, transcripta a Ioh. Aurelio Casari a. 1687, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 260 t. 243 (de ea aliisque scriptoribus de re cf. Davidsohn Forschungen I 50 sq.). — Girolamo da Raggiuolo (Hieronymus Radiolensis) Libro de i beati dell' ordine di Vallombrosa, ms. s. XV ex. (cf. Moreni Bibl. II 225; eiusdem auctoris Miracula s. Iohannis Gualberti edd. Acta SS. III iul. 12 = Migne CXLVI 811 sq.). — Santi Valori da Perugia Vita s. Iohannis Gualberti ord. Vallumbrosani fundatoris, ms. a. 1500 (cf. De Franchi praef.; Moreni Bibl. II 416). — (Bernardo Serra) Compendio delli abbati generali di Valembrosa e di alcuni di ipso ordine (In Venezia 1510). — (Taddeo Adimari) Vita di San Giovanni Gualberto glorioso confessore et institutore del ordine di Valembrosa (Venetia 1510). — Iacobus Mindrias Liber memoriarum E, ms. a. 1510, olim in archivo Passinianensi (teste Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 2). — Eudosio Loccatelli Vita del glorioso padre San Giovangualberto fondatore dell' ordine di Vallombrosa, insieme con le vite di tutti i generali, beati e beate (In Fiorenza 1583. Vol. II exstabat olim in archivo Ripulensi, teste De Franchi praef.). — Nic. Lorenzini Vita del glorioso S. Giovangualberto Azzini nobil Fiorentino e fondatore della sacra

religione di Vallombrosa (Firenze 1599). — Germano Botta De s. Iohanne Gualberto et ordinis Vallis umbrosae fundatione, ms. olim in bibliotheca s. Michaelis de Muriano codd. 650. 654. — Valeriano Salaini Chronicon Passinianense sive Ricordi della Congregazione AO, ms. s. XVII in., Firenze Bibl. naz. Conv. soppr. 1500 B 5 (cf. Moreni Bibl. II 290). — Vita s. Bernardi Parmen. ep. S. R. E. tit. s. Chrysogoni presb. card. ord. s. Bened. religionis Vallis umbrosae, auctore Adriano Cyprario abbate de Salvenere (Romae 1602). — Vita s. Bernardi mon. et abbatis mon. s. Salvii et Vallis umbrosae generalis, S. R. E. card. et Parmen. ep., auctore Thesauro Velio (Romae 1612). — Diego De Franchi Historia del patriarcha S. Giovangualberto primo abbate et institutore del monastico ordine di Vallombrosa (In Fiorenza 1640). — Strozzi XR f. 109' sq. — Lubin p. 405. — Venantio Simii Catalogus sanctorum et plurium virorum illustrium .. in Valle umbrosa (Romae 1693). — Gio. Aurelio Casari Vallumbrosanae congregationis sancti, beati ac venerabiles (Romae 1695). — Chronologica notitia mon. s. Bartholomaei de Ripulis, ms. s. XVII, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 89 vol. 135 (olim S. Trinità vol. 45). — D. Tiberio Petracci Vallumbrosanae decades, ms. (teste Soldani Questioni Vallombr. I 12). — Mabillon Ann. ord. s. Bened. [1] IV 420 sq.; [2] IV 411 sq. — Fulgentius Nardi Abbatiae et monasteria, quae vel sunt vel olim fuerunt per monachos et moniales nostrae congregationis vel fundata vel per multos annos habitata (Florentiae 1726. Exstat in appendice bullarii Vallumbrosani). — F. Nardi Illustriores sancti, beati, venerabiles, doctores, scriptores aliique magis insignes monachi Vallumbrosani (Florentiae 1727. Exstat in appendice bullarii Vallumbrosani). — (F. Nardi) Bullarium Vallumbrosanum sive tabula chronologica, in qua continentur bullae illorum pontificum, qui eumdem ordinem privilegiis decorarunt (Florentiae 1729). — F. Nardi Catalogus aliquorum summorum pontificum, qui ordinem nostrum Vallis umbrosae beneficiis . . privilegiis exornarunt (Exstat in appendice bullarii Vallumbrosani). — Fedele Soldani Questioni istoriche cronologiche Vallombrosane (In Lucca 1731). — Vitale Marzi (Guido Grandi) Risposta alle Questioni Vallombrosane del P. F. Soldani (In Faenza 1732). — F. Soldani Seconda parte delle Questioni istoriche cronologiche Vallombrosane in replica alla „Risposta" etc. (In Firenze 1733). — F. Soldani Historia mon. de Passiniano p. 50 sq. — Aggiunte alla seconda parte delle Questioni Vallombrosane vol. I. II, ms. s. XVIII, Firenze Bibl. naz. Conv. soppr. Ripoli 15 D 4. — A. Gori Viaggio a Vallombrosa, ms. s. XVIII, Firenze Bibl. Marucell. A 245. — F. Soldani Breve istoria di S. Pietro Igneo Aldobrandini (Firenze 1760). — F. Soldani Ristretto della vita del patriarca S. Giovan Gualberto (Firenze 1766). — Ireneo Affò Vita di San Bernardo degli Uberti abate generale di Vallombrosa, cardinale di S. Chiesa e vescovo di Parma (Parma 1788). — A. M. Bandini Odeporico del Casentino vol. VIII, ms. s. XVIII, Firenze Bibl. Marucell. B I 19. — Lotario Bucetti Dissertazione storico-cronologica intorno i primi sei abati generali Vallombrosani (Non vidi). — Franc. Inghirami Viaggio pittorico alla Vallombrosa (Firenze 1819). — Repetti V 671 sq. — Cappelletti XVII 33 sq. — A. Ferrante Vita di San Giovanni Gualberto I. II (Monza 1883—84).

Quum b. Iohannes Gualberti in alpibus Apennini vitam eremiticam ageret cum nonnullis comitibus, Itta abbatissa monasterii s. Hilarii in Alfiano *(Sant' Ellero)* ei a. 1039 ad exstruendum monasterium fundum in loco q. d. Aquabella concessit, unde Vallumbrosana congregatio vitae suae primordia sumpsit. Controversiam autem, quae de huius fundationis tempore inter viros doctos olim agitata est, nos praeterimus. Id unum adnotamus, Iohannem Gualberti praeter ipsum Vallumbrosanum monasterium condidisse coenobia s. Salvii prope Florentiam, s. Petri in Muscheta, s. Pauli in Razolo (cf. Stefano Casini La badia di Razzolo in Mugello. Fiorenzuola 1905), s. Cassiani in Scalario monte; alia insuper monasteria, s. Michaelis de Passiniano, s. Reparatae in dioec. Faventina, s. Salvatoris Ficiclense reformasse, quae institu-

tionem fratrum Vallumbrosanorum recipientes, s. Mariae monasterium Vallumbrosanum eiusque abbatem caput et patrem suum colebant. Nova religio mirum in modum diffusa est. Iam enim a. 1090 in Urbani II privilegio (n. 6) haec monasteria Vallumbrosanorum enumerantur: s. Salvii iuxta Florentiam, s. Fidelis de Strumis (dioec. Aretinae), s. Salvatoris de Sophena (dioec. Faesulanae), s. Mariae de Nerana (dioec. Faesulanae), s. Cassiani de Monte Scalario (dioec. Faesulanae), s. Angeli de Passiniano (dioec. Faesulanae), s. Salvatoris de Ficiclo (dioec. Lucanae), s. Angeli iuxta Pistoriam (sive s. Michaelis de Furculis), s. Salvatoris de Vaiano (dioec. Pistorien.), s. Petri de Musceta (dioec. Florentinae), s. Pauli de Razolo (dioec. Florentinae), s. Reparatae (de Marradio) de Faventina dioecesi, congregatio (s. Mariae) de rivis Caesaris (dioec. Florentinae), congregatio (s. Salvatoris) de Fontana Taonis (dioec. Pistorien.), congregatio (s. Mariae) de Monte Armato in Bononiensi dioecesi. In Paschalis II privilegio a. 1115 (n. 10) praeter haec leguntur monasteria s. Mariae de Pacciana (dioec. Pistorien.), s. Mariae de Grignano sive de Prato, s. Gervasii (et s. Protasii) de Brixiensi dioecesi, s. Pauli de Pisa, s. Bartholomaei de Caplano (sive de Cappiano, dioec. Lucanae), s. Trinitatis de Florentia, s. Laurentii de Cultuboni (dioec. Faesulanae), s. Marci de Placentia, s. Basilidis de (Cavanna) Parmensi dioecesi, s. Mariae de Monte plano (dioec. Pistorien.), s. (Lanfranci et s.) Sepulcri de Papia, s. Caeciliae (de Corvaria) de Bononiensi dioecesi (cf. autem notam ad n. 10). Porro in Anastasii IV et Hadriani IV privilegiis a. 1153 et a. 1156 (n. 18. 19) haec nova occurrunt: (s. Mariae) de Osella et s. Iacobi de Castello (dioec. Castellanae), s. Michaelis (in podio s. Donati) de Senis, (s. Trinitatis) de Alfiano (dioec. Senensis), (s. Mariae) de Monte Pisi (sive de Spineta in dioec. Clusina), (s. Michaelis) de Plaiano (Turritanae dioec.) et s. Venerii in Sardinia, (s. Mariae) de Opleto (dioec. Bononien.), s. (Zachariae) de Trecenta (dioec. Bononien.), s. Mariae de Crespino (dioec. Faventinae), (s. Mariae) de Cuneo (dioec. Vulterranae), (s. Trinitatis et s. Mustiolae) de Turri (dioec. Senensis), (s. Mariae) de Caprilia (dioec. Faesulanae), (s. Vigilii) Cremonense, s. Prosperi (dioec. Regien.), (s. Bartholomaei) de Novaria, (ss. Benedicti et Petri de Muleggio) de Vercellis, (s. Bartholomaei de Fossato) de Ianua, (s. Pauli) de Terdona, (s. Iacobi) de Taurino, (s. Trinitatis) Veronense, s. Vigilii Bergomense et Mediolanense s. Carpophori (ad ripam Adduae) et (s. Iacobi) Astense. Alexander III (n. 21) addit monasterium s. Angeli Iuniperiti. Idem in privilegio a. 1176 (n. 26) addit monasteria s. Michaelis de Salvonero in Sardinia, (s. Petri) de Herba amata (dioec. Papien.), s. Mercurialis Foroliviense. Et Urbanus III (n. 29) monasteria s. Sigismundi (dioec. Cremonensis) et s. Mariae de Flumana (dioec. Forolivien.). Denique temporibus Celestini III et Innocentii III monasteria quoque (s. Bartholomaei) de Ripulis (dioec. Florentinae), (s. Mariae) de Serena (dioec. Vulterranae), s. Iacobi (et s. Philippi) de Senis, s. Apollinaris de Faventia, s. Barnabae (in Grotosolio) de Mediolano aliaque inter coenobia ab abbate generali Vallumbrosanorum dependentia inveniuntur.

Monasterium s. Mariae Vallumbrosanum primo, ut videtur, ab Urbano II libertatem Romanae ecclesiae recepit, censu annuo XII sagi cilicini brachiorum

Lateranensi palatio persolvendo (n. 6). Etiam in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 66) legimus:

„Monasterium Vallis umbrosae annuatim XII saci cilicii."

Archivum Vallisumbrosanum olim ditissimum fuit multaque summorum pontificum et imperatorum ac regum diplomata continebat. Nam in eo non solum privilegia et instrumenta ad ipsum s. Mariae monasterium spectantia adservabantur, sed etiam chartae congregationis Vallumbrosanae ibi reconditae. Quum autem abbates generales, antiquam sedem deserentes, in aliis congregationis monasteriis resederunt, pars quaedam archivi una cum abbatibus locum mutavit. Itaque multa monumenta Vallumbrosanae congregationis inveniuntur in archivo Passinianensi, in archivo Ripulensi, in archivo s. Trinitatis Florentinae, quae postea in R. archivum Florentinum translata sunt (cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 3 sq.), eorumque apographa in aliis quoque Vallumbrosanorum archivis, s. Michaelis de Furculis Pistoriensi, s. Mercurialis Foroliviensi, s. Laurentii de Cultubono, reperiuntur, autographis tamen antiquissimis aut deperditis aut subductis; sed contigit mihi privilegia autographa Urbani II (n. 6) et Innocentii II (n. 12), quod Strozzi olim penes Albertum et Carolum De Bardi vidit, Romae penes L. Azzolini detegere; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 248.

Congregationis archivi alia pars etiamtum saec. XIX exstabat Romae in Vallumbrosanorum ecclesia s. Praxedis, ubi etiam codex ille magni pretii inscriptus „Registrum Vallis umbrosae", ex quo Ughelli, Margarini, Mittarelli (cf. Ann. Camald. I 408) aliique hauserunt. Quem periisse valde dolemus (cf. vol. I p. 50). Periit quoque volumen inscriptum „Protocollum tom. I", ubi privilegia congregationis exscripta fuerant. Alia autem archivi pars hodie custoditur in nova Vallumbrosanorum sede Pisciae *(Pescia)* in collegio s. Iosephi, ubi praeter Celestini III privilegia autographa circa canonizationem b. Iohannis Gualberti (cf. Mon. s. Michaelis de Passiniano), quae olim in sacrario monasterii Passinianensis exstabant, Nannini, Genovini, Nardi, Soldani, Alberganti aliorumque scriptorum huius ordinis manuscripta adservantur.

De archivis Vallumbrosanorum cf. Gori Memorie del archivio del monastero di Vallombrosa a. 1741 in eius Miscellanea erudit., ms. s. XVIII, Firenze Bibl. Marucell. A 186 (n. 10) et Alberganti Miscellanea storica, ms. s. XVIII, Pescia Collegio di S. Giuseppe (C 47).

A = Orig. Firenze Arch. di stato (Vallombrosa).
A[1] = Orig. ib. (Badia di Ripoli).
A[2] = Orig. Romae penes L. Azzolini.
B = Cop. Firenze Arch. di stato (Vallombrosa).
B[1] = Cop. ib. (Badia di Ripoli).
B[2] = Cop. ib. (S. Lorenzo a Coltibuono).
B[3] = Cop. Pistoia Arch. comunale (S. Michele in Forcole).
B[4] = Cop. Forli Arch. comunale (S. Mercuriale).
C = Registrum Vallis umbrosae, exstans adhuc saec. XIX in archivo s. Praxedis de Urbe, hodie, ut diximus, desideratur.
C[1] = Protocollum tom. I, exstans etiamtum saec. XVIII in archivo Vallumbrosano, hodie quoque desideratur.

D = Cornelii Margarini Thesaurus historicus sacrae et politicae veritatis vol. II. III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. LIV t. 2. 3; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 377.
E = (Ferd. Ughelli) Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3205 (XL 2) [E^1]; cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632) [E^2]; cod. Vat. Barb. 3221 (XL 18, olim 3639) [E^3]; cf. PflugkH. Iter p. 92. 93 et Gött. Nachr. 1903 p. 93. 94.
F = Carlo sen. Strozzi Spoglio DD 1226, s. XVII, Firenze Bibl. naz. II IV 378, olim Magliab. XXV 592 [F^1]; Spoglio FF 1228, s. XVII, ib. Magliab. XXXVII 300 [F^2]; Spoglio OO 1236, s. XVII, ib. Magliab. XXXVII 304 [F^3]; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 143.
G = (Vincentii Nannini) Bullarium Vallumbrosanum vol. I(—IV), s. XVIII, Pescia Collegio di S. Giuseppe (C 41); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 594.
H = Ambrosii Genovini Liber plurium bullarum ss. pontificum etc. ad congregationem Vallumbrosanam spectantium, a. 1704, ib. (C 30).
I = Privilegia congregationis Vallis umbrosae, s. XVIII, ib. (B 10).
K = Fulgenzio Nardi Memorie Vallombrosane vol. I—XIV, s. XVIII, ib. (D 38—40).
K^1 = (F. Nardi) Miscellanea Vallombrosana vol. I—XI, s. XVIII, ib. (B 58).
L = Chartularium congregationis Vallumbrosanae sive Chartularium Ripulense, s. XVIII, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 224 vol. 211.
M = Chartularium s. Trinitatis de Florentia, s. XVIII, ib. Conv. soppr. 224 vol. 222.
N = Chartularium s. Michaelis de Furculis, s. XVIII, ib. Conv. soppr. 224 vol. 223.
O = Chartularium s. Laurentii Cultusboni vol. I, s. XVIII, ib. Conv. soppr. 224 vol. 236.
P = Gio. Lami Descriptio Florentini episcopatus, s. XVIII, Firenze Bibl. Riccard. cod. 3778 [P^1] et eiusdem Carte diplomatiche vol. III, s. XVIII, ib. cod. 3813 [P^2].
Q = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VII t. 127.
R = Stef. Borgia Bullarium Lucii III, s. XVIII, Roma Bibl. Vat. Museo Borgia; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 76.

Regesta ex archivo Vallumbrosano praebent Carolus Strozzi in Spoglio + B 1269 f. 107 sq., s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. IX 127, et OO 1236 p. 173 sq., s. XVII, ib. XXXVII 304; Gio. Lami Memorabilia eccl. Florentinae vol. I, s. XVIII, Firenze Bibl. Riccard. cod. 3772. Conf. „Breve compendio cronologico delle lettere apostoliche, privilegi, indulti, esenzioni e grazie concesse al monastico ordine di Vallombrosa a. 1711“, Firenze Bibl. naz. II IV 486, olim Magliab. XXXVII 29; aliud exemplar exstat Pisciae in collegio s. Iosephi a. 1719 (B 11), et Catalogum ss. pontificum, qui privilegia, indulgentias et litteras apostolicas congregationi Vallumbrosanae concesserunt, ms. s. XVIII, Pescia Collegio di S. Giuseppe (B 8); cf. quoque Nardi Catal. ss. pontif. in appendice bullarii Vallumbrosani.

Codices bibliothecae Vallumbrosanorum hodie Florentiae, partim in Biblioteca nazionale, partim in Biblioteca Laurenziana, partim in R. archivo (Conv. soppr. 260) adservantur.

**1* *(1056)*

Victor II confirmat ordinem Vallumbrosanorum, a Iohanne Gualberti institutum.

Laud. in n. 12. 15. 16. 18. 19. 29. 30. 31. — Reg. JL. 4346.

Hoc primum congregationis privilegium longo iam tempore deperditum esse, Soldani aliique scriptores ordinis Vallumbrosani merito dolent. Quae Loccatelli p. 51 et De Franchi p. 291 de hoc privilegio dicunt, non ex ipsius textu, sed ex aliis notitiis deprompta sunt. Sunt autem alii, qui Alexandro II a. 1070 confirmationis privilegium b. Iohanni Gualberti concessum attribuunt (cf. Tamburini De iure abbatum [3] II 401; Acta SS. III iul. 12; Nardi Bull. Vallumbr. p. 2 et Catal. ss. pontif. p. 1. 19), sed documentum de re omnino desideratur, neque umquam laudatum invenitur.

**2* *(1058) iul. 9*

Humbertus card. s. Rufinae ep., missus a Stephano IX, consecrat oratorium cum duobus altaribus (7 id. iul.).

Laud. in Attonis Vita s. Iohannis Gualberti c. 22 (ap. Acta SS. III iul. 12 p. 352. Migne CXLVI 680. De Franchi p. 280). — Reg. JL. —.

Circa annum cf. Davidsohn Forschungen I 45.

3 *(1073)*

Gregorius VII clericis, monachis ac religiosis laicis disciplinam s. rec. Iohannis Gualberti abbatis imitantibus: exhortatur, ut vitam illius sequentes et vere filios eius et heredes simili se conversatione probantes, viriliter agant et confortentur in Domino et in potentia virtutis eius. — Licet venerandae.

Exstat in Andreae Ianuen. Vita s. Iohannis Gualberti c. 82, ex qua edd. Baronius Ann. ad a. 1073 c. 80 = Yepes Coronica general de la orden de S. Benito V f. 473', = Tamburini De iure abbatum [3] II 400, = De Franchi p. 430, = Acta SS. VI mai. 25 p. 108 = Migne CXLVIII 30, = Mabillon Ann. ord. s. Bened. [1] V 63; [2] V 59, = Soldani Lettera quarta sopra il monacato e la parentela di S. Gregorio VII (In Firenze 1749) p. 40. Acta SS. III iul. 12 p. 314 = Mansi XX 374 n. 2 = Migne CXLVI 735 et CXLVIII 644 n. 2, = Jaffé Bibl. rer. Germ. II 522 n. 2. — Regg. J. 3576. JL. 4814.

Quum in hac epistola Gregorius VII expressis verbis affirmasset, se Iohannem Gualberti corporeis oculis minime umquam vidisse; contra vero Andreas Strumensis c. 6 et Atto Pistoriensis c. 54 in Vita s. Iohannis Gualberti de Hildebrandi archidiaconi et sancti viri occursu et relatione intima narrassent, Soldani Questioni Vallombr. I 178 et in Lettera sopra il monacato di S. Gregorio VII p. 40 et Nardi Bull. Vallumbr. p. 2 epistolam Gregorio VII abiudicarunt, eam aut Victori III aut Urbano II attribuentes. Sed haud merito, quum quae auctores Vitae de re scribunt, fabulosa esse manifestum sit.

**4* *(1073—85)*

Gregorius VII concedit privilegium.

Laud. in n. 12. 15. 16. 18. 19. 29. 30. 31. — Reg. JL. 5313 ad a. 1085 mai. 9.

Loewenfeld hoc privilegium, quod periit, ex De Franchi p. 480 hauriens, sub a. 1085 mai. 9 refert. Sed De Franchi l. c. minime de Gregorii VII privilegio pro Vallumbrosano monasterio loquutus est, sed de eius diplomate in favorem monasterii Ficiclensis JL. 5312.

5 *(1088)*

Urbanus II Petro Pistorien. ep. et Rustico Vallis umbrosae abbati: respondet de consecratione (Daiberti) Pisani ep. a Guezelone Moguntino schismatico facta.

v. Pisa, Episc.

6 *Roma 1090 april. 6*

Urbanus II universae Vallis imbrosanae congregationi: coenobium b. Mariae in Romanae ecclesiae proprietatem et tutelam atque protectionem apost. sedis accipit, et ab omnium personarum iugo liberum permanere decernit, confirmat

possessiones, indulget, ut chrisma, oleum sanctum, consecrationes et ordinationes a quocumque voluerint catholico episcopo percipere eis liceat, concedit monasteriis eiusdem religionis eandem libertatem, et constituit, ut monasterium in Valle imbrosana eorum omnium caput habeatur, et ut abbas ab omnibus, qui ceteris praesunt monasteriis, consensu et iudicio eligatur, censu annuo 12 sagi cilicini brachiorum Lateranen. palatio persolvendo. — Cum universis sanctae. Scr. p. m. Gregorii scrin. atque not. s. pal. Dat. Romae p. m. Iohannis S. R. E. diac. card., a. d. inc. 1090, ind. 13, 8 id. apr., a. pont. d. Urbani pp. II 3.

A[2]. *[3 B*[1] *s. XII. B*[3] *a. 1288. C f. 1 dep. = D II f. 353. C*[1] *f. 21 dep. = G p. 71. H f. 2. I f. 1. K VIII p. 48. L p. 57 et p. 60. N p. 9]. — Edd. Cherubini Bull.* [2, 3] *I 14 = Tamburini De iure abbatum* [1] *I 24;* [3] *II 401; III 7, = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 69 n. 8 = Magnum Bull. Rom. ed. Luxemb. I 29, = Bull. Rom. ed. Taur. II 135 n. 8. Acta SS. III iul. 12 p. 306 Exc. = Soldani Questioni Vallombr. I 151, = Migne CXLVI 725. Zaccaria Anecd. p. 223 n. 6 ex B*[3] *= Migne CLI 322 n. 40. — Regg. Baronius Ann. ad a. 1090 c. 28* (id. april.). *Loccatelli p. 189. Petra Comment. in bullarium I 316 sq. Nardi Bull. Vallumbr. p. 2. Nardi Catal. ss. pontif. p. 19. J. 4055. JL. 5433.*

Apographum B[3] in processu a. 1367 prolatum est, ad exemptionem monasterii s. Michaelis de Furculis probandam; cf. Zaccaria Anecd. p. 359 n. 21.

7 *Troia (1091) iul. 14*

Urbanus II R(ustico) Vallimbrosano, M(artino) Camaldulensi et congregationibus eorum regimini commissis: praecipit, ut criminationis contra (Daibertum) Pisanum ep. auctores ex nomine designare curent, interim ab eius diffamatione desistant et eius communionem nullo modo recusent.

v. Pisa, Episc.

8 *Cremona (1096) oct. 9*

Urbanus II monachis et clericis sive conversis Valimbrosanae congregationis: interdicit, religiosos clericos sive monachos in comitatu Hierusalem liberandae christianitatis gratia proficisci sine episcoporum vel abbatum licentia. Scribit de abbate monasterii s. Reparatae, cui interdicit, ne ulterius in eodem monasterio sine communis abbatis maioris licentia audeat praesidere. — Audivimus quosdam. Dat. Cremonae 7 id. [die *cod.*] oct.

P[1] *f. 96 (ex libro rituali Vallumbrosano s. XII, frustra a nobis quaesito). — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 313 n. 6 ex P*[1]. *— Reg. JL. —.*

**9* *(1099)*

Urbanus II Bernardo abbati per suos nuntios litteras destinat, iubens, ipsum sedem apost. visitare. Excusantem, secundo tertioque commonitum, mandatum apost. exsequi per censuram ecclesiasticam cogit.

Laud. in Vita s. Bernardi (edd. Thesaurus Velius p. 11. Affò p. 226. Mon. hist. Parm. III 497 sq.). — Reg. JL. —.

Bernardum abbatem ab Urbano II circiter a. 1099 in cardinalem presbyterum tit. s. Chrysogoni promotum fuisse, demonstrat Davidsohn Forschungen I 67.

10 *Laterano 1115 feb. 9*

Paschalis II Ademaro abbati ceterisque Vallimbrosanae congregationis fratribus etc.: suscipit coenobium b. Mariae in Romanae ecclesiae proprietatem et tutelam atque protectionem apost. sedis etc., et concedit monasteriis eius-

dem religionis eandem libertatem *(etc. ut in n. 6)*. — Desiderium quod. Scr. p. m. Gervasii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 5 id. feb., ind. 8, inc. d. a. 1115, pont. autem d. Paschalis II pp. a. 16.

Insert. bullae Alexandri IV a. 1255 aug. 20 Potthast Reg. 15993 (6 id. feb.). *B² s. XII. B¹ s. XIII. B⁴ s. XIII. [C f. 8 dep. = D III f. 59. C¹ f. 12 dep. = G p. 93. H f. 5* (4 id. feb.). *I f. 2'. K V^b p. 531 et VII p. 2828* (5 id. feb.). *M p. 51. O p. 494]. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 3 = Soldani Questioni Vallombr. II 45. Lami Chron. pontif. Leonis Urbevetani I (in Delic. erud. a. 1737) 297* (6 id. feb.) *ex bulla Alexandri IV Potthast Reg. 15993, quam Fulg. Nardi eruit ex archivo s. Salvatoris de Vaiano (cf. K VII p. 2828) = Lami Mon. eccl. Florent. I 559 = Migne CLXIII 372 n. 420. PflugkH. Acta II 209 n. 253 ex B¹. — Regg. PflugkH. Iter p. 213 n. 257. J. 4765. JL. 6447 ad feb. 8.*

Solum B¹ in fine elenchi monasteriorum haec praebet: „s. Sepulcri de Papia, s. Caeciliae de Bononien. dioec.“, quae in reliquis apographis frustra reperiuntur. Sed non video, cur ea interpolata esse iudicentur, quum occurrant quoque in aliis privilegiis Romanorum pontificum.

11 *(1125 ex.)*

Honorio II Atto monachus et reliqui fratres Vallis umbrosae: exorant, ut laboris et oboedientiae Vallumbrosanae familiae nunquam immemor, persequentium se saevitiam ad praesens aliquatenus arcere dignetur. — Recolentes integram.

Exstat in psalterio s. XII fol. ult., olim in sacrario s. Mariae Vallis umbrosae (cf. Davidsohn Forschungen I 92). — Edd. Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 109 = Fioravanti Mem. stor. di Pistoia p. 173, = Cappelletti XVII 92. Liverani Opp. IV 107 n. 41, = Hartwig Quellen und Forschungen II 25. Breschi Storia di S. Atto p. 239 n. 1 (cf. p. 102). — Reg. JL. —.

De eversione Faesularum, cuius in hoc libello supplice mentio fit, a. 1125 sept. cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 395 sq.

12 *Pisa 1130 (iun.)*

Innocentius II Attoni abbati etc.: suscipit Vallimbrosanum mon. cum omnibus monasteriis sibi subiectis sub apost. protectionem, statuens, ut omnis immunitas a Victore *(n. 1)*, Gregorio VII *(n. 4)*, Urbano *(n. 6)* et Paschale *(n. 10)* concessa firma permaneat, et ut nulli liceat, conversos aut monachos dicti monasterii seu etiam totius congregationis capere vel captos retinere seu infestare, sancit fructuum decimas absque episcoporum contradictione vel episcopalium ministrorum seu plebanorum xenodochio eorum reddendas, concedit ius clericos e saeculo fugientes seu laicos ad conversionem suscipiendi et in eorum cymiterio sepeliendi et oblationes sine aliarum ecclesiarum praeiudicio recipiendi. — Ad hoc universalis. Ego Innocentius etc. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., a. inc. d. 1130, ind. 8, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 1.

A². [B s. XII. B¹ s. XII. C f. 14 et f. 20 dep. = D III f. 129 et f. 133. C¹ f. 24 dep. = G p. 105. F² p. 35. H f. 11. I f. 5. K V^b p. 550. L p. 85]. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 8. Bull. Rom. ed. Cocquelines II 203 n. 1 ex cod. Vat. = Bull. Rom. ed. Taur. II 364 n. 1, = Migne CLXXIX 57 n. 6. Breschi Storia di S. Atto p. 241 n. 2 ex B. — Regg. Tamburini De iure abbatum ¹ I 288. Sanllorente Vita b. Attonis p. 17. Nardi Catal. ss. pontif. p. 13. Soldani Questioni Vallombr. II 104. J. 5322. JL. 7414.

In „Breve compendio“ f. 19' legimus insuper regestum cuiusdam rescripti Innocentii II a. 1133 feb. 19, quod vero ad Innocentium IV referendum esse manifestum est.

13 *Siena 1133 sept. 2*

Innocentius II Attoni abbati etc.: concedit ecclesiam b. Vigilii in Cremonensi episcopatu in loco q. d. Turris Trintina sitam, quam Obertus Brixien. eccl. canonicus cum consensu patris sui Richelmi et fratrum suorum Ottonis, Lanfranchi, Beltranni et Wilielmi b. Petro sub annua pensione 6 den. Mediolanen. monetae Lateranensi palatio annis singulis persolvenda obtulit, ut iuxta desiderium Bernardi Veronen. ep. et praefati Oberti in ea Vallumbrosani monasterii religionem instituat. — Ad hoc universalis. Ego Innocentius etc. Subscr. 5 card. Dat. Senis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. ac canc., 4 non. sept., ind. 11 [10 *C*], inc. d. a. 1133, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 3.

[C f. 24 dep. =] D III f. 146 et E[1] f. 151. [C[1] f. 23 dep. =] G p. 111. H f. 14. I f. 6. K V[b] p. 553. — Edd. Ughelli [1] V 708; [2] V 776 ex C = Breschi Storia di S. Atto p. 244 n. 3, = Migne CLXXIX 190 n. 147. Nardi Bull. Vallumbr. p. 9. Rena e Camici V[b] 90 n. 3 ex arch. Vallumb. — Regg. Loccatelli p. 212. Tamburini De iure abbatum [1] I 288. Nardi Catal. ss. pontif. p. 14. Gradonicus Brixia sacra p. 202. Odorici Storie Bresciane VII 9. J. 5463. JL. 7635.

14 *Laterano 1139 mai. 25*

Innocentius II Gualdoni abbati etc.: suscipit Vallembrosanum mon. sub apost. protectione, confirmat possessiones nominatim expressas, quemadmodum ab abbatissis mon. s. Hyllari collatae sunt, ita tamen, ut singulis annis in festivitate s. Hyllari in ipsa ecclesia et monasterio sito Alfiano ante altare eius abbas vel praepositus Vallimbrosanae congregationis pensionis nomine libram 1 cerae et alteram olei ad concinnanda luminaria ponat. — Licet ex iniuncto. Ego Innocentius etc. Subscr. 15 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 8 kal. iun., ind. 2, inc. d. a. 1139, pont. v. d. Innocentii II pp. a. 10.

A. [B s. XII. C f. 28 dep. = D III f. 171. C[1] f. 13 dep. = G p. 119. H f. 17. I f. 8. K V[b] p. 572]. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 11. PflugkH. Acta II 304 n. 342 ex A. — Regg. Loccatelli p. 215. Nardi Catal. ss. pontif. p. 14. Soldani Questioni Vallombr. I 143. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 657 n. 5730a. JL. 8036.

15 *Laterano 1144 feb. 15*

Celestinus II Gualdoni abbati etc.: suscipit Vallumbrosanum mon. cum omnibus monasteriis sibi subiectis sub apost. protectione, statuens, ut omnis immunitas a Victore *(n. 1)*, Gregorio VII *(n. 4)*, Urbano *(n. 6)*, Paschale *(n. 10)* et Innocentio *(n. 12)* concessa firma permaneat *(etc. ut in n. 12)*. — Apostolici moderaminis. Ego Celestinus etc. Subscr. 19 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 15 kal. mart., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Celestini pp. II a. 1.

[C f. 40 dep. =] D III f. 187. [C[1] f. 4 dep. =] G p. 129. H f. 27. I f. 11. K V[b] p. 577. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 18 (16 kal. mart.). *Gött. Nachr. 1908 ex D. — Regg. Loccatelli p. 215. Tamburini De iure abbatum [1] I 288. De Franchi p. 292. Nardi Catal. ss. pontif. p. 10. Soldani Questioni Vallombr. II 104. JL. 8469 ad a. 1143.*

16 *Marturi 1147 ian. 23*

Eugenius III Gualdoni abbati etc.: repetit Celestini II privilegium *(n. 15)*. — Ad hoc nobis. Ego Eugenius etc. Subscr. 7 card. Dat. ap. Marturam p. m.

Guidonis S. R. E. diac. card. et canc., 10 kal. feb., ind. 10, inc. d. a. 1146, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 2.

[C f. 49 dep. =] D III f. 214. [C¹ f. 11 dep. =] G p. 137. F³ p. 173 Reg. H f. 35. I f. 13]. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 20. Gött. Nachr. 1908 ex D. — Regg. Tamburini De iure abbatum ¹ I 288. De Franchi p. 292. Nardi Catal. ss. pontif. p. 11. Soldani Questioni Vallombr. II 104. JL. 8995 ex Coll. Baluze t. 17 f. 239' Paris Bibl. nat.

17 *San Genesio 1147 feb. 7*

Eugenius III Gualdoni abbati etc.: repetit Innocentii II privilegium *(n. 14)*. — Desiderium quod. Ego Eugenius etc. Subscr. 11 card. Dat. ap. s. Genesium p. m. Guidonis S. R. E. diac. card. et canc., 7 id. feb., ind. 10, inc. d. a. 1146, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 2.

[C f. 53 dep. =] D III f. 212. [C¹ f. 7 dep. =] G p. 139. H f. 39. I f. 14. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 22. Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 287. — Regg. Nardi Catal. ss. pontif. p. 11. JL. 9003.

18 *Laterano 1153 nov. 22*

Anastasius IV Ambrosio abbati etc.: repetit Celestini II privilegium *(n. 15)*. — Iustis religiosorum. Ego Anastasius etc. Subscr. 9 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 10 kal. dec., ind. 2 [1 *C*], inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

[C f. 63 dep. =] D III f. 250. [C¹ f. 9] = G p. 149. F³ p. 173 Reg. H f. 47. I f. 17. K v^b p. 584. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 24 = Lami Mon. eccl. Florent. I 544 = Mon. hist. patr. X Cod. dipl. Sard. I 219 n. 62 Exc., = Migne CLXXXVIII 997 n. 6. Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 250. — Regg. Tamburini De iure abbatum ¹ I 288 (Dat. Romae ap. s. Iohannem in Laterano 20 kal. dec.). *Nardi Catal. ss. pontif. p. 7. Desimoni in Atti della Soc. Lig. XIX (1887) 577 n. 122^b. J. 6736. JL. 9757.*

19 *Laterano 1156 dec. 5*

Hadrianus IV Marino abbati etc.: repetit Anastasii IV privilegium *(n. 18)*; sancit, ut, si quando commune vel speciale interdictum ab episcopo dioecesano processerit, monachis liceat clausis ianuis etc. divina officia celebrare; statuit, ut abbas Valembrosanus liberam habeat facultatem corrigendi abbates sive fratres congregationis. — Religiosis desideriis. Ego Adrianus etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., non. dec., ind. 5, inc. d. a. 1156, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 2.

Exstat in cod. Vat. lat. 485 s. XII (s. Augustini Opp.) f. 151 = P². — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 32 n. 2. — Reg. JL. —.

**20* *(Benevento 1168—69 ian. 23)*

Alexander III praecipit abbati Vallembrosano, ut Rolandum schismaticum quondam abbatem de Turri ab eodem monasterio prorsus amoveat nec in ipso vel in alio monasterio absque sua conscientia administrationem vel quamlibet praelationem habere permittat.

Laud. in Alexandri III rescripto ad Senensem ep. misso (v. Siena, Episc. n. 37). — Reg. JL. —.

Tamburini De iure abbatum ¹ I 289 laudat insuper Alexandri III privilegium a. 1163 iun. 5 congregationi concessum, sed idem esse puto ac privilegium pro mon. s. Salvii de Florentia JL. 10875.

21 *Benevento 1169 feb. 14*

Alexander III Iacobo abbati etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 10)* et Hadriani *(n. 19)* suscipit coenobium b. Mariae sub R. E. proprietate et tutela atque protectione apost., confirmat ordinem monasticum et nominatim monasteria *(etc. ut in n. 10)*. — Desiderium quod. Ego Alexander etc. Subscr. 13 card. Dat. Beneventi p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 16 kal. mart., ind. 2, inc. d. a. 1168, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 10.

[C f. 75 dep. =] D III f. 326. [C[1] f. 18 dep. =] G p. 169. E[2] f. 153 (sine dat.). H f. 57. I f. 21. K Vb p. 593. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 32 = Lami Mon. eccl. Florent. I 545 = Cod. dipl. Sard. I 237 n. 101 Exc., = Migne CC 569 n. 607. Fraikin in Annales de S. Louis-des-Français III (1898) 60 n. 1 ex E[2] (confuse quidem). — Regg. Nardi Catal. ss. pontif. p. 1. PflugkH. Iter p. 265 n. 580 ad a. 1165—66 dec. 1. Desimoni in Atti della Soc. Ligure XIX (1887) 67 n. 178. Davidsohn Forschungen I 180 n. 52. J. 7749. JL. 11241 ad a. 1165 dec. 1. 11596.

22 *Benevento (1169) feb. 17*

Alexander III monachis, prioribus, presbyteris, conversis et patronis mon. de Passignano in unitate ecclesiae consistentibus: mandat, quatenus Iacobo, nunc concorditer in Vallimbrosanum abbatem electo et a sese confirmato, tamquam abbati et magistro debitam oboedientiam et reverentiam exhibeant.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 8.

23 *(1170—73)*

[Alexander III] abbati et fratribus Vallimbrosani mon.: mandat, quatenus abbatem et fratres mon. s. Michaelis (de Senis) Passinianensi abbati oboedientes exsistere compellant etc. Mandat, ut abbatem mon. de Turri ad suam praesentiam dirigant.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 9.

**24* *(Ferentino 1174 oct. 25)*

Alexander III mandat Vallembrosano abbati, ut monasterium Passinianense tamquam unum de maioribus monasteriis suae congregationis propensius diligat et iura eius et honorem studeat conservare et a monasterii gravaminibus et molestiis omnino desistat.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 21.

25 *Ferentino (1174) oct. 25*

Alexander III abbati et fratribus mon. Passinianen.: mandat, quatenus abbati Vallembrosano, gravem adversus ipsos querelam ferenti, debitam reverentiam impendant etc.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 22.

26 *Anagni 1176 april. 20*

Alexander III Iacobo abbati etc.: repetit privilegium *(n. 21)*. — Desiderium quod. Ego Alexander etc. Subscr. 15 card. Dat. Anagn. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 12 kal. mai., ind. 9, inc. d. a. 1176, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 17.

[C f. 103 dep. =] D III f. 369. [C[1] f. 19 dep. =] G p. 183. E[2] f. 157. F[3] p. 185 Reg. H f. 78. I f. 28. Q. R]. — Edd. Ughelli [1] III 284; [2] III 221 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 440 n. 82 = Bull. Rom. ed. Taur. II 787 n. 82, = Migne CC 1067 n. 2239. Nardi Bull. Vallumbr. p. 45 = Lami Mon. eccl. Florent. I 547 = Cod. dipl. Sard. I 247 n. 105 Exc. — Regg. Nardi Catal. ss. pontif. p. 2. J. 8428. JL. 12695.

*27 *(1179)*

Ex mandato Alexandri III, praesidente Tertio abbate, in conventu generali apud coenobium s. Salvii, statutum de conversatione et habitu monachorum vel conversorum celebratur.

Laud. in statutis congregationis Vallumbrosanae (cf. Zaccaria Iter litter. p. 64 ex cod. s. Marci s. XII). — Reg. JL. —.

*28 *(Anagni 1183)*

Lucius III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 29. — Reg. Tamburini De iure abbatum [3] II 402, qui praebet Datum Anagniae 1183. *JL. —.*

29 *Verona 1186 mai. 12*

Urbanus III Tertio abbati etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 10)*, Hadriani *(n. 19)*, Alexandri *(n. 26)* et Lucii *(n. 28)* concedit privilegium protectionis et confirmationis. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Urbanus etc. Subscr. 14 card. Dat. Veronae p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 4 id. mai., ind. 4, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

[C f. 141 dep. =] D III f. 466. [C¹ f. 6 dep. =] G p. 219. H f. 103. I f. 40. K V^b p. 599. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 60 = Lami Mon. eccl. Florent. I 548 = Cod. dipl. Sard. I 255 n. 115 Exc., = Migne CCII 1389 n. 36. — Regg. Tamburini De iure abbatum [3] II 402. Nardi Catal. ss. pontif. p. 20 ad mai. 27. J. 9819. JL. 15604.

30 *Verona 1186 iun. 26*

Urbanus III Tertio abbati etc.: repetit Hadriani IV privilegium *(n. 19)*. — Religiosis desideriis. Ego Urbanus etc. Subscr. 17 card. Dat. Veronae p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 6 kal. iul., ind. 4, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

[C f. 147 dep. =] D III f. 474. [C¹ f. 12 dep. =] G p. 223. H f. 109. I f. 42. K V^b p. 600. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 64 = Lami Mon. eccl. Florent. I 550 = Cod. dipl. Sard. I 255 n. 116 Exc., = Migne CCII 1413 n. 44. — Regg. J. 9830. JL. 15637.

Breve compendium f. 41' et Nardi Catal. ss. pontif. p. 20 laudant insuper rescriptum Urbani III a. 1186 sept. 13, quo monachis tempore interdicti generalis, ut divina officia celebrare possint, facultatem concessit. Sed est potius Urbani IV bulla a. 1262 sept. 13 Potthast Reg. 18401.

31 *Pisa 1188 ian. 6*

Clemens III Tertio abbati etc.: suscipit Vallumbrosanum mon. cum omnibus monasteriis sibi subiectis sub apost. protectione, statuens, ut omnis immunitas a Victore *(n. 1)*, Gregorio VII *(n. 4)*, Urbano *(n. 6)*, Paschale *(n. 10)*, Innocentio *(n. 12)* et Hadriano *(n. 19)* atque Urbano *(n. 30)* concessa firma permaneat *(ut in n. 30)*; concedit, ut secundum communem institutionem omnium abbatum ordinis in generali capitulo congregationis factam liceat abbati maiori de quolibet monasterio congregationis fratres ad principale monasterium transferre. — Monet nos. Ego Clemens etc. Subscr. 8 card. Dat. Pisis p. m. Moysi Lat. canonici et S. R. E. vicem agentis cancellarii, 8 id. ian., ind. 6 [7 *C*], inc. d. a. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

B s. XIII. [B[1] a. 1344. C f. 161 dep. = D III *f. 490. C[1] f. 4 dep. = G p. 236. F[3] p. 174 Reg. H f. 123. I f. 45. K* V^b *p. 604]. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 71 = Lami Mon. eccl. Florent. I 552 = Cod. dipl. Sard. I 261 n. 125 Exc., = Migne CCIV 1279 n. 3. — Regg. Tamburini De iure abbatum [3] II 401. Loccatelli p. 216. Nardi Catal. ss. pontif. p. 9. J. 10022. JL. 16110.*

32 *Laterano 1193 oct. 6*

Celestinus III abbati et conventui Vallis umbrosae: ad preces Gregorii abbatis et conventus Passinianen. canonizat b. Iohannem quondam abbatem, Vallis umbrosanae congregationis institutorem, eumque adiungit numero confessorum Christi; praecipit, ut eius memoriam kal. oct. veneratione celebri recolant.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano p. 49. — cf. quoque Celestini III rescripta ib. n. 47—52. 55.

33 *Laterano 1195 ian. 21*

Celestinus III abbati et conventui s. Benedicti Placentin.: confirmat compositionem controversiae inter eos ac Martinum abbatem s. Mariae Vallis umbrosae super iure et institutione coenobii s. Iacobi Taurinen. — Iustis petentium. Dat. Lat. 12 kal. feb. pont. n. a. 4.

[C f. 190 dep. =] D III *f. 533. [C[1] f. 40 dep. =] G p. 285. H f. 140. I f. 52. — Edd. Lami Chron. pontif. Leonis Urbevetani I (in Delic. erud. a. 1737) 226 = Migne CCVI 1065 n. 179. — Regg. Loccatelli p. 228. J. 10498. JL. 17185.*

cf. Celestini III rescriptum ad Bonitium abb. s. Benedicti de Placentia a. 1194 april. 19 JL. 17089 et n. 37.

**34* *(1191—95)*

Celestinus III committit Senensi ep. causam inter (Martinum) abbatem Vallis umbrosae et (Iacobum) abbatem Ripulensem super subiectione ipsius coenobii Ripulensis.

Laud. in n. 35. — Reg. JL. —.

35 *Laterano 1195 april. 14*

Celestinus III (Bernardo) s. Eugenii et (Lotterio) s. Mustiolae de Turri abbatibus: committit causam inter (Martinum) abbatem Vallis umbrosae et (Iacobum) abbatem mon. de Ripulis super subiectione ipsius coenobii, quatenus de sententia ab ep. Senensi prolata *(n. 34)* diligentius inquirant. — Cum inter dilectos. Dat. Lat. 18 kal. mai. pont. n. a. 5.

Insert. in Celestini III rescriptum a. 1197 oct. 25 (n. 38). — Ed. Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 12. — Reg. JL. 17218.

Sententia a praedictis abbatibus prolata una cum Celestini III rescripto inserta est ipsius Celestini III mandato (n. 38).

36 *Laterano 1196 ian. 13*

Celestinus III M(artino) abbati: committit monasterium s. Mariae de Serena, fere ad nihilum per praelatorum incuriam redactum, salva in omnibus libertate, quam habet Romana ecclesia; statuens, ut ordinem Vallis umbrosae ibidem instituat. — Ad hoc superni. Dat. Lat. id. ian. pont. n. a. 5.

[C f. 198 dep. =] D III *f. 562. [C[1] f. 38 dep. =] G p. 295. H f. 142. I f. 52'. K* V^a *p. 440 et* V^b *p. 608. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 81. Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 162. — Regg. Loccatelli p. 227. JL. 17308.*

37 *Laterano 1196 ian. 13*
Celestinus III Martino abbati: confirmat compositionem inter eum et B(onitium) abbatem s. Benedicti de Placentia super monasterio (s. Iacobi) de Taurino per mag. Guazzonem canonicum eccl. Cremonen. et mag. Aliothum factam. — Frustra imponeretur. Dat. Lat. id. ian. pont. n. a. 5.

[C f. 200 dep. =] D III f. 564. [C¹ f. 37 dep. =] G p. 297. H f. 144. I f. 53. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 82. Gött. Nachr. 1908. — Reg. JL. —.

38 *Laterano 1197 oct. 25*
Celestinus III M(artino) abbati: confirmat compositionem, quae per B(ernardum) s. Eugenii et L(otterium) s. Mustiolae abbates, iudices a sede apost. delegatos *(n. 35)*, fuit de utriusque partis assensu facta super controversia inter eum et (Iacobum) abbatem mon. Ripulen. de subiectione ipsius coenobii de Ripulis. — Ea quae de. Dat. Lat. 8 kal. nov. pont. n. a. 7.

[C f. 208 dep. =] D III f. 587. [C¹ f. 38 dep. =] G p. 301. H f. 147. I f. 59. — Ed. Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 11 ex C¹. — Regg. Nardi Bull. Vallumbr. p. 82. JL. 17583.

**39* *(1191—97)*
Celestinus III concedit privilegium protectionis et confirmationis.

Laud. in privilegiis Innocentii III a. 1199 ian. 4 et Honorii III a. 1216 oct. 15 Potthast Regg. 558. 5343. — Reg. Tamburini De iure abbatum ³ II 402 ad a. 1193 et 1194. JL. —.

Pratovecchio

(Pratum vetus)

Monasterium s. Iohannis evangelistae.

Hoc monasterium monialium ord. Camaldulen. originem duxisse ex monasterio s. Salvatoris in loco q. d. Capo Arno, ab Imilia comitissa a. 1134 exstructo, monialibus monasterii s. Mariae de Poplena huc translatis, Fortunius Hist. Camald. I 152, Lubin p. 309, Farulli Istoria cronol. del mon. degli Angioli p. 260 sq. et Teatro stor. p. 311 sq. et Mittarelli Ann. Camald. III 233 narrant. Prima novi monasterii in Prato veteri abbatissa notissima illa Sophia, filia comitissae Imildae, fuit (cf. L. Passerini Una monaca del XII secolo in: Arch. stor. ital. Ser. III t. XXIII (1876) 61 sq. 205 sq. 385 sq.; XXIV 3 sq.; Davidsohn Gesch. von Florenz I 464 sq. et Forschungen I 96 sq.). De oppido Pratum vetus in agro Casentino cf. Repetti IV 664 sq.

Chartae huius monasterii inde ab a. 1134 hodie in R. archivo Florentino exstant (Spoglio delle cartapecore del monastero di S. Giovanni Evangelista di Pratovecchio t. 58). Conf. „Monasterii Prati veteris castri sanctimonialium Camaldulen. s. Iohannis evang. brevis synopsis omnium chartarum et monumentorum in earum tabulario exsistentium confecta a. 1748, auctore Hyacintho et Iohanne Francisco de Giudicis et Angelo Laurentio Grazzini“, olim in bibliotheca monasterii s. Michaelis de Muriano cod. 625 (cf. Mittarelli Bibl. codd. mss. s. Michaelis Venetiarum p. 958). Privilegia vero summorum pontificum ante Innocentium III inter eas minime inveniuntur; quae enim Farulli

(Istoria cronol. p. 261 et Teatro p. 320) enumerat, videlicet Celestini II, Eugenii III, Hadriani IV, Alexandri III, Camaldulensium ordini concessa sunt.

*1 *(1191—95)*

Celestinus III committit mag. Berardo Aretinae eccl. canonico querimoniam Sophiae mon. Prati veteris abbatissae de ordinatione et dispositione ecclesiae s. Yllari et hospitalis et ecclesiae s. Benedicti (de Aretio) mediante iustitia terminandam.

Laud. in mag. Berardi sententia a. 1195 dec. 6 (ed. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 200 n. 125 ex autographo parthenonis Prati veteris, hodie in R. archivo Florentino). — Reg. JL. —.

Lis sub Innocentio III renovatur (cf. Mittarelli Ann. Camald. IV 215).

Figline.

(Fighinum. Figlinae)

Repetti II 126 sq. — Cappelletti XVII 44 sq. — Davidsohn Gesch. von Florenz I 507 sq. et Forschungen I 104 sq.

Ecclesia s. Mariae de Figline.

Plebem s. Romuli et s. Mariae noviter se construxisse, Rodulphus Faesulanus ep. in charta a. 1174 mai. 27 (insert. bullae Alexandri IV a. 1255 april. 12 ap. Bourel de la Roncière Les reg. d'Alexandre IV t. I 209 n. 690) narrat, sed eius privilegium circa institutionem desideratur. Superest tamen Rodulphi privilegium confirmationis a. 1175 april. 1 (edd. Ughelli [1] III 317; [2] III 245 = Lami Mon. I 224, = Cappelletti XVII 42). Ad hanc ecclesiam idem Rodulphus Faesulani episcopii sedem transferre conatus est, ipso Alexandro III approbante, sed a Florentinis ab incoeptu desistere coactus, eam in baptismalem ecclesiam mutavit. A. 1493 iul. 29 ab Alexandro VI in collegiatam erigitur.

Quum in oppido et plebanatu Figlinensi monasterium Passinianense possessiones et iura habuisset, videlicet monasterium monialium s. Mariae (de quo v. infra p. 99), canonicam b. Bartholomaei, ab Alexandro III et Celestino III JL. 14053. 16732 eidem monasterio confirmatam, et ecclesiam s. Senioris sive s. Segnori, temporibus Alexandri III et Celestini III graves inter abbatem Passinianensem et plebanum Figlinensem controversiae ortae sunt.

Documenta de hac re inter chartas monasterii Passinianensis inveniuntur (cf. infra p. 104).

1 *(Ferentino 1175 april. 30)*

[Alexander III] plebano de Figline: praecipit, quatenus possessiones, quae specialiter ad mon. de Passiniano pertinent, abbati Passinianen. restituat, et omne ius, quod mon. de Passiniano in mon. s. Mariae de Figline vel in eius possessionibus iure patronatus habet, abbatem de Passiniano libere habere

permittat, et ut reliquias a monasterii Figlinen. altari fracto ab eo asportatas restituat.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 24. — cf. ib. n. 23. 25. 27.

2 *Verona (1186—87) ian. 29*

Urbanus III priori s. Mariae in Mamma et plebano de Gaville: committit controversiam inter priorem de Figline et plebanum eiusdem loci super aquaeductu, molendino et portu Arnis terminandam. Mandat, quatenus sententiam excommunicationis a Faesulano ep. contra priorem de Figline eiusque clericos prolatam non tenere denuntient. — Inter dilectos filios. Dat. Veron. 4 kal. feb.

A[1]. — *Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 186 n. 33 ex A*[1]. — *Reg. JL.* —.

**3* *(1188—91)*

Clemens III praecipit priori s. Iacobi et plebano s. Viti (de Florentia), ut de causa, quae inter mon. Passinianense et plebanum de Figline super eius oboedientia vertitur, cognoscant et ad finem debitum eam perducant.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 34.

**4* *(1191)*

Celestinus III committit Petro tit. s. Caeciliae et Iohanni tit. s. Priscae presb. card. causam inter mon. Passinianen. et plebanum de Figline super eccl. s. Segnori.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 35. — De hac lite super ecclesia s. Senioris cf. quoque Celestini III rescripta ib. n. 36. 37. 39. 43. 44.

**5* *(1191)*

Celestinus III committit Faesulano ep. et priori s. Fridiani (Lucen.) processum causae inter mon. Passinianen. et plebanum de Figline super eccl. s. Segnori etc.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 38.

6 *Roma S. Pietro 1191 iul. 15*

Celestinus III Faesulano ep. et priori s. Fridiani (Lucen.): mandat, quatenus prior de processu causae inter capitulum de Pasignano et plebanum de Figline super eccl. s. Segnoris inquirat veritatem.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 41.

7 *(1191 ex.)*

Monaldus Figlinen. plebanus et Episcopellus subdiac. (prior eccl. s. Segnori) proclamant ad Celestinum III de controversia inter eos et abbatem de Passignano super plebeio s. Segnori.

Libellus supplex exstat inter chartas mon. Passinianen. (Firenze Arch. di stato, Passignano 12.. n. 36). — Reg. JL. —.

8 *Laterano 1193 mai. 8*

Celestinus III G(regorio) abbati de Passiniano, (Monaldo) plebano de Figline et Episcopello subdiac.: mandat, quatenus in proximo festo s. Michaelis *(sept. 29)* acturi et responsuri et sufficienter instructi circa quaestiones inter eos super ecclesiis s. Bartholomaei de Figline et s. Signori et capitulis aliis ventilandas apost. se conspectui praesentent.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 46.

9 *1194 april.*

[Celestinus III] M(onaldo) plebano eccl. de Figline: confirmat sententiam a Petro tit. s. Caeciliae et Iohanne tit. s. Priscae presb. card. latam *(cf. n. 4)* in causa inter eum et G(regorium) abbatem s. Michaelis de Pasignano super eccl. s. Senioris et aliis articulis.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 53.

Monasterium s. Mariae Figlinense.

Nescimus quando hoc monasterium monialium, cuius abbatissa Imilda a. 1160 religionem Vallumbrosanam accepit, Lamberto Passinianensi abbati subiectione promissa, exstructum sit. Certe brevem vitam duxit, quum iam a. 1167 a Florentinis eversum esset (cf. Davidsohn Forschungen I 107). De eo cf. Strozzi XR f. 96; Repetti I 129.

Quae de monasterio Figlinensi novimus, ex Passinianensis monasterii chartis, hodie in R. archivo Florentino, sumpsimus (cf. infra p. 104).

1 *1107 sept. 21*

Paschalis II Caraebonae abbatissae etc.: confirmat iuxta petitionem Iohannis Faesulani ep. monasterio s. Mariae, quod situm est Figline in dioec. Faesulana, possessiones omnes, decimas quoque ac sepulturas, sicut idem ep. ei in praesentia sua concessit. — Religiosis desideriis. [Dat. . . . .] 11 kal. oct., ind. 1, d. inc. a. 1107, [pont. autem d. Paschalis II pp. a. 9].

M p. 1. P (ex arch. Passinianen.). — Ed. PflugkH. Acta II 192 n. 229 ex M. — Regg. Ammirato Vescovi di Fiesole p. 18. PflugkH. Iter p. 210 n. 239. JL. 6169.

Privilegium hoc aut Faesulis (cf. JL. 6167. 6168) aut Florentiae (JL. 6170) datum esse manifestum est.

**2* *(1144)*

Celestinus II concedit privilegium.

Laud. ab Ammirato l. c. p. 20. — Reg. JL. —.

cf. JL. 8514.

Oppidum Figline.

Unum Alexandri III rescriptum inter chartas Passinianensis monasterii invenitur (cf. infra p. 104).

1 *(1167?)*

[Alexander III] proceribus, militibus, consulibus et universo populo Filinen.: monet, quatenus mon. de Passiniano et ecclesias suas diligant et honorent et eis iura sua conservent illaesa.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 7.

Cavriglia.

(Caprilia)

Strozzi XR f. 128 sq. — Lubin p. 95. — G. Lami Hodoeporicon III (in Delic. erud. a. 1743) 1164 sq. 1219 sq. — Fedele Soldani Succinta relazione della vita di S. Berta de' Bardi, badessa di Cavriglia della congregazione Valombrosana (In Firenze 1730). — F. Soldani Lettera decima sopra la fondazione de' monasteri di Coltibuono e di S. Maria a Cavriglia con breve apologia sopra S. Berta de' Bardi badessa Vallombrosana (In Firenze 1754). — Lor. Cantini Memorie istoriche appartenenti alla vita della gloriosa vergine S. Berta abbadessa (In Firenze s. a.). — Giac. Sacchetti Memorie per la vita di S. Berta abbadessa e per la storia della pieve e del monastero di Cavriglia (In Siena 1804). — Repetti I 634 sq. 638.

Ecclesia s. Iohannis baptistae de Caprilia.

Primam huius plebis mentionem invenimus in Paschalis II privilegio Iohanni ep. Faesulano concesso JL. 5898. Quae sequuntur Celestini II et Lucii III privilegia leguntur in regestis Vaticanis.

B = Insert. bullae Martini V a. 1428 april. 28: Roma Arch. Vat. Reg. Lat. t. 282 [*B*¹] = Arm. XXXI t. 44, s. XVII [*B*²]; cf. Gött. Nachr. 1902 p. 500; 1903 p. 530.

C = Stef. Borgia Bullarium Lucii III, s. XVIII, Roma Bibl. Vat. Museo Borgia; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 76.

1 *Laterano 1144 mart. 4*

Celestinus II Iohanni plebano etc.: propter preces Ionathae ep. (Faesulani) suscipit eccl. s. Iohannis Caprilien. sub apost. protectione, confirmat possessiones, et sancit, ut presbyteri et populus Montis Guarci *(Montevarchi)* et Montis Gunzonis *(Montegonzi)* et Montis Cereti et Plani Alberti tam in decimis, oblationibus et testamentis quam in aliis debitam ei oboedientiam exhibeant; confirmat decimas, et prohibet, ut infra terminos parochiae nullus ecclesiam vel cappellam aedificare praesumat. — Piae postulatio. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 4 non. mart., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Celestini pp. II a. 1.

B¹ f. 50. [B² f. 574. C]. — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 514 n. 3 ex B¹. — Reg. JL. —.

2 *Velletri 1183 april. 10*

Lucius III Bernocto rectori etc.: suscipit plebem s. Iohannis de Caprilia sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Quotiens a nobis. Dat. Velletr. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 4 id. april., ind. 1, inc. d. a. 1183, pont. v. d. Lucii pp. III a. 2.

B¹ f. 50'. [B² f. 574. C]. — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 537 n. 22 ex B¹. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Mariae Capriliense.

De origine huius monasterii monialium certa notitia desideratur. Primum de eo documentum a. 1075 (edd. Richa Notizie delle chiese Fiorentine II 273, Sacchetti p. 64) Bertam abbatissam laudat, filiam quondam Lotharii comitis ex gente Kadalorum. Peculiarem famam obtinuit monasterium sub regimine b. Bertae abbatissae, quae a. 1153 ex monasterio s. Trinitatis Florentino ad Capriliense iuxta institutionem Vallumbrosanae congregationis reformandum transivit. Inter monasteria ad hanc congregationem pertinentia Capriliense coenobium primo invenitur in Anastasii IV privilegio a. 1153 nov. 22 JL. 9757. A. 1224, ut affirmat Strozzi, subiectum fuit communitati s. Geminiani; a. 1477 unitur monasterio s. Trinitatis Florentino, abbatissa et monialibus ad monasterium s. Victoris et s. Nicolai in oppido s. Geminiani sese transferentibus (cf. Pecori Storia della terra di San Gimignano p. 425 sq.).

Unum Eugenii III privilegium deperditum laudatur in Innocentii III bulla a. 1207 oct. 2, quae legitur in Libro blanco f. 44′ San Gimignano Bibl. comunale (cf. U. Nomi-Venerosi-Pesciolini in Miscell. stor. della Valdelsa III (1895) 217 sq. et Pflugk-Harttung Iter p. 34), unde transcripta est in codicem s. Trinitatis s. XV f. 1, hodie Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 89 vol. 134 (olim Monastero di Cavriglia vol. 43). Alia instrumenta inde a saec. XIII inveniuntur in R. archivo Florentino (Spoglio t. 75).

**1* *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium.

Laud. in Innocentii III bulla a. 1207 oct. 2 (edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 91. Sacchetti p. 68). — Regg. Coppi Annali di Sangimignano p. 67. Schneider Reg. Volaterr. p. 99 n. 286. JL. —.

Monasterium s. Laurentii de Cultubono.

(Coltibuono)

Strozzi XR f. 80′. — Lubin p. 115. — Fedele Soldani Lettera decima sopra la fondazione de' monasteri di S. Lorenzo a Coltibuono etc. (In Firenze 1754). — Repetti I 8. — Cappelletti XVIII 382. — P. Kehr in Quellen und Forschungen X (1907) 224 sq. 365 sq. — L. Pagliai Regestum Cultusboni (Regesta chartarum Italiae. Roma 1908).

Monasterium a. 1049 a proceribus familiae Firidolfi et Ricasoli conditum esse traditur. Mox cessit Vallumbrosanis, quorum in privilegiis enumeratur inde a Paschale II JL. 6447. Abbas de Cultubono inter maiores Vallumbrosanae congregationis recensebatur, eique oboedientiam debuerunt abbates monasteriorum dell'Ardenga (dioec. Senen.), de Spineta sive de Monte Pisi (dioec. Clusin.) et s. Iacobi Senarum (cf. quoque Honorii III privilegium a. 1221 iul. 13 Pressutti Reg. Honorii III t. I 569 n. 3501 et Alexandri III rescriptum a. 1174 oct. 25; cf. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 19). Saec. XV monasterium datum est abbatibus commendatariis, inter quos Iohannes de Medicis, postea Leo X, peculiari memoria dignus; a. 1810 suppressum est.

Archivum monasterii, continens chartas inde ab a. 945, hodie custoditur in R. archivo Florentino (Spoglio t. 51); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 8. Sed quaedam chartae desiderantur, quas inveni Florentiae in bibliotheca Landau (Villa Finaly).

A = Orig. Firenze Arch. di stato (S. Lorenzo a Coltibuono).
A[1] = Orig. ib. (Strozziane-Uguccioni).
B = Cop. ib. (S. Lorenzo a Coltibuono).
C = Chartularium s. Laurentii Cultusboni vol. I. II, s. XVIII, ib. 224 vol. 236. 237.
D = U. Benvoglienti Miscellanea, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale C IV 3.

Chartas exscripsit Carolus sen. Strozzi in Spoglio HH 1230 f. 107 sq., s. XVII, Firenze Bibl. naz. II IV 379, olim Magliab. XXV 594, et Spoglio OO 1236 p. 191 sq., s. XVII, ib. Magliab. XXXVII 304; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 143.

1 *(1058)*
Humbertus de s. Rofina et Petrus de eccl. Tusculana, Romani episcopi, consecrant, consentientibus Faesulanis canonicis, ecclesiam in Cultubono, eo vero ordine, ut, si per eam ecclesiam aut custodes eius ecclesia Faesulana passura erit in primitiis etc., licentiam dent Faesulano ep., illam excommunicare et omne divinum officium interdicere.

v. Fiesole, Episc. n. 4.

2 *(1058)*
Humbertus card. ep. S. R. et apost. sedis atque monasterii s. Laurentii consecrator subscribit cum anathemate chartulam donationis Ugonis, Alberti et Widonis (a. 1037 aut 1050?) et alteram eorundem ac Rainerii, Iohannis et Teuderici etc. (a. 1051).

A[1]. — *Edd. Soldani Lettera decima p. 6. Reg. Cultusboni p. 15 n. 37.* — *A. [D f. 71].* — *Edd. Soldani Lettera decima p. 15. Reg. Cultusboni p. 23 n. 43 (cf. De Franchi p. 281. Casotti Mem. istor. dell' Impruneta I 71. Soldani Questioni Vallombr. II 211. Soldani Lettera sesta p. 68). — Reg. JL. —.*

3 *(1161—72)*
Alexander III Ieronimo abbati etc.: suscipit mon. s. Laurentii in loco q. d. Cultus bonus sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — [Officii nostri] nos.

B s. XII ex. (fragm.). — Edd. Gött. Nachr. 1904 p. 167 n. 15 ex B. Reg. Cultusboni ex B. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Mariae in Colle.

Monasterium hoc monialium ord. s. Benedicti a patronis a. 1089 subiectum fuit monasterio s. Ambrosii Montiscellensis, ut etiam apparet ex Eugenii III et Alexandri III privilegiis Montiscellensi coenobio concessis et ex pluribus rescriptis circa eius subiectionem, quae inter regesta monasterii Montiscellensis ponemus. Gregorius IX monasterium s. Mariae in Colle, quia abbatissa et moniales malae vitae et inhonestae conversationis reae fuissent, Cisterciensibus reformandum tradi iussit, monialibus licet renuentibus (cf. Gregorii IX rescriptum ad ep. Aretinum a. 1238 aug. 17, apogr. s. XIII Siena

Arch. di stato, Bichi Borghesi I 55). De eius situ certa notitia desideratur. Ecclesia s. Mariae in Colle enumeratur in catalogo ecclesiarum dioecesis Faesulanae a. 1299 (ap. Lami Mon. eccl. Florent. III 1504), hodie Colle nel Chianti (cf. Repetti I 761).

**1* *(1185—86)*

Urbanus III Bernardo ep. Florentino ad examen destinat litem inter Recordatam abbatissam Montiscellen. et Guazzam abbatissam s. Mariae de Colle super subiectione huius monasterii.

v. Siena, Mon. s. Ambrosii Montiscellensis n. 5.

**2* *(1185—86)*

Urbanus III committit Ugoni abbati de Insula et Rainerio s. Fridiani Lucen. claustrali priori eandem litem *(n. 1)*.

v. Siena, Mon. s. Ambrosii Montiscellensis n. 6.

Monasterium s. Petri in Monte Muro.

Duo fuere olim monasteria in summo monte Muro, alterum s. Michaelis, alterum s. Petri (cf. Repetti I 185), quae inde ab a. 1125 inter Camaldulensia coenobia laudantur. De monasterio s. Petri cf. Mittarelli Ann. Camald. V 276; Cappelletti XVIII 400.

Eius chartae in archivo Camaldulensium, hodie in R. archivo Florentino, inveniuntur.

1 *(1058)*

Humbertus de s. Rofina et Petrus de eccl. Tusculana, Romani episcopi, consecrant, consentientibus Faesulanis canonicis, ecclesiam in Monte Muro, eo vero ordine, ut, si per eam ecclesiam aut custodes eius ecclesia Faesulana passura erit aut aliquam molestiam sustinuerit in decimis etc., licentiam dent Faesulano ep., illam excommunicare et omne divinum officium illi interdicere.

v. Fiesole, Episc. n. 4.

Ecclesia s. Donati et s. Nicolai in Citille.

De loco haud procul ab oppido Greve cf. Repetti I 741. Ecclesia s. Donati in Citille pertinebat ex iure patronatus ad monasterium s. Bartholomaei Ripulense, ut apparet ex Clementis III privilegio (v. supra p. 42 n. 3).

1 *Citille 1072 oct. 21*

Petrus ep. R. E. card. dedicat ecclesiam (a. 1072, ind. 10, 12 kal. nov.).

Inscriptio in ecclesia. — Edd. Brocchi Vite de santi e beati Toscani II 164. Lami in Novelle letter. (a. 1754) XV 6. Mittarelli Ann. Camald. II 346 = Maroni Commentarii de eccl. et episc. Ostien. et Velitern. p. 68 not. 3. — Reg. JL. —.

Ad quem Petrum card. ep. notitia haec referenda sit, in dubio manet; Maroni et Davidsohn Gesch. von Florenz I 250 not. 2 Petrum Igneum, Albanensem ep. fuisse contendunt.

Monasterium s. Michaelis de Passiniano.

(Passignano)

Valeriano Salaini Chronicon Passinianense sive Ricordi della Congregazione AO, ms. s. XVII in., Firenze Bibl. naz. Conv. soppr. 1500 B 5 (cf. Moreni Bibl. II 290). — Strozzi XR f. 145' et f. 411 sq. — Lubin p. 284. — Fedele Soldani Historia monasterii s. Michaelis de Passiniano (Florentiae 1741. Opus completum exstat Pisciae in collegio s. Iosephi A 4). — F. Soldani Lettera quarta sopra il monacato e la parentela di S. Gregorio VII (In Firenze 1749). — F. Soldani Lettera sesta sopra la fondazione e padronato del monastero di San Michele a Passignano (In Firenze 1750). — Repetti I 21; IV 64. — Cappelletti XVIII 388 sq. — Davidsohn Gesch. von Florenz I 594 sq. et Forschungen I 105 sq. — D. Germ. Fornaciai La badia di Passignano. Cenni storici e artistici (Firenze 1903). — P. Kehr in Quellen und Forschungen VII (1904) 8 sq.

S. Michaelis sive s. Angeli monasterium Passinianense et antiquitate et fama inter Faesulanae dioecesis monasteria praefulget. Eius fundationem alii Zanobio Florentino episcopo, alii Zanobio Faesulano episcopo eiusque fratri Sichelmo, circiter a. 892, attribuunt; certum est, iam saec. X in. monasterium s. Angeli in loco Passiniano exstitisse, quod saec. XI religionem Vallumbrosanorum amplexatum est, Iohanne Gualberti ibi Letonem primum abbatem instituente. Mox Passinianense inter Vallumbrosanorum monasteria praecipuum locum obtinuit maximosque habuit honores propter corpus b. Iohannis Gualberti, Vallumbrosanorum ordinis institutoris, ibi a. 1073 sepultum (cf. n. 47—52. 55). Amplissimas quoque habuit possessiones. Concesserunt ei privilegia Conradus II (Stumpf Reg. 2132), Fridericus I (ed. Scheffer-Boichorst in Mittheil. des österr. Instituts X 297) et Heinricus VI (Stumpf Regg. 4683. 4722. 4827).

Passinianense archivum, licet non pauca monumenta et praecipue antiquiora Romanorum pontificum privilegia periissent, maximi pretii est, quum in eo rarissimae illae in ipsa apostolica cancellaria exaratae custodiantur formae, quae vulgo minutae sive concepta appellantur (cf. Quellen und Forschungen VII 8 sq.). Adservatur hodie in R. archivo Florentino (Spoglio delle cartapecore della badia di Passignano t. 61); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 10 sq. Quaedam chartae ad hoc monasterium spectantes inveniuntur quoque in aliis Vallumbrosanorum ordinis archivis, Ripulensi videlicet, s. Trinitatis Florentino et s. Mariae Vallumbrosano. Celestini III vero privilegia (n. 50. 51. 52. 55), quae olim in sacrario ecclesiae Passinianensis custodita fuere, hodie penes Vallumbrosanos in eorum nova sede Pisciae *(Pescia)* adservantur; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 594.

A = Membrana in forma concepti, vulgo minuta, Firenze Arch. di stato (Badia di Passignano).
A^1 = Orig. ib. (Badia di Passignano).
A^2 = Orig. ib. (Badia di Ripoli).
A^3 = Orig. ib. (S. Trinità di Firenze).
A^4 = Orig. Pescia Collegio di S. Giuseppe, olim in sacrario eccl. Passinianensis.
B = Cop. Firenze Arch. di stato (Badia di Passignano).

B^1 = Cop. ib. (Vallombrosa).
B^2 = Cop. ib. (Badia di Ripoli).
C = Registrum Vallis umbrosae, olim in archivo s. Praxedis de Urbe, quod periit; cf. supra p. 86.
D = Cornelii Margarini Thesaurus hist. sacrae et politicae veritatis vol. III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. LIV t. 3; cf. supra p. 87.
E = (Ferd. Ughelli) Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632) [E^1] et cod. Vat. Barb. 3221 (XL 18, olim 3639) [E^2]; cf. PflugkH. Iter p. 93 et Gött. Nachr. 1903 p. 94. 95.
F = Alberganti Bibliotheca Vallumbrosana, s. XVIII, Pescia Collegio di S. Giuseppe (C 46).
G = (Vinc. Nannini) Bullarium Vallumbrosanum vol. I, s. XVIII, ib.; cf. supra p. 87.
H = Ambr. Genovini Liber plurium bullarum ss. pontificum etc., a. 1704, ib.; cf. supra p. 87.
I = Privilegia congregationis Vallis umbrosae, s. XVIII, ib.; cf. supra p. 87.
K = (Fulg. Nardi) Miscellanea Vallombrosana vol. IV, s. XVIII, ib.
L = Chartularium congregationis Vallumbrosanae sive Chartularium Ripulense, s. XVIII, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 224 vol. 211; cf. supra p. 87.
M = Chartularium s. Trinitatis de Florentia, s. XVIII, ib. Conv. soppr. 224 vol. 222; cf. supra p. 87.
P = Gio. Lami Carte diplomatiche vol. III, s. XVIII, Firenze Bibl. Riccard. cod. 3813.
Q = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VII t. 127.
R = Quamplurimae ss. pontificum epistolae, s. XVII—XVIII, cod. Vat. lat. 7157; cf. PflugkH. Iter p. 131 et Gött. Nachr. 1903 p. 21.

Praeterea laudat Soldanus Iacobi Mindriae Librum memoriarum E, a. 1510, in quo instrumenta ex originalibus transcripta legebantur, et Caesaris Mainardi Syngraphum ac breviarium chartularum omnium archivi Passinianensis; ubi hodie sint, nescimus. Excerpta ex chartis Passinianensis monasterii leguntur in schedis Caroli sen. Strozzi Spoglio HH 1230 p. 1 sq., s. XVII, Firenze Bibl. naz. II IV 379, olim Magliab. XXV 594, et Spoglio OO 1236 p. 207 sq., s. XVII, ib. Magl. XXXVII 304.

Codices Passinianenses, congregatione monachorum exstincta, Florentiam transportati sunt, partim in bibliothecam reipublicae (Biblioteca nazionale), partim in bibliothecam Laurentianam. Inter eos memoria dignus est cod. Laurent. Conv. soppr. 290 (SS. Annunziata), continens Rituale Passinianense a. 1316.

1 *(1075—85)*

Gregorius VII Laeto abbati etc.: indulget monasterio s. Michaelis, consensu et rogatu Guillelmi Faesulani ep., privilegium, et confirmat possessiones earumque decimas. — Supernae miserationis.

G p. 51 (ex arch. Vallumbr.). — Edd. Lami Chron. pontif. Leonis Urbevetani I (in Delic. erud. a. 1737) 198 = Migne CXLVIII 721 n. 77. — Regg. Ughelli [1] III 304; [2] III 236 ad a. 1078. Nardi Bull. Vallumbr. p. 4. Nardi Catal. ss. pontif. p. 11. J. 3985. JL. 5283 ad a. 1073—85.

**2* *(1088—99)*

Urbanus II concedit privilegium.

Laud. in n. 32. 42. — Reg. JL. —.

**3* *(1099—1118)*

Paschalis II concedit privilegium.

Laud. in n. 32. 42. — Reg. JL. —.

†*4* *Laterano 1128 nov. 19*

Honorius II Ambrosio Passignanen. abbati: munit apost. sedis protectione monasterium, ab eo in honorem s. Michaelis et s. Benedicti in burgo Senae aedificatum, et hospitale, quod ibi iuxta eccl. s. Donati aedificatum est, et hospitale de Monte Silvulae et molendina, quae sunt in Arbia, et curtes Pilli et Cunam.

v. Siena, Mon. s. Michaelis de podio s. Donati n. 2.

**5* *(1130—43)*

Innocentius II concedit privilegium.

Laud. in n. 32. 42. — Reg. JL. —.

6 *Roma S. Maria Rotonda 1153 oct. 25*

Anastasius IV Petro abbati etc.: suscipit mon. s. Archangeli in loco q. d. Passinianus sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis nominibus adnotatas, concedit ius eligendi abbatem. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Anastasius etc. Subscr. 9 card. Dat. Romae ap. s. Mariam rotundam p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 8 kal. nov., ind. 1, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

A². [C f. 67 dep. = D f. 248. G p. 147. H f. 50. I f. 18. L p. 124]. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 28. PflugkH. Acta III 123 n. 117 ex A². — Regg. Nardi Catal. ss. pontif. p. 7. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 664 n. 6732 a. JL. 9750 ad oct. 24.

7 *(1167?)*

[Alexander III] proceribus, militibus, consulibus et universo populo Filinensi: monet, quatenus mon. de Passiniano et ecclesias suas diligant et honorent et eis iura sua conservent illaesa. — Cum omnipotens Dominus.

A. — Ed. Quellen und Forschungen VII 18 n. 1 ex A. — Reg. JL. —.

cf. Fiesole, Episc. n. 14—16.

8 *Benevento (1169) feb. 17*

Alexander III monachis, prioribus, presbyteris, conversis et patronis mon. de Passignano in unitate ecclesiae consistentibus: mandat, quatenus Iacobo, nunc concorditer in Vallimbrosanum abbatem electo et a sese confirmato, tamquam abbati et magistro debitam oboedientiam et reverentiam exhibeant eique ad restituendum Lambertum abbatem mon. Passinianen. unanimiter adsistant. — Certa vobis significatione. Dat. Beneventi 13 kal. mar.

A¹. — Edd. Soldani Lettera sopra il monacato di S. Gregorio VII p. 65. Gött. Nachr. 1908 ex A¹. — Reg. Davidsohn Forschungen I 180 n. 56. JL. —.

De tempore cf. Davidsohn Forschungen I 105.

9 *(1170—73)*

[Alexander III] abbati et fratribus Vallimbrosani mon.: mandat, quatenus abbatem et fratres mon. s. Michaelis (de Senis) Passinianensi abbati sicut magistro et abbati suo oboedientes exsistere compellant, aut coram communi iudice cum eodem abbate ordine iudiciario experiantur, aut in prima dominica

proximae quadragesimae pro eadem causa cum altera parte apost. se conspectui praesentent. Mandat, ut abbatem mon. de Turri ad suam praesentiam dirigant. — Licet instanter.

A. [F f. 126]. — Ed. Quellen und Forschungen VII 19 n. 2 ex A. — Reg. Davidsohn Forschungen I 181 n. 60 ad a. 1174. JL. —.

Documenta n. 9—12 in una eademque membrana et uno tempore exarata sunt.

10 *(1170—73)*

[Alexander III] abbati et fratribus s. Michaelis de monte s. Donati: praecipit, quatenus abbati Passinianen. mon. sicut abbati suo oboedientiam et reverentiam impendant, aut, si de libertate monasterii agere voluerint, coram iudice communiter ab utraque parte electo ei iustitiam faciant, vel pro eadem causa in prima dominica proximae quadragesimae cum altera parte apost. se conspectui praesentent. — Quod monasterium vestrum.

A. [F f. 126]. — Ed. Quellen und Forschungen VII 21 n. 3 ex A. — Reg. Davidsohn Forschungen I 181 n. 59 ad a. 1174. JL. —.

11 *(1170—73)*

[Alexander III] consulibus Senensibus: scribit, se eorum litteras pro mon. s. Michaelis de monte s. Donati debita benignitate recepisse; rogat, quatenus iura Passinianen. monasterii non impediant vel disturbent, sed ea potius conservare curent. — Litteras devotionis vestrae.

A. [F f. 127]. — Ed. Quellen und Forschungen VII 22 n. 4 ex A. — Reg. Davidsohn Forschungen I 182 n. 61 ad a. 1174. JL. —.

12 *(1170—73)*

[Alexander III] abbati et fratribus mon. de Passiniano: mandat, quatenus moneant abbatem et fratres s. Michaelis (de Senis), ut abbati Passinianen. oboedientiam et reverentiam exhibeant, vel cum ipsis in iudicem conveniant, aut in prima dominica proximae quadragesimae iustitiam exinde eis exhibituri ad praesentiam suam accedant. — Licet vos asseratis.

A. [F f. 127]. — Ed. Quellen und Forschungen VII 23 n. 5 ex A. — Reg. Davidsohn Forschungen I 181 n. 58 ad a. 1174. JL. —.

**13* *(1173—74)*

Alexander III committit archipresb. Vulterrano et abbati de Spongia causam inter abbatem de Passiniano et abbatem s. Donati de Senis super libertate huius monasterii.

Laud. in n. 14. 15 et in relatione Hugonis Vulterrani archipresb. et Mauri abbatis de Spongia (Cop. s. XII Firenze Arch. di stato, Passignano 1181 aug. 1) et in processu de re (ib. 12 . . n. 38), ubi legimus haec: Domnus papa rescripsit domno archipresbytero et abbati de Spongia, ut eos conveniret. — *Reg. JL. —.*

14 *(1173—74)*

[Alexander III] S. et T. et aliis consulibus Senensibus: scribit, se litteras eorum pro mon. s. Michaelis Senarum recepisse; monet, ne huiusmodi petitioni insistant, quia exceptio ab eis praetenta frivola et vana videtur. Abbas et

monachi s. Michaelis aut coram delegatis iudicibus *(n. 13)* aut coram se rationes suas possint allegare. — Devotionis vestrae.

A. [B s. XII]. — Ed. Quellen und Forschungen VII 24 n. 6 ex A. — Reg. Davidsohn Forschungen I 182 n. 62 ad a. 1174—75. JL. —.

Documenta n. 14 et 15 in una eademque membrana exarata sunt.

15 *(1173—74)*

[Alexander III] abbati et monachis eccl. s. Michaelis Senen.: mandat, quatenus vel abbati et fratribus et monasterio de Passiniano oboedientiam et reverentiam impendant, aut iudicio delegatorum iudicum *(n. 13)* humiliter pareant, aut pro recipienda sententia apostolico se conspectui praesentent. — Cum abbas et.

A. [B s. XII]. — Ed. Quellen und Forschungen VII 26 n. 7 ex A. — Reg. Davidsohn Forschungen I 182 n. 63 ad a. 1174—75. JL. —.

**16* *(1173—74)*

Alexander III praecipit Hugoni Vulterran. archipresb. et Mauro abbati de Spongia, ut abbatem et monachos s. Michaelis de monte s. Donati cum abbate et fratribus de Passiniano super libertate monasterii sui ligitantes in proximo festo s. Fridiani *(mart. 18)* apost. se conspectui praesentare faciat.

Laud. in Hugonis archipresb. et Mauri abbatis relatione ad papam (cf. n. 13). — Reg. JL. —.

**17* *(1174)*

Alexander III committit s. Petri de Scaradio et s. Iacobi (Florentin.) prioribus causam inter monachos s. Michaelis de Senis et abbatem Vallumbrosanum ex una parte et abbatem et fratres de Passiniano ex altera super subiectione et libertate monasterii s. Michaelis.

Laud. in n. 18. 19. 20. — Reg. JL. —.

18 *Anagni (1174) mart. 30*

Alexander III abbati, priori et ceteris fratribus, monachis, clericis et conversis mon. de podio s. Donati Senen.: confirmat sententiam a s. Petri de Scaradio et s. Iacobi prioribus *(n. 17)* prolatam; mandat, quatenus abbati de Passiniano sicut magistro et praelato suo debitam oboedientiam et reverentiam impendant. — Ex litteris dilectorum. Dat. Anagn. 3 kal. april.

B s. XIII. — Edd. Soldani Lettera sopra il monacato di S. Gregorio VII p. 66. Gött. Nachr. 1908 ex B. — Reg. Davidsohn Forschungen I 184 n. 70 ad a. 1176. JL. —.

19 *(Ferentino 1174 oct. 25)*

[Alexander III] priori, monachis, clericis et conversis mon. s. Michaelis de podio s. Donati Senen.: mandat, quatenus abbati Passinianen. sicut magistro et praelato suo eam oboedientiam promittant, quam fratres de Spineta abbati de Cultuboni promittunt, et moneant abbatem ipsorum, ut ad monasterium quantocius redeat et abbati Passinianensi infra 30 dies oboedientiam promittat et impendat; si abbas acquiescere noluerit, cum consilio et conscientia Passinianen. abbatis personam religiosam idoneam et honestam in abbatem eligant. — Relatum est auribus.

A. — Ed. Quellen und Forschungen VII 28 n. 8 ex A. — Reg. JL. —.

Documenta n. 19 et 20 in una eademque membrana scripta sunt.

20 *Ferentino (1174) oct. 25*

Alexander III electo, praeposito et capitulo Senen.: mandat, quatenus, si monachi, clerici vel conversi mon. s. Michaelis de podio s. Donati Senen. praeceptum suum *(n. 19)* exsequi contempserint, eos ad id exsequendum per excommunicationis sententiam, si opus fuerit, compellant. — Licet prior. Dat. Ferent. 8 kal. nov.

A. A¹. [F f. 128. K f. 15']. — Edd. Gött. Nachr. 1901 p. 322 n. 18 ex F. Quellen und Forschungen VII 29 n. 9 ex A et A¹. — Reg. JL. —.

**21* *(Ferentino 1174 oct. 25)*

Alexander III mandat Vallembrosano abbati ad petitionem abbatis et fratrum Passinianen., ut monasterium Passinianen. tamquam unum de maioribus monasteriis suae congregationis propensius diligat et iura eius et honorem studeat conservare et a gravaminibus et molestiis omnino desistat.

Laud. in n. 22. — Reg. JL. —.

22 *Ferentino (1174) oct. 25*

Alexander III abbati et fratribus mon. Passinianen.: scribit, se eorum litteras recepisse. Mandat, quatenus abbati Vallembrosano, gravem adversus eos querelam ferenti, debitam reverentiam exhibeant, quam praedecessores ipsorum eius consueverunt antecessoribus exhibere. — Cum vos et. Dat. Ferent. 8 kal. nov.

A³. [F f. 129. G p. 161. M p. 6]. — Ed. PflugkH. Acta III 234 n. 233 ex A³. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 672 n. 8327a. JL. 12394.

23 *Ferentino (1175) april. 30*

Alexander III abbati de Passiniano: scribit, se eius litteras recepisse. Monet, ut Faesulanum ep. et A. quondam priorem de Pavello, nunc plebanum de Figline, diligenter requirat ac bona et possessiones monasterii Passinianen. sollicite recuperet. Mandat, quatenus I. presb. s. Vincentii praecipiat, ut 10 libras ad opus suum ab eo apud s. Vincentium depositas I. notario apost. sine dilatione assignet. — Litteras tuas. Dat. Ferent. 2 kal. mad.

A. A¹. [B s. XII ex.]. — Ed. Quellen und Forschungen VII 30 n. 10 ex A et A¹. — Regg. Cappelletti XVII 46 ut Alexandri IV bullam ad a. 1256. Davidsohn Forschungen I 183 n. 66. JL. —.

Littera clausa. — Abbatis Passinianen. litterae adhuc exstant (Firenze Arch. di stato, Passignano 1187). — Documenta n. 23—25 in una eademque membrana exarata sunt.

24 *(Ferentino 1175 april. 30)*

[Alexander III] plebano de Figline: praecipit, quatenus possessiones, quae specialiter ad monasterium de Passiniano pertinent, abbati Passinianen. sine qualibet molestia restituat, et omne ius, quod monasterium de Passiniano in monasterio s. Mariae de Figline vel in eius possessionibus iure patronatus habet, abbatem de Passiniano libere habere permittat, et ut reliquias a monasterii Figlinen. altari fracto ab eo asportatas restituat. — Ad nostram noveris.

A. — Ed. Quellen und Forschungen VII 32 n. 11 ex A. — Reg. Davidsohn Forschungen I 183 n. 67. JL. —.

25 *(Ferentino 1175 april. 30)*
[Alexander III] Faesulano ep.: praecipit, quatenus possessiones, quae specialiter ad monasterium de Passiniano pertinent, sine aliqua molestia abbati de Passiniano restituat, et omne ius, quod monasterium de Passiniano in monasterio s. Mariae de Figline vel in eius possessionibus iure patronatus habet, abbatem de Passiniano libere habere permittat. — Memoriter tenemus.

A. — Ed. Quellen und Forschungen VII 34 n. 12 ex A. — Reg. Davidsohn Forschungen I 184 n. 68. JL. —.

26 *Anagni (1176) oct. 12*
Alexander III abbati et fratribus de Passiniano: confirmat ius patronatus, quod habent in ecclesia de Luviano, et quicquid habent in parochia huius ecclesiae inter duo flumina q. d. Cassiani, et ius patronatus eccl. de Maiano et quicquid habent in praescripta villa, ius patronatus eccl. de Fonte Rutuli et annuum censum, et quicquid habent in curte de Travalle, ius patronatus eccl. de Matraio et eccl. de Collebono. — Petitiones religiosorum. Dat. Anagn. 4 id. oct.

A². [C f. 119 dep. = D f. 393. G p. 193. H f. 87. I f. 35. L p. 137. Q]. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 54 = Lami Mon. eccl. Florent. I 219 = Migne CC 1193 n. 1369. Lami Chron. pontif. Leonis Urbevetani I (in Delic. erud. a. 1737) 218 ex A². — Regg. Nardi Catal. ss. pontif. p. 2. J. 8621. JL. 13153 ad a. 1160—79.

27 *Anagni (1176) oct. 12*
Alexander III episcopo, praeposito et canonicis Faesulanis: praecipit, quatenus abbati et fratribus et ecclesiis mon. de Passiniano iura et possessiones suas (in Figline) restituant et ab eorum gravamine penitus quiescant, vel usque ad octavas b. Martini proxime venturas *(nov. 17)* cum ipsis exinde conveniant. — Saepe conquesti sunt. Dat. Anagn. 4 id. oct.

B s. XIII. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 169 n. 18 ex B. — Reg. Cappelletti XVII 46 ut bullam Alexandri IV ad a. 1255. JL. —.

28 *Venezia (1177) mai. 16*
Alexander III praeposito et archidiacono Senen.: mandat, quatenus moneant M. conversum monasterii s. Michaelis de monte s. Donati, ut pecuniam, quam nomine monasterii a Constantinopolitano imperatore acquisivit, ad dispositionem abbatis de Passiniano in utilitatem praescripti monasterii expendat et eidem abbati devote oboediat; si autem acquiescere noluerit, ipsum excommunicationis vinculo innodent. — Significavit nobis. Dat. Ven. in Rivo alto 17 kal. iun.

B s. XII ex. [E¹ f. 30]. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 170 n. 19 ex B. — Reg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 674 n. 8487a. JL. 12839.

29 *(1179)*
[Alexander III] electo et praeposito Faesulanae eccl.: mandat, quatenus I. et alios milites de Cintoria, qui quasdam possessiones monasterii de Passignano in plebanatu de Cintoria et s. Cresci irrationabiliter abstulerunt, inducant, ut abbati et fratribus de Passignano praescriptas possessiones cum fructibus inde

perceptis restituant; si autem acquiescere noluerint, terram eorum interdicto subiciant. — Querelam dilectorum.

A. — Ed. Quellen und Forschungen VII 35 n. 13 ex A. — Reg. Davidsohn Forschungen I 184 n. 72. JL. —.

Documenta n. 29—31 exarata leguntur in una eademque membrana.

30 *(1179)*

[Alexander III] praeposito et archidiac. Senen. et I. presb. eccl. s. Cristofori: mandat, quatenus filios Peruti et consanguineos eorum, cives Senenses, inducant, ut abbatem et fratres de Passignano domum elemosinariam Petri Fastelli, quae ad eorum dispositionem pertinet, libere ordinare permittant; si autem acquiescere noluerint, eos excommunicationis vinculo innodent. Illos, quos in fratres Passignanen. violentas manus iniecisse constiterit, publice excommunicatos denuntient, donec satisfaciant et apost. se conspectui repraesentent. — Conquestionem dilectorum.

A. — Ed. Quellen und Forschungen VII 36 n. 14 ex A. — Reg. Davidsohn Forschungen I 183 n. 65 ad a. 1174. JL. —.

31 *(1179)*

[Alexander III] priori de Alfiano: praecipit, quatenus abbati de Passignano sicut praelato suo debitam oboedientiam et reverentiam exhibeat et monitis et mandatis eius devote acquiescat. — Audivimus unde.

A. — Ed. Quellen und Forschungen VII 37 n. 15 ex A. — Reg. Davidsohn Forschungen I 182 n. 64 ad a. 1174. JL. —.

32 *(1159—81)*

Alexander III Ugoni abbati etc.: ad exemplar Gregorii VII *(n. 1)*, Urbani *(n. 2)*, Paschalis *(n. 3)* et Innocentii *(n. 5)* suscipit mon. s. Michaelis in Passiniano sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Officii nostri.

B[1] s. XIII. G p. 195 (ex arch. Ripulen.). — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 177 n. 24 ex B[1]. — Regg. PflugkH. Iter p. 291 n. 728. JL. 14053.

De Hugone abbate cf. Davidsohn Forschungen I 106.

33 *Verona (1186—87) mart. 10*

Urbanus III Alberto abbati et monachis de Passiniano: confirmat consuetudines, quas de instituendis et destituendis clericis et sacerdotibus in ecclesiis suis monasterium Passinianen. noscitur habuisse, et libertates et immunitates. — Iustis petentium. Dat. Veron. 6 id. mar.

A[1]. [G p. 215 (6 kal. mart.)*]. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 324 n. 20 ex G ad feb. 24. — Reg. JL. —.*

**34* *(1188—91)*

Clemens III praecipit priori s. Iacobi et plebano s. Viti (de Florentia), ut de causa, quae inter mon. Passinianense et plebanum de Figline super eius oboedientia vertitur, cognoscant et ad finem debitum eam perducant.

Laud. in notitia monachorum Passinianen. de re s. XII ex. (Firenze Arch. di stato, Passignano 1255; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 195 ad n. 43) et in Libello supplice Monaldi plebani Figlinen. et Episcopelli subdiaconi (cf. n. 39). — Reg. JL. —.

Monachi Passinianenses vero ad sedem apost. appellarunt.

*35 *(1191)*

Celestinus III committit Petro tit. s. Caeciliae et Iohanni tit. s. Priscae presb. card. causam inter mon. Passinianen. et plebanum de Figline super eccl. s. Segnori.

Laud. in n. 41. 43. 53. — Reg. JL. —.

Petri card. sententia „ut prior monasterii Passinianen. in canonica s. Senioris Figlinen. institutus oboedientiam exhibeat plebano de Figline, salvo iure proprietatis" laudatur in notitia monachorum Passinianen. (cf. n. 34) et in n. 41. 43.

*36 *(1191)*

Celestinus III mandat monachis de Passignano, ut infra 30 dies personam idoneam plebano de Figline in eccl. s. Segnori instituendam praesentent, qui et oboedientiam ei debeat et reverentiam debitam exhibere.

Laud. in n. 43 et in Libello supplice Monaldi plebani Figlinen. et Episcopelli subdiac. (cf. n. 39). — Reg. JL. —.

*37 *(1191)*

Celestinus III mandat Faesulano ep., ut, si monachi Passinianenses plebano de Figline infra 30 dies non praesentent personam idoneam in eccl. s. Segnori instituendam in priorem, habeat potestatem statuendi priorem.

Laud. in n. 43 et in notitia monachorum Passinianen. (cf. n. 34) et in Libello supplice Monaldi plebani Figlinen. et Episcopelli subdiac. (cf. n. 39). — Reg. JL. —.

*38 *(1191)*

Celestinus III committit Faesulano ep. et priori s. Fridiani (Lucen.) processum causae inter mon. Passinianen. et plebanum de Figline super eccl. s. Segnori etc.

Laud. in n. 41 et in notitia monachorum Passinianen. (cf. n. 34) et in Libello supplice Monaldi plebani Figlinen. et Episcopelli subdiac. (cf. n. 39). — Reg. JL. —.

Sed Faesulanus ep. a monachis Passinianensibus ut suspectus repudiatus est (cf. n. 41).

*39 *(1191)*

Celestinus III mandat Faesulano ep., ut remota omni appellatione et excusatione priorem ordinet in canonica s. Senioris.

Laud. in n. 43 et in notitia monachorum Passinianen. (cf. n. 34). — Reg. JL. —.

Faesulanus episcopus, hoc mandato nisus, Episcopellum subdiaconum papae in ecclesia s. Senioris instituit. Passinianenses e contra sedem apostolicam appellarunt, quia episcopus Faesulanus „sit in hac causa actor et iudex". In Passinianenses Monaldus Figlinensis plebanus et Episcopellus subdiac. libellum supplicem ad papam miserunt (Firenze Arch. di stato, Passignano 12.. n. 36).

40 Roma S. Pietro 1191 iul. 12

Celestinus III Senensi archipresb. et priori s. Martini (de Senis): mandat, quatenus praepositum et canonicos Faesulanos et plebanum de Figline, qui thesaurum, reliquias et possessiones monasterii (s. Mariae) Figlinen., a Florentinis igne damnati, usurparunt, ad reddendas ipsas monasterio de Passiniano, prout eis Alexander III iniunxit *(n. 24. 25. 27)*, cogant. — Ex insinuatione. Dat. Romae ap. s. Petrum 4 id. iul. pont. n. a. 1.

B s. XII ex. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 192 n. 39 ex B. — Reg. JL. —.

Exstant quoque litterae Senensis archipresb. et s. Fridiani canonici et G. s. Martini de Senis ministri, delegatorum papae, ad praepositum Faesulanum et canonicos et plebanum de Figline horumque responsum in notitia monachorum Passinianen. de hac re (cf. n. 34).

41 *Roma S. Pietro 1191 iul. 15*

Celestinus III Faesulano ep. et priori s. Fridiani (Lucen.): mandat, quatenus prior de processu causae inter capitulum de Pasignano et plebanum de Figline super eccl. s. Segnoris inquirat veritatem. — Cum inter capitulum. Dat. Romae ap. s. Petrum id. iul. pont. n. a. 1.

A¹. [2 B s. XII ex.]. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 193 n. 40 ex A¹B. — Reg. JL. —.

42 *Roma S. Pietro 1191 iul. 26*

Celestinus III Alberto abbati etc.: ad exemplar Gregorii VII *(n. 1)*, Urbani *(n. 2)*, Paschalis *(n. 3)*, Innocentii *(n. 5)*, Alexandri *(n. 32)* suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Officii nostri. Ego Celestinus etc. Subscr. 16 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 7 kal. aug., ind. 9, inc. d. a. 1191, pont. v. d. Celestini pp. III a. 1.

B² s. XIV. [C f. 174 dep. = D f. 519. G p. 263. H f. 130. I f. 48. L p. 205. R f. 66]. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 77. Gött. Nachr. 1908 ex B². — Regg. Nardi Catal. ss. pontif. p. 10. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 691 n. 10310a ex B². Pflugk H. Iter p. 323 n. 924 ex R. JL. 16732.

43 *Laterano 1191 dec. 5*

Celestinus III monachis de Pasignano: mandat, quatenus Episcopellum, a Faesulano ep. de mandato suo *(cf. n. 39)* in eccl. s. Segnori institutum, benigne tractent et in eadem ecclesia permittant pacifice permanere. — Cum I(ohannes) quondam. Dat. Lat. non. dec. pont. n. a. 1.

B s. XII ex. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 194 n. 42 ex B. — Reg. JL. —.

**44* *(Laterano 1191 dec. 5)*

Celestinus III mandat Faesulano ep., ut monachos de Pasignano inducat, ut Episcopellum, ab eo in eccl. s. Segnori institutum, benigne tractent; si eius contempserint mandato parere, praedictam eccl. s. Segnori subiciat interdicto.

Laud. in n. 43. — Reg. JL. —.

45 *Roma S. Pietro 1192 feb. 9*

[Celestinus III] Pistorien. ep.: praecipit, ut (Faesulan.) episcopum, canonicos et plebanum (de Figline) ad restitutionem rerum monasterio Pasignanensi ablatarum inducat. — Ex relatione dilectorum. Dat. Romae ap. s. Petrum 5 id. feb. pont. n. a. 1.

B s. XII ex. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 195 n. 43 ex B. — Reg. JL. —.

46 *Laterano 1193 mai. 8*

Celestinus III G(regorio) abbati de Passiniano, (Monaldo) plebano de Figline et Episcopello subdiac.: mandat, quatenus in proximo festo s. Michaelis

(sept. 29) acturi et responsuri et sufficienter instructi circa quaestiones inter eos super ecclesiis s. Bartholomaei de Figline et s. Signori et capitulis aliis ventilandas apost. se conspectui praesentent. — Cum super ecclesiis. Dat. Lat. 8 id. maii pont. n. a. 3.

A¹. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 199 n. 48 ex A¹. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 693 n. 10425a. JL. 16994.

**47* *(Laterano) 1193 sept. 28*

Celestino III et cardinalibus Gregorius abbas mon. s. Michaelis de Passiniano vitam b. Iohannis Gualberti offert, petens, ut ipsum in catalogo sanctorum iubeat adscribi (4 kal. oct.).

Laud. in Gregorii abbatis Passinianen. epistola ad capitulum de Passiniano missa (edd. Loccatelli p. 143 (ital.). De Franchi p. 510 = Acta SS. III iul. 12 p. 321 = Migne CXLVI 751). — Reg. JL. II p. 600.

De re cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 595 sq.

**48* *(Laterano) 1193 oct. 1*

Celestinus III in pleno consistorio, consensu cardinalium, auctoritate apost. decernit, ut de cetero s. Iohannis Gualberti nomen in catalogo sanctorum ponatur et festivitas eius eodem die, quo obiit, scilicet 12 m. iulii, celebretur.

Laud. ut n. 47. — Reg. JL. II p. 600.

49 *Laterano 1193 oct. 6*

Celestinus III abbati et conventui Vallis umbrosae: ad preces Gregorii abbatis et conventus Passinianen. canonizat b. Iohannem quondam abbatem, Vallis umbrosanae congregationis institutorem, eumque adiungit numero confessorum Christi; praecipit, ut eius memoriam kal. oct. veneratione celebri recolant. — Gloriosus Deus. Dat. Lat. 2 non. oct. pont. n. a. 3.

[C f. 186 dep. =] D f. 549 et f. 550. G p. 279. I f. 51'. — Edd. Thesaurus Velius in praefatione Vitae s. Iohannis Gualberti auctore Attone (Dat. in Lateranen. nostro palatio a. D. 1193, a. 3) *= Cherubini Bull. ²·³ I 31 n. 2 = De Franchi p. 508. 516, = Tamburini De iure abbatum ¹ I 23; ³ II 400, = Io. Bapt. Riccioli Immunitas ab errore . . definitionum s. sedis apost. in canonizatione sanctorum (Bononiae 1668) p. 28, = Acta SS. III iul. 12 p. 338, = Fontanini Cod. canonizationum p. 30 n. 25, = Bull. Rom. ed. Cocquelines III 54 n. 15, = Magnum bull. Rom. ed. Luxemb. I 50 n. 2, = Bull. Rom. ed. Taur. III 95 n. 15, = Migne CXLVI 753 et CCVI 1018 n. 133. — Regg. Nardi Bull. Vallumbr. p. 82. Nardi Catal. ss. pontif. p. 11. J. 10438. JL. 17035.*

Autographum, olim in monasterio de Passiniano custoditum, Romam ad s. congregationem rituum missum fuit, ut De Franchi p. 519 not. 2 ex Libro di Ricordanze del monastero di S. Prassede di Roma segn. C a. 1595 f. 39 (quem nos frustra quaesivimus) adnotavit.

50 *Laterano 1193 oct. 6*

Celestinus III episcopis et omnibus ecclesiarum praelatis per Tusciam constitutis: *ut n. 49.* — Gloriosus Deus. Dat. Lat. 2 non. oct. pont. n. a. 3.

A⁴. [C¹ f. 39 dep. = G p. 278]. — Regg. De Franchi p. 508. JL. 17037.

51 *Laterano 1193 oct. 6*

Celestinus III archiepiscopis, episcopis et aliis ecclesiarum praelatis per Lombardiam: *ut n. 49.* Praecipit, ut b. Iohannis memoriam 4 id. iulii, die, quo obiit, recolant. — Gloriosus Deus. Dat. Lat. 2 non. oct. pont. n. a. 3.

A⁴. [G p. 277]. — Regg. De Franchi p. 508. JL. 17036.

52 *Laterano 1193 oct. 8*

Celestinus III abbati et conventui Passinianen. monasterii: *ut n. 49.* — Gloriosus Deus. Dat. Lat. 8 id. oct. pont. n. a. 3.

A[4]. *[G p. 280]. — Regg. De Franchi p. 508. 519. JL. 17039.*

53 *1194 april.*

[Celestinus III] M(onaldo) plebano eccl. de Figline: confirmat sententiam a Petro tit. s. Caeciliae et Iohanne tit. s. Priscae presb. card. latam *(cf. n. 35)* in causa inter eum et G(regorium) abbatem s. Michaelis de Pasignano super eccl. s. Senioris et aliis articulis. — A. d. inc. 1194, pont. d. Celestini III pp. a. 3, m. [april.], ind. 12. Cum controversiae.

A (forma sive minuta Henrico S. R. E. scrin. p. m. mag. Rainaldi d. pp. not. tradita). — Ed. Quellen und Forschungen VII 38 n. 16. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 693 n. 10452a. Davidsohn Forschungen I 186 n. 84. JL. 17062 ad a. 1193—94.

4 *Roma S. Pietro 1194 mai. 6*

Celestinus III Senen., Florentino et Faesulano epp.: mandat, petente Gregorio abbate de Passignano, quatenus monachos et conversos, qui habitu conversionis reiecto, in eorum dioecesibus impune morantur et quaedam hospitalia et oboedientias per violentiam detinere praesumunt, tamdiu nuntient excommunicationis vinculo subiacere, donec ad mandatum et oboedientiam ipsius abbatis revertantur et hospitalia et oboedientias resignent. — Proposuit nobis. Dat. Rom. ap. s. Petrum 2 non. maii pont. n. a. 4.

A[1]. *[G p. 289]. — Ed. PflugkH. Acta III 380 n. 441 ex A* (a. primo) *ad a. 1191. — Regg. PflugkH. Iter p. 322 n. 917 ad a. 1191. Davidsohn Forschungen I 186 n. 83. 85 ad a. 1194. JL. 16683 ad a. 1191.*

De re cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 594.

55 *Roma S. Pietro 1194 mai. 23*

Celestinus III Aretino, Senen. et Pistorien. epp.: mandat, quatenus, si a Gregorio abbate et fratribus Passinianen. fuerint requisiti, ad monasterium Passinianen., ubi b. Iohannis confessoris corpus requiescit, accedant et cum honore et reverentia corpus sancti viri sollemniter erigentes, devotionem fidelium ad venerationem eius salubriter excitent, ipsumque festivitate sollemni pronuntient constituto die annis singulis excolendum. — Saluti nostrae. Dat. Rom. ap. s. Petrum 10 kal. iun. pont. n. a. 4.

A[4]. *[G p. 291]. — Edd. Thesaurus Velius in praef. Vitae s. Iohannis Gualberti auctore Attone* (Dat. Lat.) *= De Franchi p. 520 = Acta SS. III iul. 12 p. 323, = Fontanini Cod. canonizationum p. 32 n. 26, = Migne CCVI 1033 n. 156. — Regg. Loccatelli p. 146. Nardi Catal. ss. pontif. p. 11. J. 10467. JL. 17107.*

Sed mandatum hoc neglectum fuit; cf. Innocentii III rescriptum a. 1210 mart. 27 Potthast Reg. 3949.

Monasterium s. Cassiani in Monte Scalario.
(Montescalari)

Monasterium Montescalarense ipse b. Iohannes Gualberti, Vallumbrosanae congregationis institutor, condidit et Epponi primo abbati tradidit. Permansit in Vallumbrosanorum religione usque ad suppressionem a. 1775 (cf. Lubin p. 237; Repetti I 18; Cappelletti XVIII 387).

Monumenta ad hoc monasterium spectantia inter chartas Vallumbrosanorum et s. Vigilii Senarum in R. archivo Florentino inveniuntur. Summorum pontificum privilegia ante Innocentium III frustra quaesivimus. Superest tamen Heinrici VI imp. diploma a. 1187 Stumpf Reg. 4612.

Excerpta ex scripturis praebet Carolus sen. Strozzi in Spoglio HH 1230 et OO 1236, s. XVII, Firenze Bibl. naz. II IV 379, olim Magliab. XXV 594, et Magliab. XXXVII 304 (cf. Gött. Nachr. 1904 p. 143). Conf. quoque Chartularium Montescalarense, s. XVIII, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 224 vol. 231. 232. Quasdam chartas inde ab a. 1085 vulgarunt Lami Chron. imp. Leonis Urbevetani I (in Delic. erudit. a. 1737) 135 sq. et Manni Osservazioni istor. sopra i sigilli antichi IX 27 sq.

**1* *(1181—84)*

Lucius III committit Lanfranko Faesulano ep. et Ghiberto abbati mon. s. Salvii causam inter Benedictum abbatem mon. s. Cassiani de Monte Scalaio et presb. Ildebrandum plebanum eccl. s. Miniatis de Robbiano super decimis terrarum et vinearum.

Laud. in sententia iudicum delegatorum a. 1184 iun. 12 (ed. Rena e Camici IV[e] 19 n. 1 ex arch. Montiscalar., hodie Firenze Arch. di stato, S. Vigilio di Siena). — Regg. Ammirato Vescovi di Fiesole p. 21. Ughelli [1] III 320; [2] III 248. Cappelletti XVII 47. JL. —.

Ecclesia s. Miniatis de Robbiano.

(Rubbiana)

De loco cf. Lami Mon. eccl. Flor. I 215 sq. et Repetti IV 839. Haec s. Miniatis ecclesia, cui Ammiratus et Ughellus false titulum s. Martini attribuunt, occurrit saepius in privilegiis Faesulanae ecclesiae.

1 *Rubbiana 1077 feb. 7*

Petrus ep. card. S. R. E. et Guilelmus ep. Faesulanus consecrant ecclesiam.

Inscriptio olim in ecclesia. — Edd. Ammirato Vescovi di Fiesole p. 17 ex schedis Strozzi. Ughelli [1] III 304; [2] III 236. Lami Hodoeporicon III (in Delic. erudit. a. 1743) 1043. Lami Mon. eccl. Florent. I 219. — Reg. JL. —.

* *(1181—84)*

Lucius III committit Lanfranko Faesulano ep. et Ghiberto abbati mon. s. Salvii causam inter Benedictum abbatem mon. s. Cassiani de Monte Scalaio et presb. Ildebrandum plebanum eccl. s. Miniatis de Robbiano super decimis terrarum et vinearum.

v. Mon. s. Cassiani in Monte Scalario n. 1.

PISTOIA
(Pistorium. Pistoria)

Giannozzo Manetti Historiae Pistoriensis ab urbis origine ad a. 1446 libri 3, ed. Muratori Scr. rer. ital. XIX 985 sq. — Cosimo Bracciolini De Pistoriensium episcoporum originibus, ms. s. XVI (cf. Vezzosi Epp. I 555). — Cos. Bracciolini Vita del b. Atto vescovo di Pistoia [1] (In Firenze 1602); [2] (In Firenze 1606). — Francesco Forteguerri Vita del b. Atto vescovo di Pistoia [1] (In Firenze 1608); [2] (In Firenze 1623); [3] (Pistoia 1818). — Ludovico Sanllorente Vita b. Attonis Pacensis, Pistoriensis episcopi (Romae 1613). — Pandolfo Arfaruoli Historie delle cose più notabili seguite in Toscana e altri luoghi e in particolare in Pistoia I. II, a. 1629, ms. autogr. olim penes civem Pistoriensem Rossi-Cassigoli (cf. Chiappelli in Arch. stor. ital. Ser. V t. V 483; hodie in R. bibliotheca Florentina) et in archivo capituli Pistoriensis cod. 49 (cf. Capponi p. 30). — Giustiniano Marchetti Della vita e lodi di Santo Atto vescovo di Pistoia (In Pistoia 1630). — Ughelli [1] III 351 sq.; [2] III 282 sq. — Felice Dondori Selva di varie cose antiche e moderne della città di Pistoia, a. 1639, ms. penes Rossi-Cassigoli. — Michelangelo Salvi Delle historie di Pistoia e fazioni d' Italia I (In Roma 1656), II (In Pistoia 1657), III (In Venetia 1662) [Totius operis voll. I—IV autogr. olim penes Rossi-Cassigoli]. — Gioseppe Dondori Della pietà di Pistoia (In Pistoia 1666). — Cesare Franchini Taviani Diario Pistoiese (Pistoia 1673). — Ragguaglio della vita di S. Atto vescovo di Pistoia (In Pistoia 1713). — Diario sacro di tutte le feste che annualmente si solennizano nelle chiese della città di Pistoia con le indulgenze (Firenze 1735). — Giuseppe Borelli Pistoia sacra, ms. s. XVIII, Pistoia Bibl. del Seminario (cf. Zaccaria Bibl. Pist. p. 24). — G. Borelli Delle vite de' vescovi di Pistoia, ms. s. XVIII, Pistoia Arch. capitolare cod. 42. — Fr. Orlendi Orbis sacer et profanus II, 2 p. 1304 sq. — Franc. Antonio Zaccaria Anecdotorum medii aevi maximam partem ex archivis Pistoriensibus collectio (Augustae Taurinorum 1755). — Iacopo Maria Fioravanti Memorie storiche della città di Pistoia (In Lucca 1758). — Antonio M. Rosati Memorie per servire alla storia de' vescovi di Pistoia (In Pistoia 1766). — A. M. Rosati Storia ecclesiastica di Pistoia e della sua diocesi, ms. s. XVIII (ubi sit nescimus; cf. Capponi p. 299). — Ferdinando Panieri Cataloghi dei santi, dei beati e di altre persone insigni nella pietà Pistoiesi I. II (Pistoia 1818). — F. Panieri Studi per la storia ecclesiastica Pistoiese, ms. s. XIX, Pistoia Bibl. Forteguerri (cf. Capponi p. 280). — Francesco Tolomei Guida di Pistoia (Pistoia 1821). — Repetti IV 401 sq. — Gius. Tigri Pistoia e il suo territorio, Pescia e i suoi dintorni (Pistoia 1853). — (Giovanni Breschi) Storia di S. Atto vescovo di Pistoia (Pistoia 1855). — Cappelletti XVII 73 sq. — G. Tigri Nuova guida di Pistoia e de' suoi dintorni [1] (Pistoia 1881); [2] (1883); [3] (1886). — Gaetano Beani La chiesa Pistoiese dalla sua origine ai tempi nostri. Appunti storici (Pistoia 1883). — Luigi Bargiacchi Storia degli istituti di beneficenza, d' istruzione ed educazione in Pistoia e suo circon-

dario I—IV (Firenze 1883—84). — G. Beani Diario sacro Pistoiese (Pistoia 1887). — G. Beani La cattedrale di Pistoia (Pistoia 1904). — Quintino Santoli Studi di storia Pistoiese I. II in: Bullettino stor. Pistoiese V 53 sq. 113 sq.

De scriptoribus Pistoriensibus cf. Vittorio Capponi Bibliografia Pistoiese [1] (Pistoia 1874); [2] (Pistoia 1878).

Episcopatus Pistoriensis.

Pistorienses episcopi, olim immediate Romano pontifici subiecti, a. 1420 iubente Martino V inter suffraganeos novae Florentinae metropolis recepti sunt. Inde ab a. 1653 Pistoriensis et Pratensis ecclesiarum episcopi appellantur, tunc Pratensi ecclesia, olim Pistoriensis dioecesis, postea Nullius, in cathedralem erecta et aeque principaliter cum Pistoriensi unita. Ecclesiarum Pistoriensis dioecesis catalogum praebet Lami Mon. eccl. Florent. I 562 sq. III 1575 sq. Claruerunt in ea multa monasteria, s. Bartholomaei, s. Silvestri, s. Salvatoris in Alina, s. Barontii, s. Martini et s. Thomae ord. s. Benedicti; s. Michaelis in Furculis, s. Salvatoris de Fonte Taona, s. Salvatoris de Vaiano, s. Mariae de Grignano sive de Prato, s. Mariae de Monte plano (cf. F. Soldani Memorie della fondazione della badia di Montepiano etc. Bologna 1759; Repetti I 186; cf. quoque Heinrici VI imp. diploma a. 1191, quod edidi Quellen und Forschungen X 368) et s. Mariae de Pacciana (cf. Repetti I 187) ex congregatione Vallumbrosana; monialium ex ordine s. Benedicti fuerunt monasteria ss. Petri et Pauli atque Anastasii (cf. Muratori Antiq. V 405), s. Petri maioris, s. Mercurialis et s. Martini de Coiano.

Archivum episcopatus cum monumentis inde ab a. 941, olim in sacrario Operae s. Iacobi custoditum, hodie in R. archivo Florentino adservatur (Spoglio delle cartapecore del vescovado di Pistoia t. 15); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 5; paucis chartis et codicibus in tabulario ecclesiae cathedralis Pistorii remanentibus, inter quos frustra quaesivimus registrum inscriptum „Liber niger“, ab Ughello et Zaccaria laudatum. Apographa quaedam privilegiorum inveniuntur quoque inter chartas canonicorum ecclesiarum Pistoriensis, Faesulanae et Pratensis.

De archivis Pistoriensibus cf. Blume Iter italicum II 113 sq.; Bethmann in Archiv XII 754 sq.; Bargiacchi IV 204 sq.; Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia III 33 sq.; Gött. Nachr. 1903 p. 592 sq. — De bibliothecis Pistoriensibus cf. F. A. Zaccaria in Calogerà Raccolta XXX (1744) 435 sq. et eiusdem auctoris Bibliotheca Pistoriensis I. II (Augustae Taurinorum 1752) et Excursus litter. per Italiam (Venetiis 1754) p. 1 sq.; Blume Iter II 115 sq.; Neigebaur in Neuer Anzeiger für Bibliographie und Bibliothekswesen 1863 p. 209 sq.; Bargiacchi IV 183 sq.; Mazzatinti Inventari I 239 sq.

A = Orig. Firenze Arch. di stato (Vescovado di Pistoia).
B = Cop. ib.
B^1 = Cop. ib. (Capitolo di Pistoia).
B^2 = Cop. Prato Arch. capitolare.
B^3 = Cop. Fiesole Arch. vescovile.

C = Liber niger episcopatus Pistoriensis, frustra a nobis quaesitus.
D = Annibale M. Brunozzi Bullarium I, a. 1734, Pistoia Arch. capitolare cod. 44.
E = G. Borelli Pistoia sacra, s. XVIII, Pistoia Bibl. del Seminario.
F = (V. Nannini) Bullarium Vallumbrosanum vol. I, s. XVIII, Pescia Collegio di S. Giuseppe; cf. supra p. 87.

1 *(1088)*

Urbanus II Petro ep.: se eum, quamvis de eius electione et consecratione minus canonica dubitet, tamen pro tempore tolerare scribit. — Quamvis de electione.

Coll. Britt. Urbani II ep. 25. — Regg. Ewald in N. Archiv V 359 n. 25. JL. 5380.

Pistoriensis ep. iam in Gelasii I epistola ad Helpidium Volaterran. ep. a. 496 missa laudatur (cf. Volterra, Episc. n. 4), sed nomen eius ignoratur. Meminerint quoque lectores, iam Gregorium VII a. 1076 nov. 1 Leoni Pistorien. ep. aliisque Tusciae epp. de Rudolfo Senen. ep. scripsisse (JL. 5008).

2 *(1088)*

Urbanus II Petro ep.: scribit, subditorum esse, dubitationis nodos patienti inquisitione dissolvere etc. Respondet de Daiberto Pisano ep., a Guezelone haeretico et simoniaco in diaconum ordinato. — Debent subditi.

Coll. Britt. Urbani II ep. 30. — Ed. Loewenfeld Epp. p. 61 n. 126. — Regg. Ewald in N. Archiv V 360 n. 30. J. 4027. JL. 5383.

Huius epistolae pars, quae de Daiberto agit, in aliis collectionibus Petro Pistorien. ep. et Rustico abbati Vallis umbrosae inscripta est (cf. Pisa Episc.).

**3* *(1088—99)*

Urbanus II concedit privilegium, quo termini episcopatus distinguuntur.

Laud. in n. 5. 6. 16. 19. 24. — Regg. Salvi I 53 ad a. 1088. PflugkH. Iter p. 206 n. 214. JL. —.

**4* *(1088—99)*

Urbanus II, post tertiam et quartam discussionem, profert sententiam de cappella de Verruca.

Laud. in n. 5. 6. 16. 19. 24. — Reg. PflugkH. Iter p. 206 n. 217 (qui male legit cappella de Varazano*). JL. —.*

5 *Roma S. Pietro 1105 nov. 14*

Paschalis II Ildeprando ep. etc.: statuit, ut dioecesis Pistorien. episcopatus, sicut eius termini Urbani privilegio *(n. 3)* distincti sunt, sic in iure et conditione Pistorien. ep. perseveret, et confirmat cappellas et curtes. — Sicut iniusta poscentibus. Scr. p. m. Rainerii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. ap. b. Petri porticum p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 18 kal. dec., ind. 13, a. inc. d. 1105, pont. autem d. Paschalis II pp. 7.

A. — Edd. Zaccaria Anecd. p. 225 n. 8 ex A = Migne CLXIII 176 n. 166. — Regg. Ughelli [1] III 358; [2] III 293. Salvi I 58. Beani Chiesa Pist. p. 27 not. J. 4513. JL. 6052.

6 *Pisa 1133 dec. 21*

Innocentius II Attoni ep. etc.: ad exemplar Urbani *(n. 3)* et Paschalis *(n. 5)* confirmat possessiones et terminos episcopatus. — Pistoriensis ecclesia. Ego Innocentius etc. Subscr. 10 card. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E.

diac. card. et canc., 12 kal. ian., ind. 11, inc. d. a. 1134, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 4.

B s. XII. B[1] a. 1239 feb. 5. [B[1] s. XIV. B[2] s. XVI. B[3] s. XVIII. D f. 7. E p. 218. F p. 113]. — Edd. Baronius Ann. eccl. ad a. 1133 c. 8 (ind. 12, a. 1133) = *Marchetti p. 89 (p. 97) Exc., = G. Dondori p. 212 Exc., = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 219 n. 24 = Bull. Rom. ed. Taur. II 393 n. 24, = Mansi XXI 393 n. 3 = Migne CLXXIX 192 n. 149. Ughelli [1] III 359; [2] III 294* (ind. 12, a. 5) = *Zaccaria Anecd. p. 446, = Cappelletti XVII 93. Acta SS. V mai. 22 p. 197. Zaccaria Anecd. p. 229 n. 13 ex B = Fioravanti p. 175 = Breschi p. 246 n. 4. Rena e Camici V^b 92 n. 4. → Regg. Salvi I 73. J. 5465. JL. 7639.*

7 *Pisa (1133) dec. 21*

Innocentius II Ild(ebrando) plebano et clericis Praten.: mandat, quatenus, omni occasione ac simultate seposita, Attoni Pistorien. ep. oboedientiam et reverentiam in omnibus exhibere curent nec sub praetextu privilegii a sese impetrati potestatem vel dignitatem Pistorien. ecclesiae aut episcopi minuere in aliquo aut solitam oboedientiam ei subtrahere attemptent. — Oboedientia humilitati. Dat. Pisis 12 kal. ian.

B s. XII. [F p. 115]. — Edd. Rena e Camici V^b 96 n. 6 ad a. 1134. PflugkH. Acta II 282 n. 321 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 225 n. 332. Carlesi Origini di Prato p. 71 not. 2 ad a. 1134. JL. 7638.

8 *Roma (1138) dec. 4*

Innocentius II A(ttoni) ep. et clero Pistorien.: confirmat sententiam a Paschale II in aggressores eccl. Pistorien. vel bonorum eius prolatam et eam, quam ipsi adversus cives Pistorien. pro sacrilegio eorum iam dederunt.

v. Pistoia, Eccl. cathedr. n. 7.

9 *Roma (1138) dec. 4*

Innocentius II episcopis, abbatibus, clericis et laicis per Pisanum, Pistorien., Florentinum, Faesulanum, Lucanum, Vulterranum et Senen. episcopatus constitutis: praecipit, quatenus A(ttoni) ep. et Pistorien. clericis viriliter assistant et sententiam, quam idem episcopus iam in consules Pistorien. propter rapinam in eccl. s. Zenonis protulit, per ipsorum parochias observent et observari firmiter faciant.

v. Pistoia, Eccl. cathedr. n. 8.

10 *(1138—42)*

Innocentio II Atto peccator, monachus et dictus episcopus: scribit de querela Praten. clericorum adversus plebem s. Iusti. Supplicat, ut sibi onus episcopale, penitus importabile, auferat. — Querela Pratensium.

Exstat in cod. canon. s. XII f. 227 Firenze Bibl. naz. Conv. soppr. 269 A 4. — Edd. Carlesi Sette epistole n. 7. Carlesi Origini di Prato p. 147 n. 4. — Reg. Davidsohn Gesch. von Florenz I 432 not. 6. JL. —.

De hac controversia cf. Prato, Eccl. s. Stephani (infra p. 136).

**11* *(Laterano 1138—42 april. 29)*

Innocentius II quibusdam ecclesiae Praten. viva voce iniungit et per eos aliis praecipit, ut Attoni ep. absque ulla contradictione debitam oboedientiam exhibeant.

Laud. in n. 12. — Reg. JL. —.

12 *Laterano (1138—42) april. 29*

Innocentius II clero, consulibus et populo Pistorien.: eos de rescripto suo *(n. 11)* certiores facit. Attonem ep. cum gratia sedis apost. et litterarum suarum prosecutione *(n. 13)* ad sedem propriam remittens, praecipit, quatenus ipsum tamquam patrem affectione praecipua diligant et honorent, eique in retinendis et recuperandis ecclesiae Pistorien. bonis opem et consilium praebeant. — Venientem ad nos. Dat. Lat. 3 kal. ma.

B s. XII. [F p. 121]. — Edd. Rena e Camici V^b *95 n. 5* (4 kal. maii) *ad a. 1134 april. 28. PflugkH. Acta II 319 n. 356 ex B = Carlesi Origini di Prato p. 77 not. 3 ad a. 1142. — Regg. PflugkH. Iter p. 228 n. 354. JL. 8325 ad a. 1139—43.*

13 *(Laterano 1138—42 april. 30)*

Innocentius II A(ttoni) Pistorien. ep.: eum de sententia sua in controversia de parochianis inter plebem s. Iusti et Praten. canonicos certiorem facit, et mandat, quatenus eam firmiter faciat observari etc.

v. Prato, Eccl. s. Stephani n. 7.

14 *Laterano (1138—42) sept. 19*

Innocentius II I(ldebrando) Praten. praeposito et eius fratribus: mandat, quatenus A(ttonem) Pistorien. ep., contra quem ab apost. sede redeuntem proterve et irreverenter se habuisse dicuntur, tamquam patrem affectione praecipua diligant et honorent, eique tamquam proprio pastori debitam oboedientiam et reverentiam exhibeant. — Episcopos qui. Dat. Lat. 13 kal. oct.

B s. XII. [F p. 122]. — Edd. PflugkH. Acta II 320 n. 357 ex B = Carlesi Origini di Prato p. 78 not. 1 ad a. 1142. — Regg. PflugkH. Iter p. 229 n. 355. JL. 8168.

15 *Laterano (1144) feb. 17*

Celestinus II clero et populo Praten.: mandat, quatenus A(ttoni) Pistorien. ep., discreto siquidem et religioso viro, tamquam proprio pastori absque ulla contradictione debitam oboedientiam ac reverentiam humiliter deferant. — Manifestum est. Dat. Lat. 13 kal. mart.

A. [B s. XIV. B^1 *s. XV.* B^2 *s. XVI. E p. 227. F p. 131]. — Edd. Marchetti p. 88 (p. 96). Acta SS. V mai. 22 p. 198 ex A. Zaccaria Anecd. p. 212 n. 3 = Migne CLXXIX 801 n. 35, = Breschi p. 263 n. 10. Fioravanti p. 177. Rena e Camici* V^b *97 n. 7* (12 kal. mart., ind. 6, a. 1143, a. 1). — *Regg. J. 6013. JL. 8493.*

16 *Laterano 1144 feb. 17*

Celestinus II Attoni ep. etc.: ad exemplar Urbani *(n. 3)*, Paschalis *(n. 5)* et Innocentii *(n. 6)* confirmat possessiones et terminos episcopatus. — Pistoriensis ecclesia. Ego Celestinus etc. Subscr. 20 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 13 kal. mart., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Celestini pp. II a. 1.

A. [B s. XIV. B^1 *s. XV. F p. 133]. — Edd. Zaccaria Anecd. p. 230 ad n. 13 = Migne CLXXIX 801 n. 36. PflugkH. Acta III 46 n. 50 ex A. — Regg. Ughelli* [1] *III 361;* [2] *III 295 not. 2. Salvi I 78. Acta SS. V mai. 22 p. 198. PflugkH. Iter p. 234 n. 389. J. 6014. JL. 8494.*

*17 *(Laterano 1144 feb. 21)*

Celestinus II A(ttoni) ep. viva voce iniungit, ut sententiam ab Innocentio II super controversia inter canonicos Praten. et plebanum s. Iusti datam *(n. 13)* firmiter observet et faciat observari, et ut illos tamquam speciales filios diligat et honoret et eorum iustitiam conservet.

Laud. in n. 18. — Reg. JL. —.

18 *Laterano (1144) feb. 21*

Celestinus II I(ldebrando) praeposito et eius fratribus, consulibus et populo Praten.: eos de rescripto suo *(n. 17)* certiores facit; mandat, quatenus A(ttoni) ep. tamquam proprio pastori debitam oboedientiam ac reverentiam humiliter exhibeant.

v. Prato, Eccl. s. Stephani n. 10.

19 *Laterano 1154 feb. 14*

Anastasius IV Traciae ep. etc.: ad exemplar Urbani *(n. 3)*, Paschalis *(n. 5)* et Innocentii *(n. 6)* suscipit Pistorien. ecclesiam sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et terminos episcopatus. — Quoniam universalis. Ego Anastasius etc. Subscr. 16 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 16 kal. mart., ind. 2, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

A. [B[1] s. XIV. C f. 22 = E p. 251]. — Edd. Zaccaria Anecd. p. 243 ad n. 24 = Migne CLXXXVIII 1034 n. 45. — Regg. Salvi I 87. Ughelli [2] III 299 ad feb. 17. Rosati p. 74 not. 1. J. 6776. JL. 9834.

*20 *(1159)*

Hadrianus IV delegat Henricum tit. ss. Nerei et Achillei presb. card. ad cognoscendam ex integro et definiendam litem et controversiam inter Iulium Florentin. et Traciam Pistorien. epp. super monasterio s. Martini de Coiano.

Laud. in n. 21. — Reg. JL. —.

21 *Pisa 1159 aug. 8*

Henricus tit. ss. Nerei et Achillei presb. card., a d. pp. Hadriano IV delegatus *(n. 20)*, adhibitis prudentibus assessoribus, mag. Marignano et Gualando Pisanae eccl. canonicis, rationibus ep. Pistorien. ut potioribus fidem accommodans, condemnat Iulium Florentin. ep., licet absentem, ad possessionem mon. s. Martini de Coiano Traciae Pistorien. ep. restituendam, salvo iure proprietatis. — Dat. Pisis ap. mon. s. Pauli, de consilio Gregorii Lucani ep. aliorumque, a. d. inc. 1160, 6 id. aug., ind. 7, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 5. Henricus card. aliique subscr.

Autogr. exstat in R. archivo Florentino (Rocchettini di Fiesole). — Edd. (Maccioni) Congettura di un socio Etrusco sopra una carta papiracea dell' archivio diplomatico (Firenze 1781) p. XXXIX n. 2. Moreni Notizie istor. dei contorni di Firenze VI 215. Gött. Nachr. 1904 p. 164 n. 13. — Reg. JL. —.

22 *(1159—81)*

Alexander III ep., praeposito, archipresb. et capitulo: cum nobilis vir A. filius Bructi Pistorien. monstraret, quod praepositus in plebe de Vil(iano), inconsulto capitulo Pistorien. et invito plebano, quendam clericum instituisset

et in cappella s. Pantaleonis, invitis parochianis, quendam presbyterum posuisset, unde parochiani et patroni plebis et cappellae in seditionem versi ecclesias ipsas destruere ac bona earum devastare et dilapidare minantur, mandat, quatenus, deposita omni scissura et discordia, praefatum clericum a plebe et presbyterum a cappella praedictis amoveant et utramque de viris idoneis concorditer reordinent. — Discordiae et scissurae.

Coll. Lips. t. 21 c. 4. — Ed. Friedberg Quinque compilationes p. 195. — Reg. JL. 14064.

Plebem de Viliano ad ditionem capituli pertinuisse, iam ex Urbani II privilegio a. 1094 dec. 19 JL. 5532 colligitur.

**23* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium confirmationis.

Laud. in n. 24 et in privilegiis Innocentii III a. 1209 oct. 19 Potthast Reg. 3805 et Honorii III a. 1218 iul. 7 Potthast Reg. 5862. — Reg. JL. —.

Privilegium hoc eiusdem tenoris fuisse ut n. 19 et n. 24 manifestum est.

24 *Verona 1187 mai. 21*

Urbanus III Bono ep. etc.: ad exemplar Urbani *(n. 3)*, Paschalis *(n. 5)*, Innocentii *(n. 6)*, Anastasii *(n. 19)* et Alexandri *(n. 23)* suscipit Pistorien. ecclesiam sub apost. protectione, et confirmat possessiones et terminos episcopatus. — Quoniam universalis. Ego Urbanus etc. Subscr. 13 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 12 kal. iun., ind. 5, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Urbani pp. III a. 2.

A. — Edd. Zaccaria Anecd. p. 244 ad n. 24 ex A = Migne CCII 1512 n. 130. — Regg. PflugkH. Iter p. 309 n. 844. J. 9959. JL. 15978.

Ecclesia cathedralis s. Zenonis.

Ecclesia cathedralis, ss. Zenoni, Martino, Felici, Rufino et Proculo dedicata, antiquissima est, eiusque canonici iam saec. XI vitae canonicae ordinem professi sunt (cf. Leonis ep. Pistorien. constitutum a. 1085 ap. Zaccaria Anecd. p. 134; Beani Chiesa Pist. p. 53). Habuerunt quoque privilegia ab Ottone II (quod tamen periit) et a Conrado II imp. (Stumpf Reg. 2102). Ad canonicorum dispositionem pertinuerunt domus quaedam hospitales, inter quas in bullis, quae sequuntur, saepius memorantur domus hospitalis de Umbroncello, erecta a Bonuto archipresbytero Pistoriensi cum consilio comitis Guidonis Guerrae extra portam s. Petri maioris in loco q. v. Memoreto (cf. Bonuti archipresb. chartulam a. 1111 ian., qua ipsam domum hospitalem Iohanni abbati monasterii s. Salvatoris de Fontana Taonis ad meliorandum et regendum concessit), postea appellata Hospitale s. Lucae (cf. Beani Chiesa Pist. p. 61 not. 1), et domus hospitalis de Docio, aedificata et per scriptum publicum ab Esnello capitulo Pistoriensi concessa (cf. n. 19. 20).

Archivum canonicorum maxima ex parte Florentiam in R. archivum transportatum est (Spoglio delle cartapecore del capitolo della cattedrale di Pistoia t. 43); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 7; remanentibus

tamen Pistoriae aliquot chartis (cf. Zdekauer l. c. Ser. V t. VII (1891) 382 sq. et Mazzatinti Gli archivi III 62 sq.) et libris, inter quos Liber capituli Pistoriensis inscriptus †, mb. s. XIII (sign. 132), magni pretii habetur.

Inventaria habemus plura: „Index sive inventarium omnium privilegiorum, bullarum etc. eccl. cathedr. Pistorien.“ in Caesaris Fioravanti Vacchettone, s. XVII, f. 45 sq. 89 sq. Pistoia Arch. comunale cod. 24 et „Inventario dei documenti membranacei dell'archivio capitolare a. 1792“ Pistoia Arch. capitolare cod. 45.

De codicibus bibliothecae canonicorum cf. Bianchini Indice de' libri esistenti nell' archivio del rev. capitolo della cattedrale di Pistoia, s. XVIII, in cod. Vallicell. S 83 f. 414 et Zaccaria Iter litter. p. 45 sq.

A = Orig. Firenze Arch. di stato (Capitolo di Pistoia).
B = Cop. ib.
C = Filza di privilegi a. 1682 Pistoia Arch. capitolare.
D = Annibale M. Brunozzi Bullarium I, a. 1734, ib.
E = G. Borelli Pistoia sacra, s. XVIII, Pistoia Bibl. del Seminario.

**1* *(1061—73)*

Alexander II concedit privilegium.

Laud. in n. 10. 12. 14. — Reg. JL. 4745.

2 *Roma 1090 ian. 10*

Urbanus II canonicis etc.: decernit, ut decimarum, quae capitulo dantur, pars decima et laborum eorum decima hospitali domui iuxta portam Pistorien. urbis q. d. s. Petri, ab ipsis aedificatae, deinceps in perpetuum conferantur. Eiusdem tenoris privilegium ceteris quoque quae per Pistorien. episcopatum sunt hospitalibus indulget. Committit canonicis ordinationes earum ac dispositiones. — Iustis votis assensum. Scr. p. m. Gregorii scrin. atque not. s. pal. Dat. Romae p. m. Iohannis S. R. E. diac. card., a. d. inc. 1089, ind. 13, 4 id. ian., a. v. pont. d. Urbani pp. 2.

B s. XII. [D f. 5]. — Edd. Zaccaria Anecd. p. 222 n. 5 ex B = Migne CLI 317 n. 35. — Regg. Salvi I 53. PflugkH. Iter p. 205 n. 213. J. 4050. JL. 5427. 5756.

3 *Pistoia 1094 dec. 19*

Urbanus II Hugoni praeposito etc.: statuit, ut nemini liceat canonicos eorumque successores a vitae canonicae communione distrahere; decernit, ut, si ex canonicis quispiam a proposito aberraverit, ad corrigendum eum et coercendum praeposito nulla debeat persona obsistere; concedit ius eligendum praepositum, et confirmat possessiones nominatim designatas et decimationes. — Piae voluntatis affectus. Dat. Pistoriae p. m. Iohannis S. R. E. diac. card., 14 kal. ian., ind. 3, a. d. inc. 1094, pont. v. d. Urbani II pp. 7.

A. [D f. 37. E p. 181]. — Edd. Zaccaria Anecd. p. 224 n. 7 ex A = Migne CLI 390 n. 118. Fioravanti p. 162. Beani Chiesa Pist. p. 55. — Regg. J. 4138. JL. 5532.

**4* *(Modena 1104 sept.)*

In praesentia atque iudicio Bernardi S. R. E. card. presb. atque Paschalis II vicarii, residente cum eo Alderico iudice, de restitutione curtis q. d. Pavana cum castello Sambucae tractatur.

Laud. in Matildae comitissae diplomate a. 1104 sept. (ed. Rena e Camici III^c 93 n. 35). — Reg. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 174 n. 86. JL. —.

Laudatur quoque in privilegiis Paschalis II JL. 6052 aliorumque ss. pontificum pro episcopatu Pistoriensi.

**5* *(1099—1110)*

Paschalis II confirmat Urbani II privilegium de hospitali domo iuxta eccl. s. Petri maioris *(n. 2)*.

Laud. in Bonuti archipresb. Pistorien. chartula concessionis a. 1111 ian. (ap. Zaccaria Anecd. p. 177 n. 12). — Reg. JL. —.

**6* *(1099—1118)*

Paschalis II profert sententiam adversus aggressores eccl. Pistorien. vel bonorum eius.

Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

Caesar Fioravanti in libro q. d. Vacchettone f. 49' laudat ad a. 1125 chartulam commissionis Honorii pp. super causa oboedientiae praestandae capitulo canonicorum super hospitali s. Crucis Brandigliani. Sed est Honorii III rescriptum a. 1221 iun. 16 missum ad abbatem Nonantulanum.

7 *Roma (1138) dec. 4*

Innocentius II A(ttoni) ep. et clero: confirmat sententiam a Paschale pp. *(n. 6)* in aggressores eccl. Pistorien. vel bonorum eius prolatam et eam, quam ipsi adversus cives Pistorien. pro sacrilegio eorum iam dederunt. — Super iniuria. Dat. Romae 2 non. dec.

B s. XII. — Edd. Zaccaria Anecd. p. 211 n. 2 = Migne CLXXIX 376 n. 329, = Breschi p. 257 n. 7. — Regg. J. 5649. JL. 7917.

De re cf. S. A. Barbi Delle relazioni tra comune e vescovo nei secoli XII—XIII in: Bullett. stor. Pistoiese I (1899) 81 sq.

8 *Roma (1138) dec. 4*

Innocentius II episcopis, abbatibus, clericis et laicis per Pisanum, Pistorien., Florentinum, Faesulanum, Lucanum, Vulterranum et Senen. episcopatus constitutis: praecipit, quatenus A(ttoni) ep. et Pistorien. clericis viriliter assistant et sententiam, quam idem episcopus iam in consules Pistorien. propter rapinam in eccl. s. Zenonis protulit, per ipsorum parochias observent et observari firmiter faciant. — Perlatum est. Dat. Romae 2 non. dec.

B s. XII. — Edd. Zaccaria Anecd. p. 211 n. 2 = Migne CLXXIX 376 n. 330, = Breschi p. 257 n. 7. — Regg. J. 5650. JL. 7918.

Praecedit Attonis ep. Pistorien. sententia excommunicationis a. 1138 ian. 9 pro sacrilegio et rapina, quam fecerunt consules civitatis in eccl. b. Zenonis anno praeterito, prolata contra Rainaldum et Monachum una cum Berardisio eorum ministro, qui ecclesiastica signa pulsare et claves ecclesiae per laicam potestatem tenere praesumpserit, et contra consules civitatis, rectores ac ministros ipsorum, qui canonicam s. Zenonis aut alias episcopatus ecclesias simili rapina de cetero spoliare praesumpserint.

**9* *(1144—45)*

Lucius II concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 10. 12. 14. — Reg. JL. —.

10 *Segni 1151 dec. 11*

Eugenius III Verno praeposito etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 1)*, Urbani *(n. 3)* et Lucii *(n. 9)* confirmat vitae canonicae ordinem et possessiones

propriis expressas vocabulis. — Quotiens illud a. Ego Eugenius etc. Subscr. 14 card. Dat. Signiae p. m. Bosonis S. R. E. scriptoris, 3 id. dec., ind. 15, inc. d. a. 1151, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 7.

A. [D f. 9]. — Edd. Zaccaria Anecd. p. 231 n. 14 ex A = Migne CLXXX 1480 n. 456. — Regg. J. 6591. JL. 9498.

11 *Segni 1151 dec. 11*

Eugenius III Verno praeposito etc.: ad exemplar Urbani *(n. 2)* suscipit hospitalem domum de Umbroncello sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Desiderium quod. Ego Eugenius etc. Subscr. 14 card. Dat. Signiae p. m. Bosonis S. R. E. scriptoris, 3 id. dec., ind. 15, inc. d. a. 1151, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 7.

A. [D f. 35]. — Ed. PflugkH. Acta III 109 n. 106 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 663 n. 6591a. JL. 9499.

12 *Laterano 1154 feb. 8*

Anastasius IV Verno praeposito etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 1)*, Urbani *(n. 3)*, Lucii *(n. 9)* et Eugenii *(n. 10)* confirmat canonicae vitae ordinem, iura et possessiones. — Implenda semper. Ego Anastasius etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 6 id. feb., ind. 2, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

A. — Edd. Zaccaria Anecd. p. 232 n. 15 = Migne CLXXXVIII 1032 n. 42. — Regg. J. 6773. JL. 9828.

13 *Laterano 1154 feb. 8*

Anastasius IV Verno praeposito etc.: ad exemplar Urbani II *(n. 2)* et Eugenii III *(n. 11)* suscipit hospitalem domum de Umbroncello sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Piae postulatio. Ego Anastasius etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 6 id. feb., ind. 2, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

A. [C f. 3. D f. 6 et f. 219']. — Ed. PflugkH. Acta III 139 n. 131 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 665 n. 6773a. JL. 9829.

14 *Ferentino 1174 nov. 19*

Alexander III Nevaldo praeposito etc.: repetit Anastasii IV privilegium *(n. 12)*. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 8 card. Dat. Ferent. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 13 kal. dec., ind. 8, inc. d. a. 1174, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 16.

A. [D f. 37']. — Edd. Zaccaria Anecd. p. 232 ad n. 14 ex A = Migne CC 999 n. 1149. PflugkH. Acta III 235 n. 235 ex A. — Regg. J. 8331. JL. 12398.

15 *Ferentino 1174 nov. 19*

Alexander III Nevaldo praeposito etc.: repetit Anastasii IV privilegium *(n. 13)*. — Desiderium quod. Ego Alexander etc. Subscr. 8 card. Dat. Ferent. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 13 kal. dec., ind. 8, inc. d. a. 1174, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 16.

A. — Ed. PflugkH. Acta III 234 n. 234 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 672 n. 8331a. JL. 12399.

16 *Siponto (1177) ian. 20*

Alexander III praeposito et canonicis: confirmat quicquid eis in eccl. s. Petri Romei iuxta flumen Umbronis T(racia) Pistorien. ep. contulit. — Iustis petentium. Dat. Siponti 13 kal. feb.

A. [D f. 41]. — Ed. PflugkH. Acta III 253 n. 258 ex A. — Regg. Rosati p. 74 not. 3. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 673 n. 8463a. JL. 12768.

17 *(1159—81)*

Alexander III ep., praeposito, archipresb. et capitulo: mandat, quatenus, deposita omni scissura et discordia, clericum in plebe de Vil(iano) a praeposito, inconsulto capitulo, institutum et presbyterum in cappella s. Pantaleonis, invitis parochianis, positum amoveant et utramque de viris idoneis concorditer reordinent.

v. Pistoia, Episc. n. 22.

18 *Verona 1185 april. 4*

Lucius III Nivaldo praeposito etc.: ad exemplar Urbani *(n. 2)*, Eugenii *(n. 11)* et Alexandri *(n. 15)* suscipit hospitalem domum de Umbroncello sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Desiderium quod. Ego Lucius etc. Subscr. 12 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 2 non. april., ind. 3, inc. d. a. 1185, pont. v. d. Lucii pp. III a. 4.

A. [C f. 5. D f. 36]. — Edd. Zaccaria Anecd. p. 235 n. 18 = Migne CCI 1347 n. 226. — Regg. J. 9747. JL. 15399.

Lucium III eodem die canonicis privilegium protectionis confirmasse, verisimile est, licet omnis de hoc privilegio notitia desideretur.

19 *Verona (1186) oct. 13*

Urbanus III N(evaldo) praeposito et capitulo: mandat, quatenus hospitalem domum de Duccio nullis molestiis vel exactionibus indebitis aggravent, sed in suis iustitiis protegere ac manutenere curent. — Quotiens vos. Dat. Veron. 3 id. oct.

A. [D f. 39]. — Ed. PflugkH. Acta III 339 n. 387 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 683 n. 9847a. PflugkH. Iter p. 303 n. 803 ad a. 1185 dec. 11. JL. 15478 ad a. 1185 dec. 11. JL. 15677 ad a. 1186 oct. 13.

20 *Verona (1186) oct. 18*

Urbanus III praeposito et capitulo: confirmat hospitale de Duccio, quod expensis et laboribus suis in proprio solo construxerunt, statuens, ut nullus in praeiudicium iuris eorum circa statum hospitalitatis ipsius quicquam audeat immutare vel ipsum ad alium locum transferre. — Iustis petentium. Dat. Veron. 15 kal. nov.

A. [D f. 40']. — Ed. PflugkH. Acta III 340 n. 388 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 683 n. 9852b ad a. 1186 nov. 18. JL. 15681 ad oct. 18. JL. 15697 ad nov. 18.

In Lucii III privilegio (n. 18) legimus: „hospitale de Docio, quod ab aedificatore, Esnello nomine, per scriptum publicum vobis concessum est“.

Oratorium b. Iacobi.

Gios. Dondori Della pietà di Pistoia p. 10 sq. — G. Beani Chiesa Pistoiese p. 86 sq. — G. Beani Memorie istoriche di S. Iacopo Maggiore (Pistoia 1885).

Pistorienses s. Iacobum apostolum saec. IX in patronum assumpserunt, ut civitatem a Saracenis, tunc Italiam omnem devastantibus, tueretur. A. 1144 Atto episcopus a Didaco Compostellano archiepiscopo capitis s. Iacobi reliquias cum obtinuisset, in eius honorem cappellam propriam in ecclesia cathedrali s. Zenonis erexit. Crescente devotione erga s. Iacobi oratorium, procuratores ad rem administrandam instituti sunt, vulgo Opera di S. Iacopo.

Eugenii III rescripta duo una cum litteris Rainerii levitae Pistoriensis et Didaci Compostellanae sedis archiepiscopi leguntur in codicibus saec. XIII, XV et XVI, qui olim in archivo Operae s. Iacobi, nunc vero in tabulario civitatis Pistoriensis custodiuntur (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 593). Archivum ipsum Operae s. Iacobi hodie in R. archivo Florentino adservatur (Spoglio t. 8).

C = Memorie della reliquia di S. Iacopo, mb. s. XIII, Pistoia Arch. comunale (Documenti vari I).
D = Lezionario di S. Iacopo, mb. a. 1486, ib. (Documenti vari II).
E = Memorie e miracoli di S. Jacopo, s. XVI, ib. (Arch. dell' Opera di S. Iacopo n. 25).
F = G. Borelli Pistoia sacra, s. XVIII, Pistoia Bibl. del Seminario.
G = F. Nardi Memorie Vallombrosane vol. VIII, s. XVIII, Pescia Collegio di S. Giuseppe; cf. supra p. 87.

1 *Viterbo (1145) nov. 22*

Eugenius III universis Dei fidelibus oratorium b. Iacobi apost. in Pistorien. eccl. visitantibus: statuit, ut quotquot praefatum ven. oratorium causa devotionis et orationis visitaverint, de iniuncta poenitentia 7 dierum indulgentiam se accepisse congaudeant. — Ineffabilis divinae. Dat. Viterbi 10 kal. dec.

C f. 12'. [D f. 10. E f. 16. F p. 234. G p. 85]. — Edd. Marchetti Vita di S. Atto p. 45. Ughelli [1] III 365; [2] III 298 = Zaccaria Anecd. p. 450, = Migne CLXXX 1063 n. 47. Acta SS. VI iul. 25 p. 27 = Breschi Storia di S. Atto p. 269 n. 12. — Regg. SanIlorente Vita b. Attonis p. 22. Salvi I 82. Acta SS. V mai. 22 p. 199. J. 6176. JL. 8795.

2 *Viterbo (1145) nov. 22*

Eugenius III R(ainerio) Senen., O(dalmario) Vulterrano, N. (*lege* Attoni) Florentino, O(ttoni) Lucano et G(odefrido) Lunen. epp.: mandat, quatenus populum et parochianos suos districte commoneant, quod viros et mulieres, undecumque fuerint, ad oratorium b. Iacobi devotionis et orationis causa proficiscentes nulla occasione praepediant; quod si facere praesumpserint, eos tamquam sacrilegos et treuguae Dei violatores excommunicatos publice denuntient. — Ad vestram notitiam. Dat. Viterbi 10 kal. dec.

D f. 10. [E f. 37. F p. 231. G p. 48]. — Edd. Marchetti l. c. p. 42. Ughelli [1] III 364; [2] III 298 = Zaccaria Anecd. p. 450, = Migne CLXXX 1062 n. 46. G. Dondori p. 179. Fioravanti Mem. Doc. p. 29. Acta SS. VI iul. 25 p. 27 = Breschi l. c. p. 270 n. 12. — Regg. Beani Chiesa Pist. p. 87. Desimoni in Atti della Soc. Lig. XIX (1887) 58 n. 114. J. 6175. JL. 8794.

Monasterium s. Bartholomaei.

Strozzi XR f. 272'. — G. Dondori Della pietà di Pistoia p. 33 sq. — Lubin p. 298. — Gius. Borelli Fondazione e progresso della ven. abbazia di S. Bartolomeo in Pistoia (In Pistoia 1754). — Repetti IV 434 sq. — G. Beani Chiesa Pistoiese p. 116 sq. — G. Beani S. Bartolomeo apostolo. La chiesa e l' abbazia in Pistoia (Pistoia 1907).

Celeberrimum s. Bartholomaei monasterium excitavit a. 767 Gaidualdus medicus regius (cf. Bethmann in N. Archiv III 301 n. 405). Coluerunt primum monachi ex ordine s. Benedicti. Inde ab a. 1003 rectum fuit ab abbate monasterii s. Iohannis evang. Parmensis, cui etiam subiectum fuit monasterium s. Salvatoris de Fonte Taona (cf. p. 133). A. 1443 iubente Eugenio IV introducti fuere canonici regulares ex congregatione s. Mariae de Frisonaria (cf. Pennotti Hist. tripartita [1] p. 640), qui monasterium administrarunt usque ad a. 1777, quando transiit ad Vallumbrosanos in monasterio s. Michaelis de Furculis degentes. A. 1789 abbatia s. Bartholomaei supprimitur.

Archivum, exstincta congregatione, Florentiam in R. archivum transportatum, antiquissima monumenta continet (Spoglio delle cartapecore della suppressa badia di S. Bartolomeo di Pistoia t. 18). Sed privilegia Romanorum pontificum ante Innocentium III inter ea frustra quaeruntur. Chartarum inventarium congessit Gius. Borelli „Compendio ovvero sunti di tutti i documenti che sono in carta pergamena dell'antico archivio dei canonici regolari Lateranensi di S. Bartolomeo di Pistoia a. 1753“ Pistoia Bibl. Forteguerri cod. 225 (E 360). Aliud inventarium exstat ibidem in cod. 99 (B 129); cf. Mazzatinti Inventari I 264. 250.

B = Cop. Firenze Arch. di stato (S. Bartolomeo di Pistoia).

1 *Pistoia 812 mart.*

Adalardus abbas, missus d. Caroli imp., et Willeradus ep., Bonifatius dux, Poto et Leo iudices et Bonifredus not. d. regis, Adaprant et Christianus abbates, Fredo, Mauro et Petrus dux, missi d. Leonis III pp., aliique recognoscunt, mon. s. Bartholomaei liberum esse ab hoste et parata seu coniecta aut datione.

B s. XII. — Edd. Muratori Antiq. V 953 ex B. Zaccaria Anecd. p. 342 n. 4 ex B. Fioravanti Mem. Doc. p. 16. Brunetti Cod. dipl. Toscano II^a 396 n. 87 ex B. — Reg. Hübner Gerichtsurkunden n. 687. JE. —.

Monasterium s. Michaelis de Furculis.

Strozzi XR f. 145. — G. Dondori Della pietà di Pistoia p. 125 sq. — Lubin p. 298. — Beani Chiesa Pistoiese p. 123.

Ecclesia s. Angeli in loco q. d. Furcule, sita in suburbio civitatis Pistoriensis, satis antiqua est (cf. Widonis ep. Pistorien. chartam livellariam a. 1024 ap. Zaccaria Anecd. p. 317 n. 12). Hanc ecclesiam paene destructam

et officio destitutam Leo ep. Pistoriensis a. 1084 aug. 31 in monasterium commutavit ibique monachos ex s. Salvatoris Ficiclensi monasterio *(Fucecchio)* introduxit (edd. Ughelli [1] III 355; [2] III 291; Zaccaria Anecd. p. 166 n. 4 et p. 442; Fioravanti Mem. Doc. p. 24). Petrus autem, Leonis ep. successor, a. 1086 dec. abbatiam s. Michaelis regimini abbatis Vallumbrosani subiecit (edd. Zaccaria Anecd. p. 168 n. 5; Rena e Camici III[a] 75 n. 10). Profecto legimus in Urbani II privilegio congregationi Vallumbrosanae a. 1090 concesso (JL. 5433) monasterium s. Angeli iuxta Pistoriam inter coenobia huius congregationis. Vallumbrosani ibi manserunt usque ad suppressionem a. 1779.

Documenta Furculensia partim in Vallumbrosano, partim in archivo civitatis Pistoriensis custodiuntur; cf. L. Zdekauer in Arch. stor. ital. Ser. V t. VII (1891) 382 sq.; Mazzatinti Gli archivi III 54; Gött. Nachr. 1903 p. 592 sq.; et transcripta sunt in Chartularium mon. s. Michaelis de Furculis. Exscripserunt quoque scriptores Vallumbrosani Nannini et Nardi (cf. Vallombrosa, supra p. 87). Excerpta ex scripturis monasterii s. Michaelis praebet Carolus sen. Strozzi in Spoglio OO 1236 p. 223, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXVII 304; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 143.

A = Orig. Pistoia Arch. comunale.
C = Chartularium mon. s. Michaelis de Furculis, s. XVIII, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 224 vol. 223; cf. PflugkH. Iter p. 25.

1 *(1181—85)*

Lucius III fratribus s. Michaelis de Furculis etc.: suscipit eccl. s. Michaelis sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, concedit liberam sepulturam, facultatem clericos vel laicos ad conversionem recipiendi et ius eligendi abbatem, et prohibet, ut infra fines parochiae, praesertim a s. Leonardo usque ad s. Christinam, nullus cappellam seu oratorium construere audeat. — Religiosam vitam eligentibus.

A(?) [C p. 64. G p. 201]. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 624 n. 16 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 301 n. 790 ex C. JL. 15173.

Documentum hoc, autographi speciem prae se ferens, caret firmatione papae, subscriptionibus cardinalium et notis chronologicis.

2 *Pisa 1188 ian. 20*

Clemens III Iohanni abbati etc.: suscipit mon. s. Angeli situm in suburbio Pistorien. sub apost. protectione, et confirmat institutionem fratrum Vallis umbrosae, possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Quotiens a nobis. Ego Clemens etc. Subscr. 8 card. Dat. Pisis p. m. Moysi Lat. can. vicem agentis cancellarii, 13 kal. feb., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A. [C p. 73. G p. 241. K VII p. 2671]. — Edd. Zaccaria Anecd. p. 237 n. 19 = Migne CCIV 1294 n. 16. — Regg. J. 10035. JL. 16139.

Clementis III privilegium iisdem fere verbis confirmavit Innocentius III a. 1212 mart. 30 Potthast Reg. 4409.

Civitas Pistoriensis.

Clerus et populus.

Archivum civitatis, accurate dispositum, exstat in aedibus municipii Pistoriensis (cf. L. Zdekauer in Arch. stor. ital. Ser. V t. VII (1891) p. 381 sq. et Mazzatinti Gli archivi III 33 sq.) et continet inter alia quae remanserunt monumenta ex monasteriis s. Michaelis de Furculis et s. Salvatoris de Fonte Taona; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 592 sq. Quaedam ad civitatem ipsam pertinentia inveniuntur quoque in R. archivo Florentino (Spoglio delle cartapecore della città di Pistoia t. 8); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 4.

Memorare quoque iuvat librum censuum civitatis Pistoriensis cum instrumentis inde ab a. 1097, quem nuperrime edidit Quintino Santoli (Pistoia 1906 sq.).

1 *Laterano (1125—27) mart. 29*

Honorius II clero, consulibus et populo: mandat, quatenus Il(deprando) ep., qui quandam ecclesiam ad honorem b. Petri iuxta Pistorien. civitatem construxit ibique religiosos (ex ordine s. Fridiani Lucan.) statuit, de facultatibus suis ad tam salubre opus perficiendum opem et consilium praebeant.

v. Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 45.

2 *Roma (1138) dec. 4*

Innocentius II A(ttoni) ep. et clero: confirmat sententiam a Paschale II in aggressores eccl. Pistorien. vel bonorum eius prolatam et eam, quam ipsi adversus cives Pistorien. pro sacrilegio eorum iam dederunt.

v. Pistoia, Eccl. cathedr. n. 7.

3 *Roma (1138) dec. 4*

Innocentius II episcopis, abbatibus, clericis et laicis per Pisanum, Pistorien., Florentinum, Faesulanum, Lucanum, Vulterranum et Senen. episcopatus constitutis: praecipit, quatenus A(ttoni) ep. et Pistorien. clericis viriliter assistant et sententiam, quam idem ep. iam in consules Pistorien. propter rapinam in eccl. s. Zenonis protulit, per ipsorum parochias observent et observari firmiter faciant.

v. Pistoia, Eccl. cathedr. n. 8.

4 *Laterano (1138—42) april. 29*

Innocentius II clero, consulibus et populo: praecipit, quatenus Attonem ep. cum gratia sedis apost. ad sedem propriam redeuntem tamquam patrem affectione praecipua diligant et honorent, eique in retinendis et recuperandis eccl. Pistorien. bonis opem et consilium praebeant.

v. Pistoia, Episc. n. 12. — Inter chartas archivi civitatis Pistoriensis, quae hodie in R. archivo Florentino adservantur, exstat Hugonis Ostiensis et Velletrensis episcopi, apostolicae sedis legati, epistola ad potestatem et consilium Pistorien. missa (apogr. s. XIII), data apud monasterium de Columbar. 17 kal. mai., qua mandat, „quatenus homines de Paterno et Castagno compellant, ut domum, quam in strata publica in rectoris et fratrum hospitalis domus Prati episcopi praeiudicium

et gravamen construxerunt, omnino destruere non postponant, revocantes illicitum iuramentum, quod, ne ipsis hospitalariis in vita vel in morte benefacerent, praestiterunt, nec rectorem et fratres praedictos in rebus praesumant offendere vel persona". Hanc chartam Breschi Storia di S. Atto p. 258 et Bargiacchi Storia degli istituti di beneficenza .. in Pistoia I 38 ut Hugonis card. ep. ad a. 1150 ediderunt. Sed haud dubio Hugoni card. ep. Ostiensi et Veliternensi, Gregorii IX legato, attribuenda est, quem a. 1221 april. 15 apud monasterium de Columbario moratum fuisse, ex alia charta BFW. 12695 constat. De eius legatione cf. BFW. Reg. imp. V, 3 p. CXLVI sq.

Monasterium s. Martini in Casa nova.

Unica, ut sciam, huius monasterii memoria invenitur in charta, quae sequitur. Fioravanti Mem. p. 158 affirmat, hoc s. Martini in Casa nova monasterium suppressum, eiusque bona monasterio s. Martini in Campo (cf. Repetti I 428) unita fuisse.

**1* *(1049—54)*
Cum consilio et auctoritate Leonis IX Martinus Pistorien. ep. constituit monasterium s. Martini situm Casa nova, et statuit, ut una cum eccl. s. Mercurialis sit in defensione ac potestate et tuitione s. Petri apost. et papae, qui tunc temporis fuerit.

Laud. in Martini ep. charta a. 1057 ian. 19 (ed. Zaccaria Anecd. p. 294 n. 21 ex arch. Servorum b. Mariae Pistorien.). — Reg. Rosati Mem. p. 53. 55 not. JL. —.

Monasterium s. Barontii.

G. Dondori Della pietà di Pistoia p. 168 sq. — Lubin p. 42. — P. L. Galletti Notizie istoriche del monastero di S. Baronto della diocesi Pistoiese a. 1753, cod. Vat. lat. 8053 (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 25). — Repetti I 282. — Cappelletti XVIII 379. — G. Beani Chiesa Pistoiese p. 129 sq.

Olim eremitorium, ubi s. Barontius vixit, inde ab a. 1018 monasterium monachorum ord. s. Benedicti, floruit usque ad saec. XV, quando in commendam datum fuit. A. 1577 transiit ad monachos abbatiae Florentinae congregationis Casinensis.

Unicum ex monasteriis Pistoriensis episcopatus, quod relatum est in Cencii Librum censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 67), ubi legimus:

„Ecclesia sancti Barunti IIII solidos Lucensium."

Sed privilegium de re desideratur.

Ecclesia de Monte Cucco.

Huius ecclesiae plebanus nomine Massarius a. 1190 et 1192 litem cum Taone abbate monasterii s. Salvatoris de Fonte Taona habuit (cf. Zaccaria Anecd. p. 346 n. 9 et 10). De loco cf. Repetti V 626 (Val di Bure).

1 *Laterano 1195 iul. 3*

Celestinus III T(aoni) et fratribus de Fontana Taonis: confirmat arbitrium a S(inibaldo) plebano de Villiano et presb. Pape, eccl. s. Salvatoris rectore, inter eos et M(assarium) plebanum de Monte Cucco super ecclesiis de Stagiano et s. Simeonis de Periano et de podio Montis Cucculi rationabiliter promulgatum et de verbo ad verbum insertum.

v. Mon. s. Salvatoris de Fonte Taona n. 1.

Monasterium s. Salvatoris de Fonte Taona.

G. Dondori Della pietà di Pistoia p. 168 sq. — Lubin p. 144. — F. Soldani Hist. mon. s. Michaelis de Passiniano p. 31 sq. — Repetti I 12. — Cappelletti XVII 243. — G. Beani Chiesa Pistoiese p. 125 sq.

Huius monasterii origines obscurae sunt. Graviter errat Soldanus, qui Hugonis regis privilegium a. 927 iul. 23 concessum monasterio q. d. Reginae, condito in honorem s. Salvatoris in comitatu Pistoriensi iuxta fluvium Alinae, ad s. Salvatoris de Fonte Taona monasterium refert. Monasterium enim Reginae sive s. Salvatoris de Alina, olim proprietas Irmingardis, Lotharii I uxoris (cf. eius diploma a. 848 ap. Mühlbacher Reg. Kar. [1] n. 1100; [2] n. 1134), ab Hugone rege a. 927 Tegrimo concessum (ed. Soldani p. 32), ab Ottone II a. 982 Faesulano ep. confirmatum (Mon. Germ. Dipl. II 322 n. 277) et a Iacobo Bavaro ep. Faesulano abbatiae s. Bartholomaei Faesulanae traditum, in loco q. d. Agna haud procul ab oppido Montale situm fuit (cf. Repetti I 56); monasterium s. Salvatoris de Fonte Taona contra positum fuit in cacumine montis Apennini, ubi emanant flumina Bura et Limentia, in loco hodie Badia a Taona appellato. Certam huius monasterii memoriam invenimus in Bonifatii marchionis Tusciae chartula donationis a. 1007 (?) sept. 23 (edd. Zaccaria Anecd. p. 288 n. 15; Fioravanti Mem. Doc. p. 20; Rena e Camici I[b] 27). Multis ab imperatoribus et regibus privilegiis honestatum (cf. diplomata Heinrici II a. 1014 (Mon. Germ. Dipl. III 362 n. 296), Conradi II a. 1027 et 1037 Stumpf Regg. 1924. 2091, Heinrici III St. 2511, Lotharii III a. 1136 St. 3340, Ottonis IV a. 1210 BF. 351), monasterium s. Salvatoris etiam a Romanis pontificibus privilegia habuisse certum est; sed tantum Celestini III rescriptum ad nos pervenit. Coluerunt primum monachi ord. s. Benedicti, inde a saec. XI monachi Vallumbrosani (cf. Urbani II privilegium a. 1090 JL. 5433, ubi legitur „congregatio de Fontana Taonis“). Floruit usque ad saec. XV, quando in commendam datum est, monachis in civitatem Pistori-

ensem ad Vallumbrosanorum monasterium s. Michaelis de Furculis se transferentibus. Hodie ruinosas occulit herba domos.

Monumenta monasterii s. Salvatoris vidit Zaccaria in archivo Vallumbrosanorum Pistorii, quod, suppressa congregatione, in tabularium civitatis translatum est; cf. L. Zdekauer in Arch. stor. ital. Ser. V t. VII (1891) 382 sq.; Mazzatinti Gli archivi III 55; Gött. Nachr. 1903 p. 592 sq. Quaedam olim penes familiam Rossi-Cassigoli (cf. Chiappelli in Arch. stor. ital. Ser. V t. V (1890) 482 sq.), hodie Florentiae in bibliotheca reipublicae, alia in Vallumbrosanorum archivo (Firenze Arch. di stato; cf. supra p. 86) inveniuntur. Monumenta antiquiora vulgarunt Zaccaria et Lami in Delic. erudit. a. 1737.

A = Orig. Pistoia Arch. comunale.
C = Chartularium Fontis Taona, s. XVIII, Firenze Arch. di stato, Conv. soppr. 224 vol. 238; cf. PflugkH. Iter p. 25.
G = (V. Nannini) Bullarium Vallumbrosanum vol. I, s. XVIII, Pescia Collegio di S. Giuseppe; cf. supra p. 87.

1 *Laterano 1195 iul. 3*

Celestinus III T(aoni) abbati et fratribus de Fontana Taonis: confirmat arbitrium a S(inibaldo) plebano de Villiano et presb. Pape, eccl. s. Salvatoris rectore, inter eos et M(assarium) plebanum de Monte Cucco super ecclesiis de Stagiano et s. Simeonis de Periano et de podio Montis Cucculi rationabiliter promulgatum et de verbo ad verbum insertum. — Cum a nobis. Dat. Lat. 5 non. iul. pont. n. a. 5.

A. [C p. 193. G p. 293]. — *Edd. Zaccaria Anecd. p. 347 n. 10 = Migne CCII 1103 n. 221. — Regg. J. 10541. JL. 17259.*

Prato.

(Pratum)

Alessandro di Bartolommeo Guardini Historia di Prato a. 1560, ms. Prato Bibl. Roncioniana (cf. Casotti ap. Calogerà Raccolta I 257 sq.; Moreni Bibl. I 469; Guasti Bibl. Prat. p. 115; Carlesi Origini p. 163), ed. Carlesi Origini p. 173 sq. — Ughelli [2] III 317 sq. — Memorie e scritture diverse della terra di Prato, ms. s. XVII, Firenze Bibl. naz. II IV 349, olim Magliab. XXV 568 (Strozzi 1039). — Gius. Bianchini Notizie istoriche intorno alla sacratissima cintola di Maria vergine che si conserva nella città di Prato in Toscana [1] (In Firenze 1722); [2] (In Prato 1795); [3] (In Prato 1822). — Giovambattista Casotti Dell' origine, de' progressi e dello stato presente della città di Prato in: Calogerà Raccolta I (Venezia 1728) 259 sq. — Innoc. Buonamici Istoria Pratese, ms. s. XVIII (cf. Moreni Bibl. I 185; Guasti Bibl. Prat. p. 58). — Ferd. Fossi Storia della chiesa cattedrale di Prato in: Novelle letterarie Ser. II t. IV (In Firenze 1773) 193 sq. 201 sq. (cf. quoque Moreni Bibl. I 393; Guasti Bibl. Prat. p. 102). — Amadio Baldanzi Ristretto delle memorie della città di Prato che conducono all' origine della chiesa di S. Maria delle Carceri (In Firenze 1774). — Camillo Moretti Assertio Pistoriensis cathedralis ecclesiae contra collegiatam s. Stephani de Prato (cf. Capponi Bibl. Pist. p. 345; ego non vidi). — Repetti IV 636 sq. — (Cesare Guasti) Della chiesa cattedrale di Prato descrizione corredata di notizie storiche e di documenti inediti (Prato 1846). — (C. Guasti) Notizie storiche dell' antica chiesa di San Pier Forelli in Prato, con la descrizione della nuova chiesa (In Prato 1860). — Cappelletti XVII 156 sq. — (C. Guasti) Miscellanea Pratese di cose inedite o rare, antiche e moderne (Prato 1860—68). — Pietro Papini

Notizie storiche intorno all' origine di Prato, alla sua chiesa cattedrale e alla sacratissima cintola di Maria vergine (Prato 1871). — Antonio Ricci Memorie storiche del castello e comune di Carmignano (Prato 1895). — Ferd. Carlesi Sette epistole papali del sec. 12 e una lettera di S. Atto vescovo di Pistoia. Documenti inediti (Per nozze Meoni-Gori. Prato 1901). — F. Carlesi Origini della città e del comune di Prato (Prato 1904; cf. Q. Santoli in Bullett. stor. Pistoiese VII 166 sq.).

De scriptoribus Pratensibus cf. (C. Guasti) Bibliografia Pratese (Prato 1844).

Ecclesia collegiata s. Stephani.

Ecclesia s. Stephani et s. Laurentii iam saec. XI ex. a praeposito et canonicis recta, ditionem Pistoriensis episcopi semper invita tulit; itaque a Pio II a. 1460 sept. 3 ex potestate Pistoriensis ecclesiae exempta et „Nullius dioecesis“ declarata, denique a. 1653 sept. 22 ab Innocentio X in ecclesiam cathedralem erigitur et aeque principaliter cum Pistoriensi unitur, unde antistes appellatur Pistoriensis et Pratensis episcopus.

Ecclesiae Pratensi Lucius III (n. 24), Urbanus III (n. 28) et Celestinus III (n. 29) ad indicium protectionis apostolicae censum 1 aurei annualiter persolvendum imposuerunt. Sed nulla apud Cencium huius census notitia legitur.

Pratensis ecclesiae archivi olim ditissimi (cf. Ughelli [2] III 322) pars altera adhuc penes canonicos ecclesiae s. Stephani conservatur. Primum instrumentum a. 1119 datum est (ed. Carlesi Origini p. 143 n. 1). Chartarum seriem recenset index, qui inscribitur: „Inventario delle scritture e libri del Capitolo a. 1747“. Altera pars iam olim in archivum civitatis Florentinae (Archivio delle Riformagioni, cf. Indice della Segretaria vecchia t. XII a. 1777) transportata, inde ab a. 1780 in R. archivo Florentino custodita (Spoglio t. 7), continet multas chartas inde ab a. 1007, sed privilegia pontificia inter ea frustra quaesivimus. Lucii III (n. 24) et Urbani III (n. 27) privilegia inveniuntur in R. archivo Florentino inter chartas ecclesiae s. Annuntiatae de Florentia (Spoglio t. 56); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 10.

A = Orig. Prato Arch. capitolare.
B = Cop. Firenze Arch. di stato (SS. Annunziata di Firenze).
C = Cod. canon. s. XII, Firenze Bibl. naz. Conv. soppr. 269 A 4). Hunc codicem emit frater Gerardus Naso a quodam Pratensi pro conventu fratrum Praedicatorum s. Mariae Novellae de Florentia pro sol. 43 etc.
D = Concessioni giurisdizionali dei sommi pontefici Onorio e Lucio III a favore della chiesa di Prato a. 1182, ms. s. XIV ex. (cuius initium deest), Prato Arch. capitolare.
E = Bolle e indulti pontificii. Decreti vescovili (Filza prima di giustificazioni), ms. s. XVI sq., ib.

Privilegia pontificum Romanorum pro ecclesia Pratensi collegit quoque Carolus sen. Strozzi in Spoglio DQ 988 „Privilegi conceduti da diversi papi alla pieve e prepositura di S. Stefano della terra di Prato“. Pars huius libri exstat in cod. Magliab. XXV 558 (Bibl. naz. II IV 342), sed pars altera, quae haec privilegia continebat, hodie desideratur (cf. Gött. Nachr. 1904

p. 142). Chartas ad ecclesiam et oppidum Prati spectantes excerpsit Giovambatt. Casotti „Spogli di cartapecore e documenti relativi alla storia di Prato", ms. s. XVIII, Prato Bibl. Roncioniana.

*†*1* *(530)*

Felix IV concedit indulgentiam plenariam et remissionem omnium peccatorum omnibus vere confessis, visitantibus ecclesiam Praten. diebus s. Stephani et s. Laurentii.

Laud. in Guardini Hist. de Prato. — Reg. Carlesi Origini p. 181. JK. —.

Spurium. — Apud eundem Guardinum legimus fabulam anilem, Marcum papam a. 339 Bisantium (i. e. Pratum) venisse ibique missam in ecclesia celebrasse, itemque fecisse a. 689 Sergium.

2 *Laterano 1133 mai. 21*

Innocentius II Ildeprando praeposito etc.: suscipit eccl. s. Stephani de Prato sub apost. protectione, statuit, ut in parochia eiusdem ecclesiae nulli liceat ecclesiam construere, concedit decimas eorum, qui ad eam iure parochiali pertinent, confirmat sepulturam ad opus eorum, qui parochiani eiusdem loci censentur, decernit, ut nullus interdicti seu excommunicationis sententiam absque iusta et rationabili causa in eos audeat promulgare. — Iustitiae et rationis. Ego Innocentius etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 12 kal. iun., ind. 11, inc. d. a. 1133, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 4.

D n. 2 (deest postrema pagina privilegii). E. — Edd. Ughelli [2] III 331 = Migne CLXXIX 177 n. 134. Gött. Nachr. 1908 ex DE. — Regg. J. 5450. JL. 7618.

Praeterea laudat Ughelli [2] III 332 aliud Innocentii II privilegium eiusdem tenoris „Datum Laterani non. iun. pont. n. a. 2", quod edidit Carlesi Origini p. 145 n. 2 ad a. 1131 iun. 5 (cf. Carlesi l. c. p. 70 not. 1). Sed est Innocentii III a. 1199 iun. 5.

3 *Pisa (1133) dec. 21*

Innocentius II Ild(ebrando) plebano et clericis: mandat, quatenus Attoni Pistorien. ep. oboedientiam et reverentiam in omnibus exhibere curent nec sub praetextu privilegii a sese impetrati *(n. 2)* potestatem vel dignitatem Pistorien. ecclesiae aut episcopi minuere in aliquo aut solitam ei oboedientiam ei subtrahere attemptent.

v. Pistoia, Episc. n. 7.

4 *Laterano (1138—42) april. 29*

Innocentius II abbati de Garignano et priori s. Fabiani et plebanis de s. Iusto, s. Pauli et s. Ypoliti, s. Mariae de Colonica et s. Mariae de Filittone: mandat, quatenus illorum, qui in territorio plebis Praten. assidue habitant et ibidem ecclesiastica sacramenta et spiritualia beneficia suscipiunt, decimas vel oblationes seu publicas poenitentias nullatenus recipiant nec de his, quae ad ius parochiale ipsius plebis pertinent, se intromittere praesumant. — Caritatis bonum. Dat. Lat. 3 kal. mai.

C f. 113'. — Edd. Gött. Nachr. 1901 p. 314 n. 7. Carlesi Sette epistole p. 7 n. 3. Carlesi Origini p. 149 n. 7. — Reg. Davidsohn Forschungen I 178 n. 37. JL. —.

De hac controversia eiusque tempore agit verbose quidem Carlesi Origini p. 73 sq.; cf. quoque Davidsohn Gesch. von Florenz I 432.

*5 *(Laterano 1138—42 april. 29)*

Innocentius II quibusdam eccl. Praten. viva voce iniungit et per eos aliis praecipit, ut Attoni ep. Pistorien. absque ulla contradictione debitam oboedientiam exhibeant.

Laud. in Innocentii II rescripto ad clerum, consules et populum Pistorien. misso JL. 8325 (v. Pistoia, Episc. n. 12) et in n. 8. — Reg. JL. —.

Conf. quoque Attonis ep. Pistorien. epistola ad Innocentium II de hac lite (v. Pistoia, Episc. n. 10).

6 *Laterano (1138—42) april. 30*

Innocentius II Ildebrando praeposito et canonicis: decidit controversiam inter eos et plebanum s. Iusti super parochianis, qui de territorio s. Iusti in eorum plebis territorio ad habitandum venerant, iudicans, ut illi, qui ibi assidue habitant et ab eis ecclesiastica sacramenta et spiritualia beneficia suscipiunt, de iure parochiali eis respondeant et tamquam proprii parochiani decimas et oblationes et cetera ad ius parochiale pertinentia solvant; cappella (s. Iacobi) eorum plebi tamquam matrici ecclesiae subiecta permaneat. — Quae iudicii. Dat. Lat. 2 kal. mai.

C f. 113. — Edd. Gött. Nachr. 1901 p. 314 n. 8. Carlesi Sette epistole p. 5 n. 1. Carlesi Origini p. 147 n. 5. — Reg. Davidsohn Forschungen I 179 n. 38. JL. —.

Hoc Innocentii II rescriptum laudatur in n. 7. 10. 12. 14. 15. 20. 22. 27.

7 *(Laterano 1138—42 april. 30)*

Innocentius II A(ttoni) Pistorien. ep.: eum de sententia sua in controversia de parochianis inter plebem s. Iusti et Praten. canonicos *(n. 6)* certiorem facit; mandat, quatenus eam firmiter faciat observari et nec a plebano s. Iusti nec ab aliis clericos Praten. eccl. exinde inquietari permittat. — Dilectioni tuae.

C f. 113. — Edd. Gött. Nachr. 1901 p. 315 n. 9. Carlesi Sette epistole p. 6 n. 2. Carlesi Origini p. 148 n. 6. — Reg. Davidsohn Forschungen I 179 n. 39. JL. —.

8 *Laterano (1138—42) sept. 19*

Innocentius II I(ldebrando) praeposito et eius fratribus: mandat, quatenus A(ttonem) Pistorien. ep., contra quem ab apost. sede redeuntem proterve et irreverenter se habuisse dicuntur, tamquam patrem affectione praecipua diligant et honorent, eique debitam oboedientiam et reverentiam exhibeant.

v. Pistoia, Episc. n. 14.

9 *Laterano (1144) feb. 17*

Celestinus II clero et populo: mandat, quatenus A(ttoni) Pistorien. ep. tamquam proprio pastori absque ulla contradictione debitam oboedientiam ac reverentiam humiliter deferant.

v. Pistoia, Episc. n. 15.

10 *Laterano (1144) feb. 21*

Celestinus II I(ldebrando) praeposito et eius fratribus, consulibus et populo: notificat, se A(ttoni) ep. viva voce iniunxisse, ut sententiam ab Innocentio super controversia inter canonicos Praten. et plebanum s. Iusti datam *(n. 6)* firmiter observet et faciat observari. Mandat, quatenus eidem tamquam

proprio pastori debitam oboedientiam ac reverentiam humiliter exhibeant. — Universitati vestrae. Dat. Lat. 9 kal. mart.

C f. 113'. — Edd. Gött. Nachr. 1901 p. 316 n. 10. Carlesi Sette epistole p. 7 n. 4. Carlesi Origini p. 150 n. 8 (8 kal. mart.). — *Reg. Davidsohn Forschungen I 179 n. 40. JL. —.*

11 *Laterano (1144) feb. 21*

Celestinus II abbati de Garignano, priori s. Fabiani et plebanis de s. Iusto, s. Pauli, s. Ypoliti, s. Mariae de Colonica, s. Mariae de Filittone: repetit Innocentii II rescriptum *(n. 4)*. — Caritatis bonum. Dat. Lat. 9 kal. mart.

C f. 113'. — Edd. Gött. Nachr. 1901 p. 316 n. 11. Carlesi Sette epistole p. 8 n. 5. Carlesi Origini p. 150 n. 9. — Reg. Davidsohn Forschungen I 179 n. 41. JL. —.

Laudatur quoque in Alexandri III (n. 22) et Urbani III (n. 27) privilegiis.

12 *Laterano (1144) mai. 20*

Lucius II A. plebano s. Iusti: Il(debrando) Praten. praeposito eiusque fratribus conquerentibus, mandat, quatenus de cetero de ipsorum parochianis et decimis vel aliis, quae ad ius eiusdem ecclesiae pertinent, se nullatenus intromittat, sed sententiam ab Innocentio datam *(n. 6)* observet. — Filiorum nostrorum. Dat. Lat. 13 (IIIX) kal. iun.

C f. 113'. — Edd. Gött. Nachr. 1901 p. 317 n. 12. Carlesi Sette epistole p. 9 n. 6. Carlesi Origini p. 151 n. 10. — Reg. Davidsohn Forschungen I 179 n. 42 ad mai. 26. JL. —.

**13* *(1147)*

Eugenius III evocat plebanum s. Iusti ad suam praesentiam, ut de querimonia Hubaldi praepositi Praten. respondeat.

Laud. in n. 15. — Reg. JL. —.

**14* *(Lucca 1147 feb. 9)*

Eugenius III praecipit in communi audientia plebano s. Iusti, ut sententiam ab Innocentio II latam *(n. 6)* de cetero sine contradictione observet.

Laud. in n. 15. — Reg. JL. —.

15 *Lucca (1147) feb. 9*

Eugenius III Hubaldo praeposito et fratribus eius: notificat, se plebano s. Iusti in communi audientia viva voce praecepisse, ut sententiam ab Innocentio latam *(n. 6)* de decimis vel oblationibus seu publicis poenitentiis et aliis, quae ad ius parochiale pertinent, de cetero sine contradictione observet. — Super controversia. Dat. Lucae 5 id. feb.

C f. 114. — Edd. Gött. Nachr. 1901 p. 319 n. 14. Carlesi Sette epistole p. 9 n. 7. Carlesi Origini p. 151 n. 11. — Reg. Davidsohn Forschungen I 179 n. 44. JL. —.

Laudatur quoque in Alexandri III et Urbani III privilegiis n. 20. 22. 27.

16 *Roma S. Pietro (1155) mart. 10*

Hadrianus IV Uberto praeposito: suscipit eum cum bonis tam ecclesiasticis quam mundanis sub apost. protectione, statuens, ut, si se ab aliquo gravari praesenserit, libere ei sedem apost. liceat appellare. — Apostolicae sedis clementia. Dat. Romae ap. s. Petrum 6 id. mart.

E. — Edd. Ughelli [2] III 332 = Migne CLXXXVIII 1393 n. 23. — Regg. J. 6846. JL. 10009.

*17 *(1154—59)*

Hadrianus IV vetat, quod illorum, qui in territorio plebis s. Stephani Praten. assidue habitant et ibidem ecclesiastica sacramenta et spiritualia beneficia suscipiunt, decimas vel oblationes seu publicas poenitentias circumpositae ecclesiae non recipiant nec de his, quae ad ius parochiale eiusdem plebis pertinent, se intromittere audeant.

Laud. in n. 22. 27. — Reg. JL. —.

Hoc rescriptum eiusdem tenoris fuisse ac Innocentii II (n. 4) et Celestini (n. 11) mandata, manifestum est.

*18 *(1154—59)*

Hadrianus IV mandat clericis Praten., ut, si quis monasterium de Gargnano in alium locum transferat vel cappellam in castro construat et admonitus non cesset, eum a divinorum officiorum celebratione desistant nec divina in castro permittant celebrari.

Laud. in n. 23. — Reg. JL. —.

cf. Mon. s. Mariae de Garignano n. 2.

19 *Benevento (1168—70) feb. 25*

Alexander III Uberto praeposito et canonicis: indulget, ut infra parochiam nemini liceat oratorium vel ecclesiam aedificare. — Hortatur nos. Dat. Benevent. 5 kal. mart.

E. — Edd. Ughelli ² III 332 = Migne CC 634 n. 674. — Regg. J. 7823. JL. 11704.

20 *Tusculanum 1171 oct. 22*

Alexander III Uberto praeposito et canonicis: confirmat sententiam ab Innocentio *(n. 6)* et Eugenio *(n. 15)* latam super controversia inter capitulum Praten. ex una parte et O. plebanum s. Iusti ex altera de cappella s. Iacobi diutius agitata, plebano s. Iusti eiusque successoribus perpetuum super hoc silentium imponens. — Quemadmodum aequitatis. Ego Alexander etc. Subscr. 11 card. Dat. Tusculan. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 11 kal. nov., ind. 5, inc. d. a. 1172, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 13.

D n. 5. — Edd. Ughelli ² III 333 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 422 n. 63 = Bull. Rom. ed. Taur. II 755 n. 63. — Regg. J. 7961. JL. 11907.

21 *Laterano (1166—79) mart. 17*

Alexander III praeposito: prohibet, ne parochiani eccl. Praten. obligentur apud monasteria circumstantia sepeliri, et irritat instrumenta, quibus parochiani se obligent apud praescripta monasteria sepeliri. — Significatum est. Dat. Lat. 16 kal. april.

E. — Edd. Carlesi Origini p. 152 n. 12 (10 kal. april.). *Gött. Nachr. 1908 ex E. — Reg. Ughelli ² III 333. JL. —.*

22 *Tusculanum (1170—80) oct. 1*

[**Alexander III** praeposito et canonicis: suscipit eccl. s. Stephani Praten. sub apost. protectione, confirmat sententiam ab Innocentio super controversia inter eos et plebanum s. Iusti latam *(n. 6)* et ab Eugenio roboratam *(n. 15)*, statuit ad exemplar Celestini *(n. 11)* et Hadriani *(n. 17)*], ut universi, qui

in territorio plebis eorum habitationem continuam habent et ab eis ecclesiastica sacramenta et spiritualia beneficia suscipiunt, eis de iure parochiali respondere debeant et decimas et oblationes et cetera ad ius parochiale pertinentia solvant. Ad haec confirmat universas cappellas propriis expressas vocabulis et antiquas rationabilesque consuetudines. — [Laudabiliter satis.] Dat. Tusculan. kal. oct.

D n. 1. — Edd. Carlesi Origini p. 145 n. 3 ut Innocentii II bullam (cf. p. 81 not. 1). Gött. Nachr. 1908 ex D. — Reg. JL. —.

Initium deest, sed ex Urbani III privilegio (n. 27) suppletur, quod hoc Alexandri III rescriptum verbis fere iisdem repetit.

23 *Velletri (1182) nov. 26*

Lucius III praeposito et canonicis: innovat Hadriani IV prohibitionem *(n. 18)*, et inhibet, ne quis ecclesiam vel oratorium infra castrum sine assensu episcopi dioecesani et canonicorum de novo construere aliqua occasione praesumat. — Ex autentico. Dat. Velletr. 6 kal. dec.

A. — Edd. Carlesi Origini p. 153 n. 13 ex A. Gött. Nachr. 1908 ex A. — Reg. JL. —.

24 *Velletri 1183 feb. 12*

Lucius III Plebano praeposito etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 2)* suscipit eccl. b. Stephani de Prato sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, decimas et iura, sub censu unius aurei annis singulis apost. sedi persolvendo. — Effectum iusta postulantibus. Ego Lucius etc. Subscr. 16 card. Dat. Velletr. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 2 id. feb., ind. 1, inc. d. a. 1182, pont. v. d. Lucii pp. III a. 2.

B a. 1318 sept. 24. D n. 3. E. — Edd. Ughelli [2] III 334 = Migne CCI 1184 n. 97. — Regg. J. 9536. JL. 14839.

25 *Verona 1184 iul. 25*

Lucius III Plebano praeposito et canonicis: ad exemplar Alexandri *(n. 20)* confirmat definitionem controversiae inter canonicos et plebanum s. Iusti super cappella s. Iacobi. — Quemadmodum aequitatis. Ego Lucius etc. Subscr. 10 card. Dat. Veron. p. m. Hugonis S. R. E. not., 8 kal. aug., ind. 2, inc. d. a. 1184, pont. v. d. Lucii pp. III a. 3.

D n. 6. — Edd. Carlesi Origini p. 154 n. 14 ad iul. 24. Gött. Nachr. 1908 ex D. — Reg. JL. —.

26 *Verona (1186—87) mai. 21*

Urbanus III praeposito et canonicis: confirmat compositionem inter eos et mon. s. Mariae de Grignano super fundatione cuiusdam ecclesiae et quibusdam aliis controversiis amicabili transactione finitam. — Ea quae super. Dat. Veron. 12 kal. iun.

E. — Edd. Carlesi Origini p. 156 n. 15. Gött. Nachr. 1908 ex E. — Reg. JL. —.

27 *Verona (1186—87) mai. 26*

Urbanus III P(lebano) praeposito et canonicis: repetit Alexandri III privilegium *(n. 22)*. — Laudabiliter satis. Dat. Veron. 7 kal. iun.

Insert. bullae Gregorii IX a. 1229 mart. 8 = E. B a. 1318 sept. 24 = E (6 kal. iun.). — *Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 187 n. 35 ex B. — Regg. Ughelli* [2] *III 335 ex transs. Gregorii IX. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 685 n. 9914b. JL. 15862.*

Conf. quoque aliam Gregorii IX bullam a. 1229 mart. 8 Potthast Reg. 8353.

28 *Verona 1187 feb. 26*

Urbanus III Plebano praeposito et canonicis: repetit Lucii III privilegium *(n. 25)*. — Quemadmodum aequitatis. Ego Urbanus etc. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 4 kal. mart., ind. 5, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 2.

E. — Edd. Carlesi Origini p. 156 n. 16. Gött. Nachr. 1908 ex E. — Reg. Ughelli [2] *III 335. JL. —.*

29 *Roma S. Pietro 1191 aug. 31*

Celestinus III praeposito etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 2)* et Lucii *(n. 24)* suscipit eccl. s. Stephani de Prato sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, decimas et iura, sub censu 1 aurei annis singulis apost. sedi persolvendo. — Effectum iusta postulantibus. Ego Celestinus etc. Subscr. 16 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 2 kal. sept., ind. 9, inc. d. a. 1191, pont. v. d. Celestini pp. III a. 1.

D n. 4. E. — Edd. Carlesi Origini p. 157 n. 17. Gött. Nachr. 1908 ex DE. — Reg. Ughelli [2] *III 335. JL. —.*

30 *Laterano 1196 sept. 6*

Celestinus III praeposito et canonicis: confirmat eorum constitutionem, quod nullus de cetero clericus ab ipsa ecclesia beneficium percipiat vel praebendam, exceptis illis, qui ad ipsius cottidianum fuerint obsequium deputati. — Ad universarum. Dat. Lat. 8 id. sept. [pont. n.] a. 7.

Insert. bullae Gregorii IX a. 1234 feb. 17: Reg. Vat. t. 17 f. 149' n. 553. — Ed. Auvray in Le Moyen Age VI (1893) 161. — Reg. Auvray Les reg. de Grégoire IX t. I 990 n. 1812. JL. —.

Oppidum Prati.

Pratum oppidum iam priscis temporibus sub nomine Bisantii floruisse, vana et fallax traditio narrat. Vera loci prima mentio fit in Ottonis III privilegio Antonino Pistoriensi episcopo a. 998 april. 27 (Mon. Germ. Dipl. II 709 n. 284) concesso, ubi memoratur „curtis a burgo Cornio". „Pratum" autem nomen primo legimus in documento a. 1035 mart. (ed. Carlesi Origini p. 23). Denique terra sive oppidum Prati „moenibus cinctum, plurium aedificiorum ornatu spectabile, copioso incolarum ac ecclesiarum saecularium et regularium numero respective decoratum, in loco amoeno situm, salubri aere afflatum" ab Innocentio X a. 1653 sept. 22 in civitatem promovetur.

Archivum civitatis monumenta antiqua non possidet (cf. Carlesi Origini p. IX). Quaedam tum ad civitatem, tum ad ecclesiam s. Mariae de Castello

(S. Maria delle Carceri) et ad domum hospitalem Prati spectantia inveniuntur in R. archivo Florentino (Spoglio t. 4).

†*1* *Laterano 1093 feb. 24*

Urbanus II populo libertatis de Bisantio: hortatur, quatenus deputent ducem, qui secum eligat 30 nobiles pro substentatione classis ad Terram sanctam destinandae. — Omnibus Christi fidelibus. Dat. Romae ap. Lateranum sub a. a nat. D. 1093, die vero 24 feb., sub anulo piscatoris, pont. n. a. 6.

Guardini Hist. de Prato (v. supra p. 134). — Edd. Carlesi Origini p. 184 (cf. p. 46 sq.). Gött. Nachr. 1908. — Reg. JL. —.

Spurium. — Perabsurdum hoc documentum ab ipso Guardino confectum esse videtur.

2 *Laterano (1144) feb. 17*

Celestinus II clero et populo: mandat, quatenus A(ttoni) Pistorien. ep. tamquam proprio pastori absque ulla contradictione debitam oboedientiam ac reverentiam humiliter deferant.

v. Pistoia, Episc. n. 15.

3 *Laterano (1144) feb. 21*

Celestinus II I(ldebrando) praeposito et eius fratribus, consulibus et populo: mandat, quatenus A(ttoni) ep. Pistorien. tamquam proprio pastori debitam oboedientiam ac reverentiam humiliter exhibeant.

v. Eccl. s. Stephani n. 10.

Ecclesia s. Iusti.

Ecclesia s. Iusti in territorio Pratensi, cuius plebanus diutinam cum canonicis Pratensibus controversiam super iure parochiali habuit, saepius in chartis ecclesiae s. Stephani Pratensis occurrit. Documenta, quae ad hanc litem pertinent, iam supra recensuimus (cf. Eccl. s. Stephani n. 4. 6. 7. 10—15. 20. 22. 25. 27. 28), itaque hoc loco omittimus. De loco S. Giusto a Piazzanese cf. Repetti IV 187.

Monasterium s. Mariae de Garignano.

(Grignano)

Perpauca de hoc monasterio scimus. Errant autem Repetti et Carlesi, qui affirmant, primam eius notitiam inveniri in documento a. 1130, quum monasterium s. Mariae de Griniano iam nominetur in Paschalis II privilegio a. 1115 congregationi Vallumbrosanae concesso (JL. 6447). Occurrit quoque in aliis privilegiis Vallumbrosanorum sub nomine s. Mariae de Prato, et profecto translatum fuit, nescimus vero quo tempore, in ipsam civitatem. A. 1515 Leo X monasteria de Grignano et de Pacciana capitulo ecclesiae metropolitanae Florentinae incorporavit. Locus q. d. Garignanum, hodie Grignano, haud procul ab oppido Pratensi distat (cf. Repetti II 516; Carlesi Origini p. 121).

De archivo nullam habemus notitiam. Quae sequuntur documenta, ex chartis ecclesiae s. Stephani Pratensis hausimus. Conf. quoque rescripta Innocentii II a. 1138—42 april. 29 et Celestini II a. 1144 feb. 21 ad abbatem de Garignano aliosque plebanos terrae Prati missa (v. Prato, Eccl. s. Stephani n. 4. 11).

**1* *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit privilegium.

Laud. in Lucii III rescripto a. 1182 nov. 26 ad praepositum et canonicos Pratenses misso (v. Eccl. s. Stephani n. 23). — Reg. JL. —.

**2* *(1154—59)*

Hadrianus IV revocat privilegium, a sese monasterio de Gargnano concessum *(n. 1)*, et interdicit, ne quis monasterium transferat aut etiam cappellam sine conscientia et assensu abbatis Vallembrosani construat infra castrum.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

cf. Prato, Eccl. s. Stephani n. 18.

3 *Verona (1186—87) mai. 21*

Urbanus III praeposito et canonicis plebis s. Stephani de Prato: confirmat compositionem inter eos et mon. s. Mariae de Grignano super fundatione cuiusdam ecclesiae et quibusdam aliis controversiis amicabili transactione finitam.

v. Prato, Eccl. s. Stephani n. 26.

Monasterium s. Salvatoris de Vaiano.

Lubin p. 420. — Willebaldo M. Vanni Notizie interessanti la badia di S. Salvatore di Vaiano estratte dalle ricordanze di detta badia, ms. a. 1801, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 259 vol. 8. — Repetti I 200; V 623. — Cappelletti XVII 244. — G. Beani Chiesa Pistoiese p. 128.

Monasterium s. Salvatoris de Vaiano, situm iuxta fluvium Bisentium in territorio Pratensi, antiquam satis repetit originem, et inter veteres congregationis Vallumbrosanae abbatias recensetur. Occurrit enim iam in Urbani II privilegio a. 1090 Vallumbrosanis concesso (JL. 5433), qui ibi permanserunt usque ad suppressionem a. 1810.

Chartae huius monasterii inde ab a. 1261 hodie adservantur in R. archivo Florentino (Spoglio t. 63). Ibi quoque custoditur Liber privilegiorum monasterii s. Salvatoris mb. s. XV (Conv. soppr. 259 vol. 13), sed privilegia ante Innocentium III in eo minime inveniuntur. Documentum, quod sequitur, laudat Valerianus Salaini in Chronico Passinianensi, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Conv. soppr. 1500 B 5 [*C*].

**1* *(1193)*

Celestinus III mandat Ferrarien. ep., ut Rolando abbati de Vaiano det domum hospitalem Misericordiae q. v. s. Georgii, positam extra muros Ferrariae prope eccl. s. Leonardi.

Laud. in C f. 170. — Reg. JL. —.

AREZZO

(Arretium. Aretium. Aritium)

Gio. Rondinelli Relazione sopra lo stato antico e moderno della città di Arezzo l' a. 1583 .. (In Arezzo 1755). — Pietro Buonamici Sanctorum, beatorum ac Arretinorum episcoporum et aliorum gesta collecta a. 1593, ms. s. XVI ex. penes Augustinum Albergotti Aretinum (cf. Moreni I 186; Pasqui IV 262 not. 3. De eiusdem auctoris Storia d' Arezzo cf. Pasqui IV p. VI). — P. Buonamici Discorso sopra la vita di S. Donato vescovo di Arezzo (In Fiorenza 1607). — Scipione Ammirato Vescovi di Fiesole, di Volterra e d' Arezzo (In Firenze 1637) p. 195 sq. — Iacopo Burali Vite de vescovi Aretini descritte (In Arezzo 1638). — Ughelli [1] I 448 sq.; [2] I 402 sq. — Franc. Maria Degli Azzi Istorie d' Arezzo, ms. s. XVII (exemplaria exstant in archivo canonicorum et in bibliotheca civitatis cod. 10; cf. Pasqui IV p. VII; Mazzatinti Inventari VI 171). — Eugenio Gamurrini Historia dell' antichissima città di Arezzo, ms. s. XVII, Firenze Arch. di stato (cf. Moreni I 411; Pasqui IV p. VI). — Neri Alberti Serie cronologica dei vescovi di Volterra e di Arezzo, ms. (cf. Moreni I 19). — Bened. Falconcini Cronologia de' vescovi Aretini sive Cronicon episcopale Aretinum vol. I—III, ms. s. XVIII in., Volterra Bibl. Guarnacci cod. 88 (5434) (cf. Moreni I 354; II 495; Mazzatinti Inventari II 191. Aliud exemplar exstat in bibliotheca civitatis Aretinae cod. 97; cf. Mazzatinti l. c. VI 187). — Fr. Orlendi Orbis sacer et profanus II, 2 p. 1333 sq. — Pietro Farulli Annali overo notizie istoriche dell' antica, nobile e valorosa città di Arezzo in Toscana (In Foligno 1717). — Girol. Gigli Diario Sanese [1] II 702 sq.; [2] II 831 sq. — Carlo Lambardi Catalogo dei santi e beati della città e comitato d' Arezzo, ms. s. XVIII penes PP. Capucinos Aretii (cf. Moreni I 491; Pasqui IV 266; apogr. exstat in bibliotheca civitatis; cf. Mazzatinti Inventari VI 176). — Angelus Laur. Grazini Vindiciae ss. martyrum Arretinorum dissertatio (Romae 1755). — (Dom. Agost. Dragoni) Monumenti e notizie istoriche riguardanti la chiesa primitiva vescovile d' Arezzo in Toscana (In Lucca 1755). — Lor. Grazini Risposta apologetica ossieno Osservazioni critiche sul libro de „Monumenti e notizie" etc., ms. s. XVIII, Arezzo Arch. cap. (cf. Pasqui IV p. VIII). — Bened. Moneta Le ragioni della s. chiesa Aretina sopra le enfiteusi di Alberoro e di Tegolato (Firenze 1757). — D. A. Dragoni Antichità e riguardevolezza della ven. compagnia della SS. Annunziata d' Arezzo e della sua chiesa (In Firenze 1759). — (Giovanfrancesco De Giudici) Lettere critico-istoriche scritte da un Aretino ad un suo amico in Firenze ovvero Riflessioni sopra alcuni sbagli d' istoria presi dall' autore del libro „Antichità e riguardevolezza" etc. (In Firenze 1760). — Lor. Guazzesi Dell' antico dominio del vescovo di Arezzo in Cortona dissertazione (In Pisa 1760 et in eius Opp. II. Pisa 1766). — Fil. Angellieri Alticozzi Risposta apologetica al libro „Dell' antico dominio" etc. I. II (Livorno 1763—65). — A. L. Grazini Memorie storico-critiche de vescovi della chiesa Aretina vol. I—III, ms.

s. XVIII, Arezzo Arch. capitolare (cf. Pasqui IV p. VII; apogr. exstat in bibliotheca civitatis cod. 28; cf. Mazzatinti Inventari VI 175). — Giac. Fossombroni e Giovan Franc. De Giudici Monumenta pro ecclesiis et monasteriis Arretinis, ms. s. XVIII, Arezzo Arch. capitolare (cf. Moreni I 393; Pasqui IV p. VIII). — Augustini Albergotti De vita et cultu s. Donati Arretinae eccl. ep. et mart. commentarius (Arretii 1782). — A. Albergotti Commentario storico-morale sugli atti di S. Donato vescovo d' Arezzo e martire (Lucca 1785). — A. Albergotti Memorie dei vescovi di Arezzo, ms. s. XVIII, penes Augustinum Albergotti (Pasqui IV p. 263). — Franc. Rossi Memorie storiche di Arezzo nel medioevo, ms. s. XVIII, Arezzo Bibl. comunale cod. 7 (cf. Mazzatinti Inventari VI 171). — F. Brunetti Cod. dipl. Toscano I 235 sq. — (Giulio Anastasio Angelucci) Memorie istoriche per servire di guida al forestiero in Arezzo (Firenze 1819). — Repetti Dizionario I 112 sq. — L. Cittadini Storia di Arezzo (Firenze 1853). — O. Brizi Memorie antiche Aretine storico-religiose (Arezzo 1854). — G. B. Sezanne Arezzo illustrata. Memorie istoriche, letterarie e artistiche e cenni storici e artistici sovra Poppi e Bibbiena (Firenze 1858). — Cappelletti XVIII 9 sq. — Angiolo e Ubaldo Pasqui La cattedrale Aretina e suoi monumenti (Arezzo 1880). — Ugo Leoni Storia d' Arezzo I. II (Arezzo 1898). — Gio. Batt. Del Costo Storia della Val di Chiana (Arezzo 1898). — U. Pasqui Documenti per la storia della città di Arezzo nel medio evo I in: Documenti di storia italiana XI (In Firenze 1899); IV (Arezzo 1904).

Episcopatus Aretinus.

Primus Aretinae ecclesiae antistes s. Saturnus fuisse traditur, secundus s. Donatus, ecclesiae huius patronus. Episcopus, qui, titulo comitis insignitus, inter principes sacri imperii enumerabatur, immediate fuit et est Romano pontifici subiectus. Aretina dioecesis, olim amplissima, hodie quoque omnes Etruriae episcopatus amplitudine superat, quamquam plures ab ea seiuncti fuere loci ad instituendas novas sub propriis episcopis dioeceses, Cortona a. 1325 a Iohanne XXII, Pienza et Montalcino a. 1462 a Pio II, Montepulciano a. 1561 a Pio IV, Borgo San Sepolcro a. 1520 a Leone X. De notissima autem illa controversia inter Aretinos et Senenses antistites super 18 plebibus in comitatu Senensi positis, quae a Langobardorum temporibus usque ad saec. XIII perduravit, satis constat. De ea cf. U. Benvoglienti Ricerche sopra il vescovado e diocesi di Siena, ms. s. XVII, Siena Bibl. comunale C III 14 f. 17 sq., qui tamen omnia documenta ad hanc litem spectantia ut falsa repudiavit; L. Chiappelli Recherches sur l'état des études du droit romain en Toscane au XIe siècle in: Nouv. Revue hist. de droit français et étranger a. 1896 p. 5 sq.; V. Lusini I confini storici del vescovado di Siena in: Bullettino Senese V (1898) 333 sq. VII (1900) 59 sq. 418 sq. VIII (1901) 195 sq.; E. Besta Il diritto Romano nella contesa tra i vescovi di Siena e d' Arezzo in: Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXVII (1906) 61 sq.

Catalogum ecclesiarum dioec. Aretinae saec. XIII ex archivo Vaticano vulgavit G. Lami Mon. eccl. Florent. III 1587 sq., alterum a. 1390 ib. III 1594 sq., tertium s. XVIII ib. III 1604 sq.

Episcopii archivum cum tabulario canonicorum ecclesiae cathedralis coniunctum, primum fere inter Italiae archiva ecclesiastica locum obtinet, propter antiquitatem et numerum chartarum, praecipue diplomatum impera-

torum ac regum et privilegiorum pontificum Romanorum. Continet quoque praeter monumenta episcopii et canonicae s. Donati chartas ex archivis monasteriorum ss. Florae et Lucillae et s. Mariae in Gradibus. Neque praeterimus archivum civitatis, ubi Alexandri II privilegium (n. 27) adservatur.

Indices archivi ecclesiae cathedralis habemus plures: „Synopsis accuratissima omnium monumentorum exsistentium in insigni ac vetustissimo archivo cathedralis ecclesiae Aretinae auct. Paolino Giannerini a. 1747“, Arezzo Arch. capitolare (eius apographum exstat Florentiae in R. archivo, Spoglio t. 59 bis) et „Index chronologicus archivi Aretini“, s. XVIII, Roma Arch. Vat. Indice 237. Memoramus quoque excerpta ex archivo Aretino in „Spoglio di strumenti dall' a. 1129“ vol. XIII, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale B VI 13.

A = Orig. Arezzo Arch. capitolare.
A[1] = Orig. Arezzo Arch. comunale.
B = Cop. Arezzo Arch. capitolare.
B[1] = Cop. Firenze Arch. di stato (Camaldoli).
C = Synopsis depositionum testium, s. XII ex., Arezzo Arch. capitolare n. 435 [*C*] et 436 [*C*[1]].
D = Processus B a. 1571—72, s. XVI, ib.
E = Ferd. Ughelli Monumenta, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3209 (XL 6); cf. PflugkH. Iter p. 92.
F = Corn. Margarini Thesaurus historicus sacrae et politicae veritatis vol. I, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. LIV t. 1; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 377.
G = Miscellanea, s. XVI sq., Roma Bibl. Angelica cod. 1077 (S 1. 1); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 118.
H = L. A. Muratori Carte, s. XVIII in., Modena Arch. di stato; cf. PflugkH. Iter p. 54 et Gött. Nachr. 1897 p. 245.
I = I. D. Coleti Emendationes et Additamenta ad Ughelli Italiam sacram, s. XVIII, Venezia Bibl. Marc. cl. IX c. 150; cf. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 646.
K = Spoglio di strumenti vol. XVIII, s. XVIII, Siena Bibl. comunale B VI 18.
L = Guido Grandi Contractuum, donationum, testamentorum, privilegiorum etc. ad historiam Camaldulensem praesertim spectantium t. XIX, s. XVIII, Pisa Bibl. dell' Università; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 600.
M = Gio. Lami Carte diplomatiche vol. III, s. XVIII, Firenze Bibl. Riccard. cod. 3813.
N = Gius. Garampi Schedae, s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 522 sq.
O = Frammenti di storia Aretina, s. XVIII, Arezzo Bibl. comunale cod. 27.
P = Excerpta ex archivo s. Florae a. 1748, vol. I. II, Arezzo Arch. capitolare.
Q = Excerpta ex variis archivis vol. I—III, s. XVIII, ib.
R = Memorie diverse vol. I—X, auct. can. Cos. Paccinelli, L. Paci et L. Lollini, s. XIX, ib.

De archivo ecclesiae cathedralis cf. Bethmann in Archiv XII 758; Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 630; v. Pflugk-Harttung Iter p. 2 sq.; de archivo civitatis cf. Mazzatinti-Degli Azzi Gli archivi d'Italia V 24 sq.; de bibliotheca civitatis, vulgo Biblioteca della fraternità di S. Maria, cf. Gamurrini ap. Mazzatinti Inventari VI 170 sq.

†1 *370 mai.*

Ex parte Damasi I Petrus praepositus s. Pauli et Iohannes S. R. E. diac. card. laudant et firmant donationem a Zenobio tribuno, filio Landerici, ex senatu Romano, s. Donato factam.

Edd. Burali p. 5 = Ughelli [1] *I 451;* [2] *I 406, = Cappelletti XVIII 63. Pasqui I 531 not. 1. — Reg. JK. —.*

Spurium; cf. Pasqui l. c.

†2 *(713?)*

Constantinus Adeodato s. eccl. Senen. ep. etc.: confirmat iudicatum b. m. Ariperti regis Longobardorum circa contentionem inter Luparcianum ep. Aretin. et Adeodatum ep. Senen. super dioecesibus, id est basilica s. Ampsani, mon. s. Petri in Asso etc. — Convenit apostolico moderamini. Dat. . . . . . d. Constantino aug., a. imp. eius . . . .

B s. XIII. — Edd. Falconcini 1 f. 127'. Pasqui I 4 n. 2 ex B. — Reg. JE. —.

Spurium; cf. Pasqui l. c. — Ariperti quoque placitum apocryphum esse constat; ad Liutprandum regem notitia haec potius referenda est (cf. Pasqui l. c. n. 3. 4. 5. 6. 7). Attamen genuinum Constantini papae privilegium in favorem Senensis episcopi olim exstitisse, ex Leonis IV placito (n. 10) facile deducitur.

*3 *(741—52)*

Zacharias, Stabile ep. Aretino interpellante, mittit Ansfredo ep. Senen. vexationis et interdictionis apost. litteras, quia contra sanctorum canonum statuta s. Amsani corpus ad altare, a Gausperto Senen. castaldio constructum, transtulit et altare in eadem ecclesia sine cognitione et praesentia Stabilis Aretin. ep. dedicavit.

Laud. in n. 5. — Regg. J. 1759. JE. 2296.

*4 *(741—52)*

Zacharias committit per apost. sillabas Thomae Voloteren., Tachipert Castri Felicitatis et Gisolfo Clusino epp., ut litem inter Stabilem ep. Aretin. et Ansfridum ep. Senen. componant.

Laud. in n. 5. — Regg. Lami Mon. eccl. Florent. III p. CII ad a. 751. Pasqui I 26 n. 10. JE. —.

5 *752 mai. 19*

Stephanus II Stabili ep.: confirmat iudicatum b. m. Liutprandi regis *(cf. Pasqui I 22 n. 7)* et iudicatum a Thoma Voloteren., Tachipert Castri Felicitatis et Gisolfo Clusino epp. circa controversiam inter eum et Ansfridum ep. Senen. prolatum *(n. 4)*. — Convenit apostolico moderamine. Dat. 14 kal. iun., imp. d. piiss. aug. Constantino a Deo cor. magno imp. a. 32, pc. eius a. 12, ind. 5.

B s. X. B s. XI. — Edd. Falconcini I f. 169. Muratori Antiq. VI 387 (13 kal. iun.) *ex B = Pecci Storia del vescovado di Siena p. 49, = Lami Mon. eccl. Florent. I 322, = Brunetti Cod. dipl. Tosc. I 540 n. 43, = Troya Cod. dipl. Longob. IV 413 n. 661, = Cappelletti XVII 399 = Bartolini Di S. Zaccaria papa, Doc. p. 86. Pasqui I 26 n. 11 ex B. — Regg. Grazini Vindiciae p. 59. N. Archiv III 277 n. 236. Lusini in Bull. Sen. VII 61 not. 3 ad a. 753 mai. 20. Hübner Gerichtsurkunden n. 635. J. 1766 et JE. 2307 ad mai. 20.*

*6 *(772—95)*

Hadrianus I profert sententiam definitivam circa litem inter Senen. et Aretin. epp. in favorem Senen. episcopatus.

Laud. in n. 10. — Reg. Pasqui I 28 n. 14. JE. —.

*7 (801)

Leo III, rogatu Caroli M. imp., definit litem inter Aretin. et Senen. epp. ac emittit praeceptum auctoritatis suae Ariberto Aretin. ep. contra Andream ep. Senen., quatenus deinceps ad partem Aretinae eccl. parochiam suam cum omni integritate, sicut ab antiquitus fuit, tenere et possidere debeat.

Laud. in Caroli M. imp. confirmationis diplomate a. 801 mart. 4 (Mon. Germ. Dipl. Kar. I 263 n. 196) et in aliis privilegiis (cf. n. 39). — Regg. Pasqui I 30 n. 17. JE. 2509.

*8 (817—24)

Paschalis I definit controversiam inter Aretin. et Senen. epp. in favorem Aretinae ecclesiae.

Laud. in n. 21. 27. 39. — Reg. Pasqui I 33 n. 21. JE. —.

*9 *Roma S. Pietro (850 april.)*

Leo IV, una cum Ludovico, Lotharii filio, imp. aug. pluribusque archiepiscopis, episcopis, abbatibus in synodo Romae in eccl. b. Petri, tractat causam inter Cancium ep. Senen. et Petrum ep. Aretin. de parochiis infra comitatum Senensem. Ex decreto totius concilii utrique indutias usque ad 12 dies confert, quatenus unusquisque deferat quicquid firmitatis per praeceptorum sanctiones seu decretorum institutiones habeat.

Laud. in n. 10. — Regg. J. p. 231. JE. I p. 331.

Petrus ep. Aretinus occurrit quoque in concilio Romano a. 853 (cf. Vitam Leonis IV ap. Duchesne Lib. pontif. II 129).

10 *Roma S. Pietro (850 april.)*

Leo IV, in eadem synodo, decretalibus Hadriani *(n. 6)* et Constantini *(cf. n. 2)* per ordinem ostensis et relectis et testibus utriusque partis auditis, definit causam inter Cancium Senen. et Petrum Aretin. epp. de parochiis in favorem Senen. ecclesiae. — Leo Dei gr. cath. et apost. Rom. eccl. ep. p. m. roboravi. Subscr. 17 epp.

B s. XIII. — Edd. Degli Azzi Storia di Arezzo. Falconcini I f. 196'. Muratori Antiq. VI 389 ex B = Pecci Diss. istor. sopra l'origine del vescovado Sanese p. 32 = Pecci Storia del vescovado di Siena p. 74, = Lami Mon. eccl. Florent. I 323, = Mansi Suppl. I 939, = Mansi XV 29 = Migne CXV 658 n. 5, = Cappelletti XVII 403. Pasqui I 50 n. 37 ex B. — Regg. Lami III p. CXIV ad a. 853. Hübner Gerichtsurkunden n. 744. Werminghoff in N. Archiv XXVI 616. J. p. 231. JE. I p. 331.

De tempore cf. Mühlbacher Reg. Kar. [2] p. 484. Errant itaque Mansi, Lami, Pasqui aliique, qui hanc synodum ad a. 853 dec. referunt. Conf. quoque Lusini in Bull. Sen. VII 68 sq. Documentum uti suspectum habet Besta l. c. p. 83 sq.

11 *872 nov. 13*

Hadrianus II Iohanni ep. diebus vitae tantummodo etc.: concedit baptismalem ecclesiam s. Mariae in massa q. v. Balneum, iuris S. R. E., ad monasterium aedificandum regendumque, et largitur ei diebus vitae eius silvam in territorio Aretino, iuris proprietatis eius, quam ipse b. Petro per donationis paginam contulit, infra fines denominatos etc.

v. Bagno, Mon. s. Mariae n. 1 (Bagno in Romagna).

*12 *(867—72)*

Hadrianus II definit controversiam inter Aretin. et Senen. epp. in favorem Aretinae ecclesiae.

Laud. in n. 21. 27. 39. — Reg. Pasqui I 57 n. 40. JE. —.

Hanc notitiam vere ad Hadrianum II referendam esse puto, quum Iohannes ep. Aretinus tunc apud Hadrianum II multum valuerit gratia (cf. n. 11).

13 *877 aug. 13*

Iohannes VIII [Iohanni ep. etc.]: confirmat omnes ecclesias, plebes ac titulos episcopii b. Donati et curtes, seu etiam mon. s. Antimi in comitatu Clusino et Senensi, et mon. s. Thomae in comitatu Pistorien. etc., sicut Carolus imp. b. Donato donavit. — Convenit apostolico moderamini. Scr. p. m. Leonis scrin. S. R. E., in m. aug., ind. ss. 10. Dat. id. aug. p. m. Leonis ep. et apocrisiarii s. sedis apost., imp. d. n. piiss. pp. aug. Carolo a Deo cor. imp. a. 2 et pc. eius a. 2, ind. ss. 10.

B s. XVI. [B s. XVIII. N]. — Edd. Falconcini I f. 221. PflugkH. Acta II 35 n. 72 ex B. Pasqui I 65 n. 46 ex B. — Regg. Grazini Vindiciae p. 37. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 650 n. 2339a. PflugkH. Iter p. 179 n. 57. JE. 3110.

Caroli II privilegium, quo Iohanni ep. Aretino monasterium s. Antimi beneficiario iure concessit, a. 877 datum est (Böhmer Reg. Kar. 1803).

*14 *Roma 901 mart. 2*

Benedicto IV deprecante, Ludovicus III imp. concedit Petro ep. Aretino privilegium confirmationis.

cf. Ludovici III privilegium (edd. Muratori Antiq. II 49. Pasqui I 76 n. 54). — Regg. Böhmer Reg. Kar. 1461. J. p. 306. JL. I p. 444.

15 *San Marcellino 1029 mai.*

Ex iussione Iohannis XIX Benedictus Portuen. ep. et Rom. sedis apocrisiarius et Petrus Castri Felicitatis et Gonfredus Volateren. epp. definiunt contentionem inter Leonem Senen. et Teudaldum Aretin. epp. circa plebes Aretinae eccl. in Senen. comitatu. — Factum est a. d. inc. 1029, regn. Chunrado imp. piiss. imp. a. 3, m. maio, ind. 12. Ego Benedictus Portuen. ep. etc.

A. [L]. — Edd. Falconcini I f. 310. Grandi Epist. de pandectis ² (Florentiae 1727) p. 123 n. 3 ex transumpto arch. s. Benedicti. Muratori Antiq. VI 397 ex A = Pecci Storia del vescovado di Siena p. 107, = Lami Mon. eccl. Florent. I 327, = Rena e Camici I^{b} 157 n. 17, = Cappelletti XVII 421. Lami Chron. pontif. Leonis Urbevetani I (Delic. erud. a. 1737) 174 ex A. Pasqui I 196 n. 137 ex A. — Regg. Grazini Vindiciae p. 56. Hübner Gerichtsurkunden n. 1276. JL. —.

De fide huius chartae Lusini in Bull. Sen. VII 449 sq. haud merito dubitat.

*16 *(1053 feb.)*

Leo IX vocat Arnaldum ep. Aretinum ad synodum Mantuanam.

Laud. in n. 25. — Reg. JL. —.

*17 *(1055 iun.)*

Victor II vocat Arnaldum ep. Aretinum ad synodum Florentinam.

Laud. in n. 25. — Reg. JL. —.

*18 (1057 april.)

Victor II vocat Arnaldum ep. Aretinum ad synodum Romanam.

Laud. in n. 25. — Reg. JL. —.

*19 Laterano (1057 april.)

Victor II, residens in synodo Romae in eccl. s. Salvatoris, tractat querimoniam Iohannis Senen. ep. contra Arnaldum Aretin. ep. de quadam parochia in comitatu Senensi. Praevidit iuxta canonicam auctoritatem prius per vicinos episcopos causam disceptari.

Laud. in n. 21. — Reg. JL. I p. 552.

*20 In dioecesi Aretina (1057 mai.—iun.)

Victor II (Florentiam pergens, in parochia Aretina per 8 dies causa huius inquisitionis moratus), praesente Iohanne ep. Senen., inquisitionem de lite inter Aretin. et Senen. epp. facit. Iohanni ep. Senen. eiusque successoribus perpetuum imponit silentium. Sed quia id sine consultu confratrum episcoporum agere noluit, usque dum Aritium devenerit, differt.

Laud. in n. 21. — Reg. JL. I p. 553.

21 Arezzo 1057 iul. 23

Victor II, residentibus Umberto s. Rufinae et Gerardo Florentino, Ogerio Perusin., Herimanno Castri Felicitatis, Maginardo Urbinati, Atinolfo Faesulan. aliisque Tusciae epp. nec non Ildibrando provisore mon. s. Pauli (de Urbe), Frederico olim cancellario R. E., nunc vero abbate s. Benedicti in Monte Casino, aliisque, inquisitionem de causa inter Iohannem Senen. et Arnaldum Aretin. epp. *(n. 20)* recitari iubet. Confirmat Aretinae ecclesiae dioecesim cum omnibus monasteriis, baptisteriis ceterisque ecclesiis, sicut Stephanus *(n. 5)* seu Paschalis *(n. 8)* atque Hadrianus *(n. 12)* statuerunt. — Convenit apostolico moderamini. Actum est hoc a. ab inc. d. n. Iesu Chr. 1057, m. iul., [ind. 11], regn. d. Henrico filio Henrici imp., in palatio s. Donati iuxta civ. Aretinam. Dat. p. m. Aribonis canc. advicem Annonis archiep. Colonien. et archicanc., 10 kal. aug., a. pont. d. II Victoris pp. 2.

B s. XIII. [I f. 161]. — Edd. Falconcini I f. 376 = Rena e Camici II[a] 79 n. 2 = Cappelletti XVII 428. Pasqui I 257 n. 181 ex B. — Regg. Grazini Vindiciae p. 56. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 651 n. 3313a. Hübner Gerichtsurkunden n. 1394. JL. 4370.

De authenticitate dubitant Cappelletti l. c., Lusini in Bull. Sen. VIII 197 et Besta l. c. p. 74 not. 4; sed eorum argumentis ego quidem minime convictus sum. — De itinere Victoris II cf. Davidsohn Forschungen zur älteren Gesch. von Florenz I 43.

*22 (1057—58)

Stephanus IX confirmat Aretino ep. dioecesim cum plebibus suis.

Laud. in n. 27. 39. — Reg. JL. —.

*23 (Sutri 1059 ian.)

Coram Nicolao II, in prima eius synodo, causa inter Senen. et Aretin. epp. agitur. Aretinus ep. indutias impetrat.

Laud. in n. 25. — Reg. JL. —.

**24* *(1059)*
Nicolaus II vocat litteris suis Arnaldum ep. Aretinum ad synodum.
Laud. in n. 25. — Regg. J. 3327. JL. 4394.

25 *Laterano 1059 mai.*
Nicolaus II, residens in generali synodo intra basilicam Constantinianam, 113 episcopis secum residentibus, videlicet Humberto Silvae Candidae, Bonifatio Albanen., Petro Lavican., Petro Ostien., Iohanne Portuen. aliisque, definit causam inter Iohannem Senen. et Arnaldum Aretin. epp. super 18 plebibus et abbatiis. Papa dat Aretino ep. indutias usque ad 3 diem. Quarta die investit Senensem ep., salva Aretini ep. usque ad alteram synodum querela. — Ego Nicolaus ep. s. Rom. et apost. sedis ss. Subscr. Ildebrandus S. R. E. archidiac., Petrus ep., Umbertus s. Silvae Candidae ep. (A. 1058, ind. 12, m. madio initiante, a. 1 pont.).

B s. XII. — Edd. Falconcini II f. 1. Mansi Suppl. VI 397 ex arch. Aretin. = Mansi XIX 916. PflugkH. Acta II 84 n. 118 ex B. Pasqui I 265 n. 186 ex B. — Regg. Grazini Vindiciae p. 56. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 651 n. 3343a ad a. 1059 oct. PflugkH. Iter p. 189 n. 119. J. p. 386. JL. I p. 559.

De tempore cf. K. Panzer in Histor. Taschenbuch a. 1885 p. 55 sq.; v. Pflugk-Harttung in Forschungen zur Deutschen Geschichte XXV (1885) 366 sq. et P. Scheffer-Boichorst in Mittheil. des österr. Instituts VI (1885) 551 sq.

26 *(1066—67)*
Alexander II Constantino ep.: iudicando consulit, sponsam proprio sponso concedi, illi videlicet, qui nulla consanguinitatis copula iungitur sibi. De peccatore, qui periurio, adulterio, incestu notatur, statuit: si laicus, ut non promoveatur ad clerum; si clericus, ulterius non ascendat. — Scripsisti quendam.

Coll. Britt. Alexandri II ep. 78 (in cod. Mus. Britt. Add. 8873 s. XII). Ivonis Decr. l. IX c. 37. — Edd. Mansi XIX 961 n. 28 = Migne CXLVI 1403 n. 114. — Regg. Ewald in N. Archiv V 342 n. 78. J. 3499 ad a. 1061—73. JL. 4617.

27 *In episcopatu Aretino 1070 iun. 8*
Alexander II Constantino ep. etc.: confirmat omnia, quae a Leone *(n. 7)* ac Stephano *(n. 5)* atque Paschali *(n. 8)*, Hadriano *(n. 12)*, Victore *(n. 21)*, item Stephano IX *(n. 22)* per apostolici privilegii seriem perpetuo iure firmata sunt, videlicet plebes 16 et mon. s. Petri in Axo; confirmat synodicam sanctionem, quae tempore Liudprandi regis Longobardorum inter Adeodatum Senen. et Lupertianum Aritin. epp. nec non quae tempore Karoli M. imp. inter Aripertum Aritin. et Andream Senen. epp. canonice data est *(n. 7)*. — Convenit apostolico moderamini. Dat. in episcopatu Aritino, 6 id. iun., p. m. Petri clerici fungentis vice Petri S. R. E. card. ac bibl., a. ab inc. 1070, pont. autem d. II Alexandri pp. a. 9, ind. 8.

A[1]. [B s. XII et B s. XIV (actum 6 id. iun., ind. 8). *G f. 14'. K f. 124.-M]. — Edd. Burali p. 44 = Ughelli [1] I 465; [2] I 416 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 13 n. 20 = Bull. Rom. ed. Taur. II 38 n. 20, = Pecci Storia del vescovado di Siena p. 127, = Lami Mon. eccl. Florent. I 328, = Cappelletti XVIII 104, = Migne CXLVI 1357 n. 75. Falconcini II f. 11'. Pasqui I 289 n. 202 ex A. — Regg. Malavolti Hist. Sanesi f. 2. Grazini Vindiciae p. 56. J. 3453. JL. 4676.*

Hanc Alexandri II sententiam in eius regestis apud ecclesiam Montis Soracti adservatis inveniri, testes quidam in processu Laborantis *(n. 48)* firmissime asseverarunt *(cf. n. 38)*. — Legitur quoque in Sigismundi Titii Hist. Senen. lib. I et in Augustini Patritii libro De urbis Senarum origine. — Privilegium hoc, licet autographum, in dubium revocant Lusini in Bull. Sen. VII 450 sq. et Besta l. c. p. 74 not. 4.

28 *(1111 april.)*

Paschalis II Heinrico Romanorum imp. aug.: rogat, ut Aretino ep. gratiam suam reddat et possessiones ecclesiae restituat. — Post parvi temporis.

Cod. epist. Udalrici Bambergen. ep. 268. — Edd. Eccard Corp. hist. II 275 = Mansi XX 1094 = Migne CLXIII 287 n. 319, = Pasqui I 415 n. 303. Jaffé Bibl. rer. Germ. V 279 n. 152. — Regg. J. 4665. JL. 6293.

29 *(1111 april.)*

Paschalis II clero et civibus Aretinis: praecipit, ut usque ad proximam Domini nativitatem ad Aretini ep. oboedientiam redeant, eumque, sicut patrem ac magistrum et Dei vicarium, diligant. — Officii nostri.

Cod. epist. Udalrici Bambergen. ep. 244. — Edd. Eccard Corp. hist. II 261 = Mansi XX 1092 = Migne CLXIII 287 n. 320, = Pasqui I 415 n. 302. Jaffé Bibl. rer. Germ. V 280 n. 153. — Regg. J. 4666. JL. 6294.

30 *Laterano 1115 nov. 17*

Paschalis II Guidoni ep. etc.: confirmat monasteria, plebes, ecclesias, villas, oppida, quae a praedecessoribus suis Aretinae ecclesiae et b. Donato per authentica privilegia confirmata noscuntur, et concedit in universa Aretini episcopatus parochia episcopalis officii debita exhibenda et exigenda atque decimas. — Iustis votis. Scr. p. m. Gervasii scrin. reg. atque not. s. pal. Ego Paschalis etc. Subscr. 3 card. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 15 kal. dec., ind. 9, inc. d. a. 1115, pont. autem d. Paschalis II pp. a. 17.

A. [B a. 1751. D f. 104']. — Edd. Falconcini II f. 82. PflugkH. Acta II 212 n. 256 ex A. Pasqui I 424 n. 310 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 654 n. 4787a. PflugkH. Iter p. 213 n. 260. JL. 6477.

Gualterium sive Gregorium ep. Aretinum a Calixto II (rectius Paschale II) de crimine incesti accusatum, convictum et ab ipso papa depositum, ex testis cuiusdam professione edocemur (cf. Pasqui I 520 n. 389). — Adnotamus quoque epistolam Guidonis Aretini ad Heribertum archiep. Mediolanen. missam, in regestis Jaffeanis J. 1941. JL. †6613a Paschali II adscriptam (cf. Mon. Germ. Libelli de lite I 5 sq. III 729; JL. II p. 714).

**31* *Laterano (1123 mart.)*

Coram Calixto II, in concilio generali in eccl. s. Salvatoris, Gualfredus Senen. ep. deponit querimoniam adversus Guidonem Aretin. ep. de 18 plebibus. Papa propter graviora negotia diem utrique ad causam in sua praesentia peragendam octavis b. Martini *(nov. 18)* praefigit.

Laud. in n. 35. 36. — Reg. JL. I p. 810.

De re cf. Davidsohn Geschichte von Florenz I 400 sq.

**32* *Borgo San Valentino (1123 nov.)*

Calixtus II termino praedicto *(n. 31)* causam inter G(ualfredum) Senen. et G(uidonem) Aretin. epp. de 18 plebibus tractat. Mittit Ionatham diac.

card. et Ricardum subdiac. ad recipienda testium iuramenta. Dat utrique episcopo terminum in secunda septimana quadragesimae.

Laud. in n. 35. 36. — Reg. JL. I p. 814.

Calixti II itinerarium a. 1123 in regestis Jaffeanis falsissime refertur; cf. P. Fabre in Mélanges d'archéol. et d'histoire XV (1895) 191 sq. et G. De Manteyer ib. XVIII (1898) 17 sq. — Burgus s. Valentini haud longe ab urbe Viterbii situs est (cf. Fabre l. c. p. 199 not. 4). Calixtum II in octavis s. Martini, i. e. nov. 18, hoc loco moratum fuisse, ex chartis certo minime affirmatur. Ego quidem putaverim, Calixtum II, qui partibus diem 18 m. nov. terminum dedisset, eas ad controversiam tractandam secum ab urbe Roma, ubi nov. 20 (JL. 7084) et nov. 21 (cf. rescripta Calixti ap. Manteyer l. c. p. 32 sq.) invenitur, in Tusciam duxisse et, causa in burgo s. Valentini infra dies 22—28 nov. actitata, die nov. 29 ad burgum s. Flaviani *(Montefiascone)* et die dec. 3 Aquampendentem *(Acquapendente)* profectum fuisse. Ceterum legimus in processu (n. 48) Petrum presb. affirmantem, Guidonem ep. Aretinum per dies 5 ultra diem et terminum a papa praefixum distulisse se apostolico conspectui praesentare (cf. Pasqui I 523).

**33* *Siena (1123—24)*

Coram Ionatha diac. card. et Ricardo subdiac., legatis Calixti II *(n. 32)*, testes examinantur.

Laud. in n. 35. 36. — Reg. Pasqui I 431 n. 316. JL. —.

**34* *(1124 mart. 2—8)*

Calixtus II termino constituto *(cf. n. 32)* tractat causam inter Senen. et Aretin. epp., quae ab utraque parte variis rationibus et longis altercationibus contenditur.

Laud. in n. 35. 36. — Reg. JL. —.

35 *Laterano (1124) mart. 30*

Calixtus II clero et populo Senen.: causa inter Gualfredum Senen. et Guidonem Aretin. epp. super 18 plebibus denuo tractata, se ad Urbem reversum, G(ualfredum) ep. de illis plebibus cum pertinentiis suis canonice per virgam investivisse nuntiat. Mittit G(oizonem) diac. card. et R(icardum) subdiac., qui de 18 plebibus episcopum vice sua investiant. — Venerabilis frater. Dat. Lat. 3 kal. april.

C f. 17' et C¹ f. 12. — Edd. PflugkH. Acta II 244 n. 288 ex C. Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 304 n. 488 ex C. Pasqui I 432 n. 317 et p. 563 ex C. — Regg. PflugkH. Iter p. 221 n. 307. JL. 7146.

Conf. quoque probationes testium in processu (n. 48), ubi tamen praeter Goizonem card. alii leguntur, Nicholaus Henrici et Ionathas (qui erat statura pusillus), Iohannes et Milo (Pasqui I 565), Wiscardus (l. c. I 565).

36 *Roma 1124 april. 1*

Calixtus II Gualfredo Senen. ep.: causa inter eum et Guidonem Aretin. ep. super 18 plebibus denuo tractata, Romam reversus, eum de praedictis plebibus cum pertinentiis earum per cambuttam suam canonice investit, salvo nimirum iure Aretinae ecclesiae. — Cui negotiorum. Ego Calixtus etc. Subscr. 23 card. Dat. Romae [Lat. *C*] p. m. Aimerici diac. card. et canc., kal. april., ind. 2, inc. d. a. 1124, pont. autem d. Calixti II pp. a. 6.

B s. XII. [B s. XVIII]. C f. 17 et C¹ f. 11'. — Edd. PflugkH. Acta II 244 n. 289 ex B. Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 305 n. 489 ex B. Pasqui I 432 n. 318 et p. 563 ex BC. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 655 n. 5174a. PflugkH. Iter p. 221 n. 308. JL. 7147.

cf. Lusini in Bull. Sen. VII 435 sq.

*37 *Laterano (1124 dec.)*

Ante nativitatem Domini, Calixto II gravissima febrium aegritudine laborante, tempore constituto Gaufredus Senen. et Guido Aretin. epp. in Lateranen. palatio super 18 plebibus disceptant.

Laud. in n. 40. — Reg. JL. —.

*38 *(1124 dec.)*

Honorius II, maiori sollicitudine occupatus, differt negotium *(cf. n. 37)* usque ad mediam quadragesimam subsequentem *(1125 mart. 8)*.

Laud. in n. 40. — Reg. JL. —.

Non praetereundam esse fabellam illam putamus, quam in processu coram Laborante (n. 48) a plerisque testibus narratam legimus, Guidonem ep. a quodam sene inductum ad Montem Soracte ivisse ibique in ecclesia post altare registrum Alexandri II invenisse, in quo legebatur definitiva eius sententia (n. 27). De re cf. P. M. Baumgarten in Röm. Quartalschr. IX (1895) 183; G. B. De Rossi De origine, historia, indicibus scrinii et bibliothecae sedis apost. in Codd. Pal. lat. I (Romae 1896) p. XCV; Bresslau Urkundenlehre I 125.

*39 *(1125 mart. 8)*

Honorius II tractat causam inter Guidonem Aretin. et Gaufredum Senen. epp. termino praestito (media quadragesima, *cf. n. 38*). Auditis utriusque partis allegationibus et inspectis privilegiis Stephani *(n. 5)*, Victoris *(n. 21)*, Leonis *(n. 7)*, Hadriani *(n. 12)*, Paschalis *(n. 8)*, Stephani *(n. 22)*, Alexandri *(n. 27)* et Paschalis *(n. 30)* pro parte Aretinae eccl. et Leonis IV *(n. 10)*, Nikolai II *(n. 25)* et Calixti II *(n. 36)* pro parte Senensis eccl., decernit, ut Calixti II sententia *(n. 36)* adimpleatur et Senensis eccl. de 8, quae restabant, plebibus investiatur. (Quo facto, uterque ante Honorii II praesentiam iterum convenit).

Laud. in n. 40. — Reg. JL. —.

40 *Laterano 1125 mai. 5*

Honorius II Guidoni Aretino ep.: confirmat sententiam a Ferrucio primicerio iudicum s. Lat. pal., consensu Benedicti dativi iudicis et Guittonis primi defensoris iudicis et Ildicii Tiburtini et advocatorum Nykolai et Seniorilis a. 1125 april. 22(?) de re prolatam et hic insertam, statuens, Senensem ep. de illis 18 plebibus nullam ulterius adversus Aretinam eccl. de possessione, nisi tantum de proprietate, facere quaestionem. — Religionis unitas. Ego Honorius etc. Subscr. 23 card. et epp. et Petrus praefectus Urbis. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 3 non. mai., ind. 3, inc. d. a. 1125, pont. autem d. Honorii II pp. a. 1.

B s. XII. B s. XIII. — Edd. Falconcini II f. 92. PflugkH. Acta II 252 n. 295 ex B. Pasqui 1 438 n. 322 ex B. — Regg. Grazini Vindiciae p. 57 (3 non. martii) = *Mittarelli Ann. Camald. III 205. IV 75. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 656 n. 5213b. PflugkH. Iter p. 222 n. 312. JL. 7210.*

Quaedam vocabula et praesertim numeri ordinarii et notae chronologicae a manu quadam posteriori abrasa sunt. Argumenta tamen, quae contra privilegii fidem Lusini in Bull. Sen. VII 436 sq. VIII 201 sq. affert, omnino invalida existimo. Conf. quoque processum coram Laborante card. (n. 48), quo edocemur, Honorium II ad rem efficiendam nuntium quendam grossum et crassum et raucum, cui nomen Divizus, misisse.

**41* *Laterano (1136—41)*

Coram Innocentio II causa inter Maurum Aretin. et (Rainerium) Senen. epp. de 18 plebibus, Senensi ep. reclamante, agitur. Sed Senensis ep. non venit.

Laud. in n. 48. — Reg. JL. —.

In concilio Pisano a. 1135 Innocentius II Buianum ep. Aretinum „pro et dolenda et horrenda destructione bonorum ecclesiasticorum seu episcopalium" deposuit, ut comperimus ex relatione, quam ed. Bernheim in Zeitschr. für Kirchenrecht XVI (1881) 148, et ex Bosonis Vita Innocentii II (Lib. pontif. ed. Duchesne II 382). Sed Buianum usque ad obitum a. 1136 dignitatem episcopalem obtinuisse certum est (cf. Pasqui IV 281). — In processu coram Laborante card. actitato (n. 48) Montone civis Senen. affirmavit, Rainerium ep. Senen. coram Innocentio II iam in concilio Pisano contra Aretinum ep. conquestum fuisse.

**42* *(1142)*

Innocentius II, quia Aretina eccl. pastore viduata pro electione novi episcopi aliquamdiu laboravit et in personam honestam et religiosam per se ipsam convenire non potuit, evocat ad suam praesentiam graviores et honestiores personas tam ex clericis quam ex laicis universitatis vice.

Laud. in n. 43. — Reg. JL. —.

43 *Laterano (1142) nov. 22*

Innocentius II I(eronymo) priori eccl. s. Fridiani Lucen.: significat, eum a clericis laicisque eccl. Aretinae Romam vocatis *(n. 42)* in episcopum electum esse. Praecipit, quatenus regimen Aretinae eccl. suscipiat.

v. Lucca, Eccl. s. Fridiani.

44 *Laterano (1143) feb. 9*

Innocentius II canonicis s. Fridiani (Lucen.): significat, se I(eronymum) quondam priorem in episcopum Aretinae eccl. consecrasse.

v. Lucca, Eccl. s. Fridiani.

45 *Viterbo (1145—46) oct. 17*

Eugenius III Ieronimo ep.: confirmat concordiam super controversia inter eum et nob. virum Henricum de Bivignano super castro q. v. Saxetum factam. — Controversiam quae. Dat. Viterbi 16 kal. nov.

A. — Edd. Falconcini II f. 118. PflugkH. Acta III 73 n. 70 ex A. Pasqui I 474 n. 349 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 661 n. 6191b. PflugkH. Iter p. 240 n. 425. JL. 8826.

Ex probationibus testium (in processu n. 48) comperimus, Rainerium ep. Senen. coram Eugenio III, quando monasterium s. Michaelis in burgo s. Donati consecravit (i. e. 1147 ian.), querelam de 18 plebibus contra Aretinum ep. renovasse, sed frustra (cf. Davidsohn Forschungen zur älteren Gesch. von Florenz I 179 n. 43).

**46* *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit privilegium.

Laud. in n. 49. — Reg. Pasqui I 490 n. 361. JL. —.

Unus Montone civis Senensis, testis in processu coram Laborante card., affirmavit, Rainerium ep. Senen. coram Hadriano IV in Aretinum ep. iudicium postulasse; aliis tamen testibus hoc omnino negantibus.

**47* *(Benevento-Veroli 1168—70)*

Coram Alexandro III Rainerius ep. Senen. renovat querelam super 18 plebibus adversus Hieronymum ep. Aretinum.

Laud. in n. 48. — Reg. JL. —.

De loco, ubi causa illa coram Alexandro III tractata fuit, testes discordant; Petrus presb. affirmat „apud Signiam“; Baccalarinus aliique „apud Beneventum“; plures „apud Berulam“. Ex testimonio vero Ieronymi canonici Senen. comperimus, ipsum cum exemplis bullarum Calixti II (n. 35. 36) Beneventum ivisse eaque Alexandro III propriis suis manibus obtulisse; postea Rainerium ep. Senen. papae apud Berulam moranti eorundem privilegiorum exemplaria praesentasse authentica. Rainerium ep. Senen. a. 1170 mai. 27 Verulis (non Narniae, ut affirmat Davidsohn) ante litis terminum obiisse constat (cf. Davidsohn in Bull. Sen. V 67).

48 *(1178—81)*

Ex praecepto mag. Laborantis card., Alexandri III in Tuscia legati, testes super controversia inter Aretinam et Senensem ecclesias de 18 plebibus examinantur. — Ex praecepto Alexandri III alii testes de eadem causa Tusculani a Cincio et Gratiano cardinalibus recipiuntur.

C. C¹. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV 72 fragm. Pasqui I 519 n. 389. — Regg. Grazini Vindiciae p. 57 ad a. cr. 1170; p. 72 sq. JL. —.

Pasqui I 573 n. 390 refert insuper ad a. 1179—80 Alexandri III bullam, qua controversia illa denuo in favorem Aretinae ecclesiae confirmata fuerit, sed nulla de ea memoria invenitur.

49 *(1188 mart. 21)*

Clemens III Amadeo ep. etc.: ad exemplar Paschalis II *(n. 30)* et Hadriani IV *(n. 46)* suscipit Aretinam eccl. s. Donati sub apost. protectione et confirmat possessiones, nominatim mon. s. Salvatoris Camaldulen., mon. de Pratalia, mon. de Rota, mon. Berardingorum, mon. Silvae mundae etc., et omnes ecclesias, quas dicta monasteria possident in dioecesi Aretina; concedit, ut in ecclesiis seu monasteriis correctiones seu dispositiones exhibeat; prohibet, ne ulli fas sit infra dioecesim ecclesiam seu oratorium sine eius assensu construere, salvis privilegiis apost. sedis. — In eminenti apostolicae.

B¹ s. XIII. — Ed. Gött. Nachr. 1908 ex B¹. — Reg. JL. —.

Privilegium hoc a. 1187 mart. 21 (i. e. 1188) datum fuisse, Pasqui ex catalogo a. 1535 probabit.

50 *Roma S. Pietro 1191 iul. 1*

Celestinus III mandat Aretino et Castellano epp., quod parochianos suos, possessiones et iura Camaldulen. ord. detinentes, ad restitutionem compellant.

v. Camaldoli n. 41.

51 *Roma S. Pietro 1192 iun. 8*

Celestinus III (Amedeo) ep.: mandat, quatenus ab exactionibus sacerdotum fratrum Camaldulen. omnino desistat et illorum conversos excommunicare vel interdicere de cetero non praesumat.

v. Camaldoli n. 45.

**52* *(1193—95)*

Celestinus III committit Castellano ep. causam inter (Amedeum) ep. Aretinum et hospitalarios de Ponte Vallis super eorum subiectione.

Laud. in n. 53. — Reg. JL. —.

Sed Castellanus ep. causae decisioni non potuit intendere.

53 *Laterano 1195 april. 27*

Celestinus III Florentino ep.: mandat, quatenus inquirat veritatem circa causam inter Aretinum ep. et hospitalarios de Ponte Vallis super eorum subiectione, et ut hospitalarios illos Aretino ep. et ecclesiae baptismali, sicut ab antiquo, subiacere eique ut hactenus debere in spiritualibus et temporalibus respondere decernat. — Venerabilis frater. Dat. Lat. 5 kal. maii p. n. a. 5.

B a. 1197. — Ed. Gött. Nachr. 1908 ex B. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 694 n. 10528a. JL. 17225.

54 *Laterano 1196 ian. 26*

Celestinus III (Amedeo) Aretin. ep.: confirmat sententiam, quam (Petrus) Florentin. ep., iudex a sese delegatus *(n. 53)*, super causa inter ep. et hospitalarios hospitalis Pontis ad Vallem super subiectione et ordinatione hospitalis et constructione novi oratorii promulgavit. — Iustis petentium. Dat. Lat. 7 kal. feb. pont. n. a. 5.

B a. 1197. — Edd. Falconcini II f. 163. PflugkH. Acta III 400 n. 476 ex B. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 695 n. 10563a ad ian. 25. PflugkH. Iter p. 333 n. 982. JL. 17312.

Petri ep. Florentini sententia inserta est.

*55 *(1191—97)*

Celestinus III concedit privilegium confirmationis.

Laud. in Innocentii III privilegio a. 1198 mart. 16. — Reg. JL. —.

Ecclesia cathedralis s. Donati.

De institutione çanonicae Aretinae habemus narrationem auctoris anonymi, quam sub titulo „Cronica dei custodi" ex membrana in archivo capituli adservata (n. 362) ediderunt Muratori Antiq. V 217 sq., Bresslau in N. Archiv V 443 sq., Pasqui IV 19 sq. Canonicam s. Donati Petrus ep. ex Lotharii imp. monitis circiter a. 840 instituit (ed. Pasqui I 44 n. 30). Novas aedes Helmpertus ep. a. 1009 exstruxit canonicorumque institutionem disposuit (ed. Pasqui I 129 n. 94). Ecclesia cathedralis s. Donati, saec. XI in. reaedificata, cum attiguis ecclesiis s. Mariae et s. Stephani a. 1203, Innocentio III permittente, translata est infra moenia urbis ad Benedictinorum ecclesiam s. Petri maioris (cf. Pasqui La cattedrale Aretina p. 158 n. 2).

De codd. cf. Episcopatus Aretinus (supra p. 146).

*1 *(1003—09) april.*

[Iohannes XVIII] consecrat ecclesiam s. Mariae.

Laud. in notitia vulgo Cronica dei custodi (Muratori Antiq. V 217; Bresslau l. c. p. 444; Pasqui IV 21). — Reg. JL. —.

De Iohannis XVIII itinere Aretino nullam aliam habemus notitiam.

*2 *(1055—57)*

Victor II concedit privilegium.

Laud. in n. 3. 4. 5. 8. — Regg. PflugkH. Iter p. 189 n. 116. JL. 4358.

3 *Roma 1057 nov. 19*

Stephanus IX, interventu Arnaldi Aretin. ep., ad exemplar Victoris *(n. 2)* confirmat omnia, quaecumque canonicis s. Aretinae eccl. iuste data et legaliter collata sunt. — Convenit apostolico moderamine. Scr. p. m. Gregorii not. et scrin. s. apost. sedis, in m. nov., die 19, ind. 11. Dat. Romae 13 kal. dec. p. m. Humberti dicti ep. s. eccl. Silvae Candidae et bibl. s. Rom. et apost. sedis, a. Deo prop. pont. d. Stephani IX pp. 1, ind. 11.

A. [M. R n. 2]. — Edd. Burali p. 40 (10 kal. dec. a. 1057) = *Ughelli* [1] *I 464;* [2] *I 416 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 397 n. 3 = Bull. Rom. ed. Taur. I 644 n. 3, = Lami Mon. eccl. Florent. I 694, = Cappelletti XVIII 100, = Migne CXLIII 874 n. 4. Pasqui I 262 n. 184 ex A. — Regg. J. 3318 et JL. 4375 ad nov. 22.*

4 *Capolona 1064 sept. 20*

Alexander II, interventu Stephani S. R. E. card. et Constantini Aretin. ep. seu Iocundi archidiac. et praepositi, ad exemplar Victoris *(n. 2)* atque Stephani *(n. 3)* confirmat omnia *ut n. 3.* — Convenit apostolico moderamini. Dat. ap. mon. Campi Leonis 12 kal. oct. p. m. Petri S. R. E. subdiac. atque bibl., a. 3 pont. d. Alexandri pp. II, ind. 3.

A. — Edd. PflugkH. Acta II 101 n. 136 ex A. Pasqui I 276 n. 194 ex A. — Regg. Burali p. 45. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 651 n. 3397a ad sept. 24. PflugkH. Iter p. 192 n. 136. JL. 4555.

5 *Civita Castellana 1105 sept. 8*

Paschalis II Henrico praeposito canonicae s. Donati etc.: ad exemplar Victoris *(n. 2)*, Stephani *(n. 3)* atque Alexandri *(n. 4)* statuit, ut quaecumque bona ad canonicorum sustentationem legitimis fidelium donationibus concessa sunt, firma permaneant. — Sicut iniusta poscentibus. Ego Paschalis etc. Subscr. 4 card. et epp. Dat. ap. Civitatem Castellanam 6 id. sept. p. m. Equitii agentis vicem cancellarii, ind. 13, inc. d. a. 1106, pont. autem d. Paschalis pp. II 7.

A. — Edd. Falconcini Cron. epp. Aret. II f. 71. PflugkH. Acta II 186 n. 222 ex A. Pasqui I 407 n. 296 ex A ad a. 1106. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 654 n. 4503a ad sept. 10. PflugkH. Iter p. 209 n. 232. JL. 6038.

6 *(1141—43)*

C(onradus) Sabinen. ep., G(erardus) s. Crucis, G(uido) s. Marci, T(homas) s. Vitalis presb. card. et G(regorius) ss. Sergii et Bachi, O(ctavianus) s. Nicolai in carcere, P(etrus) s. Mariae in Aquiro et G(uido) diac. card. definiunt ex praecepto (Innocentii II) pp. litem inter praepositum Aretin. et abbatem s. Trinitatis in Turri de eccl. s. Mariae in Cruci sita in burgo s. Quirici. — Ordo rationis. Subscr. 6 card.

A. [B s. XII]. — Edd. Falconcini Cron. epp. Aret. II f. 202. PflugkH. Iter p. 460 n. 51 ex A. — Reg. PflugkH. Iter p. 232 n. 377. JL. —.

Tempus evincitur ex nominibus cardinalium, qui subscripserunt. — Praeterea Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 656 n. 5318[b] et Davidsohn Forschungen zur älteren Gesch. von Florenz I 178 n. 34 referunt Innocentii II rescriptum a. 1130 april. 25 (Dat. Lat. 7 kal. maii pont. n. a. 1) circa litem inter capitulum et civitatem Aretinam. Sed est potius Innocentii IV (non Innocentii III, ut affirmat PflugkH. Iter p. 2), prout ipsum autographum (n. 395) satis demonstrat.

*7 *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium.

Laud. in n. 8. — Reg. PflugkH. Iter p. 245 n. 456. JL. —.

8 *Laterano 1154 ian. 12*

Anastasius IV Rolando praeposito etc.: ad exemplar Victoris II *(n. 2)*, Stephani IX *(n. 3)*, Alexandri II *(n. 4)*, Paschalis II *(n. 5)* et Eugenii III *(n. 7)* suscipit b. Donati eccl. sub apost. protectione, et confirmat donationes a b. m. Theobaldo, Helperto, Alberto, Arnaldo et Constantino et a Ieronimo epp. concessas, decimationes et ecclesias et Ieronimi ep. statutum super electione Aretinorum epp. et super electione archidiaconi et primicerii. — In apostolicae sedis. Ego Anastasius etc. Subscr. 18 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 2 id. ian., ind. 2, inc. d. a. 1154, pont. v. d. Anastasii IIII pp. a. 1.

A. [E f. 54]. — Edd. Falconcini Cron. epp. Aret. II f. 122. PflugkH. Acta III 136 n. 129 ex A. Pasqui I 484 n. 358 ex A. — Regg. Burali p. 49 (3 id. ian.). *Dragoni p. 84. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 665 n. 6763a. PflugkH. Iter p. 249 n. 484. JL. 9815.*

9 *Velletri (1182—83) april. 4*

Lucius III Presbitero praeposito et capitulo: confirmat donationes, concessiones, confirmationes super ecclesiis et aliis rebus, a b. m. Theobaldo, Helperto, Alberto, Arnaldo et Constantino epp. concessas, sicut in privilegio b. m. Ieronimi ep. legitime continentur, libertates praeterea et immunitates ab imperatoribus seu marchionibus indultas, antiquas et rationabiles consuetudines hactenus observatas aliaque iura. — Ea quae a. Dat. Velletri 2 non. april.

A. — Edd. Falconcini Cron. epp. Aret. II f. 140. Gött. Nachr. 1908 ex A. — Regg. De Giudici p. 80 ad a. 1183. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 679 n. 9509a. PflugkH. Iter p. 296 n. 760. JL. 14747.

Clerus.

Fraternitas clericorum.

Cod. mb. a. 1379, continens statuta fraternitatis clericorum Aretii, vulgo di Murello, hodie in Seminario episcopali (cf. Pasqui I 284 not. 1), enumerat indulgentias et gratias fraternitati concessas, et primo quidem Alexandri II privilegium. Sed hoc aut falsum aut ad alium pontificem recentiorem referendum esse, manifestum est.

Inter chartas, quae in eodem seminario adservantur, antiquissima a. 1194 data est; cf. Brevis et accurata synopsis auctore A. L. Grazini a. 1753 ib.

†*1 *(1061—73)*

Alexander II concedit fraternitati clericorum indulgentiam 7 annorum.

Laud. in cod. a. 1379, ubi legimus haec: Licet propter diurnitatem temporis privilegium non reperiatur, tamen quidam clerici fide digni dictum privilegium se vidisse et habuisse testantur. — *Reg. Pasqui I 284 not. 1. JL. —.*

Spurium.

Ecclesia s. Mariae in Gradibus.

Leonis IX privilegium Albizoni religioso viro concessum, quod iam temporibus Muratori et Mittarelli in archivo ecclesiae s. Mariae in Gradibus custodiebatur, magnam olim inter viros eruditos controversiam suscitavit. Quinam enim ille Albizo fuerit et ad quam ecclesiam privilegium hoc referendum sit, hodie quoque sub lite manet. Fortasse de eodem monasterio Aretino agitur, de quo Petrus Damiani miraculum quoddam calicis aurei, ab Arnaldo Aretino episcopo ablati, narrat (Opusc. XXXIV c. 1). De re conf. De Giudici Lettere p. 89sq.; Dragoni Monumenti p. 12 sq.; Mittarelli Ann. Camald. II 119. III 130.

Chartae monasterii et ecclesiae s. Mariae in Gradibus sive ad Gradus hodie in tabulario ecclesiae cathedralis Aretinae custodiuntur. Conf. Synopsis veterum monumentorum archivi s. Mariae in Gradibus Aretii auctore Ios. Gherardini a. 1749 Arezzo Arch. capitolare. Alia huius inventarii exemplaria exstabant in bibliotheca Camaldulensium apud monasterium s. Michaelis de Muriano cod. 1085 (cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 365. 367. 732) et in bibliotheca civitatis Aretinae, vulgo Bibl. della fraternità di S. Maria, cod. 273 (cf. Mazzatinti Inventari VI 222).

De codd. cf. Episcopatus Aretinus (supra p. 146).

1 *1050 mai. 29*

Leo IX Albizoni religioso viro: recipit mon. b. Mariae situm in Aretina dioecesi sub tutela speciali, salva debita subiectione, quae ex praefato loco episcopum Aretinum iure solet attingere; confirmat quicquid videtur possidere. — Sub multa et. Dat. 4 kal. iun. p. m. Petri diac. bibl. et [canc. s. apost. sedis], a. d. Leonis VIIII pp. 2, ind. 3.

A. [B s. XVIII. H. L. O f. 67. R n. 2]. — Edd. Falconcini Cron. epp. Aret. I f. 356. Orlendi Orbis sacer et prof. II, 2 p. 1357 ex cop. Grandi. Lami Chron. pontif. Leonis Urbevetan. I (in Delic. erudit. a. 1737) 183 ex cop. Marii Florii. Muratori Antiq. V 1019 ex A. Mittarelli Ann. Camald. II App. c. 133 n. 71 ex A = Migne CXLIII 649 n. 41. Pasqui I 246 n. 173 ex A. — Regg. Dragoni Monumenti p. 15. J. 3214. JL. 4227.

Autographum ab ipso Humberto card. exaratum esse demonstravi in Gött. Nachr. 1900 p. 106sq.

Ecclesia s. Michaelis in suburbio.

Fortunius Hist. Camald. II 78sq. — Lubin p. 25. — Farulli Istoria cronol. del mon. degli Angioli di Firenze p. 194sq. — Mittarelli Ann. Camald. III 63.

Ecclesiam s. Michaelis, olim in suburbio Aretinae urbis sitam, Camaldulenses iam saec. XI ex. obtinuerunt. Fines eius parochiae designavit Hieronymus ep. Aretinus a. 1150 (ed. Pasqui I 481 n. 355). Monasterium s. Michaelis a. 1579 addictum monasterio s. Mariae de Agnano sive ecclesiae s. Mariae ad Gradus (cf. Mittarelli Ann. Camald. VIII 158), cessit a. 1707 Carmelitanis (ib. VIII 552).

Ecclesiae s. Michaelis privilegia inveniuntur inter chartas ecclesiae s. Mariae in Gradibus, hodie in tabulario canonicorum ecclesiae cathedralis Aretinae; cf. Pflugk-Harttung Iter p. 2.

De codd. cf. Episcopatus Aretinus (supra p. 146).

*1 *(1153—54)*

Anastasius IV concedit privilegium.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Pisa 1188 ian. 13*

Clemens III priori etc.: ad exemplar Anastasii *(n. 1)* suscipit eccl. s. Michaelis in suburbio Aretinae civitatis sub apost. protectione, confirmat institutionem Camaldulensium et possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit sepulturam liberam. — Religiosis desideriis. Ego Clemens etc. Subscr. 8 card. Dat. Pisis p. m. Moysi Lat. can. vicem agentis cancellarii, id. ian., ind. 6, inc. d. a. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 162 n. 96 ex A = Migne CCIV 1283 n. 5. — Regg. J. 10024. JL. 16115.

Monasterium ss. Florae et Lucillae.

Lubin p. 26. — Mabillon Ann. ord. s. Benedicti [1] III 446; [2] III 414. — Grazini Vindiciae p. 69 sq. — Repetti I 199. — Sezanne p. 164 sq.

Antiquissimum hoc monasterium monachorum ord. s. Benedicti conditum est a Cunemundo ep. Aretino circiter a. 770 in urbe Aretina sub titulo s. Benedicti. Dirutum a. 849 a Saracenis, tunc Tusciam devastantibus, translatum est primo ad monasterium s. Petri, saec. X in. extra moenia urbis in montem q. d. Titanus sive Turrita super Lebrisia sub titulo s. Florae, sive ss. Florae et Andreae, sive ss. Florae et Lucillae (cf. Pasqui I 89 not. 2). Saec. XIII in. monachi in urbem redierunt. Monasterium, quod maximam famam obtinuit et ab imperatoribus ac regibus honestatum est privilegiis, saec. XV abbatibus commendatariis datum, inde ab a. 1459 Florentinae abbatiae s. Mariae subditum est. Denique Sixtus IV a. 1474 dec. 23 cum congregatione s. Iustinae de Padua univit (ed. Margarini Bull. Cas. II 362 n. 349), quae rexit usque ad suppressionem.

Archivum adhuc locupletissimum a. 1817 canonicis ecclesiae cathedralis Aretinae custodiendum commissum est (cf. Pflugk-Harttung Iter p. 2). Quaedam vero privilegia in archivo abbatiae s. Mariae Florentinae inveniuntur. Monumenta quoque autographa saec. X—XV exstant in codice vulgo Cartulario Azzi, hodie in bibliotheca Laurentiana, cod. Asburnham 1222 [1149]. Conf. „Synopsis monumentorum mon. ss. Florae et Lucillae auctore Gabriele Maria Scarmalii“, s. XVIII, Arezzo Arch. capitolare (alterum exemplar exstat Florentiae in R. archivo, Spoglio t. 60). Excerpta ex tabulario mon. ss. Florae et Lucillae legebantur in cod. 1082 bibliothecae s. Michaelis de Muriano (cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 392). Adnotare quoque

iuvat Catastrum sive registrum bonorum s. Florae et Lucillae, s. XV, Firenze Bibl. Laurenziana, cod. Asburnham App. 1835.

De codd. cf. Episcopatus Aretinus (supra p. 146).

1 *Pisa 1134 mart. 23*

Innocentius II Iohanni abbati etc.: confirmat monasterio s. Florae possessiones propriis nominibus adnotatas, et concedit ius eligendi abbatem. — Quotiens illud a. Ego Innocentius etc. Subscr. 7 card. et Guido Tiburtin. et Rodulfus Ortanus epp. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 10 kal. aprel., ind. 11, inc. d. a. 1135, pont. d. Innocentii pp. II a. 5.

A. [P 1 p. 147. Q 1 p. 60]. — Edd. Margarini Bull. Cas. II 148 n. 157 ex A = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 223 n. 28 = Bull. Rom. ed. Taur. II 401 n. 28, = Migne CLXXIX 199 n. 153. Pasqui I 462 n. 340 ex A ad a. 1135. — Regg. Lubin p. 26. J. 5469. JL. 7647.

**2* *(1154)*

In praesentia Cencii Portuen. ep., Rolandi presb. card. et canc., et Oddonis diac. card., assistentibus illis Gregorio de Primicerio arcario et Gregorio Corano iudicibus, ex mandato Anastasii IV causa inter Camaldulenses et monachos s. Florae super integra villa de Montione ventilatur.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

3 *Laterano 1154 mai. 30*

Anastasius IV Rodulfo Camaldulen. priori etc.: confirmat sententiam a iudicibus *(n. 2)* prolatam super causa inter Camaldulenses et monachos s. Florae de integra villa de Montione, Ildebrando yconomo s. Florae perpetuum silentium imponens. — Sicut aequum est. Ego Anastasius etc. Subscr. 16 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 3 kal. iun., ind. 2, inc. d. a. 1154, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

A. [P 1 p. 288]. — Edd. PflugkH. Acta III 153 n. 145 ex A. Pasqui I 488 n. 360 ex A ad mai. 29. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 665 n. 6810^b ad iun. 1. PflugkH. Iter p. 252 n. 497. JL. 9910. 9911 ad mai. 30. JL. 9915 ad iun. 1.

4 *Tusculanum 1179 ian. 2*

Alexander III Hominidei abbati etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 1)* suscipit mon. s. Florae sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit ius eligendi abbatem et sepulturam liberam. — Piae postulatio. Ego Alexander etc. Subscr. 13 card. Dat. Tusculan. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 4 non. ian., ind. 12, inc. d. a. 1178, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 20.

A. [P 1 p. 149]. — Edd. Margarini Bull. Cas. II 194 n. 190 ex A = Migne CC 1201 n. 1388. Pasqui I 516 n. 387 ex A ad a. 1178. — Regg. J. 8659. JL. 13272.

5 *Velletri 1183 iun. 6*

Lucius III Caritati abbati etc.: repetit Innocentii *(n. 1)* et Alexandri *(n. 4)* privilegia. — Effectum iusta postulantibus. Ego Lucius etc. Subscr. 14 card. Dat. Velletr. p. m. Hugonis S. R. E. not., 8 id. iun., ind. 1, inc. d. a. 1182, pont. v. d. Lucii pp. III a. 2.

A. [P 1 p. 151]. — Edd. Margarini Bull. Cas. II 202 n. 198 ex A = Migne CCI 1208 n. 107. — Regg. J. 9553. JL. 14888.

**6* *(1191—96)*

Celestinus III committit (Amedeo) ep. Aretino causam inter mon. s. Florae et nob. virum Rolandinum Pagani et Guidonem eius fratrem super venditione castri Rovetini.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

Aretinus ep. causam cum testium depositionibus in scriptis redactis ad sedem remisit apostolicam.

**7* *(1193—96)*

In praesentia Celestini III causa inter Rolandinum et B. procuratorem mon. s. Florae, assidentibus Iohanne Viterbien. et Tuscanen. ep. s. Clementis, Meliore tit. ss. Iohannis et Pauli, Sifredo s. Praxedis et Fidantio s. Marcelli presb. card., auditoribus a papa deputatis, et mag. Willelmo Mediolanen. subdiac. et mag. Blandimerio, Persico Beneventano et Romualdo Salernitano iudicibus, agitatur.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

**8* *(1196)*

Celestinus III mandat Rolandino Pagani, ut usque ad dominicam Laetare Hierusalem vel, si impedimento fuerit canonico praepeditus, usque ad octavas paschae abbati et monachis s. Florae pecuniam iam solutam restituat, qua exhibita, possessionem portionis castri Rovetini recipiat corporalem, eique confirmat sententiam de re prolatam *(n. 7)*.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

9 *Roma S. Pietro 1196 feb. 27*

Celestinus III abbati et fratribus s. Florae: mandat, quatenus sententiam de venditione portionis castri Rovetini prolatam *(n. 7)* curent inviolabiliter observare. — Ad hoc sedes. Dat. Rom. ap. s. Petrum 4 kal. mart. pont. n. a. 5.

A. [P II p. 55]. — Ed. PflugkH. Acta III 401 n. 477 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 695 n. 10577a ad feb. 26. PflugkH. Iter p. 333 n. 985. JL. 17336.

**10* *(Roma S. Pietro 1196 feb. 27)*

Celestinus III mandat (Amedeo) Aretino ep., ut abbatem et monachos s. Florae per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, compellat, ut sententiam de castro Rovetini prolatam *(n. 7)* observent, et ut Rolandinum in possessionem portionis ipsius castri corporalem inducat.

Laud. in n. 9 et 11. — Reg. JL. —.

11 *Laterano 1196 oct. 31*

Celestinus III (Amedeo) Aretin. ep.: praecipit, quatenus abbati et capitulo s. Florae, sententiam de castro Rogetino prolatam non volentibus observare, iniungat, ut omni mora et appellatione postposita, portionem praedicti castelli cum turre Rolandino restituant; alioquin abbatem et capitulum et fautores eorum per totam dioecesim excommunicationi suppositos eorumque monasterium interdicto suppositum denuntiet. — Si abbas et. Dat. Lat. 2 kal. nov. pont. n. a. 6.

B s. XIII. [P II p. 54. Q I f. 74']. — Ed. PflugkH. Acta III 404 n. 482 ex B. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 696 n. 10609a. PflugkH. Iter p. 334 n. 993. JL. 17434.

Monasterium Aretinum incertum.

Inter chartas monasterii ss. Florae et Lucillae penes canonicos ecclesiae cathedralis Aretinae etiamtum saec. XVII Silvestri II privilegium quoddam autographum, in papyro exaratum et bulla plumbea Silvestri II munitum, exstabat, quod tamen, nescimus quo tempore, disparuit (cf. Quellen und Forschungen X 217), apographis tamen saec. XVIII confectis superstitibus. Ea vero quum mutila sint, in dubio restat, cuinam inter monasteria Aretina hoc Silvestri II privilegium concessum fuerit. Pasqui opinatur, monasterio s. Ianuarii in Campo Leonis adscribendum esse.

De codd. cf. Episcopatus Aretinus (supra p. 146).

1 *1000 mai.*

[Silvester II ....] confirmat ob statum regni Ottonis III imp. possessiones, ita ut mon. nullius alterius ecclesiae iuris sit, nisi solius S. R. E., et concedit, ut abbates de ipsa congregatione cum consilio fratrum communiter eligantur et ad benedicendum atque consecrandum Romanis pontificibus deferantur. — [..... Scr.] p. m. Petri not. et scrin. S. R. E., in m. madio, ind. 13.

B s. XVII. F f. 578. — Edd. PflugkH. Acta II 55 n. 91 ex B. Pasqui I 123 n. 89 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 185 n. 93. JL. 3910.

Civitas Aretina.

Clerus et populus.

1 *(1111 april.)*

Paschalis II clero et civibus Aretinis: praecipit, ut usque ad proximam Domini nativitatem ad Aretini ep. oboedientiam redeant, eumque, sicut patrem ac magistrum et Dei vicarium, diligant.

v. Episc. n. 29.

**2* *(1142)*

Innocentius II evocat ad suam praesentiam graviores et honestiores personas tam ex clericis quam ex laicis universitatis vice ad eligendum episcopum.

v. Episc. n. 42.

Ecclesia de Petioli.

Legimus apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 62):

„Plebs de Peccioli [Petioli] I morabutinum.“

Sed inter ecclesias Aretini episcopatus haec plebs de Peccioli minime invenitur. Puto itaque eam aut ad notissimam plebem de Peccioli in episcopatu Vulterrano (cf. Repetti IV 77 sq.) aut ad plebem s. Pauli de Petriolo in dioecesi Aretina (cf. Repetti IV 499) referendam esse.

Ecclesia s. Iusti.

Albinus et Cencius referunt quoque (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 63):

„Ecclesia sancti Iusti III solidos Lucenses."

Praeterea legimus solum in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 62):

„Abbatia de Subcastello circa castrum, quod dicitur Cillalum, V solidos Lucensium."

„Ecclesia sanctorum Laurentini et Percentini de Pebolo II solidos Pisanorum."

„Ecclesia sancti Basilii et sanctorum Cosmae et Damiani duodecim Provenienses."

„Monasterium sanctae Mariae I obolum, quod est liberum."

Sed privilegia Romanorum pontificum circa has ecclesias non pervenerunt ad nos. Adnotamus quoque, abbatiam de Subcastello tunc ad dioecesim Civitatis Castellanae *(Città di Castello)*, postea ad dioecesim Burgi s. Sepulcri *(Borgo San Sepolcro)* pertinuisse. Loquemur itaque de ea sub „Città di Castello".

Burianum.

Locus hodie destructus (cf. Repetti I 375). Unica de re mentio, sumpta ex charticio tomo Lateranensi, exstat in indiculo locationum apostolicae sedis apud Deusdedit lib. III c. 195 [149] (edd. Martinucci p. 318; Wolf von Glanvell p. 357), Albinum l. X et Cencium c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 348), ubi legimus:

„Burianum situm in Aretino comitatu iuris b. Petri esse cum castellis et villis et ecclesiis, silvis et terris seu lacu et omnibus ei pertinentibus."

Laterina.

Ecclesia ss. Hippolyti et Cassiani.

Primam plebanatus s. Cassiani in Campavane memoriam invenimus in charta a. 1051 (cf. Repetti II 657 sq.). A. 1198 plebanus ecclesiae ss. Hippolyti et Cassiani privilegium ab Innocentio III recepit, a Repetti l. c. et Cappelletti XVIII 27 perperam Clementi III attributum, in quo Celestini III bulla, frustra a nobis quaesita, laudatur. — De loco Laterina cf. Lor. Cantini Lettere a diversi illustri soggetti p. 15 sq.

**1* *(1191—97)*

Celestinus III concedit privilegium.

Laud. in Innocentii III privilegio a. 1198 mart. 16, quod insertum legimus in bulla Nicolai V a. 1451 april. 17 (Roma Arch. Vat. Reg. Lat. t. 469 f. 114' = Arm. XXXI t. 53 f. 263). — Reg. JL. —.

Monasterium s. Ianuarii in Campo Leonis.

(Capolona)

Strozzi XR f. 36. — Lubin p. 80. — Mabillon Ann. ord. s. Bened. [1] IV 115. 339; [2] IV 107. 313. — Antonio Mucci Memoria dell' abbazia di Campoleone, ms. s. XIX, Arezzo Bibl. comunale cod. 84 (cf. Mazzatinti Inventari VI 186). — Repetti I 180. 459.

Monasterium s. Ianuarii monachorum ord. s. Benedicti, excitatum circiter a. 972 ab Hugone marchione Tusciae eiusque uxore Iuditta, et ab imperatoribus Ottone III a. 997 (Mon. Germ. Dipl. II 680 n. 263), Conrado II a. 1026 et 1027 (Stumpf Regg. 1922. 1940), Heinrico III a. 1047 (Stumpf Reg. 2322) et Friderico I a. 1161 (Stumpf Reg. 3914) privilegiis auctum, inter maxima Aretinae dioecesis monasteria recensebatur. Postea familiae Florentinae Lotteringhi della Stufa in commendam datum, libertatem et fortunam amisit et saec. XVIII suppressum est.

Archivum olim ab abbatibus commendatariis detentum, hodie vero dispersum, paucis quidem chartis inde ab a. 1456 in R. archivo Florentino (cf. Spoglio t. 47) custoditis, Carolus sen. Strozzi penes Pandulfum abbatem Stufa vidit. Ex eo ipse Strozzi, Puccinelli et Fiorentini plura privilegia exemplarunt, praesertim imperatorum diplomata. Monasterium etiam privilegia summorum pontificum recepisse certum est, quamquam ea ad nos minime pervenerunt. Silvestri II privilegium a. 1000 mai. pro quodam monasterio Aretino JL. 3910 s. Ianuarii monasterio concessum esse Pasqui contendit, sed eius argumentis minime convictus sum (cf. supra p. 164). Aliud Alexandri II privilegium a. 1064 oct. v. Pflugk-Harttung Iter p. 193 n. 137 ex cod. B VI 13 bibliothecae Senensis retulit (JL. 4556), sed notitiam hanc ad Alexandri II privilegium a. 1064 sept. 20 ex ipso Campi Leonis monasterio Aretinae ecclesiae canonicis datum (JL. 4555) spectare manifestum est. Quum vero Fridericus I imp. monachis concessisset ius eligendi abbatem, qui ab apostolica sede consecrationem acciperet, et facultatem ecclesiasticos ordines a quocumque voluerint episcopo percipiendi, hoc exemptionis decretum ex apostolico privilegio nunc deperdito depromptum esse, ex re ipsa evincitur.

C = Carlo sen. Strozzi Spoglio FF 1228, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXVII 300 p. 135 sq.; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 143.

D = Copie di antiche bolle e privilegi, s. XVII, Lucca Bibl. pubbl. cod. 1253 (Fiorentini cod. 22); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 597.

1 *San Pellegrino 1058 mai. 16*

Gotifredus marchio et dux nec non et Ildeprandus S. R. E. legatus (sede vacante), astantibus comitibus Rainerio, filio quondam Ardingi, et Tegrimo et Bulgarello et Hugone quondam Uguccionis etc., causam inter Petrum ep. Clusinum et Vincentium abbatem s. Ianuarii de Campo Leonis super castello de Palerita et eccl. s. Blasii tractant. — Actum est hoc a. d. inc. 1058, 17 kal. iun., ind. 11.

C (ex cop. a. 1196). — Edd. Ughelli [1] III 723 ex C; [2] III 627 = Orig. Guelf. I 554, = Rena e Camici IIa 3 (17 kal. iul.). — *Regg. R. Jung Herzog Gottfried der Bärtige (Marburg 1884) p. 96 n. 7 ad iun. 15. Hübner Gerichtsurkunden n. 1395. JL. —.*

Domus hospitalis Pontis de Valle.

Hanc domum hospitalem in dioecesi Aretina et in plebeio s. Cassiani sitam atque iurisdictioni Aretini episcopi subiectam fuisse, ex chartis apparet. Ceterum in Friderici I imp. privilegio monasterio s. Trinitatis in Fonte benedicto a. 1163 concesso (Stumpf Reg. 3987a) domus hospitalis de Ponte de Valle inter huius monasterii possessiones enumeratur. Sed Rainerius ep. Faesulanus, contempto Aretini episcopi iure, a Celestino III privilegium protectionis et licentiam ecclesiam in proprio fundo aedificandi impetravit, quod ipse pontifex postea irritum fecit. Xenodochium hoc recensebatur quoque in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 63) sub episcopatu Aretino:

„Hospitale de Valle Pontis II solidos Lucensium."

Quae vero Duchesne (l. c. not. 1) de eius situ adnotat, omnino errata sunt.

Rainerii ep. Faesulani chartam pro domo hospitali Pontis ad Vallem (n. 1) Zaccaria ex Vallumbrosanorum archivo Ripulensi vulgavit, ubi cetera monumenta ad monasterium s. Trinitatis in Alpibus sive in Fonte benedicto spectantia inveniuntur. Celestini III vero rescripta ex tabulario canonicorum ecclesiae cathedralis Aretinae sumpsimus.

1 *1193 ian. 14*

Ex mandato Celestini III Rainerius Faesulanae eccl. ep. recipit vice ecclesiae Romanae a Iamnino hospitalis Pontis de Valle iuxta Terrizellam *(Terzelli)* hospitalario chartam proprietatis, et concedit vice d. papae Bernardo abbati s. Trinitatis (in Alpe in loco q. d. Fons benedictus) ordinationem eccl. s. Mariae et s. Cataldi ab eo super praefatum hospitale designatae.

Edd. Falconcini Cron. epp. Aret. II f. 167. Zaccaria Iter litter. p. 110 ex arch. Ripulen. = Cappelletti XVII 47. — Reg. JL. —.

**2* *(1193)*

Celestinus III, Faesulano ep. impetrante, concedit hospitalariis de Ponte Vallis liberam facultatem fabricandi ecclesiam in proprio fundo, et recipit tam hospitale quam ipsam ecclesiam sub speciali protectione Romanae ecclesiae, censu 2 sol. Lucanae monetae annis singulis persolvendo.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

**3* *(1193—95)*

Celestinus III committit Castellano ep. causam inter (Amedeum) ep. Aretinum et hospitalarios de Ponte Vallis super eorum subiectione.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

4 *Laterano 1195 april. 27*

Celestinus III Florentino ep.: mandat, quatenus inquirat veritatem circa causam inter Aretinum ep. et hospitalarios de Ponte Vallis super eorum subiectione, et ut hospitalarios illos Aretino ep. et ecclesiae baptismali, sicut ab

antiquo, subiacere eique ut hactenus debere in spiritualibus et temporalibus respondere decernat.

v. Arezzo, Episc. n. 53.

5 *Laterano 1196 ian. 26*

Celestinus III Aretino ep.: confirmat sententiam, quam (Petrus) Florentin. ep., iudex a sese delegatus *(n. 4)*, super causa inter ep. Aretinum et hospitalarios hospitalis Pontis ad Vallem super subiectione et ordinatione hospitalis et constructione novi oratorii promulgavit.

v. Arezzo, Episc. n. 54.

Monasterium s. Salvatoris in Silvamunda.

Silvamundanum monasterium, vulgo Selvamonda sive Badia a Tega, situm in regione Casentina, circiter a. 1000 conditum fuisse traditur a nobili viro Griffo, qui ibi filiam suam abbatissam instituit, postea vero, monialibus propter inhonestam abbatissae vitam expulsis, monachos ex ordine s. Benedicti introduxit, qui propter bella inter filios et nepotes Griffi ipsius ad locum tutiorem se transferendi veniam a Leone IX (n. 1) obtinuerunt. Monasterium a. 1119 m. maio a patronis loci Iohanni priori Camaldulensi concessum (cf. Fortunius Hist. Camald. I 148; Mittarelli Ann. Camald. III 180), in privilegiis Camaldulensis congregationis recensetur inde ab Honorio II JL. 7185. Temporibus Martini V vero iam penitus desolatum fuit (cf. Martini V bullam a. 1422 ian. 29 ap. Mittarelli Ann. Camald. VI App. c. 754 n. 116), eiusque bona in possessionem Florentinae familiae Gaddi pervenerunt (cf. Repetti I 191).

Archivum periisse videtur, privilegiorum tantum excerptis in Libro instrumentorum Simonis et Rainerii, monachorum Camaldulensium, et in Baroncini Summariis archivi Camaldulensis remanentibus.

De codd. cf. Camaldoli (infra p. 175).

**1* *(1049—54)*

Leo IX concedit fratribus mon. de Silvamunda, quod pro vitanda inquietudine hominum perversorum, ut liberius possint vacare divinis et a tumultibus saeculi segregari, monasterium transferre possint; concedit facultatem, ut donationes ac largitiones recipiant ab omnibus, qui eisdem exhibere voluerint.

C f. 231 Exc. — Regg. Fortunius Hist. Camald. I 148 = Farulli Ist. cronol. del mon. degli Angioli p. 199. Mittarelli Ann. Camald. II 114. Reg. Camald. I 103 n. 253. J. 3277. JL. 4313.

**2* *Pisa 1135 mai. 28*

Innocentius II confirmat fratribus mon. de Silvamunda licentiam a Leone IX concessam *(n. 1)* aedificandi monasterium ad tute vivendum. — Subscr. card. Dat. Pisis a. d. 1135, 5 kal. iun., pont. n. a. 6.

C f. 209 Exc. [= I p. 48 n. 152]. — Regg. Fortunius Hist. Camald. I 148 = Farulli Ist. cronol. del mon. degli Angioli p. 199. Mittarelli Ann. Camald. III 242 = Migne CLXXIX 225 n. 177. J. 5493. JL. 7695.

*3 *Laterano 1192 april. 28*

Celestinus III confirmat priori et fratribus Camaldulen. donationem monasterii Silvaemundae factam a patronis eiusdem, consensu dioecesani episcopi.

v. Camaldoli n. 43.

Bibbiena.

(Biblena)

Angelo Maria Bandini Odeporico del Casentino vol. X, ms. s. XVIII, Firenze Bibl. Marucell. B I 19. — Pietro Grassi Memorie del Casentino, ms. a. 1821, Poppi Bibl. comunale cod. 290. — Repetti I 310 sq. — G. B. Sezanne Arezzo illustrata e cenni storici e artistici sovra Poppi e Bibbiena (Firenze 1858) p. 324 sq.

Ecclesia s. Hippolyti.

Ecclesia baptismalis sive plebs s. Hippolyti, iam saec. X memorata et ab Hadriano IV (n. 1) et ab Innocentio III a. 1212 oct. 13 (cf. Mittarelli Ann. Camald. III 343) privilegiis honestata, hodie dignitate praepositurae gaudet.

Hadriani IV privilegii vetus apographum, quod etiamtum Mittarelli vidit in archivo praepositurae, a. 1821, teste Petro Grassi, adservabatur penes Piero Maraldi potestatem Biblenensem. Ubi hodie sit nescimus.

B = Cop. s. XVIII Bibbiena Arch. della Prepositura.
C = Dom. Poltri Memorie della prepositura di Bibiena, a. 1747, ib.
D = Ricordi, s. XVIII, Bibbiena Arch. di S. Maria del Sasso.
E = Pietro Grassi Memorie del Casentino, a. 1821, Poppi Bibl. comunale cod. 290; cf. Mazzatinti Inventari VI 146.

1 *Roma S. Pietro 1155 mai. 2*

Hadrianus IV Antonio plebano etc.: suscipit eccl. s. Ippoliti de Bibiena sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimas. — Piae postulatio. Ego Adrianus etc. Subscr. 14 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 6 non. mai., ind. 3, inc. d. a. 1155, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 1.

B. C f. 2. D. E p. 161. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 479 n. 310 ex veteri apogr. = Migne CLXXXVIII 1409 n. 40. — Regg. J. 6866. JL. 10047.

Monasterium s. Fidelis de Strumis sive Mon. Puppiense.

(Poppi)

Ignazio Guiducci Compendio o sommario di tutte le cose notabili attinenti alla badia di S. Fedele etc. dal 1017, ms. s. XVII, Poppi Bibl. comunale cod. 120 (cf. Moreni Bibl. I 477; Mazzatinti Inventari VI 139). — Benigno Davanzati Ricordanze storiche sull' origine del monastero di S. Fedele di Poppi, ms. s. XVII, ib. cod. 284. — Bernardo di Giuliano Lapini Istoria di Poppi, ms. s. XVII, ib. cod. 294. — Lubin p. 311. — Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 110 sq. — A. M. Bandini Odeporico del Casentino vol. IX, ms. s. XVIII, Firenze Bibl. Marucell. B I 19. — Pietro Grassi Memorie del

Casentino, ms. a. 1821, Poppi Bibl. comunale cod. 290. — Repetti I 188. IV 565 sq. — G. B. Sezanne Arezzo illustrata e cenni storici e artistici sovra Poppi e Bibbiena (Firenze 1858) p. 332 sq.

Monasterium s. Fidelis, conditum a Tegrimo comite saec. X ex. in curte q. d. Strumi, in agro Casentino, olim monachorum ordinis s. Benedicti, saec. XI Vallumbrosanis commissum est atque inter eorum abbatias recensetur iam in Urbani II privilegio a. 1090 JL. 5433. Ex abbatibus Strumensibus peculiarem in annalibus ecclesiae famam obtinuit Iohannes abbas, postea sub nomine Calixti III antipapa contra Alexandrum III electus (cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 510). Sed iam saec. XII ex. monasterium Strumense paene dirutum a monachis derelictum fuit, ita ut a Placido tunc abbate Puppium in castrum sit translatum. Monasterium Puppiense, saec. XV archiepiscopis Florentinis in commendam datum, a Iulio II a. 1510 Vallumbrosanis restitutum, floruit usque ad suppressionem a. 1809.

Archivum monasterii s. Fidelis, olim locupletius, hodie in R. archivo Florentino adservatur (Spoglio delle cartapecore della badia di S. Fedele di Poppi, già di Strumi, Spoglio t. 48), cui plures eiusdem monasterii chartas a. 1852 Ludovicus Passerini donavit (cf. Spoglio t. 83). Non parvi pretii est Chartularium abbatiae Strumensis, mb. s. XIII, Poppi Bibl. comunale cod. 36 (cf. Mazzatinti Inventari VI 133). Memoramus quoque Chartularium Puppiense, ch. s. XVIII, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 224 (Ripoli) vol. 227 (cf. Pflugk-Harttung Iter p. 25). Chartas exscripsit Carolus sen. Strozzi in Spoglio OO 1236, s. XVII, p. 239 sq. Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXVII 304 (cf. Gött. Nachr. 1904 p. 143), vulgavit Lami in Delic. erudit. a. 1737 et 1739. Celestini III privilegium tamen frustra quaesivimus.

*1 *(1191—97)*

Celestinus III concedit privilegium.

Laud. in Honorii III privilegio a. 1217 oct. 10 Potthast Reg. 5608. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Mariae de Pratalia.

(Badia a Prataglia)

Lubin p. 309. — Mabillon Ann. ord. s. Bened. [1] IV 197; [2] IV 182. — Mittarelli Ann. Camald. I 235. 300. — Lami Mon. eccl. Florent. I 212. — A. M. Bandini Odeporico del Casentino vol. VIII, ms. s. XVIII, Firenze Bibl. Marucell. B I 19. — Repetti I 23. — Parisio Ciampelli Guida storica di Camaldoli e sacro eremo con alcuni cenni intorno alla badia di Prataglia e Seravalle (Udine 1906).

Monasterium s. Mariae et s. Benedicti, situm in loco q. d. Pratalia iuxta rivum Bidentem in alpibus Apennini ad radices Montis acuti, qui dividit Tusciam et Romaniam, exstruxit et consecravit circiter a. 999 Helmpertus ep. Aretinus, qui ibi primum abbatem Sigizonem et monachos ex ordine s. Benedicti instituit et monasterium ampla donatione a. 1008 sept. ditavit (edd. Mittarelli Ann. Camald. I App. c. 188 n. 79; Pasqui I 126 n. 92; Reg.

Camald. I 8 n. 12). Monasterium Prataliense privilegia quoque accepit ab Ottone III a. 1002 (Mon. Germ. Dipl. II 856 n. 423), ab Heinrico II a. 1020 (l. c. III 556 n. 435) et ab Heinrico III a. 1046 (Stumpf Reg. 2317) itemque ab episcopis Aretinis. Circiter a. 1157 ab Hieronymo ep. Aretino congregationi Camaldulensi commissum (cf. n. 1), Bonifatius IX a. 1391 Prataliense monasterium, tunc ob bellorum tumultus aliasque temporum iniurias in spiritualibus et temporalibus valde collapsum, mensae Camaldulensis eremi adiunxit, dignitatemque eius abbatialem exstinxit (cf. Mittarelli Ann. Camald. VI 167).

Chartae Pratalienses itaque in Camaldulensium archivo, olim Fontisboni, hodie Florentiae in R. archivo custodiuntur (cf. Camaldoli, infra p. 174).

1 *Laterano 1157 iun. 15*

Hadrianus IV Rodulfo priori Camaldulen. etc.: confirmat donationem monasterii de Pratallia, ab Ieronimo ep. Aretino factam, statuens, ut ordo Camaldulensium perpetuo ibidem observetur; confirmat monasterii Pratalien. possessiones et iura.

v. Camaldoli n. 27.

Camaldoli.

(Campus Malduli. Campus amabilis)

Eremus sive Monasterium s. Salvatoris Camaldulense.

Vita b. Romualdi eremitae et eremiticae vitae institutoris a ven. Petro Damiani descripta (Florentiae 1513. Alias editiones praeterimus). — Christophori Marcelli patr. Veneti epistola de Camaldulen. eremi situ a. 1521 oct. 17 ap. Mittarelli Ann. Camald. I App. c. 302 sq. — Andreas Mugnotius Eremi Camaldulen. descriptio [1] (Romae 1570); [2] (Neapoli 1572 et denuo ap. Mittarelli l. c. I App. c. 314 sq.). — Silvano Razzi (Ractius) Descrizione del sacro eremo di Camaldoli et della regola et vita dei padri eremiti [1] (In Fiorenza 1572); [2] (1593). — Augustinus (Fortunius) Florentinus Historiarum Camaldulensium libri tres (Florentiae 1575) et Hist. Camald. pars posterior (Venetiis 1579). — Privilegia summorum pontificum congregationi sacrae eremi et s. Michaelis de Muriano ord. Camaldulen. concessa et communicata (Venetiis 1597). — Iuan de Castaniza Historia de s. Romualdo padre y fundador de la orden Camaldulense (En Madrid 1597. Alias editiones praeterimus). — Silv. Razzi Vite de' santi e beati dell' ordine di Camaldoli (In Fiorenza 1600). — Tommaso Mini Catalogus sanctorum et beatorum totius ord. Camaldulen. (Florentiae 1606). — T. Mini Descriptio eremi Camaldulen., ms. s. XVI ex., olim in bibliotheca s. Michaelis de Muriano (cf. Mittarelli Ann. Camald. VIII 258). — T. Mini Historia del sacro eremo et ordine Camaldolense libri 9, ms. s. XVI ex., Firenze Bibl. naz. Conv. soppr. 744 B 1 (et tantum libri 6 ib. 627 C 10; cf. Ziegelbaur p. 76; Mittarelli Ann. Camald. VIII 258; Moreni Bibl. II 84). — Severus Senesius Historia Camaldulen., ms. s. XVII (cf. Mittarelli l. c. VIII 307; ubi hodie sit nescimus). — Arcangelo Astivillio Romualdina seu eremitica Camaldulen. ordinis historia (Parisiis 1631). — Carlo Strozzi XR f. 217 sq. — Ambrosii (Traversari) Hodoeporicon a Nicolao Bartholini Bargensi publicae luci assertum (Florentiae ac Lucae 1678). — Lubin p. 73. — Guido Grandi Dissertationes Camaldulenses (Lucae 1707). — Fil. Maria Macchiarelli Apologie Romoaldine colle quali rispondesi a molti scrittori moderni (Benevento 1709). — Gregorio Farulli Istoria cronologica del nobile ed antico monastero degli Angioli di Firenze (In Lucca 1710). — F. M. Macchiarelli Delle notizie storiche della vita di S. Romualdo e degli altri suoi

beati discepoli (In Napoli 1716). — Franc. Masetti (Gregorio Farulli) Teatro storico del sacro eremo di Camaldoli e degli insigni monasteri di S. Salvadore, di S. Maria degli Angioli, di S. Felice in Piazza, e di S. Benedetto di Firenze (In Lucca 1723). — G. Grandi Epistola de pandectis ad cl. vir. Ios. Averanium [1] (Pisis 1726); [2] (Florentiae 1727). — G. Grandi Vindiciae pro sua epistola de pandectis (Pisis 1728). — Eduardi Baroncini Chronicon Camalduli ex scripturis eius decerptum ab a. 1012 ad a. 1714, ms. s. XVIII, olim in bibliotheca mon. s. Michaelis de Muriano cod. 656 (cf. Mehus in Vita Ambrosii Camaldulen. I p. CXVIII et Mittarelli Bibl. p. 109. 216); hodie Arezzo Bibl. comunale codd. 343. 344; cf. Mazzatinti Inventari VI 229. — Bonifazio Collina Vita di San Romualdo fondatore della religione Camaldolese I. II (In Bologna 1748). — A. M. Bandini Descrizione della badia di Camaldoli e spogli fatti nell' archivio e biblioteca ivi esistenti in eius Odeporico del Casentino vol. VII, ms. s. XVIII, Firenze Bibl. Marucell. B I 19. — Annales Camaldulenses ord. s. Benedicti Ioh. Bened. Mittarelli et Ans. Costadoni auctoribus I—IX (Venetiis 1755—73). — Pietro Leop. Ceregetti Notizie spettanti al s. eremo di Camaldoli e sue mirabili pertinenze [1] (In Firenze 1793); [2] (1795). — P. L. Ceregetti Sacrae eremi Camaldulen. situs, templi atque cellarum descriptio [1] (Florentiae 1795); [2] (1799). — P. L. Ceregetti Catalogus sanctorum et beatorum nec non aliorum pie vita functorum congregationis Hetruriae Camaldulensium eremitarum (Florentiae 1795). — Repetti I 402 sq. — Cenni biografici dei venerabili eremiti che son vissuti nel s. eremo di Camaldoli (Firenze 1862). — Cenni storici del s. eremo di Camaldoli preceduti da alcune brevi notizie intorno Vallombrosa e la Verna [2] (Firenze 1864). — Vita di S. Romoaldo abate, fondatore dei Camaldolesi (Monza 1886). — Parisio Ciampelli Guida storica di Camaldoli e sacro eremo etc. (Udine 1906). — Regesto di Camaldoli a cura di L. Schiaparelli e Fr. Baldasseroni I in: Regesta chartarum Italiae II (Roma 1907).

De auctoribus, qui de historia ordinis Camaldulensium scripserunt, cf. Pietro Canneti Bibliotheca Camaldulensis, ms. s. XVII, olim in bibliotheca s. Michaelis de Muriano cod. 660 (cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. p. 229); P. Magnoald Ziegelbaur Centifolium Camaldulense sive Notitia scriptorum Camaldulensium (Venetiis 1750); Mittarelli Ann. Camald. I praef. p. IV sq.

Eremi s. Salvatoris Camaldulensis originem et incrementa novimus ex Teodaldi Aretini ep. charta a. 1027 aug. (edd. Fortunius I 100; Mittarelli II 9; Lami Mon. eccl. Flor. II 696; Cappelletti XVIII 90; Pasqui I 180 n. 127; cf. Reg. Camald. I 35 n. 86). Locum q. d. Campo Malduli in territorio Aretino, ad radices alpium dividentium Tusciam et Romaniam, in campo specioso et amabili, a quodam nobili viro Aretino, nomine Maldulus, ut traditur, concessum, ipse s. Romualdus eremitarum pater elegit et praevidit aptissimum congruentissimumque fore ad cellulas fratrum eremitarum seiunctim in contemplativa vita Deo servientium, ibique construxit ecclesiam s. Salvatoris, quam Teodaldus episcopus eius rogatu consecravit. Haud longe ab eremo in loco q. d. Fons bonus hospitium quoque s. Donato dicatum exstruxit, quod postea inter maxima congregationis Camaldulensis monasteria floruit (cf. Mittarelli I 355 sq.). Quae facta esse alii circiter a. 1012, alii a. 1018 aut post a. 1023 putant. Primus eremi rector fuit Petrus Dagninus, ab ipso Romualdo institutus, cui sub titulo abbatis, sive archimandritae, sive prioris, et postea prioris generalis successerunt Albizo, Rusticus I, Rodulfus I, Martinus I, Guido, Iohannes, Azzo, Rusticus II, Rodulfus II, Gregorius, Ildebrandus, Placidus, Martinus II.

Crevit religio Camaldulensis, ab Aretinis episcopis Teodaldo, Immone, Constantino, Gregorio, Guidone, Buiano, Mauro et Hieronymo aucta, dona-

tionibus fidelium locupletata, ab imperatoribus Heinrico III, Heinrico V, Lothario, Friderico I, Heinrico VI, Ottone IV et Friderico II amplissimis privilegiis munita, sub summorum pontificum protectione et favore, ita ut iam saec. XII in. congregationi Camaldulensium haec monasteria addicta inveniamus: s. Donati q. d. Fons bonus, s. Mariae Poplenae, s. Salvatoris Florentiae, s. Petri apud Cerretum, s. Petri apud Fontianum, s. Fridiani Pisanum, s. Petri de Puteolis, s. Petri in Luco, s. Savini de Chio, s. Bartholomaei in Anglare, s. Petri de Faiolo, s. Quirici de Rosis sive de Fogiano, s. Georgii de Murro (n. 5). Haec a. 1105. Praeter ea iam a. 1113 invenimus monasteria s. Salvatoris Berardingorum, s. Petri in Rota, s. Mariae in Agnano, eremum de Fleri, monasteria s. Viriani, s. Mariae in Trivio, s. Mariae Galeatense, s. Michaelis iuxta castrum Britti et s. Felicis in episcopatu Bononiensi, s. Mariae in Puliciano, s. Iusti de Vulterris, s. Mariae in Morrona, s. Stephani in Cintoria, s. Savini in Cerasolo, s. Michaelis in burgo Pisarum, s. Salvatoris in Cantiniano, eremum de Vivo, et in Sardinia monasterium s. Trinitatis de Sacaria et ecclesiam s. Petri de Scanno (n. 6). Longum est monasteria omnia, quae postea cum congregatione Camaldulensium unita fuere, enumerare; tantum ex maioribus memoramus monasteria s. Salvatoris Sextense, s. Salvatoris de Silvamunda, s. Vigilii Senarum, s. Petri et s. Michaelis Aretinum, s. Zenonis Pisanum, s. Sepulcri de burgo, s. Hippolyti Faventinum, s. Apollinaris Classense, s. Silvestri de Monte Subasio, s. Mamiliani in insula Montis Christi, s. Christinae Tarvisinum, s. Mariae Vangaditiense, s. Mariae Carcerum, s. Mariae de Pratalia, s. Iohannis de Prato veteri, s. Mariae de Urano, s. Iocundae de Obacula, eremum Buldronis prope Florentiam.

Denique repetere iuvat quae adnotat Cencius (ed. Fabre-Duchesne I 63):

> „Prior heremi ordinis Camaldulensis debet annuatim die II mensis aprilis unam unciam auri."

Archivum eremi Camaldulensis olim in monasterio s. Donati Fontisboni adservabatur. Chartarum, quae ibi saec. XIII custodiebantur, summarium circiter a. 1269 scripsit Simon, finxit Rainer, monachi Camaldulenses [*C*]. Huius summarii exemplaria, ni fallor, etiam in Camaldulensium celeberrima olim bibliotheca s. Michaelis de Muriano exstabant (cod. 647: Camaldulensium monasteriorum aliquot chartophylacium seu elenchus veterum chartarum, et cod. 655: Codex chartarum veterum, quae asservantur in archivo Camaldulensi; cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 217. 216). Saec. XVII ex. et saec. XVIII in. ex eodem archivo Fontisboni Eduardus Baroncinus regesta congessit (Summaria instrumentorum et scripturarum a. 1698, vol. I—II, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 39 vol. 294. 295, et Camaldulense archivum sive Excerpta tabularii eremi Camaldulensis a. 1712, olim cod. 646 bibliothecae s. Michaelis de Muriano; cf. Mittarelli Bibl. p. 216; ex quo auctores Annalium Camaldulensium hauserunt). Temporibus quoque Mittarelli archivum in monasterio Fontisboni exstabat. Suppressa vero congregatione, a. 1810 Florentiam translatum, cum magno reipublicae archivo unitum est (Spoglio

delle cartapecore t. 52—54); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 8 sq.; remanentibus tamen non paucis chartis Biblenae penes familiam Marcucci (cf. Reg. Camald. p. IX not. 2) et quibusdam codicibus manuscriptis penes monachos Fontisboni, inter quos Liber instrumentorum Simonis et Rainerii, a. 1893 denique ad R. archivum Florentinum translatus (cf. Indice dell' archivio dell' ordine di Camaldoli rinvenuto in Fontibono di Camaldoli). Alii vero codices ex Camaldulensium archivo Aretii in bibliotheca civitatis inveniuntur.

Praeter hoc Fontisboni archivum non praeterire libet chartas, quae adhuc adservantur in oppido Fabriano penes parochum ecclesiae ss. Blasii et Romualdi; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 24. Adnotare quoque oportet chartas et praecipue Chartularium Camaldulense saec. XIV, olim Pisis in tabulario monasterii s. Michaelis in burgo, hodie vero in R. archivo Pisano custoditum [*D*].

Camaldulensis congregationis priores generales alia quoque archiva instituisse notum est, in quibus chartas ad totam congregationem spectantes deposuerunt, uti in celeberrimo s. Michaelis de Muriano Venetiarum monasterio, a. 1212 a Camaldulensibus excitato, ubi inde ab a. 1476 nova Camaldulensium congregatio florere coepit. Codices et scripturas bibliothecae huius monasterii recensuit Mittarelli (Bibliotheca codd. mss. mon. s. Michaelis Venetiarum prope Murianum. Venetiis 1779). Ex quibus adnotamus cod. 644: S. Michaelis monasterii chartophylacium, et cod. 671: S. Michaelis congregationis Camaldulensis monumenta antiqua (cf. Mittarelli Bibl. p. 779. 780). Sed hoc s. Michaelis Venetiarum archivum temporibus Napoleonis I aut dispersum aut destructum est. Unicus eiusdem codex, antiquissimas chartas et privilegia praecipue Ravennatensia continens, olim Bonifatii Rangoni marchionis Mutinensis, invenitur hodie in bibliotheca Parisiensi (Cod. lat. Nouv. acquis. 2573; cf. Bresslau in N. Archiv XXI 785 n. 247, qui vero false affirmat, codicem ex archivo Gregorii Magni de Urbe provenisse); eius indicem praebet Mittarelli Bibl. p. 992 sq.

Aliud congregationis Camaldulensis archivum a. 1588, Sixto V permittente, Romae in monasterio s. Romualdi institutum fuit (cf. Mittarelli Ann. Camald. I p. XVI; VIII 172), ubi tunc procurator generalis congregationis residebat. Conf. codd. 661. 662 olim bibliothecae s. Michaelis de Muriano: Index chartarum et scripturarum tabularii s. Romualdi de Urbe (cf. Mittarelli Bibl. p. 216. 1027). Sed etiam hoc s. Romualdi archivum temporibus Napoleonis I periit.

Miseram quoque sortem illud Camaldulensium archivum passum est, quod exstabat in monasterio s. Gregorii Magni de Urbe. De eo cf. huius operis vol. I p. 104 (Mon. ss. Andreae et Gregorii in Clivo Scauri).

A = Orig. Firenze Arch. di stato (Camaldoli).
A^1 = Orig. Fabriano Arch. della chiesa di S. Biagio.
A^2 = Orig. Pisa Arch. di stato (S. Michele in Borgo).
B = Cop. Firenze Arch. di stato (Camaldoli).
B^1 = Cop. Fabriano Arch. della chiesa di S. Biagio.

C = Liber instrumentorum Simonis et Raynerii, mb. s. XIII, Firenze Arch. di stato (Camaldoli, Append. cod. 190); cf. Mittarelli Ann. Camald. II 260; Gött. Nachr. 1904 p. 140.
D = Chartularium monasterii s. Michaelis in burgo Pisarum, mb. s. XIV, Pisa Arch. di stato.
E = Privilegia Camaldulensia ab a. 1137 ad a. 1433, s. XVI, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 39 vol. 296.
F = Tommaso Mini Historia del sacro eremo, s. XVI, Firenze Bibl. naz. Conv. soppr. 744 B 1; cf. supra p. 171.
G = Libro rosso di diverse bolle, privilegi e scritture, s. XVI, Arezzo Bibl. comunale cod. 365; cf. Mazzatinti Inventari VI 232.
H = Carlo sen. Strozzi Spoglio HH 1230, s. XVII, Firenze Bibl. naz. II IV 379, olim Magliab. XXV 594; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 142 sq.
I = (Eduardi Baroncini) Summaria archivi Camaldulensis a. 1698, s. XVII, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 39 vol. 294. 295.
K = Codex †, s. XVIII, Fabriano Arch. della chiesa di S. Biagio.
L = Sommario di documenti vol. I. II, s. XVIII, Firenze Arch. di stato (Camaldoli, Append. codd. 183. 184).
M = Ios. Gherardini Documenta archivi s. Michaelis in burgo Pisarum vol. I. II, Arezzo Bibl. comunale cod. 391; cf. Mazzatinti Inventari VI 235.
N = Excerpta ex variis archivis vol. III, s. XVIII, Arezzo Arch. capitolare.

Denique laudatur in *L* codex inscriptus „Libro primo della causa del vescovo di Arezzo e s. eremo", sed periisse videtur. Adnotamus denique „Summa iurium et scripturarum, quae habet eremus Camaldulen. in castro et valle de Partina et Seravalle ab a. 1095 ad a. 1309", ch. s. XIV, Firenze Arch. di stato; de qua cf. C. Paoli in Arch. stor. ital. Ser. IV t. XII (1883) 428 sq., et „Copie di bolle, lettere, documenti ed appunti diversi riguardanti l'ordine Camaldolese", s. XVII sq., Roma Bibl. Vittorio Emanuele cod. 1161 (Gregoriani 96); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 144.

Praeter inventaria, quae iam retulimus, cf. quoque „Index materiarum archivi Camaldulen." et „Repertorio delle scritture di Camaldoli a. 1530", Arezzo Bibl. comunale codd. 323. 327. Ibi inveniuntur etiam „Indices librorum bibliothecae eremi Camaldulen." codd. 327. 334; cf. Mazzatinti Inventari VI 228. Libri autem ex bibliotheca Camaldulensium in bibliothecam oppidi Poppi pervenerunt; cf. Mazzatinti Inventari VI 128.

Archivis congregationis Camaldulensis maxime usi sunt Carolus sen. Strozzi, qui scripturas et chartas excerpsit (Spoglio OO 1236, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXVII 304 p. 243 sq. et Spoglio FFF 1249, s. XVII, ib. Magliab. VIII 1486 n. 9); Augustinus Fortunius monachus Camaldulensis, qui tamen saepius negligenter et confuse instrumenta memoravit; Guido Grandi abbas s. Michaelis Pisarum, matheseos peritissimus (de eius schedis in bibliotheca universitatis Pisanae adservatis cf. Gött. Nachr. 1903 p. 600); Mittarelli et Costadoni in Annalibus Camaldulensibus; et nuperrime L. Schiaparelli et Fr. Baldasseroni.

1 *Lucca 1072 oct. 29*

Alexander II Rustico priori et cunctae eius congregationi de loco q. d. Campus amabilis: suscipit oratorium s. Salvatoris in Campo amabili cum

omnibus cellulis et hospitiis suis in apost. defensionem, videlicet eremum et oratorium in loco q. d. Çampus amabilis, hospitium eius q. d. Fons bonus, coenobium in loco q. d. Cerritu, Agna, Monte et Soci, Arcina, Caliano et Punina, Clio et eccl. s. Savini, Fogiano; confirmat libertatem vel licentiam ecclesiastici iuris, et constituit, ut ibi semper eremitico tramite et contemplativae vitae celsitudine perseveret. — Nulli fidelium. Dat. Lucae 4 kal. nov. p. m. Petri S. R. E. presb. card. ac bibl., a. 12 pont. d. Alexandri II pp., ind. 10.

A. [C f. 231 Exc. F l. IX. I p. 921 n. 12 Exc.]. — Edd. Fortunius I 112. Privilegia ss. pontif. p. 1. Bull. ed. Cherubini [2, 3] *I 11 n. 1 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 19 n. 28 = Bull. Rom. magn. ed. Luxemb. I 26 = Bull. Rom. ed. Taur. II 48 n. 28, = Migne CXLVI 1373 n. 89. Tamburini De iure abbatum* [1] *II 384;* [3] *II 396. Yepes Coronica general de la orden di San Benito V 455*[b]*. Mittarelli II App. c. 236 n. 137 ex A (cf. II 353). — Regg. Farulli Istoria p. 238. Grandi Diss. I 19. Soldani Quest. Vallombr. I 143. Reg. Camald. I 150 n. 373. J. 3473. JL. 4707.*

**2* *(1072 nov. 1)*

Alexander II confirmat monasterium s. Sabini de Chio et ecclesiam s. Quirici de Rosis. — Dat. kal. nov. a. 1072.

F l. IX Exc. — Regg. Fortunius I 114. Privilegia ss. pontif. p. 3. JL. —.

Bullane haec eadem est ac n. 1?

3 *Roma 1074 mart. 20*

Gregorius VII Rustico priori et cunctae eius congregationi de loco q. d. Campus amabilis: repetit Alexandri II privilegium *(n. 1)*. — Nulli fidelium. Dat. Romae 13 kal. april. p. m. Petri S. R. E. presb. card. ac bibl., a. 1 pont. d. VII Gregorii pp., a. videlicet d. inc. 1074, ind. 12.

A[1]*. [C f. 208 Exc. I p. 22 n. 23 Exc. ad mart. 17. K f. 1]. — Edd. Mittarelli II App. c. 247 n. 144 ex veteri authentico arch. s. Blasii de Fabriano = Migne CXLVIII 646 n. 5. — Regg. Fortunius I 114. Farulli Istoria p. 238. Grandi Diss. I 19. Reg. Camald. I 157 n. 388. J. 3606. JL. 4844.*

A[1] verum autographum esse apud me constat; cf. Mittheil. des österr. Instituts Ergbd. VI (1901) 101.

4 *Troia (1091) iul. 14*

Urbanus II R(ustico) Vallimbrosano, M(artino) Camaldulensi et congregationibus eorum regimini commissis: praecipit, ut criminationis contra (Daibertum) Pisanum ep. auctores ex nomine designare curent, interim ab eius diffamatione desistant et eius communionem nullo modo recusent.

v. Pisa, Episc. n. 8.

5 *Laterano 1105 mart. 23*

Paschalis II Martino priori etc.: confirmat eremum q. d. Campus amabilis cum universis cellulis sibi adiacentibus et monasteria congregationis propriis nominibus expressa; statuit, ut nulli episcoporum facultas sit congregationis fratres absque canonico iudicio excommunicationi subicere. — Ad hoc nos. Scr. p. m. Rainerii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. 10 kal. april. p. m. Equitii agentis vicem cancellarii, ind. 13, inc. d. a. 1105, pont. autem d. Paschalis II pp. 6.

A¹. [C f. 208 Exc. I p. 35 n. 81 Exc. ad mart. 21. K f. 2]. — Edd. Mittarelli III App. c. 191 n. 132 ex A¹ = Migne CLXIII 152 n. 143. — Regg. Fortunius I 136. Farulli Istoria p. 239. J. 4490. JL. 6014.

Memoramus quoque Paschalem II a. 1107 m. sept.— oct. eremum Camaldulensem visitasse, sicut comperimus ex presbyteri Homodei de Romena testimonio (ap. Pasqui Documenti di Arezzo I 524).

6 *Anagni 1113 nov. 4*

Paschalis II Guidoni priori etc.: confirmat congregationem, statuens, ut monasteria singularibus vocabulis adnotata tamquam corpus unum sub uno capite, id est sub priore Camaldulen. eremi perpetuo persistant, et suscipit ipsam congregationem sub apost. sedis tutela. — Gratias Deo. Scr. p. m. Grisogoni not. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. Anagniae p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 2 non. nov., ind. 7, inc. d. a. 1114, pont. autem d. Paschalis II pp. a. 15.

A. [B s. XIII. C f. 212 Exc. I p. 923 n. 18 Exc. L 11]. — Edd. Grandi Diss. I 27 ex A. Mittarelli III App. c. 243 n. 167 ex A = Cod. dipl. Sard. I 190 n. 18, = Migne CLXIII 330 n. 367. — Regg. Fortunius I 147. Privilegia ss. pontif. p. 117. Farulli Istoria p. 239. Soldani Quest. Vallombr. I 147. J. 4713. JL. 6357.

**7* *(1115—18)*

Paschalis II committit Iohanni priori eiusque successoribus s. Salvatoris Sextense monasterium regendum disponendumque.

Laud. in n. 8. — Reg. JL. —.

Post Guidonem (cf. Mittarelli III 164) circiter a. 1115 Iohannes prior factus est; itaque Paschalis II concessio post a. 1115 referenda est. — Conf. Lucca, Mon. s. Salvatoris Sextense n. 13.

8 *Volterra 1120 mai. 21*

Calixtus II Iohanni priori: confirmat Sextense monasterium, a Paschale *(n. 7)* ei regendum disponendumque commissum, statuens, ut sub eius et successorum eius regimine, dispositione ac subiectione semper permaneat; concedit facultatem abbatem in ipso loco statuendi et monasterium in spiritualibus et temporalibus disponendi. — Quae religionis prospectu. Ego Calixtus etc. Subscr. 7 card. Dat. Vulterris p. m. Grisogoni S. R. E. diac. card. ac bibl., 12 kal. iun., ind. 13, inc. d. a. 1121, pont. autem d. Calixti II pp. a. 2.

A. [C f. 208' Exc. I p. 925 n. 21 Exc.]. — Edd. Mittarelli III App. c. 283, n. 194 ex A = Migne CLXIII 1178 n. 96. U. Robert Bullaire du pape Calixte II t. I 257 n. 173 ex A. — Regg. Fortunius I 147. Farulli Istoria p. 236. J. 5006. JL. 6849.

9 *Laterano 1125 mart. 7*

Honorius II Iohanni priori etc.: suscipit eremum Camaldulen. sub apost. protectione, et constituit, ut eius status semper in religionis suae vigore permaneat et monasticae observantiae ordo in tota congregatione statutus a nullius protervia commutetur; ecclesiis vero ab eiusdem congregationis fratribus rectis a nullo episcoporum absque canonica examinatione divinum interdicatur officium; confirmat monasteria propriis nominibus expressa. — Ad hoc universalis. Ego Honorius etc. Subscr. 9 card. et Guido Aretinus

et Guido Tiburtinus epp. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., non. mart., ind. 3, a. d. inc. 1125, pont. autem d. Honorii II pp. a. 1.

C f. 208' Exc. D f. 4. [H p. 267. I p. 44 n. 134 Exc. M n. 3. N n. 45]. — Edd. Mittarelli III App. c. 306 n. 208 ex D = Cod. dipl. Sard. I 205 n. 37, = Migne CLXVI 1223 n. 4, = Liverani Opp. IV 126 n. 51. — Regg. Fortunius I 149. J. 5199. JL. 7189.

10 *Laterano 1125 mart. 7*

Honorius II Iohanni priori etc.: confirmat quicquid in Sardinea insula eremus Camaldulen. possidet; statuit, ut monasticae observantiae ordo in eius ecclesiis a nullius hominis protervia commutetur etc. *(ut in n. 9)*. — Ad hoc universalis. Ego Honorius etc. Subscr. 9 card. et Guido Aretinus et Guido Tiburtinus epp. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., non. mart., ind. 3, a. d. inc. 1125, pont. autem d. Honorii pp. II a. 1.

B s. XII. [I p. 926 n. 23 Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 148 n. 5 ex B. — Regg. Fortunius I 150. Mittarelli III 204. JL. —.

Apud Fortunium I 151 legimus insuper, Honorium II priori ac fratribus Camaldulen. apost. dispensatione indulsisse, ut omnibus diebus dominicis vino impune in posterum uti possent, non obstantibus primaeva sacri loci consuetudine et b. Rodulphi decretis. Dat. Lat. a. pont. 5, a. 1127 (cf. quoque Mittarelli III 213). Sed indultum hoc potius Honorio III attribuendum esse puto. Campi Dell' historia eccl. di Piacenza II 248 Gregorio X adscripsit.

**11* *(1125)*

Honorius II monet per litteras suas monachos de Vivo, quatenus ad I(ohannis) Camaldulen. prioris redeant oboedientiam.

Laud. in n. 13. — Reg. JL. —.

**12* *(1125—26)*

Honorius II mandat Alderico card. et Petro Clusino ep., ut monachos Vivenses rebelles contra priorem Camaldulen. in festo s. Mustiolae excommunicet.

v. Chiusi, Eremus s. Petri et s. Benedicti de Vivo n. 2.

13 *Laterano (1126) mart. 17*

Honorius II P(etro) Clusino ep.: iterato iniungit *(n. 12)*, ut monachos de Vivo, per litteras suas totiens monitos *(n. 11)*, monere non desinat, quatenus ad I(ohannis) Camaldulen. prioris subiectionem et oboedientiam redeant et secundum b. Benedicti regulam et generalem formam et institutionem congregationis Camaldulen. deinceps vivant. — Super fratribus. Dat. Lat. 16 kal. april.

B s. XII. — Ed. Gött. Nachr. 1908 ex B. — Reg. JL. —.

14 *Pisa 1136 april. 22*

Innocentius II Azzoni priori etc.: ad exemplar Honorii *(n. 9)* statuit, ut Camaldulen. eremus perpetuo in sui status et religionis vigore consistat; confirmat monasteria et iura. — Incomprehensibilis et ineffabilis. Ego Innocentius etc. Subscr. 12 card. et Maurus ep. Aretinus. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 10 kal. mai., ind. 14, inc. d. a. 1137, pont. d. Innocentii pp. II a. 7.

B¹ a. 1322. C f. 209' Exc. D f. 5. [H p. 269. I p. 48 n. 154 Exc. K f. 3. M n. 5. N n. 44]. — Edd. Mittarelli III App. c. 353 n. 236 ex B¹ = Cod. dipl. Sard. I 211 n. 48, = Migne CLXXIX 272 n. 225. — Regg. Fortunius I 154. Farulli Istoria p. 239. J. 5542. JL. 7768.

15 *(Laterano 1144 feb. 23)*

Celestinus II A(zzoni) priori etc.: decidit controversiam inter eum et fratres de Vivo *(cf. n. 11. 12. 13)*, statuens, ut prior de Vivo de ipsa congregatione secundum b. Benedicti regulam a fratribus eiusdem loci eligatur, electus autem infra 40 dies Camaldulensi priori de ordinis observantia oboedientiam promittat; si idoneus reperiri non poterit, a fratribus de Vivo de congregatione Camaldulen. eligatur; prior Camaldulen. in capitulo praecipuum locum teneat et quae in ordine corrigenda fuerint, corrigat; prior vero de Vivo ad annuum capitulum Camaldulensium vadat et tamquam unus de maioribus prioribus congregationis honoretur. — Apostolicae sedis.

B s. XII. — Ed. Gött. Nachr. 1908 ex B. — Reg. JL. —.

cf. Chiusi, Eremus de Vivo n. 4. — Hanc Celestini II sententiam Innocentius III confirmavit a. 1216 iun. 21 (C f. 230' et I p. 80 n. 307 Exc.).

16 *San Genesio 1147 feb. 7*

Eugenius III Azoni priori etc.: ad exemplar Honorii *(n. 9)* et Innocentii *(n. 14)* confirmat congregationem monasteriorum *(ut in n. 14)*, et statuit, ut omnia tamquam corpus unum sub uno capite, id est sub priore Camaldulen. eremi perpetuo permaneant *(ut in n. 6)*. — Religiosis desideriis. Ego Eugenius etc. Subscr. 16 card. Dat. ap. s. Genesium p. m. Guidonis S. R. E. diac. card. et canc., 7 [8 *DHIL*] id. feb., ind. 10, inc. d. a. 1146, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 2.

B a. 1322. C f. 209' Exc. D f. 6. [E p. 79 (3 id. feb.). *H p. 272. I p. 930 n. 30 Exc. L]. — Edd. Mittarelli III App. c. 437 n. 283 ex D* (8 id. feb.) *= Cod. dipl. Sard. I 215 n. 54, = Migne CLXXX 1187 n. 155. — Regg. Fortunius I 140. 157. II 84. Farulli Istoria p. 236. 239. Luchi Mon. mon. Leonen. p. 12. J. 6286 et JL. 9000 ad feb. 6.*

17 *Pisa 1148 nov. 13*

Eugenius III Azoni priori etc.: suscipit Camaldulen. mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones, nominatim quae a Ieronimo ep. Aretino eiusque praedecessoribus concessa sunt, et quae Bernardus Sidoniae filius aut pater eius ab eccl. s. Donati et ab Aretinis epp. habuerunt. — Locorum venerabilium. Ego Eugenius etc. Subscr. 13 card. Dat. Pisis p. m. Guidonis S. R. E. diac. card. et canc., id. nov., ind. 12, inc. d. a. 1148, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 4.

A. [C f. 210 Exc. I p. 932 n. 31 Exc. L]. — Edd. Mittarelli III App. c. 446 n. 288 ex A = Migne CLXXX 1372 n. 326. — Regg. Fortunius I 157. II 79. Farulli Istoria p. 236. 239. J. 6460. JL. 9303.

18 *(1152—53)*

Eugenius III fratribus de Monte Suavi: committit monasterium R(odulfo) priori Camaldulen. ordinandum, statuens, ut ordo monasticus secundum Camaldulen. fratrum constitutiones perpetuo ibidem observetur; mandat, quatenus priori eiusque successoribus oboedientiam promittant et tam in temporalibus quam in spiritualibus ei oboediant. — Quoniam sine religionis.

B s. XIV. — Edd. Mittarelli III App. c. 466 n. 302 ex B = Commentarium de rebus Camaldulensibus honori et virtuti Romualdi Braschi Honestii S. R. E. card., ord. Bened. Camald. patroni, consecratum a. 1787 p. XXXV, = Migne CLXXX 1567 n. 551. — Regg. Fortunius I 157. Iacobilli Vite dei santi e beati dell' Umbria III 305 ad a. 1152. J. 6691. JL. 9671.

cf. Spoleto, Mon. s. Silvestri de Monte Subasio n. 1.

19 *Roma S. Pietro 1153 mai. 17*

Eugenius III Rodulpho priori etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 6)* confirmat privilegia, possessiones et iura. — Religiosis desideriis. Ego Eugenius etc. Subscr. 14 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 16 kal. iun., ind. 1, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 9.

B^1 a. 1322. C f. 210' Exc. (9 kal. iun.). *D f. 6'. [H p. 276. I p. 55 n. 193 Exc. ad mai. 24. K f. 5]. — Edd. Mittarelli III App. c. 464 n. 301 ex B^1* (16 kal. iul.) *= Cod. dipl. Sard. I 219 n. 61, = Migne CLXXX 1604 n. 587. PflugkH. Acta III 117 n. 113 ex D. — Regg. Fortunius I 159. Farulli Istoria p. 239. PflugkH. Iter p. 246 n. 463. J. 6728 et JL. 9731 ad iun. 16.*

**20* *(1145—53)*

Eugenius III mandat abbati et fratribus s. Mariae de Trivio, ut priori Camaldulen. debitam oboedientiam impendant.

Laud. in n. 32. — Reg. JL. —.

cf. Sarsina, Mon. s. Mariae de Trivio.

**21* *Laterano 1154 (feb. 1?)*

Anastasius IV confirmat privilegia, possessiones et iura. — Subscr. card. Dat. Lat. a. 1154, pont. n. a. 2.

C f. 211 Exc. [I p. 56 n. 197 Exc. (kal. feb.). *L 11]. — Regg. Fortunius I 159. II 84* (5 kal. feb.). *Farulli Istoria p. 237. 239. Mittarelli III 340. Gött. Nachr. 1904 p. 158 n. 9. JL.—.*

**22* *(1154)*

Ex mandato Anastasii IV, in praesentia Cencii Portuen. ep., Rolandi presb. et canc., Oddonis diac. card., assistentibus illis Gregorio de Primicerio arcario et Gregorio Corano iudice, causa inter monachos Camaldulen. et monachos s. Florae super integra villa de Montione ventilatur.

v. Arezzo, Mon. ss. Florae et Lucillae n. 2.

23 *Laterano 1154 mai. 30*

Anastasius IV Rodulfo priori etc.: confirmat sententiam *(n. 22)* super integra villa de Montione.

v. Arezzo, Mon. ss. Florae et Lucillae n. 3. — Praeter hoc diploma v. Pflugk-Harttung Iter p. 252 n. 498 laudat alterum Anastasii IV privilegium eodem die Rodulfo priori concessum (cf. Regg. JL. 9910. 9911), sed est idem ac supra retulimus.

**24* *(1153—54)*

Anastasius IV mandat abbati et fratribus s. Mariae de Trivio, ut priori Camaldulen. debitam oboedientiam impendant.

Laud. in n. 32. — Reg. JL. —.

cf. Sarsina, Mon. s. Mariae de Trivio.

25 *Roma S. Pietro 1155 mart. 14*

Hadrianus IV Rodulfo priori etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 6)*, Eugenii *(n. 19)* et Anastasii *(n. 21)* confirmat privilegia, possessiones et iura. — Officii

nostri. Ego Adrianus etc. Subscr. 8 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 2 id. mart., ind. 3, inc. d. a. 1154, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 1.

A[1], ex archivo s. Blasii de Fabriano sublatum, a. 1896 Londinii publice venditum (cf. Bibl. de l' école des chartes LVII 153), ubi nunc sit nescimus. [C f. 211' Exc. I p. 57 n. 198 Exc. K f. 7]. — Edd. Mittarelli III App. c. 475 n. 308 ex A[1] = Cod. dipl. Sard. I 219 n. 63 Exc., = Migne CLXXXVIII 1396 n. 26. — Regg. Fortunius I 159 (id. mart.). *Farulli Istoria p. 237. J. 6851. JL. 10015.*

Fortunius I 159 narrat insuper, Hadrianum IV generalem privilegiorum locorumque omnium confirmationem innovasse sub „Dat. Lat. 5 kal. feb. a. 2“. Sed Fortunium more solito res confudisse manifestum est. Nam hae sunt notae chronologicae Anastasii IV privilegii a. 1154 (supra n. 21).

26 *Roma S. Pietro (1155) mart. 15*

Hadrianus IV monachis mon. s. Silvestri de Monte Suavi: mandat, quatenus priori Camaldulen., cui Eugenius *(n. 18)* monasterium ipsum commiserat, in omnibus secundum consuetudinem Camaldulen. humiliter oboediant; quodsi infra unius mensis spatium noluerint adimplere, ex tunc vinculo anathematis sint innodati. — Praedecessor noster. Dat. Rom. ap. s. Petrum id. mart.

B s. XIV. C f. 228 Exc. — Edd. Mittarelli III App. c. 494 n. 319 ex B = Migne CLXXXVIII 1398 n. 27. — Regg. Fortunius I 160 (id. maii). *J. 6852. JL. 10017.*

v. Spoleto, Mon. s. Silvestri de Monte Subasio. — Fortunius laudat praeterea duo privilegia Hadriani IV, alterum II 84 cum his notis chronologicis „Dat. 7 kal. dec. a. 1“ (i. e. 1155 nov. 25), quod tamen ad monasterium s. Apollinaris in Classe spectare videtur (v. Ravenna, Mon. s. Apollinaris in Classe), alterum I 160 circa oblationem ecclesiae s. Blasii Valliallae „Dat. Viterbii 10 kal. aug.“. Sed hae sunt notae chronologicae privilegii Alexandri IV a. 1258 iul. 23 Potthast Reg. 17352.

27 *Laterano 1157 iun. 15*

Hadrianus IV Rodulfo priori etc.: confirmat donationem mon. de Pratallia ab Ieronimo ep. Aretino factam, statuens, ut ordo Camaldulen. ibidem perpetuo observetur; confirmat mon. Pratalien. possessiones et iura. — Quotiens illud a. Ego Adrianus etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 17 kal. iul., ind. 5, inc. d. a. 1157, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 3.

B s. XIII. C f. 212 Exc. [I p. 934 n. 35 Exc. L]. — Edd. Mittarelli III App. c. 496 n. 321 ex B = Migne CLXXXVIII 1521 n. 140. — Regg. Fortunius I 160. J. 6987. JL. 10298.

cf. Mon. s. Mariae de Pratalia n. 1 (supra p. 171).

28 *Laterano (1158) nov. 24*

Hadrianus IV G(regorio) priori et universo capitulo Camaldulen.: monet priorem, ut fratribus suis se mansuetum patrem atque tractabilem exhibeat et negotia monasterii iuxta consilium fratrum disponere studeat et tractare; monachos autem, ut priori tamquam proprio pastori et rectori animarum debitam in omnibus subiectionem atque oboedientiam impendant. — Monasterium vestrum. Dat. Lat. 8 kal. dec.

A. [C f. 225' Exc. (Dat. Lat. 7 kal. dec. pont. a. . .). *I p. 153 n. 1 Exc.]. — Edd. Mittarelli III 350 ex A = Migne CLXXXVIII 1576 n. 195. — Regg. Fortunius I 159* (7 kal. sept.). *J. 7055. JL. 10432.*

29 *Anagni (1160) mai. 20*

Alexander III Gregorio et universis fratribus Camaldulen.: inhibet, ne aliqua laicalis persona patronatus seu alia occasione electionibus abbatum vel priorum Camaldulen. semet ulla ingerat ratione, et concedit liberam facultatem canonicas ac liberas electiones celebrandi secundum regulam b. Benedicti et consuetudinem congregationis Camaldulen. — Quae canonicis sanctionibus. Dat. Anagn. 13 kal. iun.

Edd. Mittarelli IV App. c. 1 n. 1 ex tabularii Vangaticien. exemplo a. 1318 (frustra a nobis quaesito) ad a. 1161 = Migne CC 1045 n. 1204. — Regg. Fortunius I 161 (qui ex alio, fortasse Gregorii IX rescripto praebet Dat. Perus. 8 id. dec.*) = Farulli Istoria p. 239. J. 8389 et JL. 12571 ad a. 1160—76.*

Fortunius, quem saepius notas chronologicas confudisse patet, I 161 laudat insuper alterum Alexandri III rescriptum Aretino ep. missum eiusdem tenoris ut n. 45 sub dat. a. 8, quod Gregorio IX attribuendum esse puto. II 84 refert praeterea inter generales confirmationes congregationi concessas Alexandri III privilegium „Dat. Viterbii 11 kal. dec.". Sed est potius Alexandri IV a. 1257 nov. 21 Potthast Reg. 17080. — De Gregorio priore cf. Mittarelli IV 14.

30 *Anagni 1176 mart. 17*

Alexander III priori etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 6)*, Eugenii *(n. 19)*, Anastasii *(n. 21)* et Hadriani *(n. 25)* confirmat privilegia, possessiones et iura. — Officii nostri. Ego Alexander etc. Subscr. 11 card. Dat. Anagn. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 16 kal. april., ind. 8, inc. d. a. 1175, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 17.

B s. XIII. B s. XIV. C f. 212' Exc. D f. 7. [H p. 278. I p. 936 n. 41 Exc. L]. — Edd. Mittarelli IV App. c. 52 n. 37 ex D = Migne CC 1064 n. 1236. — Regg. Fortunius I 162. J. 8425. JL. 12688.

*31 *Tusculanum (1171—81) april. 3*

Alexander III statuit, ut nullus fratrum Camaldulen. pro disciplina vitanda ulterius audeat appellare; quodsi fecerit, nullatenus talis appellatio admittatur. — Dat. Tusculan. 3 non. april.

C f. 225' Exc. — Regg. Fortunius I 161 (Dat. Tusculan. 3 non. april. a. 1). *Privilegia ss. pontif. p. 118 ad a. 1159. Mittarelli III 353 ad a. 1159. Gött. Nachr. 1904 p. 172 n. 21. JL. —.*

Decretum hoc Honorius III confirmavit a. 1224 mai. 15 Potthast Reg. 7253.

*32 *Viterbo (1181) iul. 14*

Alexander III mandat abbati et fratribus s. Mariae de Trivio ad conquestionem prioris Camaldulen., ut oboedientiam, quam eidem priori facere tenebantur de mandato Eugenii *(n. 20)* et Anastasii *(n. 24)*, impendant et regulariter exhibeant. — Dat. Viterbii 2 id. iul.

C f. 231' Exc. — Reg. Gött. Nachr. 1904 p. 176 n. 23 ex C. JL. —.

cf. Sarsina Mon. s. Mariae de Trivio.

*33 *(1159—81)*

Alexander III constituit, quod de saeculo fugientes, qui religionis habitum in monasterio receperunt et inter cetera postmodum confitentur, se tale commisisse delictum, quo ipso actu excommunicationis sententiam incurrerunt,

sine licentia Romani pontificis abbas nec debeat nec possit absolvere, quamvis praesumptionem delinquentium debita valeat animadversione punire.

Laud. in Gregorii IX bulla a. 1227 iun. 12 Potthast Reg. 7934. — Reg. JL. —.

34 *Roma S. Pietro (1181) nov. 24*

Lucius III Placido et universis fratribus Camaldulen.: quia patroni s. Michaelis de burgo (Pisarum) et quidam alii laici occasione patronatus electioni abbatum ord. Camaldulen. semet ingerere non formidant, inhibet, ne aliqua laicalis persona patronatus seu alia occasione electionibus abbatum vel priorum semet ulla ingerat ratione *(ut n. 29).* — Quae canonicis sanctionibus. Dat. Rom. ap. s. Petrum 8 kal. dec.

A. [I p. 153 n. 2 Exc.]. — Regg. Mittarelli IV 106. 121 ad a. 1183. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 678 n. 9423a. JL. 14522.

cf. Pisa, Mon. s. Michaelis in burgo n. 4.

35 *Bologna 1184 iul. 7*

Lucius III Placido priori etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 6)*, Eugenii *(n. 19)*, Anastasii *(n. 21)*, Hadriani *(n. 25)* et Alexandri *(n. 30)* confirmat privilegia, possessiones et iura. — Officii nostri. Ego Lucius etc. Subscr. 10 card. Dat. Bonon. p. m. Hugonis S. R. E. not., non. iul., ind. 2, inc. d. a. 1183, pont. v. d. Lucii pp. III a. 3.

A¹. [C f. 214' Exc. D f. 8. G f. 116'. H p. 280. I p. 62 n. 223 Exc. K f. 8']. — Edd. Mittarelli IV App. c. 116 n. 74 ex A¹ = Cod. dipl. Sard. I 253 n. 112 Exc., = Migne CCI 1263 n. 152. — Regg. Fortunius I 166. Farulli Istoria p. 239. J. 9614. JL. 15062.

**36* *Verona (1184—85) oct. 22*

Lucius III mandat abbati et fratribus s. Savini, quod priori Camaldulen. in omnibus, quae ad ordinis correctionem pertineant, debitam et consuetam oboedientiam impendant. — Dat. Veron. 11 kal. nov.

C f. 224' Exc. — Reg. Gött. Nachr. 1904 p. 184 n. 30 ex C. JL. —.

cf. Pisa, Mon. s. Savini de Montione n. 7.

**37* *(1183—85)*

Lucius III committit Ubaldo archiep. Pisano causam inter Placidum priorem et homines de domo Azzonis super electione hospitalariorum hospitalis domus s. Martini et s. Fridiani Pisarum.

Laud. in Ubaldi archiep. sententia a. 1185 aug. 24 (C f. 181') et in Bonifatii ep. Novarien. sententia a. 1185 iul. 23 (cf. Mittarelli IV 121; Ficker Forschungen zur Reichs- und Rechtsgesch. Italiens IV 202 n. 160). — Reg. JL. —.

cf. Pisa, Mon. s. Martini et s. Fridiani n. 1.

38 *Verona 1186 mart. 15*

Urbanus III Placido priori etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 6)*, Eugenii *(n. 19)*, Anastasii *(n. 21)*, Hadriani *(n. 25)*, Alexandri *(n. 30)* et Lucii *(n. 35)* confirmat privilegia, possessiones et iura. — Piae postulatio. Ego Urbanus etc. Subscr. 13 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., id. mart., ind. 3, inc. d. a. 1185, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

A. [C f. 213 Exc. E p. 91. I p. 63 n. 227 Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 184 n. 31 ex A. — Regg. Fortunius I 166. Farulli Istoria p. 239. Mittarelli IV 116. Kaltenbrunner in Wiener SB. XIV 683 n. 9807a. JL. 15564.

39 *Pisa 1187 dec. 23*

Clemens III priori etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 6)*, Eugenii *(n. 19)*, Anastasii *(n. 21)*, Hadriani *(n. 25)* et Alexandri *(n. 30)* confirmat privilegia, possessiones et iura. — Officii nostri. Ego Clemens etc. Subscr. 8 card. Dat. Pisis p. m. Moysi Lat. can., 10 kal. ian., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A[1]. [C f. 214 Exc. I p. 66 n. 230 Exc. K f. 10]. — Edd. Mittarelli IV App. c. 159 n. 95 ex A[1] = Cod. dipl. Sard. I 260 n. 122 Exc., = Migne CCIV 1275 n. 1. — Regg. Fortunius I 167. Farulli Istoria p. 239. J. 10020. JL. 16095.

**40* *Roma S. Pietro 1191 iun. 29*

Celestinus III mandat, quatenus nullus abbas et prior quemquam ex monachis vel conversis fratrum Camaldulen. amodo sine licentia ipsorum recipiat, sed, si quando ad eos quisquam illorum pervenerit, ipsum ad eundem ordinem paternis commonitionibus benignius remittant. — Dat. Romae 3 kal. iul. [pont. n.] a. 1.

Laud. in Alexandri IV rescripto a. 1256 iun. 13 Potthast Reg. 16429 (ad instar Celestini, Gregorii et Innocentii). — *Regg. Fortunius I 173 (qui notas chronologicas praebet) = Farulli Istoria p. 239. JL. —.*

**41* *Roma S. Pietro 1191 iul. 1*

Celestinus III mandat Aretino et Castellano epp., quod parochianos suos, possessiones et iura Camaldulen. ord. detinentes, ad restitutionem compellant. — Dat. Rom. ap. s. Petrum kal. iul. pont. n. a. 1.

C f. 229 Exc. — Reg. Gött. Nachr. 1904 p. 192 n. 38 ex C. JL. —.

42 *Roma S. Pietro 1191 iul. 1*

Celestinus III priori et fratribus Camaldulen.: confirmat ius parochiale, quod ecclesia s. Margaritae (de Tosina) per 40 annos tenuit inconcusse, donationes quoque seu concessiones, quas patroni vel alii fideles iuste fecerunt, decimas etiam et alia iura. — Cum a nobis. Dat. Romae ap. s. Petrum kal. iul. pont. n. a. 1.

A[2]. [C f. 231 Exc. H p. 210. M n. 12]. — Edd. Mittarelli IV App. c. 183 n. 109 ex autogr. s. Mariae Angelorum = Migne CCVI 885 n. 16. — Regg. Fortunius I 173. J. 10308. JL. 16728.

Inter chartas mon. s. Mariae Angelorum (Firenze Arch. di stato, Spoglio t. 71) autographum, quo Strozzi et Mittarelli usi sunt, frustra quaesivimus; hodie est Pisis (S. Michele in Borgo). Rem confirmavit Gregorius IX a. 1227 iun. 15 Potthast Reg. 7940. — cf. Fiesole, Eccl. s. Margaritae in Tosina n. 1 (supra p. 81).

**43* *Laterano 1192 april. 28*

Celestinus III confirmat priori et fratribus Camaldulen. donationem monasterii Silvaemundae factam a patronis eiusdem cum consensu dioecesani episcopi. — Dat. Lat. 4 kal. mai. pont. n. a. 2.

C f. 230 Exc. — Regg. Fortunius I 173. Gött. Nachr. 1904 p. 196 n. 44 ex C. JL. —.

cf. Mon. s. Salvatoris in Silvamunda n. 3 (supra p. 169).

44 *Roma S. Pietro 1192 iun. 6*

Celestinus III (Martino) priori Camaldulen. et R(ustico) praeposito Senen.: mandat, quatenus accedant ad mon. s. Iocundae de Obaccola et, amotis

monialibus, monachos ord. Camaldulen. instituant. — Dilecto filio S. Dat. Romae ap. s. Petrum 8 id. iun. pont. n. a. 2.

A. [C f. 229 Exc. I p. 153 n. 3 Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 197 n. 45 ex A. — Regg. Mittarelli IV 145. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 692 n. 10383a. JL. 16897.

cf. Lucca, Mon. s. Iucundae de Obacula n. 1.

45 *Roma S. Pietro 1192 iun. 8*

Celestinus III (Amedeo) Aretino ep.: mandat, quatenus ab exactionibus sacerdotum fratrum Camaldulen. omnino desistat et illorum conversos excommunicare vel interdicere de cetero non praesumat. — Retulerunt nobis. Dat. Romae ap. s. Petrum 6 id. iun. pont. n. a. 2.

A. [I p. 153 n. 4 Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 198 n. 46 ex A. — Regg. Fortunius I 173. Mittarelli IV 148. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 692 n. 10385a. JL. 16901.

Littera clausa. — cf. Arezzo, Episc. n. 51.

46 *Laterano 1192 iul. 24*

Celestinus III abbati et fratribus mon. s. Iocundae de Obaccola: confirmat reformationem monasterii de auctoritate mandati sui *(n. 44)* a Camaldulen. priore ac Senen. praeposito provide factam. — Cum in monasterio. Dat. Lat. 9 kal. aug. pont. n. a. 2.

A. [C f. 229 Exc. I p. 153 n. 5 Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 198 n. 47 ex A. — Regg. Fortunius I 175 (18 kal. aug.). *Mittarelli IV 145 ad aug. 24. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 693 n. 10392a. JL. 16918.*

cf. Lucca, Mon. s. Iucundae de Obacula n. 2.

47 *Laterano 1193 april. 11*

Celestinus III ep. et capitulo Lucano et priori Camaldulen.: vetat, ne prior aut fratres Camaldulen. honorem et ius, quod episcopo et canonicis Lucan. in eccl. s. Iocundae competit, quomodolibet auferre praesumant; decernit, ut episcopus et canonici Lucani debitum ius, honorem et consuetudinem, quam Camaldulenses in eodem mon. s. Iocundae et parochia eius hactenus habuerunt, inconcusse teneant.

v. Lucca, Eccl. cathedr. n. 48.

48 *Laterano 1195 mart. 20*

Celestinus III Fulginaten. ep.: mandat, quatenus abbatem s. Silvestri de Ospello ad oboedientiam et reverentiam debitam priori Camaldulen. exhibendam per censuram ecclesiasticam compellat. — Dilectus filius prior. Dat. Lat. 13 kal. april. pont. n. a. 4.

A. [C f. 230' Exc. I p. 153 n. 6 Exc.]. — Edd. Mittarelli IV App. c. 193 n. 119 ex A = Migne CCVI 1076 n. 192. — Regg. Fortunius I 176. PflugkH. Iter p. 332 n. 976. J. 10512. JL. 17204.

Littera clausa. — cf. Spoleto, Mon. s. Silvestri de Monte Subasio.

Nobiles de Rigutino.

(Rovetinum. Rugitinum)

Castrum de Rugitino sive Rovetini iam a. 1096 inter possessiones monasterii s. Florae enumeratur (cf. Pasqui Documenti di Arezzo I 390 n. 285), itemque occurrit in Innocentii II et Alexandri III privilegiis (cf. Mon. ss. Florae et Lucillae n. 1. 4). A. 1129 oct. Iohannes abbas s. Florae concessit Rolandino, Pagani filio, medietatem ex castro de Rovetino (cf. Pasqui l. c. I 444 n. 325). Unde temporibus Celestini III controversia inter monachos s. Florae et Rolandinum de Rigutino orta et in curia Romana ventilata est, cui Celestinus III mandatis suis a. 1196 finem imposuit.

Documenta, quae ad hanc controversiam spectant, iam retulimus supra p. 163 sub „Mon. ss. Florae et Lucillae" n. 6—11.

Monasterium s. Mariae de Agnano.

Fortunius Hist. Camald. II 51 sq. 53 sq. — Agostino Fortunio Cronichetta del Monte San Savino di Toscana (In Firenze 1583). — Strozzi XR f. 113. — Lubin p. 3. — Farulli Istoria cronol. del mon. degli Angioli di Firenze p. 189 sq. — Repetti I 2. 57. — G. Carocci Passeggiate in Toscana in: Arte e storia XXII 3. — G. F. Gamurrini Le origini di Monte San Savino (Arezzo 1894).

Exordia monasterii s. Mariae, s. Pauli et s. Bartholomaei de Agnano, siti in valle Ambrae, propter antiquitatem loci, ut ait Fortunius, investigare quaerendo non licuit. Primum monachorum ord. s. Benedicti, postea Camaldulensium (cf. Paschalis II privilegium pro congregatione Camaldulensium a. 1113 JL. 6357), saec. XIV denuo ad monachos nigros translatum, a Bonifatio IX a. 1403 nov. 5 Camaldulensibus restitutum est (Reg. Lat. lib. I de regularibus a. XIV f. 18; cf. Mittarelli Ann. Camald. VI 227). A Iohanne XXIII cum monasterio s. Mariae Angelorum de Florentia a. 1413 iul. 9 unitum (Reg. Lat. lib. I de regularibus a. IV f. 175; cf. Mittarelli l. c. VI 264), postea ab abbatibus commendatariis rectum, denique a. 1811 suppressum est.

Chartae Agnanenses exstabant olim aliae in tabulario ecclesiae s. Mariae ad Gradus, quod hodie a canonicis ecclesiae cathedralis Aretinae custoditur (cf. supra p. 146), aliae in Camaldulensium archivis, tum penes Camaldulenses in archivo ecclesiae s. Romualdi de Urbe (cf. supra p. 174), tum in archivo monasterii Fontisboni, quod hodie, ut iam diximus (p. 173), in R. archivo Florentino adservatur. Ibi inveniuntur quoque scripturae „Registrum mon. Agnan.", s. XV, Conv. soppr. 11 vol. 123 et „Contratti e memorie di Agnano", s. XVII, ib. voll. 177. 178. Notitias ex tabulario s. Mariae de Agnano Mittarelli vidit inter codices bibliothecae s. Michaelis de Muriano cod. 1082 (cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 365).

A = Orig. Arezzo Arch. capitolare.
A[1] = Orig. Firenze Arch. di stato (Camaldoli).
A[2] = Orig. Roma Arch. di S. Romualdo, quod periit.
H = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XV t. 128; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 2 sq.
I = (Ed. Baroncini) Summaria archivi Camaldulen. a. 1698 vol. II, s. XVII ex., Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 39 vol. 295; cf. supra p. 175.

1 *Laterano 1154 ian. 13*

Anastasius IV Saxoni abbati etc.: suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit sepulturam liberam. — Piae postulatio. Ego Anastasius etc. Subscr. 14 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., id. ian., ind. 2, inc. d. a. 1153, pont. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

A. [H f. 327 Exc.]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 469 n. 304 ex A = Migne CLXXXVIII 1022 n. 33. — Regg. Fortunius Hist. Camald. II 53. Fortunius Cronichetta p. 10. Farulli Istoria p. 191. Dragoni Monumenti p. 13. (De Giudici) Lettere p. 90. J. 6764. JL. 9816.

**2* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

**3* *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

Fortunius II 53 hoc Lucii III privilegium memorat, sed ei notas chronologicas ex Celestini III privilegio (n. 5) sumptas attribuit.

4 *Pisa 1187 dec. 16*

Gregorius VIII Saxoni abbati et conventui: confirmat ecclesiam s. Christinae de Clano, a b. m. Hel(iotto) quondam Aretino ep. concessam. — Iustis petentium desideriis. Dat. Pisis 17 kal. ian. ind. 6.

[A[2]*]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 158 n. 94 ex A*[2] *= Migne CCII 1564 n. 27. — Regg. J. 10018. JL. 16094.*

5 *Laterano 1194 mart. 26*

Celestinus III Gregorio abbati etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 2)* et Lucii *(n. 3)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Quotiens a nobis. Ego Celestinus etc. Subscr. 22 card. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 7 kal. april., ind. 12, inc. d. a. 1194, pont. v. d. Celestini pp. III a. 3.

A[1]*. [I p. 939 n. 47 Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 200 n. 49 ex A*[1]*. — Regg. Fortunius Hist. Camald. II 53 ut bullam Lucii III (cf. n. 3). Dragoni Monumenti p. 13. Mittarelli Ann. Camald. IV 150. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 693 n. 10460a. JL. 17081.*

Monasterium s. Petri de Rota.

(Abbazia a Ruoti)

Originem huius monasterii, quod aedificatum fuisse traditur a potentissima Ubertinorum familia ex comitibus Titignani (cf. Mittarelli Ann. Camald. III 41), ignoramus. Unitum ei erat monasterium s. Mariae de Paterno prope Foianum in territorio Aretino. Circiter a. 1100 a fratribus Camaldulensibus occupatum, enumeratur inter eorum monasteria in Paschalis II privilegio a. 1113 JL. 6357 et inter maximas congregationis abbatias semper recensebatur. Postea episcopis Montis Politiani, quorum dioecesi a. 1561 institutae tunc addictum est, in commendam cessit (cf. Lubin p. 349; Repetti I 25).

Chartas quasdam ad hoc monasterium spectantes vulgavit Mittarelli tum ex archivo Fontisboni tum ex tabulario monasterii Rosae Senarum. Farulli Istoria cronol. del mon. degli Angioli di Firenze p. 204 laudat insuper Librum A, a. 1491 compositum, sive „Libro de' recordi della badia", tunc penes episcopum Montis Politiani; sed in archivo episcopali Montepulcianensi frustra quaesivimus. Quaedam eius chartae etiam in R. archivo Florentino (Strozziane-Uguccioni) custodiuntur, aliae in R. archivo Senensi (S. Mustiola di Siena).

Unum Hadriani IV mandatum ex Wibaldi abbatis Stabulensis codice epistolari sumpsimus.

1 *Roma S. Pietro (1155) mart. 19*

Hadrianus IV (Wibaldo) Stabulen. abbati: mandat, quatenus apud Fridericum Romanorum regem efficiat, ut fratres Camaldulen. in monasteriis Berardingorum et s. Petri de Rota ab his, qui sunt in exercitu, non possint sustinere iacturam, sed potius plenariam ab ipso rege valeant iustitiam obtinere.

v. Mon. s. Salvatoris Berardingorum n. 1.

Monasterium s. Salvatoris Berardingorum.

(Abbazia della Berardenga in Fontebuona)

Conditum est a. 867 m. feb. a Winigiso comite Senensi eiusque uxore Richilda „in loco Campi, ubi dicitur Fonte bona, super fluvio Cogia, pago Senense" (edd. Muratori Antiq. V 513; Mittarelli Ann. Camald. I App. c. 20 n. 6) sub titulo s. Salvatoris et s. Alexandri atque Ittae abbatissae, eorum filiae, et monialibus ex ordine s. Benedicti commissum. Sed harum religione lapsa, a. 1003 Rainerius et Berardus monasterium monachis ord. s. Benedicti tradiderunt (cf. Mittarelli l. c. I 191). Circiter a. 1098 idem monasterium, quod etiam Berardingorum sive de Berardinga nominabatur, religionem Camaldulensium amplexatum esse, Mittarelli (l. c. III 76) affirmat. Sed in privilegiis congregationis Camaldulensis non occurrit ante a. 1111; invenimus enim memoratum ab Heinrico V a. 1111 Stumpf Reg. 3055 (mon. s. Salvatoris de

terra Berardinga) et a Paschale II a. 1113 JL. 6357 (mon. s. Salvatoris Berardingorum). Saec. XIV ex. abbatibus commendatariis concessum, a. 1810 supprimitur (cf. Lubin p. 48; Gigli Diario Sanese [1] II 401 sq.; [2] II 476 sq.; Repetti I 6; G. Carocci Passeggiate in Toscana in: Arte e storia XXII 3).

Chartae huius monasterii exstabant saec. XVIII penes nobilissimam Senensem familiam Ugurgieram (cf. Index instrumentorum abbatiae ss. Salvatoris Berardingorum, cod. 1083 olim bibliothecae s. Michaelis de Muriano; cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venet. p. 366). Maximi pretii haud dubie est codex inscriptus „Chartularium Fontisboni", mb. s. XIII, quem Ughelli penes nobilem virum Belisarium Bulgarinum vidit ([1] VII 1416; [2] III 536); temporibus Mittarelli Marius canonicus Ugurgieri eum possedit, postea comes Bighi Borghesi; hodie autem est Senis in bibliotheca civitatis [*C*]. Chartas ad monasterium Berardingorum spectantes invenies quoque in codice vulgo delle Coppe, s. XIII sq., qui custoditus olim in bibliotheca oppidi Montepulciano, hodie est in R. archivo Senensi. Urbani III privilegium (n. 3) Mittarelli vulgavit ex ipso autographo in codice archivi s. Michaelis de Muriano; hic codex, antiquissimas chartas continens, olim Bonifatii Rangoni marchionis Mutinensis, exstat Parisiis in bibliotheca reipublicae (cf. supra p. 174).

A = Orig. Paris Bibl. nat. Nouv. Acquis. 2573 f. 45.
C = Chartularium Fontisboni, mb. s. XIII in., Siena Bibl. comunale L II 17. Eius apographum s. XVIII ib. B VI 21; cf. Bethmann in Archiv XII 756.
D = Diversorum pontificum bullae, privilegia etc., s. XVI—XVII, cod. Vat. lat. 6420 p. I; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 16.
E = Angeli Massarelli Miscellanea vol. I, s. XVI, San Severino Bibl. comunale; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 505 sq.

1 *Roma S. Pietro (1155) mart. 19*

Hadrianus IV (Wibaldo) Stabulen. abbati: mandat, quatenus apud Fridericum Romanorum regem efficiat, ut fratres Camaldulen. in monasteriis Berardingorum et s. Petri de Rota ab his, qui sunt in exercitu, non possint sustinere iacturam, sed potius plenariam ab ipso rege valeant iustitiam obtinere. — Licet omnium ecclesiarum. Dat. Romae ap. s. Petrum 14 kal. april.

Wibaldi abb. cod. epistolaris. — Edd. Martène et Durand Vet. scr. coll. II 589 ad a. 1157 = Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 478 n. 309 (cf. III 344) = Migne CLXXXVIII 1400 n. 29. Jaffé Bibl. rer. Germ. I 572 n. 437. — Regg. J. 6854. JL. 10021.

**2* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

3 *Verona 1186 mart. 15*

Urbanus III Guilielmo abbati etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 2)* suscipit mon. s. Salvatoris Berardingorum sub apost. protectione, statuens, ut ordo monasticus secundum b. Benedicti regulam et ordinem Camaldulensium ibi perpetuo observetur, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit facultatem clericos et laicos e saeculo fugientes recipiendi, sacer-

dotes in parochialibus suis ecclesiis eligendi et episcopo praesentandi, ius tempore generalis interdicti divina officia celebrandi et sepulturam liberam. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Urbanus etc. Subscr. 13 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., id. mart., ind. 3, inc. d. a. 1185, pont. v. Urbani pp. III a. 1.

A. [D f. 23. E f. 69' Exc.]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 141 n. 85 ex A = Migne CCII 1375 n. 26. — Regg. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venet. p. 994. J. 9807. JL. 15563.

Monasterium s. Quirici de Rosis sive de Foiano.

A. 1086 m. feb. Germana filia qd. Pezitti, Gisla filia qd. Rainerii, Adalasia filia qd. Pagani et Heinricus filius qd. Guinildi offerunt ecclesiae s. Salvatoris in Campo amabili (Camaldoli) ecclesiam dedicatam in honore s. Quirici in loco q. d. le Rose (ed. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 79 n. 55). Locus ipse Foianum iam in Alexandri II privilegio a. 1072 JL. 4707 inter possessiones eremi Camaldulensis enumeratur. Camaldulenses ibi monasterium instituerunt, quod sub nomine s. Quirici de Rosis sive de Foiano sive de Nasciano in eorum privilegiis inde a Paschale II recensetur. Suppressum est a. 1809 (cf. Repetti I 190). De loco Foiano cf. quoque Lor. Cantini Lettere a diversi illustri soggetti sopra alcune terre e castella di Toscana (Firenze 1808) p. 205 sq.

Unicum Eugenii III privilegium ex Camaldulensium archivo sumpsimus (cf. supra p. 174).

1 *Ferentino 1151 mart. 30*

Eugenius III Antonio priori etc.: suscipit mon. s. Quirici de Rosis sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Quotiens illud a. Ego Eugenius etc. Subscr. 12 card. Dat. Ferent. p. m. Mariniani S. R. E. scriptoris, 3 kal. april., ind. 14, inc. d. a. 1151, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 7.

A. [C f. 210' Exc. I p. 932 n. 33 Exc.]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 454 n. 294 ex A = Migne CLXXX 1466 n. 440. — Regg. Fortunius Hist. Camald. I 158. Farulli Istoria cronol. del mon. degli Angioli di Firenze p. 236. J. 6574. JL. 9465.

Monasterium s. Mariae de Farneta.

Reginaldo Sellari Dissertazione sopra l' antica abbazia di Farneta nel Cortonese (cf. Moreni Bibl. II 331). — Lubin p. 128 (ubi false Perusinae dioec. attribuitur). 130. — Gigli Diario Sanese [1] II 704; [2] II 833. — A. Fr. Gori Symbol. litter. dec. I t. VIII (1751) 106 sq. — F. A. Alticozzi Risposta apologetica al libro „Dell' antico dominio del vescovo d' Arezzo sopra Cortona" I—II (Livorno 1763—65). — Repetti I 181 (qui tamen in dioec. Clusinam collocat). — Antonio Baglioni Città della Pieve illustrata (Montefiascone 1845) p. 320 sq.

De origine huius monasterii nihil scimus et perpauca de eius fortuna, quamquam olim opibus et fama florebat eiusque abbas inter maximos et

potentissimos Italiae abbates recensebatur. Multas enim ecclesias in potestate habuit (cf. Librum censuum ecclesiarum subiectarum abbatiae Farnetanae ap. Lancellotti Hist. Olivet. p. 241 sq.) atque etiam in civitate Perusina (cf. Gregorii IX privilegium Potthast Reg. 10683) et in ipsa urbe Roma ecclesiam s. Salvatoris in Unda et ecclesiam s. Caesarei in regione Arenulae (cf. n. 7). Monasterium de Farneta situm fuit in comitatu Clusino, in territorio Cortonensi, et usque ad a. 1325 Aretinae, dein Cortonensi dioecesi addictum. Chartarum antiquissima, licet a falsario depravata, est Heinrici II privilegium a. 1014 (Mon. Germ. Dipl. III 715 n. 288) Martino abbati (quem a. 1036 in Benedicti IX synodo subscribentem invenimus) concessum, in quo legimus, monasterium ab Urso, Grifone et Gignello de Ronzano sive Rantiano conditum fuisse. Habuit quoque a summis pontificibus bullas, sed Innocentii II (n. 1), Alexandri III (n. 5) et Gregorii IX a. 1238 dec. 22 (ed. Alticozzi I 82 n. 8) privilegia a falsario inepte adulterata sunt. Monasterium ab initiis rexerunt monachi ord. s. Benedicti, postea abbates commendatarii; Iulius II a. 1512 Olivetanis commisit (cf. Lancellotti Hist. Olivet. p. 238 sq.), Leopoldus I magnus dux Etruriae suppressit eiusque bona canonicis ecclesiae cathedralis Cortonensis contulit.

Heinrici II diploma adservatur in archivo civitatis Aretinae eiusque exempla inveniuntur in bibliotheca Cortonensi et in tabulario canonicorum ecclesiae cathedralis eiusdem civitatis. Sed privilegia pontificia frustra ibi quaesivimus. Ea aliaque instrumenta ad monasterium de Farneta spectantia possedit olim Reginaldus canonicus Sellari (cf. Gori Symbol. litter. dec. I t. VIII (1751) 17 sq. 66 sq. 181 sq.; Moreni Bibl. II 331; Passerini in Rivista delle biblioteche V 147). Ex hoc codice diplomatico Sellarensi vulgavit quaedam Alticozzi et auctor libri inscripti „Notti Coritane" (cf. Passerini l. c. et G. Mancini I manoscritti della libreria di Cortona p. 190). Clementis III privilegium genuinum ex regestis Vaticanis (cf. Gött. Nachr. 1902 p. 497) sumpsimus; Gregorii IX bullam Alticozzi invenit penes Passerini (p. 56).

C = Reginaldi can. Sellari Codex diplomaticus Cortonensis, frustra a nobis quaesitus.
D = Notti Coritane vol. I—IV, s. XVIII, Cortona Bibl. comunale Ms. 433—46.

†*1* *(1130—43)*

Innocentius II Martino abbati etc.: concedit monasterio b. Mariae in Farneta privilegium. — Desiderium quod ad. Ego Innocentius etc.

[C =] D IV p. 206. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 153 n. 7 ex D. — Regg. Alticozzi I 8. Passerini l. c. p. 147. JL. —.

Spurium, sed auxilio privilegiorum certe genuinorum confectum. Prior enim pars repetit tenorem antiquioris privilegii pontificii, fortasse saec. XI (cf. formulam Diurni n. CI ed. Sickel p. 133); ex alterius partis textu verae formulae privilegii saec. XII satis apparent.

**2* *(1144—45)*

Lucius II concedit privilegium.

Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

*3 *(1146 oct. 29?)*

Eugenius III concedit privilegium.

Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

Notas chronologicas praebet Repetti I 182, sed unde hauserit nescimus.

*4 *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit privilegium.

Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

†5 *Tusculanum (1180—81)*

Alexander III Iohanni abbati etc.: concedit privilegium. — Quae ad religiosorum. Dat. Tusculani pont. a. 22.

[C =] D I p. 67. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 173 n. 22 ex D. — Reg. JL. —.

Spurium (cf. n. 1), ex genuina Alexandri III bulla, a Clemente III laudata (n. 7), confectum.

*6 *(1159—81)*

Alexander III profert sententiam in causa inter monachos de Farneta et R. abbatem s. Petri de Perusio super monasterio s. Archangeli iuxta lacum Perusinum sito Aiole prope montem Marzolanum.

Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

Locus *La Badia* in regione *S. Arcangelo* ad pedes montis *Marzolana*, ad meridiem lacus Perusini, servat adhuc monasterii s. Archangeli memoriam.

7 *Laterano 1188 mai. 20*

Clemens III Iohanni abbati etc.: ad exemplar Lucii II *(n. 2)*, Eugenii *(n. 3)*, Hadriani *(n. 4)* et Alexandri *(n. 5)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura et sententiam ab Alexandro *(n. 6)* prolatam. — Quotiens a nobis. Dat. Lat. p. m. Moisi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, 13 kal. iun., ind. 6, inc. d. a. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

Insert. bullae Bonifatii IX a. 1397 iul. 25 (Roma Arch. Vat. Reg. Lat. t. 47: De regularibus etc. a. VIII f. 202). — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 543 n. 27. — Reg. JL. —.

Cappelletti XVII 567 laudat insuper ad a. 1191 Clementis III privilegium pro monasterio de Farneta; sed est potius Celestini III bulla a. 1191 episcopo Clusino concessa JL. 16778 (cf. Repetti I 722).

Eremus b. Iohannis de Valle magna.

Perpauca scimus de hac Camaldulensium eremo, sita in territorio Cortonensi (non in dioec. Faesulana, ut fabulatur v. Pflugk-Harttung). Abbatia sive eremus de Fleri (cf. Lubin p. 402) saepius occurrit in privilegiis Camaldulensibus (cf. Paschalis II bullam a. 1113 JL. 6357).

Eugenii III privilegium, cuius autographum exstat inter chartas Camaldulenses in R. archivo Florentino, legebatur quoque in codice inscripto „Libro degli antichi documenti dell' eremo di S. Giovanni de' Fieri, ora detto di S. Egidio di Cortona“ p. 14 (cf. Alticozzi Risposta apologetica al libro

„Dell' antico dominio“ etc. I 7), a nobis frustra quaesito. Quaedam huius eremi de Fleri chartae hodie in bibliotheca Cortonensi custodiuntur.

De codd. cf. Camaldoli (supra p. 174).

1 *Ferentino 1151 mart. 30*

Eugenius III Clementi priori etc.: suscipit eremum eccl. b. Iohannis de Valle magna sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, inter quas abbatiam de Fleri. — Quoniam sine verae. Ego Eugenius etc. Subscr. 11 card. Dat. Ferentini p. m. Mariniani S. R. E. scriptoris, 3 kal. april., ind. 14, inc. d. a. 1151, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 7.

A. [G f. 98'. I p. 932 n. 32 Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta III 101 n. 100 ex A. — Regg. Fortunius Hist. Camald. I 158. Farulli Istoria cronol. del mon. degli Angioli di Firenze p. 237. Mittarelli Ann. Camald. III 156. 320 ex I. Alticozzi Risposta I 7. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 663 n. 6574a. JL. 9468.

Montepulciano.

(Mons Politianus. Castrum Montis Puliciani)

Franc. Minati Montepulciano illustrato, ms. s. XVII (cf. Moreni Bibl. II 80). — Spinello del capitano Marcello Benci Storia della città di Monte Pulciano [1] (In Fiorenza 1641); [2] (In Fiorenza 1646); [3] (Montepulciano 1895). — Ughelli [1] I 1074 sq.; [2] I 1002 sq. — (Guglielmo Bartoli) Istoria di S. Agnese di Montepulciano con delle memorie della medesima città (In Siena 1779). — Lor. Cantini Lettere a diversi illustri soggetti sopra alcune terre e castella di Toscana (Firenze 1808) p. 245 sq. — A. Parigi Notizie del cardinale Roberto Nobili, degli altri illustri Poliziani e della città di Montepulciano (Montepulciano 1836). — Repetti III 464 sq. — Cappelletti XVIII 299 sq.

Ecclesia s. Mariae.

Ecclesia baptismalis s. Mariae in castro Politiano occurrit iam in iudicato Ambrosii magistri domus Liutprandi regis Langobardorum a. 714 (cf. Bethmann in N. Archiv III 245 n. 48). Ecclesiam de Montepulciano a Hieronymo ep. Aretino Nigro praeposito ecclesiae s. Mustiolae Clusinae concessam esse, ex Hadriani IV privilegio a. 1159 mai. 12 (ed. Gött. Nachr. 1901 p. 217 n. 4) comperimus. S. Mariae ecclesia collegiata, saec. XIII ab archipresbytero recta, a. 1478 mai. 23 a Sixto IV ex iurisdictione Aretini episcopi exempta et apostolicae sedi immediate subiecta, a. 1561 a Pio IV in ecclesiam cathedralem sub proprio episcopo erigitur, cuius dioecesis partim ex Aretino, partim ex Clusino episcopatibus constituitur.

Celestini III rescriptum, quod sequitur, in tabulario canonicorum ecclesiae cathedralis Aretinae adservatur. Adnotare quoque iuvat, etiamtum saec. XVIII penes Dominicum Neri Montepulcianensem duas bullas plumbeas Sergii et Zachariae adservatas esse; cf. Novelle letterarie XVIII (In Firenze 1757) 777.

Neque archivum episcopatus neque archivum canonicorum antiquas continet chartas, una Hadriani IV bulla pro ecclesia s. Mustiolae Clusina excepta. Chartae civitatis adservantur in R. archivo Florentino (Comunità

di Montepulciano, Spoglio t. 2); liber instrumentorum saec. XIV sq., vulgo Libro delle Coppe, in R. archivo Senensi.

De codd. cf. Arezzo, Episc. (supra p. 146).

*1 *(1191)*

Celestinus III concedit indulgentiam super fabrica ecclesiae, quam Theobaldus ep. Clusinus in castro Montis Pulciani fundavit.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Laterano 1192 feb. 19*

Celestinus III Theobaldo Clusino ep.: confirmat quod secundum tenorem indulgentiae suae super fabrica ecclesiae in castro Montis Pulciani *(n. 1)* egit. — Cum a nobis. Dat. Lat. 11 kal. mart. pont. n. a. 1.

A. — Edd. Falconcini Cron. epp. Aret. II f. 160. PflugkH. Acta III 383 n. 445 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 325 n. 933. JL. 16822.

Monasterium s. Mariae in Sicille.

(Cicille)

Monasterium hoc, originis incertae, situm fuit haud longe ab oppido Petrojo (cf. Repetti I 193). Coluerunt primum monachi ex ordine s. Benedicti, postea Camaldulenses (cf. Mittarelli Ann. Camald. IV 93), inde ab a. 1443 Olivetani ex s. Benedicti monasterio Senensi (cf. Lancellotti Hist. Olivet. p. 115), qui ibi manserunt usque ad suppressionem a. 1810. Olim Aretinae, inde ab a. 1462 Pientinae dioecesi addictum fuit (cf. Gigli Diario Sanese [1] II 700; [2] II 829).

Alexandri III privilegium autographum (n. 1) Gigli, Mittarelli et Paolozzi in Olivetanorum archivo monasterii s. Benedicti prope Senas (lit. C n. 1), vulgo Monastero di Monte Oliveto fuori della porta de Tufi di Siena, invenerunt; ubi hodie sit ignoramus.

C = Spoglio di strumenti vol. XV, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale B VI 15; cf. PflugkH. Iter p. 152.

1 *Tusculanum 1180 nov. 11*

Alexander III Peponi procuratori etc.: suscipit mon. s. Mariae de Cicille sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimas, et concedit ius recipiendi clericos vel laicos e saeculo fugientes, facultatem tempore interdicti generalis divina officia celebrandi, sepulturam liberam et ius eligendi procuratorem secundum b. Benedicti regulam. — Piae postulatio. Ego Alexander etc. Subscr. 10 card. Dat. Tusculan. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 3 id. nov., ind. 14, inc. d. a. 1180, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 22.

C f. 299'. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 95 n. 60 ex autogr. L. A. Paolozzi in Novelle letterarie XXV (In Firenze 1764) 473 ex autogr. — Regg. Lancellotti Hist. Olivet. p. 115 (dat. Tybure a. 1180). *Gigli Diario Sanese [1] II 701; [2] II 829. J. 8809. JL. 13697.*

Ecclesia s. Agathae in Asciano.

Ecclesia baptismalis olim s. Hippolyti in Scisiano sive Scisciano, postea s. Agathae in Asciano, inter plebes legitur, de quibus Aretini et Senenses episcopi inde a saec. VII inter se contenderunt. A. 1542 ecclesia s. Agathae in Asciano in collegiatam erigitur (cf. Gigli Diario Sanese [1] II 629. 702; [2] II 746. 832; Manni Osservazioni istor. XXVIII 49 sq.; Repetti I 151 sq.).

Unum Alexandri III privilegium custoditur penes praepositum ecclesiae s. Agathae; cf. Bullet. Senese VI (1899) 64.

A = Orig. Asciano Arch. della Prepositura.
C = Diplomata, s. XVIII, Siena Bibl. comunale A III 18; cf. PflugkH. Iter p. 151.
D = I. D. Coleti Emendationes et additamenta ad Ughelli Italiam sacram, s. XVIII, Venezia Bibl. Marc. cl. IX c. 136; cf. infra p. 199.
E = B. Falconcini Cronicon episcopale Aretinum vol. II, s. XVIII, Volterra Bibl. Guarnacci cod. 88 (5434); cf. supra p. 144.

1 *Laterano 1178 april. 22*

Alexander III Rodulfo plebano etc.: suscipit plebem s. Agathae sub apost. protectione, confirmat ecclesias et possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit sepulturam parochianorum et ordinationes ecclesiarum et decimas plebanatus. — Effectum iusta postulantibus. Ego Alexander etc. Subscr. 10 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 10 kal. mai., ind. 11, inc. d. a. 1178, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 19.

A. [C p. 196. D f. 54. E p. 147]. — Ed. Gött. Nachr. 1908 ex A. — Regg. Gigli Diario Sanese [1] II 703. 704; [2] II 832. 834. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 675 n. 8583a ex D. JL. 13053.

Monasterium s. Mariae de Rofeno.

(Rufenum. Rafena. Rofena)

Monasterium s. Mariae et ss. Iacobi et Christophori de Rufeno sive de Rafena, situm in agro Senensi, haud longe ab oppido Asciano, obscurae originis, inter ecclesias sedi apostolicae tributarias in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 63) recensetur:

„Ecclesia sanctae Mariae de Rufeno I masmutinum."

Sed in privilegiis Innocentii II (n. 1) et Hadriani IV (n. 2) huius census nulla fit mentio. Monasterium s. Mariae Rofenense a. 1375 transiit ad Olivetanos (cf. Lancellotti Hist. Olivet. p. 31; Gigli Diario Sanese [1] II 703; [2] II 833), qui coluerunt usque ad suppressionem a. 1780 (cf. Repetti I 190).

Chartae eius in tabulario monasterii Montis Oliveti, hodie in R. archivo Senensi, inveniuntur; cf. Bullett. Senese VI (1899) 60. Privilegium, a Lancellotto p. 31 Conrado II imp. adscriptum, desideratur.

A = Orig. Siena Arch. di stato (Montoliveto).
B = Cop. ib.

1 *Laterano 1140 mart. 9*

Innocentius II Alberto abbati etc.: confirmat monasterio b. Mariae et s. Christophori de Rofena possessiones propriis expressas nominibus. — Inter illa quae. Ego Innocentius etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 7 id. mart., ind. 3, inc. d. a. 1139, pont. v. d. Innocentii II pp. a. 11.

A. [B s. XVII]. — Ed. PflugkH. Acta II 308 n. 347 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 227 n. 348. Lisini in Bull. Senese XIV 190 ad a. 1138 mart. 10. JL. 8086.

2 *Laterano 1157 mart. 28*

Hadrianus IV Hugoni abbati etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 1)* suscipit mon. de Rafena sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Iustis religiosorum desideriis. Ego Adrianus etc. Subscr. 6 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 5 kal. april., ind. 5, inc. d. a. 1157, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 3.

A. — Ed. PflugkH. Acta III 179 n. 168 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 257 n. 526. Lisini in Bull. Senese XIV 200. JL. 10267.

SIENA

(Senae. Sena)

Augustini Patritii De Senarum urbis antiquitate, ms. s. XV ex., Siena Bibl. comunale A VI 3; B III 4; C I 9; K VI 101 (cf. Moreni Bibl. II 160). — Aug. Patritii Historiarum Senensium libri, ms. s. XV ex., cod. Vat. lat. 5297. — Francisci Patritii De origine et antiquitate urbis Senae, ms. s. XV ex., Siena Bibl. comunale A VI 3; A VI 10; B III 3 (cf. Moreni Bibl. II 161). — Sigismundi Titii Historiae Senenses, ms. s. XVI in., Roma Bibl. Chigi G I 31—40; Siena Bibl. comunale B III 6—16; Firenze Bibl. naz. II v 140, olim Magliab. XXV 671—81 (cf. Moreni Bibl. II 394; Paolo Piccolomini La vita e l' opera di Sigismondo Tizio. Siena 1903). — Bartolomeo Benvoglienti De urbis Senae origine et incremento opusculum [1] (Senis 1506); [2] Trattato de l' origine et accrescimento de la città di Siena (In Roma 1561); [3] (1571). — L. Ant. Mainero De origine, antiquitate et progressu civitatis Senarum (1535). — Orlando Malavolti Historia de' fatti e guerre de' Sanesi, cosi esterne come civili [1] (In Siena 1574); [2] (In Venetia 1599). — (Caesar Orlandius) De urbis Senae eiusque episcopatus antiquitate (Senis 1575). — Theophilus Gallacini Chronologia episcoporum Senarum, ms. s. XVI ex., Siena Bibl. comunale A VIII 56. — Marcantonio Bellarmati Storia di Siena dalla sua origine a tutto il secolo XV, ms. s. XVI olim in bibl. s. Michaelis de Muriano Venetiarum cod. 263 (cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venet. p. 117; Moreni Bibl. I 102; De Angelis p. 78; ed. Gius. Porri in Miscell. stor. Senese. Siena 1844). — P. Filippo Buondelmonti Cronica de' vescovi di Siena, ms. (cf. Pecci Storia del vescovado p. 85). — Giulio Mancini Ragguaglio delle cose di Siena, ms. s. XVII in., cod. Vat. Barb. 4315 (XLVIII 83) et Siena Bibl. comunale C IV 18 (cf. Moreni Bibl. II 17). — Giugurta Tommasi Dell' historie di Siena (In Venetia 1625). — Ughelli [1] III 615 sq. VII 1416 sq.; [2] III 523 sq. — Isidoro Ugurgieri Azzolini Le pompe Sanesi ò vero relazioni delli huomini e donne illustri di Siena e suo stato I. II (In Pistoia 1649; vol. III exstat penes Mengozzi Senensem). — I. Ugurgieri Azzolini Vite de' santi e beati Senesi sive Fasti Senesi, ms. s. XVII, Siena Bibl. comunale A IV 22—26 (cf. Moreni Bibl. II 455). — Uberto Benvoglienti Dissertazioni storiche e di varia erudizione per illustrare la storia di Siena e del suo contado vol. I—XXX, ms. s. XVII ex., Siena Bibl. comunale C V 7 sqq. (cf. L. Grottanelli Un collaboratore di L. A. Muratori: Uberto Benvoglienti in: Rassegna nazionale IV (1885). — U. Benvoglienti Ricerche sopra il vescovado e la diocesi di Siena in cod. C III 14 f. 17 sq. Siena Bibl. comunale. — Gio. Batt. Bartali Diario Senese [1] (Siena 1697); [2] (1722). — Girolamo Gigli La città diletta di Maria ovvero notizie istoriche appartenenti all' antica denominazione, che ha Siena di città della vergine (In Roma 1716). — Franc. Masetti (P. Greg. Farulli) Notizie istoriche dell' antica e nobile città di Siena in Toscana (In Lucca 1722). — (Gir. Gigli) Diario Sanese (In Siena 1722). — Gir. Gigli Diario Sanese I. II [1] (In Lucca 1723); [2] (Siena 1854). — Fr. Orlendi Orbis sacer et profanus II, 2 p. 1375 sq. — Gio. Ant. Pecci Dissertazione

istorica sopra l' origine del vescovado Sanese (In Siena 1746). — G. A. Pecci Storia del vescovado della città di Siena (In Lucca 1748). — G. A. Pecci Annotazioni alla storia cronologica de' vescovi e arcivescovi della città di Siena (1750). — G. A. Pecci Memorie storiche di tutte le città, terre e castelli dello stato Sanese vol. I—VI, ms. olim penes abbatem Martinelli (cf. Moreni Bibl. II 168). — Cesare Scali Dizionario istorico-geografico-politico-economico-cronologico delle cose di Siena, ms. s. XVIII (cf. Moreni Bibl. II 322). — Giovacchino Faluschi Breve relazione delle cose notabili della città di Siena [1] (In Siena 1784); [2] (Siena 1815). — Giorgio Santi Viaggio primo per la Toscana (Pisa 1795); Viaggio secondo e terzo per le due provincie Senesi (Pisa 1798—1806). — F. Brunetti Cod. dipl. Toscano I 231 sq. — Ettore Romagnoli Cenni storico-artistici di Siena e de' suoi suburbi [1] (Siena 1836); [2] (1840); [3] (1852). — Repetti V 295 sq. — Siena e il suo territorio (Siena 1862). — Cappelletti XVII 363 sq. — Andreucci Siena e la sua provincia (Siena 1886). — Gius. Rondoni Sena vetus o il comune di Siena in: Rivista stor. ital. IX (1892). — V. Lusini I confini storici del vescovado di Siena (Siena 1901).

De scriptoribus Senensibus cf. Gio. Ant. Pecci Istoria degli scrittori Sanesi, ms. s. XVIII, Siena Bibl. comunale A VII 35. 36 (cf. Moreni Bibl. II 168); Luigi De Angelis Biografia degli scrittori Sanesi I (Siena 1824); L. Ilari La biblioteca pubblica di Siena I—VII (Siena 1844—51).

Episcopatus Senensis.

Senensis episcopatus, olim Romano pontifici immediate subiectus, a Pio II a. 1459 april. 20 in archiepiscopatum promotus est, eique Clusinus, Suanensis, Grossetanus et Massanus episcopi ut suffraganei addicti sunt (edd. Ughelli [1] III 653; [2] III 575; Cappelletti XVII 495).

De magna dioecesis Senensis parte inde a saec. VII usque ad Alexandri III tempora gravis inter Senensem et Aretinum episcopos controversia perduravit. Lite denique saec. XII ex. diiudicata, Senensis episcopus hanc suae parochiae partem amisit. Catalogum ecclesiarum Senensis dioecesis vulgavit Lami Mon. eccl. Florent. III 1583 sq., duos alios a. 1317 et a. 1409 confectos edidit Lusini in Bull. Sen. VIII (1901) 259 sq. 267 sq. Catalogus a. 1275 sq. exstat in archivo Vaticano (Collectoria in Tuscia C 240).

Archivum episcopatus continet adhuc nonnullas chartas antiquas ex monasterio de Turri huc translatas, sed omnibus paene suis privilegiis antiquioribus caret. Perierunt enim Senensis episcopatus monumenta, quae litem illam inter Aretinos et Senenses episcopos de 18 plebibus rescipiebant, Aretinorum tamen documentis maxima ex parte adservatis. Perierunt quoque privilegia Celestini II, Eugenii III, Anastasii IV, Hadriani IV et Alexandri III, qui episcopis Senensibus possessiones et iura confirmarunt. Clementis III amplissimum privilegium autographum a. 1189 april. 20 Bono episcopo concessum (n. 45) Giglius vidit olim penes Battistelli Ianuensem, auditorem s. Rotae; ubi hodie sit nescimus. Quasdam vero chartas debemus libris illis Senensis civitatis, qui appellantur Caleffo vecchio et Caleffo dell' Assunta (cf. Civitas Senensis, infra p. 216). Alexandri III rescriptum a. 1168—69 ian. 23 ad Rainerium Senensem ep. missum (n. 37) in archivo Passinianensis monasterii invenitur; quo ex s. Donati Senarum archivo translatum esse videtur.

Desideratur quoque cod. ms. s. XVI inscriptus „Senensia privilegia", olim in bibliotheca s. Michaelis de Muriano cod. 395, in quo descripta fuerant „privilegia omnia, statuta, consuetudines et historia castellorum omnium agri Senensis ord. alphabet., historia pariter episcopatus Senensis et abbatiarum eius territorii" (cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 1061).

Varia apographa ex archivis Senensibus leguntur in codicibus bibliothecae Chisianae de Urbe E V 143; E VI 187; E VII 214. 215; G II 49. 50. 56; cf. Bethmann in Archiv XII 390 sq. et Gött. Nachr. 1901 p. 246 sq.

De archivis Senensibus cf. Blume Iter italicum II 120 sq.; Bethmann in Archiv XII 742 sq.; Bresslau in N. Archiv III 113 sq.; Winkelmann ib. V 23 sq.; Pflugk-Harttung Iter p. 148 sq.; Kehr in Bull. Sen. VI (1899) 51 sq.; Arch. stor. Lombardo Ser. III t. XIII (1900) 246 sq.; Lisini in Bull. Sen. XIII (1906) 227 sq. 485 sq. XIV (1907) 187 sq. 377 sq.

De archivo episcopatus disseruit nuper V. Lusini in Bull. Sen. II (1895) 145 sq.; cf. quoque ib. VI (1899) 63. Regesta ex archivo archiepiscopali leguntur in cod. C X 9, s. XVIII, Siena Bibl. comunale.

B = Cop. Firenze Arch. di stato (Badia di Passignano).
C = Caleffo vecchio, mb. s. XIII—XIV, Siena Arch. di stato.
D = Caleffo dell' Assunta, mb. s. XIV, ib.
E = U. Benvoglienti Diplomata Senensia, s. XVII ex., in cod. Vat. Ottob. 3139 f. 172 sq.; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 68.
F = Spoglio di strumenti vol. XI, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale B VI 11 [*F*[1]] et vol. XIX, ib. B VI 19 [*F*[2]].
G = Opuscoli e memorie, s. XVIII, ib. B X 8.
H = G. Grandi Contractuum etc. t. XIX, s. XVIII, Pisa Bibl. dell' Università; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 600.
I = I. D. Coleti Emendationes et additamenta ad Ughelli Italiam sacram, s. XVIII, Venezia Bibl. Marc. cl. IX c. 138 [*I*[1]] et c. 150 [*I*[2]]; cf. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 646 sq.

**1* *(711?)*

Ex iussione Constantini pp. Adeodatus Senen. ep. sacrat duos presbyteros et unum oraculum.

Laud. in Liutprandi regis praecepto a. 715 oct. 14 (Bethmann in N. Archiv III 246 n. 53; ed. Pasqui Documenti per la storia della città di Arezzo nel medio evo I 22 n. 7). — Reg. JE. —.

†2 *(713?)*

Constantinus Adeodato s. eccl. Senen. ep. etc.: confirmat iudicatum b. m. Ariperti regis Longobardorum circa contentionem inter Luparcianum ep. Aretin. et Adeodatum ep. Senen. super dioecesibus, id est basilica s. Ampsani, mon. s. Petri in Asso etc.

v. Arezzo, Episc. n. 2. — Prima notitia de hac notissima controversia est a. cr. 650, Mauro ep. Senensi (ed. Pasqui I 3 n. 1).

**3* *(741—52)*

Zacharias, Stabile ep. Aretino interpellante, mittit Ansfredo ep. Senensi vexationis et interdictionis apost. litteras, quia contra sanctorum canonum statuta s. Amsani corpus ad altare, a Gausperto Senen. castaldio constructum,

transtulit et altare in eadem ecclesia sine cognitione et praesentia Stabilis Aretin. ep. dedicavit.

v. Arezzo, Episc. n. 3.

**4* *(741—52)*

Zacharias committit per apost. sillabas Thomae Voloteren., Tachipert Castri Felicitatis et Gisolfo Clusino epp., ut litem inter Stabilem Aretin. et Ansfridum Senen. epp. componant.

v. Arezzo, Episc. n. 4.

5 *752 mai. 19*

Stephanus II Stabili ep. s. eccl. Aretin. etc.: confirmat iudicatum b. m. Liutprandi regis et iudicatum a Thoma Voloteren., Tachipert Castri Felicitatis et Gisolfo Clusino epp. circa controversiam inter eum et Ansfridum ep. Senen. prolatum *(n. 4)*.

v. Arezzo, Episc. n. 5.

**6* *(772—95)*

Hadrianus I profert sententiam definitivam circa litem inter Senen. et Aretin. epp. in favorem Senensis episcopatus.

v. Arezzo, Episc. n. 6.

**7* *(801)*

Leo III, rogatu Caroli M. imp., definit litem inter Aretin. et Senen. epp. ac emittit praeceptum auctoritatis suae Ariberto Aretin. ep. contra Andream Senen. ep., quatenus deinceps ad partem Aretinae eccl. parochiam suam cum omni integritate, sicut ab antiquitus fuit, tenere et possidere debeat.

v. Arezzo, Episc. n. 7.

**8* *(817—24)*

Paschalis I definit controversiam inter Aretin. et Senen. epp. in favorem Aretinae ecclesiae.

v. Arezzo, Episc. n. 8.

**9* *Roma S. Pietro (850 april.)*

Leo IV, una cum Ludovico, Lotharii filio, imp. aug. pluribusque archiepiscopis, episcopis, abbatibus in synodo Romae in eccl. b. Petri, tractat causam inter Cancium Senen. et Petrum Aretin. epp. de parochiis infra comitatum Senensem.

v. Arezzo, Episc. n. 9.

10 *Roma S. Pietro (850 april.)*

Leo IV, in eadem synodo *(n. 9)*, decretalibus Hadriani *(n. 6)* et Constantini *(cf. n. 2)* per ordinem ostensis et relectis et testibus utriusque partis auditis, definit causam inter Cancium Senen. et Petrum Aretin. epp. in favorem Senensis ecclesiae.

v. Arezzo, Episc. n. 10.

**11* *(867—72)*

Hadrianus II definit controversiam inter Aretin. et Senen. epp. in favorem Aretinae ecclesiae.

v. Arezzo, Episc. n. 12. — Adnotamus quoque Stephani V epistolam ad Luponem Senen. et Rosellanum et Massanum epp. a. 886 missam (v. Volterra, Episc. n. 8).

12 *San Marcellino 1029 mai.*
Ex iussione Iohannis XIX Benedictus Portuen. ep. et Rom. sedis apocrisiarius et Petrus Castri Felicitatis et Gonfredus Volateren. epp. definiunt contentionem inter Leonem Senen. et Teudaldum Aretin. epp. circa plebes Aretinae eccl. in Senensi comitatu positas.

v. Arezzo, Episc. n. 15.

**13* *Laterano (1057 april.)*
Victor II, residens in synodo Romae in eccl. s. Salvatoris, tractat querimoniam Iohannis Senen. ep. contra Arnaldum Aretin. ep. de quadam parochia in comitatu Senensi. Praevidit iuxta canonicam auctoritatem prius per vicinos episcopos causam disceptari.

v. Arezzo, Episc. n. 19.

**14* *In dioecesi Aretina (1057 mai.—iun.)*
Victor II (Florentiam pergens, in parochia Aretina per 8 dies causa huius inquisitionis moratus), praesente Iohanne Senen. ep., inquisitionem de lite inter Aretin. et Senen. epp. facit. Iohanni ep. Senen. eiusque successoribus perpetuum silentium imponit. Sed quia id sine consultu confratrum episcoporum agere noluit, usque dum Aritium devenerit, differt.

v. Arezzo, Episc. n. 20.

15 *Arezzo 1057 iul. 23*
Victor II, praesentibus episcopis etc., inquisitione de causa inter Iohannem Senen. et Arnaldum Aretin. epp. *(n. 14)* recitata, confirmat Aretinae eccl. dioecesim cum omnibus monasteriis, baptisteriis ceterisque ecclesiis, sicut Stephanus *(n. 5)* seu Paschalis *(n. 8)* atque Hadrianus *(n. 11)* statuerunt.

v. Arezzo, Episc. n. 21.

**16* *(1057—58)*
Stephanus IX confirmat Aretino ep. dioecesim cum plebibus suis.

v. Arezzo, Episc. n. 22.

**17* *(Sutri 1059 ian.)*
Coram Nicolao II, in prima eius synodo, causa inter Senen. et Aretin. epp. agitur. Aretinus ep. indutias impetrat.

v. Arezzo, Episc. n. 23.

18 *Laterano 1059 mai.*
Nicolaus II, residens in generali synodo intra basilicam Constantinianam, 113 episcopis secum residentibus, definit causam inter Iohannem Senen. et Arnaldum Aretin. epp. super 18 plebibus et abbatiis. Papa dat Aretino ep. indutias usque ad 3 diem. Quarta die investit Senensem ep., salva Aretini ep. usque ad alteram synodum querela.

v. Arezzo, Episc. n. 25.

19 *In episcopatu Aretino 1070 iun. 8*
Alexander II Constantino Aretino ep. etc.: confirmat omnia, quae a Leone *(n. 7)* ac Stephano *(n. 5)* atque Paschale *(n. 8)*, Hadriano *(n. 11)*, Victore *(n. 15)*, item Stephano IX *(n. 16)* per apost. privilegii seriem perpetuo iure firmata sunt, videlicet plebes 16 et mon. s. Petri in Axo; confirmat synodicam

sanctionem, quae tempore Liudprandi regis Longobardorum inter Adeodatum Senen. et Lupertianum Aritin. epp. canonice data est *(cf. n. 2)* etc.

v. Arezzo, Episc. n. 27.

20 *Roma 1076 nov. 1*

Gregorius VII epp. Tusciae, Constantino Aretino, Rainerio Florentino, Leoni Pistoriensi, Anselmo Lucensi, Lanfranco Clusino: admonet eos, ut Rodulfum Senen. ep., qui hoc in anno sine sua licentia regem excommunicatum (Heinricum IV) adiens, contra omnem ecclesiasticam auctoritatem communicando cum eo, eiusdem excommunicationis laqueum incurrerit, in loco congruo quantocius conveniant et, iniungentes ei poenitentiam, eum commoneant, ut in privatum locum se recipiat et a christiana communione se abstineat. — Non ignorare credimus. Dat. Romae kal. nov. ind. 15.

Reg. Gregorii VII lib. 4 ep. 8. — Edd. Carafa Epp. decr. III 710 n. 8 = Amort Hist. indulg. I 189. Ammirato Vescovi di Volterra p. 86 = Pecci Storia del vescovado p. 135. Mansi XX 215 n. 8 = Migne CXLVIII 461 n. 8. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 252. — Regg. J. 3757. JL. 5008.

Eidem Rodulfo Senen. ep. (et Rainerio Florentino ep.) Gregorius VII scripsit a. 1077 sept. 16 circa electionem Volterran. ep. JL. 5047.

**21* *Laterano (1123 mart.)*

Coram Calixto II, in concilio generali in eccl. s. Salvatoris, Gualfredus Senen. ep. deponit querimoniam adversus Guidonem Aretin. ep. de 18 plebibus. Papa utrique ad causam in sua praesentia peragendam octavas b. Martini *(nov. 18)* terminum praefigit.

v. Arezzo, Episc. n. 31.

**22* *Borgo San Valentino (1123 nov.)*

Calixtus II termino praedicto *(cf. n. 21)* causam inter G(ualfredum) Senen. et G(uidonem) Aretin. epp. de 18 plebibus tractat. Mittit Ionatham diac. card. et Ricardum subdiac. ad recipienda testium iuramenta. Dat utrique episcopo terminum in secunda septimana quadragesimae.

v. Arezzo, Episc. n. 32.

**23* *Siena (1123—24)*

Coram Ionatha diac. card. et Ricardo subdiac., legatis Calixti II *(cf. n. 22)*, testes examinantur.

v. Arezzo, Episc. n. 33.

**24* *(1124 mart. 2—8)*

Calixtus II termino constituto *(cf. n. 22)* tractat causam inter Senen. et Aretin. epp., quae ab utraque parte variis rationibus et longis altercationibus contenditur.

v. Arezzo, Episc. n. 34.

25 *Laterano (1124) mart. 30*

Calixtus II clero et populo Senen.: causa inter Gualfredum Senen. et Guidonem Aretin. epp. super 18 plebibus denuo tractata, se ad Urbem reversum, G(ualfredum) ep. de illis plebibus cum pertinentiis suis canonice per virgam investivisse nuntiat. Mittit G(oizonem) diac. card. et R(icardum) subdiac., qui de 18 plebibus episcopum vice sua investiant.

v. Arezzo, Episc. n. 35. — Calixti II autographum, bulla sua bullatum, exstabat saec. XII Senis, ubi vidit Hieronymus canonicus (cf. Pasqui I 564). Exemplaria a Rustico canonico Senensi confecta idem Hieronymus praesentavit Alexandro III Beneventi, itemque ipse Rainerius Senen. ep. apud Berulam, ut legimus in processu testium (n. 42).

26 *Roma 1124 april. 1*

Calixtus II Gualfredo ep.: causa inter eum et Guidonem Aretin. ep. super 18 plebibus denuo tractata, Romam reversus, eum de praedictis plebibus cum pertinentiis earum per cambuttam suam canonice investit, salvo nimirum iure Aretinae ecclesiae.

v. Arezzo, Episc. n. 36. — Huius quoque privilegii autographum saec. XII Senis adservabatur, una cum exemplari a Stradigotto iudice Senensi confecto (cf. Pasqui I 563).

**27* *Laterano (1124 dec.)*

Ante nativitatem Domini, Calixto II gravissima febrium aegritudine laborante, tempore constituto Gualfredus Senen. et Guido Aretin. epp. in Lateranensi palatio super 18 plebibus disceptant.

v. Arezzo, Episc. n. 37.

**28* *(1124 dec.)*

Honorius II, maiori sollicitudine occupatus, differt negotium *(cf. n. 27)* usque ad mediam quadragesimam subsequentem *(1125 mart. 8)*.

v. Arezzo, Episc. n. 38.

**29* *(1125 mart. 8)*

Honorius II tractat causam inter Guidonem Aretin. et Gaufredum Senen. epp. termino praestito (media quadragesima, *cf. n. 28*). Auditis utriusque partis allegationibus et inspectis privilegiis Stephani *(n. 5)*, Victoris *(n. 15)*, Leonis *(n. 7)*, Hadriani *(n. 11)*, Paschalis *(n. 8)*, Stephani *(n. 16)*, Alexandri *(n. 18)* et Paschalis pro parte Aretinae eccl. et Leonis IV *(n. 10)*, Nikolai II *(n. 17)* et Calixti II *(n. 26)* pro parte Senensis eccl., decernit, ut Calixti II sententia *(n. 26)* adimpleatur et Senensis ecclesia de 8, quae restabant, plebibus investiatur. (Quo facto, uterque ante Honorii II praesentiam iterum convenit.)

v. Arezzo, Episc. n. 39.

30 *Laterano 1125 mai. 5*

Honorius II confirmat sententiam a Ferrucio primicerio iudicum s. Lat. pal. etc. a. 1125 april. 22 (?) de re prolatam et de verbo ad verbum insertam, statuens, Senensem ep. de illis 18 plebibus nullam ulterius adversus Aretinam eccl. de possessione, nisi tantum de proprietate, facere quaestionem.

v. Arezzo, Episc. n. 40.

**31* *Laterano (1136—41)*

Coram Innocentio II causa inter Maurum Aretin. et (Rainerium) Senen. epp. de 18 plebibus, Senensi ep. reclamante, agitur. Sed Senensis ep. non venit.

v. Arezzo, Episc. n. 41.

**32* *(1143—44)*

Celestinus II concedit privilegium.

Laud. in n. 45. — Reg. JL. —.

*33 *(1145—54)*

Eugenius III concedit privilegium.

Laud. in n. 45. — Reg. JL. —.

Coram Eugenio III, quando monasterium s. Michaelis in burgo s. Donati consecravit (i. e. 1147 ian.), Rainerius ep. Senen. querelam de 18 plebibus adversus Aretinum ep. frustra renovavit, ut colligitur ex depositionibus testium (cf. n. 42).

*34 *(1154—55)*

Anastasius IV concedit privilegium.

Laud. in n. 45. — Reg. JL. —.

35 *Civita Castellana 1155 iul. 21*

Hadrianus IV Raynerio ep. etc.: concedit, ut in fundo, quem nob. vir Guido comes in Monte Bonizi b. Petro concessit, liceat ecclesiam construere et constructam consecrare clericosque in ea ponere et ordinare, censu 1 bizantii apost. sedi annis singulis persolvendo. — Cum ex iniuncto. Ego Adrianus etc. Subscr. 8 card. Dat. ap. Civitatem Castellanam p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 12 kal. aug., ind. 3, inc. d. a. 1155, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 1.

C f. 77'. [D f. 50. E f. 209'. F² f. 164]. — Edd. Ughelli ¹ VII 1420 ex D; ² III 545 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 350 n. 3 = Bull. Rom. ed. Taur. II 625 n. 3. Muratori Antiq. V 811 ex cop. Benevolentii = Migne CLXXXVIII 1435 n. 68. Pecci Storia del vescovado p. 159 ex D = Lami Mon. eccl. Flor. IV 13. — Regg. Malavolti f. 30. Tommasi p. 141. Targioni Tozzetti ² VIII 26. Cappelletti XVII 447. Lisini in Bull. Sen. V 113. Lusini ib. VIII 227. J. 6896. JL. 10090.

Licet ipse Hadrianus IV a. 1156 dec. 3 et Lucius III a. 1182 dec. 29 (v. Firenze, Episc. n. 19. 27) hanc concessionem revocaverint, Alexander III a. 1176 iun. 22 (n. 41) et Clemens III a. 1188 ian. 28 (n. 44) eam confirmarunt, Innocentio III tamen definitivam sententiam in favorem Florentini episcopi proferente. Ecclesia haec a Rainerio ep. in Monte Bonizi *(Poggibonsi)* constructa eadem esse videtur atque ecclesia s. Agnetis, quae ab Albino et Cencio sub episcopatu Florentino recensetur (cf. supra p. 66). Conf. quoque Eccl. s. Agnetis in Tarciano (infra p. 221).

*36 *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit privilegium.

Laud. in n. 45. — Reg. JL. —.

37 *Benevento (1168—69) ian. 23*

Alexander III (Rainerio) ep.: praecipit, ut sententiam excommunicationis et interdicti ab eo contra civitatem et burgos Senen. prolatam, pro eo, quod consules Senenses quosdam presbyteros meliores civitatis capere praesumpserant et arctae custodiae mancipare, nullo modo relaxet, donec consules de tanto excessu ei iuxta eius arbitrium satisfaciant et fideiussores liberos et absolutos sine exactione a fideiussione dimittant. Affirmat propositum suum, ut ei sicut karissimo fratri suo prompta sollicitudine velit assistere. — Quotiens tibi vel. Dat. Benevent. 10 kal. feb.

B s. XII. — Ed. Davidsohn in Bull. Sen. V (1898) 69 ex B. — Reg. JL. —.

De eadem re Alexander III scripsit fratribus militibus Templi, monachis de monte s. Donati, abbati Vallumbrosano et abbati de Spongia.

*38 *(Benevento-Veroli 1168—70)*

Coram Alexandro III Rainerius ep. renovat querelam super 18 plebibus adversus Hieronymum ep. Aretinum.

v. Arezzo, Episc. n. 47. — Rainerius ep. obiit a. 1170 mai. 27 (Ann. Senen. in Mon. Germ. Scr. XIX 226).

39 *Ferentino (1174) oct. 25*

Alexander III (Gunteramo) electo, praeposito et capitulo: mandat, quatenus, si monachi, clerici vel conversi mon. s. Michaelis de podio s. Donati praeceptum suum exsequi contempserint, eos ad id exsequendum per excommunicationis sententiam, si opus fuerit, compellant.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 20.

40 *Anagni (1176) mart. 8*

Alexander III (Gunteramo) electo, praeposito et capitulo: mandat, quatenus consules civitatis Senen. moneant et inducant, ut possessiones mon. Montiscellensis, quas extra castrum Quercus grossae occuparunt, abbatissae et monialibus restituant.

v. Mon. s. Ambrosii Montiscellensis n. 4.

41 *Anagni 1176 iun. 22*

Alexander III Gunteramo electo etc.: confirmat ecclesiam in Monte Bonizi a b. m. Raynerio ep. in fundo, quem b. m. comes Guido b. Petro concessit, auctoritate Hadriani *(n. 35)* constructam, dans ei liberam facultatem, sicut Hadrianus dedit, eandem ecclesiam consecrandi et in ea clericos ponendi et ordinandi, non obstante retractatione, quam Hadrianus super hoc, levi et vano errore ductus, fecit (quia locus in episcopatu Florentino consistit). Statuit, ut quicumque de Senensi dioecesi ad locum illum transierit, in omnibus spiritualibus ei tantum debeat respondere, censu 1 bizantii apost. sedi annualiter persolvendo. — Communi et speciali. Ego Alexander etc. Subscr. 13 card. Dat. Anagn. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 10 kal. iul., ind. 9, inc. d. a. 1176, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 17.

C f. 78. [D f. 54'. E f. 212'. F² f. 165]. — Edd. Ughelli ¹ VII 1422 ex C; ² III 547 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 444 n. 85 = Bull. Rom. ed. Taur. II 794 n. 85, = Lünig Cod. Ital. dipl. III 1477 n. 12, = Migne CC 1075 n. 1244. Muratori Antiq. V 813 ex cop. Benevolentii. Pecci Storia del vescovado p. 170 ex CD = Lami Mon. eccl. Flor. IV 14. — Regg. Malavolti f. 33. Tommasi p. 141. Targioni Tozzetti ² VIII 27. Cappelletti XVII 449. Lisini in Bull. Sen. V 113. Lusini ib. VIII 229. J. 8434. JL. 12718.

42 *(1178—81)*

Ex praecepto mag. Laborantis card., Alexandri III in Tuscia legati, testes super controversia inter Aretinam et Senen. ecclesias de 18 plebibus examinantur. — Ex praecepto Alexandri III alii testes de eadem causa Tusculani a Cincio et Gratiano cardinalibus recipiuntur.

v. Arezzo, Episc. n. 48.

*43 *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. in n. 45. — Reg. JL. —.

44 *San Quirico 1188 ian. 28*

Clemens III Gunteramo ep. etc.: repetit Alexandri III privilegium *(n. 41)*. — Communi et speciali. Ego Clemens etc. Subscr. 4 card. Dat. ap. s. Quiricum p. m. Moysi Lat. can. vicem agentis cancellarii, 5 kal. feb., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

C f. 79. [D f. 55'. E f. 214. F² f. 168]. — Edd. Ughelli ¹ VII 1424 ex C; ² III 548 = Migne CCIV 1296 n. 18. Pecci Storia del vescovado p. 181 ex C = Lami Mon. eccl. Flor. IV 15, = Cappelletti XVII 543. Lusini in Bull. Sen. VIII 230. — Regg. Malavolti f. 33. Tommasi p. 141. Targioni Tozzetti ² VIII 27. Lisini in Bull. Sen. V 113. J. 10038. JL. 16143.

45 *Laterano 1189 april. 20*

Clemens III Bono ep. etc.: ad exemplar Celestini *(n. 32)*, Eugenii *(n. 33)*, Anastasii *(n. 34)*, Hadriani *(n. 36)* et Alexandri *(n. 43)* suscipit eccl. Senensem sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et ordinationem ecclesiarum, quae in eius iurisdictione constitutae sunt. — In eminenti sedis. Ego Clemens etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. vicem gerentis cancellarii, 12 kal. mai., ind. 7, inc. d. a. 1189, pont. v. Clementis pp. III a. 2.

F¹ f. 1. G f. 219. H. I¹ f. 173 et I² f. 167. — Edd. Gigli Diario ¹ I 38 ex orig. penes Battistelli Ianuensem; ² I 54 = Pecci Storia del vescovado p. 185 = Lami Mon. eccl. Flor. IV 9 = Migne CCIV 1430 n. 116, = Cappelletti XVII 455. — Regg. Cappelletti XVII 519. J. 10144. JL. 16402.

Laudatur quoque in Innocentii III privilegio a. 1210 feb. 3 Potthast Reg. 3904.

Ecclesia cathedralis s. Mariae.

Archivum ecclesiae cathedralis exstat adhuc penes canonicos, antiquissimis tamen privilegiis deperditis. Bullae Nicolai II, Alexandri II, Gregorii VII, Innocentii II, Eugenii III et Alexandri III iam a. 1517 desiderabantur. Ex imperatorum privilegiis solum permansit Heinrici III diploma Stumpf Reg. 2519.

De archivo cf. V. Lusini Capitolo della metropolitana di Siena. Note storiche (Siena 1893); Kehr in Bull. Sen. VI (1899) 64; Lusini ib. VI 524 sq., qui inventarium a. 1517 confectum vulgavit; conf. quoque inventarium instrumentorum archivi apud Cappelletti XVII 518 sq.

Adnotamus quoque archivum Operae ecclesiae metropolitanae, quod hodie exstat in R. archivo Senensi (Opera della Chiesa metropolitana di Siena, Spoglio t. 39), et excerpta ex eodem in Spoglio di strumenti vol. XV, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale B VI 13 p. 1 sq.

B = Cop. Siena Arch. capitolare.
C = Compendio di cartapecore del capitolo vol. I, s. XVIII, Siena Arch. di stato.

**1* *(1059—61)*

Nicolaus II concedit privilegium.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

*2 (1061—73)

Alexander II concedit privilegium.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

*3 (1073—85)

Gregorius VII concedit privilegium.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

*4 (1130—43)

Innocentius II concedit privilegium.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

*5 (1145—54)

Eugenius III concedit privilegium.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

6 *Tusculanum (1171) mai. 7*

Alexander III archidiacono, praeposito et canonicis: mandat, quatenus, si contigerit parochianos eccl. de Pugna aliquando ad ecclesiam G(regorii) prioris de Alfiano in festivis diebus ex devotione accedere vel ibidem sepulturam eligere, illis vel eidem priori nullatenus contradicant.

v. Mon. s. Trinitatis de Alfiano n. 1.

†7 *Siena 1179 nov.*

Alexander III sacrat b. Mariae ecclesiam, eamque ditat nonnullis indulgentiis (a. 1179, m. nov.).

Inscriptio in ecclesia a Iugurtha Tommasi a. 1591 posita. — Edd. Ughelli [1] III 629 ad a. 1171; [2] III 547. Montfaucon Diarium p. 342. Cappelletti XVII 450. O. Fratini e A. Bruni Descrizione del duomo di Siena (Siena 1818) p. 62. — Reg. JL. —.

Spurium, ut apparet apprime ex falsissimis notis chronologicis. — De re dubitarunt Pecci Storia del vescovado p. 173 sq., Gigli Diario [1] II 426 sq. (qui diem praebet nov. 18); [2] II 508 sq.

*8 (1159—81)

Alexander III concedit privilegium.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

9 *Verona 1186 april. 4*

Urbanus III Bono praeposito etc.: suscipit canonicam Senensis eccl. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et antiquas et rationabiles consuetudines, concedit sepulturam liberam, absolvit canonicam et ministros eius clericos ab exactionibus laicorum, et prohibet, ne ipsis invitis a consulibus vel aliis laicis tallia vel alia exactio imponatur. — Effectum iusta postulantibus. Ego Urbanus etc. Subscr. 12 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 2 non. april., ind. 4, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

B s. XIII. [C p. 36]. — Ed. Bull. Sen. VI 89 n. 10 ex B. — Regg. Pecci Della vera origine dello spedale di S. Maria della Scala p. XXV not. 15. Cappelletti XVII 518. PflugkH. Iter p. 305 n. 815 ad april. 3. Lusini Capitolo p. 38 et Bull. Sen. VI 529. JL. 15575 ad april. 3.

10 *Laterano 1194 april. 17*

Celestinus III Rustico archipresb. etc.: ad exemplar Nicolai *(n. 1)*, Alexandri *(n. 2)*, Gregorii *(n. 3)*, Innocentii *(n. 4)*, Eugenii *(n. 5)*, Alexandri *(n. 8)* et

Urbani *(n. 9)* suscipit Senen. ecclesiam sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, libertates et dignitates et antiquas et rationabiles consuetudines, ordinationes ecclesiarum atque alia iura. — Officii nostri. Ego Celestinus etc. Subscr. 19 card. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicholai in carcere Tulliano diac. card., 15 kal. mai., ind. 12, inc. d. a. 1194, pont. v. d. Celestini pp. III a. 4.

B a. 1206. [C p. 35]. — Ed. Bull. Sen. VI 96 n. 12 ex B. — Regg. Pecci l. c. p. XXVII not. 17. Cappelletti XVII 519. PflugkH. Iter p. 330 n. 963. Lusini Capitolo p. 39 et Bull. Sen. VI 529; VII 453 not. 1. JL. 17085.

Laudatur quoque in Gregorii IX privilegio a. 1228 nov. 24.

**11* *(1194—95)*

Celestinus III committit Ugoni abbati de Insula et Bernardo abbati s. Eugenii causam inter archipresb. Rusticum nomine canonicae s. Mariae et Incontratum nomine hospitalis siti ante gradus eiusdem ecclesiae de eius subiectione.

v. Domus hospitalis s. Mariae n. 3.

Clerus.

Alexandri III privilegium sumpsimus ex chartis civitatis Senensis, quae hodie in R. archivo Senensi custodiuntur; cf. Bull. Sen. VI (1899) 56.

A = Orig. Siena Arch. di stato (Riformagioni Balzana).
C = I. D. Coleti Emendationes et additamenta ad Ughelli Italiam sacram, s. XVIII, Venezia Bibl. Marc. cl. IX c. 138; cf. supra p. 199.

1 *Venezia 1177 mai. 19*

Alexander III clero civitatis Senen. et burgorum eius etc.: statuit, ut, sicut Rainerius qd. ep. eis indulsit, nulli nisi Senensi ep. teneantur, et quod nullus nisi Romanus pontifex aut legatus ab eius latere destinatus vel de mandato suo, praeter Senensem ep. aut de mandato eius, ipsos vel ecclesias ipsorum interdicere, excommunicare vel suspendere valeat. — Intelleximus ex tenore. Ego Alexander etc. Subscr. 16 card. Dat. Venetiis in Rivo alto p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 14 kal. iun., ind. 10, inc. d. a. 1177, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 18.

A. [C p. 57]. — Ed. Bull. Sen. VI 81 n. 6 ex A. — Regg. Tommasi p. 156. Pecci Storia del vescovado p. 172 ad iun. 18. Cappelletti XVII 449. 518. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 674 n. 8487b. Lisini in Bull. Sen. XIV 383. JL. 12843.

Ecclesia s. Iohannis — Ecclesia s. Petri de castello veteri.

Ecclesia s. Iohannis baptistae, quae maior plebania habebatur, inter antiquissimas Senensis urbis ecclesias recensetur. Ei vicina erat ecclesia s. Petri de castello veterę, hodie S. Pietro in Castelvecchio (cf. Gigli Diario [1] I 556 sq.; [2] I 376).

Unum Urbani III rescriptum inter chartas Operae metropolitanae in R. archivo Senensi invenimus; cf. Bull. Sen. VI (1899) 57.

*1 *(1181—85)*

Lucius III committit Ugoni Insulano abbati causam inter Rainaldum rectorem eccl. s. Petri de castello veteri et plebanum s. Iohannis super limitibus parochiae.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Verona (1185—86) dec. 11*

Urbanus III Ugoni Insulano abbati et Rainerio priori claustrali s. Fridiani (Lucen.): committit causam inter Widonem rectorem eccl. s. Petri de castello veteri et (Rolandum) plebanum s. Iohannis. — Widone rectore. Dat. Veron. 3 id. dec.

Insert. sententiae a. 1187 feb. 16 ab iisdem iudicibus prolatae. — Ed. Bull. Sen. VI 88 n. 9. — Regg. Davidsohn Forschungen I 185 n. 78. Lisini in Bull. Sen. XIV 391 ad a. 1186. JL. —.

Ecclesia s. Martini.

S. Martini ecclesiam cardinalem, sitam iuxta burgum Senarum, eiusque xenodochium, ab Olderico praeposito et Iohanne archipresbytero ecclesiae cathedralis s. Mariae cum consensu Rainerii episcopi Attoni priori s. Fridiani Lucensis concessam esse, instrumenta confirmationis Rainerii episcopi a. 1131 iun. 21 (ed. Baluze Misc. [2] IV 597) et a. 1168 sept. 17 (edd. Pennotti Hist. tripartita [1] p. 291; Ughelli [1] III 627; [2] III 544; Pecci Storia del vescovado p. 167) edocent. Canonici s. Fridiani administrarunt ecclesiam s. Martini usque ad a. 1439, quando ab Eugenio IV data est fratribus s. Salvatoris de Leceto (cf. Landucci Sacra Leccetana selva p. 65; Gigli Diario Sanese [1] II 404 sq.; [2] II 480 sq.).

Temporibus Pennotti privilegia ad ecclesiam s. Martini Senarum spectantia Romae in canonicorum Lateranensium archivo, quod tunc in ecclesia s. Mariae de Pace adservabatur, exstabant (l. c. p. 291); hodie vero Lucae in R. archivo inter chartas ecclesiae s. Fridiani inveniuntur; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 182 sq. — Conf. quoque codicem s. Fridiani 80 (Diversorum vol. IX: Scritture spettanti alla chiesa e monastero di S. Martino di Siena), s. XVI sq., ib.

De codd. cf. Lucca, Eccl. s. Fridiani.

*1 *(1168—81)*

Alexander III confirmat libertatem a Rainerio ep. et canonicis Senen. ecclesiae s. Martini concessam.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Laterano 1181 nov. 5*

Lucius III Bernardo priori etc.: suscipit eccl. sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum secundum b. Augustini regulam atque institutionem fratrum s. Fridiani, possessiones propriis expressas vocabulis et terminos parochiae, concedit facultatem tempore generalis interdicti divina officia celebrandi, confirmat concessionem ab Odelrico praeposito et canonicis Senen. et postmodum a b. m. Ranerio ep. factam et ab Alexandro *(n. 1)* scripti sui munimine roboratam, prohibet, ut non liceat Senensi ep. vel canonicis suis

novas et indebitas exactiones ei imponere, et ut nullus infra parochiam ecclesiam vel oratorium aedificare praesumat, et concedit sepulturam liberam. — Quotiens a nobis. Ego Lucius etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., non. nov., ind. 15, inc. d. a. 1181, pont. v. d. Lucii pp. III a. 1.

A. [B s. XIV. D f. 52'. H f. 167]. — Ed. PflugkH. Acta III 288 n. 317 ex A. — Regg. Pennotti [1] *p. 292. Ughelli* [1] *III 628;* [2] *III 544. Pecci Storia del vescovado p. 169. PflugkH. Iter p. 293 n. 741. JL. 14512.*

De terminis parochiae s. Martini cf. Bull. Sen. VI 54 not. 1.

3 *Laterano (1182) feb. 2*

Lucius III I(eronimo) priori et fratribus s. Fridiani: indulget, ut quod a D. priore eccl. s. Martini Senen. absque ipsorum consilio et assensu contra privilegia sedis apost. factum est, non teneantur aliquatenus observare.

v. Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 120. — Loco „D." legendum esse videtur „B(ernardo)"; cf. n. 2.

4 *Verona 1186 ian. 20*

Urbanus III Iohanni priori etc.: ad exemplar Lucii *(n. 2)* suscipit eccl. sub apost. protectione, et confirmat ordinem canonicum, possessiones et iura *(ut n. 2).* — Religiosam vitam eligentibus. Ego Urbanus etc. Subscr. 13 card. Dat. Veron. p. m. Transmundi S. R. E. not., 13 kal. feb., ind. 4, inc. d. a. 1185, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

A. [D f. 53']. — Ed. Gött. Nachr. 1897 p. 214 n. 15 ex A. — Regg. Pennotti [1] *p. 292. Ughelli* [1] *III 628;* [2] *III 545. Pecci Storia del vescovado p. 169. JL. —.*

Lucii III et Urbani III privilegia confirmarunt Innocentius III et Honorius III a. 1217 april. 16 (cf. Pennotti [1] p. 291). Conf. quoque Honorii III rescriptum a. 1224 oct. 15 (Pressutti Reg. Honorii III t. II 274 n. 5130).

Ecclesia s. Basilii.

Ecclesia s. Basilii sita fuit in suburbio de Camollia. Ei vicinum erat xenodochium s. Basilii iuxta viam Romeam, erectum a (Martino), Bonfilio et Sizone presbyteris, iam a. 1054 memoratum, quod postea iuris fuit abbatiae Passinianensis. De ecclesia s. Basilii cf. Gigli [1] I 302; [2] I 346.

Unicum Alexandri III privilegium in tabulario archiepiscopali Senensi adservatur; cf. Bull. Sen. VI (1899) 63.

A = Orig. Siena Arch. arcivescovile.

**1* *(1130—43)*

Innocentius II concedit privilegium.

Laud. in n. 4. — Reg. PflugkH. Iter p. 230 n. 363. JL. —.

**2* *(1143—44)*

Celestinus II concedit privilegium.

Laud. in n. 4. — Reg. PflugkH. Iter p. 234 n. 386. JL. —.

**3* *(1144—45)*

Lucius II concedit privilegium.

Laud. in n. 4. — Reg. PflugkH. Iter p. 237 n. 405. JL. —.

4 *Anagni 1176 nov. 2*

Alexander III Madio presb. etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 1)*, Lucii *(n. 3)* et Celestini *(n. 2)* suscipit eccl. s. Basilii in suburbio Senen. in loco q. d. Camulia sub apost. protectione, confirmat possessiones, decimas et primitias, et prohibet, ut infra parochiam ipsius ecclesiae absque assensu Senensis ep. nullus ecclesiam vel oratorium aedificare praesumat. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 11 card. Dat. Anagn. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 4 non. nov., ind. 10, inc. d. a. 1177, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 18.

A. — Ed. PflugkH. Acta III 252 n. 257 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 280 n. 665. JL. 12738.

Ecclesia s. Mustiolae.

Ecclesiam s. Mustiolae cum suo monasterio aedificarunt monachi Camaldulenses ex eremo de Vivo, quibus a. 1181 Gualfredus presbyter ecclesiam s. Christinae extra urbem Senensem tradiderat (ed. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 100 n. 64), quod confirmarunt Gunteramus Senensis ep. (l. c. IV App. c. 105 n. 68) et Lucius III (cf. Chiusi, Eremus de Vivo n. 6). Camaldulensium hoc monasterium sub titulo ss. Mustiolae et Christinae iuxta arcum castri veteris, vulgo S. Mustiola dell' Arco, magnam postea famam obtinuit (cf. Lubin p. 363; Gigli [1] II 675; [2] II 794; Mittarelli Ann. Camald. IV 253).

Debuit sedi apostolicae censum annuum 2 solidorum, ut apparet ex Albino et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 62), ubi legimus:

„Ecclesia sanctae Mustiolae II solidos [Lucensium]“.

Sed inter chartas huius ecclesiae, quae hodie in R. archivo Senensi adservantur (S. Mustiola di Siena, Spoglio t. 32), nullum Romanorum pontificum privilegium ante Innocentium III invenitur.

Monasterium s. Vigilii.

Ecclesiam s. Vigilii a. 1153 mai. 8 combustam esse legimus in Annalibus Senensibus (Mon. Germ. Scr. XIX 226). Sita est in suburbio Senarum ac recta a Camaldulensibus, et specialiter pertinebat ad monasterium s. Salvatoris Berardingorum, inter cuius possessiones iam memoratur in Urbani III privilegio a. 1186 mart. 15 JL. 15563 (v. supra p. 189). Legimus quoque in Bonifatii IX privilegio a. 1401 aug. 26 (Reg. Lat. lib. II de regularibus a. XII f. 117) monasteria s. Salvatoris de Berardinga et s. Vigilii Senarum canonice invicem unita. Saec. XV abbatibus commendatariis datum, monasterium s. Vigilii saec. XVI clericis regularibus Societatis Iesu concessum fuit (cf. Lubin p. 424; Gigli [1] I 316. II 675; [2] I 366. II 795; Mittarelli Ann. Camald. VIII 98. 126).

Chartae s. Vigilii inde ab a. 1030 in R. archivo Florentino adservantur (Spoglio t. 73), sed maxima earum pars monasterium s. Cassiani de Monte

Scalario respicit (cf. supra p. 116). Innocentii III vero privilegium a. 1202 oct. 5 una cum supradicta Urbani III bulla pro monasterio Berardingorum invenitur in codice olim Bonifatii marchionis Rangoni Mutinensis, postea s. Michaelis de Muriano, hodie bibliothecae Parisiensis Nouv. acquis. 2573 (cf. supra p. 189).

**1* *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit privilegium protectionis.

Laud. in Innocentii III privilegio a. 1202 oct. 5 Potthast Reg. 1741. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Michaelis de podio s. Donati.

Monasterium s. Michaelis et s. Benedicti in burgo Senarum in monte sive podio s. Donati, unde quoque abbatia s. Donati appellabatur, Petrus presbyter, si fides Paschalis II privilegio (n. 1) attribuenda est, a. 1109 excitavit (cf. Lubin p. 363; Gigli Diario [1] II 249. 676 ad a. 1096; [2] II 291. 795). Illuc a. 1132 Atto abbas Vallumbrosanus et Ambrosius abbas Passinianensis religionem Vallumbrosanam introduxerunt (cf. Davidsohn Gesch. von Florenz I 409). Subiectum fuit iurisdictioni Passinianensis abbatis, ut apparet ex Anastasii IV privilegio a. 1153 Petro abbati Passinianensi concesso (JL. 9750), ubi legimus „hospitalem domum et monasterium in podio s. Donati apud Senam“ (cf. supra p. 106 n. 6). Temporibus Alexandri III gravis inter abbatem Passinianensem et monachos s. Michaelis controversia de eorum subiectione orta est (cf. n. 5—12). Suppressum est a Pio IV, bonis eius ordini equitum s. Stephani, ecclesia Carmelitanis addictis.

Maxima instrumentorum ad hoc monasterium spectantium pars inter chartas monasterii Passinianensis invenitur. Honorii II privilegium spurium (n. 2), in Vallumbrosanorum archivo Ripulensi custoditum, legebatur quoque in Registro Vallis umbrosae nunc deperdito, ex quo transcripserunt Margarini, Ughelli, Nannini, Genovini, Nardi aliique.

De codd. cf. Mon. s. Michaelis de Passiniano (supra p. 104).

1 *Castiglione 1109 sept. 29*

Paschalis II Petro presb.: concedit licentiam in burgo Senae, opportuno tamen loco, monasterium aedificandi, cum consensu eiusdem civitatis episcopi, et statuit, ut sub ⟨Passinianensis et⟩ Valembrosianae congregationis custodia et regula quietum semper et liberum sit mansurum. — Devotionis tuae. Ego Paschalis etc. Dat. ap. Castellionem p. m. Iohannis S. R. E. diac. card., 3 kal. oct., ind. 3, inc. d. a. 1109, pont. autem d. Paschalis II pp. a. 10.

B s. XII. [E[1] f. 25. G p. 87]. — Edd. Lami Chron. pontif. Leonis Urbevetan. I (in Delic. erud. a. 1737) 204 = Migne CLXIII 261 n. 282. — Regg. Nardi Bull. Vallumbr. p. 6. J. 4629. JL. 6240.

B, quamquam Paschalis II chirographum assimulat, certe autographum non est, ut affirmat Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 633 (cf. Pflugk-Harttung Iter p. 24), immo ab eodem falsario, qui Honorii II privilegium spurium (n. †2) com-

posuit, interpolatum. Verba enim sub Passinianensis et in rasura ab eo addita sunt. Sed genuinum Paschalis II privilegium olim exstitisse, ex formulis et ex notis chronologicis evincimur. Locus Castellio (cf. JL. 6241. 6242) est hodie Castiglione in Teverina in dioec. Balneoregiensi.

†2 *Laterano 1128 nov. 19*

Honorius II Ambrosio Passignanen. abbati: munit apost. sedis protectione monasterium, ab eo in honorem s. Michaelis et s. Benedicti in burgo Senae aedificatum, et hospitale, quod ibi iuxta eccl. s. Donati aedificatum est, et hospitale de Monte Silvulae, et molendina, quae sunt in Arbia, et curtes Pilli et Cunam. — Devotionis tuae. Ego Honorius etc. Dat. ap. s. Iohannem de Laterano p. m. Anselmi S. R. E. presb. et card., 13 (IIIX) kal. dec., ind. 7, inc. d. a. 1129.

B² s. XII. [C f. 12 dep. = D f. 128. E¹ f. 152. G p. 103. H f. 10. I f. 4. L p. 83]. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 7 (13 kal. sept.). *Liverani Opp. IV 382 n. 196 ex B². PflugkH. Acta II 261 n. 301 ex B²L. — Regg. Nardi Catal. ss. pontif. p. 12. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 698 n. CCCCIXa. JL. †7325.*

Spurium, auxilio privilegii Paschalis II (n. 1) confectum, ut comprobaretur monasterium s. Michaelis Senarum in ditione Passinianensis abbatis esse (cf. quae adnotavi ad n. 1).

*3 *(Siena 1147 ian. 4—12)*

Eugenius III consecrat ecclesiam.

Laud. in depositionibus testium in processu inter Aretinum et Senensem episcopatus de plebibus (ed. Pasqui Documenti per la storia della città di Arezzo I 565. 566. 567. 568. 572). — Reg. Davidsohn Forschungen zur älteren Geschichte von Florenz I 179 n. 43. JL. —.

*4 *(Benevento 1168—69 ian. 23)*

Alexander III mandat monachis de monte s. Donati, ut sententiam excommunicationis et interdicti a Rainerio ep. Senen. contra civitatem Senen. prolatam inviolabiliter observantes, in ipsorum ecclesiis, nonnisi excluso populo Senensi, clausis ianuis, non pulsatis tintinnabulis et suppressa voce, semel aut secundo in hebdomada divina praesumant officia celebrare.

Laud. in Alexandri III rescripto ad Senensem ep. misso (v. Siena, Episc. n. 37). — Reg. JL. —.

5 *(1170—73)*

[Alexander III] abbati et fratribus s. Michaelis de monte s. Donati: praecipit, quatenus abbati Passinianen. mon. sicut abbati suo oboedientiam et reverentiam impendant, aut, si de libertate monasterii agere voluerint, coram iudice communiter ab utraque parte electo ei iustitiam faciant, vel pro eadem causa in prima dominica proximae quadragesimae cum altera parte apost. se conspectui praesentent.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 10. — De eadem causa Alexander III scripsit litteras ad abbatem et fratres Vallumbrosanos (ib. n. 9), ad consules Senenses (ib. n. 11) et ad abbatem et fratres mon. de Passiniano (ib. n. 12).

*6 *(1173—74)*

Alexander III committit archipresb. Vulterrano et abbati de Spongia causam inter abbatem de Passiniano et abbatem s. Donati de Senis super libertate huius monasterii.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 13.

7 *(1173—74)*

[Alexander III] abbati et monachis eccl. s. Michaelis Senen.: mandat, quatenus vel abbati et fratribus et monasterio de Passiniano oboedientiam et reverentiam impendant, aut iudicio delegatorum iudicum *(n. 6)* humiliter pareant, aut pro recipienda sententia apostolico se conspectui praesentent.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 15. — De eadem re Alexander III scripsit consulibus Senensibus (ib. n. 14).

**8* *(1173—74)*

Alexander III praecipit Hugoni Vulterran. archipresb. et Mauro abbati de Spongia, ut abbatem et monachos s. Michaelis de monte s. Donati cum abbate et fratribus de Passiniano super libertate monasterii sui litigantes in proximo festo s. Fridiani *(mart. 18)* apost. se conspectui praesentare faciat.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 16.

**9* *(1174)*

Alexander III committit s. Petri de Scaradio et s. Iacobi (Florentin.) prioribus causam inter monachos s. Michaelis de Senis et abbatem Vallumbrosanum ex una parte et abbatem et fratres de Passiniano ex altera super subiectione et libertate monasterii s. Michaelis.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 17.

10 *Anagni (1174) mart. 30*

Alexander III abbati, priori et ceteris fratribus, monachis, clericis et conversis mon. de podio s. Donati Senen.: confirmat sententiam a s. Petri de Scaradio et s. Iacobi prioribus *(n. 9)* prolatam; mandat, quatenus abbati de Passiniano sicut magistro et praelato suo debitam oboedientiam et reverentiam impendant.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 18.

11 *(Ferentino 1174 oct. 25)*

[Alexander III] priori, monachis, clericis et conversis mon. s. Michaelis de podio s. Donati Senen.: mandat, quatenus abbati Passinianen. sicut magistro et praelato suo eam oboedientiam promittant, quam fratres de Spineta abbati de Cultuboni promittunt, et moneant abbatem ipsorum, ut ad monasterium quantocius redeat et abbati Passinianensi infra 30 dies oboedientiam promittat et impendat; si abbas acquiescere noluerit, cum consilio et conscientia Passinianen. abbatis personam religiosam idoneam et honestam in abbatem eligant.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 19. — De eadem re Alexander III scripsit electo, praeposito et capitulo Senensi (ib. n. 20).

12 *Venezia (1177) mai. 16*

Alexander III praeposito et archidiacono Senen.: mandat, quatenus moneant M. conversum mon. s. Michaelis de monte s. Donati, ut pecuniam, quam nomine monasterii a Constantinopolitano imperatore acquisivit, ad dispositionem abbatis de Passiniano in utilitatem praescripti monasterii expendat et eidem abbati devote oboediat; si autem acquiescere noluerit, ipsum excommunicationis vinculo innodent.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 28.

Mansio Templariorum.

Milites Templi extra portam de Camollia domum habuerunt, cuius prima notitia, teste Davidsohn Gesch. von Florenz I 704 not. 1, a. 1148 occurrit.

**1* *(Benevento 1168—69 ian. 23)*

Alexander III mandat fratribus militiae Templi, ut sententiam excommunicationis et interdicti a Rainerio ep. Senen. contra Senen. civitatem prolatam observent etc. *(ut Mon. s. Michaelis de podio s. Donati n. 4).*

Laud. in Alexandri III rescripto ad Senen. ep. misso (v. Siena, Episc. n. 37). — Reg. JL. —.

Domus hospitalis s. Mariae.

Gregorio Lombardelli La vita del beato Sorore da Siena, fondatore del grande ospitale di Santa Maria della Scala in detta sua patria (In Siena 1585). — Marsilio Mariani Vita del b. Sorore [1] (In Siena 1664); [2] (1668). — Gigli Diario Sanese [1] I 96 sq.; [2] I 114 sq. — Gio. Ant. Pecci Della vera origine dello spedale di S. Maria della Scala di Siena dissertazione storico-critica (In Siena 1756). — (Gius. Fabiani) Osservazioni sopra la Dissertazione storico-critica etc. compilate da un Bottegaro Sanese (In Bassano 1757). — Gio. Ant. Pecci Annotazioni storico-critiche sopra l' Osservazioni etc. (In Siena 1758). — Luciano Banchi Statuti Senesi scritti in volgare ne' secoli XIII e XIV t. III (Bologna 1877). — (N. Marcone) Lo spedale di S. Maria della Scala in Siena (Siena 1887). — Dom. Barduzzi Cenni storici sullo spedale di S. Maria della Scala (Siena 1891). — Gius. Sanesi L' origine dello spedale di Siena e il suo più antico statuto (Siena 1898).

Celeberrimum nosocomium s. Mariae a b. Sorore cr. a. 898 conditum esse, olim pia Senensium traditio fabulabatur, a Muratori et Pecci tamen validissimis argumentis impugnata. Saec. XI ex. et saec. XII subiectum fuit iurisdictioni canonicorum ecclesiae cathedralis Senensis; saec. XIII vero libertatis privilegium a Romana ecclesia recepit. Floret sub nomine Spedale di S. Maria della Scala usque ad hodiernum diem.

Praeter hoc s. Mariae nosocomium exstabant Senis iam saec. XI xenodochium quoddam prope ecclesiam s. Basilii in Camulia, a Martino et Bonofilio fundatum, et xenodochium Petri de Fastello, situm in Peragene prope ecclesiam s. Antonini in capite burgi Camuliae, et xenodochium s. Vincentii, a Baroncello milite conditum, quorum saepius mentio fit in chartis monasterii Passinianensis, et xenodochium s. Christophori, conditum a Guidone clerico, iam a. 1091 memoratum.

In s. Mariae domo hospitali olim tabularium civitatis Senensis custodiebatur. Eius chartae hodie in R. archivo Senensi (Spoglio t. 13) inveniuntur, ubi quoque exstant volumina, contractus etc. inde ab a. 1166 continentia; cf. Bethmann in Archiv XII 743; Bull. Sen. VI (1899) 57.

A = Orig. Siena Arch. di stato (Spedale di S. Maria della Scala).
B = Cop. ib.
B[1] = Cop. Foligno Arch. dello Spedale civico; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 355.

C = U. Benvoglienti Diplomata Senensia, s. XVII ex., in cod. Vat. Ottobon. 3139 f. 172 sq.; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 68.
D = Spoglio di strumenti vol. XIX, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale B VI 19.
E = I. D. Coleti Emendationes et additamenta ad Ughelli Italiam sacram, s. XVIII, Venezia Bibl. Marc. cl. IX c. 138; cf. supra p. 199.

1 *Laterano 1193 iun. 15*

Celestinus III pauperibus Christi in hospitali prope canonicam Senen. constituto manentibus: suscipit hospitalem domum sub apost. protectione. — Quotiens a nobis. Dat. Lat. 17 kal. iul. pont. n. a. 3.

A. [B[1] a. 1484. D p. 371]. — Edd. Farina Rischiarazioni e documenti [2] IV 239 n. 46 ex A. PflugkH. Acta III 390 n. 459 ex A. — Regg. Pecci Storia del vescovado p. 189. PflugkH. Iter p. 328 n. 955. Lisini in Bull. Sen. XIV 398 ad a. 1194. JL. 17017.

2 *Laterano 1193 iun. 17*

Celestinus III Incontrato et fratribus hospitalis ante maiorem Senen. ecclesiam positi: indulget, quatenus canonicis Senen., qui possessiones ipsius hospitalis inutiliter alienarunt et ipsum opus pietatis molestant et instrumentum compositionis de utriusque partis consensu approbatum infringunt, in nullo teneantur quomodolibet respondere; confirmat instrumentum per manus Raymundi iudicis et notarii Senen. confectum; concedit facultatem hospitalis rectorem eligendi et instituendi. — In eo sumus. Dat. Lat. 15 kal. iul. pont. n. a. 3.

A. [B s. XIII. B a. 1324 iul. 21. C f. 246. D p. 331. E p. 150]. — Edd. Muratori Antiq. IV 585 n. 8 = Migne CCVI 1010 n. 128. Pecci Della vera origine p. XXV. La Farina Rischiarazioni e documenti [2] IV 239 n. 47 ex A. Sanesi p. 7 ex A. — Regg. Pecci Storia del vescovado p. 189. Lisini in Bull. Sen. XIV 398 ad a. 1194. J. 10433. JL. 17018.

**3* *(1194—95)*

Celestinus III committit Ugoni abbati de Insula et Bernardo abbati s. Eugenii causam inter archipresb. Rusticum nomine canonicae s. Mariae et Incontratum nomine hospitalis siti ante gradus eiusdem ecclesiae de eius subiectione.

Laud. in sententia praedictorum iudicum a. 1195 mart. 3 (edd. Muratori Antiq. IV 586 n. 9. Pecci Della vera origine p. XXVIII. Sanesi p. 11). — Regg. PflugkH. Iter p. 330 n. 962 et Lisini in Bull. Sen. XIV 399 ad a. 1194 mart. 3. JL. 17078 ad a. 1194 mart. 3.

Civitas Senensis.

Tabularium civitatis, vulgo delle Riformagioni, olim in nosocomio s. Mariae custoditum, unde a. 1813 in bibliothecam publicam translatum fuit, hodie in R. archivo Senensi exstat (Spoglio t. 1—7); cf. Bethmann in Archiv XII 742; Bull. Sen. VI (1899) 55 sq. Maximi autem momenti sunt libri quinque instrumentorum, vulgo Caleffi: Caleffo vecchio s. XIII—XIV, Caleffo bianco sive dell' Assunta s. XIV, Caleffo nero s. XIV—XV, Caleffo rosso s. XIV—XV, Caleffetto s. XV—XVII; cf. C. Paoli Dei cinque Caleffi del R. archivio di stato di Siena in: Arch. stor. ital. Ser. III t. IV[a] (1866) 45 sq.; A. Professione Caleffi di Siena (Siena 1892); Arch. stor. Lombardo Ser. III t. XIII (1900) 250 sq.; eorum inventaria A. Lisini nuper composuit in Bull.

Sen. V (1898) 107 sq. 307 sq. 473 sq.; cf. Lisini Inventario generale del R. archivio di stato in Siena (Siena 1899). Documenta pontificia tantum leguntur in libris q. d. Caleffo vecchio et Caleffo dell' Assunta.

B = Cop. Siena Arch. di stato (Riformagioni).
C = Caleffo vecchio, mb. s. XIII—XIV, ib.
D = Caleffo dell' Assunta, mb. s. XIV, ib.
E = U. Benvoglienti Diplomata Senensia, s. XVII ex., in cod. Vat. Ottob. 3139 f. 172 sq.; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 68.
E[1] = (U. Benvoglienti) Copia di diversi contratti esistenti nell' archivio dello Spedale, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale B VI 9.
F = Spoglio di strumenti vol. I, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale B VI 1.
G = L. A. Muratori Carte, s. XVII ex., Modena Arch. di stato; cf. PflugkH. Iter p. 54 et Gött. Nachr. 1897 p. 245.

1 *Laterano (1124) mart. 30*

Calixtus II clero et populo: nuntiat, se G(ualfredum) ep. de 18 plebibus cum pertinentiis suis canonice per virgam investivisse.

v. Siena, Episc. n. 25.

2 *Benevento (1168—69) ian. 23*

Alexander III (Rainerio) Senen. ep.: scribit de excommunicatione et interdicto ab eo contra civitatem et burgos Senen. prolato, pro eo, quod consules Senen. quosdam presbyteros meliores civitatis capere praesumpserant et arctae custodiae mancipare.

v. Siena, Episc. n. 37.

3 *(1170—73)*

[Alexander III] consulibus Senen.: scribit, se litteras eorum pro mon. s. Michaelis de monte s. Donati debita benignitate recepisse; rogat, quatenus iura Passinianen. monasterii non impediant vel disturbent, sed ea potius conservare curent.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 11.

4 *(1173—74)*

[Alexander III] S. et T. et aliis consulibus Senen.: scribit, se litteras eorum pro mon. s. Michaelis Senarum recepisse; monet, ne huiusmodi petitioni insistant, quia exceptio ab eis praetenta frivola et vana videtur.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 14.

5 *Anagni (1176) mart. 8*

Alexander III (Gunteramo) electo, praeposito et capitulo Senen.: mandat, quatenus consules civitatis Senen. moneant et inducant, ut possessiones mon. Montiscellensis, quas extra castrum Quercus grossae occuparunt, abbatissae et monialibus restituant.

v. Mon. s. Ambrosii Montiscellensis n. 4.

6 *Laterano (1178—79) mai. 17*

Alexander III consulibus et populo Senen.: confirmat compositionem inter eos et Florentinos, consentientibus (Iulio) Florentino ep. et (Gunteramo) Senen. electo, factam et iuramentis et chartis hinc inde firmatam atque receptam. — Ex tenore publici. Dat. Lat. 16 kal. iun.

B a. 1230. C f. 7. D f. 58. [E f. 215'. E[1] *p. 176. F p. 133 Exc. G]. — Edd. Ughelli* [2] *III 551 ex C ad a. 1176 = Lünig Cod. Ital. dipl. I 2457. Muratori Antiq.*

VI 399 ex B ad a. 1166 = Lami Mon. eccl. Flor. I 228, = Migne CC 1198 n. 1380. Pecci Storia del vescovado p. 165 ex BD. — Regg. Tommasi p. 148 ad a. 1163. Cappelletti XVII 448. Lisini in Bull. Sen. V 110. Davidsohn Forschungen I 184 n. 71 ad a. 1176. J. 8646. JL. 13228 ad a. 1166—79.

Quum compositio pacis inter Senenses et Florentinos a. 1176 mart. 22 — april. 4 (ed. Ficker Forschungen zur Reichs- und Rechtsgesch. Italiens IV 188 n. 148; cf. Hartwig Quellen und Forschungen zur ältesten Gesch. der Stadt Florenz II 65 sq.) inita esset, Alexandro III a. 1176 mai. 17 Anagniae residente, Davidsohn l. c. proponit „Dat. Lat." emendandum esse in „Dat. Anagn." Sed re diligenter perpensa, emendationem hanc reiciendam esse puto, quia non video, cur Alexander III non extemplo, sed aliquot annos post compositionem illam confirmaverit.

7 *(1179)*

[Alexander III] praeposito et archidiac. Senen. et I. presb. eccl. s. Cristofori: mandat, quatenus filios Peruti et consanguineos eorum, cives Senenses, inducant, ut abbatem et fratres de Passignano domum elemosinariam Petri Fastelli, quae ad eorum dispositionem pertinet, libere ordinare permittant; si autem acquiescere noluerint, eos excommunicationis vinculo innodent. Illos, quos in fratres Passignanen. violentas manus iniecisse constiterit, publice excommunicatos denuntient, donec satisfaciant et apost. se conspectui repraesentent.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 30.

Monasterium s. Ambrosii Montiscellensis.

(Montecellese)

Monasterium s. Trinitatis et s. Ambrosii Montiscellensis, cuius prima, ut sciam, notitia a. 1071 occurrit, — a quibusdam auctoribus perperam cum monasterio Florentino s. Mariae in Monticello confusum (cf. supra p. 71) — coluerunt moniales ord. s. Benedicti usque ad a. 1235 iun. 29, quando a Gregorio IX, quia malitia depravatum fuerat, Cisterciensibus reformandum traditum est. Innocentius IV a. 1254 ian. 16 abbatissae et monialibus concessit licentiam, ut propter ineptitudinem loci ad ipsarum ecclesiam s. Prosperi iuxta urbem Senarum se transferrent (cf. quoque Alexandri IV rescriptum a. 1255 aug. 28), quam postea secunda vice relinquentes, in aliud Senense monasterium b. Mariae, quod vulgo dicebatur Le Trafisse, commigrarunt. In Monte Cellesio remanserunt monachi Cistercienses, quibus a. 1537 successerunt fratres s. Francisci ex ordine Capucinorum, a. 1659 denique Camaldulenses (cf. Mittarelli Ann. Camald. II 282 sq.).

Moniales Montiscellenses imperatorum quoque speciali protectione gavisae sunt. Habuerunt enim privilegia a Friderico I a. 1185 aug. 1 Stumpf Reg. 4429, ab Heinrico VI St. 5099a (deperditum), ab Ottone IV a. 1209 oct. 25 BF. 308 et a Friderico II a. 1244 BF. 3418. — De loco Montecellese cf. Repetti III 368 sq.

Chartae monasterii s. Ambrosii hodie in R. archivo Senensi custodiuntur, partim inter monumenta, quae collegit Bichi Borghesi, partim in

tabulario monialium b. Mariae, vulgo Trafisse (Monastero delle Trafisse di Siena, Spoglio t. 40); cf. Bull. Sen. VI (1899) 62. Alexandri III privilegii apographum (n. 3) invenitur inter chartas monasterii s. Petri Maioris de Florentia; cf. supra p. 32. Quaedam documenta exscripserunt Carolus sen. Strozzi, Ubertus Benvoglienti et Iohannes Dominicus Coleti.

A = Orig. Siena Arch. di stato (Bichi Borghesi).
B = Cop. ib. (Trafisse di Siena).
B[1] = Cop. Firenze Arch. di stato (S. Pier Maggiore).
C = Carlo sen. Strozzi Spoglio OO 1236, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXVII 304; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 143.
D = Copia delli strumenti esistenti nel convento delle monache della Madonna n. 1—53 in: U. Benvoglienti Lettere vol. XVI, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale E IX 16.
E = Spoglio di strumenti vol. X et XIX, s. XVII ex., ib. B VI 10 [*E*[1]] et B VI 19 [*E*[2]].
F = Acta antiqua (Senensia) ab a. 776, s. XVIII, Roma Bibl. Chigi E V 143; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 246.
G = Authentica (Senensia) vol. I, s. XVIII, ib. E VII 214; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 247.
H = Spoglio delle pergamene Bichi Borghesi vol. I, s. XVIII, Siena Arch. di stato.
I = I. D. Coleti Emendationes et additamenta ad Ughelli Italiam sacram, s. XVIII, Venezia Bibl. Marc. cl. IX c. 138; cf. supra p. 199.

1 *Siena 1148 nov. 29*

Eugenius III Ermellinae abbatissae etc.: suscipit mon. s. Ambrosii de Montecellensi sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Piae postulatio. Ego Eugenius etc. Subscr. 5 card. Dat. Senis p. m. Guidonis S. R. E. diac. card. et canc., 3 kal. dec., ind. 12, inc. d. a. 1148, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 4.

D f. 30. I p. 125. — Ed. PflugkH. Acta III 94 n. 92 ex D. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 662 n. 6465a ex I. JL. 9309.

2 *Tusculanum (1171—72) mai. 21*

Alexander III (Rolando) ep., praeposito et canonicis Grossetanis: mandat, ut, cum Ildebrandinus comes abbatissae et sororibus Montiscellen. mon. in Monte Curiliano congruum locum ad ecclesiam fabricandam concesserit, episcopus lapidem tradat et ad construendam ecclesiam praebeat auxilium et favorem. — Dilectum filium. Dat. Tusculan. 12 kal. iun.

D f. 32. I p. 127. — Edd. Cappelletti XVII 648. PflugkH. Acta III 285 n. 314 ex D ad a. 1171—81. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 670 n. 8107a ex I. JL. 12071.

3 *Ferentino 1175 mai. 6*

Alexander III Recordatae abbatissae etc.: suscipit mon. Montiscellen. sub apost. protectione, confirmat possessiones *(ut n. 1)*, concedit sepulturam liberam, ius recipiendi clericos vel laicos, confirmat ordinationes ecclesiarum, dignitates et libertates et consuetudines et alia iura. — Prudentibus virginibus. Ego Alexander etc. Subscr. 13 card. Dat. Ferentin. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 2 non. mad., ind. 8, inc. d. a. 1175, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 16.

A. [B[1] a. 1184 (3 non. mai.). *C p. 312. E[1] f. 33. H f. 121]. — Ed. Bull. Sen. VI 77 n. 5 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 672 n. 8361a ad mai. 5 (pro parthenone s. Mariae Maioris Pistorien., cf. supra p. 33 ad n. 4). PflugkH. Iter p. 276 n. 640. Davidsohn Forschungen I 189 n. 69. Lisini in Bull. Sen. XIV 383. JL. 12470 ad 1175 mai. 5. JL. 12517 ad 1175 mai.—sept.*

4 *Anagni (1176) mart. 8*

Alexander III (Gunteramo) electo, praeposito et capitulo Senen.: mandat, quatenus consules civitatis Senen. moneant et inducant, ut possessiones mon. Montiscellen., quas extra castrum Quercus grossae occuparunt, abbatissae et monialibus restituant. — Dilecta in Christo. Dat. Anagn. 8 id. mart.

E[2] p. 415 (dal convento della Madonna). F f. 29. G f. 45. — Ed. PflugkH. Acta III 248 n. 253. — Regg. PflugkH. Iter p. 279 n. 656. JL. 12687.

De loco Quercegrossa cf. Repetti IV 692 sq.

**5* *(1185—86)*

Urbanus III Bernardo ep. Florentino ad examen destinat litem inter Recordatam abbatissam Montiscellen. et Guazzam abbatissam s. Mariae de Colle super subiectione huius monasterii.

Laud. ut in n. 6. — Reg. JL. —.

Sed Guazza abbatissa episcopum ut suspectum repudiavit. — De monasterio s. Mariae in Colle cf. supra p. 102.

**6* *(1185—86)*

Urbanus III committit Ugoni abbati de Insula et Rainerio s. Fridiani Lucen. claustrali priori eandem litem *(cf. n. 5)*.

Laud. in instrumento de re a. 1187 feb. 17 (Or. Siena Arch. di stato Bichi Borghesi H 7). — Reg. Lisini in Bull. Sen. XIV 391 ad a. 1186 feb. 15. JL. —.

**7* *(1196)*

Celestinus III confirmat conventionem inter abbatissam et conventum s. Ambrosii Montiscellen. ex una parte et abbatem et conventum s. Laurentii ex altera super eccl. s. Mariae prope castrum de Civitella.

Laud. in n. 8. — Reg. JL. —.

cf. Mon. s. Laurentii iuxta flumen Anso (Rosellae-Grosseto) n. 8.

8 *Laterano 1196 mai. 11*

Celestinus III Senensi ep. et praeposito Grossetano: mandat, quatenus abbati s. Laurentii dent firmiter in mandatis, ut conventionem *(n. 7)* sine appellationis obstaculo firmam teneat et contra ipsam venire nulla ratione praesumat, et ab omni molestatione indebita abbatissae ac sororum s. Ambrosii Montiscellen. eum desistere compellant. — Ea quae per. Dat. Lat. 5 id. mad. pont. n. a. 6.

B s. XIII. — Ed. Bull. Sen. VI 100 n. 13 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 334 n. 989. Lisini in Bull. Sen. XIV 401. JL. 17379.

**9* *(1196—97)*

Celestinus III delegat Gualfredum ep. Grossetan. et Gerardum priorem s. Martini (Senen.) ad litem definiendam inter abbatissam Montiscellen. et abbatem mon. s. Laurentii super eccl. s. Mariae in Monte.

Laud. in sententia Gualfredi ep. et Gerardi prioris a. 1197 mart. 13 (2 Orr. Siena Arch. di stato Bichi Borghesi H 9 et H 13). — Reg. Lisini in Bull. Sen. XIV 402 ad a. 1196. JL. —.

Ecclesia s. Agnetis in Tarciano.

(Talciona)

Ecclesiae et plebis s. Agnetis in Tarciano primam notitiam invenimus in Iohannis episcopi Senensis instrumento (n. 1), quo presbyteris regulam canonicam confirmavit. Iohannis, Radulfi et Gualfredi episcoporum Senensium concessiones laudavit Rainerius episcopus Senensis in privilegio suo a. 1130 ian. Rolando priori indulto (ed. Vanni in Miscell. stor. della Valdelsa VIII 197). Quaestionem an haec plebs eadem fuisset atque ecclesia illa s. Agnetis in Podio Bonitii, a Rainerio ep. Senensi, permissu Hadriani IV (JL. 10090), in fundo b. Petri constructa (cf. Siena, Episc. n. 35. 41. 44), quae ab Albino et Cencio in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 111; I 65) sub episcopatu Florentino recensetur (cf. supra p. 66), solvere non est nostrum. — De loco cf. Repetti V 499; V. Lusini in Bull. Sen. VIII 222 sq.

Unum documentum, quod sequitur, in libro inscripto Caleffo vecchio legimus (cf. supra p. 216).

C = Caleffo vecchio, mb. s. XIII—XIV, Siena Arch. di stato.
D = Spoglio di strumenti vol. I, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale B VI 1.

1 *Siena 1056 april. 13*

Humbertus card. ep. S. R. E. subscribit chartulam, qua Iohannes Senen. ep. Alberto, Martino et Omicio presbyteris ecclesiam et plebem s. Agnetis in loco Tarciano assignat. — Actum Senae in domo episcopii. Ego Accarisius scrin. S. R. E. et Lat. s. pal. exemplavi.

C f. 3. [D p. 17]. — Edd. Ughelli [2] III 538 = Cappelletti XVII 425. Pecci Storia del vescovado di Siena p. 116 ex C = Lami Mon. eccl. Flor. IV 7. — Reg. Lisini in Bull. Sen. V 110 ad april. 10. JL. —.

Monasterium s. Trinitatis de Alfiano.

(Badia al Piano)

Strozzi XR f. 251'. — Lubin p. 8. — Gigli Diario Sanese [1] II 679 sq.; [2] II 800 sq. — Repetti I 67. — Cappelletti XVII 552.

Monasterium s. Trinitatis, a. 1124 a Pagano filio Rolandi conditum, coluerunt monachi Vallumbrosani ex monasterio Passinianensi, inter cuius membra iam in Anastasii IV privilegio a. 1153 oct. 25 JL. 9750 memoratur (cf. supra p. 106 n. 6). A. 1510 unitur a Iulio II cum monasterio monialium s. Mariae Magdalenae Senensi.

Chartae huius monasterii in Passinianensis monasterii archivo inveniuntur.

De codd. cf. supra p. 104.

1 *Tusculanum (1171) mai. 7*

Alexander III archidiac., praeposito et canonicis Senen.: mandat, quatenus, si contigerit parochianos eccl. de Pugna aliquando ad ecclesiam G(regorii) prioris de Alfiano in festivis diebus ex devotione accedere vel ibidem, salva canonica iustitia in parte testamentorum, sepulturam eligere, illis vel eidem priori nullatenus contradicant. — Constitutus in praesentia. Dat. Tusculan. non. mai.

B s. XII. [K f. 14']. — Ed. PflugkH. Acta III 285 n. 312 ex B. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 670 n. 8098a ad a. 1171—72. JL. 14288 ad a. 1171—81.

De loco Val di Pugna cf. Repetti IV 679.

2 *Tusculanum 1171 mai. 8*

Alexander III Gregorio priori etc.: suscipit eccl. s. Trinitatis de Alphiano sub apost. protectione, confirmat regulam b. Benedicti et institutionem Vallisumbrosanorum fratrum, possessiones propriis expressas vocabulis, concedit sepulturam liberam, ius recipiendi clericos et laicos et facultatem eligendi priorem. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 14 card. Dat. Tusculan. p. m. Gratiani [Gregorii *codd.*] S. R. E. subdiac. et not., 8 id. mai., ind. 4, inc. d. a. 1171, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 12.

[C f. 88 dep. =] D f. 344. [C[1] f. 8 dep. =] G p. 181. E[2] f. 208 Exc. H f. 69. I f. 25. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 40. Gött. Nachr. 1908 ex D. — Reg. Gigli Diario [1] II 680; [2] II 801. JL. —.

3 *(1179)*

[Alexander III] priori de Alfiano: praecipit, quatenus abbati de Passignano sicut praelato suo debitam oboedientiam et reverentiam exhibeat et monitis et mandatis eius devote acquiescat.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 31.

Ecclesia s. Mariae de Sarteano.

Refert Cencius in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 62):

„Ecclesia sanctae Mariae de Saltiano obolum aureum.“

Privilegium vero de re desideratur. Canonica de Saltiano recensetur quoque in catalogis ecclesiarum dioecesis Senensis. Oppidum Sarteano haud procul a Senis in valle Arbiae situm est. Fabre-Duchesne l. c. not. 4 itaque errat, locum ad plebem s. Mariae in Salto prope oppidum Chiusure (cf. Repetti V 10) in dioec. Aretina referens.

Ecclesia s. Lazari de Terzola.

De hac ecclesia iam destructa, posita in via Romana in loco hodie Casal San Lazzero, Cencius in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 62) adnotat:

„Ecclesia sancti Lazari de Terzola unum massemutinum.“

Sed privilegium de re non pervenit usque ad nos.

Monasterium s. Eugenii.

Lubin p. 294. — Gigli Diario Sanese [1] II 679; [2] II 799 sq. — Il territorio di Monistero illustrato da un Accademico Rozzo (Siena 1838). — Repetti I 10. — Cappelletti XVII 547.

Monasterium s. Eugenii monachorum ord. s. Benedicti, situm in loco Pilosiano, haud procul ab urbe Senarum foris portam s. Marci, hodie vulgo Il Monistero, inter antiquissimas Etruriae abbatias recensetur. Est enim conditum a. 730 a Warnefrid ex Langobardorum gente, gastaldione Senensi (cf. Bethmann in N. Archiv III 254 n. 98). Floruit olim sub protectione imperatorum (cf. diplomata Heinrici IV Stumpf Reg. 2832 et Friderici I St. 4431) et Romanorum pontificum; sed in bello inter Florentinos et Senenses gravissima damna passum est (cf. Alexandri IV rescriptum a. 1255 mart. 24 Potthast Reg. 15780 et BFW. 8965). A. 1446 oct. 29 ab Eugenio IV cum monasterio s. Salvatoris in Insula (dioec. Volaterr.) unitum, s. Eugenii monasterium saec. XVIII suppressum est.

Archivum non parvi pretii exstat hodie in R. archivo Senensi, ubi etiam chartae monasterii Insulani; cf. Bull. Sen. VI (1899) 58. Alexandri III privilegium (n. 3), temporibus Tommasi inter chartas ecclesiae cathedralis Operae Senensis adservatum (Tommasi p. 97), saec. XVIII penes Iosephum Luti, postea in bibliothecam civitatis Senensis translatum, nunc quoque in R. archivo Senensi custoditur. — Conf. „Nota di alcuni documenti e spogli di libri che sono nell' abazia di Monistero“, s. XVIII, in: Spoglio di strumenti vol. X f. 160 sq. Siena Bibl. comunale B VI 10. Regesta chartarum praebet Pecci Storia del vescovado p. 139.

A = Orig. Siena Arch. di stato (S. Eugenio).
A[1] = Orig. ib. (Biblioteca pubblica).
B = Cop. ib. (S. Eugenio).
C = Chartularium s. Eugenii, mb. s. XVI, Firenze Bibl. Laurenziana (cod. Asburnham 1197); cf. Curzio Mazzi Cose Senesi in codici Asburnhamiani p. 51 n. 16 (Misc. stor. Sen.).
D = Registrum mon. s. Eugenii, mb. s. XVI, Monte Cassino Arch. abbaziale; cf. Miscellanea Cassinese I (1899) 10 not. 1.
E = Miscellanea vol. IX, s. XVII, Siena Bibl. comunale A III 11.
F = (F. Ughelli) Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632); cf. PflugkH. Iter p. 93.
G = Gio. Lami Carte diplomatiche vol. III, s. XVIII, Firenze Bibl. Riccard. cod. 3813.
H = P. L. Galletti Chartularium s. Mariae de Fontevivo, ss. Salvatoris et Cyrini de Insula, s. XVIII, cod. Vat. lat. 8052; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 25.

1 *1006 nov.*

Iohannes XVIII Gisalberto abbati etc.: confirmat monasterio s. Eugenii decimationem et possessiones. — Quotiens illa a. Scr. p. m. Petri abbatis et canc. s. Lat. pal., in m. nov., ind. 5.

B a. 1171. [F f. 5]. — Ed. PflugkH. Acta II 60 n. 94 ex F. — Regg. PflugkH. Iter p. 186 n. 96. - Lisini in Bull. Sen. XIII 505 ad a. 1007. JL. 3948.

*2 *(1130—43)*

Innocentius II concedit privilegium protectionis et confirmationis possessionum et decimarum.

Laud. in n. 3 et in Innocentii III privilegio a. 1207 oct. 15 Potthast Reg. 3198. — Reg. JL. —.

3 *Anagni 1176 iun. 19*

Alexander III abbati etc.: suscipit mon. s. Eugenii, quod b. Petri specialiter iuris exsistit, sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, decimas in comitatibus Senensi, Florentino, Vulterrano, Aretino et Clusino ab Innocentio *(n. 2)* confirmatas, et concedit sepulturam liberam, facultatem recipiendi clericos vel laicos et ius eligendi abbatem. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 15 card. Dat. Anagn. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 13 kal. iul., ind. 9, inc. d. a. 1176, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 17.

A¹. [E f. 20. G]. — Ed. Lami Mon. eccl. Flor. I 522 ex A¹. — Regg. Tommasi p. 97. Pecci Storia del vescovado p. 140. Lisini in Bull. Sen. XIV 383. J. 8433. JL. 12715.

Praeterea Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 678 n. 9412a ad a. 1170 sept. et JL. 14499 laudant Calixti III antipapae privilegium monasterio s. Eugenii Senen. concessum. Sed notitia haec falsissima, ex regestis archivi reipublicae sumpta, potius referenda est ad n. 1 (cf. PflugkH. Iter p. 278 n. 654 et Bull. Sen. VI 58 not. 1).

Monasterium s. Abundii.

Monasterium s. Abundii a Pipino rege aedificatum et reliquiis ss. Abundii et Abundantii, auctoritate Leonis III Roma huc translatis, decoratum et privilegio suo, quo ecclesias s. Martini in Grania, s. Stephani et s. Agnetis de Viniano concessisset, honestatum fuisse, fabulosa traditio narrat, sicut legimus in Libro monasterii ss. Abundii et Abundantii prope Senas, mb. s. XIV, nuper a me examinato, et in Actis ss. Abundii et Abundantii (edd. Fulv. Cardulus. Romae 1584; Silv. Marchetti. Siena 1616; Franc. Roghi. In Roma 1638; Acta SS. V sept. 16 p. 293 sq.). Coluerunt moniales ex ord. s. Benedicti, quae a. 1095 abbatis s. Eugenii iurisdictioni se subiecerunt. Itaque monasterium s. Abundii saepius in privilegiis monasterii s. Eugenii inter eius possessiones laudatur. Ab Urbano V immediate sedi apostolicae subiectum, coenobium a. 1810 suppressum est. De eo cf. Iuditta Luti Vita de gloriosi santi martiri Abbondio e Abbondantio con l' inventione e traslatione de' corpi loro (In Siena 1616); Gigli Diario Sanese [1] II 203 sq.; [2] II 238 sq.; Repetti V 380.

De archivo monialium nullam habemus notitiam, quamquam Alexandri III privilegium (n. 1) etiamtum a. 1838 certe exstabat. Innocentii IV, Urbani V et Bonifatii IX bullas laudat Giglius.

*1 *1175 mai. 17*

Alexander III concedit abbatissae privilegium et facultatem eligendi presbyterum aut cappellanum in eccl. s. Agnetis de Vignano.

Laud. in libro Il territorio di Monistero (Siena 1838) p. 12 et a Repetti V 771 ad a. 1165. — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Salvatoris de Leceto.

Th. De Herrera Alphabetum Augustinianum (Matriti 1644) I 491 sq. — Ambrogio Landucci Sacra Leccetana selva cioè origine e progressi dell' antico e venerabile eremo e congregatione di Lecceto in Toscana (In Roma 1657). — Gigli Diario Sanese [1] II 382 sq.; [2] II 450 sq. — Repetti II 665 sq.

Celeberrimum hoc eremitarum s. Augustini coenobium in loco Fultignano conditum, ut traditur, a. cr. 1050, aliis tamen a. 480 aut a. 600 aut a. 689 fundatum et ab ipso b. Augustino visitatum fabulantibus, postea sub nomine s. Salvatoris de Leceto sive Silva de Lacu optima fama praepollens, velut caput Augustinianorum congregationis Lecetanae in Tuscia colebatur. Ad hanc s. Salvatoris ecclesiam eiusque domum hospitalem privilegium quoque referendum esse mihi constat, quod Innocentius III Iohanni magistro a. 1198 iun. 12 concessit. Privilegii huius autographum exstat in archivo civitatis Viterbiensis (Sezione Gradi). Domum autem hospitalem eius eandem fuisse opinor ac illam, de qua Albinus et Cencius (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 61):

„Hospitale Silvae Rodulendae XII denarios [Lucenses]".

Chartae s. Salvatoris de Leceto inde ab a. 1123 adservantur hodie in R. archivo Senensi (S. Salvadore di Lecceto, Spoglio t. 36 et R. Acquisto Piccioli), sed privilegia ante Innocentium III inter eas minime invenimus. Bullae recentioris aetatis transcriptae sunt in cod. Vat. Ottob. 1060, s. XVI; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 62.

**1* *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium protectionis.

Laud. in Innocentii III privilegio a. 1198 iun. 12 (ed. Savignoni in Arch. della Soc. Rom. XVIII (1895) 49 n. 11). — Reg. JL. —.

**2* *(1187—91)*

Clemens III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Leonardi de Lacu Verano.

Th. De Herrera Alphabetum Augustinianum II 33 sq. — Landucci Sacra Leccetana selva p. 52 sq. — U. Benvoglienti Notizie sul S. Leonardo presso il Piano del lago, ms. s. XVII ex., Siena Bibl. comunale C V 2 n. 16 f. 52. — Gigli Diario Sanese [1] II 371; [2] II 438.

Ecclesia s. Leonardi de Lacu Verano sive de Silva de Lacu a. 1119 erecta esse traditur. Ex chartis enim Raynerii et Uguccionis comitum a. 1119 iul. et Uguccionis comitis, filii Ardingi, a. 1123 ian. colligitur, tunc eremitorium fratrum ord. s. Augustini penes ecclesiam s. Leonardi exstare. A. 1252 mai. 26 haec s. Leonardi de Silva de Lacu eremus ab Innocentio IV cum eremo s. Salvatoris de Fultignano sive de Silva de Lacu unitur (cf. Loewenfeld in N. Archiv XI 611 n. 13).

Recensetur quoque ab Albino et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 61):

„Ecclesia sancti Leonardi [de Silva de Lacu] II solidos Lucenses".

Archivi maximam partem a. 1865 R. bibliotheca Berolinensis acquisivit; cf. Loewenfeld in N. Archiv XI 609 sq.; Kehr in Bull. Sen. VI 54 sq.; A. Hessel ib. VIII 333 sq.; paucis tamen chartis Senis remanentibus, quae adservantur in R. archivo Senensi (S. Salvadore di Lecceto et R. Acquisto Piccioli). Excerpta ex archivo s. Leonardi leguntur in Spoglio di strumenti vol. XIV, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale B VI 14.

A = Orig. Berlin Königl. Bibliothek.

1 *Laterano 1144 mai. 6*

Lucius II Rodulfo priori etc.: suscipit eccl. s. Leonardi de Lacu Verano sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, sub censu 24 Lucen. singulis annis sedi apost. persolvendo. — Desiderium quod. Ego Lucius etc. Subscr. 15 card. Dat. Lat. p. m. Baronis cappellani et scriptoris, 2 non. mai., ind. 7, inc. d. a. 1144, pont. v. d. pp. Lucii II a. 1.

A. — Ed. Bull. Sen. VIII 333 n. 1 ex A. — Regg. Loewenfeld in N. Archiv XI 610 n. 1. JL. 8595.

2 *Laterano 1154 ian. 23*

Anastasius IV Rodulfo priori etc.: suscipit eccl. sub apost. protectione, confirmat possessiones *(ut n. 1)* et authenticum scriptum, quod de ipsa eccl. s. Leonardi Gualfredus b. m. Senen. ep. Benedicto presb. roborasse dinoscitur, sub censu 2 sol. monetae Lucen. singulis annis sedi apost. persolvendo. — Quotiens illud a. Ego Anastasius etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 10 kal. feb., ind. 2, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

A. — Ed. Bull. Sen. VIII 336 n. 2 ex A. — Regg. Loewenfeld l. c. p. 610 n. 2. JL. 9820.

3 *Roma S. Pietro 1155 mart. 16*

Hadrianus IV Rodulfo priori etc.: repetit Anastasii IV privilegium *(n. 2)*. — Effectum iusta postulantibus. Ego Adrianus etc. Subscr. 15 card. Dat. Rom. ap. s. Petrum p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 17 kal. aprel., ind. 3, [inc. d. a. 1154, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 2].

A. — Ed. Bull. Sen. VIII 338 n. 3 ex A. — Regg. Loewenfeld l. c. p. 610 n. 3. JL. 10019.

4 *Laterano 1178 april. 14*

Alexander III Radulfo priori etc.: ad exemplar Hadriani *(n. 3)* confirmat protectionem et possessiones *(ut n. 1)* et authenticum scriptum Walfredi quondam Senen. ep., sicut a rec. me. Rainerio ep. confirmatum est, et decimas, sub censu 2 sol. monetae Lucen. annis singulis sedi apost. persolvendo. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 8 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 18 kal. mai., ind. 11, inc. d. a. 1178, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 19.

A. — Ed. Bull. Sen. VIII 339 n. 4 ex A. — Regg. Loewenfeld l. c. p. 610 n. 4. JL. 13044.

5 *Verona 1185 oct. 9*

Lucius III Iohanni priori etc.: repetit Alexandri III privilegium *(n. 4)*. — Quotiens a nobis. Ego Lucius etc. Subscr. 14 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 7 id. oct., ind. 4, inc. d. a. 1185, pont. v. d. Lucii pp. III a. 5.

A. — Ed. Bull. Sen. VIII 341 n. 5 ex A. — Regg. Loewenfeld l. c. p. 610 n. 5. JL. 15463.

6 *Verona 1186 dec. 12*

Urbanus III Rolando priori etc.: repetit Alexandri III privilegium *(n. 4)*. — Piae postulatio. Ego Urbanus etc. Subscr. 13 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 2 id. dec., ind. 5, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 2.

A. — Ed. Bull. Sen. VIII 342 n. 6 ex A. — Regg. Loewenfeld l. c. p. 610 n. 6. JL. 15713.

*7 *(1187)*

Gregorius VIII concedit privilegium protectionis.

Laud. in Alexandri IV privilegio a. 1255 iul. 19 (cf. Loewenfeld l. c. p. 612 n. 15 et Hessel in Bull. Sen. VIII 344). — Reg. JL. —.

*8 *(1187—91)*

Clemens III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 7. — Reg. JL. —.

*9 *(1191—97)*

Celestinus III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 7. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Trinitatis et s. Mustiolae in Turri.

(Torre)

Lubin p. 244. — Gigli Diario Sanese [1] II 12 sq. 681 sq.; [2] II 16 sq. 803 sq. — Repetti I 186. V 546. — Cappelletti XVII 553.

Monasterium s. Trinitatis, situm in loco q. d. Turris in valle Mersae, satis antiquum est, ut apparet ex Alexandri II privilegio (n. 1). Ab Eugenio III (n. 4) libertatem a sede apostolica recepit, pro qua solvere consuevit 2 solidos Lucenses, ut legimus quoque apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 61):

„Ecclesia sanctae Trinitatis de Turri II solidos [Lucensium]“.

Usque ad saec. XII coluerunt monachi ord. s. Benedicti, quibus successerunt Vallumbrosani (n. 5—7). Revera in privilegiis congregationis Vallumbrosanae monasterium s. Trinitatis de Turri, quod saepius quoque a s. Mustiola titulum duxit, invenitur inde ab Anastasio IV (JL. 9757). Saec. XV datum abbatibus commendatariis, inter quos Gabriel Condulmerius, tunc Senensis episcopus, dein papa Eugenius IV; a. 1465 a Paulo II mensae archiepiscopali Senensi addicitur (cf. Pecci Storia del vescovado p. 339).

Maxima instrumentorum pars inde ab a. 1065 et Romanorum pontificum privilegia, inter quae etiam bullae Innocentii IV a. 1252 ian. 3 et Alexandri IV

a. 1258 dec. 12 adhuc ineditae, in archivo archiepiscopii Senensis adservantur; cf. Bull. Sen. VI (1899) 63. Alexandri III privilegium (n. 7), olim in archivo Vallumbrosano custoditum, ex quo disparuit, nuper invenimus Romae penes L. Azzolini; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 248.

Conf. quoque „Privilegi ed esenzioni concedute a abbadia di Torri da diversi sommi pontefici" in cod. C X 9, s. XVIII, Siena Bibl. comunale, ubi regesta chartarum in tabulario archiepiscopali Senensi exsistentium leguntur.

A = Orig. Siena Arch. arcivescovile.
A[1] = Orig. Romae penes L. Azzolini.
C = Spoglio di strumenti vol. X, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale B VI 10.
G = (V. Nannini) Bullarium Vallumbrosanum vol. I, s. XVIII, Pescia Collegio di S. Giuseppe; cf. supra p. 87.
I = I. D. Coleti Emendationes et additamenta ad Ughelli Italiam sacram, s. XVIII, Venezia Bibl. Marc. cl. IX c. 136 [*I*[1]] et c. 138 [*I*[2]]; cf. supra p. 199.

1 *Siena 1070 ian. 13*

Alexander II Ildebrando abbati etc.: constituit ob interventum Beatricis ducatricis mon. s. Trinitatis in Turri sub defensionis scuto apost. sedis, statuens, ne ulla umquam persona aliquam laesionem ei inferre praesumat nec etiam aliquam decimationem de rebus ipsius requirere aut ipsum hospitalem in usum saecularem convertere; censet, ut abbas regulariter eligatur et apud sedem apost. consecretur; consecrationem quoque altaris vel ecclesiarum et ordinationem monachorum vel clericorum a quo voluerit religioso et catholico episcopo accipiat. — Convenit apostolico moderamini. Data p. m. Petri presb. card. et canc. atque bibl. s. apost. sedis, in civitate Senense, id. ian., a. d. Alexandri pp. II 9, ind. 9, a. v. d. inc. 1069.

A. [I[1] *p. 38]. — Ed. PflugkH. Acta II 110 n. 146 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 697 n. CCCLXXXVIIIa ex I*[1] *inter spuria. PflugkH. Iter p. 194 n. 147. JL. 4670.*

**2* *(1130—43)*

Innocentius II concedit privilegium.

Laud. in n. 4. — Reg. PflugkH. Iter p. 231 n. 370. JL. —.

3 *(1141—43)*

C(onradus) Sabinen. ep., G(erardus) s. Crucis, G(uido) s. Marci, T(homas) s. Vitalis presb. card. et G(regorius) ss. Sergii et Bachi, O(ctavianus) s. Nicolai in carcere, P(etrus) s. Mariae in Aquiro et G(uido) diac. card. definiunt ex praecepto (Innocentii II) pp. litem inter praepositum Aretinum et abbatem s. Trinitatis in Turri de eccl. s. Mariae in Cruci sita in burgo s. Quirici.

v. Arezzo, Eccl. cathedr. n. 6.

4 *Segni 1152 mai. 13*

Eugenius III Arnulfo abbati etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 2)* suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, statuit ad exemplar Alexandri *(n. 1)*, ut abbas regulariter eligatur et a Romano pontifice consecretur, concedit sepulturam liberam, censu 2 sol. Lucen. monetae annis singulis apost. sedi persolvendo. — Religiosis desideriis.

Ego Eugenius etc. Subscr. 8 card. Dat. Signiae p. m. Bosonis S. R. E. scriptoris, 3 id. mai., ind. 15, inc. d. a. 1152, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 8.

A. [C p. 2. I² p. 144]. — Edd. Gigli Diario Sanese ¹ II 13; ² II 17. PflugkH. Acta III 112 n. 108 ex A. — Regg. Pecci Storia del vescovado p. 159. Cappelletti XVII 447. 553. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 663 n. 6638a ex I². JL. 9572.

*5 *(Benevento 1168—69 ian. 23)*

Alexander III praecipit abbati Vallembrosano, ut Rolandum schismaticum quondam abbatem de Turri ab eodem monasterio prorsus amoveat nec in ipso vel in alio monasterio absque sua conscientia administrationem vel quamlibet praelationem habere permittat.

v. Vallombrosa, Mon. s. Mariae n. 20.

6 *(1170—73)*

[Alexander III] abbati et fratribus Vallimbrosani mon.: inter alia mandat, ut abbatem mon. de Turri cum litteris suis, vitam et conversationem eius plenius continentibus, ad suam praesentiam dirigant, quia circa ipsum, in quibus poterit, curabit misericorditer dispensare.

v. Mon. s. Michaelis de Passiniano n. 9. — De re cf. quoque Davidsohn in Bull. Sen. V (1898) 66 sq.

7 *Anagni 1179 oct. 20*

Alexander III Lutherio abbati etc.: ad exemplar Alexandri II *(n. 1)* suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat regulam b. Benedicti et institutionem fratrum Vallenbrosennorum, possessiones propriis expressas vocabulis, decimas et iura. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Alexander etc. Subscr. 13 card. Dat. Anagn. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 13 kal. nov., ind. 13, inc. d. a. 1179, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 21.

A¹. [G p. 199]. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 263 n. 7 ex A¹. — Reg. JL. —.

*8 *(1189)*

Clemens III mandat Bono Senen., Ildebrando Volaterrano, Martino Massano, Gualfredo Grossetano epp., ut vice sua ad monasterium de Turri accedant locumque reddant munere consecrationis insignem.

Laud. in Luterii abbatis notitia de consecratione monasterii a. 1189 oct. 28 (ed. Cappelletti XVII 694 ex Titii Hist. Sen. lib. VII). — Reg. JL. —.

*9 *(1187—91)*

Clemens III concedit privilegium.

Laud. in privilegiis Innocentii IV a. 1252 ian. 3 et Alexandri IV a. 1258 dec. 12. — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Mariae de Rocca Amadoris.

Legitur apud Cencium (ed. Fabre-Duchesne I 62):

„Ecclesia sanctae Mariae de Rocca Mator XII Senenses“.

Fuit autem ecclesia s. Mariae de Rocca Amadoris Augustinianorum eremitorium, a. 1190 a comitibus dell' Ardenghesca conditum, ut apparet ex chartis a. 1190 oct. 15 et oct. 22 et a. 1192 sept. 17 (cf. Lisini in Bull. Sen. XIV 394). Ex alia charta a. 1192 nov. 11 comperimus, hoc eremitorium,

a Iohanne rectum, in Monte Specchio prope oppidum Monte Pescini situm, papam sub sua protectione recepisse (n. 1). Huic ecclesiae, ab episcopo Senensi iussu papae consecratae, Alexandrum III a. cr. 1170 indulgentias concessisse, Th. De Herrera Alphabetum Augustinianum II 105 et Landucci Sacra Leccetana selva p. 55 affirmant, sed notitia potius ad Alexandrum IV referenda est (cf. eius rescriptum a. 1255 april. 16 in N. Archiv XI 611 n. 14). A. 1433 denique eremitorium s. Mariae sive s. Antonii de Monte Specchio, iam lapsum, suppressum est eiusque bona conventui Augustinianorum Lecetensi addicta sunt (cf. Repetti III 457 sq.).

Chartae, quae ad hanc ecclesiam spectant, Senis in archivo s. Salvatoris de Leceto, hodie in R. archivo, adservantur (cf. supra p. 225).

*1 *(1191—92)*

Celestinus III suscipit eremitorium s. Mariae de Rocca Amadoris sub apost. protectione.

Laud. in charta a. 1192 nov. 11 (cf. Lisini in Bull. Sen. XIV 396). — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Laurentii.

Legimus quoque apud Cencium in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 62):

„Ecclesia sancti Laurentii II solidos Lucensium“.

Fabre-Duchesne I 62 not. 3 putat, eandem esse ac ecclesiam s. Laurentii in valle Mersae, hodie San Lorenzo a Merse (cf. Repetti II 809), sed potius ad vicinum monasterium s. Laurentii iuxta flumen Anso prope oppidum Civitella (dioec. Grossetanae), cui haec s. Laurentii ecclesia in valle Mersae olim subiecta fuit, referendam esse, ego quidem non dubito.

CHIVSI

(Clusium)

Giacomo Gori Istoria della città di Chiusi in Toscana dell' a. 936 al 1595, s. XVI, ed. Tartini Scr. rer. ital. I 877 sq. — Ughelli [1] III 665 sq.; [2] III 585 sq. — Bartolomeo Macchioni La descrizione della famiglia Cilnia examinata [1] (In Napoli 1688); [2] (In Roma 1699). — Girol. Gigli Diario Sanese [1] II 612 sq. 684 sq.; [2] I 184 sq. II 725 sq. 806. — Fr. Orlendi Orbis sacer et profanus II, 2 p. 1400 sq. — Pietro Paolo Pizzetti Antichità Toscane e in particolare della città e contea di Chiusi nei secoli di mezzo I. II (In Siena 1778—81). — Repetti I 713 sq. — Cappelletti XVII 561 sq. — Franc. Liverani Le catacombe e antichità cristiane di Chiusi (Siena 1872). — Fr. Liverani Il ducato e le antichità longobarde e saliche di Chiusi (Siena 1875).

Episcopatus Clusinus.

Clusinus episcopus a primis temporibus Romano pontifici immediate subiacebat, donec Pius II a. 1459 archiepiscopi Senensis illum suffraganeum fecit. Dioecesis olim amplissima fuit; partem autem amisit ad instituendos novos episcopatus, a. 1325 Cortonensem, a. 1462 Pientinum et Montalcinensem, a. 1561 Montepulcianensem, a. 1601 Civitatis Plebis, et a. 1772 ad ampliandam dioecesim Montalcinensem. A. 1772 iun. 1 Clemens XIV episcopatus Clusinum et Pientinum aeque principaliter univit.

Archiva Clusina prorsus fere interiisse dolemus. Neque enim archivum episcopii neque archivum canonicorum ecclesiae cathedralis, saec. XVII igne consumptum, antiquiores chartas possident. Quae autem ad nos usque pervenerunt diplomata Heinrici VI a. 1196 Stumpf Reg. 5051, Ottonis IV a. 1209 BF. 331 et Friderici II a. 1219 et 1231 BF. 1076. 1916, ea in archivo civitatis Urbevetanae custodiuntur, Alexandri II vero privilegio (n. 9) excepto, quod in archivo Amiatino, hodie in R. archivo Senensi, est. Celestini III privilegii apographum (n. 15) saec. XVII ex. Ubertus Benvolentius Senensis ex membranis Senensibus ad Muratorium misit; ubi hodie sit nescimus.

De archivis Clusinis cf. Bethmann in Archiv XII 757 et Gött. Nachr. 1901 p. 209.

A = Orig. Siena Arch. di stato (S. Salvadore di Monte Amiata).
C = Sigismundi Titii Historiarum Senensium t. I—X, s. XVI in., Roma Bibl. Chigi G I 31—40; Siena Bibl. comunale D III 6—16 et Firenze Bibl. naz. II v 140, olim Magliab. XXV 671—81; cf. supra p. 197.
D = (F. Ughelli) Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632) [D^1]; cod. Vat. Barb. 3225 (XL 22) [D^2]; cod. Vat. Barb. 3231 (XL 28, olim 3655) [D^3]; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 94—97.
E = L. A. Muratori Carte, s. XVIII in., Modena Arch. di stato; cf. PflugkH. Iter p. 54 et Gött. Nachr. 1897 p. 245.
F = G. C. Fatteschi Codice diplomatico della badia di S. Salvadore di Monte Amiata, s. XVIII, Roma Bibl. Vittorio Emanuele cod. 2115 (cod. Sessor. 213); cf. infra p. 238.
G = G. C. Fatteschi Exemplaria instrumentorum ac diplomatum .. in tabulario coenobii s. Salvatoris Montis Amiati exsistentium vol. II, s. XVIII, ib. cod. 2119 (cod. Sessor. 215); cf. infra p. 238.

1 *(600 iun.)*

Gregorius I Ecclesio ep.: mandat, ut de vita actibusque Iohannis diac., quem gloriosus vir Ansfrid una cum habitatoribus castri Balneum regis episcopum ordinandum elegerit, requirere studeat et, si talis fuerit, eum ad se dirigat; si aptus non fuerit, alium eligant.

v. Bagnorea n. 2 (vol. II p. 216).

2 *(600 sept.)*

Gregorius I Ecclesio ep.: dolet, eum graviter infirmatum et adhuc debilem esse; laudat eum de episcopatu (Balneoregiensi?), propter quod personam non temere elegit; transmittit caballum de benedictione s. Petri; monet, ut ecclesiis, ad quas sine labore poterit accedere, officium visitationis impendat. — Scripta fraternitatis.

Reg. Gregorii I lib. XI ep. 3. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. X n. 45. Mansi X 241 n. 46. Troya Cod. dipl. Longob. I 490 n. 232. Migne LXXVII 1102 n. 45. Mon. Germ. Epp. II 261. — Regg. J. 1330. JE. 1793.

3 *(604 ian.)*

Gregorius I Venantio ep. Perusino: transmittit amphiballum tunicam, et petit, ut ab eo Ecclesio ep., frigore omnino laboranti, debeat sine mora sub omni celeritate transmitti.

v. Perugia, Episc.

**4* *(1012—21)*

Benedictus VIII, conquerente Winizone abbate s. Salvatoris in Monte Amiato, mittit Arialdo ep. nuntios cum litteris, ut ecclesias monasterii consecret.

v. Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 7.

5 *San Pellegrino 1058 mai. 16*

Gotifredus marchio et dux nec non et Ildeprandus S. R. E. legatus (sede vacante), astantibus comitibus Rainerio, filio quondam Ardingi, et Tegrimo et Bulgarello et Hugone quondam Uguccionis etc., causam inter Petrum ep. Clusinum et Vincentium abbatem s. Ianuarii de Campo Leonis super castello de Palerita et eccl. s. Blasii tractant.

v. Arezzo, Mon. s. Ianuarii in Campo Leonis n. 1.

*6 *(Roma 1068 mart.)*

Alexander II, in concilio, tractat quaestionem inter Clusinum ep. et clericos illius ecclesiae super exactionibus.

Laud. in n. 9. — Regg. J. p. 395. JL. 1 p. 583.

*7 *(Chiusi 1068 mai.—iun.)*

Alexander II, Roma ad Lucensium partes proficiscens, episcopo clericisque praesentibus, ventilat quaestionem inter ep. Clusinum et clericos illius ecclesiae.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

*8 *(Chiusi 1068 dec.)*

Alexander II, Luca Romam revertens, convocato universo clero Clusini episcopatus maximaque parte populi congregata, residente secum Iohanne S. R. E. card. Tusculano ep., astantibus quoque abbatibus et sacerdotibus et Rainerio, filio Bulgarelli, et Bernardo, filio Ardingi, definit quaestionem inter ep. Clusinum et clericos illius ecclesiae.

Laud. in n. 9. — Regg. J. p. 395. JL. I p. 583.

9 *Perugia 1068 dec. 30*

Alexander II s. Clusinae eccl.: statuit, presbyteris ab episcopo quartam partem decimarum dari, tribus vero reliquis in dispositione episcopi persistentibus; censuit, episcopum medietatem omnium primitiarum tertiamque totius oblationis cunctarum ecclesiarum episcopatus, vivorum ac mortuorum, habere; oblationibus antiquorum monasteriorum exceptis, videlicet s. Antimi, s. Salvatoris, s. Benedicti et s. Petri in Campo; addit, quod nullus laicorum ecclesias tenere vel oblationes vivorum et mortuorum in proprios usus retorquere praesumat. — Quoniam divinae. Actum Perusiae 3 kal. ian. p. m. Petri clerici fungentis vice Petri S. R. E. subdiac. ac bibl., a. ab inc. D. 1068, pont. v. d. Alexandri pp. II 8, ind. 6.

A. [D[1] f. 17. D[3] f. 253' Exc. F n. 261. G p. 160 n. 276]. — Edd. Ughelli [1] III 725 ex A; [2] III 629 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 10 n. 14 = Bull. Rom. ed. Taur. II 33 n. 14, = Cappelletti XVII 583, = Migne CXLVI 1347 n. 63. PflugkH. Acta II 108 n. 143 ex A. — Regg. Mittarelli Ann. Camald. II 332. Mariotti Saggio di memorie di Perugia III 417. Lisini in Bull. Sen. XIII 519. J. 3439. JL. 4657.

*10 *(1073—74)*

Gregorius VII mandat Lanfranco ep. sub satisfactione dignae poenitentiae, ut Guidonem quondam priorem s. Mustiolae, a sese publice excommunicatum, et a praepositura et claustrali communione deiciat alterumque in ecclesia s. Mustiolae substituat.

Laud. in Gregorii VII epistola ad comites Clusinos a. 1075 ian. 13 JL. 4924. — Reg. JL. —.

Eidem Lanfranco aliisque Tusciae epp. Gregorius VII a. 1076 nov. 1 epistolam de Rudolfo Senensi ep. misit (JL. 5008).

*11 *(1125—30)*

Honorius II concedit privilegium.

Laud. in n. 15. — Reg. JL. —.

Praeterea memorantur Honorii II epistolae ad Clusinum ep. contra Vivenses monachos; cf. Eremus s. Petri et s. Benedicti de Vivo n. 2. 3.

*12 (1145—53)

Eugenius III concedit privilegium.

Laud. in n. 15. — Reg. JL. —.

*13 (1153—54)

Anastasius IV concedit privilegium.

Laud. in n. 15. — Reg. JL. —.

*14 (1154—59)

Hadrianus IV concedit privilegium.

Laud. in n. 15. — Reg. JL. —.

15 *Laterano 1191 dec. 27*

Celestinus III Theobaldo ep.: ad exemplar Honorii *(n. 11)*, Eugenii *(n. 12)*, Anastasii *(n. 13)* et Hadriani *(n. 14)* suscipit eccl. Clusinam sub apost. protectione, et confirmat possessiones nominatim illustratas; decernit, ut nullus archiepiscopus in Clusina parochia absque episcopi licentia ecclesias consecrare, chrisma conficere, clericos ordinare aut publicam poenitentiam dare praesumat. — Miserati inopiam. Ego Celestinus etc. Subscr. 10 card. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 6 kal. ian., ind. 9, inc. d. a. 1191, pont. v. d. Celestini pp. III a. 1.

C [= D[2] f. 18]. E. — Edd. Muratori Antiq. VI 421 = Cappelletti XVII 587, = La Farina Rischiarazioni e documenti [2] IV 220 n. 36 ad a. 1192, = Migne CCVI 904 n. 38. — Regg. Ughelli [1] V 1636; [2] III 633. J. 10335. JL. 16778.

*16 (1191)

Celestinus III concedit indulgentiam super fabrica ecclesiae a Theobaldo ep. in castro Montis Pulciani fundandae.

Laud. in n. 17. — Reg. JL. —.

17 *1192 april. 19*

Celestinus III Theobaldo ep.: confirmat quod secundum tenorem indulgentiae suae *(n. 16)* super fabrica ecclesiae in castro Montis Pulciani egit.

v. Arezzo, Montepulciano n. 2.

Ecclesia s. Mustiolae.

Io. Bapt. Laurus De annulo pronubo Deiparae virginis, qui Perusiae religiosissime adservatur (Coloniae Agrippinae 1626). — Lubin p. 244. — Bartolommeo Macchioni Breve racconto della prosapia e martirio di S. Mustiola, della chiesa etc. (Roma 1698).

Ecclesia s. Mustiolae non longe ab urbe Clusina antiquissima est (cf. Pennotti Hist. tripartita [1] p. 290). Temporibus enim Liutprandi Langobardorum regis a Gregorio Clusino duce aedificatam fuisse inscriptio in tabula marmorea narrat (edd. Ughelli [1] III 674; [2] III 592; Troya III 545 n. 485; Cappelletti XVII 578). Hoc s. Mustiolae templum olim ecclesiam cathedralem fuisse, variis probatur argumentis; certe eam Martinus et Ubertus Clusini episcopi singularibus honestarunt beneficiis, praeposito s. Mustiolae ecclesiam s. Secundiani, quae inde a saec. XII cathedralis ecclesiae dignitate recolitur, administrandam committentes (cf. n. 4).

Hadriani IV privilegium autographum *(n. 4)* inter chartas archivi episcopatus Montis Politiani invenimus; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 210.

A = Orig. Montepulciano Arch. vescovile.

**1* *(1061—73)*

Alexander II expellit Guidonem a praelatione eccl. s. Mustiolae ut periurum et fornicationis atque adulterii reum, eumque pro contumacia inoboedientiae perpetuo anathemati subdit.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

**2* *(1073—74)*

Gregorius VII publice excommunicat Guidonem; mandat Lanfranco ep. Clusino, ut eum a praepositura et claustrali communione deiciat alterumque loco eius substituat.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

3 *Roma 1075 ian. 13*

Gregorius VII Rainerio, filio Ugizonis, atque Rainerio, filio Bulgarelli, uxori quoque Peponis domnae Guillae, filiis etiam comitis Ardingi, omnibusque in Clusino comitatu commorantibus, tam maioribus quam minoribus: monet, ne Guidoni sacrilego aliquod contra Deum suumque iudicium ad retinendam praepositur am vel aliquod de rebus s. Mustiolae praebeant auxilium sive consilium. — Constat vobis. Dat. Romae id. ian. ind. 13.

Reg. Gregorii VII lib. II ep. 47. — Edd. Carafa Epp. decr. III 652 n. 47 = Ughelli Albero et istoria de' conti di Marsciano p. 93. Mansi XX 160 n. 47. Migne CXLVIII 398 n. 47. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 161. — Regg. J. 3684. JL. 4924.

4 *Laterano 1159 mai. 12*

Hadrianus IV Nigro praeposito etc.: suscipit eccl. s. Mustiolae Clusinam sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et concessiones a Martino et Uberto Clusinis epp. Bertraimo praeposito factas, liberam administrationem eccl. s. Secundiani ab Uberto ep. ei concessam, eccl. de Monte Pulciano a Ieronimo Aretino ep. commissam, concedit hominibus de Aqua viva facultatem liberam in eccl. s. Mustiolae sepulturae, et confirmat decimationes, testamenta, oblationes mortuorum et sepulturam ab epp. Clusinis concessas. — Officii nostri. Ego Adrianus etc. Subscr. 16 card. Dat. Lat. p. m. Hermanni d. pp. subdiac. et scriptoris, 4 id. mai., ind. 7, inc. d. a. 1159, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 5.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 217 n. 4 ex A. — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Laurentii.

Recensetur in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 57): „Ecclesia sancti Laurentii II solidos Lucensium“.

Quum vero privilegium de re desit, explorare nequimus, ad quam ecclesiam notitia haec referenda sit; eoque magis quod inter Clusini episcopatus ecclesias duae s. Laurentio dicatae inveniantur (cf. Celestini III privilegium JL. 16778). Neque id satis; apud Cencium enim iisdem verbis ecclesia s. Laurentii sub

Senensi episcopatu quoque recensetur (v. supra p. 230); contra monasterium s. Laurentii iuxta flumen Anso in dioecesi Grossetana situm, quod eundem censum 2 solidorum Lucensium Lateranensi palatio solvere consuevit, a Cencio minime memoratur. Itaque ad hoc s. Laurentii monasterium potius notitiam referendam esse suspicamur, quam Cencius perperam duabus vicibus et sub Clusino episcopatu et sub Senensi retulit.

Monasterium s. Petri in Campo.

Lubin p. 76. — Girol. Gigli Diario Sanese [1] II 701; [2] II 830. — Mittarelli Ann. Camald. II 150 sq. — Repetti I 187 sq. — Cappelletti XVII 627.

Monasterii s. Petri in Campo, siti in valle Urciae, memoria iam saec. XI med. occurrit. Tunc a monachis nigris rectum fuit. A. 1146 mai. 5 Martinus ep. Clusinus monasterium s. Petri una cum monasteriis s. Benedicti de Moiano et s. Petri in Arnano Rustico priori eremi de Vivo ad reformandam ibi religionem commisit (edd. Ughelli [2] III 632; Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 429 n. 278), quod Eugenius III a. 1147 ian. 13 JL. 8992 confirmavit. Monasterium, a. 1462 dioecesi Pientinae addictum, hodie in ruinis iacet.

Haud longe ab hac s. Petri abbatia celebre olim monasterium s. Trinitatis de Spineta sive s. Mariae de Monte Pisi situm fuit, a. 1085 a Guilia comitissa, vidua Peponis comitis, conditum; a. 1112 a Pepone comite per manus Iohannis abbatis de Cultubono Vallumbrosanae religioni addictum. Saec. XVI in commendam datum, Urbanus VIII commisit monasterium de Spineta Cisterciensibus in abbatia Septimiana degentibus, qui ibi manserunt usque ad a. 1783, quando congregatio Cisterciensium de Tuscia suppressa est (cf. Lubin p. 371; Gigli Diario Sanese [1] II 687 sq.; [2] II 811; Repetti I 194; Cappelletti XVII 628).

Chartae ad monasterium s. Petri in Campo spectantes leguntur in codice vulgo delle Coppe, mb. s. XIV, olim in archivo civitatis Montis Politiani, hodie in R. archivo Senensi custodito. Aliae tum inter instrumenta reipublicae Senensis (Arch. delle Riformagioni), tum inter chartas Vivenses (S. Mustiola di Siena) inveniuntur. — Chartae etiam ex monasterio de Spineta in R. archivo Senensi exstant (Comune di Sarteano); cf. quoque Documenti diversi appartenenti alla badia di Spineto a. 1085—1624, ms. s. XVII—XVIII, Firenze Arch. di stato, Patr. eccl. C XVIII 52. Sed neque inter s. Petri in Campo neque s. Trinitatis de Spineta monumenta Romanorum pontificum privilegia ante Innocentium III reperimus.

1 *Laterano 1196 mai. 13*

Celestinus III priori de Vivo et abbati s. Petri in Campo in Clusina dioec. constitutis: mandat, quatenus apud Radicophanum, quod iuris monasterii s. Salvatoris de Monte Amiato exsistit, ecclesiam nulla praesumant temeritate construere.

v. Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 19.

Monasterium s. Salvatoris in Monte Amiata.

Ughelli [1] III 667 sq.; [2] III 587 sq. — Vincenzio Pinelli Del nome et origine dell' abbazia di S. Salvatore nella Montamiata di Siena (In Ispruch 1650. Non vidi). — Lubin p. 226. — Laurentius Nicolettus Sacrae congregationi concilii Nullius seu s. Salvatoris Montis Amiati iurisdictionis pro R. P. abbate s. Salvatoris contra R. ep. Clusinum (Romae 1704. Exemplar vidi Florentiae in R. archivo Patr. eccl. C XVIII 177 vol. II). — Luigi Antonio Paolozzi Descrizione topografica della Montamiata ms. (cf. Moreni Bibl. II 154). — Girol. Gigli Diario Sanese [1] I 158 sq. II 390 sq. 685 sq.; [2] I 191 sq. II 462 sq. 746. 808 sq. — Mabillon Ann. ord. s. Benedicti [1] II 147; [2] II 136. — G. C. Fatteschi Memorie di Monte Amiata, ms. s. XVIII, Roma Bibl. Vittorio Emanuele cod. 2117 (cod. Sessor. 414; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 143. Aliud exemplar transcriptum a Valerio Ginanneschi a. 1811 exstat Florentiae in bibliotheca reipublicae (mss. Palat. 1054). — Giorgio Santi Viaggio al Montamiata in: Viaggio primo per la Toscana I (Pisa 1795). — Repetti I 16 sq. III 318 sq. — Cappelletti XVII 574 sq.

Celeberrimum olim monasterium s. Salvatoris in territorio Montis Amiati in comitatu Clusino a. 747 a Ratchis rege Langobardorum conditum esse traditur. Sed diplomata a Ratchis et ab Aistulfo, eius fratre, Erfoni primo Amiatino abbati concessa, omnino spuria esse nemo est quin dubitet. Prima monasterii notitia sincera occurrit a. 770 m. sept. (Lisini in Bull. Sen. XIII 231). A. 1036 templum s. Salvatoris et b. Mariae, praesentibus 18 episcopis et cardinalibus, inter quos patriarcha Aquileiensis, consecratur (edd. Ughelli [1] III 717; [2] III 623). Monasterium coluerunt monachi ord. s. Benedicti, brevissimo tempore quoque Camaldulenses, si fidem tribuamus Fortunio in Hist. Camald. II 42, qui narrat, s. Romualdum, Camaldulensis religionis institutorem, ab Heinrico II imp. monasterium Amiatinum reformandum accepisse. A. 1228 april. 17 Gregorius IX monasterium s. Salvatoris, propter malitiam habitantium in eodem multipliciter deformatum, Cisterciensibus reformandum ordinandumque commisit (Potthast Reg. 8174), qui ibi permanserunt usque ad suppressionem a. 1782 (cf. Janauschek Orig. Cistercien. p. 231 n. 600).

Amiatinum monasterium inter Etruriae abbatias divitiis et potentia olim polluit atque per aliquot saecula „tamquam electa vinea flores et fructus produxit honestatis“. Multa ab imperatoribus et regibus diplomata accepit, quae enumerare longum est, privilegiis tamen Romanorum pontificum antiquioribus deperditis. Fuit iuris b. Petri, ut legimus apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 57. 244):

„Monasterium sancti Salvatoris de Monte Amiato II morabutinos“.

Archivum Amiatinum, adhuc ditissimum est et antiquissimis abundat chartis inde ab a. 736. Ex eo quaedam chartae, territorio abbatiae s. Salvatoris a Senensibus subiecto, in Senensis reipublicae archivum, vulgo delle Riformagioni, devenerunt, aliae Romam in archivum Vaticanum, aliae in archivum familiae Chigi. Maxima tamen tabularii pars, a. 1782, abbatia suppressa, Florentiam in archivum reipublicae translata est, indeque in R.

archivum Senense (S. Salvadore di Montamiata, Spoglio t. 19); cf. Bull. Sen. VI (1899) 59. Chartas exscripsit Iohannes Columbinus Fatteschi abbas, antiquioresque vulgarunt Brunetti Cod. dipl. Toscano I—III, Calisse Documenti del monastero di San Salvatore sul Monte Amiata riguardanti il territorio Romano in: Arch. della Soc. Rom. XVI (1893) 289 sq. XVII (1894) 95 sq. et P. S. Leicht Livellario nomine in: Studi Senesi (Siena 1905).

A = Orig. Siena Arch. di stato (S. Salvadore di Montamiata).
A^1 = Orig. ib. (Riformagioni Balzana).
A^2 = Orig. Roma Arch. Chigi.
B = Cop. Siena Arch. di stato (S. Salvadore di Montamiata).
B^1 = Cop. ib. (Riformagioni).
B^2 = Cop. Roma Arch. Vat. Arm. C fasc. 27 n. 1.
C = Caleffo dell' Assunta, mb. s. XIV, Siena Arch. di stato; cf. supra p. 127.
D = Capitoli, mb. s. XIV, ib. (S. Salvadore di Montamiata 1255).
E = (F. Ughelli) Monumenta ord. Cistercien., s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3622) [E^1]; cod. Vat. Barb. 3229 (XL 26, olim 3653) [E^2]; cod. Vat. Barb. 3231 (XL 28, olim 3655) [E^3]; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 96. 97.
F = Iura diversa pro abbate Montis Amiati vol. I. II, s. XVI sq., Roma Bibl. Vittorio Emanuele codd. 629. 630 (codd. Gregoriani 39. 40); cf. N. Archiv V 22 et Gött. Nachr. 1903 p. 144.
G = U. Benvoglienti Diplomata Senensia, s. XVII ex., in cod. Vat. Ottob. 3139; cf. supra p. 199.
G^1 = (U. Benvoglienti) Copia di diversi contratti esistenti nell' archivio dello Spedale, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale B VI 9; cf. supra p. 217.
H = Spoglio di strumenti vol. I. XV. XIX, s. XVII ex., ib. B VI 1 [H^1]; B VI 15 [H^2] et B VI 19 [H^3].
I = Documenti di Montamiata, s. XVII sq., Firenze Arch. di stato Patr. eccl. C XVIII 175.
K = G. C. Fatteschi Codice diplomatico della badia di S. Salvadore di Monte Amiata, s. XVIII, Roma Bibl. Vittorio Emanuele cod. 2115 (cod. Sessor. 213); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 142.
L = G. C. Fatteschi Exemplaria instrumentorum ac diplomatum .. in tabulario coenobii s. Salvatoris Montis Amiati exsistentium vol. I—III, s. XVIII, ib. codd. 2118—20 (codd. Sessor. 214—216); cf. Bethmann in Archiv XII 399 et Gött. Nachr. 1903 p. 142.

Praeterea laudatur in tergo quorundam privilegiorum „Liber I“, frustra a nobis quaesitus. — Regesta chartarum inveniuntur in „Spoglio dei documenti di Montamiata“ vol. I. II, s. XVIII, Firenze Arch. di stato Patr. eccl. C XVIII 176—177 et in „Spoglio delle cartapecore“, s. XVIII, ib. (Spoglio t. 16). Diplomata imperatorum transcripta sunt in cod. 53 archivi canonicorum s. Laurentii Viterbien., s. XV; cf. Bethmann in Archiv XII 475 et Gött. Nachr. 1901 p. 205. Summarium privilegiorum mon. Montis Amiati congessit Ughelli in cod. Vat. Barb. 3231 (XL 28) f. 250.

Codices Amiatini, monasterio suppresso, Florentiam in bibliothecam Medicaeo-Laurentianam devenerunt, nonnullis tamen iam pridem Romam, tum in bibliothecam Barberinianam, tum in bibliothecam Sessorianam apud ecclesiam s. Crucis in Hierusalem, hodie in bibliotheca Vittorio Emanuele, translatis. Conf. quoque Catalogum librorum ms. in cod. Vat. Barb. 3229 (XL 26).

*1 *(816—17?)*

Stephanus (IV?) concedit privilegium.

Laud. in n. 5. 10 et in Winizonis abbatis libello ad Ildeprandum comitem misso (ed. Ughelli [1] III 712; [2] III 620). — Reg. JE. —.

Cui Stephano (IV—VIII) privilegium hoc tribuendum sit, in medio relinquimus.

*2 *(867—72?)*

Hadrianus (II?) concedit privilegium.

Laud. in n. 5. 10. — Reg. JE. —.

An potius Hadriano III attribuendum est?

*3 *(872—82?)*

Iohannes (VIII?) concedit privilegium.

Laud. in n. 5. 10 et in Winizonis abbatis libello ad Ildeprandum comitem misso. — Reg. JE. —.

Cui Iohanni (VIII—XV) privilegium hoc attribuendum sit, in dubio manet.

*4 *(891—96)*

Formosus concedit privilegium.

Laud. in n. 5. 10 et in Winizonis abbatis libello ad Ildeprandum comitem misso. — Reg. JL. 3505.

5 *996 mai. 27*

Gregorius V Winizoni abbati etc.: prohibet, cuiuslibet ecclesiae sacerdotem in monasterio quamlibet iurisdictionem vel potestatem sive auctoritatem praeter sedis apost. pontificem habere; constituit, ut nulla alia persona eidem monasterio sive in servis Dei vel in familiis vel in cunctis rebus aliquam molestiam inferre praesumat; confirmat primitias vel decimas de hominibus sive de praeceptalibus atque baptismum licenter celebrari in eccl. s. Benedicti et in eccl. s. Mariae de Lamule, vel si quid a Stephano *(n. 1)*, Adriano *(n. 2)*, Iohanne *(n. 3)*, Formoso *(n. 4)* vel ab aliis Romanis pontificibus concessum est; concedit, ut monachi chrisma et oleum, a quacumque ecclesia voluerint, accipiant; statuit, ut ex propria congregatione abbatem ordinent. — Quoniam semper sunt. Scr. p. m. Petri reg. not. et scrin. S. R. E., in m. magio et ind. ss. 9. Dat. 6 kal. iun. p. m. Iohannis ep. s. Albanen. eccl. et bibl. s. apost. sedis, pont. d. Gregorii ss. pont. et univ. V pp. a. 1, imp. d. Ottone a Deo cor. magno imp. a. 1, m. maio et ind. ss. 9. Subscr. 6 card.

B s. XI [= B a. 1327. E[2] f. 369. E[3] f. 253' (a. 995, 6 kal. ian.). *F I f. 13. 1 Exc. K n. 205. L I p. 506 n. 216]. — Edd. Ughelli [1] III 710; [2] III 618 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 291 n. 1 = Bull. Rom. ed. Taur. I 463 n. 1, = Migne CXXXVII 901 n. 1. Nicolettus Summ. n. 5. — Regg. Höfler Die deutschen Päpste I 328 n. 4. Lisini in Bull. Sen. XIII 504. J. 2956. JL. 3864.*

6 *1002 nov.*

Silvester II Winizoni abbati etc.: confirmat ecclesiam s. Cassiani et silvam q. v. Senatule et silvam q. d. Caiolopelli. — Supernae miserationis. Scr. p. m. Iohannis scrin. S. R. E., in m. nov. et ind. ss. 1.

B s. XI. [B s. XIII. K n. 208. L II p. 4 n. 220]. — Ed. PflugkH. Acta II 56 n. 92 ex B. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 650 n. 3012a. PflugkH. Iter p. 185 n. 94. Lisini in Bull. Sen. XIII 504. JL. 3925.

Quae v. Pflugk-Harttung in Hist. Jahrbuch XX (1899) 766 sq. contra huius privilegii fidem profert, nullius omnino momenti sunt. — De notis Tironianis in subscriptione papae occurrentibus cf. P. Ewald in N. Archiv IX 323. 330. 342 sq.

*7 *(1012—21)*

Benedictus VIII, conquerente Winizone abbate, Arialdo ep. Clusinen. mittit nuntios cum litteris, ut ecclesias monasterii consecret.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. 4031.

Conf. quoque Breve recordationis de re a. 1007 april. 2 (Mon. Germ. Dipl. III 155 n. 129).

*8 *(1021—24)*

Benedictus VIII mittit Petrum ep., cui licentiam dat ecclesias monasterii consecrandi.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

9 *(1021—24)*

Benedictus VIII praecipit, ut nullus episcopus ordinationem suam circa consecrationem ecclesiarum monasterii *(cf. n. 8)* perfringere aut permutare seu clericos servitores supradictarum ecclesiarum excommunicare praesumat. — Apostolica praecepta.

B s. XI. [E² f. 378. K n. 247 et L II p. 124 n. 263 ut Benedicti IX diploma]. — Edd. Ughelli ¹ III 717; ² III 622 ad a. 1036. PflugkH. Acta II 65 n. 100 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 187 n. 101. Lisini in Bull. Sen. XIII 513 ad a. 1036 ut bullam Benedicti IX. JL. 4054.

10 *1050 aug. 6*

Leo IX Teuzoni abbati etc.: repetit Gregorii V privilegium *(n. 5)*. — Quoniam semper sunt. Dat. 8 id. aug. p. m. Petri diac. bibl. et canc. s. apost. sedis, a. d. Leonis VIIII pp. 2, ind. 4.

A. [B s. XIII. D Exc. E² f. 370. E³ f. 253' Exc. F I f. 11 (5 kal. aug.). *K n. 255. L II p. 121 n. 269]. — Edd. Ughelli ¹ III 721; ² III 626 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 377 n. 21 = Bull. Rom. ed. Taur. I 610 n. 21, = Migne CXLIII 650 n. 42. Nicolettus Summ. n. 6. — Regg. Höfler Die deutschen Päpste II 374. Lisini in Bull. Sen. XIII 516. J. 3217. JL. 4232.*

11 *Laterano 1122 april. 23*

Calixtus II Guinieldo abbati etc.: ad exemplar Leonis IX *(n. 10)* et Gregorii V *(n. 5)* statuit, ut mon. sub tutela et iurisdictione S. R. E. constitutum, nullius alterius ecclesiae iurisdictionibus submittatur; concedit ius eligendi abbatem a Romano pontifice consecrandum; confirmat possessiones, et subiungit, ut in plebibus s. Benedicti et s. Mariae baptisma secundum antiquam consuetudinem celebretur. — Sicut iniusta poscentibus. Scr. p. m. Gervasii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Calixtus etc. Dat. Lat. p. m. Grisogoni S. R. E. diac. card. ac bibl., 9 kal. maii, ind. 15, inc. d. a. 1123, pont. autem d. Calixti II pp. a. 4.

A. [B s. XIII. E² f. 365'. K n. 294. L II p. 292 n. 332]. — Edd. Liverani Spicil. Liberian. p. 595 ex K (8 kal. mai.). *Robert Étude sur les actes du pape Calixte II p. LXVIII n. 218* (8 kal. mai.) *ex ms. 16991 bibl. Paris. PflugkH. Acta II 230 n. 274 ex A. Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 32 n. 294 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 218 n. 287. Lisini in Bull. Sen. XIII 516. 541 ad a. 1123. JL. 6968 ad april. 24.*

12 *Laterano 1144 feb. 23*

Celestinus II Falconi abbati etc.: suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat decimas et primitias et possessiones propriis expressas vocabulis, concedit ius eligendi abbatem, confirmat privilegium Leonis VIIII *(n. 10)*, sub censu 2 bizantiorum aureorum annualiter sedi apost. persolvendo, concedit facultatem clericos sive laicos liberos ad conversionem suscipiendi, decernit, ut nullus dux, marchio, comes, vicecomes, castaldio ullum districtum in aliquibus locis monasterii habere vel iudicare seu aliquod placitum tenere audeat. — Cum universis. Ego Celestinus etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 7 kal. mart., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Celestini pp. II a. 1.

A². [B a. 1255 feb. 9. B s. XIII. D Exc. E² f. 371'. E³ f. 253' Exc. I. K n. 296. L II p. 300 n. 335]. — Edd. Nicolettus Summ. n. 43. PflugkH. Acta III 48 n. 51 ex B. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 659 n. 6017a. PflugkH. Iter p. 234 n. 390. Lisini in Bull. Sen. XIII 516. XIV 193 ad a. 1143. JL. 8498.

13 *Laterano 1144 feb. 23*

Celestinus II Falconi abbati etc.: suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat oblationes, decimas et primitias et possessiones propriis expressas vocabulis, confirmat privilegium Leonis VIIII *(n. 10)*, concedit placitum omnium clericorum ecclesiarum monasterii, addens facultatem clericos sive laicos liberos ad conversionem suscipiendi, sub censu 2 bizantiorum aureorum annualiter sedi apost. persolvendo; concedit ius eligendi abbatem, et decernit *(ut in n. 12)*. — Cum universis. Ego Celestinus etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 7 kal. mar., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Celestini pp. II a. 1.

B s. XII ex. — Ed. PflugkH. Acta III 48 n. 51 ex B. — Reg. Lisini in Bull. Sen. XIV 192 ad a. 1143. JL. —.

Haec duo Celestini II privilegia (n. 12. 13), quamquam maxima ex parte concordant, in aliis inter se discrepare, iam Pflugk-Harttung monuit. Unde colligitur, alterum privilegium (n. 13) aut spurium, auxilio bullae genuinae (n. 12) confectum esse aut simul cum altero datum. Quum autem ab Anastasio IV iisdem fere verbis confirmatum fuisset (n. 16), contra fidem alterius privilegii dubium movere non licet. Adnotamus quoque, textum eiusdem privilegii ab alia manu correctum esse, ut Anastasii IV privilegium (n. 16) ex eo velut ex forma, vulgo minuta, componeretur. — Praeterea Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 659 n. 5992a Celestini II privilegium pro monasterio Amiatino a. 1143 dec. 9 datum laudat JL. 8455, sed est potius privilegium monasterio ss. Salvatoris et Quirici de Populonia concessum JL. 8449.

14 *1153 mai. 29*

Rainerius abbas, in praesentia cardinalium aliorumque, consentientibus monachis, locat Eugenio III eiusque successoribus medietatem integram castri q. v. Radicofanum cum dimidia parte totius curtis et cum tenimentis suis et burgo de Calamala etc., sub censu 6 marcarum puri argenti annis singulis mense madio pro pensione persolvendo. — A. 1153, a. 9 d. Eugenii III pp., ind. 1, m. madii die 29. Andreas scrin. S. R. E. scr. S. m. Eugenii pp. III conductoris huius apparis rog.

A[1]. *[B a. 1262 sept. 30. E*[3] *f. 253' Exc. H*[2] *f. 228]. Albinus lib. XI c. 6. Cencius c. 91. — Edd. O. Panvinii De gente Frangipana (in cod. Vat. Barb. 2481, olim XXXIII 1) f. 87. Ughelli* [1] *III 731;* [2] *III 636. Muratori Antiq. III 793. Giesebrecht Gesch. der deutschen Kaiserzeit IV 508 ex A. Fabre-Duchesne I 380. — Reg. Lisini in Bull. Sen. XIV 197. JL. —.*

Huius locationis chartam duobus exemplis, quorum alterum Romana curia, alterum monasterium Amiatinum accepit, exaratam fuisse, ex re ipsa et ex textuum varietate deducitur. — De oppido Radicofani cf. Repetti IV 709 sq.

15 *Roma S. Pietro 1153 iun. 20*

Eugenius III Rainerio abbati etc.: eum sibi suisque successoribus medietatem integram castri q. d. Radecofini locasse testatur *(ut n. 14)*. — Rerum gestarum. Ego Eugenius etc. Subscr. Astaldus card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 12 kal. iul., ind. 1, inc. d. a. 1153 pont. v. d. Eugenii III pp. a. 9.

A[1]. *[B s. XIII. B*[2] *a. 1249 aug. 3. K n. 299. L II p. 313 n. 339]. — Ed. PflugkH. Acta III 119 n. 114 ex A*[1]. *— Regg. PflugkH. Iter p. 246 n. 465. Lisini in Bull. Sen. XIII 516. XIV 198. JL. 9732.*

16 *Laterano 1153 oct. 23*

Anastasius IV Rainerio abbati etc.: repetit Celestini II privilegium *(n. 13)*, et concedit dignitatem mitrae, anuli et baculi atque sandalium. — Sicut omnium. Ego Anastasius etc. Subscr. 15 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 10 kal. nov., ind. 1, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

A[2]. *[B s. XIII. B*[1] *a. 1255 feb. 9. D Exc. G f. 193' et G*[1] *p. 249 ex B*[1]. *K n. 300. L II p. 318 n. 341]. — Edd. PflugkH. Acta III 121 n. 116 ex B. Bull. Sen. VI 69 n. 2 ex B*[1]. *— Regg. PflugkH. Iter p. 247 n. 467. Lisini in Bull. Sen. XIII 516. JL. 9748.*

17 *Laterano 1153 oct. 23*

Anastasius IV Rainerio abbati etc.: repetit Eugenii III privilegium *(n. 15)*. — Rerum gestarum. Ego Anastasius etc. Subscr. 15 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 10 kal. nov., ind. 1, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

B s. XIII. B[2] *a. 1249 aug. 3. [L II p. 317 n. 340]. — Ed. Gött. Nachr. 1908 ex BB*[2]. *— Regg. PflugkH. Iter p. 247 n. 468. Lisini in Bull. Sen. XIII 516. JL. 9749.*

Eiusdem tenoris quoque est Innocentii III privilegium a. 1198 iun. 10.

18 *Laterano 1188 feb. 19*

Clemens III Rollando abbati etc.: ad exemplar Celestini *(n. 13)* et Anastasii *(n. 16)* suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, privilegia Leonis VIIII *(n. 10)*, Celestini *(n. 13)* et Anastasii *(n. 16)* et iura. — Quotiens a nobis. Ego Clemens etc. Subscr. 10 card. Dat. Lat. p. m. Moysi Lat. can. vicem agentis cancellarii, 11 kal. mart., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A[2]. *[B*[1] *a. 1257. B a. 1260. B s. XIII. C f. 592' = H*[1] *p. 205 Exc. et H*[2] *f. 92. E*[1] *f. 171. G f. 196'. K n. 303. L II p. 329 n. 346]. — Edd. Bull. Sen. VI 92 n. 11 ex B. Fraikin in Annales de Saint-Louis-des-Français III (1898) 257 ex E*[1]. *— Regg. Montfaucon Diarium ital. p. 349. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 688 n. 10039 a ad feb. 11 PflugkH. Iter p. 313 n. 868. Lisini in Bull. Sen. V 316 ut Celestini III bullam ad a. 1197 feb. 19 et Bull. Sen. XIII 516. XIV 392 ad a. 1187 feb. 19. JL. 16150.*

19 *Laterano 1196 mai. 13*

Celestinus III priori de Vivo et abbati s. Petri in Campo in Clusina dioec. constitutis: mandat, quatenus apud Radicophanum, quod iuris monasterii s. Salvatoris de Monte Amiato exsistit, ecclesiam nulla praesumant temeritate construere. — Si doctrinam. Dat. Lat. 3 id. mai. pont. n. a. 6.

A. [E¹ f. 89 (3 id. iun.). *K n. 312. L II p. 361 n. 357]. — Ed. PflugkH. Acta III 403 n. 480 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 695 n. 10591a. PflugkH. Iter p. 334 n. 992 ad iun. 11 ex E¹. Lisini in Bull. Sen. XIV 401. JL. 17381.*

20 *Laterano 1196 mai. 23*

Celestinus III Rolando abbati: indulget, ut, si qui clerici sine licentia sua in eccl. s. Fortunati de Corneto contra antiquam consuetudinem ordinantur, liceat ei, eos ab ecclesia ipsa expellere et loco pariter et beneficio eiusdem ecclesiae spoliare. — Cum a nobis. Dat. Lat. 10 kal. iun. pont. n. a. 6.

A. [B s. XIII. E¹ f. 89. K n. 313. L II p. 362 n. 358]. — Edd. Calisse in Arch. della Soc. Rom. XVII (1894) 125 n. 68. Fraikin in Annales de Saint-Louis-des-Français III (1898) 262 ex E¹. Bull. Sen. VI 101 n. 14 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 695 n. 10594a. PflugkH. Iter p. 334 n. 990. Lisini in Bull. Sen. XIV 401. JL. 17389.

Eremus s. Petri et s. Benedicti de Vivo.

Fortunius Hist. Camald. II 41 sq. 69 sq. — Farulli Istoria cronol. del mon. degli Angioli di Firenze p. 179 sq. — Girol. Gigli Diario Sanese ¹ II 686; ² II 767. 810. — Manni Osservazioni istor. sopra i sigilli antichi VII 41. — Mittarelli Ann. Camald. I 372 sq. III 59 sq. — Repetti II 75. V 795. — Cappelletti XVIII 430.

Eremus ad fontes fluvii ad Vivum iuxta radices Montis Amiati ab ipso s. Romualdo a. cr. 1014 condita et ab Heinrico II imp. privilegio suo munita traditur (cf. Fortunius l. c.). Inter monasteria vero ad congregationem Camaldulensium pertinentia eremum Vivensem invenimus primum in Paschalis II privilegio a. 1113 JL. 6357. Monachi autem Vivenses unionem cum eremo Camaldulensi repudiarunt, cum priore generali litem habentes, quam Celestinus II a. 1144 privilegio suo componens, recognovit, priorem de Vivo tamquam unum de maioribus prioribus congregationis Camaldulensis tam in loco quam in aliis honorandum esse (n. 4). Eremus, a Lamberto de Bricola restaurata, ab episcopis Clusinis dotata atque privilegiis Romanorum pontificum et Friderici I imp. (Stumpf Reg. 4542c) insignita, floruit usque ad saec. XIII, quando bellorum furore paene ad nihilum redacta est, ita ut Alexander IV priori et fratribus licentiam daret, prioratum in urbem Senarum ad eorum ecclesiam s. Mustiolae transferendi; paucis tantum monachis in eremo de Vivo remanentibus, quae a Paulo III familiae Cervini concessa est; inde titulum comitum de Vivo duxit.

Ex archivo Vivensi pleraque monumenta periisse manifestum est, ipso archivo hodie penitus disperso. Quaedam chartae exstant Senis in R. archivo, tum inter instrumenta veteris archivi civitatis (Riformagioni), tum inter chartas s. Mustiolae (S. Mustiola di Siena); cf. Bull. Sen. VI (1899)

56. 61; quaedam in archivo comitum de Cervinis, ex quo Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 2 n. 2 Alexandri IV bullam a. 1256 iun. 17 vulgavit, eam perperam Alexandro III attribuens (cf. etiam Fortunius II 78; Farulli p. 179). Codicem inscriptum „Monumenta chartarii s. Mariae Rosae Senarum sive Relatio originis et progressuum mon. s. Mustiolae et abbatiae arcus Senarum, quae vulgo appellatur de Rosa .. et notitiae s. Petri de Vivo“ olim in bibliotheca s. Michaelis de Muriano cod. 1083 (cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 366. 732) frustra quaesivimus.

A = Orig. Siena Arch. di stato (S. Mustiola di Siena).
B = Cop. ib. (Riformagioni).
B[1] = Cop. Firenze Arch. di stato (Camaldoli).
C = U. Benvoglienti Diplomata Senensia, s. XVII ex., in cod. Vat. Ottob. 3139 f. 172 sq.; cf. supra p. 199.
C[1] = (U. Benvoglienti) Copia di diversi contratti esistenti nell' archivio dello Spedale, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale B VI 9.
D = Spoglio di strumenti vol. I, s. XVII ex., ib. B VI 1.
E = L. A. Muratori Carte, s. XVIII, Modena Arch. di stato; cf. PflugkH. Iter p. 54 et Gött. Nachr. 1897 p. 245.
F = Guido Grandi Contractuum etc. ad historiam Camaldulensium praesertim spectantium vol. XIX. XX, s. XVIII in., Pisa Bibl. dell' Università; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 600.
G = (Eduardi Baroncini) Summaria archivi Camaldulensis a. 1698, s. XVII, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 39 vol. 294. 295; cf. supra p. 175.

**1* *(1125)*

Honorius II monet per litteras suas monachos de Vivo, quatenus ad I(ohannis) Camaldulen. prioris redeant oboedientiam.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

**2* *(1125—26)*

Honorius II mandat Alderico card. et Petro Clusino ep., ut monachos Vivenses rebelles contra priorem Camaldulen. in festo s. Mustiolae excommunicent.

Exstat in archivo Fontisboni (Firenze Arch. di stato, Camaldoli 1143 feb. 17) charta saec. XII, ex qua fusius controversiam inter Camaldulenses et Vivenses narrante Simon et Raynerius (cf. Camaldoli C f. 203), Baroncinus et Mittarelli Ann. Camald. III 59 sq. rem hauserunt, false tamen eam ad Innocentium II referentes. — Reg. JL. —.

Aldericus card. presb. ss. Iohannis et Pauli tit. Pamachii saepius sub Honorio II occurrit.

3 *Laterano (1126) mart. 17*

Honorius II P(etro) Clusino ep.: iterato iniungit *(n. 2)*, ut monachos de Vivo, per litteras suas totiens monitos *(n. 1)*, monere non desinat, quatenus ad I(ohannis) Camaldulen. prioris subiectionem et oboedientiam redeant et secundum b. Benedicti regulam et generalem formam et institutionem congregationis Camaldulen. deinceps vivant.

v. Camaldoli (Arezzo) n. 13.

4 *Laterano 1144 feb. 23*

Celestinus II Bono priori etc.: decidit controversiam inter eum et fratres Camaldulen. *(cf. n. 1—3)*, statuens, ut prior de Vivo de ipsa congregatione

secundum b. Benedicti regulam a fratribus eiusdem loci eligatur, electus autem infra 40 dies Camaldulensi priori de ordinis observantia oboedientiam promittat; si idoneus reperiri non poterit, a fratribus de Vivo de congregatione Camaldulensi eligatur; prior Camaldulensis in capitulo praecipuum locum teneat et quae in ordine corrigenda fuerint, corrigat; prior vero de Vivo ad annuum capitulum Camaldulensium vadat et tamquam unus de maioribus prioribus congregationis honoretur. — Apostolicae sedis. Ego Celestinus etc. Subscr. 8 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 7 kal. mar., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Celestini II pp. a. 1.

B¹ a. 1216 mai. 13. [G p. 929 n. 28 Exc.]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 406 n. 265 ex B = Migne CLXXIX 806 n. 39. — Regg. Fortunius Hist. Camald. I 156 (3 id. mai.). *Farulli Istoria cronol. del mon. degli Angioli p. 179. J. 6017. JL. 8497.*

cf. quoque Camaldoli (Arezzo) n. 15. — Fortunium notas chronologicas more solito confudisse manifestum est, de Innocentii II bulla „Dat. Lat. 3 id. maias" loquentem. Facile enim intelligitur, hanc bullam non Innocentii II, sed Celestini II (n. 4) fuisse, cuius apographum adhuc habemus confectum a. 1216 3 id. mai.

5 *Marturi 1147 ian. 13*

Eugenius III Rustico priori etc.: confirmat monasterio de Vivo possessiones propriis expressas vocabulis, monasteria videlicet s. Petri in Campo, s. Benedicti de Moiano et s. Petri in Arnano, a Martino Clusino ep. ad reformandam religionem ei concessa; constituit, ut monachi decimas dare non cogantur, et concedit facultatem clericos vel laicos e saeculo fugientes suscipiendi. — Piae postulatio. Ego Eugenius etc. Subscr. 9 card. Dat. ap. Marturam p. m. Guidonis S. R. E. diac. card. et canc., id. ian., ind. 10, inc. d. n. Iesu Chr. a. 1146, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 2.

B a. 1251 feb. 4. [C f. 189. C¹ f. 24. D p. 65 Exc. E. F XIX]. — Edd. Muratori Antiq. III 223 = Migne CLXXX 1185 n. 153. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 433 n. 281 ex B. — Regg. Luchi Mon. mon. Leon. p. 11. Lisini in Bull. Sen. XIV 194 ad a. 1146. J. 6284. JL. 8992.

Mittarelli l. c. IV App. c. 2 n. 2 praebet insuper, ut iam diximus, rescriptum Alexandri IV a. 1256 iun. 17 in favorem eremi de Vivo, male adscriptum Alexandro III a. 1161 iun. 17. — Martini ep. Clusini concessiones a. 1146 mai. 5 et 7 legimus ap. Mittarelli l. c. III App. c. 429 n. 278 et c. 431 n. 279.

6 *Velletri (1182) iul. 14*

Lucius III priori et conventui de Vivo: confirmat ecclesiam b. Iacobi et s. Christinae a G(unteramo) Senen. ep. ad interventum suum eis concessam. — Iustis petentium. Dat. Velletri 2 id. iul.

A. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 112 n. 72 ex A. Bull. Sen. VI 87 n. 8 ex A ad a. 1185. — Regg. Lisini in Bull. Sen. XIV 388. J. 9493. JL. 14680.

Gunterami ep. Senen. chartulam concessionis a. 1182 ian. 11 vulgavit Mittarelli l. c. IV App. c. 105 n. 68.

†7 *Laterano 1188 feb. 19*

Clemens III Rolando priori etc.: ad exemplar Celestini et Anastasii suscipit eremum s. Petri et s. Benedicti de Vivo Montis Amiati sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimas; prohibet ad exemplar Leonis IX, Celestini et Anastasii, ne ullus sacerdos in praefato

monasterio iurisdictionem vel potestatem seu auctoritatem praeter sedis apost. pontificem habeat, et concedit alia iura, censu 2 bizantiorum aureorum apost. sedi persolvendo. — Quotiens a nobis. Ego Clemens etc. Subscr. 10 card. Dat. Lat. p. m. Moisi Lat. can. vice Angeli cancellarii, 11 kal. mart., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Clementis pp. a. 1.

F xx. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 630 n. 23 ex F. — Reg. JL. —.

Spurium, confectum mediante Clementis III privilegio a. 1188 feb. 19 pro monasterio Amiatino JL. 16150, ex quo falsarius et maiorem textus partem et nomen Rolandi prioris et cardinalium subscriptiones et notas chronologicas impudenter deprompsit. Possessiones concordant fere cum catalogo ecclesiarum Vivensium a. 1292 confecto (ed. Mittarelli Ann. Camald. V. 196).

8 *Laterano 1196 mai. 13*

Celestinus III priori de Vivo et abbati s. Petri in Campo: mandat, quatenus apud Radicophanum, quod iuris monasterii s. Salvatoris de Monte Amiato exsistit, ecclesiam nulla praesumant temeritate construere.

v. Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata n. 19.

Monasterium s. Benedicti de Monte Latronis.

Ecclesiae s. Benedicti et s. Mariae in Lamule iam occurrunt in Gregorii V bulla pro monasterio Amiatino JL. 3864, inter cuius pertinentias eae enumerantur. Monasterium s. Benedicti de Monte Latronis sive de Saxo Laterone coluerunt olim monachi Benedictini ex coenobio s. Salvatoris de Monte Amiata. Hodie in ruinis iacet. De loco, hodie Monte Latrone, cf. Repetti III 407 sq.

Unum Eugenii III privilegium autographum Ughellus inter chartas Amiatinas invenit; nunc vero desideratur.

1 *Roma S. Pietro 1153 iun. 13*

Eugenius III Actoni abbati etc.: suscipit mon. s. Benedicti de Saxo Laterone sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Religiosis desideriis. Ego Eugenius etc. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Rolandi presb. card. et canc., id. iun., ind. 1, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 9.

Edd. Ughelli [1] III 728 ex originali abbatiae Amiatinae; [2] III 631 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 331 n. 54 = Bull. Rom. ed. Taur. II 593 n. 54, = Migne CLXXX 1603 n. 586. — Regg. Mabillon Ann. ord. s. Bened. [1] VI 525; [2] VI 484. J. 6727. JL. 9730.

Monasterium s. Antimi.

Lubin p. 17. — Girol. Gigli Diario Sanese [1] I 152 sq. II 697; [2] I 183 sq. II 824 sq. — Manni Osservazioni istor. sopra i sigilli antichi XXI 41 sq. — Repetti I 2 sq. — Fr. Liverani Il ducato e le antichità .. di Chiusi (Siena 1875) p. 174 sq. — A. Canestrelli Ricerche storiche ed artistiche intorno all' abbazia di S. Antimo in: Bull. Sen. IV (1897) 57 sq. — P. Kehr in Quellen und Forschungen X (1907) 216 sq.

Monasterium s. Antimi et s. Sebastiani, situm in valle Starciae, haud procul ab oppido Castelnuovo dell' Abate (cf. Repetti I 566), in territorio Clusino, a Carolo M. imp. exstructum fuisse traditur; cuius fundationis quamquam documentum periit, id tamen ex privilegiis saec. X, XI et XII colligitur, Carolum M. ei diploma concessisse (cf. Sickel Acta Karol. II 361). Praeter haec privilegia obtinuit a Ludovico I imp. a. 814 dec. 29 (Mühlbacher Reg. Kar. [1] n. 540; [2] n. 559) et a Ludovico et Lothario imperatoribus. Anno vero 876 a Carolo II traditum est in beneficium Iohanni ep. Aretino, ut sub dominio et administratione ecclesiasticae auctoritatis ipsius praesulis eiusque successorum consisteret; quod confirmavit Iohannes VIII a. 877 aug. 13 JE. 3110. At mox pristinam libertatem sibi vindicavit et inter regales Italiae abbatias enumeratum, una cum celebri monasterio Amiatino a. 937 ab Hugone et Lothario regibus Adalheidae Lotharii sponsae in dotem datum est, quemadmodum ex eorum privilegio novimus (Böhmer Reg. Kar. 1400). Habuit etiam privilegia Berengarii et Adalberti (ed. Dümmler in Forschungen zur deutschen Geschichte XV 365 n. 3) et trium Ottonum et Heinrici III a. 1051 (Stumpf Reg. 2406). Privilegiis quoque Romanorum pontificum honestatum erat, quorum plura heu! perierunt. Monasterium s. Antimi iam saec. XII gravissima damna passum, pravorum hominum infestatione dilapidatum et fere ad nihilum redactum, ut narrat Rainaldus, Friderici I imp. per Italiam archicancellarius, in privilegio suo a. 1163 Guidoni abbati concesso (ed. Muratori Antiq. IV 573), remansit sub suo abbate ex ordine s. Benedicti usque ad a. 1291, quando Nicolaus IV fratribus ord. s. Guillelmi reformandum id commisit. Denique amissa libertate, imminuto numero monachorum et dispersis bonis, monasterium paene collapsum a Pio II suppressum est, qui eius bona mensae episcopali novae ab eo conditae sedis Montis Ilcinensis univit et, ut episcopus semper abbas s. Antimi esset, constituit.

Chartae huius monasterii miseram certe sortem habuerunt. Quaedam iam pridem ex archivo monasterii Senas in archivum reipublicae, vulgo delle Riformagioni, translatae sunt; quae remanserunt, monasterio suppresso, ad mensam episcoporum Montalcinensium devenere, unde Alexander Sergardus tunc episcopus pauca exempla ad Ughellum misit. A. 1596 Iohannis XIII (n. 4) et Benedicti VII (n. 5) autographa, in papyro exarata, penes Franciscum Mariam Piccolomini episcopum Montalcinensem exstabant (cf. Quellen und Forschungen X 216). Postea chartae s. Antimi ad familiam Bichi Borghesi devenerunt, unde in R. archivum Senense translatae sunt (Pergamene Bichi Borghesi); cf. Bull. Sen. VI (1899) 62.

Ex codicibus s. Antimi unum saec. XII tantum cognoscimus, regulam s. Benedicti continentem, qui ex bibliotheca monasterii s. Marci de Florentia in bibliothecam publicam Florentinam evasit (Firenze Bibl. naz. Conv. soppr. I x 38). Ex eo Zaccaria Iter litter. p. 56 duo Friderici imp. rescripta vulgavit, quae nuper denuo ediderunt Canestrelli l. c. p. 76 n. 3. 4 et U. Schmid in Römische Quartalschrift XIX (1905) 119 sq.

A = Orig. Siena Arch. di stato (Bichi Borghesi).
B = Cop. ib.
C = Spoglio di strumenti vol. X, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale B VI 10.
D = Spoglio delle pergamene Bichi Borghesi vol. I. IV, s. XVIII, Siena Arch. di stato.

**1* *(884—85)*

Hadrianus III concedit privilegium.

Laud. in n. 8. — Reg. PflugkH. Iter p. 179 n. 54 ad a. 867—72. JL. —.

v. Pflugk-Harttung hoc privilegium Hadriano II aut Hadriano I attribuit. Sed utrum monasterium iam temporibus Hadriani I exstiterit, sub lite manet. Contra Hadrianum II testantur privilegia Caroli II et Iohannis VIII, quibus monasterium s. Antimi, libertate amissa, Aretino episcopo concessum fuit.

**2* *(904—11)*

Sergius III concedit privilegium.

Laud. in n. 8. — Reg. PflugkH. Iter p. 182 n. 73. JL. —.

**3* *(929—31)*

Stephanus VII concedit privilegium.

Laud. in n. 8 et in Berengarii et Adalberti privilegio a. 951 mart. 12. — Regg. PflugkH. Iter p. 181 n. 69 ut Stephani VI bullam ad a. 896—97. JL. 3583.

**4* *(965—72)*

Iohannes XIII concedit privilegium.

[Autographum exstabat etiamtum a. 1596 penes episcopum Montalcinensem]. Laud. in n. 8. — Regg. PflugkH. Iter p. 184 n. 84. JL. 3758.

**5* *(974—83)*

Benedictus VII Manfredo abbati: concedit privilegium. — [Dat. p. m. Stephani ep. et bibl. [s. sedis apost., a. Deo prop. pont. d. n. Benedicti ss. pont. et univ.] VII [pp. . . .], imp. d. n. Ottone [a Deo cor. magno et] pacifico imp. [a. . . .].

[Autographum exstabat etiamtum a. 1596 penes episcopum Montalcinensem]. Laud. in n. 8. — Regg. PflugkH. Iter p. 181 n. 71 ut bullam Benedicti IV ad a. 900—903. Quellen und Forschungen X 220. JL. 3531 ut bullam Benedicti IV.

6 *992 mai.*

Iohannes XV Bosoni abbati: sancit, quatenus monasterium sit liberrimum absolutumque ab omni iugo maiorum potestatum, concedit decimationes et primitias, statuit, ut sacrationes ecclesiarum et clericorum sive ab apost. sede sive ab alia aliqua, undecumque voluerint, monachi accipiant, et ut sint absoluti ab omni pontificali synodo; et concedit, ut, sicut in eccl. s. Salvatoris, ita etiam in altera plebe, in eccl. s. Iohannis celebretur ipse baptismus, et ut monachi eligant abbatem ex propria congregatione. — Quoniam semper sunt. Scr. p. m. Gregorii scrin. S. R. E., in m. mad., ind. ss. 5.

B s. XI. [C f. 20. D IV]. — Ed. PflugkH. Acta II 52 n. 88 ex C. — Regg. PflugkH. Iter p. 185 n. 90 et n. 91. Lisini in Bull. Sen. XIII 503. JL. 3842. 3860.

**7* *(1130—43)*

Innocentius II concedit privilegium.

Laud. in n. 8. — Reg. PflugkH. Iter p. 230 n. 365. JL. —.

8 *Roma S. Maria Rotonda 1153 oct. 31*

Anastasius IV Guidoni abbati etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 7)* confirmat possessiones et iura, et statuit, ut in plebe s. Salvatoris et in plebe s. Iohannis seu etiam in aliis monasterii ecclesiis baptismus debeat celebrari, quemadmodum Iohannis XV *(n. 6)*, Iohannis XIII *(n. 4)*, Benedicti *(n. 5)*, Stephani VII *(n. 3)*, Sergii *(n. 2)*, Hadriani *(n. 1)* et aliorum Romanorum pontificum sanctionibus noscitur institutum. — Cum omnibus ecclesiis. Ego Anastasius etc. Subscr. 15 card. Dat. Romae ap. s. Mariam rotundam p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 2 kal. nov., ind. 2, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

A. [C f. 25'. D I f. 117']. — Edd. Ughelli [1] I App. c. 436; [2] I 993 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 336 n. 3 = Bull. Rom. ed. Taur. II 600 n. 3, = Cappelletti XVIII 447, = Migne CLXXXVIII 994 n. 3. PflugkH. Acta III 124 n. 118 ex A. — Regg. Lisini in Bull. Sen. XIV 198 ad oct. 30. J. 6733. JL. 9754.

9 *Sutri (1155) mai. 28*

Hadrianus IV (Arnoldo) Colonien. archiep. et (Herimanno) Constantien. ep. et (Wibaldo) abbati de Stabulaus: mandat, ut monasterium s. Antimi in iustitia sua manutenere curent et secundum quod in privilegiis Romanorum imperatorum eidem monasterio indultis dignoscitur contineri, ad conservandam libertatem ipsius laborent. — Tam rationis quam. Dat. Sutrii 5 kal. iun.

Wibaldi abbatis cod. epistolaris. — Edd. Martène et Durand Vet. scr. coll. II 590 = Migne CLXXXVIII 1427 n. 56. Jaffé Bibl. rer. Germ. I 572 n. 438. — Regg. J. 6882. JL. 10070.

*10 *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. in Honorii III privilegio a. 1216 dec. 20 (Cop. s. XVI Siena Arch. di stato). — Reg. JL. —.

Comites de comitatu Clusino.

Ferd. Ughelli (Filidio Marabottini) Albero et istoria della famiglia de' conti di Marsciano (In Roma 1667). — Repetti Suppl., Append. p. 64 sq. — H. Bresslau Jahrbücher des deutschen Reichs unter Konrad II t. I (Leipzig 1879) 444 sq. — R. Davidsohn Geschichte von Florenz I 129. 156.

Temporibus Caroli M. a. cr. 775 Reginbaldus Clusinae civitatis dux, olim castaldio Castelli Felicitatis, saepius in Hadriani I epistolis memoratur (Cod. Carol. ed. Mon. Germ. Epp. III 582. 583. 584 n. 57. 58). Saec. XI occurrunt Raginerius, filius Willae, Raginerius et Bernardus, filii Ardingi, comites (in Victoris II privilegio pro episcopatu Aretino a. 1057 JL. 4370); Rainerius comes, filius Ardingi, Tegrimus, Bulgarellus comites et Ugo quondam Uguccionis (in Gotefridi marchionis placito a. 1058; cf. Episc. Clusinus n. 5); Rainerius, filius Bulgarelli, et Bernardus, filius Ardingi (in Alexandri II privilegio pro ecclesia Clusina a. 1068; cf. Episc. Clusinus n. 8).

1 *Roma 1075 ian. 13*

Gregorius VII Rainerio, filio Ugizonis, atque Rainerio, filio Bulgarelli, uxori quoque Peponis domnae Guillae, filiis etiam comitis Ardingi, omnibus-

que in Clusino comitatu commorantibus: monet, ne Guidoni sacrilego, quondam praeposito s. Mustiolae, a sese excommunicato, aliquod ad retinendam praeposituram vel aliquod de rebus s. Mustiolae praebeant auxilium sive consilium.

v. Chiusi, Eccl. s. Mustiolae n. 3.

2 *Roma 1075 ian. 16*

Gregorius VII Gepizo abbati s. Bonifatii et Mauro abbati s. Sabae (de Urbe): mandat, quatenus Rainerium, Ugizonis quondam filium, qui fratrem suum interfecit, sed dignae poenitentiae nondum se subdidit et aliam studet uxorem ducere, conveniant eumque moneant, ut nullo modo id facere praesumat, sed papam adeat. — Notum vobis est. Dat. Romae 17 kal. feb. ind. 13.

Reg. Gregorii VII lib. II ep. 48. — Edd. Carafa Epp. decr. III 653 n. 48 = Ughelli Albero p. 94. Nerini De templo s. Bonifacii et Alexii hist. mon. p. 184. Mansi XX 161 n. 48. Migne CXLVIII 399 n. 48. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 162. A. Monaci in Arch. della Soc. Rom. XXVII (1904) 380 n. 11. — Regg. J. 3685. JL. 4925.

**3* *Laterano 1078 mart. 3*

Gregorius VII dat Rainerio, Ugizzoni filio, indutias 3 ebdomadarum; quodsi in spatio isto coram praesentia sua iustitiam facere noluerit, eo quod fratrem suum manu sua interemit, transacto praenominato termino, anathemate eum alligandi percutit. — Actum Romae in eccl. d. Salvatoris 5 non. mart. ind. 1.

Acta concilii a. 1078 in Gregorii VII registro lib. V ep. 14a. — Edd. Baronius Ann. ad a. 1078 c. 8. Carafa Epp. decr. III 744 sq. Mansi XX 503. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 307. — Regg. J. p. 427. JL. I p. 625.

Wicio comes de Montumano.

(Rocca d' Orcia)

De hoc comite nullam aliam, ut sciam, habemus memoriam. Roccam q. d. Tranianum in comitatu Clusino sitam esse, ipsa Eugenii III chartula locationis affirmat; locus recensetur quoque in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 57) sub nomine Roccae Tintinani:

„Rocca Tintinani in episcopatu Clusino dimidium melequinum."

Eandem roccam de Tintinnano una cum aliis possessionibus Fridericus I imp. a. 1170 ian. 5 Umfredo S. R. E. presb. card. (tit. s. Susannae) eiusque fratribus Uguccioni, Peponi et Rollando confirmavit (Stumpf Reg. 4107). De loco, hodie Rocca d' Orcia, cf. Repetti I 597. IV 787 et L. Zdekauer La carta libertatis e gli statuti della Rocca di Tintinnano in: Bull. Sen. III (1896) 327 sq.

Ex Eugenii III chartula locationis colligitur, Wicionem comitem Eugenio III eiusque successoribus prius eundem locum donasse, sed documentum de re desideratur nec quidquam apud Cencium legitur.

B = Cop. s. XIII in cod. Amiatino 3 (Hrabani Opp.), mb. s. XI, Firenze Bibl. Laurenziana.

C = Fel. Contelori Cameralia vol. P, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. XXXVII t. 14; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 374.

D = (Ferd. Ughelli) Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632); cf. PflugkH. Iter p. 93 et Gött. Nachr. 1903 p. 94.

**1* *(1153 iun. 3)*

Wicio comes de Montumano donat Hadriano IV eiusque successoribus quintam partem roccae q. d. Tranianum.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *1153 iun. 3*

Eugenius III, in praesentia episcoporum et cancellarii et cardinalium, locat Wicioni comiti de Montumano eiusque heredibus ac successoribus quintam integram partem unius roccae q. d. Tranianum cum quinta integra parte domorum etc., omnium placitorum et bandorum et totius honoris et districti, sub pensione dimidii morabetini omni anno in m. madio Lateranensi palatio persolvenda. — A. d. inc. 1153, a. 9 pont. d. Eugenii III pp., ind. 1, m. iun. die 3. Ego quidem. S. m. Eugenii etc. Subscr. 19 testes. Ego Andreas scrin. S. R. E. complevi.

B f. 196. [C f. 4. D f. 75]. — Edd. Ughelli [1] III 736 ex B; [2] III 638 = Migne CLXXX 1599 n. 583. Liverani Spicil. Liber. p. 633 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 246 n. 464 ex C ad iun. 1. J. 6724. JL. 9726 ad iun. 1. JL. 9727 ad iun. 3.

Montichiello.

(Castellum de Monte Clello)

De loco cf. Repetti III 563. — Paltonerius comes Senensis in chartis Senensibus saepius occurrit.

1 *San Quirico 1156 april.*

Paltonerius comes, filius quondam Fortisquerrae comitis, in praesentia Guidonis presb. card. tit. s. Potentianae et legati S. R. E., residentis apud s. Quiricum, in conventu epp. Senen., Aretini, Clusini, Suanen., Castren., Massetani atque Vulterrani, donat Hadriano IV castellum de Monte Clello, et statuit censum 1 bizantii S. R. E. persolvendum. (A. ab inc. 1156, m. april., ind. 3.)

Cencius c. 134. — Edd. Muratori Antiq. III 721. Fabre-Duchesne I 408. — Reg. JL. —.

SOVANA

(Suana)

Ughelli [1] III 813 sq.; [2] III 733 sq. — U. Benvoglienti Vescovi di Sovana, ms. s. XVII ex., Siena Bibl. comunale C V 2 n. 21. — Girolamo Gigli Diario Sanese [1] II 618 sq. 693 sq.; [2] II 733 sq. 820 sq. — Fr. Orlendi Orbis sacer et profanus II, 2 p. 1426 sq. — Luigi Paolozzi Dissertazione ossia storia della città di Soana in: Manni Osservazioni istor. sopra i sigilli antichi VIII 17 sq. XII 65 sq. — Repetti V 410 sq. — Cappelletti XVII 727 sq. — Gamurrini Dell' antica diocesi e chiesa di Sovana (Pitigliano 1891). — Gius. Bruscalupi Monografia storica della contea di Pitigliano. Opera postuma (Firenze 1907).

Episcopatus Suanensis.

Antiquissima Etruscorum urbs, in monte valde munito sita, in medio aevo et episcoporum et comitum ex gente Aldobrandesca sedes, hodie tamen deserta, tenet adhuc titulum episcopalem, episcopo vero in oppido Pitigliano (cf. Repetti IV 470 sq.; Fr. Cagnacci Brevis de rebus Pitiliani illustrioribus narratio. Livorno 1868) residente.

Episcopatus Suanensis origo obscura est. Primus enim, quem novimus, episcopus Mauritius a. 680 occurrit. Etiam de historia episcoporum, qui ei successerunt, perpauca scimus, eorumque series plena est lacunarum.

Sedem episcopalem olim apud ecclesiam s. Hippolyti fuisse, ex libello Iordani Suanensis episcopi a. 1193 iun. 28 (n. 8) comperimus, postea ecclesia ss. Petri et Pauli et s. Laurentii Suanensis dignitate cathedrali insignis fuit. A. 1844 Gregorius XVI ecclesiam Pitilianensem in cathedralem erexit et aeque principaliter cum ecclesia Suanensi univit.

Suanensis episcopus Romano pontifici immediate subiectus fuit usque ad a. 1459, quando Pius II Senensem episcopatum metropolitana dignitate honestavit eique Suanensem quoque subiecit.

Monasteria antiqua in Suanensi dioecesi memorantur haec: Albarense monasterium, de quo inferius, abbatia s. Benedicti de Monte Calvello monachorum Vallumbrosanorum, ab ipso Gregorio VII, ut traditur, condita (cf. Lubin p. 72; Gigli Diario Sanese [1] II 696; [2] II 823; Repetti I 179; Cappel-

letti XVII 736), et monasterium monialium s. Trinitatis de Monte Calvo prope s. Floram *(Santa Fiora)*, a. 1103 conditum et abbatissae s. Ambrosii Montiscellensis subiectum (cf. supra p. 218), quod saepius in chartis Montiscellensibus occurrit.

Archivum episcopatus antiquum incendio periit; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 208. In eo olim Benedicti IX privilegium missum ad Bonizonem Tuscanen. episcopum a. 1042 mart. 30 fuisse conservatum, Sigismundus Titius in Hist. Senen. affirmat (cf. Toscanella, Episc. n. 2; vol. II p. 197). Quae sequuntur notitiae ex chartis Urbevetanis sumpsimus (cf. Orvieto, Episc.; vol. II p. 222).

**1* — —

Iohannes pp. concludit Suanen. parochiam certis finibus et suo perpetim privilegio communit omne, quod intra huius parochiae fines continetur, in iure parochiali Suanen. ecclesiae.

Laud. in n. 8. — Reg. JL. —.

Cuinam Iohanni papae hoc privilegium tribuendum sit, omnino liquet.

**2* *(1130—43)*

Innocentius II rescribit super controversia inter Urbevetanum et Suanensem epp. circa castrum Criptarum.

v. Orvieto, Episc. n. 6.

**3* *(1145—53)*

Eugenius III rescribit *ut supra n. 2.*

v. Orvieto, Episc. n. 7.

**4* *(1159—81)*

Alexander III rescribit *ut supra n. 2.*

v. Orvieto, Episc. n. 11.

**5* *(1181—85)*

Lucius III rescribit *ut supra n. 2.*

v. Orvieto, Episc. n. 12.

**6* *(1187—91)*

Clemens III rescribit *ut supra n. 2.*

v. Orvieto, Episc. n. 13.

**7* *(1191—93)*

Celestinus III rescribit *ut supra n. 2.*

v. Orvieto, Episc. n. 14.

8 *1193 iun. 28*

Iordanus Suanen. ep. exponit Celestino III (aut eius delegatis) causam et querelam Suanen. ecclesiae contra Urbevetanam ecclesiam.

Libellus Iordani Suanen. ep. exstat in Instrumentario s. XIII—XIV f. 84' (cf. Orvieto, Episc. n. 15). — Reg. JL. —.

**9* *(1194)*

Celestinus III delegat Vivianum praepositum Senen. et mag. Iohannem can. Urbevetanum ad causam inter Soanen. et Urbevetanum episcopos.

v. Orvieto, Episc. n. 16.

Ecclesia cathedralis s. Petri.

Canonicam s. Petri Rainerius episcopus Suanensis instituit, quod Iohannes eius successor confirmavit, ut legimus in Nicolai II privilegio (n. 1).

Chartae ecclesiae cathedralis Suanensis in R. archivo Senensi inveniuntur; cf. Bull. Sen. VI (1899) 56. 57.

A = Orig. Siena Arch. di stato (Opera della Metropolitana).
A[1] = Orig. ib. (Riformagioni Balzana).
C = Spoglio di strumenti vol. XV, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale B VI 15.

1 *1061 april. 27*

Nikolaus II Vitali praeposito etc.: interveniente Anselmo ep. Suanen., suscipit canonicam s. Petri, a Rainerio ep. aedificatam et postea a Iohanne successore eius firmatam, in tuitione s. Petri, et confirmat quae ab episcopis Suanen. eccl. eidem canonicae concessa sunt. — Quoniam omnipotentis. Datum p. m. Humberti card. ep. eccl. s. Silvae Candidae, 5 kal. maias, a. ab inc. D. 1061, a. 3 pont. Nikolai pp. II, ind. 14.

A. [C f. 107]. — Edd. Ughelli [2] III 734 ex A = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 405 n. 8 = Bull. Rom. ed. Taur. I 657 n. 8, = Cappelletti XVII 738. Muratori Antiq. V 253 ex apogr. U. Benevolentii = Migne CXLIII 1355 n. 34. Rena e Camici II[c] 81 n. 12. — Regg. Lisini in Bull. Sen. XIII 517. J. 3369. JL. 4459.

2 *Laterano 1188 april. 5*

Clemens III Ranerio priori etc.: suscipit Soanen. eccl. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimas et antiquas ac rationabiles consuetudines et libertates tam in electione clericorum quam in aliis; interdicit, ut non liceat Suanensi ep. in canonicos vel ecclesias aut clericos excommunicationis, suspensionis aut interdicti sententiam sine manifesta et rationabili causa proferre. — Monet nos. Ego Clemens etc. Subscr. 19 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, non. april., ind. 6, inc. d. a. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A[1]. — *Ed. Gött. Nachr. 1908 ex A*[1]. — *Reg. Lisini in Bull. Sen. XIV 393. JL. —.*

Civitas et comitatus Suanensis.

Suanam civitatem simul cum aliis Tusciae oppidis, sc. Tuscana, Biterbum et Balneum regis, Carolum M. imp. a. 781 b. Petro donasse, ex Hadriani I epistola ad Carolum M. missa (in cod. Carolino ed. Mon. Germ. Epp. III 613. JE. 2460) constat.

1 *(592 iul.)*

Gregorius I Mauricio et Vitaliano magistris militum: mandat, ut videant, si in fide sua Suanenses, quam rei publicae promiserunt, perstiterint, et ut obsides dignos, de quibus possint confidere, ab eis percipiant, eosque in-

super denuo sacramentis obstringant, reddentes eis quod loco pignoris sustulerunt, et sermonibus eos sanantes. — Suppliciter gloriae.

Reg. Gregorii I lib. II ep. 33. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. II n. 30. Mansi X 398 n. 23. Troya Cod. dipl. Longob. I 253 n. 80. Migne LXXVII 564 n. 30. Mon. Germ. Epp. I 129. — Regg. J. 819 ad mai. 19. JE. 1188.

*2 — —

Benedictus pp. locat civitatem et comitatum Suanensem cum castellis et villis et cum omnibus suis pertinentiis.

Deusdedit lib. III c. 193 [149] ex quodam tomo charticio in chartulario iuxta Palladium (edd. Martinucci p. 317. Wolf v. Glanvell p. 357). Albinus lib. X c. 30. Cencius c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 348). — Reg. JL. —.

Cui Benedicto papae (VII—IX) haec locatio, quam comitibus ex gente Aldobrandesca factam esse opinor, tribuenda sit, in dubio manet.

Monasterium s. Mariae et s. Benedicti Albarense.

Lubin p. 5. 226. — Gigli Diario Sanese [1] II 695; [2] II 822. — Repetti I 61. — Cappelletti XVII 673 (sub episcopatu Grossetano).

Monasterium Albarense sive Alborense, monachorum ord. s. Benedicti, olim ad Romanam ecclesiam nullo mediante pertinuit; cf. iuramenta Senebaldi et Lamberti abbatum apud Cencium c. 51. 202 (ed. Fabre-Duchesne I 286. 454). A. 1321 a Iohanne XXII militibus s. Iohannis Hierosolymitanis concessum traditur. Hodie in ruinis iacet, eiusque locus appellatur „Grancia dell' Albarese“.

Archivum periisse dolemus. Exstant autem adhuc duo codices ex huius monasterii bibliotheca, in quibus Ildebrandi Rosellani ep. charta (n. 1) et Calixti II mandata (n. 2. 3) transcripta leguntur, alter Florentiae in bibliotheca Laurentiana inter codices abbatiae Florentinae, alter Havniae, ex eadem abbatia Florentina huc deportatus.

B = Cod. decret. pontif., mb. s. XII, Firenze Bibl. Laurenziana Conv. soppr. 91 (Badia 2685).

B[1] = Liber pontificalis Romanae ecclesiae, mb. s. XII, Kjøbenhavn Gamle Kongelige Samling 1582; cf. L. Duchesne Liber pontif. I p. CLXVII; Mommsen Prolegg. p. LXXVII.

C = (F. Ughelli) Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632); cf. PflugkH. Iter p. 93 et Gött. Nachr. 1903 p. 94.

1 *Grosseto 1101 april. 7*

In praesentia Bernardi S. R. E. card., apost. sedis legati, Ildebrandus Rosellen. ep. investit Dominicum abbatem Albaren. de omni decimatione, quae exierit de quadam terra.

B[1] *f. 18. — Ed. Ughelli* [1] *III 756;* [2] *III 661 ex B*[1]*. — Regg. Cappelletti XVII 642. Duchesne Lib. pontif. I p. CLXVIII. JL. —.*

2 *Laterano (1122—24) april. 22*

Calixtus II Rosellano ep.: monet, ut ab Albarensis abbatis et fratrum eius inquietatione omnino desistat et clericos eccl. de Monte Calvo ad Albaren.

monasterium pertinentes ab interdicto, ab eo in illos prolato, prorsus absolvat. — In nostra. Dat. Lat. 10 kal. mai.

B[1] f. 18. [C f. 184']. — Edd. Ughelli [1] III 757; [2] III 663 ex B[1] = Cappelletti XVII 644, = Migne CLXIII 1307 n. 253, = Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 280 n. 468. — Regg. Duchesne Lib. pontif. I p. CLXVIII. J. 5164. JL. 7129.

3 *Laterano (1123—24) feb. 25*

Calixtus II Rosellano ep.: mandat, ut quae monasterio Albarensi ab eo interdicta sunt, publica ei annuntiatione restituat et locum ipsum quietum ac liberum manere permittat. — Miramur de te. Dat. Lat. 5 kal. mar.

B f. 21. [C f. 185']. — Edd. Ughelli [1] III 757; [2] III 662 ex B = Cappelletti XVII 643, = Migne CLXIII 1313 n. 258, = Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 290 n. 476. — Regg. J. 5169. JL. 7135.

**4* *(1130—43)*

Innocentius II committit Albarensi abbati dispositionem monasterii s. Augustini de Monte alto [albo *cod.*], sub eo tenore, ut salvo iure apost. sedis, religionem in eodem monasterio conservet et ad spiritualium et temporalium intendat incrementum.

Laud. in Innocentii III rescripto a. 1205 Potthast Reg. 2568. — Reg. JL. —.
cf. Castro, Mon. s. Augustini de Monte alto n. 4 (vol. II p. 220).

Comites de Calmaniare.

Aldebrandinus et Bernardinus, filii quondam Ugolini comitis de Calmaniare, vendunt a. 1157 oct. 11 Hadriano IV duo molendina in loco q. d. Bulsinu (v. Bolsena, vol. II p. 227), eodemque die tradunt summo pontifici totam suam terram (n. 1. 2).

Quae sequuntur ex Albino et Cencio deprompsimus, autographis deperditis, uno tamen excepto (n. 3), quod a. 1578 ex Anagnino archivo Romam in archivum castri s. Angeli translatum est (cf. Acta s. Magni p. 158 sq.; Cappelletti VI 378 sq.).

A = Orig. Roma Arch. Vat. Arm. XIII c. VI n. 23.

1 *(1157 oct. 11)*

Aldebrandinus et Bernardinus (filii quondam Ugolini comitis de Calmaniare) tradunt Hadriano IV eiusque successoribus totam terram suam, videlicet Fractam filii Azonis, curiam de Marisano, medietatem Orzoli, Collem longum, Getonam, s. Crucem, s. Luciam, roccam s. Stephani, Ripesenam, medietatem Preceni, quartam partem Biceni, pro multis et gravibus offensis, quas curiae Romanae saepe fecerunt.

Albinus lib. XI c. 33. Cencius c. 104. — Edd. Muratori Antiq. I 631. Fabre-Duchesne I 389. — Reg. JL. —.
conf. Vitam Hadriani IV auctore Bosone (Lib. pontif. ed. Duchesne II 396): „Totam etiam eorundem comitum terram, sicut continetur in publico eorum in-

strumento, quod est in arcivis repositum, in propriam b. Petri hereditatem per ipsorum spontaneam donationem recepit". — Getona, hodie Cetona in comitatu Clusino; Ripesena, hodie Rocca Ripescena, haud procul ab Urbe veteri; Precenum, hodie Proceno prope Aquam pendentem; Collelungo haud procul ab urbe Tudertina.

2 *(1157 oct. 11)*

Hadrianus IV, consensu et voluntate Ubaldi presb. card. tit. s. Praxedis, Ubaldi tit. s. Crucis, Iulii tit. s. Marcelli, Henrici tit. ss. Nerei et Achillei, Bosonis diac. card. ss. Cosmae et Damiani camerarii et Alberti diac. card. s. Adriani, concedit Aldebrandino et Bernardino, filiis quondam Ugolini comitis de Calmaniare, Fractam filii Adzonis etc. *(ut supra n. 1)*, pos. in episcopatibus Suanensi, Urbevetano, Tudertino, Clusino, ad tenendum, utendum, fruendum, meliorandum, pro eo quod hominium sibi fecerunt et fidelitatem S. R. E. iuraverunt. Papa dat roccam s. Stephani custodiendam Scarlatano de Radicofano et Orlandino fratri eius et filiis Belizi. — Ego Adrianus.

Albinus lib. XI c. 34. Cencius c. 105. — Edd. Muratori Antiq. I 631 = Migne CLXXXVIII 1532 n. 149. PflugkH. Acta II 361 n. 410. Fabre-Duchesne I 389. — Regg. PflugkH. Iter p. 258 n. 536. JL. 10307.

3 *1159 ian. 2*

Aldebrandinus comes de Calmaniare pro se et procuratorio nomine pro Bernardino fratre suo, coram Willermo presb. card. tit. s. Petri ad Vincula et Raimundo diac. card. s. Mariae in Via lata et Gregorio Corano iudice, obligat Bosoni card. diac. ss. Cosmae et Damiani, d. papae camerario, procuratorio nomine pro Hadriano IV, roccam s. Stephani et medietatem Preceni et medietatem Ripeseni, pos. territorio Orbevetano, pro 148 libr. Lucen. et 5 sol. — Ego Andreas scrin. S. R. E. et s. Lat. pal. complevi.

A. [Albinus lib. XI c. 43. Cencius c. 76 et c. 112]. — Edd. Muratori Antiq. I 949; II 817. Fabre-Duchesne I 362. 394. — Regg. Acta s. Magni p. 158 n. 4. Cappelletti VI 378 n. 4. Pertz in Archiv VII 23 ad a. 1155. JL. —.

Conf. Vitam Hadriani IV auctore Bosone (Lib. pontif. ed. Duchesne II 396): „Roccam sancti Stephani cum medietate Proceni et Repeseni ab eisdem comitibus in pignore pro 148 libris affortiatorum et 5 sol. eo tenore, quo scriptum est in publico scripto, recepit."

ROSELLAE=GROSSETO

(Rusellae. Rosellae. Grossetum)

Ughelli [1] III 755 sq.; [2] III 655 sq. — U. Benvoglienti Vescovi di Grosseto, ms. s. XVII ex., Siena Bibl. comunale C V 2 n. 21. — Fr. Orlendi Orbis sacer et profanus II, 2 p. 1405 sq. — Girol. Gigli Diario Sanese [1] II 614 sq. 688 sq.; [2] II 727 sq. 812 sq. — Franc. Anichini Storia ecclesiastica della città e diocesi di Grosseto sive Cronologia de' vescovi di Grosseto, già di Roselle, vol. I. II, ms. a. 1751—52, Grosseto Arch. vescovile (cf. Moreni Bibl. I 40). — Gio. Ant. Pecci in Novelle letterarie di Firenze a. 1759. — Targioni Tozzetti [2] IX 74 sq. — (Leonardo Ximenes) Della fisica riduzione della Maremma Senese ragionamenti due [1] (In Firenze 1769); [2] (In Firenze 1786). — (Stefano Bertolini) Esame di un libro sopra la Maremma Senese [1] (In Siena 1773); [2] (In Colonia 1774). — (L. Ximenes) Esame dell' esame di un libro sopra la Maremma Senese (In Firenze 1775). — Repetti II 525 sq. IV 820 sq. — Cappelletti XVII 633 sq. — Sebastiano Lambardi Memorie sul Montargentario ed alcune altre sui paesi prossimi I. II (Firenze 1866). — Luciano Banchi I porti della Maremma Senese durante la repubblica in: Arch. stor. ital. Ser. III t. X[a] 58 sq. X[b] 79 sq. XI[b] 73 sq. XII[a] 92 sq. XII[b] 39 sq. — Luigi Grottanelli La Maremma Senese, studi storici ed economici (Siena 1873). — Emilio Chiarini Del duomo di Grosseto (Grosseto 1893).

Episcopatus Rosellanus sive Grossetanus.

Episcopii sedes ab antiqua urbe Rosellana a. 1138, Innocentio II iubente (n. 8), Grossetum translata est, „quoniam Rosellana ecclesia multorum praedonum in circuitu habitantium stimulis et infestationibus agitatur et populus eiusdem loci ad magnam desolationem atque paucitatem est redactus“, sed titulus Rosellani episcopi permansit. Habuit quoque episcopus titulum domini Rosellarum et comitis Isclae. Immediate subiectum olim Romano pontifici, Pius II eum a. 1459 archiepiscopo Senensi ut suffraganeum subiecit, et a. 1462 ab episcopatu Grossetano, licet iam exiguo, quinque plebes segregavit ad erigendam novam Montalcinensem dioecesim.

Archivum episcopii exstat adhuc Grosseti, paucas tantum chartas continens, inter quas Celestini II privilegium (n. 9); cf. Gött. Nachr. 1901 p. 210. Monumenta antiquiora a Senensibus Senas deportata sunt. Innocentii II bulla (n. 8), saec. XVIII in curia archiepiscopali Senensi custodita, in posses-

sionem familiae Cerretani evasit, unde nostris temporibus in R. archivum Senense devenit; Clementis III privilegium (n. 12) olim in archivo civitatis, nunc in R. archivo Senensi adservatur; cf. Bull. Sen. VI (1899) 56.

A = Orig. Grosseto Arch. vescovile.
A[1] = Orig. Siena Arch. di stato (Riformagioni Balzana).
A[2] = Orig. ib. (R. Acquisto Cerretani).
B = Cop. Grosseto Arch. vescovile.
C = U. Benvoglienti Miscellanea, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale C IV 21.
D = Spoglio di strumenti vol. X, s. XVII ex., ib. B VI 10.
E = Opuscoli e memorie, s. XVIII, ib. B X 8.
F = Sebastiano Antonio Tattarini Monumenta mensae episcopalis Grossetanae, olim Rusellanae, a. 1718, Grosseto Arch. vescovile.
G = Guido Grandi Contractuum etc. vol. XIX, s. XVIII in., Pisa Bibl. dell' Università; cf. supra p. 244.

1 *(591 ian.)*

Gregorius I Balbino ep.: iubet, ut Populonien. ecclesiae, sacerdotis officio destitutae, visitator accedat etc.

v. Populonia-Massa Marittima, Episc. n. 1. — Adnotamus quoque epistolam Stephani V a. 886 ad Luponem Senen., Rosellanum et Cornien. epp. missam (cf. Volterra, Episc. n. 8).

**2* *(999—1003)*

In praesentia Silvestri II et clericorum Romanorum causa inter Rosellanam et Populoniensem ecclesias agitur.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

3 *Roma 1074 mart. 4*

Gregorius VII Beatrici et Mathildi: rogat, ut causam inter Dodonem Rosellanum ep. et Ugulinum comitem ad certum et iustum ac pacificum finem ducant. — Non miretur vestra. Data Romae 4 non. mart. ind. 12.

Reg. Gregorii VII lib. I ep. 50. — Edd. Carafa Epp. decr. III 589 n. 50. Mansi XX 101 n. 50. Rena e Camici II c 26 (ital.). Migne CXLVIII 329 n. 50. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 70. — Regg. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 132 n. 20a. J. 3588. JL. 4827.

De Dodone ep. cf. quoque Alexandri II epistolam a. 1062 ad Tegrinum Massanum ep. JL. 4485 et Gregorii VII epistolam a. 1079 april. 21 ad Iordanum Capuanum principem missam JL. 5128.

4 *(1076)*

Gregorius VII clero et populo Rosellanae eccl.: collaudatione tam episcoporum quam etiam Romanae eccl. clericorum litem inter Rosellanam et Populonien. eccl. eo tenore decidit, ut, investitura Rosellano ep. deinceps concessa, si ante proximum dominicae Ascensionis festum *(mai. 5)* aliquam scriptionem Populoniensis ep. ostenderit, quae ostensam sibi papae Silvestri *(n. 2)* iuste improbare videatur, Populoniensis ep. ad reclamandum et renitendum licenter admittatur; sin autem, ab eadem festivitate huiusmodi controversiae perpetuum silentium habeant, et Rosellana ecclesia in perpetuum ab hac quaestione quiescat et deinceps praedia, quorum lis tantis temporibus ventilata est, sine aliqua molestatione possideat. — Quia officii nostri.

Reg. Gregorii VII lib. III ep. 13. — Edd. Carafa Epp. decr. III 694 n. 13 = Bull. Rom. ed. Taur. II 36 n. 22 = Bull. Rom. ed. Taur. II 76 n. 22, = Cesaretti Memorie di Populonia p. 94 n. 6, = Galli Mem. stor. di Massa Marittima I 214. Mansi XX 199 n. 13 = Cappelletti XVII 692, = Migne CXLVIII 444 n. 13. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 227. — Regg. J. 3737. JL. 4987.

5 *Grosseto 1101 april. 7*

In praesentia Bernardi S. R. E. card., apost. sedis legati, Ildebrandus Rosellen. ep. investit Dominicum abbatem Albaren. de omni decimatione, quae exierit de quadam terra.

v. Sovana, Mon. s. Mariae et s. Benedicti Albarense n. 1. — De Ildebrando, dudum canonico eccl. cathedr. Lucanae, cf. Paschalis II rescriptum ad Rangerium ep. et canonicos Lucanos missum JL. 5965.

6 *Laterano (1122—24) april. 22*

Calixtus II Rosellano ep.: monet, ut ab Albarensis abbatis et fratrum eius inquietatione omnino desistat et clericos eccl. de Monte Calvo ad Albaren. monasterium pertinentes ab interdicto, ab eo in illos prolato, prorsus absolvat.

v. Sovana, Mon. s. Mariae et s. Benedicti Albarense n. 2.

7 *Laterano (1123—24) feb. 25*

Calixtus II Rosellano ep.: mandat, ut quae monasterio Albarensi ab eo interdicta sunt, publica ei annuntiatione restituat et locum ipsum quietum ac liberum manere permittat.

v. Sovana, Mon. s. Mariae et s. Benedicti Albarense n. 3.

8 *Laterano 1138 april. 9*

Innocentius II Rollando Grossetano ep.: transfert dignitatem episcopalis sedis, in Rosellana urbe hactenus habitam, in Grossetanam civitatem, et decernit, ut idem locus de cetero episcopalis apicis culmine decoretur. — Sacrosancta Romana ecclesia. Ego Innocentius etc. Subscr. 14 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 5 id. april., ind. 1, inc. d. a. 1138, pont. v. d. Innocentii II pp. a. 9.

A². [C f. 130. D f. 39. E f. 221. F. G.] — Edd. Ughelli ² X 268 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 238 n. 49 = Bull. Rom. ed. Taur. II 427 n. 49, = Migne CLXXIX 355 n. 310. Gigli Diario Sanese ¹ II 85 ex A²; ² II 98. Ximenes Esame p. 367 n. 7 ex A². Cappelletti XVII 646 ex A². Chiarini p. 101 ex F. — Regg. Bertolini ¹ p. 62; ² p. 47. Lisini in Bull. Sen. XIV 190. J. 5630. JL. 7884.

9 *Laterano 1143 dec. 23*

Celestinus II Rollando ep. et priori et canonicis Grossetanae eccl. etc.: decidit discordiam occasione translationis Rosellani episcopatus ad Grossetanam eccl. de bonis et possessionibus eiusdem Rosellanae eccl. inter episcopum et canonicos ortam, ut possessiones Rosellanae eccl. nec non etiam plebis de Piscaria in duas partes dividantur, quarum una in usus fratrum ibidem famulantium, altera vero in usus fratrum Grossetanae eccl. cedat; itemque statuit de decimationibus et testamentis mortuorum, et ut canonici Rosellanae eccl. priorem sibi eligant, qui episcopo tamquam proprio pastori oboediat et canonicis Grossetanae eccl. debitam reverentiam exhibeat. —

Quae pro ecclesiarum. Ego Celestinus etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 10 kal. ian., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d.* Celestini II pp. a. 1.

A. [B s. XVIII]. — Edd. Chiarini p. 107 ex A. Gött. Nachr. 1901 p. 214 n. 2 ex A. — Reg. Cappelletti XVII 635. JL. —.

10 Tusculanum (1171—72) mai. 21

Alexander III (Rolando) ep., praeposito et canonicis Grossetanis: mandat, ut episcopus lapidem ad ecclesiam ab abbatissa et sororibus Montiscellen. in Monte Curiliano fabricandam tradat et ad construendam ecclesiam praebeat auxilium et favorem.

v. Siena, Mon. s. Ambrosii Montiscellensis n. 2.

**11 (1174?—81)*

Alexander III mandat Martino ep. Grossetano, ut in anniversario b. Guilielmi pro divini nominis gloria et eiusdem sancti confessoris memoria officium sollemniter celebret et in sua dioecesi faciat sollemniter celebrari.

Laud. in Innocentii III rescripto ad ep. Grossetanum a. 1202 mai. 8 (edd. G. de Waha Explanatio vitae s. Guilielmi Magni (Leodii 1693) p. 326 (cf. p. 45) = Fontanini Cod. canonizationum p. 644 n. 30). — Reg. JL. —.

S. Guillelmum in dioec. Grossetana prope Burianum eremum Stabulum Rodis sive Malavallis condidisse, ibique a. 1156 feb. 10 obiisse notum est; cf. Gigli Diario Sanese [1] II 689 sq.; [2] II 814 sq.; P. L. Alberti Vita del glorioso confessore ed anacoreta S. Guglielmo Magno, duca d' Aquitania, protettore della provincia Marittima della Toscana (Siena 1770) et Acta SS. II feb. 10 p. 449 sq.

12 Laterano 1188 april. 12

Clemens III Gualfredo Grossetano ep. etc.: suscipit Grossetanam eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — In eminenti sedis. Ego Clemens etc. Subscr. 16 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, 2 id. april., ind. 6, inc. d. a. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A^1. [F]. — Edd. Ximenes Esame p. 370 n. 8 ex A^1. PflugkH. Acta III 359 n. 414 ex A^1. Chiarini p. 109 ex A^1. — Regg. Cappelletti XVII 634. PflugkH. Iter p. 314 n. 873. Lisini in Bull. Sen. XIV 393. JL. 16209.

Ecclesia cathedralis s. Laurentii.

**1 Laterano 1143 dec. 23*

Celestinus II Rollando ep. et priori et canonicis Grossetanae eccl. etc.: decidit discordiam occasione translationis Rosellani episcopatus ad Grossetanam eccl. de bonis et possessionibus eiusdem Rosellanae eccl. inter episcopum et canonicos ortam.

v. Episc. n. 9.

Civitas et comitatus Rosellanus.

Rosellas et Populoniam a Carolo M. a. 781 Hadriano I concessas fuisse satis constat (cf. Hadriani I epistolas ad Carolum M. in cod. Carolino ed. Mon. Germ. Epp. III 611 n. 79; 613 n. 80; 620 n. 84. JE. 2458. 2460. 2464). Inde Romani pontifices civitate et comitatu Rosellano libere usi sunt, concedentes eum, ut videtur, comitibus ex gente Aldobrandesca, in regione illa potentissimis. Innocentii III quoque temporibus comites illi S. R. E. dominium in comitatu Rosellano recognoverunt, ut apparet ex charta a. 1207 iul. 31 apud Cencium c. 3 (edd. Muratori Antiq. I 613; Theiner Cod. dipl. dom. temp. I 40 n. 49; Fabre-Duchesne I 8*; cf. Acta s. Magni p. 159 n. XXX et Cappelletti VI 380, ubi perperam Innocentio II attribuitur), quae continet iuramentum homagii ab Ildebrandino comite palatino Innocentio III factum pro castro Montis alti (Montalto prope oppidum Roccastrada; cf. Repetti III 317), comitatu de Rosellis et aliis terris, quas tenet ab eo, „sicut apparet per privilegia Romanae ecclesiae". Quae vero privilegia periisse dolemus, privilegiis tamen imperatorum Ildebrandino comiti palatino concessis in archivo castri s. Angeli remanentibus. Superest notitia locationis a Benedicto papa factae, quae ad comites ex gente Aldobrandesca referenda esse videtur.

**1* — —

Benedictus pp. locat civitatem et comitatum Rosellensem cum villis et castellis et suis pertinentiis et districto et placito et cum omni datione et reddito suo.

Deusdedit lib. III c. 193 [149] ex quodam tomo charticio in chartulario iuxta Palladium (edd. Martinucci p. 317. Wolf v. Glanvell p. 357). Albinus lib. X c. 30. Cencius c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 348). — Reg. JL. —.

Cuinam Benedicto (VII—IX) papae locatio haec attribuenda sit, in dubio manet.

**2* — —

Benedictus pp. locat patrimonia b. Petri in comitatu Rosellano.

Laud. in indiculo locationum a Romana ecclesia factarum apud Deusdedit lib. III c. 192 [149] (edd. Martinucci p. 316; Wolf v. Glanvell p. 355), Albinum lib. X c. 30 et Cencium c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 347). — Reg. JL. —.

Locorum, quae in hoc capitulo recensentur, maxima pars ad regionem q. d. Garfagnana pertinet, cetera incertos situs respiciunt. Procul dubio tamen curtis Piscaria, hodie Castiglion della Pescaja (cf. Repetti I 601. IV 9 sq.), curtis de Campaniatico, hodie Campagnatico (cf. Repetti I 406), curtis in Lactaria, hodie Lattaja sive Monte-Lattajo (cf. Repetti II 662), in territorio Rosellano sitae fuere.

Castrum de Buriano.

De loco Buriani cf. Contelori Cameralia vol. P, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. XXXVII t. 14 f. 205 et Repetti I 374. Plebs de Burriano occurrit quoque in Clementis III privilegio a. 1188 april. 12 pro ecclesia Grossetana JL. 16209. Iuxta castellionem Burianensem s. Guillelmus eremum Stabulum Rodis con-

didit. Locus ipse fuit antiquitus in proprietate Romanae ecclesiae, sicut apparet ex Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 58), ubi legimus:

> „Castrum de Buriano XX solidos Pisanorum. Quidam milites, qui dicuntur Lambardi, Grossetanae dioecesis, tenentur solvere annuatim XX solidos Pisanorum pro Buriano“ etc.; cf. Cencii Libr. cens. S. R. E. c. 347 (ed. Fabre-Duchesne I 588).

Praeterea legimus in indiculo locationum a Romana ecclesia factarum apud Deusdedit lib. III c. 191 [149] (edd. Martinucci p. 316; Wolf v. Glanvell p. 355), Albinum lib. X et Cencium c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 347):

> „Item curtis q. d. Burrianum in territorio Rosellano cum omnibus sibi pertinentibus . ., duae curtes q. v. Piscaria et Flacianum cum caio suo q. d. Tertio, una cum monasterio s. Iuliae, nec non et Villa magna et fossa q. v. Flexu, cum omnibus eis pertinentibus, positae sunt praefato territorio Rosellano . ., curtis in integro q. d. Campaniaticum vel Capetiaticum cum ecclesia s. Iusti, villa q. d. Castelione cum omnibus eis pertinentibus, positae sunt in territorio Rosellano“.

Monasterium s. Bartholomaei de Sextinga.

Prima huius monasterii notitia, ni fallor, occurrit in charta a. 1025 iul. 20 (Lisini in Bull. Sen. XIII 510), ubi memoratur Andreas abbas monasterii s. Bartholomaei de Sestinga. In chartis a. 1032 et 1033 legimus monasterium s. Bartholomaei de Sestinga, positum in curte Maimberti, in chartis a. 1091 et 1094 aedificatum in podio s. Fridiani. Hodie locus appellatur Badia vecchia, haud procul ab oppido Giuncarico positus. Coluerunt monachi ord. s. Benedicti, inde ab a. 1258 eremitae s. Augustini (cf. Alexandri IV rescriptum a. 1258 april. 10 Potthast Reg. 17232 et Th. De Herrera Alphabetum Augustinianum I 315). Postea monasterium unitum est cum Senensi coenobio PP. Augustinianorum.

Quamquam monasterium s. Bartholomaei pro protectione a S. R. E. suscepta censum 1 byzantii annualiter solvere debuit (cf. n. 2), in Cencii Libro censuum S. R. E. frustra quaeritur. De loco cf. Gigli Diario Sanese [1] II 691; [2] II 816; Repetti I 192; Cappelletti XVII 673.

Chartae monasterii de Sextinga ad domum PP. Augustinianorum Senas translatae, hodie in R. archivo Senensi adservantur; cf. Bull. Sen. VI (1899) 61.

B = Cop. Siena Arch. di stato (S. Agostino di Siena).

**1* *(1145—50)*

Eugenius III committit Rainerio ep. Senen. litem inter canonicos Massanae eccl. et abbatem s. Bartholomaei de Sextinga super ecclesia s. Andreae in castello de Valle.

v. Populonia-Massa, Eccl. cathedr. n. 1.

2 *Laterano 1179 april. 24*

Alexander III Ranerio abbati etc.: suscipit eccl. s. Bartholomaei de Sestinga sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, sancit, ut cuiuslibet ecclesiae sacerdoti nullam iurisdictionem in monasterio liceat vindicare, concedit libertatem et alia iura, sub censu 1 bizantii annualiter apost. sedi persolvendo. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 8 kal. mad., ind. 12, inc. d. a. 1179, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 20.

B s. XIII. — Edd. Bertolini Esame [2] p. 218 ex B. Gött. Nachr. 1908 ex B. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 675 n. 8630a. Lisini in Bull. Sen. XIV 385. JL. 13168 ad a. 1164 — 79 (ubi perperam monasterio s. Bartholomaei dioec. Pennen. attribuitur).

Monasterium s. Pancratii.

Legimus apud Albinum et Cencium sub episcopatu Grossetano (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 57):

„Monasterium sancti Pancratii XII affortiatos [Lucensium]“.

De archivo monasterii s. Pancratii de Luto, quod memoratum invenimus in charta a. 1181 aug., qua abbas Iohannes cum Rainerio abbate s. Bartholomaei de Sextinga quaedam bona permutavit, nullam habemus notitiam, neque privilegium, quo summus pontifex ei protectionem apostolicae sedis concessit, ad nos usque pervenit. De monasterio, olim monachorum s. Benedicti, postea eremitarum s. Augustini, cf. Lubin p. 127; Gigli Diario Sanese [1] II 691; [2] II 816; Repetti I 204. IV 10. 47 sq. Suppl. p. 18; Cappelletti XVII 673.

Monasterium s. Salvatoris de Iuniano.

Perpauca de hoc monasterio scimus. Primum fuit monachorum ord. s. Benedicti. Innocentius III abbatiam de Giuniano Cisterciensibus in s. Galgani coenobio degentibus concessit, ut apparet ex Ottonis IV privilegio a. 1209 oct. 31 BF. 317. Inde a saec. XIV eremitarum s. Augustini fuisse videtur. De loco haud procul ab oppido Roccastrada cf. Gigli Diario Sanese [1] II 691; [2] II 816; Repetti IV 797; Cappelletti XVII 674.

Unum Innocentii II privilegium exstat in R. archivo Senensi, ex tabulario civitatis Senensis illuc translatum; cf. Bull. Sen. VI (1899) 55.

B = Cop. Siena Arch. di stato (Riformagioni).
C = U. Benvoglienti Diplomata Senensia, s. XVII ex., in cod. Vat. Ottob. 3139; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 68.
C[1] = (U. Benvoglienti) Copia di diversi contratti esistenti nell' archivio dello Spedale, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale B VI 9.
D = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 34 [*D*[1]] et Arm. XV t. 128 [*D*[2]]; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 1 sq.

1 *Laterano 1140 april. 18*

Innocentius II Benedicto abbati etc.: confirmat monasterio s. Salvatoris de Iuniano possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit sepulturam liberam. — Apostolici moderaminis. Ego Innocentius etc. Subscr. 4 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 14 kal. maii, ind. 3, inc. d. a. 1140, pont. v. d. Innocentii II pp. a. 11.

B s. XIII. [C f. 192. C[1] p. 238. D[1] f. 88' et D[2] f. 275 Exc. (14 kal. mart.)*]. — Ed. PflugkH. Acta II 309 n. 348 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 227 n. 349. Lisini in Bull. Sen. XIV 190. JL. 8090.*

Monasterium s. Laurentii iuxta flumen Anso.

(Abazia dell' Ardenghesca all' Anso)

Lubin p. 17. — Gigli Diario Sanese [1] II 682 sq.; [2] II 804 sq. — Mittarelli Ann. Camald. IV 94. — Repetti I 4. — Cappelletti XVII 672.

Conditum esse traditur saec. XI ab Ardingo comite ex nobilissima familia comitum Ardenghesca, quorum nomen monasterium hoc, quod s. Salvatori et s. Laurentio dedicatum fuit, servabat. Prima ex eius archivo charta a. 1109 mart. 28 data est, qua Bernardus comes et Stephania eius uxor Lamberto abbati curtem et castellum de Civitella, a b. m. Rainerio comite monasterio donatum, renuntiarunt (cf. Lisini in Bull. Sen. XIII 536). Monasterium tunc a monachis ord. s. Benedicti, inde ab a. 1204, ut affirmat Mittarelli, a Camaldulensibus administratum, sed iam saec. XIII adeo collapsum erat, ut unus solus monachus ibi superesset (cf. Gregorii X bullam a. 1272 oct. 10 ap. Guiraud Les reg. de Grégoire X p. 16 n. 55). Denique ab Eugenio IV a. 1440 suppressum est et priori canonicorum regularium s. Salvatoris in ecclesia s. Mariae Angelorum Senarum subiectum, qui inde titulum comitis dell' Ardenghesca assumpsit (cf. Pennotti Hist. tripartita [1] p. 292). Ecclesia quasi deserta superest, monasterio ipso in ruinis posito.

Hoc s. Laurentii monasterium a Celestino II (n. 1) sub apostolica protectione susceptum, nullo mediante ad S. R. E. pertinens, Lateranensi palatio II solidos Lucenses solvere tenebatur. Cencius vero in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 57. 62) graviter, ut videtur, errat, hoc s. Laurentii monasterium duabus vicibus, et sub episcopatu Clusino et sub episcopatu Senensi, referens (cf. supra p. 230. 235):

„Ecclesia sancti Laurentii II solidos Lucensium“.

Monasterio suppresso, eius chartae Senas in archivum monasterii s. Mariae Angelorum transierunt, quod hodie est in R. archivo Senensi (S. Maria degli Angeli, Spoglio t. 29); cf. Bull. Sen. VI (1899) 61; privilegio Hadriani IV (n. 4) excepto, quod inter chartas canonicorum regularium s. Salvatoris de Rheno in R. archivo Bononiensi nuper invenimus.

A = Orig. Siena Arch. di stato (S. Maria degli Angeli).
A[1] = Orig. Bologna Arch. di stato (S. Salvadore).

C = Copie di cartapecore che si conservano nell' archivio dei canonici regolari di S. Maria degli Angeli fuori della porta Romana di Siena in: Spoglio di strumenti vol. XIII, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale B VI 13.
D = Compendio di cartapecore scritte esistenti in diversi archivi vol. I, s. XVIII, Siena Arch. di stato.
E = I. D. Coleti Emendationes et additamenta ad Ughelli Italiam sacram, s. XVIII, Venezia Bibl. Marc. cl. IX c. 138; cf. supra p. 199.

1 *Laterano 1143 nov. 23*

Celestinus II Alberto abbati etc.: suscipit mon. s. Laurentii iuxta fluvium Anso sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, decimationem allodii in Senensi episcopatu siti, quemadmodum a Iohanne et Radulfo Senen. epp. concessum est, et concedit ius recipiendi liberas personas, salvo tamen iure matricis ecclesiae, censu sol. 2 Lucen. monetae annualiter apost. sedi persolvendo. — Piae postulatio. Ego Celestinus etc. Subscr. 8 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 9 kal. dec., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Celestini II pp. a. 1.

A. [C p. 416. D p. 309. E p. 93]. — Ed. PflugkH. Acta III 39 n. 45 ex A. — Regg. Pecci Storia del vescovado di Siena p. 155. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 658 n. 5981a. Lisini in Bull. Sen. XIV 192. JL. 8439.

2 *Laterano 1144 mai. 26*

Lucius II Alberto abbati etc.: repetit Celestini II privilegium *(n. 1)*. — Piae postulatio. Ego Lucius etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. Baronis S. R. E. subdiac., 7 kal. iun., ind. 7, inc. d. a. 1144, pont. v. d. Lucii II pp. a. 1.

A. [C p. 410. D p. 299. E p. 92]. — Ed. PflugkH. Acta III 58 n. 58 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 660 n. 6082a. Lisini in Bull. Sen. XIV 193. JL. 8631.

3 *Viterbo 1145 nov. 17*

Eugenius III Alberto abbati etc.: repetit Celestini II *(n. 1)* et Lucii II *(n. 2)* privilegia. — In apostolicae sedis. Ego Eugenius etc. Subscr. 12 card. Dat. Viterbi p. m. Roberti S. R. E. presb. card. et canc., 15 kal. dec., ind. 9, inc. d. a. 1145, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 1.

A. [C p. 437. D p. 349. E p. 99]. — Ed. PflugkH. Acta III 72 n. 69 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 661 n. 6173a. Lisini in Bull. Sen. XIV 193. JL. 8791.

4 *Laterano 1157 april. 22*

Hadrianus IV Iohanni abbati etc.: repetit privilegia Celestini II *(n. 1)*, Lucii II *(n. 2)* et Eugenii III *(n. 3)*. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Adrianus etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 10 kal. mai., ind. 5, inc. d. a. 1157, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 3.

A¹. — Ed. Gött. Nachr. 1908 ex A¹. — Reg. JL. —.

5 *Laterano 1179 mart. 31*

Alexander III Strabo abbati etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 3)* et Hadriani *(n. 4)* suscipit mon. s. Laurentii, quod specialiter b. Petri iuris exsistit, sub apost. protectione, statuens, ut ordo monasticus secundum b. Benedicti regulam

inviolabiliter observetur; confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, decimationem allodii tam in episcopatu Senensi quam in Vulterrano et Grossetano, concedit ius recipiendi clericos vel laicos, sepulturam liberam et facultatem abbatem eligendi. — Effectum iuxta postulantibus. Ego Alexander etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 2 kal. april., ind. 12, inc. d. a. 1178, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 20.

A. [C p. 412. D p. 308. E p. 103]. — Ed. Bull. Sen. VI 84 n. 7 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 676 n. 8691 a. Lisini in Bull. Sen. XIV 384 ad a. 1178. JL. 13354.

**6* *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium.

Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

7 *Laterano 1194 april. 17*

Celestinus III Strambo abbati etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 3)*, Hadriani *(n. 4)*, Alexandri *(n. 5)* et Lucii *(n. 6)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Quotiens illud a. Ego Celestinus etc. Subscr. 19 card. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 15 kal. mai., ind. 12, inc. d. a. 1194, pont. v. d. Celestini pp. III a. 4.

A. [C p. 431. D p. 338. E p. 109]. — Ed. Gött. Nachr. 1908 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 693 n. 10461 a. Lisini in Bull. Sen. XIV 397. JL. 17086.

**8* *(1196)*

Celestinus III confirmat conventionem inter abbatissam et conventum s. Ambrosii Montiscellen. ex una parte et abbatem et conventum s. Laurentii ex altera super eccl. s. Mariae prope castrum de Civitella.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

9 *Laterano 1196 mai. 11*

Celestinus III Senen. ep. et praeposito Grossetano: mandat, quatenus abbati s. Laurentii dent in mandatis, ut conventionem *(n. 8)* sine appellationis obstaculo firmam teneat, eumque ab omni molestia indebita abbatissae ac sororum monasterii s. Ambrosii Montiscellen. desistere districtione canonica compellant.

v. Siena, Mon. s. Ambrosii Montiscellen. n. 8.

**10* *(1196—97)*

Celestinus III delegat Gualfredum ep. Grossetanum et Gerardum priorem s. Martini (Senen.) ad litem definiendam inter abbatissam Montiscellen. et abbatem mon. s. Laurentii super eccl. s. Mariae in Monte.

v. Siena, Mon. s. Ambrosii Montiscellen. n. 9.

POPVLONIA = MASSA MARITTIMA

Agapito Gabrielli Storia dell' antica città di Massa, ms. a. 1620, cum continuatione M. Martinelli a. 1734, Massa Bibl. comunale; ed. in: L'Ombrone (Grosseto 1881). — Ughelli [1] III 783 sq.; [2] III 701 sq. — U. Benvoglienti Vescovi di Massa, ms. s. XVII ex., Siena Bibl. comunale C V 2 n. 21. — Girol. Gigli Diario Sanese [1] II 616 sq. 691 sq.; [2] II 730 sq. 816 sq. — Fr. Orlendi Orbis sacer et profanus II, 2 p. 1413 sq. — Targioni Tozzetti [2] IV 115 sq. 258 sq. — (Leonardo Ximenes) Della fisica riduzione della Maremma Senese [1] (In Firenze 1769); [2] (1786). — (Stefano Bertolini) Esame di un libro sopra la Maremma Senese [1] (In Siena 1773); [2] (In Colonia 1774). — (L. Ximenes) Esame dell' esame di un libro sopra la Maremma Senese (In Firenze 1775). — Agostino Cesaretti Memorie sacre e profane dell' antica diocesi di Populonia, al presente diocesi di Massa Marittima (In Firenze 1784). — A. Cesaretti Istoria del principato di Piombino e osservazioni intorno ai diritti della corona di Toscana sopra i castelli di Valle e Montione I. II (In Firenze 1788—89). — Repetti III 138 sq. IV 579 sq. — Cappelletti XVII 679 sq. — Stefano Galli Memorie istoriche di Massa Marittima, édite per cura di Olinto Comparini I. II (Massa Marittima 1871—73). — A. Giorgetti Il cartulario del monastero di San Quirico a Populonia in: Arch. stor. ital. Ser. III t. XVII (1873) 397 sq. — Lorenzo Grottanelli La Maremma Senese, studi storici ed economici (Siena 1873). — Licurgo Cappelletti Storia della città e stato di Piombino dalle origini fino all' anno 1814 (Livorno 1897). — Luigi Petrocchi Massa Marittima. Arte e storia (Firenze 1900).

Episcopatus Populoniensis sive Massanus.

Populonienses episcopi iam saec. IX Populoniam iam destructam deseruisse videntur, quum sese transtulissent primum ad castrum Corniae, unde aliquando Cornienses episcopi appellati sunt (cf. Nicolai I acta concilii a. 861 nov. 18, quibus subscripsit Paulus Corninus episcopus, et Stephani V epistolam a. 886 ad Luponem Senensem, Rosellanum et Corniensem episcopos missam; cf. Volterra, Episc. n. 8), postea ad urbem Massam. Repudianda itaque illorum est opinio, qui translationem episcopatus Gregorio IV a. 835 attribuunt. Episcopi immediate olim fuerunt Romano pontifici subiecti; sed a. 1133 ab Innocentio II Pisanae ecclesiae metropolitanae addicti sunt. A. 1459 Pius II dioecesim Massanam novae Senensis archiepiscopi provinciae attribuit.

Episcoporum series lacunarum plena est. Primus, quem cognoscimus, Atellus in synodo a. 501 memoratur. Post eum s. Cerbonius floruit, de quo Gregorius M. in Dialog. lib. III c. 11 loquitur. Sub Nicolao I Paulus

ep. una cum Formoso Portuensi ep. legatione apud Bulgaros functus est; a. 1080 Guillelmus ep. Populoniensis legationem in Sardiniam insulam a Gregorio VII accepit (Reg. Gregorii VII lib. VIII ep. 10 JL. 5184). Adnotamus quoque privilegia Heinrici VI a. 1194 et 1196 Massano episcopo concessa (Stumpf Reg. 4879. 4879a. 5050).

Massanae ecclesiae archivum episcopale chartas antiquiores monasterii de Falesia continet (cf. infra p. 273). Quae ad ipsum episcopatum pertinent chartae, Senis in R. archivo reipublicae, tum ex archivo civitatis Massanae, tum ex possessione Bichi Borghesi translatae, adservantur (Città di Massa, Spoglio t. 14 et Pergamene Bichi Borghesi); cf. Bull. Sen. VI (1899) 57. 62 et Gött. Nachr. 1901 p. 211. Monumenta tamen antiquiora, tam antiquorum patrum decreta ab Alexandro II laudata (n. 4) quam antiqua ecclesiae Massanae privilegia a Gregorio VII memorata (n. 6), desiderantur. Praeter ea, quae ad nos usque pervenerunt, Onuphrius Panvinius in schedis suis excerpsit simul cum Alexandri II privilegio (n. 4) tres bullas Alexandri II (n. 5), Paschalis II (n. 8) et Calixti II (n. 9), quas ex Massanae ecclesiae antiquo archivo eum sumpsisse opinor. Utrum autem notitiae hae ad ipsum episcopatum Massanum, an ad ecclesiam cathedralem s. Cerbonii, an denique ad monasterium quoddam Massanae dioecesis referendae sint, in dubio versatur.

Conf. quoque „Copia di alcuni strumenti esistenti nell' archivio di Massa", s. XVII, Siena Bibl. comunale U IV 6.

B = Cop. Siena Arch. di stato (Città di Massa).
B[1] = Cop. ib. (Bichi Borghesi).
C = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 34; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 1 sq.
D = Spoglio delle pergamene Bichi Borghesi vol. I, s. XVIII, Siena Arch. di stato.

1 *(591 ian.)*

Gregorius I Balbino ep. Rosellano: iubet, ut Populonien. ecclesiae, sacerdotis officio destitutae, visitator accedat et unum cardinalem illic presbyterum et duos debeat diacones ordinare, in parochiis vero praefatae ecclesiae tres similiter presbyteros. — Pervenit ad nos.

Reg. Gregorii I lib. I ep. 15. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. I n. 15. Mansi IX 1037 n. 15. Cesaretti Memorie p. 89 n. 2. Cappelletti XVII 680. Troya Cod. dipl. Longob. I 147 n. 52. Migne LXXVII 460 n. 15. Mon. Germ. Epp. I 16. — Regg. J. 717 ad a. 590. JE. 1083.

Adnotamus praeterea Iohannis VIII epistolam JE. 2984, ab Ewald et Loewenfeld Populoniensi ep. attributam, codice tamen „Pleronensi ep." exhibente. — Ad Corniensem (i. e. Massanum) ep. Stephanus V quoque a. 886 epistolam de Petro Voloterran. ep. scripsit, quam sub Episc. Volaterran. n. 8 ponemus.

**2* *(999—1003)*

In praesentia Silvestri II et clericorum Romanorum causa inter Rosellanam et Populoniensem ecclesias agitur.

v. Rosellae-Grosseto, Episc. n. 2.

3 *(1062)*
Alexander II Tegrino Massano ep.: praecipit, ut Hugonem, Radulfi comitis filium, qui Dodonem Rosellanum ep. cepit et in captione triduo retinuit, ab omni divino officio submoveat, eique omnibusque eius ecclesiis ecclesiasticum ministerium interdicat. — Audivimus Hugonem.

Coll. Britt. Alexandri II ep. 12. — Ed. Loewenfeld Epp. p. 41 n. 74. — Regg. Ewald in N. Archiv V 331 n. 12. JL. 4485.

4 *1066*
Alexander II Bernardo Populonien. ep. etc.: interventu card. Ubaldi Sabinen. ep. et Iohannis eccl. b. Petri ac Petri cancellarii nec non etiam Blancardi s. Lucen. eccl. archidiac. seu Lamberti eiusdem eccl. archipresb. et Bardi primicerii, concedit secundum antiquorum patrum decreta omnes primitias et cunctas decimas omnium frugum sive universarum quadrupedum, omnes quoque oblationes pro vivis et pro defunctis, cunctorum metallorum et praecipue de ferro omnem decimationem, maxime intra confinium insulae q. d. Ilba. — Quotienscumque a. Dat. a. ab inc. d. n. Iesu Chr. 1066, ind. 4.

B^1 s. XIV. [C f. 36 Exc. D f. 62]. — Ed. PflugkH. Acta II 102 n. 137 ex B^1. — Regg. Cesaretti Memorie p. 93 n. 5. Galli I 209. PflugkH. Iter p. 193 n. 142. Lisini in Bull. Sen. XIII 519. JL. 4595.

**5* *Lucca 1072 iun. 20*
Alexander II concedit privilegium. — Dat. Lucae 12 kal. iul. p. m. Petri S. R. E. presb. card. ac bibl., a. 11 pont. d. Alexandri II pp., d. v. inc. 1073, ind. 10.

C f. 36 Exc. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 9 n. 2 ex C. — Reg. JL. —.

Conf. quoque n. 8. 9 et quae supra adnotavi.

6 *Laterano 1074 nov. 20*
Gregorius VII Guilielmo Populonien. ep. etc.: confirmat episcopatum Populonien. ecclesiae cum omni iure suisque pertinentiis, et concedit Elbam insulam cum omnibus locis et ecclesiis, decimationibus omnique iure rerum illuc pertinentium et reliquas plebes cum ecclesiis, villis, castellis, terris secundum ambitum terminorum et definitionis, quae in antiquis privilegiis eidem ecclesiae collatis invenitur. — Licet officii. Dat. Lat. 12 kal. dec. p. m. Petri S. R. E. presb. card. ac bibl., a. 2 pont. d. Gregorii VII pp., ind. 13.

B s. XIV. — Edd. Cesaretti Memorie p. 95 n. 7 ex B. Galli I 216. PflugkH. Acta II 124 n. 160 ex B. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 652 n. 3657a. PflugkH. Iter p. 200 n. 179. Lisini in Bull. Sen. XIII 523 ad a. 1075. JL. 4899.

Gregorium VII a. 1073—74 Guillelmum ep. Massanum consecrasse, ex ipsius regestis apparet (Reg. lib. I ep. 86; cf. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 108). — De locis cf. Repetti III 170.

7 *(1076)*
Gregorius VII clero et populo Rosellanae eccl.: decidit litem inter Rosellanam et Populoniensem ecclesias.

v. Rosellae-Grosseto, Episc. n. 4.

*8 *Tivera 1114 mai. 28*

Paschalis II concedit privilegium. — Ego Paschalis etc. Subscr. Leo Ostien. et Cono Praenestin. epp. card. Dat. Tiberiae p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 5 kal. iun., ind. 7, inc. d. a. 1115, pont. d. Paschalis pp. II a. 15.

C f. 36 Exc. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 10 n. 4 ex C. — Reg. JL. —.

cf. n. 5. 9. — De loco Tivera cf. vol. II p. 108.

*9 *Grosseto 1120 mai. 27*

Calixtus II concedit privilegium. — Dat. Grosseti p. m. Grisogoni S. R. E. diac. card. ac bibl., 6 kal. iun. [iul. *cod.*], ind. 13, inc. d. a. 1121, pont. d. Calixti pp. II a. 2.

C f. 36 Exc. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 11 n. 6 ex C. — Reg. JL. —.

cf. n. 5. 8.

*10 *(Laterano 1133 mai. 25)*

Innocentius II, praesentibus Hu(berto) Pisano archiep. et R(olando) Populonien. ep., supponit episcopatum Populoniensem Pisanae ecclesiae.

Laud. in Huberti archiep. Pisani rescripto ad Rolandum ep. misso (ed. Gött. Nachr. 1903 p. 161 n. 15). — Reg. JL. —.

cf. quoque Pisa, Episc. n. 23.

Ecclesia cathedralis s. Cerbonii.

Prima ecclesiae cathedralis s. Cerbonii memoria, ut sciam, in charta a. 1099 (edd. Ughelli [1] III 786; [2] III 710) occurrit.

Archivum periisse videtur. Unicam quae sequitur notitiam ex chartis civitatis Massanae, hodie in R. archivo Senensi adservatis sumpsimus.

*1 *(1145—50)*

Eugenius III committit Rainerio ep. Senen. litem inter canonicos eccl. Massanae et abbatem s. Bartholomaei de Sextinga super ecclesia s. Andreae in castello de Valle.

Laud. in charta a. 1150 mart. 9 (cop. s. XII, Siena Arch. di stato, Città di Massa; cf. Pecci Storia del vescovado di Siena p. 155; Lisini in Bull. Sen. XIV 196 ad a. 1149). — Reg. JL. —.

De eccl. s. Andreae de Valle cf. Repetti III 171.

Ecclesia de Petra.

Recensetur apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 73):

„Plebs de Petra [V] solidos et homines ipsius loci [singulos] solidos [denarios].“

De loco, hodie Castel della Pietra, cf. Repetti IV 205 sq. Sed privilegium de re desideratur.

Monasterium s. Salvatoris et s. Quirici de Populonia.

Lubin p. 307. — Gigli Diario Sanese [1] II 693; [2] II 819. — Cesaretti Istoria di Piombino I 51 sq. — Repetti IV 579 sq. — A. Giorgetti (v. infra).

Ecclesia s. Salvatoris et s. Quirici de Populonia, haud procul a prisca urbe posita, satis antiqua est. Monasterii vero s. Salvatoris et s. Quirici prima memoria invenitur a. 1048, quum tamen de eius vicibus deque ipso monachorum ordine, qui olim illud coluerint, certas notitias minime habeamus. Saec. XII a monachis ex ordine s. Benedicti administrabatur, sed a. 1259 feb. 25, quum spiritualiter et temporaliter adeo collapsum esset, ut in eo nonnisi unus monachus moraretur, a Rogerio Massano episcopo fratribus eremitis s. Guillelmi reformandum commissum est, ut legitur in bulla confirmationis Honorii IV a. 1285 iul. 10 Potthast Reg. 22254. Hodie in ruinis iacet.

Chartae ex monasterio inde ab a. 1029 usque ad a. 1131, in septem membranis transcriptae, adservantur hodie in R. archivo Florentino, unde vulgavit A. Giorgetti Il cartulario del monastero di San Quirico a Populonia in: Arch. stor. ital. Ser. III t. XVII 397 sq. XVIII 209 sq. 355 sq. XX 3 sq. 213 sq. Celestini II privilegium contra inter monumenta Amiatina invenitur.

De codd. cf. Mon. s. Salvatoris in Monte Amiata (supra p. 238).

1 *Laterano 1143 dec. 5*

Celestinus II Alberto abbati etc.: suscipit mon. s. Salvatoris et b. Quirici Populoniense sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis nominibus adnotatas, inter quas montem civitatis destructae, quae antiquitus Populonia vocata est, et decimas; indulget fratribus, ut quem maluerint, adeant antistitem catholicum pro ordinationibus clericorum seu monachorum, et concedit ius eligendi abbatem. — Officii nostri. Ego Celestinus etc. Subscr. 6 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., non. dec., ind. 6, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Celestini II pp. a. 1.

B s. XII. [E[1] f. 74. K n. 295. L II p. 297 n. 334]. — Edd. Ughelli [1] III 787 ex B; [2] III 711 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 262 n. 2 = Bull. Rom. ed. Taur. II 470 n. 2, = Migne CLXXIX 777 n. 12, = Giorgetti l. c. XVII 401 Exc. Cambiagi Istoria del regno di Corsica I 107 ex B. — Regg. Bertolini Esame [2] p. 218. Lisini in Bull Sen. XIV 192. J. 5988. JL. 8449.

Monasterium s. Iustiniani de Falesia.

Targioni Tozzetti [2] IV 250 sq. — Cesaretti Istoria di Piombino I 61 sq. — Repetti I 10. IV 288. — Cappelletti XVII 711 sq. 722. — Cappelletti Storia di Piombino p. 23 sq.

Monasterium olim celebre s. Iustiniani et s. Bartholomaei in oppido Falesia in comitatu Populoniensi, haud procul ab oppido Piombino situm, a. 1022 Hugo comes ceterique filii Theoderici comitis ex gente Gherardesca condiderunt monachisque ex ordine nigro commiserunt, ut edocet charta

fundationis, quam Muratorius Antiq. III 1075 ex archivo archiepiscopali Pisano vulgavit. Ex eodem instrumento constat, eius territorium olim in proprietate Romanae ecclesiae fuisse. Itaque etiam monasterium ipsum ad Romanam ecclesiam pertinebat, ut apparet quoque ex privilegiis Innocentii II et Innocentii III et ex Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 73), ubi legimus:

„Monasterium sancti Iustiniani debet pro censu I marabutinum singulis annis.“

Alexander III a. 1173 commisit monasterium Falesianum reformandum abbati de Monte Christi (n. 3). Sed frustra. Desertum iam saec. XIII, ab Alexandro IV a. 1256 oct. 1 concessum est monialibus s. Mariae de Massa ord. s. Damiani, quae a. 1486, iubente Sixto IV, fratribus s. Francisci de Plumbino cesserunt. Bona monasterii de Falesia a. cr. 1252 archiepiscopo Pisano adiudicata sunt (cf. Mattei Hist. eccl. Pis. I App. p. 115 n. 38).

Archivum dispersum est. Innocentii II privilegium (n. 2) in archivo episcopii Massani custoditur (cf. Gött. Nachr. 1901 p. 211), Innocentii III autem bulla a. 1216 dec. 21 Florentiae in archivo reipublicae inter chartas Plumbinenses (Comunità di Piombino, Spoglio t. 86). Quaedam quoque chartae inveniuntur in archivo archiepiscopali Pisano. Reliqua ex archivo s. Mamiliani de Monte Christi sumpsimus.

B = Cop. Massa Marittima Arch. vescovile.
C = Transsunto di alcune bolle riguardanti la diogesi di Massa, s. XVIII, ib.

**1* *(1012—22)*

[Benedictus VIII] concedit per praeceptum Ugoni comiti et Gerardo seu Guidoni atque Teudicio sive Rodulpho et Henrigo, gg. filiis Theoderici comitis, ecclesiam s. Iustiniani in Falesia, ut habeant et detineant [et monasterium ibi aedificent].

Laud. in Ugonis eiusque fratrum charta a. 1022 (ed. Muratori Antiq. III 1075). — Reg. JL. —.

2 *Laterano 1138 april. 22*

Innocentius II Gerardo abbati etc.: confirmat monasterio s. Iustiniani de Falesia, quod peculiariter iuris S. R. E. exsistit, possessiones propriis expressas vocabulis, concedit sepulturam liberam, confirmat decimas, et statuit, ut in castro Plumbino nullus absque monachorum assensu aliquando novam ecclesiam fundare praesumat, censu 1 bizantii apost. sedi annualiter persolvendo. — Cum omnibus ecclesiis. Ego Innocentius etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 10 kal. mai., ind. 1, inc. d. a. 1138, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 9.

B s. XIII. [B s. XVIII. C]. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 212 n. 1 ex B. — Reg. JL. —.

**3* *(1173)*

Alexander III committit abbati monasterii Montis Christi monasterium de Falesia reformandum.

v. Mon. s. Mamiliani de Monte Christi n. 3.

*4 *Anagni (1173) aug. 18*

Alexander III mandat patronis mon. s. Iustiniani de Falesia, quatenus concessionem factam de praedicto monasterio abbati et fratribus Montis Christi gratam teneant et acceptam, praedictum abbatem suscipiendo devote, et consilium et auxilium super eiusdem reformatione pro suarum animarum remedio exhibeant opportunum.

v. Mon. s. Mamiliani de Monte Christi n. 4.

*5 *Anagni (1173) nov. 25*

Alexander III praecipit V(illano) Pisano archiep. et Massan. ep., quod patronos monasterii s. Iustiniani de Falesia, abbati et monasterio Montis Christi commissi, et homines de Plumbino moneant et inducant, ut praedictum abbatem Montis Christi suscipiant, manuteneant et defendant.

v. Mon. s. Mamiliani de Monte Christi n. 5.

*6 *(1159—81)*

Alexander III concedit ius baptizandi, chrisma, oleum, ordinationes clericorum, ius consecrandi ecclesias in confinibus castri Plumbini et monasterii de Falesia pertinentiis a quocumque episcopo.

Laud. in Innocentii III privilegio a. 1216 dec. 21. — Reg. JL. —.

7 *Verona (1186—87) feb. 25*

Urbanus III Hu(baldo) archiep. et consulibus Pisanis: mandat, quatenus abbatem Montis Christi et fratres s. Iustiniani de Falesia habeant commendatos et iura ipsorum ab indebitis molestiis defendant.

v. Mon. s. Mamiliani de Monte Christi n. 7.

Monasterium s. Petri de Aqua viva.

Recensetur ab Albino et Cencio in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 73):

„Monasterium Aquae vivae II solidos“.

Monasterium Aquae vivae, obscurae originis, situm olim fuit in maritima Massana, haud procul ab oppido Campiglia (cf. Gigli Diario Sanese [1] II 693; [2] II 819; Repetti I 40. III 170). Coluerunt primum, ut videtur, monachi ex ordine s. Benedicti, postea fratres eremitae s. Guillelmi. Teste Repetti, monasterium de Aqua viva sororibus s. Dominici de Pisis cessit.

Archivum periisse videtur. Privilegium quoque libertatis monasterio s. Petri a sede apostolica concessum desideratur.

Monasterium s. Petri de Monte viridi.

(Monteverde)

Strozzi XR f. 190. — Lubin p. 240. — Acta SS. II feb. 15 p. 843 sq. — Mabillon Ann. ord. s. Benedicti [1] II 141; [2] II 131. — Gigli Diario Sanese [1] II 692 sq.; [2] II 813 sq. — Orlendi Orbis sacer et profanus II, 2 p. 1415 sq. — Soldani Hist. mon. s. Michaelis de Passiniano p. 17 sq. — Targioni Tozzetti [2] IV 221 sq. — Repetti I 19 sq. III 552 sq. — Cappelletti XVII 721 sq.

Monasterium s. Petri in Palatiolo condidit a. 754 Walfredus civis Pisanus (Bethmann in N. Archiv III 280 n. 256) monachisque ex ordine nigro commisit. Floruit sub protectione imperatorum (cf. diploma Heinrici II a. 1014 Mon. Germ. Dipl. III 337 n. 285) et Romanorum pontificum, quorum proprietas fuit (cf. n. 1). Symonis abbatis iuramentum a. 1254 mai. 6 Innocentio IV praestitum adnotat Cencius in Libro censuum S. R. E. c. 202 g (ed. Fabre-Duchesne I 454), qui monasterium perperam dioecesi Vulterranae adscripsit. A. 1423 iul. 8 Martinus V monasterium s. Petri, quia „propter guerras, latrocinia et depraedationes bonorum emersasque passum calamitates alias ad tantam penuriam et desolationem devenit, quod paene inhabitabile factum est et quasi ad nihilum redactum", cum monasterio Vallis umbrosae, cui iam saec. XIII ex., ut videtur, addictum fuit, univit. Hodie dirutum est.

Chartae monasterii s. Petri de Monte viridi transierunt partim in archivum civitatis Massae, hodie in R. archivo Senensi (Città di Massa), partim in archivum civitatis Volaterrarum, hodie in R. archivo Florentino (Comunità di Volterra, Spoglio t. 37); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 6.

Alexandri III privilegii apographa in Vallumbrosanorum archivis Vallumbrosano et Ripulensi inveniuntur, unde exscripserunt Strozzi, Nannini, Genovini, Nardi.

B = Cop. Firenze Arch. di stato (Comunità di Volterra).
*B*¹ = Cop. ib. (Vallombrosa).
*B*² = Cop. ib. (Badia di Ripoli).
C = Registrum Vallis umbrosae, olim in archivo s. Praxedis de Urbe; cf. supra p. 86.
D = Corn. Margarini Thesaurus historicus sacrae et politicae veritatis vol. III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. LIV t. 3; cf supra p. 87.
E = Spoglio-estratto del Camerotto, s. XVII, Volterra Bibl. Guarnacci cod. 285 (5892); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 602; Davidsohn Forschungen zur älteren Geschichte von Florenz I 168 sq. et Schneider Reg. Volaterr. p. XVI.
F = Cecina Rerum Volaterr. epitome, a. 1561, ib. cod. 57 (5833).
G = Carlo sen. Strozzi Spoglio GN 1050, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. VIII 1486 [*G*¹]; Spoglio OO 1236, s. XVII, ib. Magliab. XXXVII 304 [*G*²]; Spoglio RR 1239, s. XVII, Firenze Arch. di stato Carte Strozziane Ser. I vol. 371 [*G*³]; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 142. 143.
H = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VII t. 127.
I = (Vinc. Nannini) Bullarium Vallumbrosanum vol. I, s. XVIII, Pescia Collegio di S. Giuseppe; cf. supra p. 87.
K = Ambr. Genovini Liber plurium bullarum ss. pontificum etc. ad congregationem Vallumbrosanam spectantium a. 1704, ib.; cf. supra p. 87.
L = Privilegia congregationis Vallis umbrosae, s. XVIII, ib.; cf. supra p. 87.
M = Membranarum archivi Volaterrani epitome vol. I, s. XVIII, Volterra Bibl. Guarnacci cod. 217 (5893); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 602.

1 *Anagni 1176 april. 30*

Alexander III Bernardo abbati etc.: suscipit mon. s. Petri de Monte viridi, quod specialiter iuris et proprietatis S. R. E. noscitur, sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, decimas et iura. — Cum

omnium ecclesiarum. Ego Alexander etc. Subscr. 15 card. Dat. Anagn. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 2 kal. mai., ind. 9, inc. d. a. 1176, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 17.

B s. XIV. B[1] a. 1576. B[2] a. 1576. [C f. 109 dep. = D f. 372. E f. 63' Exc. = G[2] p. 181. F f. 38 Exc. G[1] n. 68. G[3] p. 75. H. I p. 189. K f. 83. L f. 30. M p. 45]. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 49. Soldani p. 22 = Cecina Notizie istor. di Volterra p. 20 not. 1 Exc. (kal. mai.). — *Regg. Nardi Catal. ss. pontif. p. 2. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 673 n. 8429a. Schneider Reg. Volaterr. p. 73 n. 207. JL. 12703.*

Comitatus Corninus.

Territorium Populoniense sub nomine quoque comitatus Cornini, a flumine Cornia sumpto, occurrit.

*1 — —

Benedictus pp. locat patrimonia b. Petri in comitatu Cornino.

Deusdedit lib. III c. 192 [149] (edd. Martinucci p. 317; Wolf v. Glanvell p. 355). Albinus lib. X c. 30. Cencius c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 347). — Reg. JL. —.

Monasterium s. Mamiliani de Monte Christi.

(Isola di Montecristo)

Ughelli [1] III 436 sq.; [2] III 378 sq. — Fortunius Hist. Camald. II 185 sq. — Lubin p. 228. — Notizie istoriche del monastero di S. Mamiliano, ms. s. XVII ex., Siena Bibl. comunale C V 2. — Guido Grandi Disamina delle scritture attinenti all' antica badia Camaldolese di Monte Cristo, ms. s. XVIII in., olim in bibliotheca s. Michaelis de Muriano codd. 627. 842 (cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 465). — Farulli Istoria cronol. del monastero degli Angioli di Firenze p. 228 sq. — Mittarelli Ann. Camald. I 39 sq. — Cesaretti Istoria di Piombino I 100 sq. — Gius. Giuli in Indicatore Sanese e Grossetano II (1833—34). — Repetti II 602 sq. — Cappelletti XVII 719 sq. — Abbé Letterton Donations faites en Corse à l'abbaye de Saint-Mamilien de Montecristo in: Bulletin de la Société des sciences historiques et naturelles de Bastia VII (1887) 169 sq. — A. L. Angelelli L'abbazia e l'isola di Montecristo (Firenze 1903).

In Artemisia insula maris Tyrrheni iam priscis temporibus coenobium floruisse constat, unde insulae novum Montis Christi nomen inditum est. Ibi s. Mamilianum Panormitanum episcopum cum sociis suis, saevitias Genserici Vandalorum regis fugientem, vitam eremiticam duxisse pia narrat traditio. Postea monasterium s. Salvatoris et s. Mamiliani, a monachis ord. s. Benedicti rectum et ditatum a Corsicae quoque et Sardiniae insularum principibus, summam celebritatem obtinuit. Ab Honorio III et Gregorio IX priori Camaldulensi reformandi gratia commissum, a. 1553 a piratis disiectum est. Abbatia s. Mamiliani unitur a. 1623 cum monasterio s. Mariae Angelorum de Florentia, a. 1643 cum monasterio s. Michaelis de burgo Pisarum.

Eius monumenta in Camaldulensium archivis, tum Florentiae (Camaldoli) tum Pisis (S. Michele in Borgo), adservantur. Transcripta fuere in cod. 1083 bibliothecae s. Michaelis de Muriano (cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 366).

De codd. cf. Pisa, Mon. s. Michaelis in burgo.

1 *(591 iun.)*

Gregorius I universis monachis in Christi Monte insula constitutis: dirigit ad eos Orosium abbatem, ut omnia acta eorum subtiliter exquirat; admonet, ut omnem ei oboedientiam praebeant et, quicquid disposuerit, velut a sese dispositum, cum debita reverentia custodiant. — Pervenit ad nos.

Reg. Gregorii I lib. I ep. 49. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. 1 n. 51. Mansi IX 1068 n. 49. Migne LXXVII 513 n. 51. Mon. Germ. Epp. I 75. — Regg. J. 755. JE. 1119.

2 *Pisa 1118 oct. 1*

Gelasius II Heinrico abbati etc.: munit monasterium b. Mamiliani de Monte Christi apost. sedis protectione, statuit, ut nullus insulam cum bestiis vel cum aliquo machinamento perturbet, confirmat possessiones in Corsica vel Sardinia, in Planusio vel Ilba vel alibi, propriis nominibus adnotatas, concedit ius eligendi abbatem, sepulturam liberam, decimas et facultatem laicos seu clericos ad conversionem suscipiendi. — Ad hoc nos. Ego Gelasius etc. Dat. Pisis p. m. Grisogoni S. R. E. diac. card., kal. oct., ind. 12, a. d. inc. 1119, pont. autem d. Gelasii II pp. a. 1.

A. [B s. XII. F[2] f. 364. G p. 925 n. 20 Exc. H. I. L]. — Edd. Ughelli [1] III 438 ex A; [2] III 379 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 160 n. 7 = Bull. Rom. ed. Taur. II 289 n. 7, = Migne CLXIII 500 n. 17, = Cod. dipl. Sard. I 198 n. 26. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 274 n. 187 ex A. — Regg. Tronci Mem. Pis. [1] p. 59; [2] I 94. Farulli p. 232. Angelelli p. 36. J. 4898. JL. 6654.

*3 *(1173)*

Alexander III committit abbati et fratribus Montis Christi monasterium s. Iustiniani de Falesia reformandum.

Laud. in n. 4. 5. — Reg. JL. —.

*4 *Anagni (1173) aug. 18*

Alexander III mandat patronis mon. s. Iustiniani de Falesia, quatenus concessionem factam de praedicto monasterio abbati et fratribus Montis Christi *(n. 3)* gratam teneant et acceptam, praedictum abbatem suscipiendo devote, et consilium et auxilium super eiusdem reformatione pro suarum animarum remedio exhibeant opportunum. — Dat. Anagniae 15 kal. sept.

C f. 228 Exc. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 168 n. 16 ex C. — Reg. JL. —.

A. 1173 deducitur ex rescripto n. 5, ad Villanum archiep. Pisanum († 1174) misso.

*5 *Anagni (1173) nov. 25*

Alexander III praecipit V(illano) Pisano archiep. et Massan. ep., quod patronos monasterii s. Iustiniani de Falesia, abbati et monasterio Montis Christi commissi, et homines de Plumbino moneant et inducant, ut praedictum abbatem Montis Christi suscipiant, manuteneant et defendant. — Dat. Anagniae 7 kal. dec.

C f. 227' Exc. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 169 n. 17 ex C. — Reg. JL. —.

6 *Ferentino (1175) sept. 20*

Alexander III Terdonen. ep. et abbati s. Andreae: committit causam inter abbatem et fratres de Monte Christi et Ianuensem archiep. super ecclesia de Molo.

v. Genua, Episc. (JL. 12429).

7 *Verona (1186—87) feb. 25*

Urbanus III Hu(baldo) archiep. et consulibus Pisanis: mandat, quatenus abbatem Montis Christi et fratres s. Iustiniani de Falesia habeant commendatos et iura ipsorum ab indebitis molestiis defendant. — Dilecti filii. Dat. Veron. 5 kal. mart.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 187 n. 34 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 684 n. 9898b. Angelelli p. 37. JL. 15798.

VOLTERRA

(Voloterra. Volaterra. Vulterrae)

Ludovici Falconcini Antiquissimae urbis Volaterranae historia, s. XVI ex., ms. Volterra Bibl. Guarnacci cod. 92 (5901); ed. B. Berardi in Rivista Volterrana I. II (1876—77). — Mario Giovannelli Cronistoria dell' antichità e nobiltà di Volterra (In Pisa 1613). — Emilio Fei Memorie dei santi, delle reliquie ed altre particolarità di Volterra, ms. s. XVII, Volterra Bibl. Guarnacci cod. 94 (5517). — Scipione Ammirato Vescovi di Fiesole, di Volterra e d' Arezzo (In Firenze 1637) p. 61 sq. — Ughelli [1] I *330 sq.; [2] I 1425 sq. — Rafaello Maffei Annali di Volterra dal sec. X fino alla metà del sec. XIV sive Storia Volterrana dall' a. 962 all' a. 1351, mss. s. XVII, Volterra Bibl. Guarnacci codd. 179. 180 (5819. 5886); ed. Annibale Cinci (Volterra 1887). — Neri Alberti Serie cronologica dei vescovi di Volterra e di Arezzo, ms. (cf. Moreni Bibl. I 19). — Girolamo Gigli Diario Sanese [1] II 704 sq.; [2] II 835 sq. — Fr. Orlendi Orbis sacer et profanus II, 2 p. 1035 sq. — Laurentius Aulus Cecina Historia ecclesiastica Volaterrana, ms. s. XVIII, Volterra Bibl. Guarnacci codd. 56—58 (5832. 33. 34); cf. Mittarelli Ann. Camald. II 32. — Lorenzo Aulo Cecina Notizie istoriche della città di Volterra, illustr. da Flaminio Dal Borgo (In Pisa 1758). — Gius. Maria Riccobaldi del Bava Dissertazione istorico-etrusca sopra l' origine, antico stato, lingua e caratteri dell' Etrusca nazione e sopra l' origine e primo e posteriore stato della città di Volterra (In Firenze 1758). — Anton-Filippo Giachi Saggio di ricerche sopra lo stato antico e moderno di Volterra dalla sua prima origine fino ai nostri tempi [1] I (In Firenze 1786); II (In Siena 1796); Append. (In Siena 1798); [2] (Volterra 1885). — Antonio Ormanni Storia dei vescovi di Volterra e Appendice, ms. s. XVIII ex., Volterra Bibl. Guarnacci codd. 230. 231 (5837. 38); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 602. — Repetti V 799 sq. — Cappelletti XVIII 181 sq. — Gaetano Leoncini Cenni illustrativi sulla cattedrale di Volterra (Volterra 1857). — Gaspero Amidei Storia Volterrana libri 2 (Volterra 1864). — G. Amidei Delle istorie Volterrane libri 2, aggiunte le biografie di molti fra i più illustri cittadini di Volterra (Volterra 1865). — G. Leoncini Illustrazione sulla cattedrale di Volterra (Siena 1869). — Fedor Schneider Bistum und Geldwirtschaft. Zur Geschichte Volterras im Mittelalter in: Quellen und Forschungen VIII 77 sq. IX 271 sq. — F. Schneider Regestum Volaterranum (Regesta chartarum Italiae I. Romae 1907).

Episcopatus Volaterranus.

Primus Volaterranus antistes s. Romulus a b. Petro aut a Lino papa, ipso quoque Volaterrano, consecratus pie traditur; sed de primis Volaterranis episcopis certa desideratur memoria. Episcopus Volaterranus immediate fuit

Romano pontifici subiectus usque ad a. 1856, quando a Pio IX Pisanae metropolitanae provinciae addictus est.

Dioecesis eius olim amplior fuit. Iam a. 1356 ab ea seiunctae sunt ecclesiae de Colle et de Elsa, quae tunc declarabantur Nullius dioecesis. A. 1592 pleraeque episcopatus Volaterrani ecclesiae novae Collensi, a Clemente VIII in sedem episcopalem erectae, ecclesiae addicebantur, cui a. 1782 Pius VII ecclesiam quoque s. Geminiani addidit.

Catalogus ecclesiarum dioecesis Volaterranae, a. 1356 in synodo episcopi Philippi Belforti confectus, exstat in cod. 28 (5783) bibliothecae Volaterranae; vulgavit Lami in Mon. eccl. Florent. III 1608 sq. Adnotamus quoque catalogum Vaticanum a. 1275 (cf. supra p. 198).

Archivum episcopii, quamquam damna haud levia passum est (cf. Schneider Reg. Vol. p. XI not. 1), adhuc permultas chartas possidet. Maximi quoque pretii aestimandus est codex Strozzianus inscriptus „Liber iurium episcopatus Vulterrani“, mb. s. XV, in quo pleraque referuntur documenta, quae hodie desiderantur. Chartas archivi exscripserunt Giuseppe Cai et Antonio Ormanni. Memoramus quoque cod. s. XIV, continentem privilegia imperatorum episcopis concessa, Volterra Bibl. Guarnacci cod. 249 (5887); cf. Schneider Reg. Vol. p. XVI. Adnotamus denique Inventarium privilegiorum imperialium et bullarum apostolicarum pro episcopatu Vulterrano, quod exstat in Libro iurium f. 1 sq.

A = Orig. Volterra Arch. vescovile.
A[1] = Orig. Volterra Arch. capitolare.
B = Cop. Volterra Arch. vescovile.
B[1] = Cop. Fiesole Arch. vescovile.
C = Liber iurium episcopatus Vulterrani, mb. s. XV, Firenze Arch. di stato, cod. Strozziani-Brunetti CXVII (cl. III n. 28, olim Strozzi 209. 210); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 603 et Schneider Reg. Vol. p. XVIII.
D = Giuseppe Cai e Franc. Marmocchi Codice diplomatico vol. I—III, a. 1782—89, Volterra Arch. vescovile.
E = Antonio Ormanni Dei vescovi di Volterra [*E*[1]] et Appendice all' istoria dei vescovi di Volterra [*E*[2]], s. XVIII ex., Volterra Bibl. Guarnacci codd. 230. 231 (5837. 38).
F = Tertius Callai Chartae pergamenae archivi capitularis cathedralis Volaterranae vol. I. II, a. 1851. 52, Volterra Arch. capitolare.

De archivis Volaterranis cf. Blume Iter italicum II 127 sq. IV 226 sq.; Bethmann in Archiv XII 754; Annibale Cinci Dall' archivio di Volterra. Memorie e documenti I. II (Volterra 1884—87); v. Pflugk-Harttung Iter p. 165; Gött. Nachr. 1903 p. 601 sq.; Schneider Reg. Vol. p. XI sq. — Codices bibliothecae Volaterranae, vulgo Guarnacci, recensuit G. Giannini apud Mazzatinti Inventari II 180 sq.

***1** *(495)*

Gelasius I mandat Eukaristo (ep.) per Anastasium defensorem, ut Romam ad suum examen properet.

Laud. in n. 2. — Reg. JK. —.

2 (495)

Gelasius I Teiae comiti: nuntiat, se Anastasium defensorem cum praeceptione direxisse, ut Eukaristus, a Fausto accusatus, ad suum properet examen; quodsi Eukaristus non fecerit, sciat de conscientia sua se esse confessum; commonet, ut se ab ecclesiasticis causis et rebus abstinere dignetur, et permittat, omni exagitatione cessante, religionis regulam custodiri. — Si conscientia.

Coll. Britt. Gelasii I ep. 14. — Edd. Loewenfeld Epp. p. 5 n. 9. Mon. Germ. Auct. antiq. XII 389 n. 2. — Regg. Ewald in N. Archiv V 513 n. 14. JK. 650.

Ad eundem Teiam sive Zeiam comitem Gelasius I scripsit epistolam J. 431. JK. 728.

3 (496)

Gelasius I in synodo, pluribus curialibus Volaterranis in praesentia constitutis, decidit causam inter Eucaristum (ep.) et Faustum S. R. E. defensorem de 63 solidis, quos Fausto ad episcopatum petendum erogandos dederat, ut Faustus ab hac petitione quantitatis immunis sit et absolutus.

Coll. Britt. Gelasii I ep. 45. — Ed. Loewenfeld Epp. p. 11 n. 22. — Regg. Ewald in N. Archiv V 521 n. 45. JK. 720.

4 (496)

Gelasius I Helpidio ep.: reprehendit eum, Ravennam profecturum, cum canones evidenter praecipiant, nullum omnino pontificem, nisi sese viso atque consulto, ad comitatum debere contendere; quod a Pistoriensi, Lucensi, Faesulano epp. factum esse scribit. — Quo ausu *[I]*. Sacrosancta religio *[II]*.

I: Deusdedit lib. I c. 170 [139]. Gratiani Decr. C. XXIII qu. 8 c. 26 et in aliis collectionibus. II: Coll. Britt. Gelasii I ep. 58. Ivonis Decr. II c. 90. VI c. 110. Gratiani Decr. C. I qu. 1 c. 92. — Edd. Leonis M. Opp. ed. Ballerini III p. CCCIV. Mansi VIII 127. Giachi [1] II App. p. 139 n. 14. Migne LIX 143. Bull. Rom. ed. Taur. App. I 307. 338. Thiel Epp. I 486 n. 7. Friedberg I 962. 391. Martinucci p. 102. Wolf v. Glanvell p. 108. — Regg. Ewald in N. Archiv V 524 n. 58. J. 403. JK. 735.

Helpidius ep. Romanis conciliis a. 501 et 502 celebratis subscripsit (cf. Mon. Germ. Auct. antiq. XII 436. 454).

5 (496)

Gelasius I Iustino archidiac. et Fausto defensori: mandat, ut pontificis loco cum ipsis ab eodem aliquis subrogetur, qui eius nomine pariter universa disponat; statuit, ne cuiquam clerico pro portione sua aliquod solum ecclesiae deputent, utque omnem pensionis summam ex omnibus praediis rusticis urbanisque collectam ad antistitem deferant; ex qua collectione quatuor portiones fiant, ita ut unam sibi tollat antistes, aliam clericis pro suo iudicio et electione dispertiat, tertiam pauperibus faciat erogari, quarta fabricis pendatur. — Vobis enim.

Coll. Britt. Gelasii I ep. 63. Gratiani Decr. C. XII qu. 2 c. 23 et in aliis collectionibus. — Edd. Mansi VIII 135. Cappelletti XVIII 214. Migne LIX 149. Bull. Rom. ed. Taur. App. I 333 n. 58. Thiel Epp. I 498 n. 24. Friedberg I 694. — Regg. Ewald in N. Archiv V 525 n. 63. J. 452. JK. 740.

6 (496)

Gelasius I Iustino archidiac. et Fausto defensori: delegat curae eorum Volaterranae eccl. actus vel patrimonium, post damnationem Eucharisti

dispersum, ut praedia culturae restituant antiquae et revocent si qua sunt vendita aut donata mancipia; possessiones etiam, ab Eumacio et Opilione epp. detentae, quia contra constituta synodi ab episcopis praedia alienari nullo potuerunt commento, nihilominus revocentur. — Volaterranae ecclesiae.

Coll. Britt. Gelasii I ep. 64. Ivonis Decr. III c. 151. Gratiani Decr. C. XII qu. 2 c. 25. — Edd. Mansi VIII 129. Giachi [1] II App. p. 85 n. 1. Cappelletti XVIII 214. Migne LIX 145. Bull. Rom. ed. Taur. App. I 332 n. 57. Thiel Epp. I 496 n. 23. Leoncini Illustrazione p. 393 n. 1. Friedberg I 695. — Regg. Ewald in N. Archiv V 526 n. 64. J. 452. JK. 741.

Ughelli [1] I *349; [2] I 1439 hoc Gelasii I rescriptum perperam Gelasio II attribuit.

7 *(558—60)*

Pelagius I Gaudentio ep.: mandat, ut eos, qui nefandis ausibus christiani populi filios ad sectandam suam haeresim vitiare non desinunt, legitima severitate per publicos eorundem locorum iudices faciat percelli. Ad eius interrogationem respondet, quemadmodum haeretici ad ecclesiam revertentes baptizandi sint. — Admonemus ut.

Coll. Britt. Pelagii I ep. 8. Ivonis Decr. I c. 161. Gratiani Decr. D. IV de cons. c. 30. 82. — Edd. Theiner Disquisitiones p. 201 ex cod. Vindobon. (ut videtur). Friedberg I 1370. 1389. — Regg. Ewald in N. Archiv V 539 n. 8. J. 674 et J. 702 inter Pelagii II acta. JK. 980.

In Collectione Brittanica epistola haec false Gelasio I tribuitur. Apud solum Theinerum legimus „Gaudentio ep. Wulterano". De Gaudentio ep. cf. quae disseruit Ewald l. c. p. 539 not. 4. — Conf. quoque Pelagii I epistolam ad episcopos Tusciae annonariae JK. 939 (cf. supra p. 2 n. 3).

**8* *(886)*

Stephanus V prohibet Luponi Senensi seu Rosellano et Corniensi epp., ut clericos Petri [ep.] Volo[terrani] sine commendaticiis litteris nec recipiant nec consecrare praesumant.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

9 *(886)*

Stephanus V Petro [ep.] Volo[terrano]: de epistolis suis ad Luponem Senensem seu Rosellanum et Corniensem epp. directis eum certiorem facit. — Sicut suggessisti.

Coll. Britt. Stephani V ep. 2. — Regg. Ewald in N. Archiv V 400 n. 2. JL. 3409.

In gravissimum errorem P. Ewald incidit, litteras „polo" (sed legendum certe est „uolo"), quae in cod. Coll. Britt. Mus. Britt. Add. 8873 s. XII remanserunt, ceteris litteris deletis, in „[Leo]poli[tano]", i. e. Montefeltrensi, supplendas esse proponens. Corniensis sive Corninensis ep., quem eundem fuisse ac Cornetensem (i. e. Corneto, ubi tunc episcopalis cathedra minime erat; cf. vol. II p. 203) aut Corneliensem (i. e. Imolensem) Ewald perabsurde nimis opinatur, Populoniensis sive Massanus est, qui aliquando, ut iam supra p. 268. 276 diximus, titulum a Cornia castro haud procul a Populonia duxit.

10 *(1003—07)*

Iohannes XVIII: Benedicto Vulterr. eccl. provisore contra Ildebrandum comitem in praesentia Iohannis Romanorum patricii et comitis Raynerii et Crescentii praefecti et comitis Rozonis conquerente de plebe Delsa et cella s. Mariae in Sponge ab eodem comite invasis, confirmat, ut episcopus eas

sic teneat, quod nulla laicalis persona distrahere queat. — Quoniam divina. Iohannes s. cath. et apost. eccl. praesul.

C f. 35' et f. 49'. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 308 n. 1 ex C. — Regg. Davidsohn Forschungen zur älteren Gesch. von Florenz I 177 n. 24 ad a. 1004. Schneider Reg. Vol. p. 38 n. 103. JL. —.

Sunt auctores Vulterrani (cf. Leoncini Illustrazione p. 245), qui tradunt, Benedictum VIII a. 1016 Volaterras visitasse, sed nulla de hoc Benedicti VIII itinere Volaterrano mentio invenitur.

11 *Firenze 1059 dec. 1*

Ante praesentiam Nicholai II et Ildibrandi abbatis de mon. s. Pauli (de Urbe) aliorumque, Uuiglelmus comes q. v. Bulgarellus, filius b. m. Lotharii comitis, tradit et perdonat per fustem Widoni ep. integram medietatem de monte et castello de Colle Muscari et portionem de castello de Puliciano etc. — Hoc factum est a. ab inc. D. 1060, kal. dec., ind. 13. Ego Nicolaus etc. Subscr. Humbertus s. eccl. Silvae Candidae ep. et Willelmus comes. Ego Girardus not. d. imp.

A. [C f. 16 Reg. D 1]. — Edd. Muratori Antiq. VI 227 = Rena e Camici II c 70 n. 3 ad a. 1060, = Cioni in Miscell. stor. della Valdelsa XI (1903) 101 n. 1. PflugkH. Iter p. 422 n. 38 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 190 n. 124. Hübner Gerichtsurkunden n. 1408 ad a. 1060. Schneider Reg. Vol. p. 46 n. 126. J. p. 387. JL. I p. 561.

12 *Roma 1077 sept. 16*

Gregorius VII Rodulfo Senen. et Rainerio Florentino epp.: mandat, ut Bonoisum archipresb. Mantuanum eligendum episcopum Volaterranum procurent electumque cum sollemni decreto cleri et populi pro suscipienda consecratione ad sese destinent. — Non ignorare vos. Dat. Romae 16 kal. oct. ind. 1.

*Reg. Gregorii VII lib. V ep. 3. — Edd. Carafa Epp. decr. III 734 n. 3. Ammirato p. 86. Ughelli [1] I *345; [2] I 1436. Giachi [1] II App. p. 139 n. 5. Mansi XX 238 n. 3. Cappelletti XVIII 225. Migne CXLVIII 488 n. 3. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 290. — Regg. J. 3790. JL. 5047.*

Sed Bonoisus minime electus est.

13 *Laterano 1103 mai. 24*

Paskalis II clericis et laicis universis de castello s. Geminiani: praecipit, ut oppidum s. Geminiani cum monte Stafili iuxta posito et cum universo territorio suo nullo umquam modo alienari a possessione et proprietate Voliterren. eccl. patiantur; nec episcopo nec cuilibet eiusdem eccl. ministro facultas sit, ipsum oppidum cum praefato monte in feudum personae alicui dare, locare, vendere, commutatione vel pignoratione contradere. — Paci ac stabilitati. Rogerius ep. fieri rogavi et ss. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card., 9 kal. iun., ind. 11, a. inc. d. 1104, pont. autem d. Paschalis II pp. 4.

*A. [B[1] s. XVIII. C f. 22 Reg. D 1. E[2] f. 72. 73]. — Edd. Ammirato p. 89 = Coppi Annali di S. Gimignano p. 13 (qui de fide documenti haud merito dubitat), = Cappelletti XVIII 229. Ughelli [1] I*349; [2] I 1438 = Mansi XX 1051 n. 88 = Migne CLXIII 127 n. 114. Riccobaldi del Bava p. 72 = Pecori Storia della terra di S. Gimignano p. 591 Exc. PflugkH. Acta II 179 n. 217 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 208 n. 229. Schneider Reg. Vol. p. 49 n. 138. J. 4460. JL. 5946.*

**14* *Laterano (1105 mart.)*

Paschalis II in concilio Lateranensi constituit Brunonem Signin. ep., Robertum presb. tit. s. Eusebii et Ugonem diac. ss. Cosmae et Damiani

card. iudices ad causam inter Rogerium ep. et Heinrigum abbatem s. Salvatoris de Insula super eius subiectione et consecratione examinandam.

v. Mon. s. Salvatoris de Insula n. 4. — cf. quoque ib. n. 5. 6.

15 *(1099—1115)*

Paschalis II militibus de s. Geminiano aliisque oppidis iuxta positis: praecipit, ut ad Rogerii Vulterrani ep. fidelitatem humilitate debita redeant. — Unam esse fidem.

Exstat in cod. can. Vat. lat. 1346 s. XII f. 12, in cod. can. Cortonen. 43 s. XII f. 230' (cf. Gött. Nachr. 1904 p. 139) et in cod. Vindobon. 2186 (iur. can. 80) s. XII f. 259. — Edd. Mansi Suppl. VI 554 ex cod. Vindob. = Mansi XX 1097 = Migne CLXIII 366 n. 407. — Regg. J. 4752. JL. 6426.

16 *Laterano (1120) iun. 7*

Calixtus II R(ogerio) ep.: scribit de consecratione ecclesiae episcopalis b. Mariae et de praerogativa ei concessa.

v. Eccl. cathedr. n. 2. — Eidem R(ogerio) Volterrano ep., apostolicae sedis legato in Sardinia, Calixtus II rescriptum a. 1120 aug. 10 JL. 6859 circa possessiones monasterii Casinensis in Sardinia misit. Rogerius a. 1123 in archiepiscopum Pisanum eligitur, indeque Pisanus et Volaterranus praesul appellatur.

17 *Pisa 1133 sept.*

Praesente et iubente Innocentio II, Ubertus archiep. Pisanus aliique reformant pacem inter Crescentium ep. et Genam uxorem Ugonis, filii Guidonis, eiusque filios.

2 A. [C f. 11 Reg.]. — Edd. Ammirato p. 97 (ital.). Zaccaria Excursus litter. p. 365. Maccioni Difesa del dominio de' conti della Gherardesca II 29 (ex autogr. in archivo familiae della Gherardesca). — Reg. Schneider Reg. Vol. p. 57 n. 163. JL. —.

**18* *(1130—43)*

Innocentius II concedit privilegium.

Laud. in n. 25. 29. — Reg. PflugkH. Iter p. 230 n. 364. JL. —.

**19* *(1151)*

Eugenius III committit Guidoni presb. card. tit. Pastoris controversiam inter Villanum Pisanum archiep. et Galganum ep. de possessione Montis Vasi.

Laud. in n. 20. — Reg. JL. —.

20 *Siena 1151 oct. 15*

Guido presb. card. tit. Pastoris cognoscit ex mandato Eugenii III *(n. 19)* de controversia possessionis Montis Vasi inter Villanum Pisanum archiep. et Galganum Vulterran. ep.

v. Pisa, Episc. n. 32.

**21* *(Laterano 1154 mai. 25)*

Anastasius IV concedit privilegium.

Laud. in n. 24. — Reg. JL. —.

Tempus evincitur ex Anastasii IV privilegio pro canonicis ecclesiae cathedralis JL. 9908 (v. Eccl. cathedr. n. 5).

*22 *(Laterano 1157 mai. 28)*

Hadrianus IV concedit privilegium.

Laud. in n. 24. — Reg. JL. —.

De tempore cf. Hadriani IV privilegium pro canonicis ecclesiae cathedralis JL. 10285 (v. Eccl. cathedr. n. 6).

*23 *(1154—58)*

[Hadrianus IV] committit Petro ep. Grossetano litem inter Galganum ep. Vulterr. et Pannockiam comitem de divisione castelli Gerfalci et de acquisitione contra pacta inita de curte Tramontis et Tassi.

Laud. in instrumento a. 1158 mai. 23 (cf. Schneider Reg. Vol. p. 63 n. 185). — Reg. JL. —.

24 *Tusculanum 1171 dec. 29*

Alexander III Ugoni ep. etc.: ad exemplar Hadriani *(n. 22)* suscipit eccl. Vulterran. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et quicquid oboedientiae ac reverentiae in eisdem locis et omnibus ecclesiis ac monasteriis episcopatus de iure habent, sicut Anastasius *(n. 21)* et Hadrianus *(n. 22)* confirmarunt. — Cum ex iniuncto. Ego Alexander etc. Subscr. 13 card. Dat. Tusculan. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 4 kal. ian., ind. 5, inc. d. a. 1172, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 13.

[B a. 1317 ian. 30 dep. =] B a. 1321 oct. 13. [C f. 22 Reg. D 11. E² f. 119]. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 616 n. 9 ex B. — Reg. Schneider Reg. Vol. p. 72 n. 203. JL. —.

25 *Laterano 1179 april. 23*

Alexander III Hugoni ep. etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 18)* suscipit eccl. Vulterran. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et terminos episcopatus ab Elsa usque ad mare etc. — Cum omnibus ecclesiis. Ego Alexander etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 9 kal. mai., ind. 12, inc. d. a. 1179, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 20.

A¹. [C f. 27' et f. 37' Reg. (14 kal. mai.). *F 1]. — Edd. Giachi ¹ App. II 119 n. 26; ² p. 456 n. 26. PflugkH. Acta III 271 n. 286 ex A¹. — Regg. Leoncini Illustrazione p. 253. 306 not. 2. PflugkH. Iter p. 286 n. 697. Schneider Reg. Vol. p. 73 n. 208. JL. 13395.*

26 *Anagni (1173—79) nov. 12*

Alexander III universis plebanis et cappellanis Vulterran. episcopatus: praecipit, quatenus episcopo debitam oboedientiam et reverentiam impendant et fidelitatem faciant. — Ad aures nostras. Dat. Anagn. 2 id. nov.

A. [C f. 6 Reg. D 1. E¹ f. 197']. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 620 n. 11 ex A. — Reg. Schneider Reg. Vol. p. 74 n. 209. JL. —.

*27 *(1184—85)*

Lucius III revocat alienationes per G(alganum) et H(ugonem) epp. factas.

C f. 22 Reg. — Regg. Davidsohn Forschungen zur älteren Gesch. von Florenz I 185 n. 75. Gött. Nachr. 1903 p. 603. Schneider Reg. Vol. p. 76 n. 216. JL. —.

28 *Verona (1187) sept. 6*

Urbanus III Ildebrando ep.: indulget, ut rectores seu presbyteri ecclesiarum, in quibus ius patronatus habere dinoscitur, cum eius semper instituantur assensu. — Ordo rationis. Dat. Veron. 8 id. sept.

A. [C f. 6' Reg. D I]. — Ed. PflugkH. Acta III 344 n. 392 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 309 n. 839 ad a. 1186—87. Schneider Reg. Vol. p. 77 n. 221 ad sept. 7. JL. 15998.

29 *Verona 1187 sept. 21*

Urbanus III Hildebrando ep. etc.: repetit Alexandri III privilegium *(n. 25)*. — Cum omnibus ecclesiis. Ego Urbanus etc. Subscr. 14 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. [R. E. presb. ca]rd. et canc., 11 kal. oct., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Urbani pp. III a. 2.

*A. [C f. 50'; cf. f. 22 et f. 37'. D I. E² f. 129]. — Ed. Gött. Nachr. 1908 ex A. — Regg. Ammirato p. 111. Ughelli [1] I *354; [2] I 1443. Leoncini Illustrazione p. 254. PflugkH. Iter p. 310 n. 847. Davidsohn Forschungen zur älteren Gesch. von Florenz I 185 n. 79. Schneider Reg. Vol. p. 77 n. 222. J. 9973. JL. 16002.*

30 *Marturi 1188 ian. 24*

Clemens III Ild(ebrando) ep.: committit plebem de Colle de valle Elsa, quae specialiter ad ius R. E. pertinere dignoscitur, cum cappellis ipsius disponendam. — Devotionem quam. Dat. Marturae 9 kal. feb. ind. 6.

*A. [C f. 6 Reg. D I]. — Edd. Giachi [1] II App. p. 147 n. 28; [2] p. 461 n. 28. PflugkH. Acta III 357 n. 409 ex A. — Regg. Ammirato p. 112. Ughelli [1] I *355; [2] I 1443. Cappelletti XVII 275. Leoncini Illustrazione p. 254. PflugkH. Iter p. 313 n. 866. Schneider Reg. Vol. p. 78 n. 226. JL. 16140.*

31 *Marturi 1188 ian. 24*

Clemens III plebano, clericis et cappellanis plebis de Colle: mandat, quatenus Il(debrando) ep. in his, quae ad Dei honorem et R. E. spectant, oboedientiam et reverentiam exhibere curent. — Noveritis nos. Dat. Martur. 9 kal. feb. ind. 6.

A. [C f. 6 Reg. D I]. — Edd. Giachi [1] II App. p. 148 n. 29; [2] p. 461 n. 29. PflugkH. Acta III 357 n. 410 ex A. — Regg. Ammirato p. 112. PflugkH. Iter p. 313 n. 865. Schneider Reg. Vol. p. 78 n. 226. JL. 16141.

32 *Marturi 1188 ian. 24*

Clemens III Ildebrando ep.: repetit Urbani III rescriptum *(n. 28)*. — Ordo rationis. Dat. Marturae 9 kal. feb. ind. 6.

A. [C f. 6 Reg.]. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 630 n. 22 ex A. — Regg. Davidsohn Forschungen zur älteren Gesch. von Florenz I 185 n. 82. Schneider Reg. Vol. p. 78 n. 227. JL. —.

**33* *(1187—91)*

Clemens III confirmat episcopatui monasteria, plebes, ecclesias et castra.

C f. 6 Reg. — Regg. Gött. Nachr. 1903 p. 603. Schneider Reg. Vol. p. 80 n. 233. JL. —.

**34* *(1193—97)*

Celestinus III edit rescriptum contra archipresb. et clericos Vulterr. occasione quarundam decimarum.

C f. 6 Reg. — Regg. Gött. Nachr. 1903 p. 603. Schneider Reg. Vol. p. 85 n. 246. JL. —.

Ecclesia cathedralis s. Mariae.

Antiquissima ecclesia cathedralis b. Mariae dedicata fuit. Canonici vero usque ad aedificationem novi a Calixto II consecrati (n. 1) templi habitarunt domum cum cappella s. Octaviani, quae saepissime occurrit in chartis saec. X et XI sub nomine „canonica s. Octaviani". Inde ab a. 1120 domus cathedralis titulum duxit s. Mariae, s. Iusti, s. Octaviani et s. Victoris (cuius caput Calixtus II ibi deposuisse traditur).

Canonici apostolicae sedi 6 denarios Lucenses annualiter persolvere consueverunt (cf. n. 3), sed census ille in Cencii Libro censuum S. R. E. frustra quaeritur.

Ecclesiae cathedralis archivum, adhuc penes canonicos, continet chartas inde a saec. VIII, quas transcripsit Tertius can. Callai; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 602 et Schneider Reg. Vol. p. XIV. Regesta privilegiorum pro canonica Volaterrana praebet Leoncini Illustrazione p. 312 sq.

A = Orig. Volterra Arch. capitolare.
B = Cop. ib.
C = Liber iurium episcopatus Vulterrani, mb. s. XV, Firenze Arch. di stato; cf. supra p. 280.
D = Excerpta diplomatica, s. XVIII, Volterra Bibl. Guarnacci cod. 86 (5895).
E = Ant. Ormanni Dei vescovi di Volterra [*E*[1]] et Appendice all' istoria dei vescovi di Volterra [*E*[2]], s. XVIII ex., ib. codd. 230. 231 (5837. 5838).
F = Tertius Callai Chartae pergamenae archivi capitularis cathedralis Volaterranae vol. I. II, a. 1851. 52, Volterra Arch. capitolare.

1 *Volterra 1120 mai. 20*

Calixtus II consecrat ecclesiam b. Mariae et indulget omnibus fidelibus anniversario ipsius consecrationis die usque ad octavas eius per singulos annos ad eundem locum devote convenientibus remissionem 20 dierum de poenitentiis suis.

Inscriptio in ecclesia a. 1610 a Luca Alamanno ep. posita [ex vetustissimis monumentis, i. e. Calixti II rescripto n. 2, ex calendario Ugonis s. XIII, Volterra Bibl. Guarnacci cod. 222 (5789), et ex alio calendario s. XIV, ib. cod. 38 (5663)]. — Edd. Giovanelli p. 106. 162. Ammirato p. 192. Ughelli [1] *I *349;* [2] *I 1439. Giachi* [1] *II 8. Leoncini Illustrazione p. 76. 399 n. 5. — Regg. J. p. 534. JL. 1 p. 795.*

cf. n. 2. — De hac indulgentia cf. Götz in Zeitschr. für Kirchengesch. XV 328.

2 *Laterano (1120) iun. 7*

Calixtus II R(ogerio) ep.: scribit, se 13 kal. iun. episcopalem ecclesiam in honore b. Mariae consecrasse *(n. 1)* eique praerogativam concessisse, ut quicumque fideles anniversario ipsius consecrationis die usque ad octavas eius per annos singulos ad eundem locum devote convenerint, remissionem 20 dierum de poenitentiis suis consequantur. Si quis ad eandem ecclesiam venientes vel ab ea redeuntes molestare praesumpserit, excommunicationis sententiae subiacebit. — Nuper ad Urbem. Dat. Lat. 7 id. iun.

A. [D n. 1. E[1] *f. 165 et E*[2] *f. 85. F 1]. — Edd. Giachi* [1] *II App. p. 91 n. 4* (8 id. iul.)*;* [2] *p. 419 n. 4. Leoncini Illustrazione p. 399 n. 4. PflugkH. Acta II 223 n. 267 ex A. Robert Bullaire du pape Calixte II t. 1 260 n. 175 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 216 n. 280. Schneider Reg. Vol. p. 55 n. 155. JL. 6851.*

3 *Laterano 1144 mart. 3*

Celestinus II Azoni archipresb. etc.: suscipit eccl. Vulterran. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, prohibet, ut nulli episcopo aliquam ordinationem in eadem eccl. facere vel personam excludere sive bona episcopatus in pignore vel feudo alicui dare seu quolibet modo alienare absque communi fratrum vel sanioris partis consilio liceat, censu 6 den. Lucen. monetae apost. sedi annis singulis persolvendo. — Commissae nobis. Ego Celestinus etc. Subscr. 16 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 5 non. mart., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Celestini pp. II a. 1.

A. [C f. 51 (5 kal. mart.). *F 1]. — Ed. PflugkH. Acta III 52 n. 54 ex A. — Regg. Leoncini Illustrazione p. 312. PflugkH. Iter p. 235 n. 393. Schneider Reg. Vol. p. 59 n. 168. JL. 8512.*

4 *Viterbo 1145 april. 29*

Eugenius III Atoni archipresb. etc.: repetit Celestini II privilegium *(n. 3)*. — Quotiens illud a. Ego Eugenius etc. Subscr. 20 card. Dat. Biterbi p. m. Roberti S. R. E. presb. card. et canc., 3 kal. mai., ind. 8, inc. d. a. 1145, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 1.

A. [F 1]. — Ed. PflugkH. Acta III 66 n. 65 ex A. — Regg. Leoncini Illustrazione p. 312. PflugkH. Iter p. 238 n. 414. Schneider Reg. Vol. p. 59 n. 169. JL. 8743.

5 *Laterano 1154 mai. 25*

Anastasius IV Hugoni archipresb. etc.: ad exemplar Celestini *(n. 3)* et Eugenii *(n. 4)* suscipit ecclesiam b. Mariae Vulterran. sub apost. protectione, confirmat possessiones etc. *(ut in n. 4)*, sancit, ut nulli episcopo liceat infra specialem canonicorum parochiam vel muros Vulterranae civitatis aliquam ecclesiam popularem de novo sine eorum communi assensu construere. — Piae postulatio. Ego Anastasius etc. Subscr. 16 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 8 kal. iun., ind. 2, inc. d. a. 1154, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

A. [F 1]. — Ed. PflugkH. Acta III 152 n. 143 ex A. — Regg. Leoncini Illustrazione p. 309. 312 ad mai. 24. PflugkH. Iter p. 251 n. 496. Schneider Reg. Vol. p. 61 n. 175. JL. 9908.

6 *Laterano 1157 mai. 28*

Hadrianus IV Hugoni archipresb. etc.: ad exemplar Celestini *(n. 3)*, Eugenii *(n. 4)* et Anastasii *(n. 5)* suscipit eccl. b. Mariae Vulterran. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Officii nostri. Ego Adrianus etc. Subscr. 18 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 5 kal. iun., ind. 5, inc. d. a. 1157, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 3.

A. [D n. 3. F 1]. — Ed. Giachi [2] *p. 595 n. 84. — Regg. Giachi* [2] *p. 583 n. 81* (6 kal. iun.). *Leoncini Illustrazione p. 312* (6 kal. iun.). *PflugkH. Iter p. 257 n. 530. Schneider Reg. Vol. p. 63 n. 182. JL. 10285.*

7 *Tusculanum 1171 dec. 29*

Alexander III Hugoni archipresb. etc.: repetit Hadriani IV privilegium *(n. 6)*. — Piae postulatio. Ego Alexander etc. Subscr. 13 card. Dat. Tusculan. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 4 kal. ian., ind. 5, inc. d. a. 1171, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 13.

A. [F 1]. — Edd. Giachi [1] II App. p. 142 n. 25; [2] p. 454 n. 25. — Regg. Leoncini Illustrazione p. 312. PflugkH. Iter p. 273 n. 620. Schneider Reg. Vol. p. 73 n. 204. JL. 11914.

*8 *Laterano (1178—79)*

Alexander III mandat Ugoni ep. et Ugoni archipresb. et Matthaeo et Lamberto et Ildebrando canonicis, ut Ildebrandinum, filium Todini, qui est consanguineus papae, recipiant in canonicum Volaterran. eccl.

Laud. in notitia testium de controversia inter Ildebrandum ep. et capitulum circa ius eligendi canonicos (ed. Leoncini Illustrazione p. 400; cf. Schneider Reg. Vol. p. 93 n. 270). — Reg. JL. —.

In eadem notitia precum Soffredi cardinalis pro Suffredingo, eius nepote, et Fidantii et Bernardi cardinalium mentio fit.

9 *(1181—85)*

Lucius III Hugoni archipresb. etc.: repetit Alexandri III privilegium *(n. 7)*. — Effectum iusta postulantibus.

B s. XIV. [F 1]. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 625 n. 17 ex B. — Regg. Leoncini Illustrazione p. 313 ad a. 1182. PflugkH. Iter p. 301 n. 791. Schneider Reg. Vol. p. 76 n. 217. JL. 14724 ad a. 1182 et JL. 15203 ad a. 1181—85.

Documentum hoc, quum careat subscriptionibus papae et cardinalium atque notis chronologicis, ab ipsa apostolica cancellaria inperfectum remansisse videtur.

10 *Volterra 1197 sept. 8*

Pandulfus bas. XII Apostolorum presb. card., Celestini III legatus, concedit indulgentiam 20 dierum eis, qui ecclesiam cathedralem in die nativitatis b. Mariae visitaverint.

A. — Regg. Acta SS. III sept. 8 p. 303. Davidsohn Forschungen zur älteren Geschichte von Florenz I 131. Cinci p. 85. Schneider Reg. Vol. p. 84 n. 243. JL. —.

cf. quoque Pagani ep. Vulterrani chartam indulgentiae ap. Schneider Reg. Vol. p. 195 n. 576.

*11 *(1193—97)*

Celestinus III edit rescriptum contra archipresbyterum et clericos Vulterr. occasione quarundam decimarum.

v. Episc. n. 34.

Monasterium ss. Iusti et Clementis.

Augustinus Fortunius Vita et miracula ss. Christi confessorum Iusti et Clementis (Florentiae 1568). — Fortunius Hist. Camald. II 54 sq. — Acta SS. I iun. 5 p. 430 sq. — Lubin p. 427. — Farulli Istoria cronol. del mon. degli Angioli di Firenze p. 181. — Mittarelli Ann. Camald. II 31 sq. — Giachi [1] II 153 sq. — Repetti I 14. — Cappelletti XVIII 260. — Leoncini Illustrazione p. 187 sq.

Cappellam s. Iusti prope urbem Volaterranam iam temporibus Iustiniani imperatoris conditam fuisse, Fortunius aliique affirmant. Ibi a. 1030 Gun-

fredus episcopus monasterium condidit (cf. Schneider Reg. Vol. p. 43 n. 115), quod saec. XII Camaldulensibus cessit, qui coluerunt usque ad suppressionem.

Archivum, hodie in tabulario civitatis Volaterrarum conditum, ditissimum est, sed inter eius chartas privilegia pontificum Romanorum ante Innocentium III frustra quaesivimus. Chartas inde ab a. 924 exscripsit Iosephus Gherardini abbas. Conf. quoque Inventarium abbatiae Volaterranae vol. I. II, a. 1768—78, Volterra Bibl. Guarnacci codd. 9335 (cf. codd. 9332—34).

†*1 *(1140—43)*

Innocentius II mandat, ut ss. Actineae et Graecinianae martyrum translationis dies festiva habeatur et solemni ritu in earum honorem officium celebretur.

De inventione sacrarum reliquiarum a. 1140 earumque translatione in ecclesiam ss. Iusti et Clementis sub Adimaro Volaterrano episcopo, cf. Fortunius l. c.; Acta SS. IV iun. 16 p. 31 sq.; Leoncini Illustrazione p. 174 sq. 185. — Maffei, Fei, alii diploma, cuius sigillum plumbeum iam periisse affirmant, potius Innocentio III attribuunt; ego vero de re ipsa dubito. — Reg. JL. —.

Civitas Vulterrana.

Chartae civitatis Volaterrarum a. 1779 Florentiam in archivum reipublicae transportatae sunt (Cartapecore della Comunità di Volterra, Spoglio t. 37). Tabularium vero civitatis, quod nunc custoditur in aedibus Guarnaccianis, continet inter alia varia minorisque momenti chartas monasterii s. Iusti; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 602; Schneider Reg. Vol. p. XIV sq.

Chartarum Florentiam translatarum inventarium congessit Odoardus Andreas Nocetti, Membranarum archivi Volaterrani epitome vol. I—IV, s. XVIII, Volterra Bibl. Guarnacci cod. 217 (5893). De libro q. d. Camerotto cf. Davidsohn Forschungen zur älteren Geschichte von Florenz I 168 sq.; Schneider Reg. Vol. p. XVI. Adnotamus quoque Librum continentem possessiones, iura et redditus communis civitatis Vulterrae a. 1301, mb. s. XIV, Volterra Arch. Guarnacci, ubi transcriptae leguntur chartae quaedam et diplomata pro monasterio s. Petri de Monte viridi (cf. supra p. 275).

C = Spoglio-Estratto del Camerotto di Volterra, s. XVII, Volterra Bibl. Guarnacci cod. 285 (5892).

†*1 *Volterra 1062 sept. 8*

Alexander II concedit Landolfo et Enrico iudicibus Vulterran. nomine Ugonis Arduini comitis facultatem praesentandi abbates monasteriorum s. Petri, s. Iusti, s. Mariae in Puliciano et Pinziana; decernit, ut praedictus comes in causis civilibus, criminalibus et mixtis non recognoscat Guidonem ep., sed Gottifredum ducem, generalem S. R. E., etc.

C f. 133 Exc. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 604 n. 1 ex C. — Reg. Davidsohn Forschungen zur älteren Gesch. von Florenz I 170 ad nov. 5. JL. —.

Spurium.

*2 *(1171—81)*

Alexander III absolvit ex gratia speciali Volaterranos, qui Galganum ep. occiderunt.

Laud. in rescripto Innocentii III a. 1213 sept. 26 (edd. Cecina Notizie p. 42 not. Riccobaldi del Bava p. 76. Guazzesi Dell' antico dominio del vescovo di Arezzo in Cortona p. 66. Leoncini Illustrazione p. 252 not. 3; cf. BFW. 6156; Davidsohn Gesch. von Florenz I 512; Schneider Reg. Vol. p. 112 n. 316). — Reg. JL. —.

Monasterium s. Hippolyti et s. Cassiani de Carisio.

(Carigi)

Lubin p. 89. — Mittarelli Ann. Camald. III 104. — Targioni Tozzetti [2] II 514. — Repetti I 180. — Cappelletti XVIII 262.

Monasterium Carisiense, situm in finibus Lucensis et Vulterranensis episcopatuum, hodie Badia, haud longe ab oppido Peccioli, etiam in catalogis ecclesiarum dioecesis Lucanae sub plebanatu s. Gervasii recensetur, sed semper sub iurisdictione spirituali Volaterrani episcopi fuit. Conditum saec. XI in., a. 1102 a patronis suis religioni Camaldulensium addictum, cessit postea monasterio s. Pontiani Lucensi (cf. Hadriani IV privilegium pro abbatia s. Pontiani a. 1155 ian. 21 JL. 9985). A. 1443 ian. 16 unitur cum monasterio vulgo del Paradiso prope Florentiam.

Chartae ad monasterium de Carisio spectantes inter instrumenta domus hospitalis s. Iohannis bapt., vulgo Bonifazio di Firenze, in R. archivo Florentino inveniuntur; cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 4. Privilegia vero Lucii III (n. 1) et Clementis III (n. 2) in tabulario monasterii s. Pontiani, hodie in R. archivo Lucano custodiuntur; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 182; recensentur quoque in Libro iurium episcopatus Volaterrani.

A = Orig. Lucca Arch. di stato (S. Ponziano).
C = Liber iurium episcopatus Vulterrani, mb. s. XV, Firenze Arch. di stato; cf. supra p. 280.
D = Instrumenta varia Lucensis reipublicae ab a. 687, s. XVII sq., Roma Bibl. Chigi G VIII 243; cf. Bethmann in Archiv XII 392; PflugkH. Iter p. 96; Gött. Nachr. 1901 p. 247.

1 *Laterano 1182 mart. 8*

Lucius III Angelo abbati etc.: suscipit mon. s. Cassiani de Carisio sub apost. protectione, confirmat regulam b. Benedicti et possessiones propriis expressas nominibus, concedit ius clericos et laicos ad conversionem recipiendi, facultatem tempore generalis interdicti divina officia celebrandi, ius praesentandi sacerdotes, sepulturam liberam, ius eligendi abbatem aliaque iura. — Quotiens a nobis. Ego Lucius etc. Subscr. 13 card. [Dat. Lat.] p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 8 id. mart., ind. 15, inc. d. a. 1181, pont. v. d. Lucii pp. III a. 1.

A. [C f. 1' Reg. D f. 170]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 107 n. 69 ex A (cf. III 104) = Migne CCI 1121 n. 42. — Regg. Lancellotti Hist. Olivet. p. 164. Schneider Reg. Vol. p. 74 n. 211. J. 9461. JL. 14604.

2 *Pisa 1188 ian. 16*

Clemens III abbati etc.: ad exemplar Lucii *(n. 1)* suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat regulam b. Benedicti, possessiones propriis expressas vocabulis, decimas a Iohanne Lucano, Azone Pisano, Gunfredo Vulaterrano epp. concessas et iura. — Effectum iusta postulantibus. Ego Clemens etc. Subscr. 8 card. Dat. Pisis p. m. Moysis Lat. can. vicem agentis cancellarii, 17 kal. feb., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Clementis III a. 1.

A. [C f. 1' Reg.]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 164 n. 97 ex A (cf. III 104) = Migne CCIV 1285 n. 7. — Regg. Schneider Reg. Vol. p. 78 n. 225. J. 10026. JL. 16120.

Monasterium s. Mariae de Morrona.

Strozzi XR f. 121'. — Lubin p. 242. — Mittarelli Ann. Camald. III 48. VII 315 sq. — Targioni Tozzetti [2] I 216 sq. — Repetti I 20. — Cappelletti XVIII 260.

Conditum ab Hugone sive Ugiccione comite, filio Guillelmi Bulgari ex gente Kadalorum, eiusque uxore Cilia a. 1089 mart. in curte Morrona (chartam fundationis edd. Lami Delic. erud. a. 1743 p. 1049 et Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 96 n. 66; cf. Davidsohn Forschungen zur älteren Gesch. von Florenz I 85) et ab eorum filio Hugone comite a. 1109 feb. 1 Camaldulensibus concessum (edd. Mittarelli l. c. III App. c. 213 n. 147), situm fuit in loco q. d. Podium, „quae prius erat in loco abbadiae vetere", ut novimus ex charta a. 1152 aug. 30, qua Iacobus abbas de Morrona cum consilio prioris Camaldulensis Villano archiepiscopo Pisano castrum q. d. Monte Vasi, iam per sententiam iudicum delegatorum a. 1151 Pisano archiepiscopo adiudicatum, aliaque bona vendidit (edd. Muratori Antiq. III 1167; Mittarelli l. c. III App. c. 460 n. 299). Hoc contractu Morronense monasterium, quod usque ad hunc annum Volaterranae dioecesi addictum erat, ad iurisdictionem Pisani archiepiscopi transiit, atque iam a. 1153 mai. 17 in Eugenii III privilegio pro congregatione Camaldulensi JL. 9731 inter Pisani archiepiscopatus monasteria Camaldulensia recensebatur. Sed a. 1458 a Pio II mensae episcopali Volaterranae unitum, a. 1482, expulsis Camaldulensibus, ab episcopo Volaterrano occupatur.

Chartae Morronensis monasterii partim in archivo archiepiscoporum Pisanorum (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 178), partim in archivo episcoporum Volaterranorum inveniuntur (cf. v. Pflugk-Harttung Iter p. 165). Quaedam instrumenta vulgavit Maccioni Difesa del dominio de' conti della Gherardesca I. II (Lucca 1771) ex archivo comitum della Gherardesca.

A = Orig. Pisa Arch. arcivescovile.
A[1] = Orig. Volterra Arch. vescovile.
B = Cop. Pisa Arch. arcivescovile.
B[1] = Cop. Volterra Arch. vescovile.
C = Transcriptorum vol. I, s. XVIII, Pisa Arch. arcivescovile.
D = Gius. Cai e Franc. Marmocchi Codice diplomatico vol. I, s. XVIII, Volterra Arch. vescovile; cf. supra p. 280.
E = G. Grandi Contractuum etc. vol. XIX, s. XVIII, Pisa Bibl. dell' Università; cf. supra p. 175.

1 *Volterra 1120 mai. 21*
Calixtus II Gerardo abbati etc.: suscipit mon. s. Mariae de Morrona, quod b. Petri iuris esse dignoscitur, sub tutela sedis apost., et confirmat universa, quae aut a se ipso aut ab Ugicione comite eiusque filiis collata sunt. — Et divinis praeceptis. Ego Calixtus etc. Subscr. 3 card. Dat. Vulterris p. m. Grisogoni S. R. E. diac. card. ac bibl., 12 kal. iun., ind. 13, inc. d. a. 1121, pont. autem d. Calixti II pp. a. 2.

B s. XII. [C n. 261. E]. — Edd. Muratori Antiq. III 1131 ex B = Lami Hodoeporicon III (in Delic. erud. a. 1743) 1139, = Migne CLXIII 1179 n. 97. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 285 n. 195 ex B. Robert Bullaire du pape Calixte II t. I 259 n. 174 ex B. — Regg. Targioni Tozzetti ² I 219. Passerini in Arch. stor. ital. Ser. II t. IVª (1856) 75 n. 63. J. 5007. JL. 6850.

2 *Pisa 1133 ian. 23*
Innocentius II Gerardo abbati etc.: suscipit mon. sub b. Petri patrocinio, ad quem specialiter pertinet, et confirmat possessiones propriis nominibus adnotatas. — Religiosi viri. Ego Innocentius etc. Subscr. 7 card. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 10 kal. feb., ind. 11, inc. d. a. 1134, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 3.

B¹ s. XII. [D]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 341 n. 227 ex B¹ = Migne CLXXIX 168 n. 126. — Regg. Schneider Reg. Vol. p. 57 n. 162. J. 5442. JL. 7606.

3 *Laterano 1142 ian. 30*
Innocentius II Uberto abbati etc.: suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit facultatem recipiendi liberam personam in vita sive in morte. — Desiderium quod. Ego Innocentius etc. Subscr. 10 card. Dat. Lat. p. m. Girardi S. R. E. presb. card. et bibl., 3 kal. feb., ind. 5, a. d. inc. 1141, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 12.

A¹. [D]. — Ed. PflugkH. Acta II 321 n. 360 ex A¹. — Regg. PflugkH. Iter p. 229 n. 357. Schneider Reg. Vol. p. 58 n. 166. JL. 8200.

4 *San Gimignano 1148 nov. 22*
Eugenius III Guidoni abbati etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 3)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et sepulturam. — Religiosis desideriis. Ego Eugenius etc. Subscr. 4 card. Dat. ap. s. Geminianum p. m. Guidonis S. R. E. diac. card. et canc., 10 kal. dec., ind. 12, inc. d. a. 1148, pont. d. Eugenii pp. III a. 4.

A. [C n. 363. E]. — Edd. Muratori Antiq. III 1163 ex A = Migne CLXXX 1377 n. 330. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 447 n. 289 ex A. — Regg. Targioni Tozzetti ² I 220. J. 6464. JL. 9307.

Carpinianum.

Curtis q. d. Carpinianum sive Cartinianum iuris sedis apostolicae fuit, sed eius situs incertus est. Repetti I 623; IV 77 curtem Cantinianum ad Catignano de Peccioli refert; ego quidem eundem locum fuisse opinor atque

Carpugnano. Ecclesia s. Michaelis de Carpugnano in catalogo ecclesiarum dioecesis Vulterranensis a. 1356 confecto sub plebanatu de Strido invenitur.

*1 — —

Iohannes (aut Gregorius pp.) locat curtem in integro q. d. Carpinianum pos. territorio Lucense et Vulternense, cum omnibus ad eam pertinentibus etc.

Laud. in indiculo locationum a S. R. E. factarum apud Deusdedit lib. III c. 191 [149] ex charticio tomo iuxta Palladium (edd. Martinucci p. 316; Wolf v. Glanvell p. 354), Albinum lib. X et Cencium c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 347). — Reg. JL. —.

Ad quem Iohannem pp. (XII—XIX) locatio haec referenda sit, sub lite manet.

Monasterium s. Mariae apud Mansium sive de Bibbona.

Lubin p. 50. — Targioni Tozzetti [2] IV 358 sq. 381 sq. — Repetti I 6. 315 sq. — Cappelletti XVIII 257 sq.

Antiquissimum est monasterium s. Mariae in loco q. d. Mansio sive Masio sive Magia, constructum saec. VIII ex. a Causualdo presbytero et a. 797 Iohanni episcopo Lucensi oblatum (ed. Mem. e doc. di Lucca IV Doc. p. 178 n. 118). Situm fuit in maritima Pisana, olim dioecesis Lucensis, ut apparet ex instrumento laudato, postea vero dioecesis Volaterranae. Coluerunt monachi ord. s. Benedicti, inde ab a. 1257 Vallumbrosani, qui a. 1577, permittente Gregorio XIII, veteri loco apud Mansium deserto, infra castrum Bibbonense se transtulerunt, ubi remanserunt usque ad a. 1785. Monasterium Bibbonense iuris sedis apostolicae fuit eique censum solvere debuit, ut patet ex Alexandri III privilegio (n. 2), sed in Cencii Libro censuum S. R. E. frustra quaeritur.

Hadriani IV privilegium (n. 1) periit. Alexandri III autographum (n. 2) invenitur inter chartas Vallumbrosanorum hodie in R. archivo Florentino; legebatur quoque in Registro Vallis umbrosae nunc deperdito. Exscripserunt Margarini, Nannini, Genovini, Nardi, aliique.

De codd. cf. Vallombrosa (supra p. 86).

*1 *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit privilegium.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Benevento 1168 mai. 20*

Alexander III Martino abbati etc.: ad exemplar Adriani *(n. 1)* suscipit mon. s. Mariae apud Mansium sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, decimas et iura, sub censu 2 cereorum apost. sedi annuatim persolvendo. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Alexander etc. Subscr. 11 card. Dat. Benevent. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 13 kal. iun., ind. 1, inc. d. a. 1168, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 9.

A. [C f. 85 dep. = D III f. 328. G p. 172. H f. 65. I f. 24'. K v^a p. 291]. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 38. Gött. Nachr. 1908 ex A. — Regg. Tamburini De iure abbatum [1] I 112 = Sarnelli Memorie de' vescovi di Benevento p. 98. Lami Hodoeporicon II (in Delic. erud. a. 1741) 360. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 668 n. 7623 a. JL. 11402. 11403.

Ecclesia s. Salvatoris de Pruno.

De loco Poggio al Pruno sive Montalpruno cf. Repetti IV 490. Ibi s. Guillelmus eremum condidit Petrumque priorem instituit. Postea canonicis saecularibus cessit. Ecclesia s. Salvatoris de Montalpruno recensetur quoque in catalogis ecclesiarum dioec. Vulterranae sub plebanatu de Querceto.

Alexandri III autographum est Vulterris in archivo episcopii (cf. supra p. 280).

1 *Anagni 1176 april. 20*

Alexander III Iohanni priori etc.: suscipit ecclesiam de Pruno sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum b. Augustini et possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit ius eligendi priorem. — Piae postulatio. Ego Alexander etc. Subscr. 14 card. Dat. Anagn. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 12 kal. mai., ind. 9, inc. d. a. 1176, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 17.

A. [D 1]. — Ed. PflugkH. Acta III 250 n. 255 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 279 n. 659. Schneider Reg. Vol. p. 73 n. 206. JL. 12696.

Monasterium s. Dalmatii.

Pauca scimus de hoc antiquo monialium monasterio s. Dalmatii, cuius nomen adhuc servat vicus vulgo Castel San Dalmazio prope oppidum Pomarance haud procul a loco vulgo Rocca Sillana (cf. Repetti IV 795). Ex Eugenii III privilegio comperimus, monasterium s. Dalmatii Vallumbrosanorum religioni olim addictum fuisse. A. 1235 moniales cesserunt locum cum territorio et vasallis communi Volaterrarum, a. 1510 in ipsam urbem sese transferentes. A. 1786 monasterium s. Dalmatii suppressum est. De loco cf. Targioni Tozzetti [2] VII 385 sq.; Giachi [1] II 169 sq.; Repetti I 581.

Quaedam ex s. Dalmatii archivo chartae inde ab a. 1403 in R. archivo Florentino (Spoglio t. 25) exstant. Eugenii III vero privilegium legitur tantum in codice quondam Strozziano *[C]*. Conf. quoque „Sommario di scritture e documenti del ven. monastero di S. Dalmazio“, s. XVII, Volterra Bibl. Guarnacci cod. 86 (5895), ubi Eugenii III bulla laudatur ad a. 1146 mart. 31 (cf. Mazzatinti Inventari II 191).

C = Varia, s. XVII, Firenze Bibl. naz. II I 339, olim Magliab. XXXII 36 (Strozzi n. 73); cf. Gött. Nachr. 1904 p. 141 et Mazzatinti Inventari VIII 99.

1 *Marturi 1147 ian. 21*

Eugenius III Bicallae abbatissae etc.: suscipit mon. s. Dalmatii, quod situm est in territorio Silanensi in Vulterrana parochia, sub apost. protectione, confirmat possessiones et b. Benedicti regulam et Vallimbrosanorum fratrum institutionem, et concedit sepulturam liberam. — Quoniam sine verae. Ego Eugenius etc. Subscr. 9 card. Dat. ap. Marturam p. m. Guidonis S. R. E.

diac. card. et canc., 12 kal. feb., ind. 10, inc. d. a. 1146, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 2.

C f. 136' ex apogr. a. 1388. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 317 n. 13 ex C. — Regg. Targioni Tozzetti ² VII 386. Giachi ¹ II 169. JL. 8993.

Ecclesia s. Bartholomaei de Scalocla.

De loco, hodie Monte Scalocchio haud procul ab oppido Radicondoli, ubi olim ecclesia et canonica s. Bartholomaei, a fratribus s. Fridiani Lucen. administrata, exstabat, cf. Repetti III 527. De eius fortuna perpauca scimus (cf. Pennotti Hist. tripartita [1] p. 292). Recensetur in privilegiis Vulterranensis episcopii („ecclesia Montis Scalocchi") et inter ecclesias Romanae ecclesiae censum solventes ab Albino et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 111; I 59), ubi notatur:

„Ecclesia sancti Bartholomaei de Scalocla XII denarios".

Privilegia prioribus ecclesiae s. Bartholomaei concessa adservabantur olim in tabulario canonicorum s. Fridiani Lucen., unde excerpta sumpsit Onuphrius Panvinius. Perierunt, ut videtur, incendio a. 1596.

C = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 34 [C^1], Arm. XV t. 128 [C^2] et Arm. VIII ord. II vol. H [C^3]; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 1 sq.

**1* *Laterano 1139 feb. 22*

Innocentius II Martino priori etc.: concedit privilegium. — Apostolicae sedis auctoritate. Ego Innocentius etc. Subscr. 7 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 8 kal. mart., ind. 2, inc. d. a. 1139, pont. v. [d. Innocentii pp. II a.] 10.

C^1 f. 107 et C^2 f. 272 Exc. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 11 n. 7. — Reg. JL. —.

**2* *Laterano 1144 oct. 25*

Lucius II Martino priori etc.: concedit privilegium. — Desiderium etc. Ego Lucius etc. Subscr. 10 card. Dat. Lat. p. m. Baronis S. R. E. subdiac., 8 kal. nov., ind. 8, inc. d. a. 1144, pont. [v. d. Lucii II pp. a.] 1.

C^2 f. 292 Exc. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 12 n. 8. — Reg. JL. —.

**3* *San Genesio 1147 ian. 31*

Eugenius III Gerardo priori etc.: concedit privilegium. — Religiosis desideriis. Ego Eugenius etc. Subscr. 9 card. Dat. ap. s. Genesium p. m. Guidonis S. R. E. diac. card. et canc., 2 kal. feb., ind. 10, inc. d. a. 1146, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 2.

C^1 f. 103' et C^2 f. 303 Exc. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 13 n. 11. — Reg. JL. —.

**4* *Verona 1186 sept. 25*

Urbanus III Petro priori etc.: concedit privilegium. — Ego Urbanus etc. Subscr. 16 card. Dat. Veronae p. m. Alberti S. R. E. presb. card. [et canc.], 7 kal. oct., ind. 5, [inc. d.] a. 1186, pont. [v. d. Urbani pp. III a.] 1.

C^1 f. 64 et C^3 f. 78 Exc. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 23 n. 25. — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Nicolai de Monterio.

(Montieri)

Paolo Capisucchi Descrizione del castello de Montieri in Toscana, ms. (teste Mandosio Bibl. Rom. II 29; cf. Moreni Bibl. I 212). — Girol. Gigli Diario Sanese [1] II 649; [2] II 768. — Targioni Tozzetti [2] IV 44 sq. — Repetti III 573 sq. — Pietro Rossi Documenti e statuti del castello di Montieri 1197—1552 (Siena 1900).

Canonica s. Nicolai de Monterio recensetur quoque ab Albino et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 111; I 59):

„Ecclesia sancti Nicolay de Monterio I morabutinum".

Instrumenta Monterensia inde ab a. 1257 custodiuntur in R. archivo Senensi. Ubi Clementis III privilegium (n. 5) hodie sit nescimus. Eius apographum legimus in schedis Uberti Benevolentii Senensis, qui autographum tunc penes d. Citerni vidit.

C = U. Benvoglienti Miscellanea, s. XVII ex., Siena Bibl. comunale C IV 3.

**1* *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

**2* *(1153—54)*

Anastasius IV concedit privilegium.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

**3* *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit privilegium.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

**4* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

5 *Pisa 1188 ian. 20*

Clemens III Suavizo priori etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 1)*, Anastasii *(n. 2)*, Hadriani *(n. 3)* et Alexandri *(n. 4)* suscipit eccl. s. Nicolai de Monterio sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, sub censu 1 aurei apost. sedi annis singulis persolvendo. — Quotiens a nobis. Ego Clemens etc. Subscr. 8 card. Dat. Pisis p. m. Moisis Lat. can. vicem agentis cancellarii, 13 kal. feb., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Clementis a. 1.

C f. 87. — Ed. Gött. Nachr. 1908 ex C. — Regg. PflugkH. Iter p. 313 n. 864. JL. 16138.

Monasterium s. Mariae de Serena.

Strozzi XR f. 128. — Lubin p. 365. — Girol. Gigli Diario Sanese [1] II 706; [2] II 837. — Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 156 sq. — Repetti I 26. — Cappelletti XVIII 261.

Monasterium s. Mariae, conditum in castro Serena haud procul ab oppido vulgo Chiusdino a Gerardo comite et Guilla eius uxore ex comitibus della Gherardesca a. 1004 (cf. Schneider Reg. Vol. p. 36 n. 96), coluerunt monachi ord. s. Benedicti usque ad a. 1196, quando, praelatorum incuria fere ad nihilum redactum, a Celestino III congregationi Vallumbrosanae

addictum fuit (cf. n. 6). Floruit olim sub protectione et pontificum Romanorum et imperatorum, quorum diplomata adhuc habemus, Heinrici II a. 1014 (ed. Mon. Germ. Dipl. III 352 n. 290), Heinrici V a. 1111 mart. 23 Stumpf Reg. 3053, Friderici I a. 1167 St. 4090, Ottonis IV a. 1209 nov. 20 BF. 328. Hodie eius ne vestigia quidem inveniuntur.

Monasterium de Serena iuris b. Petri fuit (cf. n. 2) et apostolicae sedi annuatim censum unius byzantii solvere consuevit, ut apparet quoque ex Albino et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 111; I 60), ubi legimus:

„Monasterium de Serena I morabutinum".

Chartarum ad monasterium de Serena pertinentium pars inter monumenta Vallumbrosana adservatur; exscripserunt Margarini, Strozzi, Nannini, Genovini, Nardi, aliique. Quaedam in tabulario civitatis Vulterranae exstant, aliae in archivo archiepiscopii Pisani, aliae Florentiae in archivo illustrissimae familiae della Gherardesca (cf. Maccioni Difesa del dominio de' conti della Gherardesca I. II. Lucca 1771). Eugenii III autographum (n. 1) Carolus sen. Strozzi penes bibliopolam Dino Peri invenit; hodie vero est in R. archivo Florentino; cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 14.

A = Orig. Firenze Arch. di stato (Vallombrosa).
A[1] = Orig. ib. (Strozziane-Uguccioni).
B = Cop. ib. (Badia di Ripoli).
F = Carlo sen. Strozzi Spoglio DDD 1247, s. XVII, ib. Carte Strozziane Ser. II vol. 60 [*F*[1]] et Spoglio GN 1050, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. VIII 1486 [*F*[2]]; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 142. 144.

De codd. C. D. G. H. I. K cf. Vallombrosa (supra p. 86).

1 *Laterano 1152 dec. 20*

Eugenius III Guidoni abbati etc.: suscipit mon. b. Mariae de Serena sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit licentiam cappellas disponendi et ordinandi, sub censu bizantii 1 apost. sedi annis singulis persolvendo. — Officii nostri. Ego Eugenius etc. Subscr. 9 card. Dat. Lat. p. m. Bosonis scriptoris S. R. E., 13 kal. ian., ind. 15, inc. d. a. 1152, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 8.

A[1]. *[F*[1] *p. 80. F*[2] *n. 50]. — Ed. PflugkH. Acta III 116 n. 111 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 664 n. 6668a (cf. p. 701). JL. 9622.*

2 *Verona 1187 mai. 13*

Urbanus III Recupero abbati etc.: suscipit mon., quod ad ius b. Petri spectare dignoscitur, sub apost. protectione, confirmat regulam s. Benedicti, possessiones propriis expressas vocabulis et iura, sub censu 1 bizantii apost. sedi annis singulis persolvendo. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Urbanus etc. Subscr. 12 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 3 id. mai., ind. 4, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Urbani pp. III a. 2.

A. [B s. XVIII. C f. 155 dep. = D III f. 482. G p. 233. H f. 113. I f. 44. K v[a] *p. 436]. — Edd. Nardi Bull. Vallumbr. p. 68. Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 160. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 686 n. 9958 a. JL. 15977.*

Laudatur quoque ab Innocentio IV in bulla a. 1244 mai. 12 (Berger Les reg. d'Innocent IV t. I 115 n. 676).

*3 *(1194)*
Celestinus III committit Vulterrano ep. et priori s. Fridiani Lucan. et mag. I. Pisano canonico causam inter Ricoverum abbatem et Guidonem Lucanum ep. super alienatione medietatis podii, castelli, curtis de Monte Castello aliorumque bonorum, et iniungit, ut ante omnia laborent ad compositionem amicabilem faciendam.

v. Lucca, Episc. n. 52.

*4 *(1194)*
Celestinus III committit Senensi ep. et abbati s. Eugenii de Sena eandem causam *(n. 3)*.

v. Lucca, Episc. n. 53.

5 *Laterano 1195 nov. 14*
Celestinus III Guidoni Lucano ep.: confirmat compositionem inter eum et Riccoverum abbatem mon. de Serena super possessionibus Montis de Castello et quibusdam aliis locis factam.

v. Lucca, Episc. n. 54.

6 *Laterano 1196 ian. 13*
Celestinus III M(artino) abbati Vallis umbrosae: committit monasterium s. Mariae de Serena, fere ad nihilum per praelatorum incuriam redactum, salva in omnibus libertate, quam habet Romana ecclesia; statuens, ut ordinem Vallis umbrosae ibidem instituat.

v. Vallombrosa, Mon. s. Mariae n. 36.

*7 *(1195—97)*
Celestinus III mandat Suanen. ep., ut inquirat plenius veritatem super Riccovero abbate, qui super diversis fuit excessibus incusatus, et super alienatione medietatis Montis Castelli.

v. Lucca, Episc. n. 55.

*8 *(1195—97)*
Celestinus III approbat quod a Suanensi ep. factum est, et mandat, ut, quamvis venditionem medietatis Montis Castelli confirmasset *(n. 5)*, nihilominus tamen Lucanus ep. super possessionibus ab abbate s. Mariae de Serena emptis taliter cum substituto eius componat, ne ad se propter id querimonia proferatur.

v. Lucca, Episc. n. 56.

Monasterium s. Galgani.

Gregorio Lombardelli Vita del gloriosissimo San Galgano Senese da Chiusdino (In Siena 1577). — Giovannelli Cronistoria di Volterra p. 108 sq. — Angelo Carezano Vita e miracoli di S. Galgano confessore dell' ordine eremitano di S. Agostino (Pisa 1614). — Antonio Libanori Vita del glorioso S. Galgano eremita Cisterciense (In Siena 1645). — Lubin p. 157. — Uberto Benvoglienti Notizie di abbadia di S. Galgano, ms. s. XVII ex., Siena Bibl. comunale C V 21. — Girol. Gigli Diario Sanese [1] II 487 sq.; [2] II 584 sq. — Gius. Gherardini Memorie dell' abbazia di S. Galgano, ms. s. XVIII, Volterra Bibl. Guarnacci cod. 107 (5880). — Dom. Gio. Colucci Ristretto della vita, virtù e miracoli del glorioso S. Galgano Guidotti da Chiusdino (Siena 1764). — Targioni Tozzetti [2] IV 26 sq. — Pietro

Rossi Breve compendio della vita di S. Galgano di Chiusdino (Siena 1780). — Leop. Feroni Compendio della vita di San Galgano (Firenze 1835). — Repetti I 13. — Cappelletti XVIII 258 sq. — Janauschek Orig. Cistercien. p. 205 n. 531. — Pietro Gardini Cenni sulla vita di San Galgano Guidotti eremita (Bologna 1870). — C. Enlart L'abbaye de S. Galgano près Sienne au treizième siècle in: Mélanges d'archéologie et d'histoire XI (1891) 201 sq. — Antonio Canestrelli L'abbazia di San Galgano. Monografia storico-artistica (Firenze 1896).

Celeberrimum s. Galgani monasterium prope Cluslinum, hodie Chiusdino, ubi vixit et a. 1181 dec. 3 obiit s. Galganus eremita, olim inter maximas Cisterciensium abbatias recolebatur. Privilegia habuit a Friderico I imp. (dep.), Heinrico VI Stumpf Regg. 4688. 5036, Philippo duce Tusciae BF. 6, Ottone IV imp. BF. 317, Friderico II imp. BF. 1450. 1455. 3156. Primum Romanorum pontificum privilegium, quod pervenit usque ad nos, Innocentii III bulla a. 1206 iul. 3 (ed. Canestrelli p. 120 n. 12) est. Abbatia saec. XV in commendam data, a. 1787 suppressa est. Hodie exstant magnificae eius ruinae.

Perpaucae s. Galgani chartae in Cisterciensium archivo Septimiano, hodie in R. archivo Florentino inveniuntur. Maximi autem momenti sunt codices instrumentorum: Liber privilegiorum s. Galgani, mb. s. XIV in., Firenze Arch. di stato Patr. eccl. C XVIII 418 (cf. Canestrelli p. 7 sq.) et Caleffo di San Galgano vol. I—III, mb. s. XIV, Siena Arch. di stato Patr. dei resti eccl. Chiusdino (cf. Enlart l. c. p. 206 sq. et Canestrelli p. 3 not. 1).

**1* *(1185?)*

Lucius III canonizat b. Galganum.

Laud. a Libanori p. 116 ex inscriptione in sacrario cappellae Montis Siepe, quae praebet Romae a. 5. *Rollandus Pisanus contra in legenda b. Galgani (ap. Baluze Misc.² IV 74 sq.) canonizationem sancti viri Alexandro III attribuit (itemque Lombardelli p. 111), Benvoglienti Urbano III. — Reg. Acta SS. III sept. 8 p. 304. JL. —.*

Ecclesia s. Iusti de Monteciano.

(Monticiano)

Recensetur in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 61): „Ecclesia sancti Iusti de Monteciano I marabotinum".

De loco Monticiano, qui saepius in chartis monasterii s. Galgani memoratur, cf. Repetti III 569 sq. Privilegium vero de re desideratur.

Monasterium s. Mariae et s. Sepulcri de Fonte Pinzaria sive de Puliciano.

(Badia a Elmo)

Conditum ab Adelmo, a quo nomen abbatiae Adelmi sive Elmo duxit, eiusque uxore Gisla a. 1034 oct. 2 (cf. Schneider Reg. Volaterr. p. 44 n. 119) in Puliciano, unde appellabatur quoque abbatia s. Mariae de Puliciano, in loco

q. d. Fonte Pintiaria prope fluvium Elsae in territorio plebis s. Mariae sitae Cellore sive Cellule, dotatum a Guidone ep. Volaterrano a. 1061 (cf. Schneider p. 46. 47 n. 128. 129), commissum est ab Hermanno ep. Volaterrano a. 1073 priori Camaldulensi (cf. Mittarelli Ann. Camald. II App. c. 238 n. 138; Reg. Camald. I 156 n. 386). Inter monasteria Camaldulensia invenitur abbatia s. Mariae de Puliciano iam a. 1113 in Paschalis II privilegio JL. 6357. Suppressa est a. 1652, iubente Innocentio X (cf. Lubin p. 1. 122. 295. 310; Repetti I 50. 188; Cappelletti XVIII 263).

Eugenii III privilegium habetur in R. archivo Florentino; cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 14.

A = Orig. Firenze Arch. di stato (Riformagioni. Atti pubblici).

1 *San Genesio 1147 feb. 7*

Eugenius III Heliae abbati etc.: suscipit mon. s. Mariae et s. Sepulcri de Fonte Pinzaria sub apost. protectione, confirmat ordinem s. Benedicti et fratrum Camaldulensium institutionem, possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit facultatem clericos e saeculo fugientes vel laicos liberos ad conversionem suscipiendi et sepulturam liberam. — Desiderium quod. Ego Eugenius etc. Subscr. 15 card. Dat. ap. s. Genesium p. m. Guidonis S. R. E. diac. card. et canc., 7 id. feb., ind. 10, inc. d. a. 1146, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 2.

A. — Ed. PflugkH. Acta III 84 n. 83 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 661 n. 6287 a. JL. 9002.

**2* *(1197)*

Pandulfus XII Apostolorum presb. card., Celestini III legatus, definit causam inter abbatem de Elmi et plebanum de Castro Florentino super ecclesia s. Mariae de Petrazzo (in plebatu Castri Florentini).

Laud. in notitia a. 1295 feb. 12 (ed. Mittarelli Ann. Camald. V App. c. 298 n. 178 ex autogr. ss. Angelorum Florentiae). — Reg. JL. —.

Monasterium s. Petri de Cerreto.

Strozzi XR f. 184'. — Lubin p. 99. — Mittarelli Ann. Camald. VIII 355. — Repetti I 188. — Cappelletti XVIII 262.

Camaldulenses olim quinque habuerunt monasteria in episcopatu Volaterrano: s. Iusti prope urbem, s. Petri de Cerreto, s. Mariae de Puliciano, s. Petri in Fontiano, s. Mariae de Morrona. Primum inter ea Cerretense monasterium religionem Camaldulensium accepit. Ecclesiam enim s. Petri in loco Cerrito a. 1059 oct. 22 Bonica, filia Petronillae, aliique eremo s. Salvatoris et s. Donati Camaldulensium donarunt (ed. Mittarelli II App. c. 168 n. 92. 93), qui ibidem coenobium instituerunt, nominatum iam in Alexandri II privilegio JL. 4707 inter monasteria congregationis Camaldulensis. A. 1413 iun. 27 a Iohanne XXIII monasterio s. Mariae Angelorum de Florentia unitum est (Reg. Lat. lib. I de regularibus a. IV f. 293; cf. Mittarelli VI 264. 284), quod

confirmavit Martinus V a. 1420 ian. 15 (cf. Mittarelli VI App. c. 729 n. 108). Denique a. 1652 suppressum est.

Chartae, quae ad hoc s. Petri Cerretense monasterium pertinent, in archivo monasterii s. Mariae Angelorum, hodie in R. archivo Florentino inveniuntur. Lucii III vero bullam, quae s. XVII, teste Carolo Strozzi, in archivo s. Mariae Angelorum, s. XVIII penes Guidonem Grandi exstabat, ut affirmat Mittarelli, in R. archivo Pisano inter monumenta s. Michaelis de burgo Pisarum vidimus (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 598).

De codd. cf. Camaldoli (supra p. 174).

1 *Roma S. Pietro 1181 nov. 26*

Lucius III Mauro abbati etc.: suscipit mon. s. Petri de Cerreto sub apost. protectione, statuens, ut ordo monasticus secundum b. Benedicti regulam ibidem perpetuo observetur, confirmat possessiones, nominatim eccl. s. Salvatoris de Fungeto, et decimam, et concedit ius clericos et laicos e saeculo fugientes recipiendi et tempore generalis interdicti divina officia celebrandi, et sepulturam liberam. — Quotiens a nobis. Ego Lucius etc. Subscr. 11 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 6 kal. dec., ind. 15, inc. d. a. 1181, pont. v. d. Lucii pp. III a. 1.

A^2. [H p. 202. M]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 103 n. 67 ex A^2 = Migne CCI 1079 n. 7. — Regg. J. 9424. JL. 14525.

San Gimignano.

Lorenzo Pesciolini Storia di S. Gimignano scritta nel 1582, ms. s. XVI (Moreni Bibl. II 179). — Giacinto Coppi Iconologia degli huomini illustri di S. Gimignano, ms. s. XVII (cf. Coppi Annali p. 204). — Gio. Vincenzio Coppi Annali memorie ed huomini illustri di Sangimignano (In Firenze 1695). — Niccolò Mostardini ap. Manni Osservazioni istor. sopra i sigilli antichi XIV (In Firenze 1743) 75 sq. — Angelo Maria Bandini Notizie istoriche della illustre terra di S. Gemignano in Valdelsa ap. Targioni Tozzetti [2] VIII 187 sq. — Repetti V 35 sq. 43 sq. — Luigi Pecori Storia della terra di San Gimignano (Firenze 1853). — Cappelletti XVII 291 sq. — U. Nomi-Venerosi-Pesciolini Bibliografia Sangimignanese in: Miscellanea stor. della Valdelsa II (1894) 147 sq. IV (1895) 213 sq. VI (1898) 137 sq.

Oppidum — Ecclesia s. Geminiani.

Ecclesiam baptismalem s. Geminiani a Victore II a. 1056, ut tradunt, in praeposituram erectam (desideratur tamen privilegii de re memoria haud fide digna), ab Eugenio III a. 1148 consecratam (n. 3) et a summis pontificibus privilegiis munitam, Sixtus IV a. 1471 sept. 20 titulo insignis ecclesiae collegiatae decoravit. Pertinuit ad dioecesim Volaterranam usque ad a. 1782, quando Pius VI ecclesiam Geminianensem dioecesi Collensi addixit.

Archivum ecclesiae exstat adhuc penes praepositum; cf. v. Pflugk-Harttung Iter p. 34 et Schneider Reg. Volaterr. p. XVI. Eugenii III (n. 4) et Alexandri III (n. 5) privilegia iam a. 1548 paene consumpta fuisse,

Moronti affirmat; hodie desiderantur. In Innocentii IV amplissimo privilegio a. 1254 april. 6 (Potthast Reg. 15323; Schneider Reg. Vol. p. 212 n. 646) laudantur Eugenii III, Alexandri III, Lucii III, Innocentii III, Honorii III et Gregorii IX privilegia. Conf. quoque Honorii III privilegium a. 1220 aug. 3 (Manni l. c. XIV 89).

De archivo civitatis, ubi praeter aliquot chartas conservatur Liber blancus, cod. mb. s. XV, cf. Bethmann in Archiv XII 756; PflugkH. Iter p. 34; Nomi-Venerosi-Pesciolini in Misc. stor. della Valdelsa III (1895) 217 sq.

A = Orig. San Gimignano Arch. della Collegiata.
D = Piero Moronti Copie di bolle per il capitolo di San Gimignano, s. XVI, ib.; cf. Coppi Annali p. 53.
E = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XV t. 128; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 4 sq.

Praeterea laudat Pecori p. 31 not. 1 librum ms. auctore Marri, Illustrazione delle bolle pontifizie, frustra a nobis quaesitum.

1 *Laterano 1103 mai. 24*

Paskalis II clericis et laicis universis de castello s. Geminiani: praecipit, ut oppidum s. Geminiani cum monte Stafili iuxta posito et cum universo territorio suo nullo umquam modo alienari a possessione et proprietate Voliterren. eccl. patiantur; nec episcopo nec cuilibet eiusdem eccl. ministro facultas sit, ipsum oppidum cum praefato monte in feudum personae alicui dare, locare, vendere, commutatione vel pignoratione contradere.

v. Volterra, Episc. n. 13.

2 *(1099—1115)*

Paschalis II militibus de s. Geminiano aliisque oppidis iuxta positis: praecipit, ut ad Rogerii Vulterrani ep. fidelitatem humilitate debita redeant.

v. Volterra, Episc. n. 15.

3 *San Gimignano 1148 nov. 21*

Eugenius III dedicat ecclesiam s. Geminiani (a. 1148, 11 kal. dec.).

Tabula a. 1520 in ecclesia. Notitia de re exstat quoque in cod. Laur. Florent. LXV 49 s. XV (Martini Poloni in margine Vitae Eugenii III) f. 39 = E f. 302'. — Edd. Coppi Annali p. 52 (9 kal. dec.) *= Manni Osservazioni I 10. XIV 81, = Mem. istor. di più homini illustri Pisani II 27. Targioni Tozzetti* [2] *VIII 201* (11 kal. nov.). *Pecori p. 633. — Regg. J. p. 636. JL. II p. 60 ad nov. 23.*

**4* *(1148)*

Eugenius III concedit privilegium.

Laud. in n. 6 et in D f. 1. — Reg. JL. —.

**5* *(1169)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. in n. 6 et in D f. 1. — Reg. Coppi Annali p. 53 (qui praebet annum 1169). JL. —.

6 *Velletri 1183 ian. 29*

Lucius III Vicecomiti praeposito etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 4)* et Alexandri *(n. 5)* suscipit eccl. s. Geminiani sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, decimationes et oblationes a Vulter-

ranis epp. concessas, quartam decimarum et testamentorum; statuit, ut nulli fas sit, salva constitutione Lateran. concilii, aliquem in ecclesia ordinare canonicorum, et concedit ius eligendi praepositum et liberam sepulturam. — Piae postulatio. Ego Lucius etc. Subscr. 13 card. Dat. Velletri p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 4 kal. feb., ind. 1, inc. d. a. 1182, pont. v. d. Lucii pp. III a. 2.

A. [D f. 1. E f. 305ª Exc.]. — Edd. Manni Osservazioni XIV 86 ex A. Pecori p. 634 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 296 n. 764. Schneider Reg. Vol. p. 75 n. 213. JL. 14828.

Colle di Val-d'Elsa.

Niccolò Beltramini Cenni dell' istoria di Colle, ms. s. XVI (cf. Moreni Bibl. I 104; de aliis scriptoribus res Collenses tractantibus cf. Biadi p. 7 sq.). — Ristretto dell' istoria di Colle, mss. s. XVIsq., Firenze Bibl. naz. Magliab. XXV 34. 160; Palat. 772; Bibl. Marucell. B VI 21; ed. Targioni Tozzetti [2] VII 405 sq. — Ughelli [1] III 260 sq.; [2] III 203 sq. — E. Gamurrini Istoria geneal. V 317 sq. — Girol. Gigli Diario Sanese [1] II 706 sq.; [2] II 837 sq. — Gio. Girolamo Carli Istoria diplomatica, civile ed ecclesiastica e letteraria di Colle e del suo territorio, ms. s. XVIII[ex] (sed periit; cf. Biadi p. 8). — Targioni Tozzetti [2] VII 401 sq. — Ferd. Morozzi Memorie di istoria ecclesiastica, civile e letteraria di Colle di Valdelsa I, (In Firenze 1775). — Repetti I 749 sq. — Luigi Biadi Storia della città di Colle in Val d'Elsa (Firenze 1859). — Cappelletti XVII 275 sq.

Ecclesia s. Iohannis et s. Faustini de Elsa et ecclesia s. Salvatoris de Colle.

Duae fuerunt antiquitus ecclesiae baptismales, altera plebs s. Salvatoris de Colle, altera plebs ss. Iohannis, Faustinae et Iovitae de Elsa, iam saec. XII ex. (cf. n. 18) ab uno eodemque archipresbytero rectae, quae ex antiqui iuris possessione ad sedem apostolicam proprietaria ditione pertinuerunt, ut ex ipsis summorum pontificum privilegiis et ex Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 111; I 60. 61) comperimus:

„Ecclesia sancti Faustini de valle Elsae II solidos Lucenses.
Ecclesia sancti Iohannis (!) de Colle XII denarios.“

Hac libertate a Romana ecclesia suscepta freti, archipresbyteri Collenses se solius Romani pontificis iurisdictioni subiectos esse contendebant, episcopis tamen Volaterranis contradicentibus. Clemens III autem rescriptis suis (n. 16. 17) plebem de Colle Ildebrando episcopo Volaterrano subiecit. Sed archipresbyteri non destiterunt praetensionibus suis, ita ut Clemens VIII a. 1592 iun. 5 Collensem ecclesiam in cathedralem sub proprio episcopo erexerit, qui inde inter suffraganeos Florentinae metropolitanae ecclesiae recensetur. Novae dioecesi addictae sunt ecclesiae ex episcopatibus Florentino, Senensi, Faesulano et Volaterrano cum monasteriis antiquis s. Salvatoris de Spugna, s. Mariae de Cuneo ord. Vallumbrosan. et s. Salvatoris de Insula ex dioecesi Volaterrana. A. 1782 a Pio VI Collensi dioecesi adiuncta est ecclesia quoque s. Geminiani, olim Volaterranae dioecesis. Collensis episcopatus ecclesiarum catalogum vulgavit Lami Mon. eccl. Florent. III 1581 sq.

Archivum Collensis ecclesiae collegiatae, postea cathedralis, dispersum est. Maxima chartarum pars adservatur Florentiae in R. archivo (Comunità di Colle, Spoglio t. 2); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 3 sq. et Schneider Reg. Volaterr. p. XVII sq. Calixti II privilegium (n. 5) vidit Lami penes canonicum Biscioni, hodie est Florentiae in R. archivo (Archivio generale). Eugenii III (n. 9) et Urbani III (n. 14) bullae tamen in tabulario Collensi remanserunt.

De archivis Collensibus cf. Bethmann in Archiv XII 756; v. Pflugk-Harttung Iter p. 16; Gött. Nachr. 1903 p. 601; Schneider Reg. Volaterr. p. XVII; Mazzatinti-Degli Azzi Gli archivi della storia d'Italia V 132 sq.

A = Orig. Colle Arch. capitolare.
A[1] = Orig. Firenze Arch. di stato (Comunità di Colle).
A[2] = Orig. ib. (Archivio generale).
B = Cop. s. XVI in Atti dell' arcipretato della cattedrale di Colle dal 1112 al 1737, s. XVIII, Colle Arch. della Curia vescovile; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 601 et Schneider Reg. Volaterr. p. XVII.
C = (Ferd. Ughelli) Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632) [*C*[1]], et eiusdem Monumenta sacra varia, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3221 (XL 18, olim 3639) [*C*[2]]; cf. PflugkH. Iter p. 93. 94 et Gött. Nachr. 1903 p. 94. 95.
D = Gio. Lami Carte diplomatiche vol. III, s. XVIII, Firenze Bibl. Riccard. cod. 3813.
E = Cronica Collensis auctore anonymo s. XVI, quae exstat in codd. Magliab. XXV 160 (s. XVI), Magliab. XXV 34 (s. XVII), Palat. 772 f. 8' (s. XVII) [cf. Targioni Tozzetti [2] VII 449], ubi in calce 14 bullae archipresbyteris Collensibus concessae recensentur.

Praeterea libri cuiusdam manuscripti „Ricordi dell' arciprete Francesco Tolosani" (cf. Biadi p. 16 not. 3) nonnunquam mentio fit, quem nos frustra quaesivimus.

**1* *(1061)*

Alexander II concedit privilegium.

Laud. in E. — Reg. JL. —.

Excerpta ex hoc Alexandri II privilegio, quae Biadi p. 189 ex libro Tolosani praebet, ad Alexandri III privilegium deperditum (n. 12) referenda esse suspicor. Ex eodem Tolosani libro memoriarum Biadi p. 16 not. 3 (cf. p. 188 sq.) laudat insuper bullam a Sergio IV a. 1010 concessam; sed notitiam hanc, quum nulla alia huius privilegii memoria inveniatur, minime curamus.

2 *Laterano 1112 mai. 20*

Paschalis II Teuzoni archipresb. vallis Elsae etc.: communit b. Faustini seu b. Iohannis ecclesiam cum plebe sua q. d. de Elsa, quae ex antiqui iuris possessione proprietaria ditione ad sedem apost. pertinet; praecipit, ut nemini laicorum facultas sit aliquam de cappellis ad eandem plebem pertinentibus in alterius ecclesiae dominium tradere, neque militibus liceat parochianorum decimas suis usibus vindicare; concedit sepulturam liberam aliaque iura, sub censu 12 nummorum per annos singulos Lateranen. palatio persolvendo. — In pastorum specula. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m.

Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 13 kal. iun., ind. 5, inc. d. a. 1112, pont. autem d. Paschalis pp. II a. 13.

B f. 5. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 606 n. 3 ex B. — Reg. Schneider Reg. Vol. p. 53 n. 149. . JL. —.

3 *Laterano 1115 nov. 27*

Paschalis II Teuzoni archipresb. plebis de Elsa etc.: repetit privilegium suum *(n. 2)*, et confirmat cappellas et decimas nominatim illustratas. — In pastorum specula. Ego Paschalis etc. Subscr. 4 card. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 5 kal. dec., ind. 9, inc. d. a. 1115, pont. autem d. Paschalis II pp. a. 17.

A¹. [B f. 10'. E Reg.]. — Ed. PflugkH. Acta II 213 n. 257 ex A¹. — Regg. Lami Mon. eccl. Florent. II 828. Biadi p. 199. PflugkH. Iter p. 213 n. 261. Schneider Reg. Vol. p. 55 n. 152. JL. 6478 ad nov. 21.

4 *Pisa 1118 sept. 27*

Gelasius II Teuzoni archipresb. plebis de Elsa etc.: constituit quod a Paschali pp. statutum est, ut b. Faustini seu b. Iohannis ecclesia cum plebe sua q. d. de Elsa apost. sedis patrocinio muniatur *(ut n. 3)*. — Quod a praedecessore. Ego Gelasius etc. Dat. Pisis p. m. Grisogoni S. R. E. diac. card., 5 kal. oct., ind. 12, a. d. inc. 1119, pont. autem d. Gelasii II pp. a. 1.

A¹. [B f. 6'. E Reg.]. — Ed. PflugkH. Acta II 217 n. 262 ex A¹. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 654 n. 4897 a. Schneider Reg. Vol. p. 55 n. 153. JL. 6653.

5 *(1120)*

Calixtus II Teuzoni archipresb. plebis de Elsa etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 3)* et Gelasii *(n. 4)* statuit, ut *in n. 4*. — Officii nostri.

A². [B f. 20'. D. E Reg.]. — Edd. PflugkH. Acta II 240 n. 285 ex A². Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 244 n. 435 ex A². — Regg. Lami Mon. eccl. Florent. II 827. PflugkH. Iter p. 219 n. 295. Schneider Reg. Vol. p. 56 n. 156. JL. 7098 ad a. 1119—24.

Autographum caret firmatione papae in signo q. d. Rota, subscriptionibus papae et cardinalium et notis chronologicis; remansit itaque incompletum.

**6* *(1124—30)*

Honorius II concedit privilegium.

Laud. in E et in n. 7. — Reg. JL. —.

7 *Pisa 1133 ian. 3*

Innocentius II Alberto archipresb. plebis de Elsa etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 3)* et Calixti *(n. 5)* et Honorii *(n. 6)* confirmat iura et possessiones *(ut n. 5)*. — Religiosis desideriis. Ego Innocentius etc. Subscr. 5 card. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 3 non. ian., ind. 11, inc. d. a. 1133, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 3.

B f. 16'. [E Reg.]. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 608 n. 4 ex B. — Reg. Schneider Reg. Vol. p. 57 n. 161. JL. —.

**8* *(1144—45)*

Lucius II concedit privilegium.

Laud. in E. — Reg. JL. —.

9 *Viterbo 1149 mart. 20*

Eugenius III Rogerio archipresb. plebis de Elsa etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 3)* atque Gelasii *(n. 4)* suscipit b. Faustini seu b. Iohannis eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura *(ut n. 4)*. — Quotiens illud a. Ego Eugenius etc. Subscr. 6 card. Dat. Viterbi p. m. Guidonis S. R. E. diac. card. et canc., 13 kal. april., ind. 11, inc. d. a. 1148, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 5.

A. [B f. 14'. E Reg.]. — Ed. PflugkH. Acta III 95 n. 93 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 242 n. 438. Schneider Reg. Vol. p. 59 n. 170. JL. 9329.

10 *Laterano 1153 dec. 7*

Anastasius IV Rogerio archipresb. plebis de Elsa etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 3)*, Gelasii *(n. 4)* atque Eugenii *(n. 9)* confirmat possessiones et iura. — Piae postulatio. Ego Anastasius etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 7 id. dec., ind. 2, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii IIII pp. a. 1.

A¹. [B f. 12']. — Ed. PflugkH. Acta III 129 n. 122 ex A¹. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 664 n. 6741 a. Schneider Reg. Vol. p. 60 n. 174. JL. 9767.

11 *Laterano 1158 april. 16*

Hadrianus IV Roggerio archipresb. plebis de Elsa etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 3)* atque Gelasii *(n. 4)* confirmat possessiones et iura. — Effectum iusta postulantibus. Ego Adrianus etc. Subscr. 7 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 16 kal. mad., ind. 6, a. 1158, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 4.

A¹. [B f. 8'. E Reg.]. — Ed. PflugkH. Acta III 191 n. 178 ex A¹. — Regg. Biadi p. 199. PflugkH. Iter p. 259 n. 541. Schneider Reg. Vol. p. 63 n. 184. JL. 10401.

**12* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. in E et in n. 14. 15. 18. — Reg. JL. —.

**13* *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium.

Laud. in E et in n. 14. 15. 18. — Reg. JL. —.

14 *Verona 1187 aug. 25*

Urbanus III Alberto archipresb. plebis ss. Iohannis et Faustini de Elsa etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 3)*, Gelasii *(n. 4)*, Adriani *(n. 11)*, Alexandri *(n. 12)* et Lucii *(n. 13)* confirmat possessiones et iura. — Effectum iusta postulantibus. Ego Urbanus etc. Subscr. 13 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 8 kal. sept., ind. 3, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Urbani pp. III a. 2.

A. [B f. 24. E Reg.]. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 627 n. 19 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 310 n. 846. Schneider Reg. Vol. p. 77 n. 220. JL. 15997.

15 *Pisa 1188 ian. 1*

Clemens III Alberto archipresb. etc.: repetit Urbani III privilegium *(n. 14)*. — Quotiens a nobis. Ego Clemens etc. Subscr. 8 card. Dat. Pisis p. m. Moysi

Lat. can. vicem agentis cancellarii, kal. ian., ind. 6, inc. d. a. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A¹. [B f. 18'. C¹ f. 378. E Reg.]. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 191 n. 37 ex A¹. — Regg. Biadi p. 191. 193. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 687 n. 10020 a. Schneider Reg. Vol. p. 77 n. 224. JL. 16108.

16 *Marturi 1188 ian. 24*

Clemens III Ild(ebrando) Vulterrano ep.: committit plebem de Colle de valle Elsae, quae specialiter ad ius Romanae eccl. pertinere dignoscitur, cum cappellis ipsius disponendam.

v. Volterra, Episc. n. 30.

17 *Marturi 1188 ian. 24*

Clemens III plebano, clericis et cappellanis plebis de Colle: mandat, quatenus Il(debrando) Vulterrano ep. in his, quae ad Dei honorem et R. E. spectant, oboedientiam et reverentiam exhibere curent.

v. Volterra, Episc. n. 31.

18 *Roma 1191 dec. 28*

Celestinus III Alberto archipresb. plebis s. Salvatoris de Colle et ss. Iohannis et Faustini de Elsa etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 3)*, Gelasii *(n. 4)*, Adriani *(n. 11)*, Alexandri *(n. 12)*, Lucii *(n. 13)*, Urbani *(n. 14)* et Clementis *(n. 15)* suscipit plebem cum plebeio suo sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Quotiens a nobis. Ego Celestinus etc. Subscr. 13 card. Dat. Romae p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 5 kal. [id. C²] ian., ind. 10, a. d. inc. 1191, pont. v. d. Celestini pp. III a. 1.

B f. 2. C² f. 378. E Reg. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 635 n. 28 ex B. — Regg. Biadi p. 193. PflugkH. Iter p. 324 n. 930 ex C² ad a. 1192 ian. 9. Schneider Reg. Vol. p. 80 n. 234. JL. 16798 ad a. 1192 ian. 9.

Hoc Celestini III privilegium confirmavit Innocentius III a. 1204 iun. 15 (Schneider Reg. Vol. p. 91 n. 265).

Monasterium s. Salvatoris de Spugna.

Strozzi XR f. 215 sq. — Lubin p. 373. — Ferd. Morozzi Memorie di istoria ecclesiastica, civile e letteraria di Colle di Valdelsa . . pubbl. da Gaetano Cambiagi. Sezione I: Istoria della badia di S. Salvadore di Spugna (In Firenze 1775). — Repetti I 28. — Cappelletti XVII 302.

Monasterium s. Salvatoris de Spugna sive Spongia in suburbio Collensi, conditum saec. XI, ut videtur, a comitibus ex gente Aldobrandesca, coluerunt primum monachi ord. s. Benedicti. Eius abbates saec. XII et XIII saepius occurrunt in rescriptis summorum pontificum. A. 1301 feb. 10 Bonifatius VIII monasterium de Spongea Vallumbrosanis tradidit (Potthast Reg. 25012). Saec. XV in commendam datum, a. 1532 a Clemente VII hospitali domui Innocentum Florentinae, vulgo Spedale degli Innocenti, a. 1592 a Clemente VIII mensae episcopatus Collensis, a sese recens instituti, addictum est. Olim Volaterranae dioecesis, a. 1592 ad Collensem dioecesim transiit.

Adnotamus quoque cellam s. Mariae in Sponge, memoratam in Iohannis XVIII privilegio pro episcopatu Volaterrano (Episc. Volaterr. n. 10) et in chartula a. 1007 oct. 10 (edd. Ughelli [1] I* 339; [2] I 1431).

De archivo nullam habemus notitiam. Lucii III bullam (n. 4) Morozzi exscripsit ex libro quodam manuscripto statutorum communis Collensis penes Ioh. Bardi Collensem, quem nos frustra quaesivimus. Aliud apographum invenimus in schedis Caroli sen. Strozzi.

C = Carlo sen. Strozzi Spoglio SS 1240, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXVII 307; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 144.

**1* *(1049—54)*

Leo IX concedit decimas et primitias et oblationes.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

**2* *(1061—73)*

Alexander II confirmat decimas et primitias et oblationes.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

**3* *(Benevento 1168—69 ian. 23)*

Alexander III praecipit abbati et fratribus de Spongia, ut Senensi ep. prompta sollicitudine adsistant.

Laud. in Alexandri III rescripto ad Senensem ep. misso (v. Siena, Episc. n. 37). — Reg. JL. —.

4 *Anagni 1183 nov. 23*

Lucius III Mauro abbati etc.: suscipit mon. s. Salvatoris in Spongia, situm in Volaterrano episcopatu apud Elsae fluvium, sub apost. protectione, confirmat regulam b. Benedicti, possessiones propriis expressas vocabulis, decimas et primitias et oblationes, quas Leo *(n. 1)* et Alexander *(n. 2)* monasterio scripti sui munimine confirmarunt; concedit ius praesentandi sacerdotes in parochialibus suis ecclesiis; prohibet, ut in castro de Colle aut in aliis fundis ipsius monasterii nullus ecclesiam vel oratorium construat; interdicit, ut nulli fas sit, castrum ipsum de Colle, quod etiam antiquitus Piticcianum vocatur, alienare; et concedit ius eligendi abbatem et sepulturam liberam. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Lucius etc. Subscr. 10 card. Dat. Anagn. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 9 kal. dec., ind. 2, inc. d. a. 1183, pont. v. d. Lucii pp. III a. 3.

C p. 230. — Edd. Morozzi p. 55 n. 1. Gött. Nachr. 1908 ex C. — Reg. Davidsohn Forschungen zur älteren Gesch. von Florenz I 185 n. 74. JL. —.

Maurus abbas saepius in chartis memoratur. Ab Alexandro III iudex delegatus subscripsit chartam a. 1174 dec. 20 (ed. PflugkH. Iter p. 499 n. 84). — De castello Piticcianum cf. F. Dini in Misc. stor. della Valdelsa VIII (1900) 207 sq.

Monasterium s. Salvatoris in Insula.

(Abazia all' Isola)

Lubin p. 177. — Mabillon Ann. ord. s. Bened. [1] IV 147; [2] IV 136. — Girol. Gigli Diario Sanese [1] I 285 sq. II 707 sq.; [2] I 324 sq. II 838 sq. — Pecci Storia del vescovado di Siena p. 139 sq. — (Della Valle) Lettere Senesi I (Venezia 1782) 167 sq. — Repetti I 15. — Cappelletti XVII 302. — V. Lusini L'abbadia all' Isola in: Bull. Sen. IV (1897) 129 sq.

Monasterium s. Salvatoris, b. Mariae, b. Iohannis evang., b. Benedicti et s. Cyrini in Insula, situm prope Burgum novum *(Borgonuovo)*, olim dioecesis Vulterranae, inde ab a. 1592 Collensi dioecesi addictum, a. 1001 ab Ava comitissa, filia Zenovii comitis, vidua Ildeprandi, conditum et monachis ex ordine s. Benedicti traditum est. Mox inter monasteria Vulterrani episcopatus magnam obtinuit famam. Eius abbates enim privilegia habuerunt protectionis et libertatis tam ab imperatoribus Heinrico II a. 1022 iul. 14 (Mon. Germ. Dipl. III 604 n. 475), Heinrico III a. 1055 iun. 9 Stumpf Reg. 2477, Friderico I a. 1178 ian. 20 St. 4241, Heinrico VI a. 1191 St. 4712, Ottone IV a. 1209 oct. 29 BF. 314, Friderico II a. 1243 iun. BF. 3365, quam a summis pontificibus, quibus censum annuum solvere consueverunt (cf. n. 3), ut apparet quoque ex Albino et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 111; I 61), ubi legitur:

„Monasterium de Insula II solidos“.

Insulanum monasterium, quum saec. XIV et XV bellis vastatum esset, Eugenius IV a. 1446 oct. 29 monasterio s. Eugenii Senensi univit.

Eius documenta una cum archivo monasterii s. Eugenii hodie in R. archivo Senensi adservantur; cf. Bull. Sen. VI (1899) 58. Antiquissima eius charta est Berengarii et Adelberti regum praeceptum a. 953 iun. 23 Ildeprando, filio Iselfredi, concessum (ed. Schiaparelli in Bullettino dell' Ist. stor. ital. XXI (1899) 165 n. 8), cuius vidua Ava Insulanum monasterium, ut iam diximus, excitavit.

De codd. cf. Mon. s. Eugenii prope Senas (supra p. 223).

1 *1050 iul. 19*

Leo IX Bonatto abbati etc.: interventu neptis suae Beatricis ducatricis, constituit mon. s. Salvatoris in Insula apud Burgum novum sub scuto apost. sedis, statuens, ne ulla umquam persona aliquam laesionem monasterio inferre praesumat nec etiam aliquam decimationem de rebus ipsius requirere aut ipsum hospitale in usum saecularem convertere; censet, ne ullus umquam abbas vel monachus a symoniaco vel capitali crimine polluto ordinetur, sed a catholico episcopo, si in eodem episcopatu fuerit; si non, ubicumque inveniri poterit. — Convenit apostolico moderamini. Dat. 14 kal. aug. p. m. Petri diac. bibl. et canc. s. apost. sedis, a. d. Leonis VIIII pp. 2, ind. 3.

A. [B s. XII]. — Ed. PflugkH. Acta II 72 n. 107 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 650 n. 3216 a. PflugkH. Iter p. 187 n. 104. Lisini in Bull. Sen. XIII 516 ad a. 1051. JL. 4231.

De notis ab ipso Petro cancellario in autographo exaratis cf. Gött. Nachr. 1898 p. 502 sq.

2 *Firenze 1060 ian. 17*

Nicholaus II Iohanni abbati etc.: repetit Leonis IX privilegium *(n. 1)*. — Convenit apostolico moderamini. Dat. Florentiae 16 kal. feb., a. ab inc. D. 1059, p. m. Humberti s. eccl. Silvae Candidae ep. et apost. sedis bibl., a. 1 pont. d. pp. Nicholai II, ind. 13.

A. [E f. 25. G.] — Edd. Della Valle p. 172. PflugkH. Acta II 90 n. 125 ex A. — Regg. Pecci Storia del vescovado di Siena p. 139 ad a. 1059. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 651 n. 3351 a. PflugkH. Iter p. 191 n. 127. Lisini in Bull. Sen. XIII 517 ad a. 1059. JL. 4427.

3 *Isola 1062 dec. 31*

Alexander II Iohanni abbati etc.: repetit Leonis IX privilegium *(n. 1)*; insuper concedit pro recompensatione 2 mansos ab Odone et presb. Azone in villa de castello detentos sub pensione 2 sol. Lucen. monetae. — Convenit apostolico moderamini. Dat. Insulae in claustro eiusdem monasterii s. Salvatoris, 2 kal. ian., p. m. Mainardi s. eccl. Silvae Candidae ep. et apost. sedis bibl., a. d. inc. 1063, pont. v. d. II Alexandri pp. 2, ind. 1.

A. [B a. 1186 aug. 18. E f. 23'. G]. — Ed. PflugkH. Acta II 96 n. 131 ex A. — Regg. Pecci l. c. p. 139 ad a. 1063. Della Valle p. 172. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 651 n. 3378 a. PflugkH. Iter p. 192 n. 135. Lisini in Bull. Sen. XIII 518 ad a. 1063. JL. 4493.

*4 *Laterano (1105 mart.)*

Paschalis II in concilio Lateranensi constituit Brunonem Signin. ep., Robertum presb. tit. s. Eusebii et Ugonem diac. ss. Cosmae et Damiani card. iudices ad causam inter Rogerium ep. Vulterren. et Heinrigum abbatem s. Salvatoris de Insula super eius subiectione et consecratione examinandam et definiendam.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

Iudices talem dederunt sententiam, quod, si abbas faceret iurare, monasterium sic permansisse quietum per 30 annos continuos sine legali interruptione, quod neque ipse praesul (Vulterren.) neque praecessores eius habuissent ordinationem et consecrationem abbatis et abbatiae, episcopus convictus legaliter a lite omnino recederet. Sed ipse ad sacramentum audiendum nolens se repraesentare, discessit.

*5 *(1108)*

Paschalis II praecipit Ugoni (ss. Cosmae et Damiani) diac. card., ut adeat monasterium s. Salvatoris, legationem episcopo Vulterren. mittat, eodemque praesente iusiurandum datum a praedictis iudicibus audire faciat; quod si ille venire recuset, eo etiam absente iusiurandum recipiat.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

6 *San Andrea a Scarna 1108 mai. 5*

Ex praecepto Paschalis II *(n. 5)*, Ugo card. constituit, ut Heinrigus abbas eiusque successores universaque fratrum congregatio habeant perpetuo licentiam recipiendi ordinationem sui et consecrationem ecclesiae a quocumque voluerint, catholico tamen episcopo. — Hoc factum est a. ab inc. d. n. I. Chr. 1108, 3 non. mad., ind. 1. Subscr. Hugo card. diac. aliique.

A. — Edd. Ficker Forschungen zur Reichs- und Rechtsgesch. Italiens IV 138 n. 94 ex A. Bull. Sen. VI 67 n. 1 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 211 n. 244. Lisini in Bull. Sen. XIII 536. JL. 6216.

In cod. B VI 10 f. 177 bibliothecae Senensis charta haec recensetur ut verum Paschalis II privilegium monasterio Insulano concessum. — De ecclesia s. Andreae in loco q. d. Scarna, quae etiam in Alexandri III privilegio (n. 8) memoratur, cf. Repetti V 221.

*7 *(1130—43)*

Innocentius II concedit privilegium.

Laud. in n. 8. — Reg. JL. —.

8 *Tusculanum 1171 dec. 24*

Alexander III Hugoni abbati etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 7)* suscipit mon. s. Salvatoris sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis

expressas vocabulis, et concedit sepulturam liberam, ius recipiendi clericos vel laicos ad conversionem, facultatem tempore generalis interdicti divina officia celebrandi et ius eligendi abbatem. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 10 card. Dat. Tusculan. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 9 kal. ian., ind. 5, inc. d. a. 1172, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 13.

A. [E f. 31. G. H f. 17']. — Ed. Bull. Sen. VI 74 n. 4 ex A. — Regg. Pecci l. c. p. 139 ad a. 1172. Della Valle p. 173. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 669 n. 7965'a. Lusini in Bull. Sen. IV 132 ad a. 1172. Lisini ib. XIV 381 ad a. 1172. JL. 11913.

**9 (1173—74)*

Alexander III committit Hugoni Vulterran. archipresb. causam inter Hugonem abbatem et fratres Insulanos ex una et Azzonem presb. ex altera parte super ecclesia eremitorii de Monte Madio.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

Sententia Hugonis Vulterran. archipresb. data est a. 1174 mai. 11, eiusque autographum exstat in R. archivo Senensi (S. Eugenio; cf. Lisini in Bull. Sen. XIV 382) et eius apographum in C f. 19'.

10 Venezia (1177) sept. 16

Alexander III Hugoni abbati et fratribus Insulanis: confirmat sententiam ab Hugone archipresb. Vulterran. prolatam *(n. 9)*. — Intelleximus ex quodam. Dat. Venet. in Rivo alto 16 kal. oct.

A. [C f. 22]. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 323 n. 19 ex C. — Reg. Lisini in Bull. Sen. XIV 384. JL. —.

11 Venezia (1177) sept. 18

Alexander III Hugoni Insulano abbati: interventu nob. viri Rustici, nepotis sui, concedit usum mitrae, ut ea in praecipuis sollemnitatibus infra missarum sollemnia in processionibus monasterii et in exsequiis nobilium defunctorum libere utatur. — Memores antiquae. Dat. Venet. in Rivo alto 14 kal. oct.

A. [H f. 54]. — Ed. Margarini Bull. Cas. II 193 n. 189. — Regg. Lusini in Bull. Sen. IV 132. Lisini ib. XIV 384. J. 8536. JL. 12937.

Praeterea legimus in regestis Iaffeanis sub n. 12752 Alexandri III privilegium ad a. 1176 pro monasterio s. Salvatoris (PflugkH. Iter p. 278 n. 654) et sub n. 15449 Lucii III privilegium a. 1185 iul. 14 (PflugkH. Iter p. 303 n. 801). Sed prima notitia ad Iohannis XVIII diploma a. 1006 nov. JL. 3948 pro monasterio s. Eugenii Senensi referenda est; altera ad Lucii III rescriptum a. 1182 iul. 14 ad priorem de Vivo missum (JL. 14680).

Montemaggio.

(Mons Madii)

Locus Montis Madii, hodie Montemaggio (cf. Repetti III 416), iam memoratur in Berengarii et Adelberti regum praecepto Ildeprando a. 953 iun. 23 concesso (ed. Schiaparelli in Bull. dell' Ist. stor. ital. XXI 165 n. 8). Ibi olim celebre eremitorium s. Mariae de Monte Madio exstabat, cuius rector Azzo in chartis inde ab a. 1135 saepius occurrit.

*1 *(1154—59)*

Homines de Mozeto tradunt Hadriano IV ius patronatus in Monte Madio.

Laud. in sententia Hugonis Vulterr. archipresb. a. 1174 mai. 11 (cf. Mon. s. Salvatoris in Insula n. 9). — Reg. JL. —.

De loco Mozzeto cf. Repetti III 624.

*2 *(1173—74)*

Alexander III committit Hugoni Vulterran. archipresb. causam inter Hugonem abbatem et fratres Insulanos ex una et Azzonem presb. ex altera parte super ecclesia eremitorii de Monte Madio.

v. Mon. s. Salvatoris in Insula n. 9.

3 *Venezia (1177) sept. 16*

Alexander III Hugoni abbati et fratribus Insulanis: confirmat sententiam ab Hugone archipresb. Vulterran. prolatam *(n. 2)*.

v. Mon. s. Salvatoris in Insula n. 10.

Comites de Panocla.

(Pannocchieschi)

De notissima hac familia, in comitatu Volaterrano olim potentissima, cf. U. Benvoglienti Genealogia della familia Pannocchieschi, ms. s. XVII ex., Siena Bibl. comunale C V 2 n. 3 f. 56 sq.; Girol. Gigli Diario Sanese [1] I 327 sq.; [2] I 379 sq.; Repetti Suppl. Append. p. 72 sq.; Fabre-Duchesne Le liber censuum I 59 not. 3; Schneider in Quellen und Forschungen VIII 93 sq.

Legimus apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 111; I 59): „Comes Panocla IIII morabutinos de tota terra sua".

Sed privilegium de re omnino desideratur.

*1 *(1154—58)*

[Hadrianus IV] committit Petro ep. Grossetano litem inter Galganum ep. Vulterran. et Pannockiam comitem de divisione castelli Gerfalci et de acquisitione contra pacta inita de curte Tramontis et Tassi.

v. Volterra, Episc. n. 23.

Comites de Aldobrandesca.

Gens comitum Aldobrandescorum praecipue in comitatibus Suanensi, Rosellano et Grossetano floruit; cf. Repetti Suppl. Append. p. 55 sq.; (Daniello Berlinghieri) Notizie degli Aldobrandeschi (Siena 1842); Gius. Bruscalupi Monografia stor. della contea di Pitigliano (Firenze 1907) p. 45 sq. Habuit a Romana ecclesia castrum Montis alti, comitatum de Rosellis et alias terras, pro quibus Ildebrandinus comes Innocentio III a. 1207 iul. 31 ligium homagium fecit (cf. chartam ap. Cencium c. 3, edd. Muratori Antiq. I 613; Theiner Cod. dipl. dom. temp. I 40 n. 49; Fabre-Duchesne I 8*). Sed privilegia Romanae ecclesiae de re desiderantur. Conf. quoque supra p. 254. 262.

1 *(1003—07)*

Iohannes XVIII: Benedicto Vulterran. eccl. provisore contra Ildebrandum comitem conquerente de plebe Delsa et cella s. Mariae in Sponge ab eodem comite invasis, confirmat, ut episcopus eas teneat.

v. Volterra, Episc. n. 10.

Comites della Gherardesca.

Antiquissima haec inter nobiles Tusciae familias olim in maritima Senensi et Pisana dominium exercuit. Eius in exstruendis monasteriis pietatem s. Petri de Monte viridi (cf. supra p. 275), s. Mariae de Serena (cf. supra p. 297) et s. Iustiniani de Falesia (cf. supra p. 272) iam laudavimus. De ea cf. (Dom. Maccioni) Difesa del dominio de conti della Gherardesca sopra la signoria di Donoratico, Bolgheri, Castagneto etc. I. II (Lucca 1771); Del Chiaro Storia genealogica diplomatica di conti della Gherardesca, ms. (laud. a Repetti); Repetti Suppl. Append. p. 46 sq.

1 *Pisa 1133 sept.*

Praesente et iubente Innocentio II, Ubertus archiep. Pisanus aliique reformant pacem inter Crescentium ep. Vulterran. et Genam uxorem Ugonis, filii Guidonis, eiusque filios.

v. Volterra, Episc. n. 17.

PISA

(Pisae)

Raffaello Roncioni Delle istorie Pisane libri 16, ed. Franc. Bonaini in: Arch. stor. ital. Ser. I t. VI (Firenze 1844). — Ambrosius Machin Defensio sanctitatis b. Luciferi archiep. Calaritani, Sardiniae et Corsicae primatis, et aliorum sanctorum, quos colit Calaritana ecclesia, nec non et primatus archiepiscopi Calaritani et eius primatialis ecclesiae I. II (Calari 1639). — F. Ughelli [1] III 387 sq.; [2] III 341 sq. — Iulianus Vivianus Praxis iurispatronatus acquirendi conservandique illud ac amittendi modos breviter continens [1] (Venetiis 1652); [2] (Venetiis 1670) p. 66 sq. — Pietro Cardosi Memorie sacre delle glorie di Pisa con un breve compendio delle vite de' santi e beati della città e suo distretto, ms. a. 1675, Firenze Bibl. naz. II III 170. 171, olim Magliab. XXXVIII 20. 163 (cf. Moreni Bibl. I 217). — Paolo Tronci Memorie istoriche della città di Pisa [1] (In Livorno 1682); [2] Annali Pisani I—IV (Pisa 1828—29). — P. Tronci Historia antistitum Pisanorum, ms. s. XVII (cf. Valla in Arch. stor. ital. Ser. V t. XXVII (1901) 113 sq. — Ios. Martini Theatrum basilicae Pisanae [1] (Romae 1705); Appendix (Romae 1723); [2] (Romae 1728). — P. Tronci Descrizione delle chiese, monasterii e oratorii della città di Pisa, ms. a. 1716 (cf. Bonaini in Arch. stor. ital. Ser. I t. VI p. XLIV). — Ottavio Angelo D'Abramo Cronologia de vescovi e arcivescovi di Pisa, ms. a. 1716, Pisa Arch. capitolare cod. 85. — O. A. D'Abramo Pisanae primatialis dignitatum ac praebendarum omnium descriptio vol. I—III, ms. a. 1717, ib. codd. 1—3 (cf. Moreni Bibl. II 140; Mattei I p. X). — D'Abramo Memorie diverse della città di Pisa, ms. s. XVIII, ib. cod. 18 (129). — Thomas Dempster De Etruria regali libri VII. Opus posthumum in duas partes divisum curante Thoma Coke (Florentiae 1723). — Guido Grandi Epistola de pandectis ad cl. vir. Ios. Averanium [1] (Pisis 1726); [2] (Florentiae 1727). — Virginii Valsechii Epistola de veteribus Pisanae civitatis constitutis ad Guidonem Grandi (Florentiae 1727). — G. Grandi Vindiciae pro sua epistola de pandectis (Pisis 1728). — Fr. Orlendi Orbis sacer et profanus II, 2 p. 821 sq. — (Bernardo Tanucci) Dissertazione del dominio antico Pisano sulla Corsica composta da un professore dell' Università Pisana, accademico Etrusco in: Dissertazioni accademiche dell'Accademia Etrusca di Cortona VII (In Roma 1758) et apud Cambiagi Istoria del regno di Corsica I (1770) 165 sq. — Flaminio Dal Borgo Dissertazioni sopra l' istoria Pisana I. II (Pisa 1761). — Fl. Dal Borgo Raccolta di scelti diplomi Pisani (In Pisa 1765). — Antonio Felice Mattei (Matthaeus) Ecclesiae Pisanae historia I. II (Lucae 1768—72). — A. F. Mattei Opuscoli e memorie diverse inedite, appartenenti alla città di Pisa, ms. s. XVIII, Pisa Bibl. del Seminario (cf. Bonaini in Arch. stor. ital. Ser. I t. VI p. XLIII). — (Ang. Fabroni) Memorie istoriche di più uomini illustri Pisani I—IV (Pisa 1790—92). — Lorenzo Cantini Storia del commercio e navigazione dei Pisani I. II (In Firenze 1797—98). — A. Da Morrona Compendio di Pisa illustrata (Pisa 1798). — A. Da Morrona Pisa illustrata nelle arti del disegno I—III [1] (Pisa 1787—93); [2] (Livorno 1812). — A. Da Morrona Guida di Pisa antica e moderna (Pisa 1821). — F. Brunetti Cod. dipl. Toscano I 238 sq. — Ranieri Grassi Descrizione storica e artistica di Pisa e de' suoi contorni I—III (In Pisa 1836—38).

— Repetti IV 297 sq. — E. Voltancoli-Montazio Annali di Pisa dalla sua origine fino all' a. 1840. I. II (Lucca 1842—43). — Franc. Bonaini Diplomi Pisani e regesto delle carte Pisane che si trovano a stampa in: Arch. stor. ital. Ser. I t. VI, Suppl. (Firenze 1848—89). — Cappelletti XVI 21 sq. — Gio. Sforza Annali di Pisa .. fino all' a. 1862. I. II (Pisa 1868—71). — Gius. Sainati Diario sacro Pisano [1] (Pisa 1871); [2] (Siena 1886); [3] (Torino 1898). — G. Sainati Vita e culto del b. Balduino Pisano cardinale e arcivescovo di Pisa (Pisa 1874). — Gius. Müller Documenti sulle relazioni delle città Toscane coll' Oriente cristiano e coi Turchi fino all' a. 1531 (In Firenze 1879). — G. Sainati Vite dei santi, beati e servi di Dio nati nella diocesi Pisana [3] (In Pisa 1884). — Otto Langer Politische Geschichte Genuas und Pisas im 12 Jahrhundert in: Historische Studien VII (Leipzig 1882). — Dom. Santoro Le relazioni tra Pisa e la Sardegna dal 1015 al 1065 (Roma 1896). — Antonio Feroci Degli antichi spedali in Pisa (Pisa 1896). — Colonna De Cesari Rocca Origine de la rivalité des Pisans et des Génois en Corse 1014—1174 (Genova 1901). — G. Volpe Pisa e i Longobardi in: Studi storici X (1901) 369 sq. — G. Volpe Studi sulle istituzioni comunali a Pisa (Pisa 1902). — A. Manghi Due manoscritti di Paolo Tronci sul primato della chiesa Pisana (Pisa 1906). — Nic. Zucchelli Cronotassi dei vescovi e arcivescovi di Pisa (In Pisa 1907). — Carlo Aru Chiese Pisane in Corsica (Roma 1908).

De scriptoribus Pisanis cf. (R. Tempesti) Discorso accademico dell' istoria letteraria Pisana (Pisa 1787); Fr. Bonaini in Arch. stor. ital. Ser. I t. VI p. XXXIX sq.

(Archi-)episcopatus Pisanus.

Primus Pisanorum antistes s. Perinus ab ipso b. Petro ordinatus traditur; sed primus, cuius certa habeatur memoria, Gaudentius est, qui a. 313 in synodo Melchiadis papae aderat (cf. Franc. Polese Il primo vescovo di Pisa. Livorno 1904). Episcoporum, qui ei successerunt, series scatet lacunis. Pisanorum autem ultra mare gestis ecclesia Pisana semper maioribus dignitatibus adornata est. Gregorius enim VII a. 1077 Landulfo episcopo vices suas in Corsica insula commisit (n. 2), et Urbanus II a. 1092 Daibertum episcopum, titulo archiepiscopi insignitum, primatem Corsicae et legatum Sardiniae instituit (n. 9. 11); quod confirmarunt Gelasius II (n. 12) et Calixtus II (n. 13). Sed, Ianuensibus sese opponentibus, idem Calixtus II a. 1121 et 1123 consecrationem Corsicanorum episcoporum ipsi Romanae ecclesiae revocavit (n. 15. 18), quum e contra Honorius II Rogerio archiepiscopo ius metropoliticum restituerit (n. 22). Denique ab Innocentio II a. 1133 controversia inter Pisanos et Ianuenses hoc modo definita est, ut Pisano archiepiscopo tres in Corsica episcopi, Oloriensis *(Aleria)*, Aiacensis *(Ajaccio)* et Saguntinus *(Sagona)*, duo in Sardinia, Galtelinensis *(Galtelly)* et Civitatensis *(Cività)*, ac praeterea Populoniensis *(Massa)* velut suffraganei addicti essent, una cum primatus honore super Turritanam provinciam *(Torre)* et legatione Sardiniae; Ianuensi autem, et ipsi archiepiscopali dignitate decorato, tres episcopi in Corsica, Marianensis *(Mariana)*, Nebulensis *(Nebbio)* et s. Petri de Acci *(Accia)*, et duo episcopi in Liguria, Bobbiensis *(Bobbio)* et Brugnatensis *(Brugnato)*. Alexander III insuper a. 1176 (n. 42) Pisano archiepiscopo concessit primatum super provincias Calaritanam *(Cagliari)* et Arborensem *(Arborea)*. Sed mox, Pisanis ex Sardinia expulsis, solum primatus nomen eis remansit. Tunc etiam Galtelinensis et Civitatensis episcopatus a iuris-

dictione Pisani archiepiscopi exempti sunt. A. 1459 denique Massanus quoque episcopus, olim Populoniensis, a Pisana provincia seiunctus et Senensi archiepiscopo subiectus est. Hodie Pisanus archiepiscopus quatuor suffraganeos habet, Pontremulensem *(Pontremoli)*, Liburnensem *(Livorno)*, Volaterranum *(Volterra)* et Pisciensem *(Pescia)*.

Catalogum ecclesiarum dioecesis Pisanae a. 1277 confectum vulgavit Mattei I 91, alterum a. 1292 Tronci Mem. p. 271 sq., tertium a. 1371 Mattei I 98 et Lami Mon. eccl. Florent. I 526 sq.

Archivi episcoporum et archiepiscoporum altera pars exstat adhuc in aedibus archiepiscopii Pisani, ubi praeter chartas mensae archiepiscopalis inde ab a. 720 monumenta quoque monasterii s. Matthaei (inde ab a. 1027) aliorumque locorum custodiuntur; cf. Pflugk-Harttung Iter p. 74 et Gött. Nachr. 1897 p. 178. Chartae tabularii archiepiscoporum exemplatae sunt in 12 voluminibus „Transcriptorum", ms. s. XVIII. Indicem composuit Giac. Reginaldo Quadri „Descrizione generale alfabetica di tutte le scritture esarate in carta pergamena esistenti nell' archivio segreto dell' arcivescovado di Pisa dall' a. 720 all' a. 1600", ms. a. 1761—62. Excerpta e chartis archivi Pisani archiepiscopii leguntur apud Muratori Antiq. III 1000 sq. Frustra tamen quaesivimus Guidonis Grandi Excerpta ex autographis chartis tabularii archiepiscopatus Pisani, olim in bibliotheca s. Michaelis de Muriano cod. 626 (cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 466).

Archivi altera pars, ubi chartae maximi momenti, a Pisanis in tabularium reipublicae translata, postea a Florentinis cum proprio civitatis Florentinae, vulgo delle Riformagioni, unita, a. 1865 Pisas rediit, ubi hodie in R. archivo (Atti pubblici) custoditur; cf. Pflugk-Harttung Iter p. 75 sq. et Gött. Nachr. 1897 p. 176 sq. Urbani II (n. 9) et Innocentii II (n. 26) privilegia autographa Paulus V a. 1618 mai. Romam transferri iussit, ut in archivo castri s. Angeli deponerentur; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 514. Clementis III vero privilegium autographum (n. 53) Carolus sen. Strozzi penes Fridericum Bonciani Pisanum invenit; ubi hodie sit nescimus.

Chartae archiepiscopii Pisani etiam in libros privilegiorum sive instrumentorum transcriptae sunt. Antiquus vero liber privilegiorum archiepiscopatus Pisarum periisse videtur [*C*]. Privilegiorum librum ecclesiae Pisanae composuit a. 1628 Felix Contelorius, archivi castri s. Angeli sollers custos [*D*]. Alter liber privilegiorum s. XVII exstat in codd. Vat. Barb. 2664 et 2730 [G^1 et G^2]. Eadem fere privilegia continent codex Riccardianus inscriptus „Bulla aurea" s. XVIII [*K*] et cod. Magliabecchianus s. XVIII [*M*]. Fragmentum denique libri privilegiorum s. XVI—XVII confecti invenimus in archivo canonicorum Pisanae ecclesiae [*E*]. Notamus etiam cod. Magliabecch. XXV 8 (olim Strozzi † D 32), ch. s. XV, in quo f. 75′ sq. privilegia imperatorum et regum transcripta leguntur. Non parvi momenti quoque est Inventarium bonorum mobilium, registrorum et librorum, instrumentorum et possessionum spectantium ad archiepiscopatum Pisanum, a. 1519 exsistens penes Baldassarum de Balduccis, civem et mercatorem Florentinum, Pisis familiariter

commorantem, quod exscripsit Carolus sen. Strozzi in cod. Magliabecch. VIII 1489 n. 23.

Summaria privilegiorum Pisanorum legimus apud Ughelli Monumenta varia ord. Cistercien. f. 274 sq., s. XVII, cod. Vat. Barb. 3231 (XL 28, olim 3655); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 97; et apud Octavium Angelum D'Abramo „Cronologia de vescovi e arcivescovi di Pisa con l'inventario delli strumenti più riguardevoli e antichi che si trovano nell' archivio secreto della mensa archiepiscopale di detta città", ms. a. 1716, Pisa Arch. capitolare cod. 85; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 599.

De archivis Pisanis cf. Blume Iter italicum II 103 sq.; Bethmann in Archiv XII 735 sq.; M. Molard Rapport sur les archives provinciales de Pise et sur les collections Roncioni et Agostini della Seta in: Archives des missions scientifiques et littéraires Ser. III t. II (Paris 1875) 148 sq.; v. Pflugk-Harttung Iter p. 74 sq.; Gött. Nachr. 1897 p. 176 sq. et 1903 p. 597 sq.; Arch. stor. Lombardo Ser. III t. XIII (1900) 233 sq.

A = Orig. Pisa Arch. di stato (Atti pubblici).
*A*¹ = Orig. Pisa Arch. arcivescovile.
*A*² = Orig. Roma Arch. Vat. Arm. XVI c. XVII.
B = Cop. Pisa Arch. di stato (Atti pubblici).
*B*¹ = Cop. Pisa Arch. arcivescovile.
*B*² = Cop. Roma Arch. Vat. Arm. XVI c. XVII.
C = Liber privilegiorum archiepiscopatus Pisarum (liber chartis pecudineis circumcirca deauratis, alligatus in tabulis coopertis corio rubeo cum duabus fibris eiusdem corii cum auricalco), olim exsistens in archivo seu scriptorio eiusdem sub cura et custodia .. Camilli Ciurini canonici Pisani. Codex periisse videtur. Cf. Mattei I p. XV et p. 28 not. 1; A. Manghi p. V sq.
D = Liber privilegiorum eccl. Pisanae, s. XVI, in Fel. Contelori Aliqua de Bononia, Pisa etc. f. 23 sq., a. 1628, Roma Arch. Vat. Arm. XXXII t. 16; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 369.
E = Liber privilegiorum eccl. Pisanae, s. XVI—XVII, Pisa Arch. capitolare cod. 147. Ex hoc fragmenta tantum supersunt.
F = Sardinia et Corsica, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. XXXV t. 112; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 372.
G = Annales Pisanorum et Liber privilegiorum eccl. Pisanae, s. XVII, cod. Vat. Barb. 2664 (XXXIII 184) [*G*¹] et cod. Vat. Barb. 2730 (XXXIV 47) [*G*²]; cf. N. Archiv XVII 469 et Gött. Nachr. 1903 p. 89.
H = Allegationes iuris diversae de primatu eccl. Pisanae a. 1609, Pisa Arch. arcivescovile; cf. Manghi p. V sq.
I = Processus compulsorialis vigore litterarum s. Rotae fabricatus pro archiep. Pisano contra archiepp. Calaritanum et Turritanum a. 1639, ib.; cf. Mattei I p. XV et p. 29 not. 5 et p. 71; Manghi p. XV.
K = Bulla aurea. Iura archiepiscopatus Pisani, s. XVIII, Firenze Bibl. Riccard. cod. 404.
L = Transcriptorum vol. I, s. XVIII, Pisa Arch. arcivescovile; cf. Mattei I p. XIII et Gött. Nachr. 1903 p. 598.
M = Miscellanea f. 233 sq., s. XVIII, Firenze Bibl. naz. Magliab. VIII 43.
N = (Angeli Massarelli) Collectanea de pontificibus et cardinalibus vol. I, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 40; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 386 sq.
O = Fel. Contelori Ad historiam Alexandri III vol. I—II, s. XVII, ib. Misc. Arm. XV t. 31—32 (olim Arm. VII t. 123—24) [*O*¹], et Bullae et brevia

Alexandri III, s. XVII, ib. Misc. Arm. VII 127 [O^2]; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 389.

P = (Ferd. Ughelli) Privilegia pontificum varia, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3222 (XL 19, olim 3640); cf. PflugkH. Iter p. 94.

Q = Carlo sen. Strozzi Spoglio FF 1228, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXVII 300 [Q^1]; Spoglio NN 1235, s. XVII, ib. Magliab. XXXVII 303 [Q^2]; Spoglio BT 946, s. XVII, ib. Magliab. VIII 1489 [Q^3]; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 142. 143.

R = Ottavio Angelo D'Abramo Memorie diverse della città di Pisa, s. XVIII, Pisa Arch. capitolare cod. 18 [R^1], et eiusdem auctoris Pisanae primatialis dignitatum ac praebendarum omnium descriptio vol. I, a. 1717, ib. cod. 1 [R^2]; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 599. De documentis ab Abramo fictis cf. Quellen und Forschungen VI (1904) 316 sq.

S = Carte riguardanti la storia ecclesiastica di Pisa e suoi arcivescovi, s. XVIII, ib. B 7/1; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 598.

T = (Benedetto Moneta) Documenti e carte riguardanti le memorie e l'osservazioni della contea di Turrichi, a. 1757, Fiesole Arch. vescovile; cf. supra p. 74.

V = Documenti ecclesiastici di Genova, s. XVIII, Genova Arch. comunale cod. 95; cf. Gött. Nachr. 1902 p. 177.

X = Stef. Borgia Bullarium Lucii III, s. XVIII, Roma Bibl. Vat. Museo Borgia; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 74.

1 *(492—96)*

Gelasius I Iohanni ep. [Frisano *cod.*]: praecipit, ut calicem, quem decessor eius abstulit, ecclesiae, cuius fuit, sine intermissione restituat. — Ecclesiastica ministeria.

Deusdedit lib. III c. 117 [99]. — Edd. Holste Coll. Rom. bipartita I 215 = Mansi VIII 86, = Mattei I 114, = Migne LIX 101, = Bull. Rom. ed. Taur. App. I 331 n. 54, = Thiel Epp. I 499 n. 27. Martinucci p. 287. Wolf v. Glanvell p. 320. — Regg. J. 449. JK. 688.

Adnotamus quoque Hadriani I epistolam ad Carolum M. a. 774 missam JE. 2409, qua postulavit, ut episcopum civitatis Pisinae ad propriam sedem absolveret.

**2* *(1077)*

Gregorius VII committit Landulfo Pisanae eccl. electo vices suas in insula Corsica.

Laud. in n. 3. 4. — Reg. JL. —.

3 *Siena 1077 sept. 1*

Gregorius VII omnibus episcopis, clericis, consulibus, maioribus et minoribus in insula Corsica consistentibus: praecipit, ut Landolfum Pisanae eccl. electum ep., cui vicem suam commisit, cum omni caritate et honore suscipiant. — Quoniam propter multas. Dat. Senae kal. sept. ind. incip. 1.

Reg. Gregorii VII lib. V ep. 2. — Edd. Carafa Epp. decr. III 733 n. 2. Mansi XX 237 n. 2. Migne CXLVIII 487 n. 2. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 289. — Regg. J. 3789. JL. 5046.

4 *Roma 1077 sept. 16*

Gregorius VII omnibus episcopis et viris nobilibus cunctisque tam maioribus quam minoribus in insula Corsica consistentibus: monet, ut Landulfo Pisanae eccl. in ep. electo, cui vicem suam commisit, ut terram (Corsicam) ex parte b. Petri et sua vice suscipiat et eam cum omni studio et diligentia regat,

oboediant et fideliter in omnibus adsistant. — Scitis fratres. Dat. Romae 16 kal. oct. ind. 1.

Reg. Gregorii VII lib. V ep. 4. — Edd. Baronius Ann. ad a. 1077 c. 64. Carafa Epp. decr. III 734 n. 4. Labbé Coll. conc. X. 178 = Dumont Corps univ. dipl. I 55 n. 93. Lünig Cod. Ital. dipl. IV 1379 n. 1 = Tanucci Diss. p. 188 (p. 81) = Cambiagi I 94. Mattei I 169. Mansi XX 238 n. 4. Migne CXLVIII 489 n. 4. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 290. X. Poli La Corse dans l'antiquité et dans le haut Moyen âge (Paris 1907) p. 177 not. 1. — Regg. J. 3791. JL. 5048.

5 *Roma 1078 nov. 30*

Gregorius VII Landulfo ep. etc.: confirmat episcopatum Pisanae eccl. cum omni iure suisque pertinentiis; concedit tam ea, quae ab antiquis temporibus iuste collata sunt, quam ea, quae per Mathildim (comitissam) concessa sunt, videlicet locum q. d. Scanellum; committit vicem suam in Corsica insula, et concedit medietatem omnium reddituum et totius pretii, quae de placitis acquiretur etc. — Supernae miserationis. Actum Romae 2 kal. dec. ind. 2.

Reg. Gregorii VII lib. VI ep. 12. — Edd. Carafa Epp. decr. III 769 n. 12. Tanucci Diss. p. 185 (p. 77). Mattei I App. p. 9 n. 4. Mansi XX 265 n. 12. Cappelletti XVI 66. Migne CXLVIII 520 n. 12. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 341. — Regg. J. 3827. JL. 5093.

Matildae comitissae diploma Landulfo ep. concessum a. 1077 aug. 27 datum est (cf. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien Reg. n. 31). — De loco Scanello cf. Overmann l. c. p. 27 et Schneider in Quellen und Forschungen XI (1908) 50sq.

6 *(1088)*

Urbanus II Petro Pistorien. ep. et Rustico abbati Vallis umbrosae: respondet de (Daiberto) Pisano ep. a sese consecrato, quandoquidem a Guezelone haeretico, Moguntini episcopatus invasore, diaconus fuerit ordinatus. — Scripsistis nobis.

Coll. Britt. Urbani II ep. 30. Ivonis Panorm. lib. III c. 81. Gratiani Decr. C. I qu. 7 c. 24. — Edd. Binius Conc. VII 502 n. 19 ex cod. s. Victoris Parisien. = Labbé Coll. conc. X 442 n. 19; ed. Coleti XII 735 n. 19 = Soldani Lettera quarta sopra il monacato di Gregorio VII p. 49, = Mittarelli Ann. Camald. III 46, = Mattei I 178, = Mansi XX 664 n. 19, = Cappelletti XVI 70, = Migne CLI 294 n. 11. Jaffé Bibl. rer. Germ. III 373 n. 30. Loewenfeld Epp. p. 61 n. 126. — Regg. Soldani Questioni Vallombr. I 146. Böhmer-Will Reg. archiepp. Magunt. I 223 n. 22. Ewald in N. Archiv V 360 n. 30. J. 4027. JL. 5383.

cf. supra p. 88 n. 5 et p. 119 n. 2.

7 *Benevento 1091 iun. 28*

Urbanus II Daiberto ep. etc.: ad preces Daiberti ac nobilium civium et Matildis comitissae, committit insulam Corsicam vice Romanae eccl., temporibus Gregorii VII in eiusdem ius restitutam, ea conditione, ut per annos singulos Lucanae monetae libras 50 Lateranensi palatio persolvat. — Cum omnes insulae. Dat. Beneventi 4 kal. iul. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card., ind. 14, a. d. inc. 1091, pont. autem d. Urbani pp. II 4.

B s. XIII. [D f. 86 (4 kal. iun.) *= F f. 43, = R² p. 196. H. I. Q² p. 345]. — Edd. Ughelli ¹ III 423 (ex originali, i. e. B); ² III 369 = Filippini Istoria di Corsica ² I 149 n. 2, = Migne CLI 330 n. 51. Tronci ¹ Mem. p. 31 ex B; ² Ann. I 51 = Dumont-Rousset Suppl. II 35 n. 26, = Lünig Cod. Ital. dipl. I 1043 n. 1 = Tanucci Diss. p. 186 (p. 79), = Orig. Guelf. I 593 n. 73, = Dal Borgo Raccolta p. 270 n. 35, = Cambiagi I 99. Mattei I App. p. 14 n. 6 ex H = Cappelletti XVI 74. — Regg. Vivianus ² p. 68* (3 kal. iun.) *= Martini p. 82. Bonaini Dipl. Pis. p. 2 n. 5. J. 4066. JL. 5449.*

8 *Troia (1091) iul. 14*

Urbanus II R(ustico) Vallimbrosano, M(artino) Camaldulen. et congregationibus eorum regimini commissis: praecipit, ut criminationis contra (Daibertum) Pisanum ep. auctores ex nomine designare curent eosque admoneant, ut ad se veniant usque ad proximam b. Mariae nativitatem *(sept. 8)*, interim ab eius diffamatione desistant et eius communionem nullo modo recusent. — Religionis vestrae. Dat. Troiae 2 id. iul.

Exstat in cod. Burchardi decret. s. XII Firenze Bibl. naz. Conv. soppr. 255 F 4. — Edd. Soldani Questioni Vallombr. I 144 = Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 92 n. 64, = Mattei I 276 n. 2 et App. p. 11 n. 5 ad a. 1089, = Cappelletti XVI 71, = Migne CLI 333 n. 53. Soldani Lettera quarta sopra il monacato di Gregorio VII p. 46. — Regg. J. 4068. JL. 5451.

cf. supra p. 89 n. 7 et p. 176 n. 4.

9 *Anagni 1092 april. 21*

Urbanus II Daiberto ep. etc.: episcoporum, presbyterorum ac diaconorum cardinalium assensu, ad preces Matildis comitissae, committit Corsicanae insulae episcopatus regendos ac disponendos, eumque in archiepiscopum eiusdem insulae promovet; concedit palleum intra ecclesiam tantum ad missarum sollemnia certis diebus utendum. — Cum universis. Dat. Anagniae p. m. Iohannis S. R. E. diac. card., 11 kal. mai., ind. 15, a. d. inc. 1092, pont. v. d. Urbani II pp. a. 5.

A[2]. [2 B s. XII. B a. 1618. D f. 23 = F f. 44. G[1] f. 57 = G[2] f. 2. H. I. K f. 71. R[2] p. 198. S]. — Edd. Const. Caietanus SS. Gelasii pp. II vita p. 87 = Muratori Scr. III[a] 399, = C. Gaetani Vita di Gelasio II p. 167. Ammirato Vescovi di Fiesole, di Volterra e d'Arezzo p. 92 ex apogr. a. 1618 = Lünig Cod. Ital. dipl. III 1465 n. 6. Ughelli [1] III 424 ex A[2] (10 kal. mai.)*; [2] III 369 = Martini p. 73 = Dal Borgo Raccolta p. 198 n. 24, = Rena e Camici III[b] 46 n. 8, = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 73 n. 14 = Bull. Rom. ed. Taur. II 141 n. 14, = Cambiagi I 100, = Migne CLI 344 n. 63. Tronci [1] Mem. p. 32 ex A; [2] Ann. I 53 = Orig. Guelf. I 594 n. 74. Mattei I App. p. 16 n. 7 = Cappelletti XVI 76. Filippini [2] I 152 n. 3 ex apogr. a. 1618. X. Poli La Corse dans l'antiquité et dans le haut Moyen âge (Paris 1907) p. 184 not. 1. — Regg. Vivianus [2] p. 68. Bonaini Dipl. Pis. p. 2 n. 6. J. 4078. JL. 5464.*

Postea vero Urbanus II hanc concessionem mutavit et Corsicanorum episcoporum consecrationem ad Romanum pontificem remisit (cf. n. 15. 18).

**10* *(1092)*

Urbanus II praecipit episcopis Corsicae, ut Pisano archiep. tamquam metropolitano suo oboediant.

Laud. in n. 22. — Reg. JL. —.

**11* *(1092—99)*

Urbanus II concedit Pisano archiep. legationem Sardiniae.

Laud. in n. 26. 29. 36. 38. 42. 47. 49. 53. 54. — Reg. JL. —.

**12* *Pisa 1118 sept. 26*

Gelasius II tam privilegio quam ore proprio confirmat metropolitanam sublimitatem, concedit archiepiscopo in ipso dedicationis diei anniversario et in 2 feria in albis et in assumptione b. Mariae equum cum mappa candida ad processionem, et usum pallei in eodem die et sex aliis festivitatibus

praeter solitum morem, crucem quoque ante se deferri tam per dioecesim Pisanam quam per Corsicanam insulam.

Hist. consecrationis eccl. cathedr. Pisanae (cf. Eccl. cathedr. n. 21). Laud. quoque in n. 15. 18 et 22. — Reg. JL. —.

Post decessum Gelasii, ut narrat auctor anonymus de gestis Pisanorum, Petrus archiep. cum Petro card., S. R. E. legato, et cum eccl. Pisanae canonicis atque cum Ildebrando iudice et Pisanorum tunc consule aliisque Pisanis civibus in Corsicam ivit et episcoporum Corsicanorum oboedientiam et fidelitatem recepit (cf. Ughelli [1] III 433; [2] III 376). — Ex Calixti II autem privilegio (n. 15. 18) comperimus, Gelasium II postea propter Pisanorum et Ianuensium controversiam privilegium suum infirmasse.

**13* *Pisa 1120 mai. 16*

Calixtus II confirmat Urbani II *(n. 9)* et Gelasii II *(n. 12)* privilegia. — Dat. Pisis p. m. Grisogoni S. R. E. diac. ac bibl., 17 kal. iun., ind. 13, inc. d. a. 1121, pont. d. Calixti II pp. a. 2.

Laud. in n. 15. 18. 22. — Reg. Tronci [1] Mem. p. 59; [2] Ann. I 94. JL. —.

Privilegium periit. Eius notas chronologicas excerpsit Paulus Tronci in libro „Primatia", ms. s. XVII in., Pisa Arch. arcivescovile (ed. Manghi p. 4).

14 *Roma SS. Cosma e Damiano in Selce 1120 iun. 16*

Assensu et licentia Calixti II, sub praesentia Petri Portuen. et Azonis Aquen. epp. et card. Iohannis s. Grisogoni et Petri s. Mariae in Transtiberim etc., convenit inter fideles d. pp. Calixti et Ianuenses Capharum et Berizonem, qui ex parte consulum et civitatis Ianuae pro negotio Corsicano ad curiam Romanam venerant, quod praedicti cives Ianuenses sacramento firmaverunt, sese usque ad festivitatem s. Martini *(nov. 10)* Romam reversuros, paratos persolvere curiae Romanae, ad opus papae, Romanis clericis certam pecuniam; d. papa contra Corsicanis epp. privilegium faciet sub anathemate sine fraude cum episcopis et cardinalibus *(n. 15)*. — Actum est hoc ante eccl. ss. Cosmae et Damiani in Silice, 16 kal. iul., a. d. inc. 1121, pont. d. pp. Calixti II a. 2.

Edd. Mon. Germ. Scr. XVIII 356. PflugkH. Iter p. 456 n. 48. Fonti per la storia d' Italia XI 20 not. 1. — Reg. Desimoni in Atti della Soc. Lig. XIX (1887) 53 n. 73. JL. —.

cf. Genova. — Chartam huius conventionis gravissimi momenti editores ad a. 1121 referunt; sed ante privilegium Calixti II a. 1121 ian. 3 datum esse (n. 15), ex ipsius tenore plane apparet.

15 *Laterano 1121 ian. 3*

Calixtus II coepiscopis per insulam Corsicae constitutis etc.: cum episcoporum, cardinalium et clericorum conventu sancit, concessionem Urbani *(n. 9)*, Gelasii *(n. 12)* et suam *(n. 13)* circa consecrationem Corsicanorum epp. Pisano antistiti factam non debere in posterum efficaciam obtinere; statuit, ut consecratio episcoporum Corsicanae insulae a Romano tantum pontifice celebretur, prohibens eos vel Pisano vel cuilibet alii episcopo sive archiepiscopo subiacere, sed in solius Romani pontificis oboedientia et subiectione atque consecratione maneant.

v. Genova (Regg. J. 5028. JL. 6886).

*16 *(1122—23)*

Calixtus II vocat Ianuenses et Pisanos ad synodum propter discordiam eorum de consecratione Corsicanorum epp.

Cafari Ann. Ianuen. ad a. 1123 (Mon. Germ. Scr. XVIII 16 et Fonti per la storia d' Italia XI 18). — Reg. JL. —.

*17 *(Laterano 1123 mart.)*

In concilio Lateranensi, in praesentia Pisanorum et Ianuensium, controversia inter eos de consecratione Corsicanorum epp. ventilatur. Archiepiscopi et episcopi, iudices electi, per Walterium Ravennatem archiep. consilium recitant, privilegia super hoc ecclesiae Pisanae collata cassari debere.

Laud. in n. 18. — Regg. J. p. 543. JL. 1 p. 810.

cf. Cafari Ann. Ianuen. (Mon. Germ. Scr. XVIII 16 et Fonti per la storia d'Italia XI 18).

18 *Laterano 1123 april. 6*

Calixtus II coepiscopis per insulam Corsicae constitutis etc.: confirmat sententiam archiepiscoporum et episcoporum circa consecrationes Corsicanorum episcoporum *(n. 17)*, et damnat scripta de re Pisanae ecclesiae collata *(n. 9. 12. 13)*, et firmat statutum suum *(n. 15)*.

v. Genova (Regg. J. 5138. JL. 7056).

*19 *(1125)*

Honorius II mittit Comitem diac. card. cum scriptis Ianuam et Pisas, praecipiens, ut Ianuenses et Pisani in manu eius iuramento firment, se de Corsica et guerra usque ad proximum s. Michaelis festum *(sept. 29)* suis iussionibus oboedire.

Laud. in n. 22. — Reg. JL. —.

*20 *(1125)*

Honorius II dat Ianuensibus secundum et tertium per suos nuntios et litteras terminum.

Laud. in n. 22. — Reg. JL. —.

*21 *Laterano (1126)*

Archiepiscopi, episcopi et abbates, ab Honorio II in s. Lateranen. palatio convocati, inspectis regestis Urbani, Gelasii et Calixti, consilium pronuntiant, quatenus Urbani *(n. 9)*, Gelasii *(n. 12)* et Calixti *(n. 13)* privilegia et decreta inconcussa permaneant et Pisana ecclesia restituatur, Corsicanis episcopatibus absque iudiciario proprio ordine spoliata. — Collaterales episcopi et cardinales in unum convenientes, praeter unum diaconum, iudicant, Pisanae ecclesiae dignitatem debere restitui.

Laud. in n. 22. — Reg. JL. —.

22 *Laterano 1126 iul. 21*

Honorius II Rogerio archiep. etc.: restituit consecrationem episcoporum Corsicae, quatenus secundum privilegia Urbani *(n. 9)*, Gelasii *(n. 12)* et Calixti *(n. 13)* tamquam proprius eiusdem insulae metropolitanus episcopatus et episcopos ipsius regendi, ordinandi, consecrandi atque ad synodum tam in metropolitana Pisana eccl. quam in ipsa insula convocandi habeat potestatem; confirmat pallei usum pro ipsius insulae praelatione, et concedit per Pisanam

parochiam et insulam Corsicanam crucem ante se deferri. — Ad hoc in. Ego Honorius etc. Subscr. 36 card., subdiac. et clerici. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 12 kal. aug., ind. 4, inc. d. a. 1126, pont. autem d. Honorii pp. II a. 2.

B s. XII. [D f. 25. G[1] f. 59 = G[2] f. 4. H. I. M f. 264'. N f. 91 Exc. P f. 18. V p. 89]. — Edd. Roncioni l. 5 in Arch. stor. ital. Ser. I t. VI 227 (ital.). Ughelli [1] III 441 ex arch. Vat.; [2] III 382 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 198 n. 8 = Bull. Rom. ed. Taur. II 357 n. 8, = Mansi XXI 343 = Migne CLXVI 1261 n. 47. Tronci [1] Mem. p. 61 ex B; [2] Ann. I 98 = Lünig Cod. Ital. dipl. III 1467 n. 7. Mattei I App. p. 26 n. 10 = Cappelletti XVI 92. Liverani Opp. IV 231 n. 107. — Regg. Ammirato Vescovi di Fiesole etc. p. 201. Martini p. 82. Bonaini Dipl. Pis. p. 7 n. 11 A. J. 5242. JL. 7266.

**23* *(Laterano 1133 mai. 25)*

Innocentius II subicit Huberto archiep. metropolitico iure Galtelinen. et Civitaten. episcopatus in Sardinia et Populonien. episcopatum.

Reg. JL. —.

Quamquam nulla huius privilegii memoria exstat, tamen certum est, Innocentium II simul cum privilegio a. 1133 mai. 25 Ianuensi archiepiscopo indulto JL. 7620 alterum Pisano archiepiscopo concessisse. Privilegium enim Ianuensium eiusdem fere tenoris est atque Innocentii II bulla a. 1138 april. 20 Balduino Pisano archiep. data (n. 26), unde plane evincitur, in ipsa confirmari prius Innocentii II privilegium Huberto archiep. una cum Ianuensium privilegio concessum. Etiam ex Huberti archiep. rescripto ad Rolandum Populoniensem ep. misso (ed. Gött. Nachr. 1903 p. 161 n. 15) apparet, Innocentium II iam Huberto archiep. privilegium circa ius metropoliticum super Populoniensem episcopatum indulsisse. Itaque quae Boso in Vita Innocentii II (Lib. pontif. ed. Duchesne II 381) ad a. 1133 narrat, cum temporis et rerum eventu omnino concordant. — Adnotamus praeterea, Hubertum archiep., olim canonicum eccl. cathedralis Pisanae, a. 1126, ut videtur, ab Honorio II cardinalem presb. tit. s. Clementis promotum esse; cf. eius chartulam a. 1127 oct. 5 ap. Ughelli [1] III 448; [2] III 387.

24 *Pisa 1135 mai. 25*

Innocentius II Huberto archiep. etc.: concedit terram in loco q. d. Ponte, quae b. Petri iuris exsistit et iuxta episcopalem curiam sita est, sub censu annuo 1 bizantii S. R. E. persolvendo. — Ecclesiasticis utilitatibus. Ego Innocentius etc. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 8 kal. iun., ind. [13], inc. d. a. 1136, pont. d. [Innocentii] pp. II a. 6.

A[1]. [S]. — Ed. PflugkH. Acta II 279 n. 318 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 224 n. 328. JL. 7692.

Haec concessio recensetur quoque ab Albino et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 111; I 70): „Pisanus archiepiscopus [debet] IIII morabutinos pro quibusdam b. Petri terris [et pro quadam domo ante palatium II marabotinos]“.

25 *Campiglia 1137 mart. 5*

Innocentius II Huberto archiep.: statuit, ut decimae Pisani episcopatus in eius dispositione consistant; concedit facultatem honestas personas in episcopali sede ac b. Mariae ecclesia ordinare et ibi canonicos constituere seu alias plebes vel cappellas disponere; confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et plebes. — Pisanorum ecclesia. Ego Innocentius etc. Subscr. 11 card. Dat. ap. Campilium p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 3 non. mart., ind. 15, inc. d. a. 1137, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 8.

A. [D f. 73. E f. 1. H. I. M f. 234. N f. 111 Exc. P f. 620. B¹ p. 53]. — Edd. Ughelli ¹ III 449 ex Vaticano exemplari (a. 1138, pont. a. 9); *² III 388 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 220 n. 25 = Bull. Rom. ed. Taur. II 395 n. 25, = Migne CLXXIX 321 n. 269. Mattei I 213 Exc. — Regg. Bonaini Dipl. Pis. p. 10 n. 11 B. J. 5586. JL. 7830.*

26 *Laterano 1138 april. 22*

Innocentius II Balduino archiep. etc.: pro bono pacis et recompensatione episcopatuum in insula Corsicae concedit et metropolitico iure subicit Galtellinensem et Civitatensem episcopatus in Galluriensi iudicatu et Populoniensem episcopatum, eumque decorat primatus honore super Turritanam provinciam; roborat quoque legationem Sardiniae ab Urbano concessam *(n. 11)*; licentiam dat equo albo cum nacco albo in processionibus utendi et crucem, vexillum scilicet dominicum, per subiectas ei provincias portandi; concedit pallei usum secundum consuetudinem Pisanae eccl. et in consecrationibus trium episcoporum in Corsica, Oloriensis, Aiacensis et Saguntini, duorum in Sardinia (Galtellinensis et Civitatensis), et Populoniensis ep. — Tunc apostolicae. Ego Innocentius etc. Subscr. 28 card. et subdiac. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 10 kal. mai., ind. 1, inc. d. a. 1138, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 9.

A². [B² s. XII. B a. 1618. D f. 30. G¹ f. 64 = G² f. 9. H. I. K Exc. N f. 104 Exc. Q³ f. 1 n. 24. T]. — Edd. Const. Caietanus SS. Gelasii pp. II vita p. 110 Exc. = Muratori Scr. IIIª 407. Machin Defensio II 141 ex B (kal. mai.). *Ughelli ¹ III 452 ex B²* (kal. mai.); *² III 389 = Martini p. 74, = Cesaretti Mem. di Massa p. 192 n. 11, = Cod. dipl. Sard. I 212 n. 49, = Migne CLXXIX 361 n. 315, = Galli Mem. di Massa I 368. Vivianus ² p. 67 ex B. Tronci ¹ Mem. p. 72 ex B; ² Ann. I 113. Mattei I App. p. 33 n. 11. Cappelletti XVI 103. PflugkH. Acta II 294 n. 332 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 226 n. 341. J. 5635 ad mai. 1. JL. 7890.*

Balduinus iam antea presb. card. S. R. E. ab Innocentio II creatus fuit.

27 *Pugnano 1140 iul. 30*

Coram Gerardo s. Crucis card. causa inter Balduinum archiep. et Ottonem Lucan. ep. de eccl. s. Angeli de Travalda ventilatur. — A. ab inc. 1141, ind. 3, 3 kal. aug.

A³. — Reg. JL. —.

**28* *(1143)*

[Innocentius II] delegat Attonem ep. Pistorien. ad audiendam causam inter Pisanum archiep. et Lucanum ep. de lite super Travalda.

v. Lucca, Episc. n. 30.

29 *Viterbo 1146 mai. 29*

Eugenius III Villano archiep. etc.: confirmat Innocentii *(n. 26)* concessionem. — Tunc apostolicae. Ego Eugenius etc. Subscr. 21 card. Dat. Viterbi p. m. Roberti S. R. E. presb. card. et canc., 4 kal. iun., ind. 9, inc. d. a. 1146, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 2.

A. [D f. 32. G¹ f. 66 = G² f. 11. H. I. K Exc. N f. 144 Exc. P f. 492]. — Edd. Machin Defensio II 143 Exc. (kal. iun.). *Vivianus ² p. 68 ex A. PflugkH. Acta III 77 n. 76 ex A. — Regg. Ughelli ¹ III 459* (kal. iun., ind. 8); *² III 394. Tronci ¹ Mem. p. 79; ² Ann. I 121. Bonaini Dipl. Pis. p. 14 n. 12 B. PflugkH. Iter p. 241 n. 429. J. 6247 ad iun. 1. JL. 8929.*

*30 *(Verdun 1147 nov. 19)*

Eugenius III mandat V(illano) archiep., ut canonicos eccl. cathedralis tamquam fratres et filios diligat et ea, quae inter eos et ipsum causa discordiae possint esse, renuat operari.

v. Eccl. cathedr. n. 33.

*31 *(1151)*

Eugenius III committit Guidoni presb. card. tit. Pastoris controversiam inter Villanum archiep. et Galganum Vulterran. ep. de possessione Montis Vasi.

Laud. in n. 32. — Reg. JL. —.

32 *Siena 1151 oct. 15*

Guido presb. card. tit. Pastoris, ex mandato Eugenii III *(n. 31)*, cum consilio Rainerii Senen. ep. et Gerardi presb. card. s. Stephani in Coelio monte, cognoscit de controversia possessionis Montis Vasi. — Actum in palatio Senensis ep. a. d. inc. 1151, id. oct. Subscr. Guido card., Rainerius Senen. ep., Gerardus card.

B[1] *s. XII. [L n. 374]. — Edd. Muratori Antiq. III 1167 ex B*[1] *= Pecci Storia del vescovado di Siena p. 155. — Reg. JL. —.*

*33 *(1145—53)*

Eugenius III confirmat decimas, possessiones et plebes.

Laud. in n. 43. — Reg. JL. —.

*34 *(1153—54)*

Anastasius IV confirmat Innocentii *(n. 26)* et Eugenii *(n. 29)* concessionem.

Laud. in n. 36. 38. 42. 47. 49. 53. 54. — Reg. PflugkH. Iter p. 249 n. 479. JL. —.

*35 *(1153—54)*

Anastasius IV confirmat decimas, possessiones et plebes.

Laud. in n. 43. — Reg. JL. —.

36 *Laterano 1157 mai. 31*

Hadrianus IV Villano archiep. etc.: confirmat Innocentii *(n. 26)*, Eugenii *(n. 29)* et Anastasii *(n. 34)* concessionem. — Tunc apostolicae. Ego Adrianus etc. Subscr. 20 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 2 kal. iun., ind. 5, inc. d. a. 1157, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 3.

A. [D f. 34. G[1] *f. 68 = G*[2] *f. 12'. H. I. K Exc. M f. 270'. N f. 171 Exc.]. — Edd. Machin Defensio II 144 Exc.* (11 kal. iun.). *Vivianus* [2] *p. 69 ex A* (kal. iun.). *PflugkH. Acta III 181 n. 171 ex A. — Regg. Ughelli* [1] *III 459;* [2] *III 395* (11 kal. iun.). *Tronci* [1] *Mem. p. 89 ad mai. 22;* [2] *Ann. I 136. Bonaini Dipl. Pis. p. 28 n. 15 A ad mai. 2. PflugkH. Iter p. 257 n. 531. J. 6979 ad mai. 22. JL. 10286.*

*37 *(1154—59)*

Hadrianus IV confirmat decimas, possessiones et plebes.

Laud. in n. 43. — Reg. JL. —.

38 *Genova 1162 ian. 26*

Alexander III Villano archiep. etc.: repetit Hadriani IV privilegium *(n. 36)*. — Tunc apostolicae. Ego Alexander etc. Subscr. 9 card. Dat. Ian. p. m. Hermanni S. R. E. subdiac. et not., 7 kal. feb., ind. 10, inc. d. a. 1161, pont. d. Alexandri pp. III a. 3.

A. [D f. 35' = O². G¹ f. 70 = G² f. 14'. H. I. K Exc. M f. 273]. — Edd. Machin Defensio II 145 Exc. Vivianus ² p. 70 = Martini p. 75. — Regg. Ughelli ¹ III 459; ² III 395 (ind. 2, a. 1169). *Bonaini Dipl. Pis. p. 38 n. 16 B ad a. 1161. PflugkH. Iter p. 262 n. 562 ad a. 1161. Desimoni in Atti della Soc. Lig. XIX (1887) 64 n. 155. J. CCCCXV inter spuria. JL. 10693.*

**39 (Viterbo) 1167 april. 8—10*

Paschalis III (antipapa) sabato sancto Benencasae canonico s. Mariae, a Pisanis in archiepiscopum electo, sacerdotii dignitatem donat eumque die lunae proximiori post pascha in archiepiscopum consecrat.

Marangonis Ann. Pisan. ad a. 1168 (Arch. stor. ital. Ser. I t. VI, 2 p. 47 et Mon. Germ. Scr. XIX 256). — Regg. J. p. 832. JL. II p. 427.

**40 (Benevento 1168—69 aug. 27)*

Alexander III mandat (Villano) archiep., ut cappellanum de Visignano, ab eo absolutum remissum, et A. priorem s. Iacobi et R. cappellanum s. Salvatoris, nisi in praesentia canonicorum vel sua, cum eorum tamen conscientia, schisma abiuraverint secundum formam praescriptam, in priorem sententiam reducere non postponat.

Laud. in Alexandri III rescripto a. 1168—69 aug. 27 ad canonicos eccl. cathedralis misso (cf. Eccl. cathedr. n. 50. 51). — Reg. JL. —.

41 Benevento (1168—70) ian. 31

Alexander III V(illano) archiep.: mandat, quatenus germanam filii cuiusdam Furiosi ab observantia iuramenti absolvat, quod frater ab ipsa extorserat.

v. Eccl. cathedr. n. 55.

42 Anagni 1176 april. 11

Alexander III Hubaldo archiep., apost. sedis legato, etc.: ad exemplar Hadriani *(n. 36)* confirmat concessionem Innocentii *(n. 26)* et primatus honorem Turritanae provinciae; concedit quoque primatum super Calaritanam et Arborensem provincias, ita quidem ut episcopos ad concilium vocandi, excessus eorum corrigendi et in doctrina apostolica confirmandi atque cetera omnia, quae ad ius primatus pertinent, in eos exercendi habeat liberam facultatem, sed provinciarum Calaritanae et Arborensis archiepiscopos ad concilium non vocet Pisas sine conscientia Romani pontificis; confirmat legationem Sardiniae ab Urbano *(n. 11)* concessam et Innocentii *(n. 26)*, Eugenii *(n. 29)* atque Anastasii *(n. 34)* privilegiis roboratam *(ut n. 38)*. — Tunc apostolicae. Ego Alexander etc. Subscr. 15 card. Dat. Anagn. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 3 id. april., ind. 9, a. inc. d. 1176, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 17.

A. [D f. 37'. E f. 6. G¹ f. 72 = G² f. 16. H. I. K Exc. M f. 245'. O¹. O²]. — Edd. Machin Defensio II 145. Vivianus ² p. 71 ex A. Martini Storia eccl. di Sardegna I 267. Mattei I App. p. 56 n. 20 = Cappelletti XVI 117. — Regg. Ughelli ¹ III 478; ² III 408. Tronci ¹ Mem. p. 142; ² Ann. II 37. Martini p. 83 ad a. 1167. Bonaini Dipl. Pis. p. 61 n. 20 A. J. 8426. JL. 12692.

43 Anagni 1176 april. 11

Alexander III Hubaldo archiep. etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 25)*, Eugenii *(n. 33)*, Anastasii *(n. 35)* atque Hadriani *(n. 37)* suscipit eccl.

b. Mariae sub apost. protectione, et confirmat decimas, possessiones propriis expressas vocabulis et plebes. — Fratres nostros. Ego Alexander etc. Subscr. 15 card. Dat. Anagniae p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 3 id. april., ind. 9, inc. d. a. 1176, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 17.

A. [D f. 78. M f. 275. O[2]]. — Ed. Gött. Nachr. 1908 ex A. — Regg. Mattei I 238. PflugkH. Iter p. 279 n. 658. Gött. Nachr. 1897 p. 208 n. 11. JL. 12693.

44 *Tusculanum (1178) sept. 23*

Alexander III Pisano archiep. et universis epp. et abbatibus per Tusciam constitutis: mandat, quatenus prima dominica venturae quadragesimae *(1179 feb. 18)* ad urbem Romam ad concilium veniant. — Quoniam in agro. Dat. Tusculan. 9 kal. oct.

Exstat in cod. decret. pontif. s. XII f. 19 Firenze Bibl. Laurenziana Conv. soppr. 91 (Badia 2685) = Cod. Vallicell. G 99 s. XVII f. 218. — Edd. Baronius Ann. ad a. 1178 c. 9 (11 kal. oct.) *= Cherubini Bull. [2,3] I 29 n. 9 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 450 n. 94, = Bull. magn. Rom. ed. Luxemb. I 46 n. 9, = Mansi XXII 211, = Bull. Rom. ed. Taur. II 805 n. 94, = Migne CC 1184 n. 1356. — Regg. J. 8601 et JL. 13097 ad sept. 21.*

**45* *(Laterano 1178—79 iun. 10)*

Alexander III mandat Pisano archiep., ut a fratribus Pulsanensibus fundum infra parochiam eccl. s. Michaelis de Urticaria vice sua recipiat atque ibi ecclesiam construendi liberam indulgeat facultatem.

v. Eccl. cathedr. n. 66.

46 *(1159—81)*

Alexander III Pisano archiep.: respondet de quodam viro, qui monasterium intravit invita uxore, coactus tamen ad eam redire, nunc ea mortua, eum non teneri ad monasterium redire, ulterius vero non posse aliam uxorem recipere. — Quidam intravit.

App. conc. Lat. l. V t. 2. Comp. I l. III t. 28 c. 3. Decr. Gregorii IX l. III t. 32 c. 3 et in aliis collectionibus. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 197. Mansi XXII 283. Friedberg II 579. — Regg. J. 9119. JL. 14061.

47 *Laterano 1181 nov. 12*

Lucius III Hubaldo archiep., apost. sedis legato, etc.: repetit Alexandri III privilegium *(n. 42)*. — Tunc apostolicae. Ego Lucius etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 2 id. nov., ind. 15, inc. d. a. 118[1, pont. v. d. Lucii pp. III a. 1].

A. [D f. 39'. G[1] f. 74 = G[2] f. 18'. H. I. K Exc. N f. 278 Exc. X]. — Edd. Machin Defensio II 147 Exc. (2 nov.). *Vivianus [2] p. 72 ex A* (9 kal. nov.). *PflugkH. Acta III 289 n. 318 ex A. — Regg. Ughelli [1] III 478; [2] III 408. Tronci [1] Mem. p. 146; [2] Ann. II 44. PflugkH. Iter p. 293 n. 742. JL. 14514.*

**48* *(1184)*

Lucius III praecipit Ubaldo archiep., ut possessionem Tumuli, de qua fuerat controversia inter canonicos eccl. cathedralis et abbatem s. Ruxorii ante tempus transactionis, faciat canonicis in pace dimitti.

v. Eccl. cathedr. n. 70.

49 *Verona 1186 oct. 30*
Urbanus III Hubaldo archiep., apost. sedis legato, etc.: repetit Lucii III privilegium *(n. 47)*. — Tunc apostolicae. Ego Urbanus etc. Subscr. 14 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 3 kal. nov., ind. 5, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

A. [D f. 42. G[1] f. 76 = G[2] f. 20'. H. I. K Exc. N f. 301 Exc.]. — Edd. Machin Defensio II 148 Exc. Vivianus [2] p. 72 ex A. — Regg. Ughelli [1] III 478 (13 kal. nov.)*; [2] III 408. Tronci [1] Mem. p. 149; [2] Ann. II 49. Bonaini Dipl. Pis. p. 96 n. 26. PflugkH. Iter p. 306 n. 821. J. 9849 ad oct. 20. JL. 15685.*

50 *Verona (1186—87) feb. 25*
Urbanus III Hu(baldo) archiep. et consulibus Pisanis: mandat, quatenus abbatem Montis Christi et fratres s. Iustiniani de Falesia habeant commendatos et iura ipsorum ab indebitis molestiis defendant.

v. Mon. s. Mamiliani de Monte Christi n. 7.

51 *(1185—87)*
Urbanus III archiep. Pisano: respondet, quod in episcopos quosdam Sardos, qui suum transgressi sint iuramentum, sit gravius vindicandum; episcopum autem, qui die, quo non debuit, ordines celebraverit, corrigere et ordinatos a susceptis ordinibus reddere debeat expertes; illos vero, qui iurent non loqui patri vel matri vel sorori vel fratri, aut eis humanitatis subsidium exhibere, absolvendi sint ab illius observantia iuramenti. — Cum quidam episcopi.

Comp. I l. II t. 17 c. 11. Decr. Gregorii IX l. I t. 11 c. 8 et l. II t. 24 c. 12. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 114 = Cod. dipl. Sard. I 254 n. 114. Mattei I 54. Friedberg II 119. 363. — Regg. J. 9881. JL. 15742.

52 *Verona (1185—87)*
Urbanus III Pisano archiep.: respondet de puella A., quae anno XII iurata fuit et desponsata cuidam puero IX vel X annorum, nunc autem se nunquam eum velle in virum habere asserit, sed nubendi alii postulat facultatem, quod puella exspectet, donec compleat idem puer annum XIV; postea ei accipiendi alium virum liberam tribuat facultatem. — Ex litteris tuae. Dat. Veronae.

Comp. I l. IV t. 2 c. 14. Decr. Gregorii IX l. IV t. 2 c. 11. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 237. Friedberg II 676. — Regg. J. 9882. JL. 15743.

53 *Pisa 1188 ian. 7*
Clemens III Ubaldo archiep., apost. sedis legato, etc.: repetit Lucii III privilegium *(n. 47)*. — Tunc apostolicae. Ego Clemens etc. Subscr. 8 card. Dat. Pisis p. m. Moysi Lat. can. vicem agentis cancellarii, 7 id. ian., ind. 6, [inc.] d. a. 1187, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

Q[1] p. 55 (ex autogr. penes Fr. Bonciani a. 1619]. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 324 n. 21 ex Q[1]. — Reg. JL. —.

54 *Roma S. Pietro 1192 feb. 5*
Celestinus III Hubaldo archiep., apost. sedis legato, etc.: repetit Clementis III privilegium *(n. 53)*. — Si sua cuique. Ego Celestinus etc. Subscr. 17 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tul-

liano diac. card., non. feb., ind. 10, inc. d. a. 1191, pont. v. d. Celestini pp. III a. 1.

A. [B a. 1340 mart. 31. D f. 44'. G[1] f. 78 = G[2] f. 22'. H. I. K Exc. N f. 328 Exc.]. — Edd. Machin Defensio II 149 Exc. (9 febr.). *Vivianus* [2] *p. 73 ex A. — Regg. Ughelli* [1] *III 478;* [2] *III 409 = Migne CCVI 913 n. 56. Tronci* [1] *Mem. p. 159;* [2] *Ann. II 61. PflugkH. Iter p. 324 n. 931. J. 10353. JL. 16809.*

Hoc privilegium iisdem verbis Innocentius III a. 1198 confirmavit (Potthast Reg. 516).

Ecclesia cathedralis s. Mariae.

Canonica b. Mariae satis antiqua est, ut apparet ex Grimoaldi ep. Pisani diplomate confirmationis a. 958 dec. 3 (edd. Ughelli [1] III 403; [2] III 353; Cappelletti XVI 47). Iam antiquitus, inquit, a compluribus suis praedecessoribus, Iohanne, Platone, itemque Iohanne, in episcopio Pisarum, id est in ecclesia s. genitricis Dei semperque virginis Mariae, ordinata fuit congregatio canonicorum fratrum, cui Theodericus ep. titulum quendam s. Mariae in villa Mezzana ad sumptum canonicorum et postea Wolferius et Zenobius episcopi alias possessiones tradiderunt. Magnificum novum b. Mariae templum, a. 1063 a Pisanis aedificari coeptum, Gelasius II a. 1118 consecravit.

Tabularium canonicorum, adhuc ditissimum, licet nonnullae desiderentur chartae, quae in R. archivo Pisano (R. Acquisto Coletti et R. Acquisto Capelli) et in archivo familiae Roncioni inveniuntur, aliis tamen, ut videtur, sublatis, custoditur in aedibus canonicorum ecclesiae cathedralis. Repertorium eius legitur in libro, cui titulus „Monumenta Pisani capituli et alia diversa" (B $\frac{8}{10}$), ubi p. 498 incipit „Inventario delli privilegi, contratti, donazioni ed altre ragguardevoli antichità l' a. 1725" (cf. Bethmann in Archiv XII 739). Quae hodie exstant chartae, recensentur in libris „Transunti" vol. I—VIII et „Transunto di pergamene di Enrico VII", s. XIX. Indicem membranarum composuit a. 1861 Frosini canonicus. Alterum archivi inventarium a Ioh. Bapt. Coletti confectum invenitur in archivo familiae Roncioni; cf. Cam. Vitelli Catalogo dei codici che si conservano nell' archivio Roncioni in Pisa in: Studi storici XI (1902) 173 sq. Catalogum codicum mss. capituli congessit a. 1896 Franc. canonicus Bardelli; vulgavit Pio Pecchiai in Miscellanea di erudizione I (Pisa 1905).

De archivo cf. F. A. Zaccaria in: Gori Symbol. litter. dec. I t. VI (1751) 194 sq.; Bethmann in Archiv XII 737 sq.; v. Pflugk-Harttung Iter p. 74; Gött. Nachr. 1897 p. 179 sq. et 1903 p. 598 sq.; P. Pecchiai in Mazzatinti-Degli Azzi Gli archivi della storia d' Italia V 217 sq. Multa ex eo monumenta vulgarunt Ughelli, Muratori et F. A. Zaccaria Excursus litter. p. 195 sq.

Praeterea notamus archivum Operae ecclesiae cathedralis cum chartis inde ab a. 930, hodie in R. archivo Pisano (Opera della Primaziale di Pisa, Firenze Arch. di stato, Spoglio t. 40. 41 et Pisa Arch. di stato, Spoglio t. 80. 81). Cf. P. Pecchiai L' Opera della Primaziale Pisana (Pisa 1905).

Monemus denique lectores, ut vitent spuria illa documenta, ab Octavio Angelo de Abramo, canonico Pisano, saec. XVIII in. confecta, quae magna

ex parte Iosephus Martinius nimis confidenter in Appendice primae editionis Theatri basilicae Pisanae a. 1723 in lucem edidit, quaeque in altera editione a. 1728 repetit, addens nova documenta et ipsa falsissima, ab eodem Abramo haud dubie ficta. De hac re iam fusius disserui in Quellen und Forschungen VI (1904) 316 sq.

A = Orig. Pisa Arch. capitolare.
*A*¹ = Orig. Pisa Arch. di stato (R. Acquisto Coletti).
B = Cop. Pisa Arch. capitolare.
C = Transunto di pergamene di Enrico VII, s. XIX, ib.
D = (Ferd. Ughelli) Privilegia pontificum varia, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3222 (XL 19, olim 3640); cf. PflugkH. Iter p. 94.
E = Octavius Angelus de Abramo Pisanae primatialis dignitatum ac praebendarum omnium descriptio vol. I—III, a. 1717, Pisa Bibl. capitolare codd. 1—3; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 599.
F = (O. A. de Abramo) Monumenta Pisani capituli et alia diversa, a. 1731, Pisa Arch. capitolare B 8/10.
G = (O. A. de Abramo) Vetera Pisanae reipublicae monumenta, s. XVIII in., Pisa Bibl. capitolare cod. 52 (127) [*G*¹], et eiusdem auctoris Vetera Pisarum senatus monumenta, s. XVIII in., ib. cod. 34 (128) [*G*²].
H = O. A. de Abramo De vita et gestis quorumdam ss. pontificum, ib. cod. 29.
I = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 34 [*I*¹] et Arm. XV t. 128 [*I*²]; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 2 sq.
K = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII, ib. Misc. Arm. VII t. 127.
L = Guido Grandi Contractuum etc. ad historiam Camaldulensem praesertim spectantium vol. XIV, s. XVIII in., Pisa Bibl. dell' Università; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 600.
M = Bernardino Baroni Lucensis codex diplomaticus, s. XVIII, Lucca Bibl. pubbl. cod. 929 [*M*¹] et cod. 87 [*M*²]; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 596.

†*1* *355*

Liberius Valfrido Pisen. archipresb. et eius sociis in Orientem modo pro Christi fide relegatis: obsecrat, ut universa litteris intimare dignentur, utque resistant, fortes in fide, atque contra Constantium, ecclesiae rebellem, constantes sint, memores interim se habere in passione socios, Luciferum nempe Calaritanum ep. una cum Pancratio et Hilario S. R. E. clericis. — Quamvis sub imagine. Dat. Romae a. Chr. 355, Constantii v. imp. a. 19, Arbetione et Lolliano coss.

Ed. Martini ² App. p. 159 ex vetustissimo codice Pisani senatus penes Strozzianam bibliothecam exsistente (ex apogr. a Franco cancellario Pisani senatus a. 1002 confecto). — Reg. JK. —.

Spurium, confectum auxilio Liberii epistolae ad Eusebium, Dionysium et Luciferum episcopos a. 355 missae JK. 216.

†*2* *494 feb. 7*

Gelasius I Ivoni archipresb. s. Mariae Pisen. eccl.: rogat, ut adiuvet Epiphanium ep.; monet, ut quid novi de impiissimo Acacio e Gallia pervenerit, de eo cito se certiorem faciat. — Inter ingruentium. Dat. 7 id. feb., Asterio et Praesidio v. cl. coss.

F p. 1 ex magna regis Galliarum bibliotheca. — Ed. Martini App. p. 135. — Reg. Quellen und Forschungen VI 318 n. 1. JK. —.

Spurium, confectum auxilio Gelasii I epistolae spuriae ad Rusticum ep. Lugdunen. missae JK. 634; cf. Mattei I 7. 115.

†3 *Roma 558 april. 2*

Pelagius I canonicis s. Mariae Pisen. eccl.: obsecrat eos, ut digne ambulent vocatione, qua vocati sint; commendat B. apost. sedis legatum. — Gratias ago Deo. Dat. Romae 4 non. april. pont. n. a. 3.

F p. 5 ex Adriana mole de Urbe. — Ed. Martini App. p. 135. — Regg. Cappelletti XVI 38 ad a. 557. Quellen und Forschungen VI 318 n. 2. JK. —.

Spurium, confectum auxilio Zachariae epistolae JE. 2287; cf. Grandi Ep. de pandectis [2] p. 115 et Mattei I 117.

†4 *Roma 577 april. 13*

Benedictus I capitulo et canonicis b. Mariae s. Pisen. eccl.: petit, ut cito G. et B. confratres, doctrina, moribus ac sapientia conspicuos, ad se mittant, inter digniores congregationis sapientum virorum a Symmacho institutae designandos. — Cum Symmacus. Dat. Romae id. april. pont. n. a. 3.

F p. 9 ex arch. s. Petri de Urbe inter gesta Benedicti. — Ed. Martini App. p. 136. — Regg. Cappelletti XVI 39 ad a. 575. Quellen und Forschungen VI 318 n. 3. JK. —.

Spurium; cf. Mattei I 118.

†5 *Roma (591—604) feb. 13*

Gregorius I Pisanis canonicis s. Mariae: sese recommendat eorum orationibus; rogat, ut multiplicatis orationibus Deum deprecentur pro pessima lue Romam depopulante. — Deus ultionis. Dat. Romae id. feb.

F p. 13 ex regesto Gregorii M. in Adriana mole de Urbe exsistente. — Ed. Martini App. p. 137 ad a. 591. — Regg. Cappelletti XVI 39. Quellen und Forschungen VI 319 n. 4. JE. —.

Spurium; cf. Mattei I 119.

†6 *Laterano 688*

Sergius I canonicis et capitulo s. Mariae in Pisano episcopio: mandat, ut per publicum edictum, auctoritate sua conscriptum, feminas cuiuscumque generis ab ingressu coenobii eorum penitus repellant, remittit eorum arbitrio celebrationem vigiliarum sub eadem excommunicationis poena praedictis mulieribus prohibendam. — Ad hoc nobis. Dat. Lat. pont. n. a. 2.

F p. 42 ex mole Adriana urbis Romae. — Ed. Martini App. p. 138. — Reg. Quellen und Forschungen VI 319 n. 5. JE. —.

Spurium; cf. Mattei I 121.

†7 *Roma 727 mai. 15*

Gregorius II capitulo et canonicis s. Mariae Pisen. eccl.: hortatur, quatenus quod ad promotionem libertatis ecclesiae, sacrarum imaginum relevationem et cultum necessarium et utile fore prospexerint, indefessa vigilantia prosequantur. — Memores fidei vestrae. Dat. Romae id. maii pont. n. a. 12.

F p. 17 ex Vaticano et ex gestis Gregorii II. — Ed. Martini App. p. 139. — Reg. Quellen und Forschungen VI 319 n. 6. JE. —.

Spurium; cf. Mattei I 122.

†8 *Laterano 729 ian.*

Gregorius II Gualfrido archipresb., Ranuccio archidiac., Gismundo vicedomino ac ceteris canonicis etc. in coenobio s. Mariae Pisen. eccl.: praecipit,

ut liberam habeant potestatem creandi inter ipsos quem elegerint in episcopum; concedit eis ecclesiam s. Petri ad Gradus prope litus maris; confirmat iura, immunitates et privilegia ab imperatoribus, regibus, ducibus aliisque christianis principibus eidem ecclesiae s. Petri et canonicae s. Mariae concessa. — Si semper sunt. Dat. Lat. a. salutis 729. Scr. vero [p. m.] Benedicti scrin. S. R. E., in m. ian., ind. 12.

F p. 21 ex regesto sive gestis Gregorii II in Adriana mole. — Ed. Martini App. p. 139. — Reg. Quellen und Forschungen VI 319 n. 7. JE. —.

Spurium, confectum auxilio Gregorii II privilegii spurii pro monasterio s. Maximini Trevirensi JE. †2179; cf. Mattei I 6 sq. 123 sq.; Quellen und Forschungen VI 332.

†9 *(748)*

Zacharias Iohanni Pisano ep. et Petro archipresb., Hugoni archidiac., Ildebrando vicedomino cunctisque orthodoxis s. Mariae Pisen. eccl. canonicis: commendat B. archiep., apost. sedis legatum. — Gratias ago Deo.

F p. 25 ex Adriana mole de Urbe seu ex gestis Zachariae. — Ed. Martini App. p. 140. — Regg. Cappelletti XVI 40. Quellen und Forschungen VI 319 n. 8. JE. —.

Spurium, confectum auxilio Zachariae epistolae JE. 2287 (cf. supra n. †3); cf. Grandi Ep. de pandectis [2] p. 114 et Mattei I 126.

†10 *Roma 901 april. 6*

Benedictus IV Widoni s. Mariae Pisen. eccl. archipresb.: declarat, ut confratribus eius, ab isto Pisensi canonicorum coenobio ad alios theologicam doctrinam et pontificias sanctiones edocendas de more electis et ad munus Universitatis Pisen. exercendum canonice designatis, licitum sit ferialibus diebus tuta conscientia non solum choro abesse, sed quotidianas etiam distributiones et alia Pisen. ecclesiae emolumenta lucrari atque in integrum consequi, acsi praesentes essent. — Cum discretio tua. Dat. Romae die 6 april. pont. n. a. 1.

Ed. Martini [2] App. p. 159 ad a. 903 ex Adriana mole urbis Romae per Ubaldum Pisanum archiep. a. 1188. — Reg. JL. —.

Spurium.

†11 *Laterano 1000 april. 28*

Silvester II s. Mariae canonicis Pisensis eccl. — Gaudeamus filii. Dat. Lat. 4 kal. maii pont. n. a. 2.

G[1] ad a. 1002. G[2] p. 156 ex codice secundo Pisani senatus p. 216 et ex codice provisionum Pisani senatus p. 412. — Reg. Quellen und Forschungen VI 329 n. 51. JL. —.

Spurium.

12 *1007 mai.*

Iohannes XVIII canonicis s. Mariae etc.: petente Iohanne Pisanen. eccl. diac., confirmat decimationem, vineas et terras nec non et reliqua praedia et nominatim praedium q. v. Pedianum, placitum quoque, quod peregerunt cum archipresb. Bonizone. — Nostro quidem. Iohannes s. kath. et apost. eccl. apostolicus praesul ss. Datum et scriptum p. m. Petri canc. s. Lat. pal., in m. madio, ind. 5.

A. [C n. 48. D f. 604 et f. 605. E II p. 31. I[2] f. 131 Exc.]. — Edd. Ughelli [1] III 406 ex A; [2] III 356 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 340 n. 5 = Bull. Rom. ed. Taur. I 547

n. 5, = Migne CXXXIX 1486 n. 9. Tronci [1] Mem. p 16 ex A ad a. 1032; [2] Ann. I 29. Cappelletti XVI 55 ex A. — Regg. Martini App. p. 113. J. 3023. JL. 3953.

De hoc privilegio, certe autographo, cf. H. Bresslau in Mittheil. des oesterr. Instituts IX 15 sq.; Gött. Nachr. 1897 p. 179 et A. Melampo in Miscell. di storia e cultura eccl. IV 239 n. 28.

†13 *Roma 1015 mart. 27*

Benedictus VIII Lamberto Pis. ep. atque s. Mariae canonicis in coenobio Pisen. eccl.: adhortatur, ut Pisanis civibus arma contra barbaros suscipientibus sese consocient; eorum exercitui Rubeum ducem se praefecisse et s. sedis vexillum oratoribus Pisanorum propria manu se dedisse nuntiat. — Universales christianae. Dat. Romae 6 kal. april., dominicae nimirum incarnationis sollemnitate festoque recurrentibus, pont. n. a. 3.

F p. 33 ex regesto Benedicti in Hadriana mole de Urbe consistente. — Ed. Martini App. p. 156. — Reg. Quellen und Forschungen VI 321 n. 26. JL. —.

Spurium; cf. Martini I 158 not. 5.

†14 *Roma 1046 april. 13*

Gregorius VI Pisanis canonicis et capitulo s. Mariae: promittit, se memoriam illorum, qui unoquoque anno de suis rebus oblationes largiri disposuerunt ad ecclesias b. Petri et b. Pauli restaurandas, inter sacra missarum sollemnia habiturum, ut Deus eos a cunctis peccatis absolvat. — Notum vobis fieri. Dat. Romae id. april. pont. n. a. 1.

F p. 37 ex Gregoriano regesto penes Adrianam molem de Urbe exsistente. — Ed. Martini App. p. 142 ad a. 1044. — Reg. Quellen und Forschungen VI 319 n. 9. JL. —.

Spurium, confectum auxilio Gregorii VII rescripti JL. 4916. 5273 (cf. vol. I p. 140 n. 25).

15 *(1055—57)*

Victor II canonicis s. Mariae etc.: suscipit canonicos sub apost. defensionem, et confirmat omnia eorum bona tam in decimis quam in praediis. — Iustis et rationabilibus.

A. [D f. 606 et f. 610. E II p. 37. I[1] f. 44 Exc.]. — Edd. Ughelli [1] III 409; [2] III 359 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 394 n. 6 = Bull. Rom. ed. Taur. I 640 n. 6 = Migne CXLIII 812 n. 6. — Regg. Tronci [1] Mem. p. 20; [2] Ann. I 36. Martini App. p. 113. J. 3296 et JL. 4341 ad a. 1055.

16 *Firenze 1059 dec. 6*

Nicholaus II canonicis s. Mariae etc.: suscipit canonicam et canonicos canonicaliter ibi conversaturos sub alis apost. defensionis, et confirmat quicquid canonica ad praesens videtur habere aut deinceps potuerit acquirere tam in praediis quam in decimis seu in vivorum vel mortuorum oblationibus. — Cum divinitatis. Dat. Florentiae 8 id. dec. p. m. Mainardi monachi vice d. Humberti s. eccl. Silvae Candidae ep. et apost. sedis bibl., a. D. n. 1060, pont. v. d. II Nicolai pp. a. 1, ind. 13.

A. [C n. 52. E II p. 39. I[1] f. 166 et f. 176' Exc.]. — Edd. Martini p. 95 ex A. PflugkH. Acta II 88 n. 122 ex A. — Regg. Tronci [1] Mem. p. 20; [2] Ann. I 36. Martini App. p. 113. PflugkH. Iter p. 190 n. 125. JL. 4416.

17 *Lucca 1062 dec. 13*

Alexander II G. ven. canonico: confirmat canonicam, quam tenet, et quicquid ab eo iuste acquisitum vel acquirendum est. — Apostolicae sedis. Dat.

Lucae id. dec. p. m. Mainardi s. eccl. Silvae Candidae ep. et apost. sedis bibl., a. d. inc. 1063, ind. 1.

A. [D f. 610'. E II p. 40. I[1] f. 20' et I[2] f. 172 Exc.]. — Edd. Ughelli [1] III 410 ex A; [2] III 359 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 4 n. 4 = Bull. Rom. ed. Taur. II 22 n. 4 = Migne CXLVI 1283 n. 8. PflugkH. Acta II 100 n. 134 ad a. 1063 iul. 15 (id. iul.). — *Regg. Tronci [1] Mem. p. 20; [2] Ann. I 36. J. 3381 ad a. 1063 ian. JL. 4490.*

De notis chronologicis cf. Gött. Nachr. 1897 p. 181. — Conf. quoque Alexandri II epistolam spuriam ad clerum et populum Pisanum missam, ab Abramo confectam, quam referemus sub „Civitas Pisana" n. †20.

†18 *Laterano 1063*

Alexander II P. archipresb. s. Mariae Pisen. eccl.: concedit facultatem liberam ecclesiam s. Reparatae ad usum et reparationem Pisanae canonicae convertendi, et in ecclesia s. Pauli ad ripam Arni divina ministeria et publicas functiones in magnis sollemnitatibus de more peragendi. — Oportet bene merentibus. Dat. Lat. pont. n. a. . ., d. autem inc. a. 1063.

F p. 41 ex Adriana mole urbis Romae. — Ed. Martini App. p. 142. — Reg. Quellen und Forschungen VI 319 n. 10. JL. —.

Spurium, confectum auxilio Gregorii VI privilegii pro canonicis Florentinis JL. 4129 (cf. supra p. 14 n. 3).

19 *Laterano 1065 feb. 7*

Alexander II canonicis s. Mariae etc.: suscipit canonicos sub apost. defensionem, et confirmat omnia bona tam in decimis quam in praediis *(ut n. 15)*. — Iustis et rationabilibus. Dat. Lat. 7 id. feb. p. m. Petri S. R. E. subdiac. atque bibl., a. 4 pont. d. Alexandri pp. II, ind. 3.

A. [D f. 611. E II p. 76. I[1] f. 20 et I[2] f. 177 Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1908 ex A. — Regg. Ughelli [1] III 412 ex A; [2] III 360. Tronci [1] Mem. p. 23; [2] Ann. I 40. PflugkH. Iter p. 193 n. 141 ex D. JL. 4562.

†20 *Laterano 1087 aug. 26*

Victor III canonicis et capitulo s. Mariae Pisarum, eccl. fidei orthodoxae propugnatoribus. — Praeter gravissima. Dat. Lat. 7 kal. sept. pont. n. a. 1.

G[1] ad a. 1087. — Reg. Quellen und Forschungen VI 330 n. 58. JL. —.

Spurium.

**21* *Pisa 1118 sept. 26*

Gelasius II dedicat ecclesiam b. Mariae ⟨et concedit omnibus vere poenitentibus et confessis 24 milia annorum indulgentiae etc.⟩

Hist. consecrationis eccl. cathedr. Pisanae (edd. Const. Caietanus SS. Gelasii pp. II vita p. 100 ex perantiquo ms. eiusdem cathedralis eccl. codice = Muratori Scr. III[a] 404, = C. Gaetani Vita di Gelasio II p. 103; Ughelli [1] III 434; [2] III 377; Martini App. p. 93 ex eodem lectionario et p. 30 ex tabula in ecclesia). — Regg. J. p. 524. JL. I p. 778.

Dedicationem ecclesiae b. Mariae narrant insuper auctor Annalium rer. Pisan. (edd. Ughelli [1] III 864; [2] X[b] 101) et Petrus diac. in Chron. mon. Casin. (Mon. Germ. Scr. VII 792), qui perperam institutionem archiepiscopatus Pisani Gelasio II attribuunt. Quae vero de indulgentiis a Gelasio II concessis traduntur, omnino repudianda sunt (cf. quoque Civitas Pisana n. 28). In tabula, quae in ipsa ecclesia adservatur, teste Martinio l. c. adduntur haec: „Item Nicolaus II, (Honorius II ed. 2), Calixtus II, Gregorius VII et Innocentius II easdem indulgentias confirmarunt et multas alias eidem ecclesiae concesserunt". De altera indulgentia, a Paschale II visitantibus s. Crucifixum in ecclesia Pisana custoditum concessa, loquitur Tronci

[1] Mem. p. 36; [2] Ann. I 57, sed ne haec quidem notitia fide digna est. — Denique adnotamus, Bosonem in Vita Calixti II (Lib. pontif. ed. Duchesne II 377) gravissimo inductum errore narrasse, Calixtum II maiorem ecclesiam in honorem b. Mariae sollemniter dedicasse. Verum tamen est, Calixtum II quorundam altarium in ecclesia b. Mariae consecrationem peregisse (cf. n. 23).

*22 *Valence 1120 mart. 1*

Calixtus II Guidoni archidiac., Hugoni archipresb., Gratiano vicedomino et ceteris canonicis: concedit privilegium protectionis. — Piae postulatio. Ego Calixtus etc. Dat. Valentiae p. m. Chrysogoni S. R. E. diac. card. ac bibl., kal. mart., ind. 13, a. 1120, pont. a. 2.

I² f. 226 Exc. — Regg. PflugkH. Iter p. 220 n. 302 ad a. 1119—24. Gött. Nachr. 1901 p. 10 n. 5. JL. —.

Laudatur quoque in n. 37. 42. 71. 73.

*23 *Pisa 1120 mai. (7—16)*

Calixtus II consecrat quaedam altaria in eccl. cathedrali.

Ann. rer. Pisan. (edd. Ughelli [1] III 864 ad a. 1122; [2] X^b 102). — Regg. Ughelli [1] III 439; [2] III 381. Tronci [1] Mem. p. 59; [2] Ann. I 94. JL. —.

*24 *(1120—24)*

Calixtus II confirmat possessionem Tumuli.

Laud. in Balduini archiep. sententia a. 1138 nov. 16 (cf. n. 26), in Hermanni de Constantia ep. et Reinboti comitis, legatorum Conradi III in Tuscia, charta a. 1147 sept. 22 (edd. Rena e Camici IV^b 14 n. 4 = Ficker Forschungen zur Reichs- und Rechtsgesch. Italiens IV 158 n. 115. Hübner Gerichtsurkunden n. 1660), in Gregorii Lucani et Rainerii Senen. epp. gestis (cf. n. 40), et in n. 44. — Reg. PflugkH. Iter p. 220 n. 299. JL. —.

†25 *Pisa 1135*

Innocentius II canonicis et Pisano capitulo: recipit matricem ecclesiam sub patrocinio et tutela s. Rom. sedis, eamque declarat liberam et immunem; concedit, ut de oblationibus omnibus, quae per annum in eadem eccl. de more fieri solent, tantummodo disponant; donat de consilio cardinalium et ad preces Bernardi abbatis de Claravalle pretiosas reliquias a Galliarum rege receptas. — Cum celebris ecclesia. Dat. Pisis post celebratum concilium pont. n. a. 5 ineunte.

F p. 57 ex authentico monumento adservato in magna bibliotheca regis Galliarum. — Ed. Martini App. p. 145 ad a. 1134. — Reg. Quellen und Forschungen VI 320 n. 14. JL. —.

Spurium.

*26 *(1138)*

Innocentius II praecipit Balduino Pisanorum archiep. et Attoni Pistorien. ep., ut decidant litem inter canonicos et abbatem s. Ruxorii de quadam parte silvae q. v. Tumulus (quae est a fossa Salaria usque ad Arnum).

Laud. in Balduini ep. sententia a. 1138 nov. 16 (ex apogr. s. XII ed. Grandi Ep. de pandectis [2] p. 179 n. 19) et in Gregorii Lucani ep. sententia a. 1156 feb. 17 (cf. n. 40). — Reg. JL. —.

Contra sententiam a Balduino archiep. prolatam canonici Pisani ad audientiam Innocentii II appellarunt (cf. n. 44).

*27 *(1139—43)*

Innocentius II remittit ad Balduinum archiep. eandem causam *(n. 26)*.

Laud. in n. 44. — Reg. PflugkH. Iter p. 231 n. 371 ad a. 1130—43. JL. —.

*28 *(1139—43)*

Innocentius II confirmat sententiam a Balduino archiep. latam *(n. 27)*.

Laud. in n. 44. — Reg. JL. —.

Exstat quoque in archivo canonicorum apographum saec. XII epistolae cuiusdam a capitulo Pisano ad Innocentium pp. missae, qua canonici adnuntiant, se L. archipresbyterum aliosque concanonicos constituisse procuratores, atque postulant, ut pontifex Pisanae ecclesiae archiepiscopum provideat. Dat. Pisis 7 id. april. (ed. Pflugk-Harttung Iter p. 460 n. 50). Sed ad Innocentium III referenda videtur.

†29 *Laterano 1143 nov. 13*

Celestinus II canonicis et capitulo coenobii s. Mariae de Pisis: scribit, Innocentio pp. 8 kal. oct. *(sept. 24)* defuncto et in Lateranen. eccl. tumulato, se in Romanum pontificem concorditer electum esse. Rogat, ut se orationum intercessionibus adiuvent. — Caritatem vestram. Dat. Lat. id. nov. pont. n. a. 1 ineunte.

F p. 69 ex actis Celestini II in archivo s. Petri de Urbe exsistentibus. — Ed. Martini App. p. 148. — Reg. Quellen und Forschungen VI 320 n. 17. JL. —.

Spurium, confectum mediante Celestini II epistola ad Cluniacenses missa JL. 8435; cf. Quellen und Forschungen VI 332.

*30 *(1143—44)*

Celestinus II confirmat sententiam a Balduino archiep. prolatam *(n. 27)*.

Laud. in n. 44. — Reg. PflugkH. Iter p. 233 n. 384. JL. —.

*31 *(1144—45)*

Lucius II confirmat sententiam a Balduino archiep. prolatam *(n. 27)*.

Laud. in n. 44. — Reg. PflugkH. Iter p. 237 n. 404. JL. —.

†32 *Pisa 1146*

Eugenius III P. custodi operario operae eccl. b. Mariae Pis. civitatis. — Sicut rationi contraria. Dat. Pisis p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., d. inc. a. 1146, pont. n. a. 2.

H p. 25. — Reg. Quellen und Forschungen VI 331 n. 62. JL. —.

Spurium, confectum auxilio bullae Gelasii II monasterio s. Mamiliani in Monte Christi concessae JL. 6654, ex qua falsarius etiam notas chronologicas, postea autem correctas, sumpsit; cf. Quellen und Forschungen VI 331.

*33 *(Verdun 1147 nov. 19)*

Eugenius III mandat V(illano) archiep. Pisano, ut canonicos tamquam fratres et filios diligat et honoret et ea, quae inter eos et ipsum causa possint esse discordiae, renuat operari.

Laud. in n. 34. — Regg. PflugkH. Iter p. 241 n. 432 ad a. 1145—47. JL. 9159.

34 *Verdun (1147) nov. 19*

Eugenius III L(eoni) archipresb. et canonicis: scribit, se eorum litteras benigne recepisse. Nuntiat, se V(illano) archiep. Pisano per scripta *(n. 33)* mandasse, ut ipsos tamquam fratres et filios diligat et honoret. De appellatione ab ipsis facta certum responsum dare nequit. — Litteras vestras. Dat. Virduni 13 kal. dec.

A[1]. — *Ed. PflugkH. Acta II 347 n. 394 ex A*[1]. — *Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 662 n. 6369a ad nov. 9. PflugkH. Iter p. 242 n. 434. JL. 9160.*

35 *Ferentino (1151) ian. 29*

Eugenius III Leoni archipresb. et canonicis: confirmat divisionem a Villano Pisano archiep. inter ipsos et monasterium et fratres s. Ruxorii de silva Tomuli factam. — Officii nostri. Dat. Ferentini 4 kal. feb.

A. [F p. 201]. — Ed. PflugkH. Acta III 100 n. 99 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 243 n. 442 ad ian. 21. JL. 9441 ad ian. 21.

Laudatur quoque in n. 37. 44.

*36 *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 37. 42. 71. 73. — Reg. PflugkH. Iter p. 245 n. 455. JL. —.

37 *Laterano 1153 sept. 8*

Anastasius IV Leoni archipresb. ceterisque canonicis etc.: ad exemplar Calixti *(n. 22)* et Eugenii *(n. 36)* suscipit eccl. b. Mariae sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et antiquas eius et rationabiles consuetudines et iura parochialia; praeterea statuit, ut divisio silvae de Tumulo a Villano Pisano archiep. ex mandato Eugenii facta *(n. 35)* rata permaneat. — Piae postulatio. Ego Anastasius etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 6 id. sept., ind. 1, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

A. [D f. 625. E II p. 224. I² f. 313' Reg.]. — Edd. Ughelli ¹ III 460 ex A; ² III 395 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 334 n. 1 = Bull. Rom. ed. Taur. II 596 n. 1, = Migne CLXXXVIII 990 n. 1. Tronci ¹ Mem. p. 82 ex A; ² Ann. I 126 = Cappelletti XVI 105. — Regg. Mattei I 225. Bonaini Dipl. Pis. p. 14 n. 14 A. PflugkH. Iter p. 249 n. 478 ad a. 1153—54. J. 6731. JL. 9741.

38 *Laterano (1153) dec. 3*

Anastasius IV canonicis: licentiam dat archipresbytero et aliis sacerdotibus eorum, canonicam in detentores bonorum eccl. Pisanae sententiam promulgandi, si Pisanus archiepiscopus, ab eis requisitus, canonicam iustitiam de ipsis facere noluerit. — Etsi commissum. Dat. Lat. 3 non. dec.

A. [D f. 626. E II p. 227. F p. 236]. — Edd. Tronci ¹ Mem. p. 85 (sine dat.); ² Ann. I 129 = Cappelletti XVI 109. PflugkH. Acta III 128 n. 121 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 247 n. 471. JL. 9763.

*39 *(1154—55)*

Hadrianus IV committit R(ainerio) Senen. et G(regorio) Lucan. epp. controversiam inter canonicos et abbatem atque monachos s. Ruxorii super quadam parte Tumuli discutiendam terminandamque.

Laud. in n. 40. 44. — Reg. PflugkH. Iter p. 253 n. 503. JL. —.

40 *Benevento (1155) dec. 20*

Hadrianus IV R(ainerio) Senen. et G(regorio) Lucan. epp.: iterato *(n. 39)* mandat, quatenus inter canonicos et abbatem atque monachos s. Ruxorii super quadam parte Tumuli pacifice componant. — Controversiam illam. Dat. Beneventi 13 kal. ian.

A. — Ed. PflugkH. Acta III 170 n. 160 ex A. — Regg. Tronci ¹ Mem. p. 89; ² Ann. I 135. PflugkH. Iter p. 255 n. 514. JL. 10101.

Exstant adhuc in tabulario canonicorum gesta Lucani et Senensis epp. (apogr. s. XII) et sententia Gregorii Lucani ep. a. 1156 feb. 17 de re prolata (ex apogr. s. XII ed. Bonaini Dipl. Pis. p. 25 n. 14 B). — Hadriani IV bulla laudatur in n. 44.

41 *Benevento (1156) april. 20*

Hadrianus IV L(eoni) archipresb. et ceteris canonicis: commendat R. cappellanum suum atque quosdam fratres eccl. s. Rufi, quos pro incidendis lapidibus et columnellis una cum P. scriptore apostolico ad eos dirigit, rogans, quatenus eis auxilium et consilium tribuant tam in magistris quam in aliis, ut ad opus canonicorum s. Rufi claustrum aedificari possit. — Quos ampliori. Dat. Beneventi 12 kal. mad.

A. [D f. 622'. E II p. 228. F p. 212]. — Edd. Ughelli [1] III 463 ex A; [2] III 397 = Migne CLXXXVIII 1461 n. 95. — Regg. Tronci [1] Mem. p. 89; [2] Ann. I 135. J. 6932. JL. 10172.

42 *Benevento 1156 iun. 9*

Hadrianus IV Leoni archipresb. ceterisque canonicis etc.: ad exemplar Calixti *(n. 22)*, Eugenii *(n. 36)* et Anastasii *(n. 37)* confirmat possessiones et iura. — Apostolicae sedis. Ego Adrianus etc. Subscr. 13 card. Dat. Beneventi p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 5 id. iun., ind. 4, inc. d. a. 1156, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 2.

A. [Insert. bullae Bonifatii IX a. 1397 mai. 2: Reg. Lat. De diversis formis a. X f. 36 deperd. D f. 627. I[2] f. 313 et f. 338 Exc.]. — Edd. Bonaini Dipl. Pis. p. 15 n. 14 B ex A. Gött. Nachr. 1903 p. 614 n. 7 ex A. — Regg. Ughelli [1] III 462; [2] III 397. Tronci [1] Mem. p. 89; [2] Ann. I 136. PflugkH. Iter p. 255 n. 518. J. 6939. JL. 10187.

**43* *(Benevento 1156 iun. 9)*

In praesentia Hadriani IV et cardinalium, mediantibus Iulio tit. s. Marcelli, Bernardo tit. s. Clementis, Henrico tit. ss. Nerei et Achillei et Iohanne tit. ss. Silvestri et Martini presb. card., transactio concordiaque fit inter canonicos et monachos s. Ruxorii de parte Tumuli, quae est a fossa nova usque ad Arnum et a fossa Cutii usque ad mare.

Laud. in n. 44. — Reg. JL. —.

44 *Benevento 1156 iun. 9*

Hadrianus IV Leoni archipresb. et universis canonicis: confirmat transactionem et concordiam inter canonicos et Vitalem abbatem ac monachos eccl. s. Ruxorii super quadam parte Tumuli factam *(n. 43)*. — Sicut aequum est. Ego Adrianus etc. Subscr. 13 card. Dat. Beneventi p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 5 id. iun., ind. 4, inc. d. a. 1156, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 2.

A. — Ed. PflugkH. Acta III 174 n. 165 ex A. — Regg. Tronci [1] Mem. p. 89; [2] Ann. I 136. PflugkH. Iter p. 255 n. 519. JL. 10189.

45 *Roma S. Pietro (1155—58) feb. 1*

Hadrianus IV L(eoni) archipresb. et aliis canonicis: repetit Anastasii IV indultum *(n. 38)*. — Etsi commissum. Dat. Romae ap. s. Petrum kal. feb.

A. [D f. 622. E II p. 230. F p. 158]. — Ed. Ughelli [1] III 462 ex A; [2] III 397. — Regg. Tronci [1] Mem. p. 89; [2] Ann. I 135. J. 7005. JL. 10328.

46 *Narni (1158) aug. 21*
Hadrianus IV V(itali) abbati et monachis s. Ruxorii: mandat, quatenus compositionem cum canonicis in sua praesentia factam *(n. 43)* observent. — Quot mala. Dat. [Narniae 12 kal. sept.].

A (mutilum). [E II p. 229 (ubi textus integer)]. — Ed. PflugkH. Acta III 198 n. 185 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 260 n. 550. JL. 10467 ad a. 1156—59.

47 *Ferentino (1161) sept. 20*
Alexander III L(eoni) archipresb. et universis canonicis: monet, quatenus, sicut hactenus bene et laudabiliter fecerunt, non minori studio pro exaltatione et libertate ecclesiae totis viribus laborent. Ad haec rogat, quatenus pecuniam sibi sub convenientibus usuris, si aliter fieri nequit, a civibus Pisanis mutuo invenire et acquirere studeant et Bosoni ss. Cosmae et Damiani diac. card. assignent, ut Manc., Lucano civi, credita pecunia integra persolvatur. — Super illa sollicitudine. Dat. Ferent. 12 kal. oct.

A. [D f. 636. M[1]. M[2]]. — Edd. Ughelli [1] III 470 ex A; [2] III 402 = Migne CC 125 n. 52. — Regg. J. 7178. JL. 10677.

48 *Laterano (1166) mai. 11*
Alexander III canonicis in unitate ecclesiae consistentibus: mandat, quatenus cum B(eneincasa) quondam canonico nullam participationem habeant ipsumque tamquam schismaticum et membrum putridum et a corpore Christi sequestratum modis omnibus evitent. — Iniqua et detestanda. Dat. Lat. 5 id. mai.

A. [D f. 636'. F p. 223]. — Edd. Ughelli [1] III 471 ex A (id. mai.)*; [2] III 403 = Mattei I App. p. 47 n. 17 ad a. 1172, = Migne CC 445 n. 440. — Regg. J. 7574 et JL. 11335 ad a. 1166—67 mai. 15.*

A. 1165 Villanus archiep. Pisanus in insulam Gorgonam fugit; a. 1167 april. Beneincasa canonicus a schismaticis in archiepiscopum electus est, unde deducitur, Alexandri III epistolam ante a. 1167 scriptam fuisse.

49 *Benevento (1168—69) iun. 12*
Alexander III canonicis: mandat, quatenus, si V. et M. presbyteri, qui Malincasam reliquerunt, absque interpositione fidei et iuramenti Malincasae reverentiam et oboedientiam, prout asserunt, impenderunt, ipsos usque ad proximum festum natalis Domini *(dec. 25)* a missarum celebratione abstinere faciant; alioquin per annum abstineant, et in plenitudinem beneficii restituant. Mandat, quatenus Villanum presb. s. Iacobi tamquam contumacem, superbum et rebellem publice excommunicatum denuntient. — Ex litteris dilectorum. Dat. Beneventi 2 id. iun.

A. [D f. 637. F p. 251. L]. — Edd. Ughelli [1] III 471 ex A; [2] III 403 = Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 27 n. 16, = Mattei I App. p. 39 n. 14, = Cappelletti XVI 113, = Migne CC 548 n. 579. — Regg. Tronci [1] Mem. p. 121; [2] Ann. I 180. J. 7721. JL. 11550.

Malincasam Alexander III appellat Beneincasam illum canonicum Pisanum (cf. n. 48), a schismaticis in archiepiscopum electum.

50 *Benevento (1168—69) aug. 27*
Alexander III canonicis: monet, quatenus ad expulsionem Malincasae et ad revocationem archiepiscopi (Villani) modis omnibus laborent. De cetero illos lapsos in schismate iudicat, qui schismaticis communicasse noscuntur.

Dolet, quod archiepiscopus cappellanum de Visignano absolutum remiserit et, ut A. priorem s. Iacobi et R. cappellanum s. Salvatoris patienter tolerent, mandaverit. — Litteras devotionis. Dat. Beneventi 6 kal. sept.

A. [D f. 636 et f. 654]. — Edd. Ughelli [1] III 469 ex A; [2] III 402 = Martini p. 48, = Orlendi Orbis sacer et profanus II, 2 p. 980, = Mattei I App. p. 37 n. 13, = Cappelletti XVI 112, = Migne CC 556 n. 591. — Regg. J. 7733. JL. 11572.

**51 (Benevento 1168—69 aug. 27)*

Alexander III mandat (Villano) archiep., ut, nisi cappellanus de Visignano et A. prior s. Iacobi et R. cappellanus s. Salvatoris in praesentia canonicorum eccl. cathedralis vel sua, cum eorum tamen conscientia, schisma abiuraverint secundum formam praescriptam et aliud iuramentum praestiterint, ipsos in priorem sententiam reducere non postponat.

Laud. in n. 50. — Reg. JL. —.

52 Benevento (1168—69) sept. 14

Alexander III canonicis: mandat, quatenus sub interminatione anathematis prohibeant, ut nullus ex dioecesi Pisana ab intruso monasterii Sextensis aliquid de rebus ipsius in feudum vel alio modo recipere audeat; eis vero, qui A. abbati Sextensi consilium et auxilium tribuerint, benedictionem apost. promittant. — Qualiter inturgescente. Dat. Beneventi 18 kal. oct.

A. [D f. 641. F p. 224]. — Edd. Ughelli [1] III 473 ex A; [2] III 405 = Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 29 n. 18, = Migne CC 561 n. 599. — Regg. J. 7741. JL. 11580.

53 (1169?) nov.

Alexander III canonicis: praecipit, quatenus studiosius attendentes, quantis et quam famosis personis sit eorum ecclesia indicata, in locis vacantibus eiusdem ecclesiae [dignas] personas substituere studeant. [Petit, ut G. not. apost. in fratrem et canonicum eligant]. — Quam celebris. Dat. [......] kal. dec.

A (mutilum). [D f. 655. E II p. 75]. — Edd. Ughelli [1] III 468 ex A fragm. ad a. 1161; [2] III 401 = Martini p. 47 et App. p. 157, = Orlendi Orbis sacer et profanus II, 2 p. 978. — Regg. PflugkH. Iter p. 289 n. 716. Quellen und Forschungen VI 322 n. 28. JL. 13512 ad a. 1159—80 nov.

Ex n. 59 facile deducitur, in hoc mandato Alexandrum III de receptione G. notarii in canonicum Pisanum scripsisse; itaque ad a. 1169 id referendum esse verisimile est.

†54 Benevento (1168—70) ian. 22

Alexander III canonicis et capitulo Pisano: scribit, se Hubaldum et Gualandum canonicos benigne recepisse; concedit medietatem integram oblationum, quae in eccl. Pisana per annum fieri solent. — Nobiles viros. Dat. Beneventi 11 kal. feb.

F p. 48 ex authentico in Adriana mole inter gesta Alexandri III. — Ed. Martini App. p. 149. — Reg. Quellen und Forschungen VI 320 n. 18. JL. —.

Spurium; cf. Quellen und Forschungen VI 333.

55 Benevento (1168—70) ian. 31

Alexander III V(illano) Pisano archiep.: mandat, quatenus germanam filii cuiusdam Furiosi ab observantia iuramenti absolvat, quod frater ab ipsa extorserat. — Ex tuarum continentia. Dat. Beneventi 2 kal. feb.

A. [F p. 237]. — Ed. PflugkH. Acta II 370 n. 422 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 271 n. 610. JL. 11715 ad a. 1170.

Littera clausa.

56 *Veroli (1170) mart. 16*

Alexander III canonicis: decernit, venditiones vel infeudationes sive alienationes aut obligationes ab intruso mon. Sextensis de thesauro vel possessionibus seu de aliis rebus praescripti monasterii factas viribus prorsus carere; praecipit, quatenus detentores earundem possessionum et rerum, parochianos ipsorum, inducant, ut eas infra 40 dies praedicto monasterio dimittant. — Qualiter monasterium. Dat. Verul. 17 kal. april.

A. [D f. 638. F p. 217]. — Edd. Ughelli [1] III 474 ex A; [2] III 405 = Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 30 n. 19, = Migne CC 663 n. 712. — Regg. J. 7861. JL. 11741.

57 *Veroli 1170 april. 24*

Alexander III Villano archipresb. et universis canonicis etc.: repetit Hadriani IV privilegium *(n. 44)*. — Sicut aequum est. Ego Alexander etc. Subscr. 15 card. Dat. Verul. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 8 kal. mai., ind. 3, inc. d. a. 1170, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 11.

A. [K]. — Ed. PflugkH. Acta III 221 n. 217 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 271 n. 612. JL. 11774.

**58* *(Veroli 1170 april. 27)*

Alexander III committit (Villano) Pisano archiep. causam inter canonicos et monasterium s. Savini super cadavere comitis Tancredi sub certa forma terminandam.

Laud. in n. 59. — Reg. JL. —.

59 *Veroli (1170) april. 27*

Alexander III V(illano) archipresb. et canonicis: gratiarum refert actiones, quod, sicut ex relatione Gualandi subdiac. et P. canonicorum et postmodum ex ipsorum litteris accepit, G. notarium apost. in fratrem et canonicum elegerint; monet, quatenus eum, cum ad ipsos venerit, laeto vultu recipiant. Nuntiat, se causam inter ipsos et abbatem ac monachos s. Savini super cadavere comitis Tancredi (Villano) Pisano archiep. sub certa forma commisisse terminandam *(n. 58)*. — Devotionis vestrae. Dat. Verul. 5 kal. mai.

A. [D f. 639]. — Edd. Ughelli [1] III 472 ex A; [2] III 404 = Martini p. 46, = Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 31 n. 20, = Migne CC 669 n. 1723. — Regg. J. 7873. JL. 11781.

cf. n. 53. — P. canonicus idem fuisse videtur ac Paulus, postea papa Clemens III.

**60* *(Anagni 1174 iul. 5)*

Alexander III mandat abbati et fratribus s. Ruxorii per scripta sua, ut usque ad proximum festum purificationis b. Mariae *(feb. 2)* censum, quem canonicis Pisanis pro transactione debent *(n. 43)*, sine diminutione aliqua reddant et de cetero absque ulla molestia et difficultate persolvant.

Laud. in n. 61. — Reg. PflugkH. Iter p. 276 n. 642 ad a. 1160–76. JL. —.

61 *Anagni (1174) iul. 5*

Alexander III Villano archipresb. et canonicis: concedit plenam facultatem, si abbas et fratres s. Ruxorii censum non persolverint *(cf. n. 60)* et adversus transactionem venire temptaverint, ut liceat eis possessionem illam, super qua

controversia mota fuerat, auctoritate apost. intrare. — Volentes vobis. Dat. Anagniae 3 non. iul.

A. [F p. 234]. — Ed. PflugkH. Acta III 241 n. 243 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 277 n. 647. JL. 12602 ad a. 1160—76.

Tempus evincitur e gestis canonicorum a. 1175 feb. 5 (apogr. s. XII ex.).

62 *Anagni (1160—76) aug. 6*

Alexander III universo clero Pisano: praecipit, quatenus populum suum moneant, ut archipresbytero et canonicis Pisanae eccl. decimas debitas persolvant. — Dignum est. Dat. Anagniae 8 id. aug.

A. [D f. 640. F p. 217]. — Edd. Ughelli [1] III 472 ex A; [2] III 404 = Migne CC 1052 n. 1216. — Regg. J. 8402. JL. 12619.

†63 *Venezia (1177) iun. 11*

Alexander III P. archipresb. et canonicis eccl. et coenobii s. Mariae Pisanae civitatis: hortatur, quatenus in digno et laudabili proposito usque ad finem laudabiliter perseverent. — Commendamus et digna. Dat. Venetiis in Rivo alto 3 id. iun.

F p. 77 ex archivo canonicorum s. Petri de Urbe inter gesta quaedam Alexandri III. — Ed. Martini App. p. 149. — Reg. Quellen und Forschungen VI 320 n. 19. JL. —.

Spurium, confectum auxilio epistolae Alexandri III ad canonicos b. Mariae Magdeburgensis missae JL. 12837; cf. Quellen und Forschungen VI 333.

†64 *Venezia (1177) iun. 30*

Alexander III P. archipresb. et canonicis s. Mariae Maioris Pisanae civitatis: confirmat hospitale s. Mariae prope eccl. matricem positum et a sese iam constructum eisque item dono concessum, „cum adhuc nos in coenobio vestro eiusdem ecclesiae ministerio inservientes una vobiscum canonicam vivendi disciplinam profitebamur". — Iustis petentium. Dat. Venetiis in Rivo alto postridie kal. iul.

F p. 78 ex arch. canonicorum s. Petri de Urbe inter gesta quaedam Alexandri III. — Ed. Martini App. p. 150. — Regg. Mattei I 221 not. 2. Quellen und Forschungen VI 321 n. 20. JL. —.

Spurium, confectum, ut videtur, auxilio Alexandri III rescripti ad mon. s. Salvii Florentinum missi JL. 12848. — De domo hospitali pauperum mulierum iuxta ecclesiam s. Mariae a Rolando canonico aedificata cf. Balduini Pisani archiep. praeceptum a. 1145 ian. 20 (ed. Mattei I App. p. 35 n. 12).

65 *Laterano (1166—78) aug. 1*

Alexander III archipresb. et mag. Hermanno subdiac. apost., canonico Lucanae eccl.: relatione archipresb. et canonicorum Pisanae eccl. recepta, mandat, quatenus causam inter C. cappellanum s. Iusti et G. cappellanum s. Iohannis de Vezano de terminis terrifinii utriusque cappellae ac plebium et de quadam parte territorii, circa eosdem terminos sita, audiant et decidant. — Dilecti filii. Dat. Lat. kal. aug.

A. [F p. 218]. — Ed. PflugkH. Acta III 262 n. 273 ex A ad a. 1178. — Regg. PflugkH. Iter p. 283 n. 683. Desimoni in Atti della Soc. Lig. XIX (1887) 70 n. 194. JL. 12994.

*66 (Laterano 1178—79 iun. 10)

Alexander III mandat Pisano archiep., ut a fratribus Pulsanensibus fundum in loco vicino et etiam infra parochiam eccl. s. Michaelis de Urticaria, quem in ius et proprietatem Romanae eccl. velint offerre, vice sua recipiat et ibi ecclesiam construendi, quae nonnisi Romano pontifici debeat respondere, liberam indulgeat facultatem.

Laud. in n. 67. — Reg. PflugkH. Iter p. 284 n. 690 ad a. 1166—79. JL. —.

67 Laterano (1178—79) iun. 10

Alexander III V(illano) archipresb. et canonicis: monet, quatenus a fratribus Pulsanensibus, quibus olim b. m. U(bertus) archiep. Pisanus ecclesiam s. Michaelis de Urticaria concessit, censum 2 librarum cerae in compositione inter eos statutum recipientes, ipsos amodo aliis exactionibus et molestiis non gravent. — Cum olim. Dat. Lat. 4 id. iun.

A. [E II p. 31. F p. 307]. — Ed. PflugkH. Acta III 268 n. 281 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 285 n. 692. JL. 13236 ad a. 1166—79.

Tempus colligitur ex Hubaldi Pisani archiep. charta a. 1176 aug. 13 (autogr. in R. archivo Pisano, S. Michele degli Scalzi).

68 (1170—81)

Alexander III V(illano) archipresb. et canonicis: scribit, se eorum litteras hilari animo recepisse, et de molestiis et iniuriis, eis a monachis s. Savini illatis. — Litteras vestras.

A (mutilum et maxima ex parte illegibile). — Regg. PflugkH. Iter p. 291 n. 729. JL. 14062 ad a. 1159—81.

cf. n. 59.

*69 (1159—81)

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 71. 73. — Reg. JL. —.

*70 (1184)

Lucius III praecipit Ubaldo archiep., ut possessionem Tumuli, de qua fuerat controversia inter canonicos et abbatem s. Ruxorii ante tempus transactionis *(n. 43)*, faciat canonicis in pace dimitti, appellatione et contradictione cessante.

Laud. in libello supplice Villani archipresb. et canonicorum ad Lucium III misso (Pisa Arch. cap. n. 642. 647). — Reg. JL. —.

Tempus colligitur ex Hubaldi archiep. charta a. 1184 iun. 5, qua canonicos in possessionem corporaliter se misisse profitetur (ib. n. 653).

71 Verona 1186 nov. 7

Urbanus III Villano archipresb. etc.: ad exemplar Calixti *(n. 22)*, Eugenii *(n. 36)*, Anastasii *(n. 37)*, Hadriani *(n. 42)* et Alexandri *(n. 69)* confirmat possessiones et iura. — Apostolicae sedis. Ego Urbanus etc. Subscr. 14(?) card. Dat. Veron. p. m. Moysi Lat. can. vicem agentis cancellarii, 7 id. nov., ind. 5, inc. d. a. 1[186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1].

A. [D f. 659]. — Edd. Ughelli [1] III 485 Exc. ex A; [2] III 413 = Migne CCII 1445 n. 65. — Regg. Tronci [1] Mem. p. 150; [2] Ann. II 49. Bonaini Dipl. Pis. p. 96 n. 27. PflugkH. Iter p. 306 n. 822. J. 9851. JL. 15689.

†72 *Roma 1187*

Gregorius VIII s. Mariae canonicis et capitulo Pisanae civitatis: rogat, ut locum commodum in eorum coenobio pro dignioribus de sua familia secum venientibus opportune praeparent; monet, ut corda Pisanorum ad arma contra Turcas capessenda inflamment. — Statim ac dilectissimi. Dat. Romae pont. n. a. 1, inc. d. a. 1187.

F p. 81 ex actis Gregorii VIII in Adriana mole de Urbe. — Ed. Martini App. p. 150. — Reg. Quellen und Forschungen VI 321 n. 21. JL. —.

Spurium; cf. Mattei I 239 not. 5.

73 *Pisa 1188 ian. 13*

Clemens III Villano archipresb. etc.: ad exemplar Calixti *(n. 22)*, Eugenii *(n. 36)*, Anastasii *(n. 37)*, Hadriani *(n. 42)*, Alexandri *(n. 69)* et Urbani *(n. 71)* confirmat possessiones et iura. — Apostolicae sedis. Ego Clemens etc. Subscr. 8 card. Dat. Pisis p. m. Moysi Lat. can. vicem agentis cancellarii, id. ian., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A. — Edd. Martini App. p. 75 ex A. PflugkH. Acta III 354 n. 407 ex A. — Regg. Bonaini Dipl. Pis. p. 99 n. 28. PflugkH. Iter p. 312 n. 860. JL. 16117.

†74 *Roma 1189*

Clemens III Hubaldo Pis. archiep. atque s. Mariae Pisen. eccl. canonicis et capitulo: praecipit, ut dominica Laetare omnes suffraganeos episcopos et alios Tusciae praelatos, abbates, praepositos, comites, marchiones, equites ceterosque nobiles ac potentes dictae provinciae viros ac praesertim strenuos concives ipsorum ad conventum in eccl. matrice peragendum pro Terra sancta redimenda convocent. — Ex quo vox. Dat. Romae pont. n. a. 2.

F p. 87 ex archivo s. Petri de Urbe inter gesta Clementis III. — Ed. Martini App. p. 152. — Regg. Mattei I 241 not. 2. Quellen und Forschungen VI 321 n. 22. JL. —.

Spurium, confectum auxilio Henrici Albanen. ep. card. epistola ad Teutonicos (edd. Ludewig Reliquiae mss. II 449 = Migne CCIV 249 n. 32).

*75 *(1191)*

Celestinus III committit Meliori monacho (card. presb. ss. Iohannis et Pauli), Gualando S. R. E. subdiac. et Iohanni priori s. Fridiani (Lucen.) causam inter Villanum archipresb. et canonicos ex una parte et Gratianum abbatem et monachos s. Pauli de ripa Arni ex altera super quadam ecclesia noviter aedificata.

Laud. in sententia iudicum delegatorum a. 1191 aug. 28 (ex apogr. s. XII ed. Grandi Ep. de pandectis [2] p. 233 n. 41). — Reg. JL. —.

*76 *(1191—92)*

Celestinus III delegat Ugonem priorem s. Petri a Vinculis et sacerdotem Ugutionem cappellanum eccl. s. Margaritae ad cognoscendam litem inter Bernardum sindicum parochiae eccl. s. Iusti de Patrignone et Rainaldum sindicum eccl. s. Mariae Maioris.

Laud. in sententia iudicum delegatorum a. 1192 iul. 22 (Pisa Arch. cap. n. 702). — Reg. Volpe Studi p. 53 not. 1. JL. —.

77 *Laterano 1194 dec. 6*

Celestinus III archipresb. et canonicis: confirmat cappellam s. Laurentii de Embulo noviter constructam. — Iustis petentium. Dat. Lat. 8 id. dec. pont. n. a. 4.

A. — Ed. PflugkH. Acta III 397 n. 472 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 332 n. 975. JL. 17172.

De loco, vulgo Empoli vecchio, cf. Repetti II 69.

Clerus.

1 *Anagni (1160—76) aug. 6*

Alexander III universo clero Pisano: praecipit, quatenus populum suum moneant, ut archipresbytero et canonicis Pisanae eccl. decimas debitas persolvant.

v. Eccl. cathedr. n. 62.

Monasterium s. Martini et s. Fridiani.

Monasterium s. Fridiani Pisanum, satis antiquum, iam a. 1076 Camaldulensibus cessisse, Fortunius Hist. Camald. I 116 et Mittarelli Ann. Camald. II 374 affirmant; certe in Paschalis II privilegio a. 1105 JL. 6014 inter ecclesias ad eremum Camaldulensem pertinentes enumeratur, eiusque domus hospitalis recensetur in catalogo ecclesiarum dioec. Pisanae a. 1277 inter ecclesias exemptas (cf. Mattei I 91). Prima, ut sciam, mentio huius xenodochii pauperum et peregrinorum prope ecclesiam s. Martini et s. Fridiani invenitur in charta a. 1061 (edd. Grandi Ep. de pandectis [2] p. 143 n. 5; Mittarelli Ann. Camald. II App. c. 178 n. 98) et in placito Gotefredi ducis et marchionis a. 1063 mai. 7 (ed. F. Schneider in Quellen und Forschungen XI 45 n. 5). Monasterium s. Fridiani s. XVI in commendam datur, a. 1595 cessit Barnabitis (cf. Lubin p. 150; Morrona [2] III 113 sq.; Grassi III 50 sq.).

Chartae e s. Fridiani monasterio ad Camaldulensium archivum apud s. Mariam Angelorum de Florentia transierunt, quod hodie exstat in R. archivo Florentino.

*1 *(1183—85)*

Lucius III committit Ubaldo archiep. Pisano causam inter Placidum priorem Camaldulen. et homines de domo Azzonis super electione hospitalariorum hospitalis domus s. Martini et s. Fridiani.

v. Camaldoli (Arezzo) n. 37.

Monasterium s. Michaelis in burgo.

Fortunius Hist. Camald. II 65 sq. — Lubin p. 296. — Mabillon Ann. ord. s. Bened. [1] IV 435; [2] IV 399. — Farulli Istoria cronol. del mon. degli Angioli di Firenze p. 121 sq. — Grandi Epistola de pandectis [2] (Florentiae 1727). — Mittarelli Ann. Camald. I 387 sq. — Morrona [2] III 150 sq. — Grassi III 136 sq.

Huius monasterii originem ipse Bonus, primus s. Michaelis abbas, in brevi notitia recordationis a. 1048 (edd. Grandi Ep. de pandectis [2] p. 126 n. 4; Muratori Antiq. IV 787; Mittarelli II App. c. 123 n. 65) descripsit, unde comperimus monasterium s. Michaelis a. 1018 a Bono Pisano, monacho Nonantulano, conditum fuisse. Coluerunt monachi ex ordine s. Benedicti primum, postea Camaldulenses, sub quorum regimine omnibus copiis floruit virisque claruit insignis eruditionis, praecipue Guidone Grandi abbate.

Archivum magni pretii adservatur hodie in R. archivo Pisano (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 177 et 1903 p. 598), paucis chartis exceptis, quae dispersae sunt, ut Hadriani IV privilegium (n. 2), nuper Vulterris repertum. Magni quoque momenti est Chartularium mon. s. Michaelis in burgo s. XIV, quod continet privilegia imperatorum et Romanorum pontificum congregationi Camaldulensium concessa (cf. supra p. 174).

Excerpta ex archivo s. Michaelis leguntur in schedis Ughellianis, s. XVII, codd. Vat. Barb. 3217 (XL 14, olim 3635) f. 219 sq. et 3231 (XL 28, olim 3655) f. 359 sq.; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 95. 97. Epitome veterum monumentorum archivi s. Michaelis in burgo Pisarum, auctore Ios. Gherardini a. 1755, exstat in archivo capituli Pisani (cod. 144); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 599. Conf. quoque „Spoglio delle cartapecore del mon. di S. Michele in Borgo di Pisa", s. XVIII, Firenze Arch. di stato, Spoglio t. 22. Praeterea laudat Mittarelli (Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 366. 465. 780) cod. 1083: Monumenta abbatiae s. Michaelis de Pisa, et cod. 627: Guido Grandi Series abbatum s. Michaelis de Pisis contexta ex antiquis chartis.

A = Orig. Firenze Arch. di stato (Camaldoli).
A^1 = Orig. Pisa Arch. di stato (S. Michele in Borgo).
A^2 = Orig. Volterra Bibl. Guarnacci.
B = Cop. Pisa Arch. di stato (S. Michele in Borgo).
B^1 = Cop. Pisa Arch. capitolare.
C = Liber instrumentorum Simonis et Raynerii, mb. s. XIII, Firenze Arch. di stato; cf. supra p. 175.
D = Chartularium mon. s. Michaelis in burgo Pisarum, mb. s. XIV, Pisa Arch. di stato.
E = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XV t. 128; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 2 sq.
F = (Ferd. Ughelli) Privilegia pontificum varia, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3222 (XL 19, olim 3640) [F^1] et cod. Vat. Barb. 3231 (XL 28, olim 3655) [F^2]; cf. PflugkH. Iter p. 94.
G = (Eduardi Baroncini) Summaria archivi Camaldulensis a. 1698, s. XVII, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 39 vol. 294. 295; cf. supra p. 175.
H = Guido Grandi Contractuum, donationum, testamentorum, privilegiorum etc. ad historiam Camaldulensem praesertim spectantium vol. XIX, s. XVIII in., Pisa Bibl. dell' Università; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 600.
I = Ios. Gherardini Documenta archivi s. Michaelis in burgo Pisarum vol. I. II, s. XVIII, Arezzo Bibl. comunale cod. 391; cf. supra p. 175.
K = Gio. Lami Carte diplomatiche vol. III, s. XVIII, Firenze Bibl. Riccard. cod. 3813.
L = Varia, s. XVIII, Pisa Arch. capitolare $B\frac{1}{3}$; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 598.

1 *Firenze 1077 aug. 10*

Gregorius VII Leoni abbati etc.: suscipit mon. s. Michahelis Pisae constitutum in tutelam et defensionem S. R. E., confirmans quaecumque nunc habet aut in posterum acquirere poterit; concedit facultatem conversos recipiendi et sepeliendi. — Convenit apostolico moderamini. Dat. Florentiae 4 id. aug. p. m. Cononis card. presb., a. ab inc. D. 1077, pont. v. d. Gregorii VII pp. 4, ind. 15.

A[1]. [B[1] s. XII. F[1] f. 609. H. I n. 1. K]. — Edd. Ughelli [1] III 412 ex A[1]; [2] III 361 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 44 n. 34 = Bull. Rom. ed. Taur. II 91 n. 34, = Migne CXLVIII 681 n. 35. Mittarelli Ann. Camald. II App. c. 269 n. 159 ex A[1]. — Regg. Fortunius II 66. Farulli p. 126. Tronci [1] Mem. p. 26; [2] Ann. I 44. J. 3787. JL. 5044.

Errat Mabillon De re dipl. [2] p. 49, referens hoc diploma ad coenobium s. Michaelis in Piceno. — Inter autographi lineas Vincentius Borghini textum characteribus latinis transcripsit, ut adnotavit Fortunius II 65.

2 *Ferentino 1155 oct. 4*

Hadrianus IV Ildebrando abbati etc.: suscipit mon. sub apost. protectione, statuens, ut ordo monasticus secundum Camaldulensium statutorum consuetudinem ibidem inviolabiliter conservetur, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Officii nostri. Ego Adrianus etc. Subscr. 12 card. Dat. Ferent. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 4 non. oct., ind. 4, inc. d. a. 1155, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 1.

A[2]. [E f. 331 Exc. H. I n. 7]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 482 n. 312 ex A[2] = Migne CLXXXVIII 1436 n. 70. — Regg. Fortunius II 66. Farulli p. 128. Schneider Reg. Volaterr. p. 62 n. 179. J. 6898. JL. 10092.

3 *Velletri 1180 april. 8*

Alexander III Zachariae abbati etc.: repetit Hadriani IV privilegium *(n. 2)*. — Officii nostri. Ego Alexander etc. Subscr. 11 card. Dat. Velletr. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 6 id. april., ind. 13, inc. d. a. 1180, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 21.

A[1]. [H. I n. 8]. — Ed. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 92 n. 58 ex A[1]. — Regg. Fortunius II 67. Farulli p. 128. J. 8791. JL. 13644.

4 *Roma S. Pietro (1181) nov. 24*

Lucius III Placido et universis fratribus Camaldulen.: quia patroni s. Michaelis de burgo et quidam alii laici occasione patronatus electioni abbatum ord. Camaldulen. semet ingerere non formidant, inhibet, ne aliqua laicalis persona patronatus seu alia occasione electionibus abbatum vel priorum semet ulla ingerat ratione.

v. Camaldoli (Arezzo) n. 34.

Ecclesia s. Petri ad Vincula.

Pennotti Hist. tripartita [1] p. 294. — Tronci [1] Mem. p. 23 sq.; [2] Ann. I 41 sq. — Morrona [2] III 240 sq. — Grassi III 141 sq.

In ecclesia s. Petri q. d. ad Vincula, sita olim extra urbem iuxta fluvium Arnum, Wido ep. Pisanus a. 1072 canonicos regulares ordinavit (v. chartam

ap. Muratori Antiq. III 1093); quod confirmavit Gerardus ep. a. 1082 (ib. III 1095). Ecclesiam consecravit a. 1119 Petrus archiepiscopus. Canonici regulares coluerunt ecclesiam usque ad a. 1488, quando Innocentio VIII iubente monachis Olivetanis cessit (cf. Lancellotti Hist. Olivet. p. 138).

Widonis et Gerardi episcoporum diplomata Muratorius vulgavit ex tabulario archiepiscopii Pisani; privilegia vero Celestini III (n. 2) et Honorii III a. 1221 dec. 23 in R. archivo Pisano inter chartas Olivetanorum inveniuntur (Spoglio delle cartapecore degli Olivetani di Pisa, Firenze Arch. di stato t. 40 et Pisa Arch. di stato t. 83); cf. Gött. Nachr. 1897 p. 178.

A = Orig. Pisa Arch. di stato (Olivetani).

**1* *(1185—87)*

Urbanus III concedit privilegium.

Laud. in n. 2 et in Honorii III privilegio a. 1221 dec. 23. — Reg. JL. —.

2 *Roma S. Pietro 1194 iun. 15*

Celestinus III priori etc.: ad exemplar Urbani *(n. 1)* suscipit ecclesiam s. Petri ad Vincula in civ. Pisana in loco q. d. Forisporta sub apost. protectione, et confirmat regulam b. Augustini, possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Quotiens a nobis. Ego Celestinus etc. Subscr. 26 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 17 kal. iul., ind. 12, inc. d. a. 1194, pont. v. d. Celestini pp. III a. 4.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 637 n. 30 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 694 n. 10477a. PflugkH. Iter p. 331 n. 969. JL. 17125.

**3* *(1191—97)*

Celestinus III delegat Iohannem priorem s. Fridiani Lucan., Guidonem abbatem s. Michaelis de burgo, Villanum archipresb., Gualandum subdiac., mag. Bernardum et Ildebrandum, canonicos Pisanos, iudices ad causam definiendam inter priorem s. Petri ad Vincula et rectorem ac parochianos s. Andreae foris portam super iure patronatus et sepulturis.

Laud. in sententia Guillielmi prioris s. Reparatae Lucan. a. 1231 nov. 9. — Regg. Tronci [1] Mem. p. 24 ad a. 1368; [2] Ann. I 41. JL. —.

Ecclesia s. Andreae foris portam.

Ecclesia s. Andreae ad ecclesiam s. Petri ad Vincula olim pertinebat, ut apparet ex Celestini III privilegio a. 1194 iun. 15 JL. 17125. Contra cuius privilegii tenorem rector et parochiani s. Andreae cum priore s. Petri ad Vincula contenderunt (n. 1). De ecclesia cf. Grassi III 143 sq.; Ant. Feroci Degli antichi spedali in Pisa p. 429 sq.

**1* *(1191—97)*

Celestinus III delegat Iohannem priorem s. Fridiani aliosque iudices ad causam definiendam inter priorem s. Petri ad Vincula et rectorem ac parochianos s. Andreae super iure patronatus et sepulturis.

v. Eccl. s. Petri ad Vincula n. 3.

Monasterium s. Zenonis.

Prima huius monasterii, olim monachorum ord. s. Benedicti, mentio occurrit in charta a. 1029, ubi legimus „monasterium s. Zenonis prope locum q. d. a le Grotte" (ed. Mittarelli Ann. Camald. II App. c. 25 n. 11). Temporibus Innocentii II institutio fratrum Camaldulensium eo introducta est, quae viguit usque ad suppressionem. Inter monachos s. Zenonis Bernardus, postea Eugenius III papa, recolitur. De monasterio cf. Lubin p. 296; Farulli Istoria cronol. del mon. degli Angioli di Firenze p. 172 sq.; Morrona [2] III 246 sq.

Unum Gregorii VII privilegium exstat in tabulario canonicorum Pisanae ecclesiae. Adnotamus insuper Necrologium abbatiae s. Zenonis Pisarum, cod. mb. s. XIV, Firenze Bibl. naz. XXV 640 (olim Strozzi 493).

De codd. cf. Pisa, Eccl. cathedr. (supra p. 331).

1 *Laterano 1081 mart. 2*

Gregorius VII Leoni abbati etc.: suscipit mon. s. Zenonis situm iuxta Pisanam urbem sub apost. sedis defensionem, firmat possessiones et, consentiente Pisano ep., decimationes, et concedit facultatem oblationes accipiendi et liberam sepulturam. — Supernae miserationis. Dat. Lateranis 6 non. mart. p. m. Petri S. R. E. presb. card. ac bibl., a. 8 pont. d. VII Gregorii pp., ind. 4, a. D. 1081.

B s. XII. [D f. 608. L]. — Edd. Ughelli [1] III 417 ex B (4 non. mart., a. 9)*; [2] III 364 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 57 n. 55 = Bull. Rom. ed. Taur. II 113 n. 55, = Migne CXLVIII 698 n. 54. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 26 n. 16 ex B* (4 non. mart., a. 9*; cf. III 12*). — *Regg. Tronci [1] Mem. p. 28; [2] Ann. I 47. Zaccaria in Gori Symb. litt. dec. I t. VI 196. Zaccaria Excursus litt. p. 196. J. 3920 et JL. 5199 ad mart. 4.*

Monasterium s. Matthaei.

In fundationis charta a. 1027 mai. 18 (ed. Mittarelli Ann. Camald. II App. c. 8 n. 5; cf. Gamurrini Istor. geneal. delle famiglie nobili IV 184) legimus, Teutham, mulierem Ildiberti q. v. Albitho, in proprio suo territorio monasterium puellarum s. Benedicti et s. Matthaei et ss. Cosmae et Damiani et s. Luciae extra civitatem Pisanam in loco ubi dicitur Suartha prope fluvium, ubi tunc Bonus abbas (s. Michaelis, ut videtur) praefuit, aedificasse et ampla dotatione instruxisse. Floruit hoc monialium monasterium, a Paschale II, Hadriano IV, Innocentio III a. 1198 mart. 20 et Honorio III a. 1217 dec. 5 privilegiis apostolicae sedis insignitum usque ad suppressionem (cf. Lubin p. 297; Morrona [2] III 175 sq.; Grassi III 152 sq.).

Chartae eius adservantur in tabulario archiepiscopii Pisani, paucis exceptis, quae in archivo canonicorum inveniuntur. „Collectio veterum monumentorum editorum a patriciis Pisanis, viris de domo Petri, vulgo Casapieri", qui circa finem saec. XVII gravem concertationem habuerant cum sancti-

monialibus, laudata a Mittarelli (Ann. Camald. II 14), frustra a nobis quaesita est. „Sommario di privilegi e strumenti dal 1027 al 1527, compilato da Batista ser Giovanni da San Casciano" a. 1856 R. archivum Florentinum acquisivit. „Transunto delle carte antiche di S. Matteo . . a. 1808, compilato da Filippo Merugi" invenitur Pisis in tabulario canonicorum (cod. 130).

A = Orig. Pisa Arch. arcivescovile (S. Matteo).
B = Cop. Pisa Arch. capitolare.
C = San Matteo, s. XVIII, ib. B$\frac{4}{5}$; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 598.
D = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 34 [D^1] et Arm. XV t. 128 [D^2]; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 2 sq.

1 *Roma Castel S. Angelo 1116 mai. 13*

Paschalis II Mingardae abbatissae etc.: per Petrum presb. requisitus, excipit mon. s. Matthaei in Pisana civ. sub tutelam apost. sedis, confirmat possessiones, et concedit facultatem personas saeculariter viventes ad conversionem vel monachatum suscipiendi et sepulturam liberam. — Piae postulatio. Ego Paschalis etc. Dat. Rom. in castello s. Angeli p. m. Grisogoni subdiac., agentis vices d. Iohannis canc., 3 id. mai., ind. 9, a. d. inc. 1115, pont. autem d. Paschalis II pp. a. 17.

A. [B s. XII. C f. 11. D^1 f. 40 et D^2 f. 222 Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta II 215 n. 259 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 214 n. 263. JL. 6522.

2 *Benevento 1156 ian. 25*

Hadrianus IV Eufraxiae abbatissae etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 1)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones nominatim expressas et iura. — Cum omnibus. Ego Adrianus etc. Subscr. 15 card. Dat. Beneventi p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 8 kal. feb., ind. 4, inc. d. a. 1155, pont. v. d. Adriani IIII pp. a. 2.

A. [C f. 12 (8 id. feb.)*]. — Ed. Gött. Nachr. 1897 p. 202 n. 7 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 255 n. 515. JL. 10130.*

Ecclesia s. Martini in Kinzica.

Ecclesiam sane antiquam, sed originis obscurae, saec. XIV novis aedibus refectam, rexerunt olim prior et canonici s. Augustini, quorum in locum saec. XIV moniales ord. s. Francisci successerunt, ibique permanserunt usque ad suppressionem a. 1786 (cf. Morrona [2] III 256 sq.; Grassi III 157 sq.).

Chartae s. Martini inde ab a. 1104 exstant hodie in R. archivo Pisano (Spoglio delle cartapecore di S. Martino, Firenze Arch. di stato Spoglio t. 26 et Pisa Arch. di stato, Spoglio t. 70); cf. Gött. Nachr. 1897 p. 177.

A = Orig. Pisa Arch. di stato (S. Martino).
B = Cop. ib.
C = S. Martino in Kinzica, s. XVIII, Pisa Arch. capitolare B $\frac{8}{13}$; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 599.

1 *Pisa 1135 mai. 30*
Innocentius II Leoni priori etc.: roborat eccl. s. Martini in Quincica sub apost. sedis munimine, statuens, ut ordo canonicus secundum b. Augustini regulam ibidem inviolabiliter conservetur, confirmat possessiones et iura. — Apostolicae sedis. Ego Innocentius etc. Subscr. 6 card. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 3 kal. iun., ind. 13, inc. d. a. 1135, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 6.

A. [C Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta II 280 n. 319 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 657 n. 5494a. PflugkH. Iter p. 224 n. 329. JL. 7697.

2 *Laterano 1144 mai. 10*
Lucius II Leoni priori etc.: suscipit eccl. s. Martini de Guinzica sub apost. protectione, confirmat possessiones et decimas et ordinem canonicum b. Augustini, concedit ius eligendi priorem, sepulturam liberam, facultatem clericos sive laicos ad conversionem suscipiendi; prohibet, ut nullus infra parochiam ecclesiam vel cappellam construat. — Ad hoc universalis. Ego Lucius etc. Subscr. 21 card. Dat. Lat. p. m. Baronis cappellani et scriptoris, 6 id. mai., ind. 7, inc. d. a. 1144, pont. v. d. Lucii II pp. a. 1.

A. [B s. XIV]. — Ed. PflugkH. Acta III 56 n. 57 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 660 n. 6063a. PflugkH. Iter p. 235 n. 396. JL. 8596.

3 *Laterano 1153 dec. 2*
Anastasius IV Leoni priori etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 1)* et Lucii *(n. 2)* confirmat possessiones et iura. — Iustis religiosorum desideriis. Ego Anastasius etc. Subscr. 20 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 4 non. dec., ind. 2, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

A. — Ed. PflugkH. Acta III 127 n. 120 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 664 n. 6739a. PflugkH. Iter p. 247 n. 470. JL. 9762.

4 *Velletri 1182 mai. 13*
Lucius III Hugoni priori etc.: repetit Innocentii *(n. 1)*, Lucii *(n. 2)* et Anastasii *(n. 3)* privilegia. — Iustis religiosorum desideriis. Ego Lucius etc. Subscr. 14 card. Dat. Velletr. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 3 id. mad., ind. 15, inc. d. a. 1182, pont. v. d. Lucii pp. III a. 1.

A. — Ed. PflugkH. Acta III 291 n. 321 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 679 n. 9481a. PflugkH. Iter p. 295 n. 752. JL. 14643.

Ecclesia s. Christinae in Kinzica.

Prima huius ecclesiae memoria in charta a. 1028 invenitur (cf. Mittarelli Ann. Camald. III 223; Morrona III 322 sq.). Pertinebat olim ad capitulum ecclesiae cathedralis, ut apparet ex privilegiis Anastasii IV JL. 9741, Hadriani IV JL. 10187, Urbani III JL. 15689 et Clementis III JL. 16117.

Alexandri III privilegium (n. 2) exscripsit Bonaini ex archivo familiae Roncioni, ubi aliae quoque archivi canonicorum b. Mariae chartae, ut iam diximus (supra p. 330), adservantur.

C = Franc. Bonaini Copia di diplomi Pisani, s. XIX, Pisa Arch. di stato.

*1 *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Laterano 1179 iun. 18*

Alexander III Rainerio presb. etc.: ad exemplar Adriani *(n. 1)*, precibus canonicorum Pisanae eccl., ad quorum ius et proprietatem pertinet, suscipit eccl. s. Christinae in ripa fluminis Arni sub apost. protectione, confirmat eccl. b. Mariae Magdalenae ab Hugone presb. constructam, et concedit sepulturam liberam. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 21 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 14 kal. iul., ind. 12, inc. d. a. 1179, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 20.

C. — Ed. Gött. Nachr. 1908 ex C. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Andreae in Kinzica.

Antiquum hoc monasterium, olim XII Apostolis dicatum, Petrus archiep. Pisanus a. 1107 iul. 11 Richardo abbati monasterii s. Victoris Massiliensis suo privilegio committit, ut illud disponat et ordinet in eoque fratres suae congregationis constituat (ed. Martène et Durand Vet. scr. coll. I 614; cf. Mabillon Ann. ord. s. Benedicti ^{1} VI 629; ^{2} VI 581). Itaque invenitur inter s. Victoris possessiones in Paschalis II privilegio a. 1113 april. 23 JL. 6353, ubi legimus „cellam s. Andreae, monasterium ss. Apostolorum". Postea nomen s. Andreae accepit. Coluerunt monachi s. Victoris usque ad a. 1405, quando in commendam datum fuit. De eo cf. Morrona ^{2} III 282 sq.; Grassi III 161; L. Tanfani Centofanti S. Andrea in Chinzica e la prima cittadella edificata in Pisa dai Fiorentini (Pisa 1885); Ant. Feroci Degli antichi spedali in Pisa p. 323 sq.

Chartae, quae ad s. Andreae monasterium spectant, in tabulario s. Victoris Massiliae adservantur.

A = Orig. Marseille Arch. départementales des Bouches du Rhône.
B = Chartularium minus mon. s. Victoris, mb. s. XIII, ib.
C = Bullarium mon. s. Victoris, mb. s. XIV, ib.

1 *Anagni (1160—76) iun. 27*

Alexander III priori et fratribus s. Andreae: indulget, ut, cum generale interdictum terrae fuerit, liceat eis clausis ianuis etc. divina officia celebrare et, si ante relaxationem interdicti aliquis eorum decesserit, corpus eius ecclesiasticae tradere sepulturae. — In admittendis. Dat. Anagniae 5 kal. iul.

B. C. — Ed. M. Guérard Cartulaire de l'abbaye de Saint-Victor de Marseille II in: Collection des chartulaires de France IX (1857) 367 n. 938. — Reg. JL. 12591.

2 *Anagni (1160—76) iul. 8*

Alexander III abbati et fratribus Massilien.: confirmat ecclesiam s. Andreae de Pisis cum omnibus pertinentiis suis, statuens, ut infra parochiam eiusdem ecclesiae sine consensu Pisani archiep. et ipsorum nullus cappellam vel oratorium aedificare praesumat. — Cum fides. Dat. Anagniae 8 id. iul.

A. [B. C]. — Ed. Guérard l. c. p. 367 n. 937. — Reg. JL. 12606.

Monasterium s. Pauli ad ripam Arni.

(San Paolo all' Arno)

Monasterium s. Pauli in Kinzica ad ripam Arni inter antiquiora Pisanae urbis monasteria recensetur (cf. Lubin p. 296; Morrona [2] III 292 sq.; Grassi III 174 sq.). Primo monachorum ord. s. Benedicti, postea fratrum Vallumbrosanorum, ut patet ex Paschalis II privilegio a. 1115 JL. 6447, floruit usque ad a. 1565, quando a Pio IV militiae s. Stephani addictum est.

Unum Eugenii III privilegium (n. 1) invenimus Pisis in archivo familiae Roncioni; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 182.

A = Orig. Pisa Arch. Roncioni.
C = Franc. Bonaini Copia di diplomi Pisani, s. XIX, Pisa Arch. di stato.

1 *San Genesio 1147 feb. 7*

Eugenius III Marino abbati etc.: suscipit mon. s. Pauli in Chinthica iuxta ripam Arnis sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, concedit facultatem clericos sive laicos suscipiendi, oblationes recipiendi et liberam sepulturam, confirmat hospitali decimationes a Gerardo Pisano ep. concessas, et statuit, ut tempore generalis interdicti monachi divina officia possint celebrare. — Iustis religiosorum desideriis. Ego Eugenius etc. Subscr. 11 card. Dat. ap. s. Genesium p. m. Guidonis S. R. E. diac. card. et canc., 7 id. feb., ind. 10, inc. d. a. 1146, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 2.

A. [C]. — Ed. Gött. Nachr. 1897 p. 195 n. 3 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 240 n. 426. JL. 8854 ad a. 1146 feb. 4.

2 *Pisa 1148 oct. 18*

Eugenius III consecrat altare in ecclesia s. Pauli (a. d. inc. 1149, 15 kal. nov., ind. 12).

Inscriptio in ecclesia. — Edd. Roncioni Hist. Pis. lib. 6 in Arch. stor. ital. Ser. I t. VI 277. Tronci [1] Mem. p. 79; [2] Ann. I 122. Manni Osservazioni istor. sopra i sigilli antichi III 103. Morrona [2] III 304. — Regg. J. p. 635. JL. II p. 60.

3 *(Verona 1186—87 dec. 5)*

Urbanus III abbati et conventui s. Pauli: decidit controversiam inter ipsos et fratres elemosinariae domus de Stagno super quodam oratorio ab eis in civ. Pisana constructo, confirmans Lucii III statutum de re; mandat, quatenus suum et Lucii III statutum servent nec fratribus memoratis super hoc inferant de cetero molestiam vel gravamen. — Cum vester nuntius.

Insert. bullae Honorii III a. 1221 mart. 6: Reg. Vat. t. 11 f. 87 n. 437 (Pressutti Reg. Honorii III t. I 516 n. 3161). — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 438 n. 18. — Reg. JL. —.

Tempus colligitur ex Urbani III altero rescripto ad fratres de Stagno misso, quod suo loco referemus (cf. Domus hospitalis s. Leonardi de Stagno n. 3).

**4* *(1187—91)*

Clemens III concedit monasterio sepulturam liberam, salva tamen iustitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur.

Laud. in Honorii III bulla a. 1221 feb. 26: Reg. Vat. t. 11 f. 81 n. 413 (Pressutti Reg. Honorii III t. I 510 n. 3121). — Reg. JL. —.

*5 *(1191)*

Celestinus III committit Meliori monacho (in mon. s. Pauli, card. presb. ss. Iohannis et Pauli), Gualando S. R. E. subdiac. et Iohanni priori s. Fridiani (Lucen.) causam inter Villanum archipresb. et canonicos eccl. maioris Pisanae ex una parte et Gratianum abbatem et monachos s. Pauli de ripa Arni ex altera super ecclesia quadam noviter aedificata.

v. Eccl. cathedr. n. 75.

Civitas Pisana.

Archivum reipublicae Pisanorum, a Florentinis Florentiam translatum et cum proprio archivo, vulgo delle Riformagioni, unitum, nunc vero R. archivo Pisano restitutum (Pisa Arch. di stato, Atti pubblici), continet, praeter multa archiepiscopatus Pisani monumenta, tum imperatorum et regum diplomata tum Romanorum pontificum privilegia, quorum quaedam ad notissimam illam inter Pisanos et Ianuenses controversiam spectantia in Ianuensium quoque archivo inveniuntur (Genova Arch. di stato, Materie politiche). Conf. quoque Indicem litterarum etc., quae ad Pisanam rempublicam spectant, in cod. Vat. Barb. 2664 (XXXIII 184), s. XVII; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 89.

Praeterea multa pontificum Romanorum rescripta ad antianos Pisanorum missa leguntur in schedis Octavii Angeli de Abramo, canonici Pisani, ab ipso stolide et impudenter ficta; cf. supra p. 330.

Imperatorum et regum diplomata pro Pisanis transcripta sunt in codicibus instrumentariorum s. XIV et s. XV—XVI, qui etiam exstant in R. archivo Pisano (cf. Arch. stor. Lombardo XXVII (1900) 235) et in Libro privilegiorum civitatis Pisarum s. XIV ex., Bologna Bibl. dell' Università cod. 2385 (San Salvadore 732); cf. Bethmann in Archiv XII 578.

A = Orig. Pisa Arch. di stato (Atti pubblici).
A[1] = Orig. Genova Arch. di stato (Materie politiche).
B = Cop. Pisa Arch. di stato (Atti pubblici).
B[1] = Cop. Genova Arch. di stato (Materie politiche).
C = (Ferd. Ughelli) Privilegia pontificum varia, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3222 (XL 19, olim 3640); cf. supra p. 331.
D = O. A. de Abramo Monumenta Pisani capituli et alia diversa, s. XVIII in., Pisa Arch. capitolare B $\frac{8}{10}$; cf. supra p. 331.
E = O. A. de Abramo Vetera Pisanae reipublicae monumenta ab a. d. inc. 980 ad a. usque 1136, s. XVIII in., Pisa Bibl. capitolare cod. 52.
F = O. A. de Abramo Vetera Pisani senatus monumenta, s. XVIII in., ib. cod. 34.
G = Codice diplomatico della ser. Repubblica di Genova a. 1795 vol. I, s. XVIII, Genova Bibl. civica (D bis 3. 4. 17).

†1 *Laterano 611 mai. 15*

Bonifatius IV Pisanae reipublicae gubernatoribus. — Cum bona fama. Dat. Lat. id. mai. pont. n. a. 3.

E. — *Reg. Quellen und Forschungen VI 327 n. 34. JE.* —.

Spurium, ab O. A. de Abramo confectum.

†2 *Laterano 829 mart. 27*

Gregorius IV Pisanae reipublicae antianis et s. catholicae eccl. defensoribus. — Tanta fuit hoc. — Dat. Lat. 6 kal. april. pont. n. a. 2.

E. — Reg. Quellen und Forschungen VI 328 n. 38. JE. —.

Spurium.

†3 *Laterano 847 april. 3*

Leo IV Pisanae reipublicae antianis et universo Pisano populo. — Quo sublimiori collocabamur. Dat. Lat. dominica, in qua traditur symbolum, a. 847, pont. autem n. a. 1.

E. — Reg. Quellen und Forschungen VI 328 n. 40. JE. —.

Spurium.

†4 *Roma 944 mart. 30*

Marinus II Pisanis consulibus: rogat, quatenus inter eos fraternae caritatis affectibus unitatem et concordiam nutriant, ut cesset ab eis omnis aemulatio mala, ambitio vana ac misera honorum contentio; eis recommendat capitulum et canonicos matricis ecclesiae, monens, ut illorum agros, terras ac possessiones a barbarorum invasionibus et rapaci manu servare incessanter studeant. — Litteras vestras. Dat: Romae dominica maioris hebdomadae pont. n. a. 2.

Ed. Martini [2] App. p. 160 ut bullam Martini III ex regesto Martini pp. in Vaticano archivo exsistente. — Reg. JL. —.

Spurium.

†5 *Roma 948 aug. 3*

Agapitus II Viterbiensi ep.: mandat, quatenus communi Pisarum de gentium equestris et pedestris auxilio subveniat incunctanter. — Devotam constantiam. Dat. Romae 3 non. aug. pont. n. a. 3.

Ed. Martini [2] App. p. 161 ex Agapiti pp. regesto penes Vaticanum archivum servato. — Reg. JL. —.

Spurium.

†6 *Laterano 957 mai. 6*

Iohannes XII Pisanae reipublicae antianis, Romanae sedis defensioni atque incremento vigilantibus. — In tanta saeculi. Dat. Lat. pridie non. mai., d. inc. a. 957, pont. n. a. 2.

E. — Reg. Quellen und Forschungen VI 328 n. 41. JL. —.

Spurium.

†7 *Laterano 978 april. 3*

Benedictus VII Pisanae reipublicae antianis et inclytis sacrosanctae catholicae eccl. defensoribus. — Cum divinae legis. Dat. Lat. 3 non. april., d. inc. a. 978, pont. autem n. a. 3.

E. — Reg. Quellen und Forschungen VI 328 n. 42. JL. —.

Spurium.

†8 *Laterano 983 april. 8*

Benedictus VII Pisanae reipublicae antianis ac universo Pisano populo. — Mittimus ad praesentiam. Dat. Romae ap. Lat. die 8 april. pont. n. a. 9.

E. F p. 139. — Reg. Quellen und Forschungen VI 329 n. 43. JL. —.

Spurium.

†9 *Laterano 987 mai. 12*
Iohannes XV antianis et universo populo Pisano. — Cum inter ceteras. Dat. Lat. 4 id. mai. pont. n. a. 2.

E. F p. 142. — Reg. Quellen und Forschungen VI 329 n. 44. JL. —.
Spurium.

†10 *Laterano 997 april. 13*
Gregorius V Pisanae reipublicae antianis atque catholicae eccl. defensoribus. — Cum potens. Dat. Lat. id. april., a. 997, pont. n. a. 1.

E. — Reg. Quellen und Forschungen VI 329 n. 48. JL. —.
Spurium.

†11 *Laterano 998 april. 26*
Gregorius V Pisani populi antianis, religione ac potentia florentibus. — Contremiscunt profecto. Dat. Lat. 6 kal. mai., a. 998, pont. n. a. 2.

E. F p. 145. — Reg. Quellen und Forschungen VI 329 n. 45. JL. —.
Spurium.

†12 *Laterano 998 sept. 27*
Gregorius V Pisani populi antianis. — Cum ecclesia s. Petri. Dat. Lat. 5 kal. oct., a. 998, pont. autem n. a. 2.

E. F p. 148. — Reg. Quellen und Forschungen VI 329 n. 46. JL. —.
Spurium.

†13 *Laterano 999 ian. 26*
Gregorius V Pisanae reipublicae antianis et conservatoribus. — Sumus dilectissimi filii. Dat. Lat. 7 kal. feb., a. 999, pont. vero n. a. 3.

E. F p. 151. — Reg. Quellen und Forschungen VI 329 n. 47. JL. —.
Spurium.

†14 *Laterano 1000 april. 28*
Silvester II antianis Pisani populi S. R. E. fidelissimis. — Magnificetur Dominus. Dat. Lat. 4 kal. mai. pont. n. a. 2.

E. F p. 154. — Reg. Quellen und Forschungen VI 329 n. 50. JL. —.
Spurium.

†15 *Laterano 1004 april. 9*
Iohannes XVIII antianis Pisani populi. — Mittimus ad vos. Dat. Lat. die dominica palmarum pont. n. a. 1.

E (ad a. 1055). F p. 159 (ad a. 1004). — Reg. Quellen und Forschungen VI 329 n. 52. JL. —.
Spurium.

†*16 *(1016)*
Benedictus VIII „una cum universo clericatu et senatu legatum Ostiensem ep. ad civitatem Pisanam misit, ut Mugettum regem de Sardinia expelleret. Romana sedes totam Sardiniam cum privilegio et vexillo s. Petri Pisanae civitati firmavit“.

Chron. breve Pisanum ad a. 1017 (edd. Ughelli [1] III 884; X[b] 117; Muratori Scr. VI 167). — Regg. Desimoni in Atti della Soc. Lig. XIX (1887) 49 n. 53. J. 3070. JL. 4022.

Spurium. — Eandem notitiam idem chronicon ad a. 1050 refert; cf. quoque Benedicti VIII epistolam fictam ad Lambertum ep. et canonicos eccl. Pisanae (Eccl. cathedr. n. † 13). — De re cf. E. Besta La Sardegna medioevale (Palermo 1908) p. 59 sq.

†17 *Roma 1051 april. 13*

Leo IX Pisanis consulibus et universo Pisano populo: transmittit rosam auream, a sese superiori anno more institutoque veteri praedecessorum suorum benedictam; admonet eos, ut in pristina erga s. sedem devotione perpetuo maneant. Deferendam ad eos rosam ipsam tradit cubiculario intimo P. Orsinio iuveni. — Sinceritatem fidei. Dat. Romae id. april. pont. n. a. 3.

Ed. Martini [2] App. p. 161 ex regesto Leonis IX in Adriana mole de Urbe consistente. — Reg. JL. —.

Spurium, inter documenta ab Abramo confecta stolidissimum.

†18 *Laterano 1053 mai.*

Leo IX Pisanae reipublicae antianis et conservatoribus. — Scientes nos. Dat. Lat. in m. madio pont. n. a. 5.

E. — Reg. Quellen und Forschungen VI 330 n. 55. JL. —.

Spurium. — Tronci [1] Mem. p. 19; [2] Ann. I 33 refert ad Leonem IX et ad a. 1052 legationem ad Sardiniam insulam recuperandam, de qua cf. n. 16.

†19 *Laterano 1055 aug. 26*

Victor II antianis ac senatoribus Pisanae reipublicae. — In adversis catholicae. Dat. Lat. 7 kal. sept. pont. n. a. 1.

E. — Reg. Quellen und Forschungen VI 330 n. 56. JL. —.

Spurium.

†20 *Lucca 1062*

Alexander II clero et universo Pisano populo: concedit plenam ac liberam novae exaedificandae basilicae in honorem b. Mariae facultatem et veniam, et impertitur quibuscumque operariis ceterisque personis, quae opera, consilio vel piis oblationibus fabricae praedictae manus adiutrices porrexerint, 10 indulgentiarum annos ac totidem quarantenas singulo quoque die ad complementum usque aedificii supradicti lucrandas; confirmat iura omnia, immunitates, decimas et cetera privilegia, quae tam ecclesia s. Mariae istius Pisan. canonicae possidet, quam quae cathedrali s. Reparatae competunt; recipit basilicam et eiusdem episcopum et canonicos sub b. Petri tutela. — Cum nuper ad. Dat. Lucae p. m. Mainardi s. eccl. Silvae Candidae card. et apost. sedis bibl., a. d. inc. 1063, ind. 1, pont. n. a. . .

Ed. Martini [2] App. p. 161 ex archivo Operae. — Reg. JL. —.

Spurium. — Notas chronologicas falsarius ex Alexandri II privilegio genuino pro canonicis Pisanis JL. 4490 (v. Eccl. cathedr. n. 17) sumpsit.

*21 *(1091)*

Urbanus II scribit Pisano populo circa auctores criminationis contra Daibertum ep.

Laud. in Urbani II epistola ad Vallumbrosanum et Camaldulensem abbates a. 1091 iul. 14 JL. 5451 (cf. Episc. n. 8). — Reg. JL. —.

†22 *Laterano 1096 feb. 12*

Urbanus II Pisanae reipublicae antianis et universo Pisano populo. — Cum ad aures. Dat. Lat. pridie id. feb. pont. n. a. 8.

E (ad a. 1095). — Reg. Quellen und Forschungen VI 330 n. 59. JL. —.

Spurium.

*23 (1098)

„Iussu Urbani II populus Pisanus in navibus 120 ad liberandam Hierusalem de manibus paganorum profectus est.“

Marangonis Ann. Pisani ad a. 1099 (edd. Arch. stor. ital. Ser. I t. VI, 2 p. 7 et Mon. Germ. Scr. XIX 239). — Reg. JL. —.

†24 *Roma (1100)*

Paschalis II Pisanis consulibus: gratias agit, quia praeclaro et illustri facinori Hierusalem liberandae manus adiutrices ac strenuas apponere pro posse studuerunt; promittit, se (Daibertum) archiep., nunc civitatis Hierusalem patriarcham, Gotefrido aliisque principibus christianis adhuc in Syria et transmarinis partibus commorantibus recommendaturum esse; postulat, ut legatis suis, primo Ianuam, deinde in Sardiniam profecturis, auxilium exhibeant. — Gloria in altissimis. Dat. Romae pont. n. a. 2.

D p. 45 ex magna bibl. ms. Galliae regis. — Edd. Martini App. p. 143 = Dal Borgo Raccolta p. 83 = Mattei I 191 Exc., = Hagenmeyer Epistulae et chartae ad historiam primi belli sacri spectantes (Innsbruck 1901) p. 179 n. 23, = Ant. Chiocchini I Pisani all' assedio e conquista di Gerusalemme (Pisa 1901) p. 214 n. 2 (cf. p. 50). — Regg. Migne CLXIII 44 n. 23. Riant Inventaire in Arch. de l' Orient latin I 218 n. 161. Desimoni in Atti della Soc. Lig. XIX (1887) 52 n. 67. Quellen und Forschungen VI 319 n. 11. J. 4365. JL. 5857 ad a. 1100—01.

Spurium; cf. Quellen und Forschungen VI 316 sq.

*25 (1114)

„Iussu Paschalis II Pisanus populus perrexit Maiorcam cum 300 navibus.“ Papa suis manibus dat Pisanis Maioricam pergentibus vexillum vermileum; delegat Bosonem card. ad exercitum Pisanorum.

Marangonis Ann. Pisani ad a. 1114 (edd. Arch. stor. ital. Ser. I t. VI, 2 p. 7 et Mon. Germ. Scr. XIX 240). — Ann. rer. Pisan. (edd. Ughelli [1] III 864; [2] X^b 101; Muratori Scr. VI 169); Gesta triumphalia per Pisanos facta (edd. Ughelli [1] III 851 sq.; [2] X^b 91 sq.; Muratori Scr. VI 99 sq.) et Laurentii Veronen. carmen de bello Balearico (edd. Ughelli [1] III 897 sq.; [2] X^b 127 sq.; Muratori Scr. VI 111 sq.; Migne CLXIII 513 sq.; Calisse in Fonti per la storia d' Italia XXIX (1904). — Reg. JL. —.

Exstat quoque inscriptio in presbyterio primatialis aedis Pisanae (ed. Dom. Moreni Benedicti Mastianii de bello Balearico commentariolum (Florentiae 1810) p. 77 not. 1).

*26 *Laterano 1116 mart. 10*

Coram Paschale II, in concilio in eccl. s. Salvatoris q. d. Constantiniana, 4 die, de querela a Lucensi ep. contra Pisanos de invasione terrae iuris ecclesiae suae prolata, longo litigio disceptatur.

v. Lucca, Episc. n. 19.

†*27 (1118)

Gelasius II concedit Pisanis Baleares (Boreales) insulas in feudum, donatque eos vexillo rubeo cum cruce argentea obtusis capitibus.

Laud. a Const. Caietano SS. Gelasii pp. II vita p. 101 (ex Laur. Bonincontri Hist.) = Muratori Scr. III^a 404, = C. Gaetani Vita di Gelasio II p. 103, = Ughelli [1] III 435; [2] III 378. — Reg. JL. —.

Spurium. — De historia ficta Laurentii Bonincontri et de Constantino Caietano falsario cf. E. Besta La Sardegna medioevale p. 65.

†28 *Cluny 1119*

Gelasius II Pisanis consulibus: nuntiat, se ad augendam basilicae b. Mariae, a sese nuper consecratae, maiestatem simul ac sanctimoniam, eam privilegiis quamplurimis condecorasse nec non sanctorum reliquiis atque magno indulgentiarum thesauro ditasse. Eis pro eo quod se in Galliam profecturum navigiis et magna procerum caterva Massiliam usque tuto detulerunt, apostolicam rursus benedictionem impertitur. — Tanta quidem. Dat. in mon. Cluniacensi pont. n. a. 1.

D p. 29 ex magna bibliotheca Galliarum regis. — Ed. Martini App. p. 144. — Reg. Quellen und Forschungen VI 320 n. 12. JL. —.

Spurium.

†29 *Laterano 1120 april. 27*

Calixtus II Pisanae reipublicae antianis. — Cum lis verteretur. Dat. Lat. 5 kal. mai. pont. n. a. 2.

E p. 166. — Reg. Quellen und Forschungen VI 331 n. 61. JL. —.

Spurium.

†30 *Laterano 1123*

Calixtus II Pisanis consulibus: scribit de gravi negotio L. Kalaritani iudicis, de quo in generali iam congregato concilio iudicium exspectatur, et de N. cappellano, S. R. E. protonotario, eius filio, quem ad maiora se promoturum esse promittit. Concedit P. et C. Pisanis canonicis in civ. Hierusalem nunc commorantibus, ut praeter debitum subsidium, quod pro suo labore ab illa patriarchali sede recipiunt, fructus etiam suarum praebendarum cum distributionibus et ceteris Pisanae eccl. emolumentis, acsi praesentes ibidem fuissent, consequi possint. — Inter cetera virtutum. Dat. Lat. pont. n. a. 5.

D p. 53 ex Adriana mole urbis Romae inter gesta Calixti II. — Ed. Martini App. p. 144 (a. 4). — *Reg. Quellen und Forschungen VI 320 n. 13. JL. —.*

Spurium.

*31 *Pisa (1130)*

Innocentius II „fecit tregam inter Ianuenses et Pisanos per multa sacramenta ab utroque latere facta, donec a Francia papa rediret“.

Cafari Ann. Ianuen. ad a. 1130 (edd. Mon. Germ. Scr. XVIII 18 et Fonti per la storia d' Italia XI 26) et Lib. pontif. (ed. Duchesne II 381): „Ibi (Pisis) aliquamdiu moram faciens, de gravi guerra, quae inter Pisanos et Ianuenses agitabatur, firmam treugam composuit“. — *Reg. JL. —.*

32 *Grosseto (1133) mart. 20*

Innocentius II praecipit omnibus Pisanis per illa iuramenta, quae fecerunt sibi *(cf. n. 31)* et nuntiis suis et facturi sunt, ut de omni guerra et discordia, quam usque modo cum Ianuensibus habuerunt, pacem firmam et finem cum eis et eorum adiutoribus habeant. — Ego Innocentius papa. Dat. ap. Grossetum 13 kal. april.

A¹. — Edd. PflugkH. Acta II 273 n. 312 ex A¹. Desimoni in Atti della Soc. Lig. XIX (1887) 92 n. 3 ex A¹. — Regg. PflugkH. Iter p. 223 n. 321. Desimoni l. c. p. 55 n. 89. JL. 7614.

Hoc rescriptum duobus exemplis datum fuisse videtur, alterum pro Pisanis, alterum pro Ianuensibus; cf. Lib. pontif. (ed. Duchesne II 381): „(Pisis) convocatis Ianuensibus et receptis ab utraque civitate sufficientibus iuramentis, quod de guerra, quae inter ipsas civitates excitabatur, suo deberent stare sine contradictione mandato, praecipit utrisque, ut pacem de cetero inter se firmam tenerent et custodirent“.

*33 (1136)

De mandato Innocentii II Pisani 46 galeas armant et in Siciliam transfretant.

Ann. rer. Pisan. ad a. 1136 (edd. Ughelli [1] III 865; [2] X^b 102; Muratori Scr. VI 170). — Reg. JL. —.

†34 *Roma 1138*

Innocentius II Pisanis consulibus: nuntiat, se legatis suis Tusciae provinciam peragrantibus pro collectis, ab ecclesiasticis in subsidium Terrae sanctae aliorumque Syriae locorum exigendis, praecepisse, ut matricem ecclesiam Pisanam liberam et immunem ab huiusmodi ecclesiastica impositione omnino relinquant. Hortatur, ut legatos benigne excipiant. — Cum vestrorum gloriosa. Dat. Romae pont. n. a. 8.

D p. 61 ex magna bibliotheca regis Galliarum. — Ed. Martini App. p. 146. — Reg. Quellen und Forschungen VI 320 n. 15. JL. —.

Spurium.

†35 *Laterano 1138*

Innocentius II Pisanis consulibus de s. Romana sede optime meritis: eos una cum matrice eccl. Pisana sub patrocinio et protectione s. Romanae sedis recipit atque privilegio omnia tam a praedecessoribus suis quam ab imperatoribus, regibus et aliis christianis principibus concessa confirmat, ita ut nullo umquam tempore propriam vim ammittere possint. — Gloria, laus, honor. Dat. Lat. pont. n. a. 8.

D p. 65 ex Adriana mole urbis Romae. — Edd. Martini App. p. 147 = Orlendi Orbis sacer et profanus II, 2 p. 855 Exc., = Mattei p. 4. — Reg. Quellen und Forschungen VI 320 n. 16. JL. —.

Spurium.

*36 (1167 mart.)

Consules Pisani iurant, papam Paschalem III (antipapam) pro catholico tenere et eidem tamquam catholico oboedire, et clericos Pisanos iurare facere promittunt.

Ann. rer. Pisan. ad a. 1168 (edd. Ughelli [1] III 874; [2] X^b 109; Muratori Scr. VI 179). — Reg. JL. —.

Praeterea vulgavit Desimoni in Atti della Soc. Lig. XIX (1887) 97 n. 6 processum contra Pisanos actum in eccl. Urbevetana pont. n. a. 1), quem attribuit Alexandro III a. 1159. Sed est potius Gregorii X a. 1272 nov. 18 Potthast Reg. 20642, non Alexandri IV, ut putat E. Besta La Sardegna medioevale p. 115 not. 58.

37 *Verona (1186—87) feb. 25*

Urbanus III Hu(baldo) archiep. et consulibus Pisanis: mandat, quatenus abbatem Montis Christi et fratres s. Iustiniani de Falesia habeant commendatos et iura ipsorum ab indebitis molestiis defendant.

v. Mon. s. Mamiliani de Monte Christi n. 7.

*38 (Pisa 1187 dec.)

Gregorius VIII, specialiter habens ad subventionem Terrae sanctae respectum, instantissime laborat, ut inter Pisanos et Ianuenses pax reformetur.

Laud. in n. 43. — Reg. JL. —.

†*39 (1188)

Clemens III rogat Pisanos, ut surgant ad recuperandam terram Hierusalem, et dat vexillum s. Petri Ubaldo archiep., ut sit vexillifer exercitus et omnium christianorum et legatus apost. sedis in omnes christianos.

Fragm. chron. Pisan. (edd. Ughelli [1] III 888; [2] X^b 120). — Reg. JL. —.

Spurium; atque etiam de fide huius chronicae dubito.

*40 (1188)

Consules Pisanorum iurant Clementi III, prout ipsi placuerit, super omnibus controversiis, quae inter Ianuenses et Pisanos vertebantur, stare mandatis suis, quaecumque per se ipsum vel per certos nuntios aut litteras suas ipsis imponerit.

Laud. in n. 42. 43. — Reg. JL. —.

*41 (1188 feb.)

Clemens III praecipit Pisanis, ut mille de civibus suis, quos Ianuenses eligant, ut unum hominem in animam totius populi faciant pacem iuramento firmare.

Laud. in n. 43. — Reg. JL. —.

Idem praecepit Clemens III Ianuensibus. Iuramentum Pisanorum ed. Dal Borgo Raccolta p. 114; iuramentum Ianuensium edd. Dal Borgo p. 127 et in Atti della Soc. Lig. I (1858) 368; cf. Bonaini Dipl. Pis. p. 99 n. 29. 30.

42 *Laterano 1188 mai. 19*

Clemens III consulibus et populo Pisano: praecipit sub debito iuramenti, quod sibi super hoc praestiterunt *(n. 40)*, quatenus mandata, quae P(etrus) tit. s. Caeciliae presb. card. et S(offredus) s. Mariae in Via lata diac. card., apost. sedis legati, super omnibus et singulis capitulis ex parte sua eis indixerint, sicut ex ore suo prolata suscipiant et inviolabiliter observent. — Pro sedandis iurgiis. Dat. Lat. 14 kal. iun. pont. n. a. 1.

A. [B[1] s. XVII. G p. 99]. — Edd. Tronci [1] Mem. p. 151; [2] Ann. II 52 = Dumont-Rousset Corps dipl. Suppl. II 67 ad n. 63, = Lünig Cod. Ital. dipl. III 1483 n. 16, = Migne CCIV 1346 n. 55. Dal Borgo Raccolta p. 139 ex A. — Regg. Desimoni in Atti della Soc. Lig. XIX (1887) 79 n. 266. J. 10077. JL. 16238.

43 *Lucca 1188 iul. 7*

Petrus tit. s. Caeciliae presb. et Sofredus s. Mariae in Via lata diac. card., apost. sedis legati, universis Dei fidelibus: praecipiunt, ut Pisani et Ianuenses firmam et perpetuam inter eos de cetero pacem teneant et quae a sese ex parte Clementis III et auctoritate eius statuta sunt, inviolabiliter observent. — Inter cetera quae. Data et recitata est haec sententia in Lucana civ. in curia episcopi, . . . a. inc. d. 1188, ind. 6, non. iul.

Insert. in Clementis III bullam a. 1188 dec. 12 (n. 44). — Reg. Desimoni in Atti della Soc. Lig. XIX (1887) 79 n. 269. JL. —.

Alterum exemplar Ianuensibus datum ediderunt Mon. hist. patr. Chart. I 881 n. 564; Cod. dipl. Sard. I 245 n. 104 et Liber iurium Genuen. II 17 n. 3 ad a. 1176 ian. 28 et 29; La Farina Rischiarazioni e documenti [2] IV 130 n. 7 ad a. 1177 (cf. Genova).

44 *Laterano 1188 dec. 12*

Clemens III consulibus et populo Pisanae civ.: confirmat compositionem inter eos et consules et populum Ianuen. per Petrum tit. s. Caeciliae presb. et Sofredum s. Mariae in Via lata diac. card., apost. sedis legatos, confirmatam et hic insertam *(n. 43)*. — Inutiliter inter discordantes. Ego Clemens etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, 2 id. dec., ind. 7, inc. d. a. 1188, pont. v. Clementis pp. III a. 1.

A. [B[1] s. XVII]. — Edd. Tronci [1] Mem. p. 152; [2] Ann. II 52 = Dumont-Rousset Corps dipl. Suppl. II 66 n. 63, = Lünig Cod. Ital. dipl. III 1483 n. 17, = Migne CCIV 1407 n. 99. Dal Borgo Raccolta p. 140 ex A = Cod. dipl. Sard. I 263 n. 127. — Regg. Desimoni in Atti della Soc. Lig. XIX (1887) 79 n. 271. J. 10124. JL. 16363.

45 *(1187—91)*

Clemens III scribit de causa matrimonii inter H. [B.] Pisanum civem et M. [G. *aut* I.] mulierem; mandat, quatenus virum cogant, ut praedictae mulieri totam dotem suam restituere non moretur. — De prudentia vestra.

Comp. II l. IV t. 14 c. 1. Decr. Gregorii IX l. IV t. 20 c. 3 et in aliis collectionibus (ubi tamen Celestino III adscribitur). — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 409. Friedberg II 725. — Regg. J. 10220. JL. 16589.

46 *Laterano 1193 april. 8*

Celestinus III Pisanis civibus: confirmat libertates et immunitates ac cetera, quae G(uido) quondam Hierosolymitanus rex cum Sybilla uxore sua indulsit, quaeque Riccardus Anglorum rex et b. m. C(onradus) quondam marchio Montisferrati rata habuerunt. — Sedis apostolicae. Dat. Lat. 6 id. april. pont. n. a. 2.

B a. 1248. [C f. 657]. — Edd. Ughelli [1] III 490; [2] III 417 = Lünig Cod. Ital. dipl. III 1487 n. 18, = Bull. Rom. ed. Cocquelines III 49 n. 10 = Bull. Rom. ed. Taur. III 86 n. 10, = Migne CCVI 988 n. 118. Dal Borgo Raccolta p. 113 ex B. La Farina Rischiarazioni e documenti [2] IV 209 n. 30. Müller Documenti p. 59 n. 36 ex B. — Regg. Tronci [1] Mem. p. 160; [2] Ann. II 62. J. 10422. JL. 16979.

Guidonis regis et Sybillae reginae privilegium a. 1189 nov. 19 ed. Dal Borgo Raccolta p. 108 et Bonaini Dipl. Pis. p. 99 n. 31; Richardi regis diploma a. 1192 oct. 13 ed. Bonaini Dipl. Pis. p. 117 n. 36.

*47 *(1196 mart.)*

Celestinus III, instinctu et suggestione Pisanorum, mittit Pandulfum bas. XII Apostolorum Ianuam, m. martio, cum apostolicis litteris causa componendi pacem inter Ianuenses et Pisanos.

Otoboni Ann. Ianuen. ad a. 1196 (edd. Mon. Germ. Scr. XVIII 113 et Fonti della storia d' Italia XII 62). — Reg. Desimoni in Atti della Soc. Lig. XIX (1887) 83 n. 298. JL. —.

cf. Tronci [1] Mem. p. 161; [2] Ann. II 65.

†48 *Laterano 1197 april. 1*

Celestinus III Benenato presb. priori eccl. s. Petri et s. Nicolai Constantinopolitan.: Pisanorum civitatis civiumque intuitu, indulget, ut utendi mitra, anulo et aliis insignibus seu officiis, quae illi, qui proximo ante eum s. Petri et s. Nicolai ecclesiis praefuit, Alexander pp. indulsit, liberam obtineat facultatem, ut tanto clerus et populus Pisan. in obsequio ac devotione Rom. eccl. ferventiores exsistant, quanto ab ea fuerint pluribus insignibus honorati. — Eam dilectorum. Dat. Lat. kal. april. pont. n. a. 7.

Ed. Martini [2] *App. p. 162 ex fragmento cuiusdam vetustissimi codicis fabricae Pisanae primatialis ecclesiae in archivo nunc Pisani capituli exsistentis a. 1445. — Reg. JL. —.*

Spurium. — Martini [2] App. p. 163 praebet insuper Innocentii III genuinum indultum a. 1209 pro Benenato Pisanorum priore apud Constantinopolim constituto (Potthast Reg. 1316), quo laudantur indulgentiae a praedecessoribus suis Petro eius praedecessori concessae.

Monasterium s. Michaelis de Orticaria.

(Orticaja)

Ecclesiam s. Michaelis de Orticaria sive Urticaria ab Huberto Pisano archiepiscopo fratribus Pulsanensibus (congregationis Benedictinorum in monasterio s. Mariae de Pulsano in dioec. Sipontina, non, ut putat v. Pflugk-Harttung, in oppido Bolsano dioec. Senensis) administrandam commissam esse, ex Alexandri III rescripto (n. 2) comperimus. Enumeratur quoque in Alexandri III privilegio pro monasterio Pulsanensi a. 1177 feb. 9 JL. 12778. Fratres Pulsanenses, vulgo Discalceati, italice Scalzi, coluerunt ecclesiam s. Michaelis usque ad tempora Iohannis XXIII, qui a. 1412 iul. 14 eam monasterio b. Mariae et s. Brigidae de Paradiso prope Florentiam ord. s. Augustini univit (Reg. Lat. De regularibus a. III f. 53). A. 1463, iubente Pio II, cessit canonicis regularibus (cf. Pennotti Hist. tripartita [1] 679). De loco, haud procul ab urbe Pisarum, cf. Strozzi XR f. 147; Lubin p. 119; Lami Mon. eccl. Florent. I 530; Grassi III 237 sq.; Repetti III 690.

Monasterii huius chartae exstant in R. archivo Pisano (San Michele degli Scalzi, Spoglio t. 63); cf. Gött. Nachr. 1897 p. 178.

A = Orig. Pisa Arch. di stato (S. Michele degli Scalzi).
C = G. Grandi Contractuum etc. vol. XIV, s. XVIII, Pisa Bibl. dell' Università; cf. supra p. 331.

**1* *(Laterano 1178—79 iun. 10)*

Alexander III mandat Pisano archiep., ut a fratribus Pulsanensibus in eccl. s. Michaelis de Urticaria commanentibus fundum, quem in ius et proprietatem Romanae eccl. velint offerre, vice sua recipiat et ibi ecclesiam construendi, quae nonnisi Romano pontifici debeat respondere, eis liberam indulgeat facultatem.

v. Eccl. cathedr. n. 66.

2 *Laterano (1178—79) iun. 10*

Alexander III V(illano) archipresb. et canonicis Pisanae eccl.: monet, quatenus a fratribus Pulsanensibus, quibus olim b. m. U(bertus) archiep. Pisanus ecclesiam s. Michaelis de Urticaria concessit, censum 2 librarum cerae in compositione inter eos statutum recipientes, ipsos amodo aliis exactionibus et molestiis non gravent.

v. Eccl. cathedr. n. 67.

3 *Pisa 1188 ian. 11*

Clemens III Hugoni abbati etc.: suscipit mon. s. Michaelis de Orticaria sub apost. protectione, statuens, ut ordo monasticus secundum b. Benedicti regulam

atque institutionem fratrum Pulsanensium ibi perpetuo observetur, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit ius recipiendi et sepulturam liberam. — Religiosis desideriis. Ego Clemens etc. Subscr. 8 card. Dat. Pisis p. m. Moysis Lat. can. vicem agentis cancellarii, 3 id. ian., ind. 6, inc. d. a. 1189, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A. [C]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 174 n. 103 ex A = Migne CCIV 1282 n. 4. — Regg. J. 10023. JL. 16114.

4 *Roma S. Pietro 1192 iun. 12*

Celestinus III Simoni abbati etc.: repetit Clementis III privilegium *(n. 3)*. — Religiosis desideriis. Ego Celestinus etc. Subscr. 14 card. Dat. Rom. ap. s. Petrum p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 2 id. iun., ind. 10, inc. d. a. 1192, pont. v. d. Celestini pp. III a. 2.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 636 n. 29 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 326 n. 941. JL. 16902.

Monasterium b. Mariae et s. Michaelis in rocca Verrucae.

Lubin p. 419. — Mittarelli Ann. Camald. III 311. — Targioni Tozzetti ² I 375 sq. — Repetti I 201. V 701. — Cappelletti XVIII 395. — D. Scorzi La Verruca e l' antica badia di S. Michele (Pisa 1907).

Ecclesia s. Angeli in monte Verrucae satis antiqua est. Prima enim eius mentio, ut sciam, occurrit iam in chartula a. 861 (ed. Mem. e doc. di Lucca V p. II 454 n. 755). Ibi Hugonem marchionem saec. X ex. monasterium b. Mariae et s. Michaelis exstruxisse fabulant (cf. Puccinelli Istoria di Ugo il Grande p. 40), quod Gerardus ep. Lucanus a. 996 Maioni abbati Sextensi libellario nomine concessit (ed. Mem. e doc. di Lucca V p. III 582 n. 1708; cf. Muratori Antiq. V 414; Mem. e doc. di Lucca IV 56 not. 181 et Ottonis III diploma a. 996 iul. 21 Mon. Germ. Dipl. II 630 n. 219). Tunc monasterium de Verruca aut Lucanae dioecesi addictum fuit, ut contendit Bertini, aut Lucani episcopi patronatus exstitit, ut opinatur Matthaeus Hist. Pis. eccl. I 89. Saec. XII vero libertatem a Romana ecclesia accepit, ut patet ex Albino et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 111; I 72. 244), ubi legimus:

„Monasterium de Verruca. II morabutinos et pro [quodam] campo s. Petri sito circa Buitinum VI denarios [campo iuxta Bottim XII denarios].“

De loco Buti cf. Targioni Tozzetti ² I 320 sq.; Repetti I 376.

Monasterium s. Michaelis coluerunt primum monachi ord. s. Benedicti, inde a saec. XIII Cistercienses (cf. Janauschek Orig. Cistercien. p. 254 n. 663, qui regulae mutationem ad a. 1261 refert). Iam desertum, a Florentinis a. 1432 in eversione roccae Verrucae penitus destructum est; eiusque bona postea ad equites s. Stephani cesserunt.

Haud longe ab abbatia de Verruca Camaldulensium monasterium s. Stephani de Cintoria situm fuit, quod iam saec. XIV periit; cf. Morrona ² III 417 sq.; Nemesio Bracci Memorie per servire alla storia dell' abbazia di S. Stefano di Cintoria o Castrum Cintoriae (In Pisa 1885).

Privilegia Romanorum pontificum antiquiora perierunt. Periit quoque Lotharii III praeceptum a. 1137 Gerardo abbati concessum (laud. a Tronci [1] Mem. p. 9; [2] Ann. I 17; Mittarelli Ann. Camald. III 311; Stumpf Reg. 3346a). Innocentii III privilegium a. 1209 iun. 7 Potthast Reg. 3740 et alterum Gregorii IX a. 1228 oct. 24 exscripsit Ughellus (cod. Vat. Barb. 3222, XL 19, olim 3040, f. 652. 668) ex autographis in libro antiquo abbatiae s. Michaelis Verrucen. q. v. Campione, adservato in archivo capituli Pisani (cf. Ughelli [1] III 495; [2] III 421; Puccinelli Cronica dell' abbadia Fiorentina p. 219 n. 32), sed librum hunc frustra quaesivimus.

**1* *(1099—1118)*

Paschalis II concedit privilegium.

Laud. in Innocentii III privilegio a. 1209 iun. 7 Potthast Reg. 3740 et in Gregorii IX privilegio a. 1228 oct. 24. — Reg. JL. —.

**2* *(1130—43)*

Innocentius II concedit privilegium.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

**3* *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

**4* *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit privilegium.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

**5* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

**6* *(1185—87)*

Urbanus III concedit privilegium.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

**7* *(1187—91)*

Clemens III concedit privilegium.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Iohannis de Calcinaria.

(Calcinaja)

De loco, haud longe ab oppido Pontedera, cf. Targioni Tozzetti [2] I 289; Repetti I 386 sq. Apud Calcinariam a. 1132 Innocentius II cum Lothario rege colloquium habuit (Lib. pontif. ed. Duchesne II 382). Plebs s. Iohannis de Calcinaria legitur etiam in catalogo ecclesiarum dioec. Pisanae a. 1277 apud Matthaeum I 95.

Unum Celestini III privilegium (n. 3) exstat in tabulario archiepiscopii Pisani; cf. supra p. 318.

*1 *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit privilegium.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

*2 *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

3 *Laterano 1193 nov. 13*

Celestinus III Guidoni plebano etc.: ad exemplar Adriani *(n. 1)* et Alexandri *(n. 2)* suscipit eccl. s. Iohannis de Calcinaria sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et sententiam Villani Pisani archiep. de parochia s. Fridiani in loco q. d. Tredecim hic insertam, et concedit liberam sepulturam. — Quotiens illud a. Ego Celestinus etc. Subscr. 22 card. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., id. nov., ind. 12, inc. d. a. 1193, pont. v. d. Celestini pp. III a. 3.

A[1]. *[L n. 509]. — Edd. Muratori Antiq. III 1179 = La Farina Rischiarazioni e documenti [2] IV 320 n. 99, = Migne CCVI 1019 n. 134. — Regg. Targioni Tozzetti [2] I 290. J. 10439. JL. 17040.*

Ecclesia s. Mariae de Valle pontis de Monticulo.

(Montecchio)

Legitur apud Cencium (ed. Fabre-Duchesne I 72):

„Ecclesia sanctae Mariae de Valle pontis de Monticulo V solidos Lucensium."

Sed privilegium de re non pervenit ad nos. Ecclesiae s. Mariae de Montecchio presbyterum, nomine Guidonem, invenimus inter testes instrumenti a. 1153 (ed. Muratori Antiq. III 1169). Ecclesiae s. Mariae et s. Michaelis de Monteclo enumerantur insuper in Celestini III privilegio pro ecclesia de Calcinaria (v. Calcinaja n. 3). De loco cf. catalogum ecclesiarum dioec. Pisanae a. 1277 apud Matthaeum I 98 et Repetti III 364 sq. Ad eundem fortasse referenda est „massa quae ponitur in Montecla", cuius mentio fit in indiculo locationum apud Deusdedit lib. III c. 192 [149] (edd. Martinucci p. 317; Wolf v. Glanvell p. 356), Albinum lib. X et Cencium c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 347).

Rapida.

Recensetur in indiculo locationum a Romanis pontificibus factarum apud Deusdedit lib. III c. 191 [149] (edd. Martinucci p. 316; Wolf v. Glanvell p. 354), Albinum lib. X et Cencium c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 347):

„Curte integra q. d. Rapida, sita in territorio Pisano, loco q. d. ecclesia sancti Rufini, cum omnibus sibi pertinentibus."

De loco cf. Repetti IV 705. Ecclesiae s. Rufini memoria tamen minime invenitur. In Celestini III privilegio pro ecclesia de Calcinaria (v. Calcinaja n. 3) legimus: in villa q. v. Rapida ecclesiam s. Laurentii et s. Christophori.

Bientina.

Curtis q. d. Valentina vel Blentina et terra, quae ponitur inter Arnum et Armice, enumerantur inter possessiones S. R. E. in comitatu Pisano apud Deusdedit lib. III c. 192 [149] (edd. Martinucci p. 317; Wolf v. Glanvell p. 356), Albinum lib. X et Cencium c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 347). Privilegium tamen de re desideratur. — De loco cf. Repetti I 320 sq. 135.

Ecclesia s. Iusti de Campo — Ecclesia s. Iohannis de Ghezzano.

Ecclesiae s. Iusti de Campo et s. Iohannis de Ghezzano in plebatu Capronae sitae fuerunt, ut ex catalogo ecclesiarum Pisanae dioec. a. 1372 confecto comperimus (Mattei I 104). — De locis cf. Repetti I 427. II 440.

1 *Laterano (1166—78) aug. 1*
Alexander III archipresb. et mag. Hermanno subdiac. apost., canonico Lucanae eccl.: mandat, quatenus causam inter C. cappellanum s. Iusti et G. cappellanum s. Iohannis de Vezano de terminis terrifinii utriusque cappellae ac plebium audiant et decidant.

v. Eccl. cathedr. n. 65.

Ecclesia de Pappiana.

Curtis de Papiana sive Pappiana saepius in chartis occurrit. Ibi Heinricus II imp. a. 1004 moratus est (cf. Mon. Germ. Dipl. III 361 sq. n. 295. 296). Locum ipsum Heinricus IV a. 1089 feb. 1 canonicis ecclesiae cathedralis donavit (Stumpf Reg. 2895; cf. quoque Heinrici V praeceptum a. 1116 iun. 25 St. 3144, Mathildae comitissae diploma a. 1103 ap. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 171 Reg. 79, et Rogerii archiep. Pisani chartam a. 1127 mai. 17 ap. Ughelli [1] III 446; [2] III 385). Ecclesia s. Mariae de Papiana ad plebatum Rivuli olim pertinebat (cf. Catalogum ecclesiarum dioec. Pisanae a. 1372 ap. Mattei I 102). De loco cf. Repetti IV 56 sq.

**1* *(795—803)*
Iohannes s. Lucen. eccl. ep. per auctoritatem d. apostolici (Leonis III) consecrat basilicam in territorio Pisensi in Pappianula.

Laud. in chartis a. 803 iul. (edd. Muratori Antiq. V 917; Brunetti Cod. dipl. Tosc. II[a] 338 n. 61; Mem. e doc. di Lucca IV p. II App. 8 n. 6 et V p. II 182 n. 309; cf. Hübner Gerichtsurkunden n. 677) et a. 813 april. (edd. Muratori V 919; Brunetti II[a] 405 n. 91; Mem. e doc. V p. II 231 n. 385; cf. Hübner Gerichtsurkunden n. 689). — Reg. JE. —.

cf. quoque Di Poggio Saggio di storia eccl. di Lucca p. 119.

Ecclesia s. Iusti de Pratignone.

De loco in plebatu de Pugnano sito cf. Catalogum ecclesiarum dioec. Pisanae a. 1372 apud Matthaeum I 103 et Repetti IV 681.

*1 *(1191—92)*

Celestinus III delegat Ugonem priorem s. Petri a Vinculis et sacerdotem Ugutionem cappellanum eccl. s. Margaritae ad cognoscendam litem, quae vertitur inter Bernardum sindicum parochiae eccl. s. Iusti de Patrignone et Rainaldum sindicum eccl. s. Mariae Maioris.

v. Eccl. cathedr. n. 76.

Monasterium s. Pauli de Pugnano.

Monasterium s. Pauli monialium ex ordine s. Benedicti, aedificatum saec. XI, ut videtur, a nobilibus viris, qui dominabantur in oppido Ripa fracta *(Ripafratta)*, in loco q. v. Apuniano sive Pugnano, haud procul ab oppido vulgo Bagni di S. Giuliano, iam saec. XIII in bello inter Lucanos et Pisanos devastatum fuit, ita ut Fridericus archiep. Pisanus a. 1275 moniales ad monasterium s. Annae in suburbio Pisano transferri iusserit. A. 1406, derelicta etiam hac domo, moniales se receperunt intra urbem in novum monasterium s. Annae et s. Pauli, ubi permanserunt usque ad suppressionem.

De loco Pugnano cf. Mittarelli Ann. Camald. IV 181 sq.; Targioni Tozzetti [2] I 441 sq.; Repetti IV 680; Michele Lupo Gentile Sulla consorteria feudale dei nobili di Ripafratta in: Giornale stor. e letter. della Liguria VI (1905) 1 sq.

Chartae monasterii s. Pauli de Pugnano ex archivo monialium s. Annae de Pisis in R. archivum Pisanum translatae sunt (Spoglio t. 72); cf. Gött. Nachr. 1897 p. 177. Librum vero inscriptum „Campione A", olim in archivo monialium s. Annae (cf. Mattei II App. p. 11 not. 1), frustra quaesivimus.

A = Orig. Pisa Arch. di stato (S. Anna).
B = Cop. ib.
C = S. Anna di Pisa, s. XVIII, Pisa Arch. capitolare B $^{8}/_{19}$; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 599.
D = Varia, s. XVIII, ib. B $^{7}/_{3}$.

1 *Laterano 1141 mai. 21*

Innocentius II Biniae abbatissae etc.: suscipit mon. s. Pauli de Pugnano sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit ius eligendi abbatissam et liberam sepulturam tam nobilium virorum de Ripa fracta quam aliorum. — Apostolici moderaminis. Ego Innocentius etc. Subscr. 8 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 12 kal. iun., ind. 4, inc. d. a. 1141, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 12.

B s. XIII. [C. D]. — Ed. PflugkH. Acta II 317 n. 353 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 228 n. 353 et p. 232 n. 374 ad a. 1137—43. JL. 8146.

2 *Laterano 1157 feb. 17*

Hadrianus IV Indiae abbatissae etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 1)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Virginibus sacris. Ego Adrianus etc. Subscr. 14 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E.

presb. card. et canc., 13 kal. mart., ind. 6, inc. d. a. 1157, pont. v. d. Adriani IIII pp. a. 4.

A. [C. D]. — Ed. Gött. Nachr. 1897 p. 204 n. 8 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 256 n. 523. JL. 10255.

3 *Laterano 1188 april. 5*

Clemens III Indiae abbatissae etc.: repetit Hadriani IV privilegium *(n. 2)*. — Prudentibus virginibus. Ego Clemens etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, non. april., ind. 6, inc. d. a. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A. [C. D]. — Ed. PflugkH. Acta III 357 n. 411 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 314 n. 870. JL. 16194.

Indiae abbatissae nomen legitur quoque in inscriptione a. 1184 ian. 1 (ed. Targioni Tozzetti [2] I 442).

Monasterium s. Michaelis de Quiesa.

Hoc monasterium, a. 1005 a Willa comitissa, Hugonis marchionis filia, conditum et a monachis ord. s. Benedicti rectum, in bello inter Lucanos et Pisanos eversum et a monachis omnino desertum, Gregorius XII a. 1408 iul. 3 simul cum monasteriis s. Petri de Puteolis et s. Mariae de Pontetecto mensae capitulari Lucanae ecclesiae addixit (ed. Mittarelli Ann. Camald. VI App. c. 666 n. 82); quod confirmavit Martinus V a. 1419 april. 17 (ed. Mittarelli VI App. c. 724 n. 105; cf. Reg. Lat. deperd. lib. I de diversis formis a. II f. 20, teste cod. Vat. lat. 6952; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 528). De loco Quiesa (quem v. Pflugk-Harttung perperam in dioec. Lucanam collocat) cf. catalogum ecclesiarum dioec. Pisanae a. 1277 ap. Mattei I 97; Orsucci Chiese di Lucca III f. 137; Targioni Tozzetti [2] I 457; Repetti I 189. IV 699; Cappelletti XVIII 402.

Chartae monasterii s. Michaelis de Quiesa transierunt, monasterio suppresso, Lucam in tabularium canonicorum ecclesiae cathedralis.

De codd. cf. Lucca, Eccl. cathedr. (infra p. 397).

1 *Genua 1162 mart. 10*

Alexander III Iohanni abbati etc.: suscipit mon. s. Michahelis de Quiesa sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimas, et concedit sepulturam liberam. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Alexander etc. Subscr. 12 card. Dat. Ianuae p. m. Hermanni S. R. E. subdiac. et not., 6 id. mart., ind. 10, inc. d. a. 1161, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 3.

A. [E f. 128. H[1] f. 30 Exc. = I]. — Ed. PflugkH. Acta III 208 n. 200 ex A. — Regg. Mem. e doc. di Lucca V p. I 474. PflugkH. Iter p. 263 n. 569. Desimoni in Atti della Soc. Lig. XIX (1887) 65 n. 164. JL. 10701.

Ecclesia s. Nicolai de Palatino.

(Migliarino)

Ecclesia s. Nicolai de Palatino, cuius prima, ut sciam, memoria saec. XI occurrit, olim patronatus familiarum Orlandi et Pellari fuit, ut affirmat Repetti III 209 sq. In catalogo ecclesiarum dioecesis Pisanae a. 1277 confecto (Mattei I 91) enumeratur inter ecclesias exemptas sub nomine „Canonica s. Nicolai de Milliarino". Insignis olim fuit et libertate a Romana sede suscepta munita, ut apparet ex privilegiis, quae sequuntur, et ex Albini et Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 111; I 72), ubi legitur:

„Ecclesia sancti Nicolai de Paratino II solidos."

Chartae eius, quas olim in archivo Pisanae familiae Orlandi, penes monachos s. Silvestri Pisarum deposito, exstitisse Repetti III 212 docet, monasterio s. Silvestri suppresso, dispersae esse videntur. Innocentii II privilegium autographum (n. 1) invenimus Romae in archivo familiae Colonna-Lante, Eugenii III bullam (n. 2) inter chartas Stroctianas (Strozziane-Uguccioni). Mathildis comitissae praeceptum (cf. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 190 Reg. 146) et transsumptum a. 1487 ab Andrea Iacopi notario Pisano confectum, ubi Heinrici VI imp. diploma a. 1191 et Innocentii III privilegium (cf. Repetti l. c.) legebantur, frustra quaesivimus; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 543.

A = Orig. Firenze Arch. di stato (Strozziane-Uguccioni).
A[1] = Orig. Roma Arch. Colonna-Lante.
C = Carlo sen. Strozzi Spoglio DDD 1247, s. XVII, Firenze Arch. di stato (Carte Strozziane Ser. II vol. 60); cf. Gött. Nachr. 1904 p. 144.

1 *Pisa 1136 oct. 30*

Innocentius II Gregorio priori etc.: suscipit eccl. s. Nycolai de Palatino sub apost. protectione, confirmat concessionem comitissae Matildis, possessiones et decimas, et concedit ius eligendi priorem, sub censu 2 sol. Lucen. monetae singulis annis apost. sedi persolvendo. — Piae postulatio. Ego Innocentius etc. Subscr. 9 card. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 3 kal. nov., ind. 15, inc. d. a. 1136, pont. v. d. Innocentii II pp. a. 7.

A[1]. — *Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 558 n. 5 ex A*[1]. — *Regg. Tronci* [1] *Mem. p. 70 ad a. 1136 nov.;* [2] *Ann. I 109 = Targioni Tozzetti* [2] *II 183, = Repetti II 337. III 30. 212. JL. —.*

2 *Viterbo 1145 april. 29*

Eugenius III Gregorio priori etc.: repetit Innocentii II privilegium *(n. 1)*. — Quotiens illud a. Ego Eugenius etc. Subscr. 19 card. Dat. Biterbi p. m. Roberti S. R. E. presb. card. et canc., 3 kal. mai., ind. 8, inc. d. a. 1145, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 1.

A. [C p. 56]. — Ed. PflugkH. Acta III 65 n. 64 ex A. — Regg. Repetti III 212. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 660 n. 6147a. JL. 8744.

*3 (1159—81)

Alexander III concedit privilegium.

Laud. in Innocentii III privilegio (cf. Repetti III 212). — Reg. JL. —.

*4 (1181—85)

Lucius III concedit privilegium.

Laud. ut n. 3. — Reg. JL. —.

*5 (1185—87)

Urbanus III concedit privilegium.

Laud. ut n. 3. — Reg. JL. —.

*6 (1187—91)

Clemens III concedit privilegium.

Laud. ut n. 3. — Reg. JL. —.

*7 (1191—97)

Celestinus III concedit privilegium.

Laud. ut n. 3. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Ruxorii.

(San Rossore)

Monasterium s. Ruxorii sive s. Luxorii conditum est a. 1084 mai. 13 a Gerardo ep. Pisano prope litora maris iuxta flumen Arni, in silva q. v. Tumulus, vulgo Macchia del Tombolo (cf. Targioni Tozzetti [2] II 167; Repetti IV 829), ut comperimus ex charta fundationis adhuc in archivo archiepiscopii Pisani adservata (ed. Muratori Antiq. III 1097). Hanc institutionem confirmavit Daibertus archiepiscopus Pisanus a. 1098, qui ibidem Hugonem abbatem ordinavit (ed. Muratori Antiq. III 1101). Coluerunt monachi ord. s. Benedicti, qui saec. XII diutinam cum canonicis ecclesiae maioris Pisanae litem habuerunt. Postea cessit Humiliatis (cf. Tiraboschi Vet. Humiliatorum mon. I 251. II 106. 368), qui ecclesiam quoque s. Torpetis Pisanam administrarunt. In catalogo ecclesiarum dioec. Pisanae a. 1371 (apud Mattei I 99) recensetur sub titulo „Prioratus de Tumulo“.

Chartas, quae ad litem monachorum s. Ruxorii cum canonicis Pisanis spectant, iam sub „Ecclesia cathedralis s. Mariae“ (n. 26. 27. 28. 30. 31. 35. 37. 39. 40. 43. 44. 46. 57. 60. 61. 70) retulimus.

Ecclesia s. Petri ad Gradus.

(San Piero a Grado)

Antiquissima haec ecclesia, aedificata in loco, ubi ipse b. Petrus apostolus primum altare lapideum in Italia erexisse traditur, a Clemente I consecrata et a summis pontificibus singularibus honestata indulgentiis pie-

celebratur. Sed perpauca de ea scimus. Dubitamus quoque, an ad eam referenda sit notitia, quae legitur in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 244):

„Monasterium sancti Petri in loco qui dicitur Guada.“

Recensetur insuper in indiculo locationum a Romanis pontificibus factarum apud Deusdedit lib. III c. 191 [149] (edd. Martinucci p. 316; Wolf v. Glanvell p. 355), Albinum lib. X et Cencium c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 347):

„Item monasterium sancti Petri in territorio Pisano in loco q. d. Guada cum omnibus sibi pertinentibus.“

Sed opinamur, notitiam hanc potius ad monasterium s. Felicis in Vada (cf. infra p. 379) referendam esse.

De ecclesia s. Petri cf. Targioni Tozzetti [2] II 507 sq.; Morrona [2] III 391 sq.; Grassi III 242 sq.; Repetti II 474; Franc. Polese San Piero a Grado e la sua leggenda (Livorno 1905).

†*1 *(88—97?)*

Clemens I consecrat ecclesiam.

Laud. in relatione Hugonis de Pisis, Nicosien. archiep., in Ann. rer. Pisan. (edd. Ughelli [1] III 862; [2] X^b 99; Muratori Scr. VI 165). — Reg. JK. —.

Conf. P. Scheffer-Boichorst in Forschungen zur Deutschen Geschichte XI (1871) 520 sq.; Polese p. 30 sq.

Monasterium s. Savini de Montione.

Strozzi XR f. 234 sq. — Lubin p. 297. — Farulli Istoria cronol. del mon. degli Angioli di Firenze p. 173 sq. — Gio. Lami Origo et donatio s. Savini monasterii in agro Pisano in: Miscellanea t. II, ms. s. XVIII, Firenze Bibl. Riccard. cod. 3819. — Mittarelli Ann. Camald. I 106 sq. III 114 sq. — Targioni Tozzetti [2] II 511 sq. — P. L. Galletti Memorie del monastero di S. Savino di Pisa in: Miscellanea t. XIX, ms. s. XVIII, Cod. Vat. lat. 7940 f. 150 sq. — Morrona [2] III 405 sq. — Repetti I 25. — Cappelletti XVIII 391.

Monasterium s. Savini antiquissimam repetit originem. Conditum enim et dotatum fuit a. 780 a Gumberto abbate eiusque fratribus Ildiberto et Gumprando in loco Cerasiolo sive Cerasolo (cf. Reg. di Camaldoli I 3 n. 1). Primum monachorum ex ordine s. Benedicti, saec. XII in., ut videtur, religionem fratrum Camaldulensium accepit (cf. privilegia Heinrici V imp. a. 1111 Stumpf Reg. 3055 et Paschalis II a. 1113 JL. 6357 pro eremo Camaldulensi). Arni fluminis inundationibus vastatum, denuo aedificatum est in loco tutiore q. v. Montione a. 1118 (?) mai. 8, ut legimus in codice Verulano: „a. D. MCVIIIX, ind. V, VIII id. mai., cepit a fundamentis hedificari ecclesia b. Savini mart. in loco q. v. Mentioni.“ Novam hanc ecclesiam Innocentius II a. 1134 consecravit (n. 1). A Iohanne XXII a iurisdictione abbatis Camaldulensium separatum, postea abbatibus commendatariis datum, ab Eugenio IV a. 1439 iun. 8 Camaldulensibus monasterium restitutum est, qui rexerunt usque ad a. 1561, quando, quum esset suppressum, bona eius novae equitum s. Stephani institutioni cesserunt.

Chartarum, quae ad hoc monasterium pertinent, aliae in archivis Camaldulensium, tum in tabulario Fontisboni, hodie in R. archivo Florentino (cf. supra p. 173), tum in tabulario s. Michaelis de burgo, hodie in R. archivo Pisano (cf. supra p. 347), reperiuntur; aliae exstant in ordinis s. Stephani archivo, quod adsèrvatur in R. archivo Pisano (Ordine di S. Stefano, Spoglio t. 73. 74). Notitiam de erectione et consecratione novi monasterii in Montione debemus codici cuidam miscellaneo Verulano s. XV (Veroli Bibl. comunale 42. 5. 14), ex quo etiam Heinrici VI privilegium a. 1191 oct. 21 Bono abbati concessum exscripsimus (ed. Scheffer-Boichorst in N. Archiv XXVII 105).

1 *Pisa 1134 april. 29(?)*

Innocentius II, habens secum Ubertum Pisanum archiep., Iohannem Ostien. ep., Guillielmum Praenestin. ep., Guidonem Tiburtin. ep. et Iohannem Faesulan. ep., consecrat ecclesiam b. Savini. — A. 1133, 3 [in *cod.*] kal. maii.

Notitia exstat in cod. misc. Verulano s. XV f. 210'. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 299. — Reg. JL. —.

**2* *(1147)*

Eugenius III concedit privilegium.

Laud. in n. 5. 8. — Reg. Repetti I 26 ad a. 1147, sed unde deprompserit nescimus. JL. —.

**3* *(Veroli 1170 april. 27)*

Alexander III committit (Villano) Pisano archiep. sub certa forma causam inter canonicos Pisanos et monachos s. Savini super cadavere comitis Tancredi terminandam, mandans, ut, nisi apud idem monasterium praedictus comes elegerit sepulturam, interdictum faciat observari, quousque canonicis cadaver restituatur et de iniuria eis illata congrue fuerit satisfactum.

v. Eccl. cathedr. n. 58.

4 *Veroli (1170) april. 27*

Alexander III V(illano) archipresb. et canonicis Pisanis: nuntiat, se causam inter ipsos et abbatem ac monachos s. Savini super cadavere comitis Tancredi archiepiscopo Pisano sub certa forma terminandam commisisse.

v. Eccl. cathedr. n. 59.

5 *Anagni 1176 ian. 13*

Alexander III Ubaldo abbati etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 2)* suscipit mon. b. Savini sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, concedit ius eligendi abbatem et cappellanos dioecesano episcopo praesentandi, clericos et laicos suscipiendi et liberam sepulturam; prohibet, ne quis infra parochiam s. Ypoliti de Relione ecclesiam vel oratorium aedificare praesumat, et ut nulli fas sit in monasterium interdicti sententiam promulgare. — Quotiens illud a. Dat. Anagniae p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., id. ian., ind. 9, inc. d. a. 1175, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 17.

Insert. bullae Iohannis XXII a. 1323 aug. 1: Orig. et cop. a. 1695 Pisa Arch. di stato (S. Stefano) et Reg. Aven. t. 19 f. 445 n. 1628 = Reg. Vat. t. 75 f. 236' n. 1628. — Ed. Mittarelli Ann. Camald. V App. c. 443 n. 268. — Reg. JL. —.

6 *(1170—81)*
Alexander III V(illano) archipresb. et canonicis Pisanae eccl.: scribit de iniuriis a monachis s. Savini ipsis illatis.

v. Eccl. cathedr. n. 68.

*7 *Verona (1184—85) oct. 22*
Lucius III mandat abbati et fratribus s. Savini, quod priori Camaldulen. in omnibus, quae ad ordinis correctionem pertineant, debitam et consuetam oboedientiam impendant.

v. Camaldoli (Arezzo) n. 36.

8 *Laterano 1193 april. 23*
Celestinus III Bono abbati etc.: repetit Eugenii III *(n. 2)* et Alexandri III *(n. 5)* privilegia. — Quotiens a nobis. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 9 kal. mai., ind. 11, inc. d. a. 1193, pont. v. d. Celestini pp. III a. 3.

Insert. bullae Iohannis XXII a. 1323 aug. 1: Reg. Aven. t. 19 f. 445' n. 1628 = Reg. Vat. t. 75 f. 237 n. 1628 = cop. a. 1695 Pisa Arch. di stato (S. Stefano). — Ed. Mittarelli Ann. Camald. V App. c. 445 n. 268. — Reg. JL. —.

Domus hospitalis s. Leonardi de Stagno.

Villanus Pisanus archiepiscopus a. 1155 concessit Petro rectori domus hospitalis ad pontem Auscionis sive de Oscione terram quandam in capite Tumuli iuxta stagnum cum ecclesia s. Leonardi ad domum hospitalem pauperum aedificandam, cui ipse et comites ex gente della Gherardesca alia bona obtulerunt. Petrus, Sismundus, Bonfilius, Vivianus rectores huius hospitalis domus saepius in chartis saec. XII occurrunt. A. 1257 Alexander IV eam monialibus Omnium sanctorum ord. s. Damiani sive s. Clarae de Pisis commisit (cf. Potthast Regg. 16689. 16777. 16795. 17061), quae postea ad ecclesiam s. Laurentii de Rivolta translatae sunt. — De loco cf. Targioni Tozzetti [2] II 499 sq.; Vivoli Ann. di Livorno I 323 sq.; Repetti IV 539 sq.

Chartae in monialium s. Clarae archivo, hodie in R. archivo Pisano (San Lorenzo alle Rivolte et R. acquisto Coletti, Spoglio t. 84. 86) inveniuntur; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 178 et 1903 p. 598; aliae vero in tabulario canonicorum maioris ecclesiae.

A = Orig. Pisa Arch. di stato (San Lorenzo alle Rivolte).
A^1 = Orig. Pisa Arch. capitolare.

1 *Verona (1185) april. 28*
Lucius III universis Christi fidelibus per regnum Siciliae, per Tusciam et Ianuam constitutis: iniungit, quatenus fratribus hospitalis de Stangno iuxta portum Pisanum ad pontem construendum elemosinas conferant, et relaxat omnibus, qui praefato operi de facultatibus suis subsidium contulerint, de

iniuncta eis poenitentia peccatorum 30 dies. — Quoniam ut ait. Dat. Veronae 4 kal. maii.

A[1]. — Ed. PflugkH. Acta III 320 n. 360 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 302 n. 799. Desimoni in Atti della Soc. Lig. XIX (1887) 74 n. 233. JL. 15413.

**2* *(1181—85)*

Lucius III statuit, ut magister et fratres elemosinariae domus de Stangno habeant quoddam oratorium in civ. Pisana, in quo perpetuum cappellanum eligendi eis libera sit facultas, sic tamen quod, antequam curam vel administrationem recipiat, Pisano archiep. praesentetur, a quo recipiat in virtute oboedientiae in mandatis, quod aliarum ecclesiarum, maxime eccl. s. Pauli (ad ripam Arni) parochianos ad divina officia non admittat.

Laud. in n. 3. — Reg. PflugkH. Iter p. 301 n. 789. JL. —.

3 *Verona (1185—86) dec. 5*

Urbanus III magistro et fratribus elemosinariae domus de Stangno: decidit controversiam inter eos et abbatem s. Pauli (ad ripam Arni) super quodam oratorio, ab eis in civ. Pisana constructo, confirmans statutum Lucii III *(n. 2)*. — Cum venisset ad. Dat. Veronae non. dec.

A. — Edd. Bonaini Statuti inediti della città di Pisa I 324 ex A. PflugkH. Acta III 322 n. 363 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 303 n. 804. JL. 15493.

cf. Urbani III rescriptum ad abbatem et conventum s. Pauli missum (Mon. s. Pauli ad ripam Arni n. 3).

4 *Pisa 1188 ian. 16*

Clemens III universis Christi fidelibus per regnum Siciliae, per Tusciam et Ianuam constitutis: repetit Lucii III indulgentiam *(n. 1)*. — Quoniam ut ait. Dat. Pisis 17 kal. feb. ind. 6.

A[1]. — Ed. PflugkH. Acta III 356 n. 408 ex A[1]. — Regg. PflugkH. Iter p. 312 n. 861. Desimoni in Atti della Soc. Lig. XIX (1887) 79 n. 265. JL. 16132.

5 *Pisa 1188 ian. 17*

Clemens III *ut supra n. 4.* — Quoniam ut ait. Dat. Pisis 16 kal. feb. ind. 6.

A. A[1]. — Ed. Bonaini Statuti I 326 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 313 n. 863. JL. 16133.

**6* *(1187—90)*

Clemens III committit Villano Pisanae eccl. archipresb. et Gualando S. R. E. subdiac. et Pisano canonico controversiam inter Bernardum Aghentine s. Mariae Pisanae maioris eccl. operarium et Guerriscium hospitalarium s. Leonardi de Stagno super quadam poena.

Laud. in eorundem iudicum delegatorum sententia a. 1190 feb. 9 lata (A). — Reg. JL. —.

7 *Roma S. Pietro 1191 iun. 4*

Celestinus III universis Dei fidelibus per regnum Siciliae, per Tusciam et Ianuam constitutis: repetit Lucii III indulgentiam *(n. 1)*. — Quoniam ut ait. Dat. Romae ap. s. Petrum 2 non. iun. pont. n. a. 1.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 634 n. 26 ex A. — Reg. JL. —.

Eandem indulgentiam concessit Innocentius III a. 1203 ian. 8 (Orig. ibidem).

Eremus s. Iacobi de Aqua viva.

(San Iacopo d'Acquaviva)

Th. De Herrera Alphabetum Augustinianum (Matriti 1644) I 67 sq. II 291. — Niccolò Magri Discorso cronologico dell' origine di Livorno in Toscana dall' anno della sua fondazione fino al 1646 (In Napoli 1647). — N. Magri Origine di Livorno (Livorno 1647). — Agostino Santelli Stato antico e moderno ovvero origine di Livorno in Toscana dalla sua fondazione fino all' a. 1646, già dato in luce da N. Magri I—III (In Firenze 1769—72). — Targioni Tozzetti[2] II 225 sq. 462 sq. — Repetti I 40. II 717 sq. — Gius. Vivoli Annali di Livorno dalla sua origine sino all' a. 1840. I—IV (Livorno 1842—46). — Cappelletti XVI 253 sq. — Gius. Piombanti Guida storica ed artistica della città e dei contorni di Livorno (Livorno 1873). — A. Main Costa del Tirreno superiore e Porto Pisano (Livorno 1888). — Pietro Vigo Il Porto Pisano in: Rivista maritima XXIX (1896) et in Rivista internaz. di scienze sociali 1898. — Miscellanea Livornese d'eruzione e storia I. II (Livorno 1894—97). — P. Vigo Il Porto Pisano nell'antichità (Roma 1905).

Ecclesia s. Iacobi condita est, ut pie credunt (cf. Santelli I 110), temporibus Constantini M. imp. et Silvestri I, in eaque b. Augustinus librum de Trinitate inchoasse et eremitis ibi degentibus regulam suam dedisse traditur. Certe origo huius coenobii obscura apparet. Eremitae s. Augustini, ecclesia s. Iacobi derelicta, transierunt postea ad ecclesiam s. Iohannis bapt. Liburni.

Gregorii VIII privilegium invenit Santelli in Libro deliberationum A, qui tunc in archivo s. Iohannis bapt. Liburnico exstabat (cf. Santelli I 55), hodie vero cum aliis chartis huius ecclesiae adservatur in archivo civitatis. Alia instrumenta ad s. Iacobi eremitorium spectantia invenies apud Santelli I 53 sq. 121 sq., Vivoli I 295 sq. et in Miscellanea Livornese.

C = Liber deliberationum sive Libro di proposizioni A, s. XVI—XVII, Livorno Arch. storico cittadino.

1 *Pisa (1187 dec. 10—17)*

Gregorius VIII priori ac fratribus ord. s. Augustini in eremo s. Iacobi de Aqua viva prope Liburnam castrum degentibus: concedit omnibus et singulis fidelibus, qui devotione debita in die s. Iacobi apost. *(iul. 25)* dictam ecclesiam visitaverint omnesque eorum ecclesias erectas et erigendas, annuatim 40 dierum cum anno indulgentiarum; concedit facultatem confessiones Christi fidelium audiendi, verbi Dei semina diffundendi, coemeterium exstruendi et liberam sepulturam. — Apostolicum munus. Dat. Pisis . . . .

C f. 22 (apogr. a. 1609). — Ed. Santelli I 55. 57 ex C (cf. III 134). — Regg. Hier. Seripandi Constitutiones ord. fr. eremit. s. Augustini (Romae 1551) ad a. 1187. De Herrera I 67. II 291. Torelli Secoli Agostiniani IV 113. Empoli Bull. ord. s. Augustini p. 390. Vivoli I 139. 284. JL. —.

Privilegium hoc interpolatum esse puto.

Monasterium s. Salvatoris in Moxi.

Perpauca scimus de hoc monachorum Benedictinorum monasterio, quod situm fuit in loco q. d. Moxi, in collibus regionis Pisanae, haud longe ab

oppido Rosignano. Saec. XIV ab uno eodemque abbate rectum et unitum fuit cum monasterio s. Mariae, s. Quirici et s. Torpetis, vulgo monasterio s. Quirici in Moxi de Collinis. Unde nomen duarum abbatiarum de Collinis *(Le due badie)*, quas Urbanus VI a. 1384 aug. 13 cum monasterio s. Donnini coniunxit (cf. Mattei Eccl. Pis. hist. II App. p. 95 not. 1; Repetti I 203; Cappelletti XVIII 406 sq.).

Paschalis II privilegium invenitur in tabulario archiepiscopii Pisani.

De codd. cf. Episcopatus Pisanus (supra p. 318).

1 *Firenze 1106 sept. 19*

Paschalis II Benedicto abbati etc.: excipit mon. b. Salvatoris, quod situm est in loco q. d. Moxi, sub tutela apost. sedis, confirmat possessiones propriis nominibus expressas, concedit ius eligendi abbatem et sepulturam liberam, statuit, ut nulli episcopo facultas sit, monasterium ipsum vel ecclesias suas interdicere aut novis exactionibus praegravare, et concedit decimas. — Piae postulatio. Ego Paschalis etc. Dat. Florentiae p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 13 kal. oct., ind. 15, inc. d. a. 1106, pont. autem d. Paschalis II pp. 8.

B^1 a. 1331 sept. 27. [L n. 208]. — Edd. Muratori Antiq. III 1105 ex B^1 = Migne CLXIII 195 n. 189. — Regg. J. 4536. JL. 6091.

Monasterium s. Quirici in Moxi.

Monasterii s. Mariae, s. Quirici et s. Turpis sive Torpetis de Moxi primam, quantum scio, notitiam invenimus in instrumento a. 1034 dec. 19 (ed. Mittarelli Ann. Camald. II App. c. 55 n. 26), quo Taibertus q. v. Signorino de comitatu Pisano, filius b. m. Teuperti q. v. Teutio huic monasterio eiusque abbati Bono donationem fecit. Aliam chartam a. 1043 april. 26 vulgavit Muratori Antiq. III 1079. Postea, ut iam diximus, unitum fuit cum monasterio s. Salvatoris in Moxi. Graviter itaque errat Duchesne (l. c. I 72 not.), qui hoc monasterium idem esse ac ecclesiam s. Quirici de Lugnano (conf. catalogum ecclesiarum dioec. Pisanae a. 1277 ap. Mattei I 95) contendit.

Chartae monasterii s. Quirici in tabulario archiepiscopii Pisani exstant, sed privilegium pontificium ante Innocentium III frustra inter eas quaesivimus. Habemus tantum notitiam apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 111; I 72), quae sequitur:

„Monasterium sancti Quirici XII denarios."

Ecclesia s. Mariae ad Finem.

Locus s. Mariae a Fine occurrit iam in charta a. 995 sept. 2 (in archivo archiepiscopii Pisani). Ibi, ad fluminis q. d. Finis ripam, exstabat plebs s. Mariae, cui a. 1104 iun. 1 Hugo et Lotherius comites concessionem quandam

fecerunt (ed. Muratori Antiq. III 1105). Eius priores ab Anastasio IV (n. 1) et ab Alexandro III (n. 2) privilegium protectionis receperunt, sub censu annuo 6 denariorum, sed in Cencii Libro censuum S. R. E. ecclesia s. Mariae ad Finem minime recensetur. De loco cf. Targioni Tozzetti [2] IV 432 sq. et Repetti II 147.

Eius chartae in tabulario archiepiscopii Pisani adservantur, Anastasii IV privilegium in R. archivo Pisano (Atti pubblici), Alexandri III in archivo mensae archiepiscopalis.

De codd. cf. Episcopatus Pisanus (supra p. 318).

1 *Laterano 1154 april. 25*

Anastasius IV Cipriano priori plebis s. Mariae q. d. ad Finem etc.: suscipit eccl. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, terram et decimationem ab Opithone b. m. Pisano ep. concessam, et concedit sepulturam liberam, censu 6 den. Lucen. monetae annis singulis apost. sedi persolvendo. — Apostolici moderaminis. Ego Anastasius etc. Subscr. 19 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 7 kal. mai., ind. 2, inc. d. a. 1154, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

A. [D f. 76 = N f. 161 Exc. E f. 3. M f. 241]. — Ed. PflugkH. Acta III 146 n. 138 ex A. — Regg. Tronci [1] *Mem. p. 18. 85*; [2] *Ann. I 32. 129. PflugkH. Iter p. 250 n. 491. JL. 9878.*

2 *Laterano 1179 april. 23*

Alexander III Hugoni priori etc.: repetit Anastasii IV privilegium *(n. 1)*. — Apostolici moderaminis. Ego [Alexander] etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 9 kal. mai., ind. [12], inc. d. a. 1179, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 20.

A[1]. *[L n. 446]. — Edd. Muratori Antiq. III 1177 ex A*[1] (9 oct.) = *Migne CC 1241 n. 1426. — Regg. Targioni Tozzetti* [2] *IV 433. PflugkH. Iter p. 284 n. 685 ad a. 1178 sept. 23* (9 kal. oct.). *J. 8731. JL. 13453.*

Monasterium s. Felicis de Vada.

Monasterium s. Felicis iuxta castrum de Vada, ubi antiquus Romanorum portus olim fuit, quando exstructum sit nescimus. Rexerunt monachi ord. s. Benedicti usque ad a. 1258, quando ab Alexandro IV a. 1257 sept. 29 monialibus s. Augustini ord. Praedicatorum, olim in monasterio ss. Philippi et Iacobi de Cassandra degentibus, concessum fuit (ed. Bull. ord. Praed. VII 38 n. 309). Hae s. Augustini moniales a. 1479 Pisas se transtulerunt, ubi inde ab a. 1481 habitare coeperunt in monasterio s. Pauli de Horto.

Monasterium s. Felicis una cum aliis huius regionis ecclesiis et monasteriis iuris b. Petri fuit solvitque censum annuum s. Lateranensi palatio, ut legimus apud Cencium (ed. Fabre-Duchesne I 72):

„Monasterium sancti Felicis de Vada I obolum massamutinum.“

Idem esse videtur ac monasterium s. Petri in Guada (cf. supra p. 373). — De loco cf. Mattei Eccl. Pis. hist. I App. p. 84 not. 2; Targioni Tozzetti [2] IV 412 sq.; Repetti V 616 sq.

Chartae inde ab a. 1042, olim in archivo monasterii s. Pauli de Horto, nunc adservantur in R. archivo Pisano (Spoglio t. 72); cf. Gött. Nachr. 1897 p. 177.

B = Cop. Pisa Arch. di stato (Monache di S. Paolo all' Orto).
C = Carte attinenti al monastero di S. Paolo all' Orto, s. XVIII, Pisa Arch. capitolare B 7/12.

**1* *(1099—1118)*

Paschalis II concedit privilegium.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

**2* *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit privilegium.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

3 *Benevento 1168 iun. 19*

Alexander III Bono abbati etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 1)* et Adriani *(n. 2)* suscipit mon. s. Felicis iuxta castrum de Vada sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, decimas ab Attone Pisano ep. concessas et iura, censu annuo 1 bizantii vel 5 sol. Lucen. apost. sedi persolvendo. — Religiosam vitam eligentibus. Dat. Beneventi p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 13 kal. iul., ind. 1, inc. d. a. 1168, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 9.

B a. 1230. [C]. — Ed. Gött. Nachr. 1897 p. 206 n. 10 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 267 n. 591. JL. 11414.

Ecclesia de Capite Ursuli.

Frustra huius ecclesiae memoriam requirimus, neque ubi sita fuerit indicare possumus, neque in catalogis ecclesiarum dioecesis Pisanae invenimus, quamquam haud dubio ad ditionem Pisanorum archiepiscoporum pertinuit. Privilegium enim Lucii III *(n. 2)* in tabulario eorum custoditur.

De codd. cf. Episcopatus Pisanus (supra p. 318).

**1* *(1099—1118)*

Paschalis II concedit privilegium.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Veroli (1184) mai. 4*

Lucius III Petro presb.: ad exemplar Paschalis *(n. 1)* suscipit eccl. de Capite Ursuli sub apost. protectione, et confirmat bona a Gualandi filiis aliisque ei oblata. — Apostolicae sedis benignitate. Dat. Verul. 4 non. madii.

A¹. [L n. 461]. — Edd. Muratori Antiq. III 1179 ex A¹ = Migne CCI 1251 n. 138. — Regg. J. 9601. JL. 15032.

Gorgona

Monasterium s. Mariae et s. Gorgonii.

Strozzi XR f. 121'. — Lubin p. 163. — Manni Osservazioni istor. sopra i sigilli antichi IV 109 sq. — Mattei Eccl. Pis. hist. II App. p. 95 not. 2; p. 96 not. 1. — Gio. Batt. Coletti Memoria istorico-cronologica riguardante l'origine del monastero di S. Maria e S. Gorgone nell' isola della Gorgona, ms. a. 1808, Pisa Arch. capitolare B 7/3. — Repetti I 183. II 599 sq. — Cappelletti XVIII 399. — Gius. Piombanti La certosa di Pisa e dell' isola di Gorgona (Livorno 1884).

In insulis Gorgona, antiquitus Urgon sive Gorgon, et Capraria, hodie Capraja, iam saec. V in. monachos vitam coenobiticam degentes habitasse constat (cf. L. M. Hartmann in Mon. Germ. Epp. I 285 not. 1; 299 not. 4). Gregorius I monasteriorum in his insulis institutorum saepius mentionem facit (Reg. lib. I ep. 50; lib. V ep. 5. 17. JE. 1120. 1321. 1331). Inter ea coenobium s. Mariae, ubi corpus b. Gorgonii custodiebatur, peculiarem famam obtinuit et iam antiquitus sub speciali iure et dominio b. Petri exstitit. Sed, ut narrat Gregorius VII *(n. 3)*, a Saracenis destructum, quorum terror per longa tempora divinae religionis cultum et Christianorum ibi habitacula prohibuit, saec. XI, ut videtur, restauratum et ab abbatibus ex ordine s. Benedicti rectum est, Bono (c. 1051), Adam (a. 1070. 74), Pisano (a. 1096), Petro (?), Lanfranco (a. 1113), cui Matilda comitissa a. 1111 privilegium concessit (cf. Overmann Gräfin Mathilde von Tuscien p. 184 Reg. 126 et p. 253 n. 4), Placido (a. 1116), Sigismundo (a. 1126), Iohanne (a. 1144), G. (a. 1177), Rolando (a. 1189), Alberto (a. 1203), Placido (a. 1229), Uguccione (a. 1234), qui saepius in eorum monasterio s. Viti Pisano resederunt indeque nomen „abbas s. Gorgonii et s. Viti" duxerunt. Monasterium vero Gorgonense saec. XIV iterum a maris praedonibus vastatum est. Insula deserta, monachi se Pisas in ecclesiam s. Viti receperunt. Gregorius XI denique a. 1373 feb. 19 monasterium Gorgonense reaedificatum priori generali et fratribus ord. Cartusiensis concessit (cf. Le Couteulx Ann. ord. Cartusien. VI 129 sq.), qui a. 1424 furorem Barbarescorum fugientes iterum insulam deseruerunt seque in eorum domum Vallis de Calci prope Pisas, a. 1367 eis concessam (cf. Le Couteulx VI 66), transtulerunt (cf. Le Couteulx VII 539 sq.), ubi hodie quoque resident.

Archivum Gorgonense, a Cartusianis in eorum domum Calci transportatum, locupletissimum est, licet perierint antiqua s. Petri privilegia, quorum Leo IX (n. 1) mentionem facit. Repertorium s. XIX exstat in R. archivo Pisano. Quaedam chartae etiam inveniuntur et in tabulario canonicorum ecclesiae maioris Pisanae et in archivo publico reipublicae Adiacii. Regesta ex archivo Cartusiae praebet Magri-Santelli Stato antico . . di Livorno I 275 sq. Inventarium librorum mon. s. Viti et s. Gorgonii a. 1379 confectum vulgavit A. Manghi in Miscellanea storico-letteraria a Franc. Mariotti (Pisa 1907).

A = Orig. Calci Arch. della Certosa.
A[1] = Orig. Ajaccio Archives départementales de la Corse.
B = Cop. Calci Arch. della Certosa.

*B*¹ = Cop. Ajaccio Archives départementales de la Corse.
*B*² = Cop. Pisa Arch. capitolare.
C = (F. Ughelli) Privilegia pontificum varia, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3222 (XL 19, olim 3640); cf. PflugkH. Iter p. 94.
D = G. Grandi Contractuum etc. ad historiam Camaldulensem praesertim spectantium vol. XIX, s. XVIII, Pisa Bibl. dell' Università; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 600.
E = Mariano Valli Chiesa di S. Vito, ms. a. 1789, Pisa Arch. capitolare B 7/5.
F = G. B. Coletti Memoria istorico-cronologica etc., ms. a. 1808, ib. B 7/3.

1 *1051 oct. 16*

Leo IX ecclesiae s. Mariae in insula Gorgona et per eam Bono abbati etc.: confirmat ipsum monasterium cum insula, ut semper sint monachorum habitacula, ne fiat spelunca latronis, quae prius fuit domus orationis. — Convenit apostolico moderamini. Dat. 17 kal. nov. p. m. Friderici diac. et S. R. E. bibl. et canc. vice d. Herimanni archicanc. et Colonien. archiep., a. d. Leonis VIIII pp. 3, ind. 4.

B² s. XII. [C f. 605' et f. 613. D. F]. — Edd. Ughelli ¹ III 408 ex B; ² III 358 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 372 n. 14 = Bull. Rom. ed. Taur. I 601 n. 14, = Migne CXLIII 677 n. 60. Mittarelli Ann. Camald. II App. c. 137 n. 73 ex apographo mon. s. Michaelis in burgo Pisarum (cf. II 123). — Regg. Tronci ¹ Mem. p. 19; ² Ann. I 33. Mabillon Ann. ord. s. Bened. ² IV 482. Höfler Die deutschen Päpste II 375. Bonaini Dipl. Pis. p. 1 n. 2. J. 3239. JL. 4262.

2 *Lucca 1070 aug. 16*

Alexander II Adae abbati etc.: suscipit mon. s. Mariae in Gorgona sub munimine et tutela apost. protectionis, et confirmat possessiones, specialiter ecclesiam ss. Milciadis et Gorgonii prope Pisas in loco q. d. Ad burgum iuxta eccl. s. Viti. — Quotiens ea a. Dat. Lucae 17 kal. sept. p. m. Petri S. R. E. card. presb. ac bibl., a. 9 pont. d. Alexandri II pp., inc. v. d. 1070, ind. 8.

B s. XVIII. E. F p. 7 n. 1. — Edd. Mattei II App. p. 97 not. PflugkH. Acta II 109 n. 144 ex B. — Regg. Repetti II 600. PflugkH. Iter p. 194 n. 145 ad a. 1069. JL. 4677.

3 *Laterano 1074 ian. 18*

Gregorius VII Adae abbati etc.: mon. in Gorgona insula in tuitionem apost. protectionis suscipiens, confirmat omnia, quae nunc possidet aut in posterum acquirere poterit. — Venerabilis locus. Dat. Lateranis 15 kal. feb. p. m. Petri S. R. E. presb. card. ac bibl., a. 1 pont. d. VII Gregorii pp., d. v. inc. 1074, ind. 11.

A. [F p. 8 n. 2]. — Ed. PflugkH. Acta II 121 n. 157 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 199 n. 176. JL. 4818.

4 *1116 (?) dec. 22*

Ildebrandus Maranen. ep., praesentia d. Rollandi card. S. R. E. et d. Paschalis II legatarii, offert monasterio s. Gorgonii ecclesiam s. Nicolai fere penitus destructam, sitam in capite Corsicae in loco Timino. — Subscr. Ildebrandus Maranen. ep., Rollandus S. R. E. legatarius et cardinalis, aliique. Ego Rodulfus not. apost. sedis exemplavi.

B¹ s. XII. — Reg. JL. —.

Apographum B^1 praebet a. 1116, 11 kal. ian., ind. 5, quae vero minime concordant. Idem Ildebrandus Maranen. ep. aliam chartulam a. 1116, 3 kal. ian., ind. 9 de eadem re Placido abbati concessit cum licentia Rolandi ep. Populonien. et legati S. R. E., qui supra cardinalis S. R. E. appellatur.

5 *(1118 sept.—dec.)*

Petrus card. et legatus Romanae eccl. Sigismundo abbati: confirmat tam ex auctoritate d. (Gelasii II) pp. quam ex sua omnes ecclesias et terras, scilicet s. Reparatam, s. Luciam, plebem s. Mariae del capo et s. Nicholaum de Timino, concedit ius recipiendi et sepeliendi, et confirmat decimas. — Iustitiae et rationis. Subscr. Petrus S. R. E. card. presb. de tit. s. Susannae et legatus, Petrus archiep. Pisanus, Baro subdiac. S. R. E., aliique. A. d. inc. [1118], ind. [12], a. d. G(elasii) pp. II ordinationis suae 1.

A^1. — Ed. Mattei II App. p. 99 ex A^1. — Reg. JL. —.

De legatione Petri card. cf. Episcopatus Pisanus n. 12 (supra p. 322).

6 *Benevento (1168—69) mai. 19*

Alexander III G. abbati et fratribus mon. s. Gorgonii: confirmat plebem s. Mariae de Capella, a b. m. Ted(aldo) Maranen. ep. sub statuto censu 12 den. per annos singulos exsolvendo ei concessam. — Iustis petentium. Dat. Benevent. 14 kal. iun.

A^1. [B^1 a. 1504 feb. 3]. — Ed. Gött. Nachr. 1908 ex A^1. — Regg. PflugkH. Iter p. 268 n. 596. JL. 11537.

Charta, qua Tedaldus ep. Maranen. Sigismundo abbati plebem s. Mariae de Capella concessit, data est a. 1126, non. april., ind. 6.

7 *Anagni (1176) nov. 21*

Alexander III Segonen. et Nebulen. epp.: mandat, quatenus plebanum de Luri, qui abbatem et fratres Gorgonen. monasterii super decimis pertinentibus ad plebem s. Mariae de capite Corsicae, a L. Maranen. ep. monasterio confirmatam, contra iustitiam inquietare praesumit, commoneant, ut eis praescriptam decimam quiete dimittat. — Ex transmissis. Dat. Anag. 11 kal. dec.

A. — Ed. PflugkH. Acta III 238 n. 238 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 276 n. 641. Desimoni in Atti della Soc. Lig. XIX (1887) 69 n. 192. JL. 12532 ad a. 1159—76.

De tempore cf. n. 8.

8 *Nebbio 1177 feb. 27*

A(ndreas) et L(andulfus) Segonen. et Nebulen. epp., pp. Alexandri III iudices delegati, definiunt controversiam inter G. abbatem Gorgonen. et Iohannem plebanum de Luri de baptismate faciendo in plebe s. Mariae de capite Corsi et de finibus inter praedictam plebem et plebem de Luri et de decimis infra eosdem fines et de cappellanis pro faciendo baptismate, iuxta tenorem rescripti d. papae *(n. 7)*. — Actum in eccl. s. Mariae Nebulen. 3 kal. mart., a. 1176.

A^1. — Reg. JL. —.

*9 *(1187—91)*

Clemens III concedit privilegium.

Laud. in Innocentii IV privilegio a. 1252 ian. 23 (Orig. Ajaccio Arch. dép. et cop. in Caroli sen. Strozzi Spoglio PQ 1072, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. VIII 1486). — Reg. JL. —.

In hoc Innocentii IV privilegio laudantur privilegia Alexandri II (n. 2), Leonis (n. 1), Gregorii (n. 3) et Clementis. Quamquam numerus omissus est, ad Clementem III referendum esse pro certo aestimo.

10 *Pisa 1197 aug. 11*

Barone abbas eccl. et mon. s. Mariae de Mascia pro expediendo debito librarum 30 den., quas mutuo acquisivit dandas mag. Fidantiae pro d. apostolico (Celestino III), qui ivit legatus in Lombardiam, vendit Lanfranco priori de Gorgona pro eccl. s. Cerbonii de Nebbio unam planetam de ciclattone. — Actum Quinthicae in exteriori claustro eccl. et mon. s. Pauli de ripa Arni.

A. — Reg. JL. —.

LUCCA
(Luca)

Gius. Cividali Istorie di Lucca sino al 1570, ms. s. XVI, Lucca Bibl. pubbl. codd. 843. 846. — Niccolo Tucci Storia di Lucca, ms. s. XVI sq., Lucca Arch. di stato codd. 68—69. — Cesare Franciotti Historia delle vite de santi [1] (In Lucca 1613); [2] (In Venetia 1629). — Libertà Moriconi Memorie istoriche sopra le antichità di Lucca, ms. s. XVII, Lucca Arch. di stato cod. 35. — Bartholomaei Beverinii Annalium ab origine Lucensis urbis vol. I—IV (Lucae 1829—32). — Franc. Bendinelli Abozzi della storia di Lucca con l'appendice di documenti, ms. s. XVII, Lucca Bibl. pubbl. cod. 855. — Gio. Batt. Orsucci Chiese di Lucca vol. I—III, ms. s. XVII, ib. codd. 913—15. — G. B. Orsucci Memorie ecclesiastiche vol. II, ms. s. XVII, ib. cod. 896 (vol. I desideratur). — Franc. Maria Fiorentini Memorie di Matilda la gran contessa [1] (In Lucca 1642); [2] ill. da Gian Dom. Mansi (In Lucca 1756). — Ughelli [1] I 838 sq.; [2] I 789 sq. — Luca Wadding Vita s. Anselmi ep. Lucen. commentariis illustrata (Romae 1657). — Fr. M. Florentinius (Fiorentini) Hetruscae pietatis origines sive de prima Thusciae christianitate (Lucae 1701). — Gabr. Gramatica Diario sagro antico e moderno delle chiese di Lucca [1] (In Lucca 1725); [2] (1736); [3] (1741); [4] accresc. da Gio. Dom. Mansi (In Lucca 1753); [5] da Dom. Barsocchini (Lucca 1836). — Fr. Orlendi Orbis sacer et profanus II, 2 p. 1021 sq. — Girolamo Sesti Dissertazioni istoriche della città di Lucca a. 1732, ms. s. XVIII, Lucca Bibl. pubbl. codd. 64. 65. — G. Sesti Storia diplomatica di Lucca, ms. s. XVIII, Lucca Arch. di stato codd. 62. 63 (cf. Inventario IV 329). — Andrea Rota Notizie istoriche di S. Anselmo vescovo di Lucca e protettore di Mantova (In Verona 1733). — Filippo Maria Lunardi Silva antiqua notabilium Lucensium, ms. s. XVIII, Lucca Bibl. pubbl. cod. 1571. — Targioni Tozzetti [2] VII 45 sq. — Donati Notizie storiche sul Serchio (Lucca 1784). — Fed. Vinc. Di Poggio Saggio di storia ecclesiastica del vescovato e chiesa di Lucca (In Lucca 1787). — Fed. Di Poggio Illustrazione del SS. Crocifisso di Lucca detto volgarmente Il volto santo [1] (Lucca 1783); [2] (Lucca 1839). — Bernardino Baroni Codex diplomaticus Lucensis, ms. s. XVIII, Lucca Bibl. pubbl. cod. 87 et cod. 929 (cf. Bethmann in Archiv XII 709. 711). — B. Baroni Miscellanea Lucensia ecclesiastica vol. I—III, ms. s. XVIII, ib. codd. 876—878. — B. Baroni Notulario generale de' documenti e pergamene vol. I—V, ms. s. XVIII, ib. codd. 918—22 (cf. Bethmann in Archiv XII 709). — Antonio Maria Barsi Cronologia dei vescovi di Lucca, ms. s. XVIII, Lucca Arch. di stato cod. 86. — F. Brunetti Cod. dipl. Toscano I 241 sq. — A. N. Cianelli Dissertazioni sopra la storia Lucchese in: Memorie e documenti per servire all' istoria del principato Lucchese I. II. III (Lucca 1813—16). — Dom. Bertini Dissertazioni sopra la storia ecclesiastica Lucchese in: Mem. e doc. IV p. I. II (Lucca 1818—36). — Dom. Barsocchini Raccolta di documenti per servire alla storia ecclesiastica Lucchese in: Mem. e doc. V p. I. II. III (Lucca 1837—41). — Paolino Dinelli Dei sinodi della diocesi di Lucca in: Mem. e doc. VII (Lucca 1834). — F. Baroni Guida del forestiere per la città e contado

di Lucca (Lucca 1820). — Ant. Mazzarosa Guida del forestiere per la città e contado di Lucca [1] (Lucca 1829); [2] (1843). — A. Mazzarosa Storia di Lucca dalla sua origine fino al 1814. I. II [1] (Lucca 1833); [2] in eius Opp. III. IV (Lucca 1842). — Repetti II 819 sq. — Gius. Matraja Lucca nel milleduecento. Memoria (Lucca 1843). — Dom. Barsocchini Ricerche critiche sul vescovato di S. Anselmo vescovo di Lucca in: Pragmalogia cattolica a. 1847. — Carlo Minutoli Sommario della storia di Lucca dall' a. 1004 all' a. 1700, compilato su documenti contemporanei da Girol. Tommasi in: Arch. stor. ital. Ser. I t. X (1847). — Carlo Biscotti Notizie sommarie riguardanti le chiese, i benefizi ed il clero della arcidiocesi di Lucca (Lucca 1853). — Cappelletti XV 467 sq. — A. Carina Dei Bagni di Lucca, notizie topografiche, storiche e mediche (Firenze 1866). — Guido M. Viviani Sulla vita di San Paolino primo vescovo di Lucca (Lucca 1868). — A. Carina Notizie storiche sul contado Lucchese e specialmente sulle valli del Lima e dell' alto Serchio (Lucca 1871). — Carlo Del Torello Papi, imperatori e principi a Lucca (Lucca 1879). — Almerico Guerra Storia del Volto santo di Lucca (Lucca 1881). — (Salv. Bongi) Inventario del R. archivio di stato in Lucca IV (In Lucca 1888) 95 sq. — Giustiniano Degli Azzi Vitelleschi Regesti I: Pergamene del diplomatico p. I (Lucca 1903). — Giuliano Pisani La beneficenza in Lucca prima del mille (Lucca 1907).

De scriptoribus, qui de historia Lucana egerunt, cf. Targioni Tozzetti [2] VII 73 sq.; Lucchesini Dissertazioni sopra la storia letteraria Lucchese in: Mem. e doc. IX. X.

Episcopatus Lucanus.

Primus Lucanae urbis antistes s. Paulinus Antiochenus, ab ipso b. Petro apostolo institutus, traditur; sed christianitatis origines in urbe Lucana obscurae sunt (cf. P. Guidi Osservazioni storico-critiche intorno a un' antica iscrizione relativa a S. Paolino, primo vescovo di Lucca, recentemente scoperta. Lucca 1902). Lucanus episcopus semper Romano pontifici subiectus et peculiari apud sedem apostolicam gratia honestatus, a Calixto II a. 1120 palleum (n. 23), a Lucio III a. 1181 crucem primatialem (n. 45), a Benedicto XIII a. 1726 metropolitani dignitatem obtinuit.

Lucana dioecesis olim amplissima fuit. Iubente vero Leone X a. 1519 ab episcopatu Lucano seiuncta est Pisciensis praepositura cum suo territorio *(Pescia)*, quam a. 1726 Benedictus XIII in ecclesiam cathedralem sub proprio episcopo erexit; a. 1622 Gregorius XV segregavit novam dioecesim Sanminiatensem *(San Miniato al Tedesco)*; a. 1789 Pius VI aliquot Lucani episcopatus parochias Pisano archiepiscopatui addixit; Leo XII a. 1822, ecclesiam collegiatam Massanam *(Massa di Carrara)* in cathedralem erigens, regionem q. d. Garfagnana a Lucana dioecesi abscidit eamque cum Massana univit; Pius IX denique a. 1853 quasdam parochias Lucani episcopatus eidem Massanae dioecesi attribuit. Catalogum ecclesiarum dioecesis Lucanae a. 1260 confectum vulgarunt Di Poggio Saggio p. 293 sq. et Bertini in Mem. e doc. IV p. I App. p. 37 n. 27; alterum cr. a. 1387 confectum edidit Salv. Bongi in Inventario del R. archivio di stato IV 116 sq.; tertium invenies apud Lami Mon. eccl. Florent. I 513 sq.

Multa olim fuere in urbe et dioecesi Lucana monasteria et monachorum et puellarum. Praeter ea, quae in his regestis colligemus, adnotare iuvat Vallumbrosanorum monasterium s. Bartholomaei de Cappiano et Camaldulensium monasterium s. Salvatoris de Cantignano (cf. Repetti I 461. 30).

Lucanus episcopatus recensetur quoque in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 67):

„Episcopus ipse pro plebibus in vallibus Arni L solidos Lucensium."

Lucani archiepiscopatus tabularium, adhuc locupletissimum et bene conservatum, inter Italiae archiva ecclesiastica et numero et antiquitate chartarum praefulget. Exstat chartarum inventarium „Sunto delle pergamene" vol. I—IV, s. XVII, ib. Laudamus quoque Librum privilegiorum, vulgo Libro della Croce, mb. s. XIV, [*C*], cuius indicem legimus in cod. bibl. Lucen. 1571 f. 148 sq.; cf. Bethmann in Archiv XII 701. Alterius libri privilegiorum episcopatus Lucani fragmentum, ch. s. XIV, [*D*] invenimus inter schedas Mansi, quae in bibliotheca Lucana adservantur (cod. 840). Memoramus denique cod. mb. s. XIV, inscriptum: Locationes, census et feuda episcopatus Lucensis a. 1298—1356, exsistentem in Cancellaria episcopii cod. n. 8 (olim sig. C *).

De tabulario archiepiscopii et de ceteris Lucanis archivis cf. Zaccaria Iter litter. 1 sq.; Blume Iter italicum II 92 sq.; Bethmann in Archiv XII 701 sq.; Bresslau in N. Archiv III 111 sq.; Winkelmann ib. V 22 sq.; v. Pflugk-Harttung Iter p. 36 sq.; (Salv. Bongi) Inventario del R. archivio di stato in Lucca I—IV in: Documenti degli archivi Toscani (In Lucca 1872—88); Gött. Nachr. 1897 p. 182 sq. et 1903 p. 594 sq.; Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia IV 68 sq.; (L. Fumi) Il R. archivio di stato in Lucca nel 1903 (Pescia 1903).

A = Orig. Lucca Arch. arcivescovile.
A[1] = Orig. Lucca Arch. capitolare.
B = Cop. Lucca Arch. arcivescovile.
B[1] = Cop. Lucca Arch. capitolare.
C = Liber †, continens iura et privilegia ad episcopatum Lucanum spectantia, scriptus a Bartholomaeo de Gaudiano not. a. 1388, mb. s. XIV, Lucca Arch. arcivescovile; cf. Baluze Misc. [2] IV 186.
D = Liber privilegiorum episcopatus Lucen., ch. s. XIV. Eius fragmentum exstat in Documenti raccolti da Bartolomeo Mansi, Lucca Bibl. pubbl. cod. 840 p. 858 sq.; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 597.
E = Capitoli n. 4, mb. s. XVI, Lucca Arch. di stato (olim Tarpea Arm. XXXII lib. AAA sive Arm. II lib. 14 n. 116); cf. Inventario del R. archivio di Lucca I 53.
F = Bullae (et privilegia canonicorum), s. XVII, Lucca Arch. capitolare (sign. P † XI).
G = Instrumenta varia Lucen. reipublicae ab a. 687, s. XVII sq., Roma Bibl. Chigi G VIII 243; cf. PflugkH. Iter p. 96 et Gött. Nachr. 1901 p. 247.
H = Bernardino Baroni Lucanus codex diplomaticus, s. XVIII, Lucca Bibl. pubbl. cod. 929; cf. PflugkH. Iter p. 43.
H[1] = B. Baroni Miscellanea ecclesiastica varia, s. XVIII, ib. cod. 879.
I = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XV t. 128; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 2 sq.
K = Cornelii Margarini Thesaurus historicus sacrae et politicae veritatis vol. II, s. XVII, ib. Arm. LIV t. 2; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 377.
L = Summorum pontificum epistolae, s. XVII sq., cod. Vat. lat. 7157; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 21.
M = Gius. Garampi Schedae, s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 522 sq.

25*

N = St. Borgia Bullarium Lucii III, s. XVIII, Roma Bibl. Vat. Museo Borgia; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 74 sq.

O = P. L. Galletti Bolle e brevi pontifizi vol. I, s. XVIII, cod. Vat. lat. 8030; cf. PflugkH. Iter p. 135 et Gött. Nachr. 1903 p. 24.

1 *Roma S. Pietro 901 feb.*

Benedictus IV cum Ludovico III imp. in iudicio residet, Petro ep. reclamationem faciente contra Lambertum filium qd. Rodelandi de civ. Lucense.

v. iudicatum Ludovici imp. (edd. Fiorentini Mem. di Matilda [1] *lib. 3 p. 114 n. 4;* [2] *Doc. p. 16 n. 4. Ughelli* [1] *I 851;* [2] *I 799. Mansi XVIII 240. Mem. e doc. V p. III 639 n. 1768). — Regg. Böhmer Reg. Kar. 1460. Hübner Gerichtsurkunden n. 827. J. p. 306. JL. I p. 444.*

Adnotamus quoque Hadriani I epistolam ad Carolum M. a. 774 missam, qua postulat, ut episcopum Lucanae civitatis ad propriam sedem absolvat JE. 2409.

**2* *(1057—58)*

Stephanus IX Anselmo ep.: confirmat ecclesiam s. Alexandri.

C p. 6 Exc. — Regg. Baluze Misc. [2] *IV 186. Gött. Nachr. 1903 p. 595. JL. —.*

Stephani IX privilegium autographum, cuius bulla plumbea tunc exstabat, iam a. 1388 legi non potuit. Anselmus ep. Lucanus id ipsum in placito Godefridi ducis et marchionis a. 1058 dec. 17 obtulit (edd. Ughelli [1] VII 1295; [2] I 807; Muratori Antiq. I 963; Rena e Camici II [a] 84; Mem. e doc. V p. III 663 n. 1792; Hübner Gerichtsurkunden n. 1396). Laudatur quoque in chartula a. 1059 sept. 25 (ed. Mem. e doc. IV p. II 138 n. 97). — Privilegium hoc simul cum bulla pro clero Lucano JL. 4373 a. 1057 oct. 18 (v. p. 406 n. 1) datum fuisse verisimile est.

3 *Lucca 1068 iul. 11*

Anselmus pp. (Alexander II) et Lucen. ep., in praesentia Beatricis comitissae et Flaiperti iudicis, missi d. imp., Hubaldi Sabinen. ep. aliorumque, eligit Berengarium, filium b. m. Domnucci, ut sit advocatus episcopatus s. Martini, ut deinde inantea habeat potestatem pro rebus praefati episcopatus in placitum ambulandi, appellationes faciendi etc.

v. chartam a. 1068 iul. 11 (edd. Fiorentini Mem. di Matilda [1] *lib. 3 p. 138 n. 10;* [2] *Doc. p. 41 n. 10. Rena e Camici II* [a] *116 n. 22. Mem. e doc. IV p. II 143 n. 100). — Regg. Hübner Gerichtsurkunden n. 1434. J. p. 395. JL. I p. 583.*

4 *Lucca 1070 dec. 3*

Alexander II Lucen. episcopis: confirmat omnes plebes cum cappellis infra eas aedificatis et aedificandis. — Cum universis. Dat. Lucae 3 non. dec. p. m. Petri S. R. E. presb. card. ac bibl., a. 10 pont. d. Alexandri II pp., inc. v. d. 1070, ind. 7.

A[1]. *[B s. XII. F f. 27. I f. 167 Exc. K f. 484 = L f. 54]. — Edd. Fiorentini Mem. di Matilda* [1] *lib. 3 p. 149 n. 15 ex A*[1]*;* [2] *Doc. p. 52 n. 15 = Migne CXLVI 1360 n. 77. Mem. e doc. IV p. II 147 n. 103 ex A*[1]. *— Regg. J. 3455. JL. 4680.*

*†*5* *(1070)*

Alexander II dignificat episcopatum Lucensem cruce coram episcopo ferenda, sicut coram primate.

Tolomaei Lucen. Ann. (edd. Muratori Scr. XI 1253 ad a. 1070; Minutoli in Documenti di storia italiana pubbl. a cura della R. Deputazione per le provincie di Toscana, dell'Umbria e delle Marche VI (In Firenze 1876) 38 ad a. 1070) et Hist. eccl. lib. XIX c. 2 (ed. Muratori Scr. XI 1071). — Reg. JL. —.

De re dubitant Fiorentini Mem. di Matilda [1] lib. 1 p. 109; [2] p. 109 et Bertini Mem. e doc. IV 105, qui recte animadvertunt, notitiam hanc potius ad Lucium III referendam esse (n. 45).

6 *(1061—73)*

Alexander II clero et populo s. Lucen. eccl.: constituit, ut nullus deinceps pontificum castella, mansos, terras, possessiones aliquo ingenio alienare vel auferre seu alicui dare moliatur, nisi necessitate cogente in pignus ea ad tempus tradiderit; interdicit omnem alienationem et quamcumque dationem; enumerat possessiones. — Quamvis circa omnes. Ego Alexander etc.

A. [O f. 5]. — Edd. Fiorentini Mem. di Matilda [1] lib. 3 p. 145 n. 13 ex A; [2] Doc. p. 48 n. 13. Ughelli [1] I 867; [2] I 812 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 24 n. 33 = Bull. Rom. ed. Taur. II 56 n. 33, = Cappelletti XV 486, = Migne CXLVI 1393 n. 107. Mem. e doc. V p. III 666 n. 1795 ex A. — Regg. J. 3492. JL. 4724.

cf. Mem. e doc. V p. I 285 sq.

7 *(1061—73)*

Alexander II Lucen. eccl. clero et populo: constituit, nullum deinceps episcoporum beneficium ecclesiae, id est canonicas vel praebendas seu ordines, pro aliquo pretio vel munere clericis umquam conferre, sed ut omnes ministros et servitores ecclesiae gratis et absque ulla venalitate in ecclesia studeant ordinare. — Cum divina. Ego Alexander etc.

A[1]. [F f. 13]. — Edd. Fiorentini Mem. di Matilda [1] lib. 3 p. 129 n. 8 ex A[1]; [2] Doc. p. 32 n. 8 = Mem. e doc. VII 49. Ughelli [1] I 861 ex A[1]; [2] I 809 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 21 n. 31 = Bull. Rom. ed. Taur. II 51 n. 31 = Cappelletti XV 479. Mansi XIX 985 ex A[1] (et c. 964 n. 35 ex Ivonis Decr.) = Migne CXLVI 1388 n. 105. — Regg. J. 3490. JL. 4722.

Fragmentum legitur quoque in Gratiani Decr. C. I qu. 3 c. 9 et in variis codicibus canonum collectiones continentibus: cod. Vat. lat. 1346 f. 38 (ed. PflugkH. Acta II 120 n. 155), cod. Vat. lat. 1363 f. 241, cod. Vat. Regin. 987 f. 30, cod. bibl. Florent. Conv. soppr. I III 18.

**8* *(1073 iul.—aug.)*

Gregorius VII Anselmum electum monet, ut ab investitura episcopatus de manu regis abstineat, donec ille de communione cum excommunicatis Deo satisfaciens, rebus bene compositis, secum pacem possit habere.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

De Anselmo electo Gregorius VII a. 1073 iun. 24 Beatrici et Matildae scripsit JL. 4782. De re cf. quoque Vitam Anselmi auctore Bardone (edd. Wadding p. 13; Mon. Germ. Scr. XII 14).

9 *Capua 1073 sept. 1*

Gregorius VII Anselmo electo ep.: denuo notificat quae nuper ei significavit *(n. 8)*. — Quoniam fraternitatem. Dat. Capuae kal. sept. ind. incip. 12.

Reg. Gregorii VII lib. 1 ep. 21. — Edd. Carafa Epp. decr. III 566 n. 21. Baronius Ann. ad a. 1073 c. 62. Fiorentini Mem. di Matilda [1] lib. 1 p. 125; [2] p. 126. Ughelli [1] I 868; [2] I 813. Wadding p. 61. Rota p. 92. Mansi XX 77 n. 21. Cappelletti XV 514. Migne CXLVIII 304 n. 21. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 36. — Regg. J. 3556. JL. 4792.

Meminerint lectores, Gregorium VII a. 1076 nov. 1 Anselmo Lucan. ep. aliisque Tusciae epp. de Rodulfo Senensi ep. scripsisse JL. 5008.

*10 *(1085—86)*

Clemens III (Wibertus) Anselmo ep. respondet, se universalis ecclesiae curam suscepisse licet invitum; obsecrat, ne Matildam comitissam amplius circumveniat, deludat et fallat; exponit argumenta circa Gregorii VII electionem.

Laud. in Anselmi ep. libro contra Wibertum (ed. Mon. Germ. Libelli de lite I 527) et in Widonis Ferrarien. libello De scismate Hildebrandi (ed. ib. I 529). — Reg. JL. 5317 ad a. 1083.

De hac Clementis III epistola deperdita cf. Panzer Wido von Ferrara p. 57 sq.; Koehncke Wibert von Ravenna p. 65 sq.; JL. II p. 713.

11 *(1088—95)*

Urbanus II Godifredo ep.: praecipit, ut excommunicatorum interfectoribus modum congruae satisfactionis iniungat, si forte quid duplicitatis pro humana fragilitate in eodem flagitio incurrerint. — Excommunicatorum interfectoribus.

Ivonis Decr. X c. 54. Gratiani Decr. C. XXIII qu. 5 c. 47 et in aliis collectionibus. — Edd. Baronius Ann. ad a. 1089 c. 11 = Di Poggio Saggio p. 339. Mansi XX 713 = Migne CLI 394 n. 122 = L. Paulot Urbain II p. 547. Friedberg I 945. — Regg. J. 4142. JL. 5536.

*12 *(1096—99)*

Urbanus II Rangerio ep. scribit haec: Neque enim baptizator neque confirmator pueri compater exsistimatur, sed qui puerum aut ex baptismo susceperit aut in confirmationem tenuerit.

Laud. in Paschalis II epistola ad Gebehardum ep. Constantien. a. 1100 ian. 18 JL. 5817 missa. — Reg. JL. 5769.

*13 *(1088—99)*

Urbanus II concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 45. 49. 51. — Reg. JL. —.

In n. 24 aliisque laudatur quoque Urbani II synodalis sententia, qua statuit de parochialibus ecclesiis, quas in Lucano episcopatu monachi tenent, ne in eis absque episcopi consilio presbyteros collocent, sed episcopus parochiae curam cum abbatum vel priorum consensu sacerdoti committat. Est statutum in concilio Nemausino a. 1096 promulgatum (ed. Mansi XX 933; cf. quoque Innocentii II decretum JL. 8276).

14 *Laterano (1103) oct. 14*

Paschalis II R(angerio) ep. et canonicis: praecipit, ut omne Ildeprandi, nunc Rosellani ep., beneficium in usum canonicorum communiter viventium redigatur.

v. Eccl. cathedr. n. 13.

15 *Fiesole 1107 sept. 18*

Paschalis II Rangerio ep. etc.: statuit, ut universae per Lucanam parochiam plebes in eius eiusque successorum oboedientia semper ac dispositione persistant, nec personae cuiquam facultas sit, ecclesias intra Lucanam urbem seu extra sitas a consueto servitio sequestrare aut cappellas plebium ab ipsarum unitate ac subiectione subtrahere; interdicit, ne cuiquam in posterum clerico aut monacho liceat cappellam vel ecclesiam de laici manu suscipere; confirmat partes altaris ac sacrarii, oblationum quoque partes, quae vel ad altaria matricis eccl. vel ad Vultus sacrarium vel in parochialibus ecclesiis offeruntur.

— Iustis votis. Ego Paschalis etc. Dat. Faesulis p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 14 kal. oct., ind. 1, inc. d. a. 1107, pont. autem d. Paschalis II pp. a. 9.

C p. 5. [G f. 97 = M. I f. 167. 219' Exc.]. — Edd. Di Poggio Illustrazione p. 48. Baluze Misc. ² *IV 187 ex C = Migne CLXIII 226 n. 231. Mem. e doc. IV p. II App. p. 125 n. 95 ex C. — Regg. Ughelli* ¹ *I 872;* ² *I 816. J. 4579. JL. 6167.*

16 *(1105—11)*

Paschalis II R(angerio) ep.: reprehendit eum, quod s. Fridiani canonicos inquietari permittat; mandat, ut cappellam s. Michaelis reaedificari praecipiat et consecratam usque ad proximas kal. aug. reddi faciat.

v. Eccl. s. Fridiani n. 12.

17 *(1105—11)*

Paschalis II R(angerio) ep.: praecipit, ut b. Fridiani canonicos diligere et honorare procuret etc.

v. Eccl. s. Fridiani n. 13.

18 *(1105—11)*

Paschalis II R(angerio) ep. et canonicis: gratias refert, quia erga s. Fridiani canonicos animum converterint etc.

v. Eccl. s. Fridiani n. 15.

**19* *Laterano 1116 mart. 8*

Coram Paschale II, in concilio in eccl. s. Salvatoris q. d. Constantiniana, 3 die, de querela a Lucen. ep. contra Pisanos de invasione terrae iuris ecclesiae suae prolata, longo litigio disceptatur.

Ekkehardi Chron. ad a. 1116 (ed. Mon. Germ. Scr. VI 250). — Regg. J. p. 513. JL. I p. 762.

**20* *Valence (1119 ian.)*

Gelasius II (qui tunc erat Valentiae) iubet Benedictum electum a Pistoriensi, Aretino et Clusino epp. consecrari.

Laud. in Necrol. Lucen. (cod. bibl. cap. Lucan. 618) ap. Mansi Diario sagro p. 380; Baluze Misc. ² *I 432; Bresslau in N. Archiv III 138. — Regg. J. 4910. JL. 6679.*

Rodulfum ep. Lucan. a. 1118 dec. 1 obiisse ex eadem notitia patet. Benedictus consecratur a. 1119 feb. 16.

**21* *(1119)*

Calixtus II mandat B(enedicto) ep., ut fratres s. Fridiani ab aliquibus nullo modo permittat vexari.

v. Eccl. s. Fridiani n. 29.

22 *Auxerre (1119) dec. 11*

Calixtus II B(enedicto) ep.: rogat, ut A(ttonem) priorem s. Fridiani et eius ecclesiam studeat amplius diligere et iuvare.

v. Eccl. s. Fridiani n. 31.

23 *Pisa 1120 mai. 7*

Calixtus II Benedicto ep.: concedit ei eiusque successoribus pallei usum infra ecclesiam tantum ad missarum sollemnia certis diebus. — Et caritatis

debito. Dat. Pisis p. m. Grisogoni S. R. E. diac. card. ac bibl., non. mai., ind. 13, inc. d. [a.] 1121, pont. autem d. Calixti II pp. a. 2.

C p. 1. [G f. 100]. Insert. bullae Eugenii IV a. 1442 dec. 31: Reg. Vat. t. 367 f. 265'. — Edd. Ughelli [1] I 877 ex C; [2] I 819 = Migne CLXIII 1300 n. 253. Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 236 n. 429 ex C. — Regg. Mem. e doc. IV p. 1 103 ex C. Cappelletti XV 520. Davidsohn Forschungen zur älteren Gesch. von Florenz I 178 n. 33. J. 5154 et JL. 7091 ad a. 1119—24.

Notas chronologicas, quae in C omissae sunt, praebet Eugenii IV privilegium confirmationis. — Conf. quoque Bosonis Vita Calixti II (Liber pontif. ed. Duchesne II 378): „Lucanum quoque episcopum, quoniam ipsa ecclesia sedis apostolicae gratiam promeruerat ampliorem, dignitate pallei decoravit", et Tolomaei Lucen. Ann. ad a. 1121 (edd. Muratori Scr. XI 1261; Minutoli p. 48) et Hist. eccl. lib. XIX c. 25 (ed. Muratori Scr. XI 1089). — Errat Ughelli l. c., qui affirmat, iam Alexandrum II et Paschalem II Lucano ep. usum pallei concessisse.

24 *Laterano 1122 april. 4*

Calixtus II Benedicto ep.: prohibet, ne in Lucano episcopatu praeter episcopi conscientiam iuxta Chalcedonen. concilii capitulum monasterium vel ecclesia quaelibet construatur; interdicit, ne monachi cathechumenos aut infirmorum in populo unctiones facere vel publicas poenitentias dare praesumant; confirmat synodalem Urbani II sententiam de parochialibus ecclesiis, quas in Lucano episcopatu monachi tenent *(cf. n. 13)*; roborat privilegia Alexandri II *(n. 4)* et Paschalis II *(n. 15)*. — Omnipotenti Deo. Ego Calixtus etc. Dat. Lat. p. m. Grisogoni S. R. E. diac. card. ac bibl., 2 non. april., ind. 15, inc. d. a. 1123, pont. autem d. Calixti II pp. a. 4.

A. [C p. 1. G f. 102 = M. I f. 235' Exc.]. — Edd. Baluze Misc. [2] IV 587 ex C = Migne CLXIII 1242 n. 176. Mem. e doc. IV p. II App. p. 132 n. 101 ex A. Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 26 n. 291 ex A. — Regg. J. 5087. JL. 6964.

**25* *(1123)*

Calixtus II rogat Benedictum ep. et canonicos s. Martini pro eccl. s. Fridiani.

v. Eccl. s. Fridiani n. 35.

26 *Laterano (1121—24) april. 12*

Calixtus II B(enedicto) ep.: respondet de quadam muliere adulterii confessa. — Quae ecclesiastica. Dat. Lat. 2 id. april.

Legitur in cod. can. s. XII f. 9' Cortona Bibl. comunale cod. 43. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 147 n. 4. — Reg. JL. —.

27 *Laterano (1124) mai. 26*

Calixtus II B(enedicto) ep. et canonicis: mandat, quatenus A(ttonem) priorem et canonicos s. Fridiani honorent, et ut s. Fridiani fratribus altera die paschae concedant missam sollemniter celebrare etc., ut episcopus querimoniam inter canonicos s. Fridiani et canonicos s. Angeli terminare studeat.

v. Eccl. s. Fridiani n. 38.

28 *Pisa (1135) iun. 23*

Innocentius II Hu(berto) ep. et canonicis: mandat, quatenus sententiam anathematis a sese contra monachos s. Georgii prolatam per eorum parochiam denuntient.

v. Eccl. s. Fridiani n. 56.

29 *Pugnano 1140 iul. 30*

Coram Gerardo s. Crucis card. causa inter Balduinum Pisanum archiep. et Ottonem Lucanum ep. de eccl. s. Angeli de Travalda ventilatur.

v. Pisa, Episc. n. 27.

**30* *(1143)*

[Innocentius II] delegat Attonem ep. Pistorien. ad audiendam causam inter Pisanum archiep. et Lucanum ep. de lite super Travalda.

Laud. in sententia Attonis ep. a. 1143 april. 18 (edd. Mem. e doc. IV p. II 174 n. 123; Salvi Historie di Pistoia I 78 ad 1143 mai. 1; cf. Acta SS. V mai. 22 p. 198, ubi perperam Celestino II mandatum hoc tribuitur; Hübner Gerichtsurkunden n. 1639). — Reg. JL. —.

31 *(1138–43)*

Innocentius II Ottoni ep.: respondet de iuramento illorum, qui consanguinitatem probant. — De parentela illa.

Gratiani Decr. C. XXXV qu. 6 c. 8. — Edd. Mansi XXI 416. Friedberg I 1279. — Reg. JL. 8316.

32 *Laterano (1144) iul. 10*

Lucius II O(ttoni) ep. et G. diac. card. S. R. E.: mandat, ut eos, qui super ecclesiam s. Salvatoris lapides proiecerunt vel assultum in ea fecerunt, pro excommunicatis habeant etc.

v. Eccl. s. Fridiani n. 84.

33 *Viterbo (1145) mai. 31*

Eugenius III O(ttoni) ep.: praecipit, quatenus priori s. Angeli (de Foro) ex sua parte praecipiat, ut praeceptum Lucii II et Celestini II irrefragabiliter observet.

v. Eccl. s. Fridiani n. 89.

34 *Pontremoli (1147) feb. 17*

Eugenius III G(regorio) ep.: mandat, quatenus s. Fridiani canonicos in ecclesiam s. Pantaleonis introducat etc.

v. Eccl. s. Fridiani n. 93.

35 *Paris (1147) april. 24*

Eugenius III G(regorio) ep.: per iterata scripta *(n. 34)* mandat, quatenus fratres s. Fridiani in ecclesiam s. Pantaleonis infra 20 dies introducat etc.

v. Eccl. s. Fridiani n. 94.

36 *(Auxerre 1147 iul. 28)*

Eugenius III G(regorio) ep.: confirmat sententiam excommunicationis ab eo promulgatam adversus illos, qui in eum et fratres s. Fridiani, ecclesiam s. Pantaleonis iuxta mandatum suum reformare volentes, assultum iniuriose fecerunt.

v. Eccl. s. Fridiani n. 95.

37 *(1154)*

Anastasius IV G(regorio) ep.: mandat, quatenus clericos s. Pantaleonis in electione prioris sine consensu et voluntate canonicorum s. Fridiani procedere non permittat etc.

v. Eccl. s. Fridiani n. 103.

38 *Laterano (1154) ian. 16*
Anastasius IV G(regorio) ep. et canonicis Lucanis: mandat, quatenus in ultionem nequitiae a parochianis quibusdam contra eccl. s. Salvatoris de Mustiolo actae ferventius insurgant etc.

v. Eccl. s. Fridiani n. 104.

39 *Laterano (1154) feb. 14 (?)*
Anastasius IV Attoni abbati mon. Sexten.: confirmat concordiam sive sententiam, quam Martinus abbas s. Savini et Lanfrancus prior s. Fridiani super controversia inter eum et Gregorium Lucanum ep. de castro Montis Calvuli aliisque querimoniis promulgarunt.

v. Mon. s. Salvatoris Sextense n. 19.

40 *Tusculanum (1171) ian. 8*
Alexander III (Guillelmo) electo, archipresb. et canonicis: praecipit, quatenus corpus b. Fridiani in ipsorum ecclesia iacere de cetero non proponant nec eius festum sollemnius more solito celebrent etc.

v. Eccl. s. Fridiani n. 114.

41 *Ferentino (1175) mart. 25*
Alexander III W(illelmo) electo et canonicis: mandat, quatenus R(olandum) praepositum et monachos s. Georgii cogant, ut ecclesiam s. Matthaei de Fossa natali dimittant.

v. Mon. s. Georgii n. 12.

*42 *(1179—80)*
Alexander III (Guillelmo) ep., canonicis et consulibus Lucanae civ. saepius dat in mandatis, ut P. civem Lucanum ad restitutionem pecuniae, quam debet Oddoni de Insula, Romano civi, cogere non differant.

Laud. in Alexandri III rescripto a. 1180 mart. 5 ad Hieronymum priorem et fratres s. Fridiani misso (Eccl. s. Fridiani n. 116). — Reg. JL. —.

43 *(1159—81)*
Alexander III ep.: respondet de nobili muliere, quae, abiecto religionis habitu, cuidam nobili sollemniter per licentiam ecclesiae nupsit; de propinquis illius, quem pro manifestis excessibus vinculo excommunicationis astrinxit, pro eo satisfactionem exhibituris; de diacono litterato non ad sacerdotium promovendo. — Consuluit nos.

App. conc. Lat. l. XLV c. 4; l. L c. 52. Comp. I l. IV t. 6 c. 7; l. V t. 10 c. 12; l. V t. 14 c. 7. Decr. Gregorii IX l. IV t. 6 c. 4 et l. V t. 12 c. 11 et in aliis collectionibus (Coll. Brug. t. 11 c. 14). — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 245. 307. 313. Mansi XXII 391. 410. 447. Friedberg Quinque compilationes p. 58. Friedberg II 685. 797. Galante Fontes iuris can. p. 383. — Regg. J. 9069. 9070. JL. 14005.

44 *(1159—81)*
Alexander III ep.: mandat, ut praesentium latorem, qui in quodam conflictu asserit se fuisse, post biennium ad sui officii exsecutionem admittat. — Praesentium lator.

App. conc. Lat. l. XXVI c. 11. Comp. I l. V t. 21 c. 3. Decr. Gregorii IX l. V t. 25 c. 3 et in aliis collectionibus. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 321. Mansi XXII 369. Friedberg II 826. — Regg. J. 9071. JL. 14006.

45 *Laterano 1181 nov. 12*

Lucius III Guilielmo ep. etc.: ad exemplar Alexandri II *(n. 4)*, Paschalis II *(n. 15)*, [Calixti II *(n. 24)*] et Urbani II *(n. 13)* suscipit Lucan. eccl. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, roborat ad exemplar Calixti *(n. 23)* usum pallei et synodalem Urbani sententiam *(cf. n. 13)*, concedit usum crucis per episcopatum. — Ordo iuris. Ego Lucius etc. Subscr. 14 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 2 id. nov., ind. 15, inc. d. a. 1181, pont. v. d. Lucii a. 1.

A. [C p. 6. G f. 170 = M = N. H[1]]. — Edd. Mem. e doc. IV p. II 194 n. 138 ex A = Migne CCI 1074 n. 3. — Regg. Ughelli [1] I 878 ad a. 1183; [2] I 820. Passerini in Arch. stor. ital. Ser. II t. IV[a] (1856) 79 n. 74. J. 9419. JL. 14515.

46 *Verona (1186—87) mart. 5*

Urbanus III W(illelmo) ep.: indulget, ut, cum patroni super ecclesiarum, quarum institutio spectat ad ipsum, fuerint repraesentatione discordes, nisi ad concordiam infra terminum in Lateranen. concilio constitutum redierint, termino illo transacto, liberum ei sit ecclesias illas canonice de personis idoneis ordinare. — Ex iniuncto nobis. Dat. Veron. 3 non. mart.

C p. 15. — Ed. PflugkH. Acta III 336 n. 379 ex C. — Regg. PflugkH. Iter p. 307 n. 828. JL. 15808.

*47 *(1185—87)*

Urbanus III concedit privilegium protectionis et confirmationis.

Laud. in n. 49. — Reg. JL. —.

Hoc privilegium eiusdem tenoris fuisse ac n. 45 et n. 49, ex re ipsa patet.

48 *Laterano 1192 april. 12*

Celestinus III Willelmo ep.: repetit Urbani III privilegium *(n. 46)*. — Ex iniuncto nobis. Dat. Lat. 2 id. april. pont. n. a. 1.

A. [C p. 15]. — Edd. Baluze Misc. [2] IV 179 ex C = Migne CCVI 927 n. 69. — Regg. J. 10366. JL. 16850.

49 *Laterano 1192 april. 21*

Celestinus III Guilielmo ep. etc.: ad exemplar Alexandri II *(n. 4)*, Paschalis II *(n. 15)*, Calixti II *(n. 24)*, Urbani II *(n. 13)*, Lucii III *(n. 45)* et Urbani III *(n. 47)* suscipit sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, roborat ad exemplar Calixti *(n. 23)* usum pallei, synodalem Urbani II sententiam *(cf. n. 13)*, et ad exemplar Lucii III *(n. 45)* usum crucis per episcopatum. — Et ordo rationis. Ego Celestinus etc. Subscr. 16 card. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 11 kal. mai., ind. 10, inc. d. a. 1192, pont. v. d. Celestini pp. III a. 2.

A. [C p. 2. D p. 858. E f. 169' = H. G f. 188]. — Edd. Mem. e doc. IV p. I Doc. p. 48 n. 28 ex A = Migne CCVI 931 n. 72. — Regg. Ughelli [1] I 878; [2] I 821. J. 10369. JL. 16859.

50 *Laterano 1193 april. 11*

Celestinus III (Guillelmo) ep. et capitulo Lucan. et priori Camaldulen.: statuit, ut episcopus et canonici debitum ius, honorem et consuetudinem, quam

in mon. s. Iocundae (de Obacula), nuper a Camaldulensibus reformato, et in parochia eius hactenus habuerunt, inconcusse teneant.

v. Eccl. cathedr. n. 49.

51 *Roma S. Pietro 1194 iun. 3*

Celestinus III Guidoni ep. etc.: repetit privilegium *(n. 49)*. — Et ordo rationis. Ego Celestinus etc. Subscr. 19 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 3 non. iun., ind. 12, inc. d. a. 1194, pont. v. d. Celestini pp. III a. 4.

A. [C p. 3. G f. 195]. — Ed. PflugkH. Acta III 393 n. 466 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 330 n. 968. JL. 17115.

**52* *(1194)*

Celestinus III committit Vulterrano ep., priori s. Fridiani et mag. I. Pisano canonico causam inter Ricoverum abbatem mon. de Serena et Guidonem ep. super alienatione medietatis podii, castelli, curtis de Monte Castello aliorumque bonorum, et iniungit, ut ante omnia laborent ad compositionem amicabilem faciendam (a. 4 eiusdem pont.).

Laud. in privilegiis Innocentii III a. 1209 mart. 12 Potthast Reg. 3689 et a. 1209 mai. 26 (orig. Lucae). — Reg. JL. —.

**53* *(1194)*

Celestinus III committit Senensi ep. et abbati s. Eugenii de Sena eandem causam *(n. 52)*.

Laud. in n. 54. — Reg. JL. —.

54 *Laterano 1195 nov. 14*

Celestinus III Guidoni ep.: confirmat compositionem inter eum et Riccoverum abbatem mon. de Serena super possessionibus Montis de Castello et quibusdam aliis locis factam. — Ea quae iudicio. Dat. Lat. 18 kal. dec. pont. n. a. 5.

B s. XII ex. [Inseritur Innocentii III bullis a. 1209 mart. 12 Potthast Reg. 3689 et a. 1209 mai. 26]. — Ed. PflugkH. Acta III 399 n. 475 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 332 n. 980. JL. 17294.

Compositionis instrumentum a. 1195 aug. 4 insertum est.

**55* *(1195—97)*

Celestinus III mandat Suanen. ep., ut inquirat plenius veritatem super Riccovero abbate mon. de Serena, qui super diversis fuit excessibus incusatus, et super alienatione medietatis Montis Castelli.

Laud. ut n. 52. — Reg. JL. —.

**56* *(1195—97)*

Celestinus III approbat quod a Suanensi ep. factum est, et mandat, ut, quamvis venditionem medietatis Montis Castelli confirmasset *(n. 54)*, nihilominus tamen Lucanus ep. super possessionibus ab abbate s. Mariae de Serena emptis taliter cum substituto eius componat, ne ad se propter id querimonia proferatur.

Laud. ut n. 52. — Reg. JL. —.

Ecclesia cathedralis s. Martini.

Ecclesia s. Martini et s. Reguli inde a saec. VIII in. sedes episcopatus, ab ecclesia s. Reparatae huc translata, fuisse videtur. Antiquam vero basilicam prae vetustate paene collapsam Anselmus episcopus, qui et papa Alexander II fuit, reaedificavit et a. 1070 oct. 6 sollemniter consecravit (n. 6).

Archivum, in quo multa quoque imperatorum et regum privilegia custodiuntur, adservatur adhuc penes canonicos in sacrario ecclesiae cathedralis. Index chartarum exstat in libro inscripto „Registro de libri e scritture esistenti nel archivio capitolare . . da Girolamo Palma e Girolamo Ciuffarni l' a. 1666". Alterum huius inventarii exemplum legitur in cod. Vat. Ottobon. 729 s. XVII f. 50 sq.; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 61. Archivum, licet bene conservatum et dispositum, olim locupletius fuisse ex notis Caesaris Franciotti patet, qui quaedam privilegia laudat, frustra a nobis requisita.

Magni quoque pretii aestimatur bibliotheca codicum capituli Lucani; cf. Zaccaria Iter litter. p. 2 sq.; Blume Bibl. libr. mss. ital. p. 53 sq.; Neigebaur in Neuer Anzeiger für Bibliographie 1863; Bethmann in Archiv XII 704 sq.

A = Orig. Lucca Arch. capitolare.
B = Cop. ib.
B[1] = Cop. Lucca Arch. arcivescovile.
C = Bullae (et privilegia canonicorum), s. XVII, Lucca Arch. capitolare (sign. P † XI).
D = Contratti etc. dal 1118 al 1500, inscriptus S. Frediano cod. G, mb. s. XIV sq., Lucca Arch. di stato (S. Frediano n. 7).
E = Instrumenta varia Lucen. reipublicae ab a. 687, s. XVII sq., Roma Bibl. Chigi G VIII 243; cf. supra p. 387.
F = Bernardino Baroni Lucanus codex diplomaticus, s. XVIII, Lucca Bibl. pubbl. cod. 929 [*F*[1]] et cod. 87 [*F*[2]].
G = Ces. Lucchesini Scritti, s. XVIII, ib. cod. 608.
H = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 34 [*H*[1]] et Arm. XV t. 128 [*H*[2]]; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 2 sq.
I = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII, ib. Misc. Arm. VII t. 127.
K = (Ferd. Ughelli) Autographa, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3237 (XL 24); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 96.
L = Gius. Garampi Schedae, s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 522 sq.
M = P. L. Galletti Bolle e brevi pontifizi vol. I, s. XVIII, cod. Vat. lat. 8030; cf. PflugkH. Iter p. 135 et Gött. Nachr. 1903 p. 24.

1 *1051 mart. 12*

Leo IX canonicis principalis ac maioris eccl. s. Martini etc.: confirmat omnia, quae ad communem usum regulariter vivendi modo habent vel habituri sunt. — Cum ad bona. Dat. 4 id. mar. p. m. Frederici canc. vice d. Herimanni s. apost. sedis archicanc. et Colonien. archiep., a. d. Leonis VIIII pp. 3, ind. 4.

A. [C f. 1. H[2] *f. 165 et f. 167' Exc. M f. 1]. — Edd. Fiorentini Mem. di Matilda* [1] *lib. 3 p. 125 n. 7 ex A;* [2] *Doc. p. 28 n. 7. Ughelli* [1] *I 857 ex A;* [2] *I 805 = Migne CXLIII 671 n. 55. Wadding Vita s. Anselmi p. 66 = Mansi XIX 691 = Mem. e doc. V p. III 662*

n. 1790 (cf. V p. I 229). Rena e Camici I^c 16. Mem. e doc. VII 34 ex A. Cappelletti XV 509. — Regg. Di Poggio Saggio p. 189. Hoefler Die deutschen Päpste II 375. J. 3234. JL. 4254.

Gregorii VI diploma a. 1045 nov. J. 3134. JL. 4124 referemus sub „Eccl. s. Alexandri" n. 1.

2 *1052 feb. 3*

Leo IX clericis ordinariis eccl. s. Martini: confirmat omnia, quae Iohannes ep. eis dedit ad augmentum canonicae conversationis. — Declinare a malo. Dat. 3 non. feb. p. m. Frederici diac. S. R. E. bibl. et canc. vice d. Herimanni archicanc. et Colonien. archiep., a. d. Leonis VIIII pp. 3, ind. 5.

A. [C f. 6. E f. 73 = L. H² f. 165' et f. 167' Exc.]. — Edd. Mem. e doc. V p. III 661 n. 1789 ex A. Mem. e doc. VII 36. — Regg. Franciotti p. 451. J. 3243. JL. 4266.

**3* *(1055—57)*

Victor II concedit privilegium circa communem regularemque canonicorum vitam.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

4 *1062 dec. 19*

Alexander II Gaudio presb. et cantori s. Lucen. eccl.: concedit omnem illam decimationem, quam per suam concessionem detinet, praeter eam, quae canonicorum exsistit. — Quotiens a nostra. Dat. 14 kal. ian. p. m. Ildeberti vicecanc. s. sedis apost., a. d. Alexandri II pp., ind. 1.

A. [H¹ f. 30 et H² f. 171' Exc.]. — Edd. Mem. e doc. VII 51 Exc. ex A. PflugkH. Acta II 95 n. 130 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 192 n. 134. JL. 4491.

*†*5* *(1064)*

Alexander II decorat eccl. s. Martini speciali gratia, ut canonici mitras habeant in processione regulari et sicut cardinales incedant, sicut Ravennae et in eccl. s. Iacobi de Galitia q. v. Compostellana.

Tolomaei Lucen. Ann. (edd. Muratori Scr. XI 1251 et Minutoli p. 37) et Hist. eccl. lib. XIX c. 2 (ed. Muratori Scr. XI 1071). — Reg. JL. —.

De re dubito; cf. quoque Mem. e doc. IV p. I 107; V p. I 292. — Iulius III in privilegio suo affirmat, canonicos s. Martini inde a Lucio III usum mitrarum habuisse. Fortasse notitia haec ad Alexandrum III (n. 41) referenda est.

**6* *Lucca 1070 oct. 6*

Alexander II, una cum 22 episcopis et abbatibus, consecrat ecclesiam s. Martini, et concedit, ut 8 dierum spatio dedicationis memoria peragatur annis singulis concessa indulgentia poenitentiae.

Notitia de re legitur in Baronii Ann. ad a. 1070 c. 27 (ex cod. antiquo arch. cathedr. Lucen. eccl., qui adservatur in bibl. Vat.) et in Fiorentini Mem. di Matilda ¹ lib. 1 p. 106; ² p. 106. — Reg. JL. —.

Conf. Tolomaei Lucen. Ann. (edd. Muratori Scr. XI 1253 et Minutoli p. 38) et Hist. eccl. lib. XIX c. 4 (ed. Muratori Scr. XI 1073). Exstat quoque inscriptio in ecclesia cathedrali (edd. Baronius l. c.; Franciotti p. 450; Fiorentini l. c.; Ughelli ¹ I 861; ² I 808; Mansi Diario p. 278; Di Poggio Saggio p. 229). Dedicatio ecclesiae s. Martini sub 2 non. oct. refertur etiam in Kalendario Lucensi ap. Seb. Donati De' dittici degli antichi (In Lucca 1753) p. 268. Accuratius rem narrat sermo, qui legitur in codice quodam Lucensi sign. P * s. XII (edd. Fiorentini l. c.; Mansi Diario p. 279).

7 *(1061—73)*

Alexander II s. Lucen. eccl. canonicis etc.: decernit, ut ex 30 ordinibus, qui in eccl. Lucen. esse noscuntur, 12 eligantur, qui 12 presbyteris tradantur, 7 vero diacones totidemque subdiaconi in bis 7 ordinibus ponantur, reliqui vero choro tantummodo deputentur; constituit, nullum, qui in maiori et matrice ecclesia deinceps fuerit ordinatus, aliam praeter ipsam posse tenere ecclesiam. — Quamvis ecclesiasticae. Ego Alexander etc.

A. [B[1] s. XII et B[1] s. XII fragm. C f. 19. F[1]. F[2]. H[2] f. 171' Exc.]. — Edd. Fiorentini Mem. di Matilda [1] lib. 3 p. 142 n. 12 ex A; [2] Doc. p. 45 n. 12. Ughelli [1] I 865; [2] I 811 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 23 n. 32 = Bull. Rom. ed. Taur. II 54 n. 32, = Cappelletti XV 484, = Migne CXLVI 1391 n. 106. Mem. e doc. V p. III 665 n. 1794 ex A. — Regg. Franciotti p. 451 ad a. 1070. Di Poggio Saggio p. 195. J. 3491. JL. 4723.

cf. Mem. e doc. V p. I 288 sq.

8 *Firenze 1077 aug. 11*

Gregorius VII canonicis s. Martini Lucen. eccl.: interdicit omnibus, qui inter eos contra apost. privilegia Leonis pp. *(n. 1)* canonicas pecunia adepti sunt, introitum maioris eccl. s. Martini, et easdem canonicas vel praebendas ulterius retinendi licentiam et potestatem usque ad condignam satisfactionem. — Meminisse debetis. Dat. Florentiae 3 id. aug. ind. 15.

Reg. Gregorii VII lib. V ep. 1. — Edd. Carafa Epp. decr. III 732 n. 1. Wadding Vita s. Anselmi p. 69 = Di Poggio Saggio p. 253. Rota Vita di S. Anselmo p. 134 (ital.). Mansi XX 236 n. 1. Mem. e doc. V p. I 348. Mem. e doc. VII 38. Barsocchini Ricerche p. 67. Migne CXLVIII 487 n. 1. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 288. — Regg. J. 3788. JL. 5045.

Gregorium VII a. 1076 ex. Lucae morantem canonicis sub excommunicationis vinculo interdixisse, ne praebendas contra apostolica decreta acquirerent, etiam ex Vita s. Anselmi (edd. Wadding p. 5; Mon. Germ. Scr. XII 15) edocemur.

*9 *(1078)*

Gregorius VII praecipit canonicis s. Martini, ut aliquos mittant ad synodum, qui de eorum sibi oboedientia respondeant.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

Gregorius VII canonicos primum ad festivitatem Omnium sanctorum *(1078 nov. 1)*, postea ad synodum Romanam a. 1078 nov. 19 celebrandam frustra evocavit.

10 *Roma 1078 nov. 28*

Gregorius VII clericis s. Martini: monet, ut secundum privilegium Leonis pp. *(n. 1)* et Victoris *(n. 3)* communem vitam vivant aut ecclesiae praebendam in manu episcopi ad ecclesiae utilitatem reddant; quodsi neutrum horum facere curent, prohibet eis omnium ecclesiarum introitum usque ad emendationem congruam. — Cum apud vos. Dat. Romae 4 kal. dec. ind. 2.

Reg. Gregorii VII lib. VI ep. 11. — Edd. Carafa Epp. decr. III 768 n. 11. Wadding p. 69 = Di Poggio Saggio p. 255. Mansi XX 265 n. 11. Mem. e doc. V p. I 349. Mem. e doc. VII 40. Barsocchini Ricerche p. 68. Migne CXLVIII 519 n. 11. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 340. — Regg. J. 3826. JL. 5092.

11 *Roma 1079 oct. 1*

Gregorius VII Lucen. clero et populo: damnat canonicos s. Martini secundum Fabiani *(JK † 93)* et Stephani *(JK † 131)* statuta ut rebelles et inoboedientes eosque submovet ab ordinibus et praebendis eccl. s. Martini; inter-

dicit, ut scelerosis contumaciae actibus eorum non communicent neque consilium aut auxilium contra Deum impendant. — Clericorum vestrae. Dat. Romae kal. oct. ind. 3.

Reg. Gregorii VII lib. VII ep. 2. — Edd. Carafa Epp. decr. III 794 n. 2. Wadding p. 71 = Di Poggio Saggio p. 256. Mansi XX 288 n. 2. Mem. e doc. V p. I 350. Mem. e doc. VII 41. Barsocchini Ricerche p. 70. Migne CXLVIII 546 n. 2. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 381. — Regg. J. 3865. JL. 5136.

**12* *San Ginese (1080?)*

Petrus Igneus Albanen. ep., vicem (Gregorii VII) pp. agens, apud s. Ginesium cum pluribus episcopis excommunicat Lucenses canonicos ut conspiratores.

Laud. in Vita b. Anselmi (edd. Wadding p. 6; Mon. Germ. Scr. XII 16). — Reg. JL. —.

Circa annum et locum viri docti inter se discrepant; cf. Mem. e doc. VII 43sq.

13 *Laterano (1103) oct. 14*

Paschalis II R(angerio) ep. et canonicis: praecipit, ut omne Ildeprandi, nunc Rosellani ep., beneficium, qui contra Leonis IX decretum *(n. 1)* praebendam suam in privatos usus cessit, in usum canonicorum communiter viventium redigatur. — Sanctae in Christo. Dat. Lat. 2 id. oct.

Exstat in cod. can. s. XII bibl. cap. Lucan. 124 f. 3. [F[1]. G p. 2]. — Edd. Zaccaria Iter litter. p. 16. Mansi XX 1096 = Cappelletti XV 517, = Migne CLXIII 124 n. 108. Mem. e doc. IV p. II App. p. 122 n. 92. — Regg. Mansi Diario p. 379 = Di Poggio Saggio p. 268. J. 4454. JL. 5965 ad a. 1103—04.

14 *Fiesole 1107 sept. 18*

Paschalis II Gregorio archidiac., Huberto archipresb., Rainerio primicerio, Guidoni cantori Lucan. eccl. etc.: confirmat partes altaris ac sacrarii, ut ad sustentationis usus habeant oblationum partem, quae ad altaria matricis ecclesiae vel ad Vultus sacrarium offeruntur; confirmat quoque possessiones, quas b. m. Berta regina ad canonicorum gubernationem concessit. — Apostolo referente. Ego Paschalis etc. Dat. Faesulis p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 14 kal. oct., ind. 1, d. inc. a. 1107, pont. autem d. Paschalis II pp. 9.

A. [E f. 95 = L. F[1]. F[2]. H[1] f. 52' et f. 219' Exc.]. — Ed. Mem. e doc. V p. I 378 ex A. — Regg. Ughelli [1] I 873; [2] I 816. J. 4580. JL. 6168.

Bertae comitissae, filiae Lotharii regis et Adalberti marchionis uxoris, quae obiit a. 925, inscriptio sepulcralis exstat in ecclesia s. Martini (cf. Franciotti p. 452; Mansi Diario p. 313). — Conf. quoque Paschalis II privilegium Rangerio ep. concessum (Episc. n. 15).

†15 *Fiesole 1107 sept. 18*

Paschalis II Gregorio archidiac., Huberto archipresb., Rainerio primicerio, Guidoni cantori Lucan. eccl. etc.: confirmat partes altaris ac sacrarii *(ut in n. 14)*; statuit insuper, ut, si quis infra civitatem vel in suburbiis apud matricem eccl. sepulturam elegerit, nulli omnino liceat ipsis vim inferre. — Apostolo referente. Ego Paschalis etc. Dat. Faesulis p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 14 kal. oct., ind. 1, d. inc. a. 1107, pont. autem d. Paschalis II pp. 9.

A. [B s. XIII. C f. 31]. — Ed. PflugkH. Acta II 190 n. 228 ex A. — Reg. PflugkH. Iter p. 210 n. 238. JL. —.

Spurium, ex Paschalis II privilegio genuino (n. 14) confectum, cui falsarius adiecit verba: „Statuimus insuper — molestationibus fatigare."

16 *Laterano (1103—11) nov. 4*

Paschalis II canonicis: praecipit, ut b. Fridiani canonicos in dilectione Domini carius amplectentur etc.; interdicit, ne eorum parochianos aut excommunicent aut praeter eorum voluntatem ad poenitentiam admittant.

v. Eccl. s. Fridiani n. 10.

17 *(1105—11)*

Paschalis II R(angerio) ep. et canonicis: gratias refert, quia erga s. Fridiani canonicos animum converterint et eis benivoli sint etc.

v. Eccl. s. Fridiani n. 15.

18 *(1099—1118)*

Paschalis II b. Martini canonicis: rogat, ut s. Fridiani canonicos diligant et invicem se sustentare procurent.

v. Eccl. s. Fridiani n. 25.

19 *(1099—1118)*

Paschalis II canonicis s. Martini ita scribit: primitiae, decimae et oblationes in solis ecclesiarum bonis praecipue numerantur; quicumque eas per potestatem saecularem obtinet, contra Deum et ss. patrum nititur sanctiones; quin immo et qui accipit et qui tradit, raptor et sacrilegus iudicatur. — Causa Carpensis plebis.

Comp. I l. V t. 36 c. 13. Decr. Gregorii IX l. V t. 40 c. 13. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 98. Mansi XX 1074 = Migne CLXIII 436 n. 517. Friedberg II 915. — Regg. J. 4863. JL. 6598.

Rescriptum hoc ad canonicos s. Martini Lucan. missum fuisse, ego quidem non dubito. Loco „Carpensis plebis" fortasse legendum esse „Campensis plebis" opinor.

20 *Pisa 1118 sept. 13*

Gelasius II Benedicto archidiac., Uberto archipresb., Rainerio primicerio, Mauro cantori Lucan. eccl. etc.: confirmat antiquas eccl. matricis consuetudines, et corroborat Paschalis privilegium *(n. 14)*. — Caritatis bonum. Ego Gelasius etc. Subscr. 5 card. Dat. Pisis p. m. Grisogoni S. R. E. diac. card., id. sept., ind. 12, a. d. inc. 1118, pont. autem d. Gelasii II pp. a. 1.

A. [B s. XIII. C f. 35 et f. 119. D f. 22. E f. 98. H[1] f. 167' et f. 233 Exc.]. — Edd. Ughelli [1] I 875; [2] I 818. Const. Caietani SS. Gelasii pp. II vita p. 102 = Muratori Scr. III[a] 405 = C. Gaetani Vita di Gelasio II p. 195, = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 158 n. 5 = Bull. Rom. ed. Taur. II 287 n. 5. Mansi XXI 173 = Cappelletti XV 519, = Migne CLXIII 497 n. 15. — Regg. Franciotti p. 451. Fiorentini Hetr. pietatis orig. p. 83. J. 4896. JL. 6651.

21 *Pisa (1118) oct. 2*

Gelasius II B. archidiac., U. archipresb., R. primicerio et P. *(sed legendum esse* M. *puto; cf. n. 20)* cantori et ceteris Lucan. eccl. canonicis: scribit, se ipsos sicut fratres diligere et, si b. Fridiani ecclesiam quietam esse velit,

se privilegium ipsis concessum *(n. 20)* aut subtraxisse aut infirmasse negat. — Fraternitatem vestram. Dat. Pisis 6 non. oct.

B s. XIII. [C f. 39]. — Edd. Const. Caietani SS. Gelasii pp. II vita p. 105 = Muratori Scr. IIIa 406 = C. Gaetani Vita di Gelasio II p. 197, = Migne CLXIII 501 n. 18. — Regg. J. 4899. JL. 6655.

22 *Pisa 1120 mai. 14*

Calixtus II Benedicto ep. et canonicis b. Martini: definit contentionem inter eos et b. Frigdiani canonicos, et praecipit, hanc concordiam, ex communi episcoporum et cardinalium deliberatione statutam, a parte alterutra firmiter observari. — Officii nostri. Ego Calixtus etc. Subscr. 6 card. Dat. Pisis p. m. Grisogoni S. R. E. diac. card. ac bibl., 2 id. mai., ind. 13, inc. d. a. 1121, pont. autem d. Calixti II pp. a. 2.

A. [H² f. 167' et f. 226' Exc.]. — Edd. PflugkH. Acta II 222 n. 266 ex A. Robert Bullaire du pape Calixte II t. I 256 n. 172 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 216 n. 279. JL. 6848.

**23* *(1123)*

Calixtus II rogat Benedictum ep. et canonicos s. Martini pro eccl. s. Fridiani.

v. Eccl. s. Fridiani n. 35.

24 *Laterano (1124) mai. 26*

Calixtus II B(enedicto) ep. et canonicis: mandat, quatenus A(ttonem) priorem et canonicos s. Fridiani honorent, et ut s. Fridiani fratribus altera die paschae concedant missam sollemniter celebrare et priorem ea die et aliis duabus praecipuis sollemnitatibus cum uno aut duobus fratribus ad divini celebritatem officii benevolo et placido animo suscipiant.

v. Eccl. s. Fridiani n. 38.

25 *Pisa (1135) iun. 23*

Innocentius II Hu(berto) ep. et canonicis: mandat, quatenus sententiam anathematis a sese contra monachos s. Georgii prolatam per eorum parochiam denuntient.

v. Eccl. s. Fridiani n. 56.

26 *Roma (1137) nov. 1*

Innocentius II A(lberto) archidiac., A(rgento) archipresb. ceterisque canonicis Lucan. eccl. b. Martini: praecipit, quatenus I. priori et fratribus eccl. s. Fridiani, quibus ecclesiam s. Pantaleonis ad reformationem religionis et meliorationem loci commisit, nullam super hoc molestiam inferant.

v. Eccl. s. Fridiani n. 60.

27 *(Roma 1138 ian. 23)*

Innocentius II Manfredo et Alberico presb. nec non Lanberto Capello, Henrigo, canonicis eccl. s. Martini: praecipit, quatenus fratres s. Fridiani super s. Pantaleonis ecclesia nullatenus infestent.

v. Eccl. s. Fridiani n. 62.

28 *Roma (1138) ian. 23*

Innocentius II A(lberto) archidiac. et A(rgento) archipresb.: praecipit, quatenus Manfredum et Albericum presb. nec non Lanbertum Capellum,

canonicos eccl. s. Martini, moneant, ut I(eronimo) priori et fratribus s. Fridiani super s. Pantaleonis eccl. nullam praesumant molestiam irrogare.

v. Eccl. s. Fridiani n. 63.

29 *Roma (1138) ian. 23*

Innocentius II A(lberto) archidiac. et A(rgento) archipresb.: mandat, ut occasione iuramentorum illorum, quae potius in perniciem quam salutem eccl. s. Pantaleonis facta esse dicuntur, I(eronimo) priori et canonicis s. Fridiani nullam inferri molestiam patiantur.

v. Eccl. s. Fridiani n. 64.

30 *Laterano (1141) ian. 17*

Innocentius II A(lberto) archidiac.: praecipit, quatenus presbyteros eccl. s. Salvatoris de Mustiolo usque ad proximam purificationem b. Mariae *(feb. 2)* Ier(onimo) priori s. Fridiani oboedientiam et reverentiam exhibere commoneat.

v. Eccl. s. Fridiani n. 69.

**31* *(Lucca 1147 feb. 8—11)*

Eugenius III concedit 8 dies absolutionis a iugo poenitentiae; attribuit eccl. dignitatem, ut dominicis diebus missas sollemnes habeat, quas in eccl. b. Pantaleonis a resurrectionis die usque ad kal. nov. celebrari mos est; praecipit sub anathemate, ut nullus in circuitu et atrio et canonica ipsius ecclesiae vim alicui inferat aut assaltum faciat aut personam capere praesumat.

Laud. in sermone de dedicatione ecclesiae s. Martini (Mansi Diario p. 280; Di Poggio Saggio p. 234). — Reg. JL. —.

32 *Segni 1150 sept. 16*

Eugenius III Petro archipresb. etc.: ad exemplar Gelasii *(n. 20)* confirmat antiquas atque rationabiles consuetudines eccl. matricis et possessiones propriis expressas vocabulis. — Iustis votis assensum. Ego Eugenius etc. Subscr. 8 card. Dat. Signiae p. m. Bosonis S. R. E. scriptoris, 16 kal. oct., ind. 14, inc. d. a. 1150, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 6.

A. [B s. XIII. C f. 131. E f. 109 = L. H¹ f. 52 et f. 315 Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta III 98 n. 97 ex A. — Regg. Fiorentini Hetr. pietatis orig. p. 83. PflugkH. Iter p. 243 n. 440. JL. 9404.

33 *Laterano 1153 nov. 26*

Anastasius IV Petro archipresb. etc.: ad exemplar Gelasii *(n. 20)* et Eugenii *(n. 32)* confirmat antiquas atque rationabiles consuetudines eccl. matricis et possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit sepulturam liberam. — Quotiens illud a. Ego Anastasius etc. Subscr. 9 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 6 kal. dec., ind. 2, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii IIII a. 1.

A. [C f. 41. E f. 114. H¹ f. 52' et H² f. 314 (2 kal. dec.) *Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta III 125 n. 119 ex A. — Regg. Fiorentini Hetr. pietatis orig. p. 83. PflugkH. Iter p. 247 n. 469. JL. 9758.*

34 *Laterano (1154) ian. 16*

Anastasius IV G(regorio) ep. et canonicis: mandat, quatenus in ultionem nequitiae a parochianis quibusdam contra eccl. s. Salvatoris de Mustiolo actae

ferventius insurgant et congregato coetu ecclesiae in die sollemni, candelis accensis, omnes illos vinculo excommunicationis astringant.

v. Eccl. s. Fridiani n. 104.

*35 *(1154 nov. 23)*

In praesentia Hubaldi card. (postea Lucii III) presbyter eccl. s. Concordii se debere cognoscit canonicis procurationem eccl. s. Concordii.

Laud. in n. 47. — Reg. JL. —.

Exstat adhuc charta a. 1154 nov. 23 (M 174), qua Leo et Albertus presb. eccl. s. Concordii Ubaldum card. investierunt.

36 *Roma S. Pietro 1155 april. 16*

Hadrianus IV Petro archipresb. etc.: ad exemplar Gelasii *(n. 20)*, Eugenii *(n. 32)* et Anastasii *(n. 33)* confirmat consuetudines, possessiones et sepulturam. — Effectum iusta postulantibus. Ego Adrianus etc. Subscr. 17 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 16 kal. mai., ind. 3, inc. d. a. 1155, pont. v. d. Adriani IIII pp. a. 1.

A. [C f. 134. E f. 120. H[1] f. 52' et H[2] f. 325 Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta III 164 n. 153 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 254 n. 509. JL. 10028.

37 *Tusculanum (1171) ian. 8*

Alexander III (Guillelmo) electo, archipresb. et canonicis: praecipit, quatenus corpus b. Fridiani non ex levitate aliqua vel ratione qualibet in eorum ecclesia (s. Martini) iacere de cetero proponant nec eius festum sollemnius more solito celebrent neque clericis vel laicis, ne ecclesiam s. Fridiani in praecipuis sollemnitatibus more solito visitent, audeant aliquatenus prohibere.

v. Eccl. s. Fridiani n. 114.

38 *Segni 1173 mart. 23*

Alexander III Hugoni archipresb. etc.: ad exemplar Gelasii *(n. 20)*, Eugenii *(n. 32)*, Anastasii *(n. 33)* et Adriani *(n. 36)* confirmat consuetudines, possessiones et iura. — Iustis votis assensum. Ego Alexander etc. Subscr. 11 card. Dat. Signiae p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 10 kal. april., ind. 6, inc. d. a. 1172, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 14.

A. [C f. 47. E f. 141 et f. 143. H[1] f. 30 Exc. (9 kal. april.). *I]. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 619 n. 10 ex A. — Regg. Franciotti p. 451. Fiorentini Hetr. pietatis orig. p. 83. PflugkH. Iter p. 274 n. 626. JL. 12212.*

*39 *(1173)*

Alexander III statuit, ut nulli liceat priorem sive alios ministros ecclesiasticos ponere in ecclesiis s. Reparatae, s. Michaelis in Foro, s. Petri Maioris, s. Donati et s. Mariae foris portam sine consensu episcopi et capituli.

Laud. a Franciotti p. 451 ad a. 1172. — Reg. JL. —.

40 *(1159—81)*

Alexander III G. primicerio et canonicis: mandat, quatenus, si constiterit, quod L. Guillam per desponsationem prius recepisset, utpote solet fieri in anuli subarratione, B. latorem praesentium, qui eam se cognovisse confessus

est, ab eius petitione absolvant eique de periurio moderatam et convenientem poenitentiam imponant. — Veniens ad apostolicae.

Exstat in cod. can. s. XII f. 54 Firenze Bibl. naz. Conv. soppr. A 4. 269. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 321 n. 17. — Reg. JL. —.

**41* *(1159—81)*

Alexander III concedit canonicis privilegium utendi mitra blanca.

Laud. a Franciotti p. 541 (ex bulla Lucii III n. 45, ut videtur). — Reg. JL. —.

**42* *(1181)*

Lucius III scribit priori et canonicis s. Fridiani pro canonicis s. Martini.

v. Eccl. s. Fridiani n. 118.

43 *Roma S. Pietro (1181 nov.)*

Lucius III archipresb. et canonicis: scribit, se ipsorum litteras suscepisse, ipsorumque iustitiam curaturum esse conservare. Addit de cardinalibus, qui privilegio eorum subscribere noluerunt, et de D., qui contra suam voluntatem et consilium ad innovandum ipsum privilegium laboravit.

v. Eccl. s. Fridiani n. 119. — Huius privilegii nullam aliam habemus notitiam. D. (legendum esse puto B.) prior s. Martini Senen. fuisse videtur (cf. supra p. 209).

**44* *(1181—82)*

Lucius III committit prioribus s. Reparatae et s. Angeli de Foro causam inter canonicos eccl. s. Martini et vicinos ecclesiae s. Bartholomaei de Cieciana super electione sacerdotis in eadem ecclesia.

Laud. in sententia ab eisdem iudicibus prolata a. 1182 sept. 30 (M 160). — Reg. JL. —.

**45* *(1181—85)*

Lucius III, per Lucam transiens, multis ampliat privilegiis ecclesiam s. Martini et quantum ad dignitates et quantum ad temporalium fructum. In quorum uno privilegio ecclesiam s. Fridiani multum commendat.

Tolomaei Lucen. Ann. ad a. 1185 (edd. Muratori Scr. XI 1274 et Minutoli p. 61). — Reg. JL. —.

Quamquam certum est, Lucium III numquam Lucae moratum fuisse, de eius speciali erga ecclesiam s. Martini gratia aliae quoque notitiae supersunt (cf. n. 42). Franciotti p. 451 insuper affirmat, Lucium III ad exemplar Alexandri III canonicis usum mitrarum concessisse (n. 41; cf. n. 6). Pervenit denique ad nos pia quaedam traditio, quae tamen omnino fide caret, Lucium III septem his Lucanae urbis ecclesiis indulgentias septem basilicarum de Urbe concessisse, s. Martini, s. Fridiani, s. Mariae foris portam, s. Michaelis in Foro, s. Alexandri, s. Mariae in Via sive s. Antonii, s. Christophani (cf. Mansi Diario p. 359).

46 *Verona (1186) mart. 5*

Urbanus III D(amiano) primicerio et Matthaeo can. Lucan.: praecipit, ut terrae, a Lucio III in territorio civ. Lucan. emptae, 5 modiorum partes coenobio s. Mariae de Ponte tecto et ecclesiis s. Pantaleonis, s. Martini et s. Reparatae adsignent. — Cum felicis. Dat. Veron. 3 non. mart.

B a. 1186 mai. 18. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex B. — Reg. JL. —.

47 *Verona 1186 iun. 13*
Urbanus III Guidoni archipresb. etc.: ad exemplar Gelasii *(n. 20)*, Eugenii *(n. 32)*, Anastasii *(n. 33)*, Adriani *(n. 36)* et Alexandri *(n. 38)* confirmat consuetudines, possessiones et iura. — Iustis votis. Ego Urbanus etc. Subscr. 17 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., id. iun., ind. 4, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

A. [B s. XIV]. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 625 n. 18 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 305 n. 819. JL. 15631.

48 *Pisa 1188 ian. 13*
Clemens III Guidoni archipresb. etc.: ad exemplar Gelasii *(n. 20)*, Eugenii *(n. 32)*, Anastasii *(n. 33)*, Adriani *(n. 36)*, Alexandri *(n. 38)* et Urbani *(n. 47)* confirmat consuetudines, possessiones et iura. — Monet nos. Ego Clemens etc. Subscr. 8 card. Dat. Pisis p. m. Moysi Lat. can. gerentis vicem cancellarii, id. ian., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A. [C f. 53. E f. 180. H[1] f. 30' Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 628 n. 20 ex A. — Regg. Fiorentini Hetr. pietatis orig. p. 83. PflugkH. Iter p. 312 n. 859. JL. 16116.

49 *Laterano 1193 april. 11*
Celestinus III ep. et capitulo Lucan. et priori Camaldulen.: vetat, ne prior aut fratres Camaldulen. honorem et ius, quod episcopo et canonicis Lucan. in ecclesia s. Iocundae competit, quomodolibet auferre praesumant. — Debitum iniunctae. Dat. Lat. 3 id. april. pont. n. a. 2.

A. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 184 n. 111 ex A (3 kal. april.) = *Migne CCVI 985 n. 114. PflugkH. Acta III 387 n. 454 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 328 n. 951. J. 10418 ad mart. 30. JL. 16983.*

cf. Camaldoli (Arezzo) n. 44. 46. 47.

50 *Laterano 1195 april. 8*
Celestinus III archipresb. et primicerio: mandat, quatenus mon. s. Petri de Puteolis circa sepulturam liberam non infestent.

v. Mon. s. Petri de Puteolis n. 6.

Clerus.

Privilegia, quae sequuntur, ex tabulario canonicorum ecclesiae cathedralis sumpsimus (v. supra p. 397).

1 *1057 oct. 18*
Stephanus IX omnibus sacerdotibus, levitis, universisque sacris ordinibus Lucae commorantibus etc.: ob interventum Anselmi Lucen. ep. simulque Benedicti Belletrinen., Bonifatii Albanen., Humberti Sutrin., Petri Lavicanen., Iohannis Portuen. epp. et Hildebrandi S. R. E. subdiac. confirmat, sicut ab Ottone imp. et reliquis imperatoribus per praecepti paginam concessum est, ut deinceps a nulla persona ad saecularia iudicia pro qualicumque controversia pertrahantur vel ante saeculares iudices examinentur; et concedit, ut eorum advocatus non aliter nisi solus iuret, sicut in S. R. E. agitur. —

Si erga fidelium. Scr. p. m. Gregorii not. et scrin. S. R. E., in m. oct. et ind. 11. Dat. p. m. Humberti s. eccl. Silvae Candidae ep. et bibl. s. Rom. et apost. sedis, a. pont. d. Stephani VIIII pp. 1, 15 kal. nov., ind. 11.

A. [C f. 10. E f. 74 et f. 76. H² f. 166 et f. 167 Exc. K f. 326]. — Edd. Muratori Antiq. V 973 = Di Poggio Saggio p. 190, = Mansi XIX 865, = Migne CXLIII 871 n. 2, = Cappelletti XV 511. — Regg. Ughelli ¹ V 1519 (15 kal. april.); *² I 807. Mem. e doc. V p. I 265. J. 3316. JL. 4373.*

Ottonis I imp. diploma (Mon. Germ. Dipl. I 449 n. 335) confirmavit Conradus II imp. a. 1038 feb. 23 Stumpf Reg. 2105a. — Bulla Stephani IX est fere eiusdem tenoris.

2 *Lucca 1070 dec. 3*

Alexander II omnibus sacerdotibus etc.: repetit Stephani IX privilegium *(n. 1)*. — Si erga fidelium. Dat. Lucae 3 non. dec. p. m. Petri S. R. E. presb. card. ac bibl., a. 10 pont. d. Alexandri II pp., inc. v. d. 1070, ind. 7.

A. [C f. 23. H² f. 184' Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta II 113 n. 148 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 194 n. 148. JL. 4681.

3 *(1061—73)*

Alexander II clero et populo s. Lucen. eccl.: constituit, ut nullus deinceps pontificum castella, mansos, terras, possessiones aliquo ingenio alienare vel auferre seu alicui dare moliatur, nisi necessitate cogente in pignus ea ad tempus tradiderit; interdicit omnem alienationem et quamcumque dationem; enumerat possessiones.

v. Episc. n. 6.

4 *(1061—73)*

Alexander II Lucen. eccl. clero et populo: constituit, nullum deinceps episcoporum beneficium ecclesiae, id est canonicas vel praebendas seu ordines, pro aliquo pretio vel munere clericis umquam conferre, sed ut omnes ministros et servitores ecclesiae gratis et absque ulla venalitate in ecclesia studeant ordinare.

v. Episc. n. 7.

5 *Roma 1079 oct. 1*

Gregorius VII Lucen. clero et populo: damnat canonicos s. Martini secundum Fabiani et Stephani pp. statuta ut rebelles et inoboedientes; interdicit, ut scelerosis contumaciae actibus eorum non communicent neque consilium aut auxilium contra Deum impendant.

v. Eccl. cathedr. n. 11.

6 *Brioude (1119) mai. 1*

Calixtus II clero et populo Lucano: praecipit, ut fratres s. Fridiani vexari ab aliquibus nullo modo permittant, donec ad partes eorum accedat.

v. Eccl. s. Fridiani n. 30.

7 *Pisa (1134—36) ian. 5*

Innocentius II universis clericis ac laicis per Lucanum episcopatum consistentibus: exhortatur, ut Attonem priorem ac fratres s. Fridiani eccl. devotissime honorent etc.

v. Eccl. s. Fridiani n. 57.

Ecclesia s. Reparatae.

Ecclesiam s. Reparatae una cum baptisterio s. Iohannis antiquam olim Lucanae urbis ecclesiam cathedralem fuisse, Di Poggio Saggio p. 73 sq. (cf. Mem. e doc. IV p. I 217) demonstrat. Saec. VIII in. cathedra episcopi ad ecclesiam s. Martini translata, ecclesia s. Reparatae et s. Iohannis postea sub plebis titulo a priore et canonicis recta est. De ea cf. Orsucci vol. II f. 203; Franciotti Hist. delle vite de santi p. 491 sq.

Eius chartae inde ab a. 1014 hodie in R. archivo Lucano exstant; cf. Inventario del R. archivio di stato I 14; Gött. Nachr. 1897 p. 184.

A = Orig. Lucca Arch. di stato (San Giovanni).

**1* *(Lucca 1071 mai. 22)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat Pagano clerico, filio b. m. Benedicti, anulum unum de auro, pro eo quod se canonice et legitime vivere promittit; quodsi non fecerit, ordinem, quem de eccl. et canonica s. Reparatae accipere debet, perdat.

Laud. in chartula promissionis Pagani a. 1071 mai. 22 (orig. Lucae in arch. archiep. †† S 78; ed. Mem. e doc. IV p. II 148 n. 104). — Regg. J. p. 396 et JL. I p. 586 ad iun. 21.

**2* *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 3. 9. — Reg. JL. —.

3 *Laterano 1153 oct. 7*

Anastasius IV Sigismundo priori etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 2)*, precibus Bosonis scriptoris apost., suscipit eccl. s. Reparatae, quae in Lucana civ. plebis vocabulo fungitur, sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit ius eligendi priorem et iura parochialia. — Commissae nobis. Ego Anastasius etc. Subscr. 9 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., non. oct., ind. 1, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii IIII pp. a. 1.

A. — Ed. PflugkH. Acta III 120 n. 115 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 247 n. 466. JL. 9747.

**4* *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

**5* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

**6* *(1185—87)*

Urbanus III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

**7* *(1187—91)*

Clemens III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

*8 — —

[. . . . .] committit Rolando praeposito s. Georgii et Guidoni priori s. Donati causam de eccl. s. Laurentii de Picciorano.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

Nescimus, cui papae rescriptum hoc attribuendum sit. — De loco Picciorana cf. Repetti IV 189.

9 *Laterano 1194 dec. 16*

Celestinus III Martino priori etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 2)*, Anastasii *(n. 3)*, Adriani *(n. 4)*, Alexandri *(n. 5)*, Urbani *(n. 6)* et Clementis *(n. 7)* suscipit eccl. s. Reparatae sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, nominatim ius in eccl. s. Laurentii de Picciorano *(n. 8)*, et iura. — Piae postulatio. Ego Celestinus etc. Subscr. 20 card. Dat. Lat. p. m. Cencii s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 17 kal. ian., ind. 13, inc. d. a. 1194, pont. v. d. Celestini pp. III a. 4.

A. — Edd. Muratori Antiq. VI 443 ex A (16 kal. ian.) = *Migne CCVI 1060 n. 174. Di Poggio Saggio p. 78 Exc. — Regg. J. 10493. JL. 17177 ad dec. 17.*

Ecclesia s. Alexandri.

Ecclesiam s. Alexandri, vulgo S. Alessandro Minore, sitam iuxta portam s. Petri, quae olim iuris et proprietatis S. R. E. fuit, ut edocent documenta, Stephanus IX Anselmo ep. Lucano concessit (cf. Episc. n. 2). Inde ab Anastasii IV temporibus ecclesia s. Alexandri una cum domo hospitali s. Martini inter possessiones canonicorum ecclesiae cathedralis enumeratur (JL. 9758). A. 1810 suppressa est. Praeter eam alia s. Alexandri ecclesia q. d. Maior inter parochias Lucanae urbis adhuc exstat, ubi Alexander II corpus b. Alexandri I pp. et mart., Roma huc translatum, condidit, ut legitur in inscriptione (edd. Baronius Ann. ad a. 1070 c. 28; Franciotti p. 314; Mansi Diario p. 116; Acta SS. I mai. 3 p. 374).

Recensetur quoque apud Albinum et Cencium (edd. Fabre-Duchesne II 111; I 68):

„Ecclesia sancti Alexandri [sita in Lucana civitate] II morabutinos."

Gregorii VI privilegium est penes canonicos ecclesiae cathedralis (v. supra p. 397).

1 *1045 nov.*

Gregorius VI concedit Lamberto diac. et canonico Lucen. et Gaudiolo presb. nec non Corbulo notario de civ. Lucen. ecclesiam s. Alexandri, iuris sedis apost., sitam infra civ. Lucen. iuxta pusterulam Leonis iudicis et prope episcopium, cum terrula ipsius ecclesiae. — Rectis supplicationibus. Scr. p. m. Iohannis scrin. et not. n. pal., m. nov., ind. 14.

A. [H[1] f. 52 et H[2] f. 129 Exc.]. — Ed. Mem. e doc. V p. III 674 n. 1803 ex A ut Gregorii VII diploma ad a. 1076. — Regg. J. 3134. JL. 4124.

De autographo cf. Melampo in Miscell. di storia e cultura eccl. IV (1905—6) 439 n. 43.

Ecclesia s. Donnini.

Vetustissima s. Donnini ecclesiola olim ad ecclesiam cathedralem pertinuit.

De codd. cf. Eccl. cathedr. (supra p. 397).

1 *Laterano 1190 april. 10*

Clemens III B(ene) presb., rectori eccl. s. Domnini: confirmat concessionem a (Guidone) archipresb. s. Martini Lucen. cum assensu capituli de quibusdam domibus in parochia s. Martini factam. — Quotiens a sede. Dat. Lat. 4 id. aprel. pont. n. a. 3.

A. [C f. 61. E f. 184]. — Ed. PflugkH. Acta III 377 n. 436 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 320 n. 908. JL. 16485.

Guidonis archipresb. chartula concessionis a. 1188 sept. 23 inserta est.

Ecclesia s. Michaelis in Foro.

Ecclesia s. Michaelis in Foro, vulgo S. Michele in Piazza, iam a. 795 memoratur (Mem. e doc. V p. II 148 n. 253). Inde a saec. XI eam rexerunt prior et canonici. De ea cf. Franciotti p. 514 sq.; Lubin p. 192.

Chartae ad hanc ecclesiam spectantes partim in R. archivo Lucano (S. Maria Cortelandini; cf. Inventario del R. archivio di stato I 16), partim in tabulario archiepiscopii Lucani inveniuntur. Ibi codex quoque custoditur mb. s. XIV, inscriptus Liber memoriae Operae ecclesiae s. Michaelis in Foro (cod. 34), qui multas chartas ecclesiae s. Michaelis continet; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 596.

**1* *Roma 1027 april. 7*

Interventu Iohannis XIX etc. Conradus II imp. concedit quaecumque Beraldus qui et Benzio ecclesiae s. Michaelis archangeli intra muros urbis Lucae, ubi nunc forum dicitur, obtulit.

v. Conradi II imp. diploma a. 1027 april. 7 Stumpf Reg. 1936. — Regg. J. p. 358. JL. I p. 517.

**2* *Laterano (1124) mai. 26*

Calixtus II B(enedicto) Lucano ep.: mandat, quatenus querimoniam inter canonicos s. Fridiani et canonicos s. Angeli occasione cuiusdam mortuae terminare studeat.

v. Eccl. s. Fridiani n. 38.

**3* *(1140—42)*

Innocentius II mandat R(udolfo) priori et canonicis s. Angeli in Foro, ne canonicos s. Fridiani super eccl. s. Salvatoris in Mustiolo infestent et parochianos suos ab eorum infestatione compescant.

v. Eccl. s. Fridiani n. 72.

4 *Laterano (1141—42) mart. 13*
Innocentius II R(udolfo) priori et canonicis s. Angeli in Foro: iterato praecipit *(n. 3)*, ut nullam fratribus s. Fridiani iniuriam inferant aut a parochianis suis inferri permittant.

v. Eccl. s. Fridiani n. 74.

5 *Lucca 1142 nov. 17*
Hubaldus S. R. E. card. presb. definit litem inter eccl. s. Fridiani et eccl. s. Michaelis super sepultura.

v. Eccl. s. Fridiani n. 75.

*6 *(1143—44)*
Celestinus II praecipit *ut n. 3. 4.*

v. Eccl. s. Fridiani n. 83.

*7 *(1144)*
Lucius II praecipit priori s. Angeli in Foro, ad suam praesentiam venienti, viva voce per oboedientiam, ut, quod Innocentius *(n. 3. 4)* et Celestinus *(n. 6)* exinde praeceperant et quod ipse in manu G(uidonis) presb. card. ss. Laurentii et Damasi sacramento firmavit, tam ipse quam fratres sui irrefragabiliter observent.

Laud. in n. 8. 9. — Reg. JL. —.

8 *Laterano 1144 iul. 10*
Lucius II O(ttoni) Lucano ep. et G. diac. card. S. R. E.: eos de mandato suo *(n. 7)* certiores facit. Si prior s. Angeli vel fratres sui sive parochiani super ecclesiam s. Salvatoris (de Mustiolo) fratres s. Fridiani infestare praesumpserint, in ipsa s. Angeli ecclesia divina prohibet officia celebrari.

v. Eccl. s. Fridiani n. 84.

9 *Viterbo 1145 mai. 31*
Eugenius III O(ttoni) Lucano ep.: repetit Lucii II mandatum *(n. 8)*.

v. Eccl. s. Fridiani n. 89.

Ecclesia s. Salvatoris in Mustiolo.

Ecclesia haec, quae iuris b. Petri fuit, ab Innocentio II a. 1140 april. 21 Hieronymo priori et fratribus s. Fridiani concessa est, invitis tamen clericis s. Salvatoris, ut patet e pluribus rescriptis Innocentii II, Lucii II, Celestini II et Anastasii IV, quae sub „Eccl. s. Fridiani“ colligemus. De ea cf. Orsucci vol. I f. 239 sq.; Franciotti p. 504.

Recensetur quoque apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 111; I 68):

„Ecclesia sancti Salvatoris in Mustiola [Mustiolo] XII denarios.“

Ecclesia s. Mariae filiorum Corbi.

Ecclesia haec s. Mariae, vulgo Filicorbi (cf. Orsucci vol. II f. 445), iuris S. R. E. fuit, ut apparet ex Albino et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 111; I 68), ubi legimus:

„Ecclesia sanctae Mariae filiorum Corbi III solidos.“

Sed privilegium de re desideratur.

Ecclesia s. Fridiani.

(San Frediano)

(Basilius Serenius) Indulta ac privilegia pontificia apost. ord. clericorum canonicorum Salvatoris Lateranen. (Mediolani 1606. Ms. s. XVIII. est cod. 40 bibl. Lucanae; cf. PflugkH. Iter p. 41 et Gött. Nachr. 1903 p. 596). — Gabriel. Pennotti Generalis totius s. ord. clericorum canonicorum hist. tripartita [1] (Romae 1624) p. 444 sq. 728 sq.; [2] (Coloniae 1630). — G. B. Orsucci Chiese di Lucca vol. II f. 1 sq. — Ces. Franciotti Hist. delle vite de santi p. 469 sq. — Lubin p. 192. — Mabillon Ann. ord. s. Benedicti [1] I 625 sq.; [2] I 578 sq. — Bullarium Lateranense sive Collectio privilegiorum apost. a s. sede canonicis regularibus ord. s. Augustini congregationis Salvatoris Lateranen. concessorum (Romae 1727). — Di Poggio Saggio p. 86 sq. — Mansi Diario p. 317 sq.

S. Fridianus sive Frigdianus, ex Hibernia natus, episcopus Lucanus, a. circiter 560 ecclesiam in honorem s. Vincentii extra muros urbis Lucanae construxisse ibique monachos posuisse traditur. In eius memoriam postea ecclesia s. Fridiani excitata fuit, cuius prima notitia, ni fallor, in charta quadam a. 685 invenitur, qua Felix ep. Lucanus Babbino abbati monasterii s. Fridiani res a Faulone donatas confirmavit (cf. Bethmann in N. Archiv III 239 n. 29). In ecclesia s. Fridiani mox congregatio canonicorum florere coepit, quae, a Romanis pontificibus et ab imperatoribus et regibus aucta, tantam famam obtinuit, ut fratres s. Fridiani ad alias quoque ecclesias regendas vocati fuerint. Eorum itaque regimini commissae fuere basilica Lateranensis, ecclesiae s. Crucis in Hierusalem et s. Mariae Novae de Urbe, s. Salvatoris in Mustiolo, s. Iohannis in capite burgi et s. Pantaleonis de Luca, s. Mariae de Montebello (dioec. Bononien.), s. Salvatoris de Ficarolo (dioec. Ferrarien.), s. Martini Senarum (cf. supra p. 209), s. Andreae de Carraria (dioec. Lunen.), ss. Quadraginta de Tarvisio, s. Bartholomaei de Monte Scalocchio (cf. supra p. 296), canonica s. Floridi Castellana *(Città di Castello)*, ecclesia s. Petri iuxta Pistorium, quarum priores ecclesiam s. Fridiani Lucanam eiusque priorem velut caput et priorem generalem totius congregationis recolebant. Ita s. Fridiani congregatio floruit usque ad a. 1517, quando cum Lateranensi congregatione unita est.

Romani pontifices ecclesiam s. Fridiani semper foverunt, ut docent privilegia et notitia apud Albinum (ed. Fabre-Duchesne II 111), a Cencio tamen omissa (at cf. I 244):

„Ecclesia sancti Fridiani iuris beati Petri: census eius unum par guanti de corio."

S. Fridiani archivum olim ditissimum fuit, atque merito de eo Pennottus dicere potuit (p. 732): „nullum aliud collegium canonicorum reperi, tot privilegiis munitum et decoratum". Sed plurima memoria dignissima, ut affirmat idem Pennottus (p. 740), iam a. 1596 incendio perierunt. Post unionem cum Lateranensi congregatione quaedam archivi pars Romam in ecclesiam s. Mariae de Pace translata est (cf. Pennotti p. 444); sed inter huius ecclesiae monumenta, quae hodie Romae in archivo canonicorum Lateranensium apud

ecclesiam s. Petri ad Vincula adservantur, frustra quaesivimus (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 133). Quaedam privilegiorum s. Fridiani apographa exstabant olim in archivo ecclesiae s. Salvatoris de Ficarolo, unde ad tabularium monasterii s. Mariae de Pomposia transierunt (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 364), hodie penes monachos Casinenses custoditum (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 291). Quae autem Lucae in archivo s. Fridiani remansit pars, suppressa congregatione a. 1780 iul. 19, Pio VII iubente, una cum codicibus et libris ad bibliothecam publicam devenit, indeque alterius incendii causa a. 1822 gravissimum damnum passa, a. 1859 ad R. archivum Lucanum; cf. Inventario del R. archivio di stato in Lucca I 12 sq. et Gött. Nachr. 1897 p. 182 sq. et 1903 p. 594 sq. Hodie itaque non pauca instrumenta desiderantur, ac praesertim privilegia pontificum Romanorum et multa imperatorum et regum diplomata (cf. privilegia Heinrici III a. 1046 nov. 25 Stumpf Reg. 2316, Heinrici V a. 1123, Lotharii III a. 1126, Conradi III a. 1147, Heinrici VI a. 1186 sept. 10, Ottonis IV a. 1219 nov. 2 BF. 319). Disparuerunt quoque Liber privilegiorum s. Fridiani, inscriptus cod. F, quem nuperrime penes priorem ecclesiae s. Fridiani detexit L. Fumi atque denuo edet *[D]*, et liber quidam, ex quo librarius cod. Lucani 415 *[L]* regesta sua deprompsit.

A = Orig. Lucca Arch. di stato (S. Frediano).
B = Cop. ib.
*B*¹ = Cop. olim Romae in archivo s. Mariae de Pace, nunc vero desideratur.
C = Anselmi Coll. canon., mb. s. XII, cod. Vat. Barb. 535 (XI 178); cf. Bethmann in Archiv XII 178 et Gött. Nachr. 1903 p. 79.
D = Liber privilegiorum s. Fridiani, inscriptus cod. F, mb. s. XII ex., Lucca Arch. di S. Frediano; cf. Pennotti p. 737 et Gött. Nachr. 1897 p. 183.
E = Bullarium ecclesiae et canonicae s. Frigdiani, ch. s. XVI, Lucca Bibl. pubbl. cod. 115 (olim cod. 94); cf. PflugkH. Iter p. 42 et Gött. Nachr. 1903 p. 596. Vulgavit Mansi apud Baluze Miscellanea ² IV (Lucae 1764) 583 sq. Sed est apographum cod. D.
F = Contratti etc. dal 1118 al 1500, inscriptus cod. G, mb. s. XIV, Lucca Arch. di stato (S. Frediano cod. 7); cf. Inventario del R. archivio di stato IV 149 et Gött. Nachr. 1896 p. 183.
G = Privilegia canonicorum regularium Lateranensium, s. XVI, Bologna Bibl. dell'Università cod. 2879 [*G*¹] et Parma Bibl. reale cod. 482 [*G*²]; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 6.
H = Instrumenta varia reipublicae Lucensis ab a. 687, s. XVI sq., Roma Bibl. Chigi G VIII 243; cf. supra p. 387.
I = Diversorum pro eccl. s. Fridiani vol. I. V. IX, s. XVI sq., Lucca Arch. di stato (S. Frediano codd. 72. 76. 80); cf. Inventario del R. archivio di stato IV 152 et Gött. Nachr. 1903 p. 595.
K = Acta Carrariae lib. † 3 [*K*¹] et lib. † 12 [*K*²], s. XVII, ib. (S. Frediano codd. 208. 217); cf. Inventario IV 156. 157 et Gött. Nachr. 1903 p. 595.
L = Notizie antiche del monastero e chiesa di S. Frediano, s. XVI sq., Lucca Bibl. pubbl. cod. 415; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 596.
M = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 34 [*M*¹]; Arm. XV t. 128 [*M*²]; Arm. VIII ord. II H [*M*³]; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 2 sq.
N = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII, ib. Misc. Arm. VII t. 127.
O = (Ferd. Ughelli) Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632); cf. PflugkH. Iter p. 93.

P = G. B. Orsucci Chiese di Lucca vol. II, s. XVII, Lucca Bibl. pubbl. cod. 914; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 596.

Q = Corn. Margarini Thesaurus historicus sacrae et politicae veritatis vol. III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. LIV t. 3; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 377.

R = Codex dipl. Pomposianus vol. II, s. XVIII, Monte Cassino Arch. abbaziale; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 292.

S = Gius. Garampi Schedae, s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 522 sq.

Elenchum privilegiorum ss. pontificum pro ecclesia s. Fridiani a. 1522 confectum legimus in cod. Lucan. bibl. 415 *[L]*. Memoramus quoque indicem locupletissimum librorum, qui reperiuntur in bibliotheca s. Fridiani de Luca, s. XVII, Lucca Bibl. pubbl. cod. 157. De codicibus s. Fridiani, qui hodie in R. archivo Lucano adservantur, cf. Inventario del R. archivio di stato IV 146 sq.

1 *Lucca 1068 oct. 13*

Alexander II Rom. eccl. pontifex et eccl. s. Lucen. ep. canonicis eccl. s. Frigiani etc.: suscipit sub defensione et privilegio apost. sedis quicquid in Maritima eidem ecclesiae pertinet et quicquid in aliis locis et vocabulis ab antiquis vetustioribusque hominibus habuisse memoratur. — Quotiens a nostris. Dat. Lucae 3 id. oct. p. m. Petri S. R. E. subdiac. ac bibl., a. 7 pont. d. Alexandri II pp., a. videlicet d. inc. 1068, ind. 7.

D f. 1 [= E f. 1. M¹ f. 87 et M² f. 183' Exc.]. — Edd. Serenius p. 1 ex autogr. = Bull. Lat. p. 1. Pennotti ¹ p. 444 Exc. Mem. e doc. IV p. II 144 n. 101 ex D = Migne CXLVI 1346 n. 62. — Regg. Tamburini De iure abbatum ³ II 311. Pennotti ¹ p. 732. J. 3438. JL. 4654.

Alexandrum II canonicis s. Fridiani basilicas s. Iohannis Lateranen. et s. Crucis in Hierusalem de Urbe commisisse, Panvinius De praecipuis Urbis basilicis p. 215 (cf. Pennotti ¹ p. 445) affirmat, sed documenta omnino desunt.

**2* *(1061—73)*

Alexander II concedit cappellam de Mutiliano.

Laud. in n. 36. 37. — Reg. JL. —.

Haec ecclesia ss. Hippolyti et Cassiani de Mutiliano, hodie Mutigliano, occurrit in omnibus fere privilegiis s. Fridiani.

3 *Laterano 1104 oct. 28*

Paschalis II Rothoni praeposito etc.: firmat vitae canonicae ordinem et tam eos quam eorum omnia sedis apost. protectione munit, firmat possessiones et decimas, et concedit ius eligendi praepositum, salva Lucani ep. canonica reverentia. — Desiderium quod. Scr. p. m. Rainerii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card., 5 kal. nov., ind. 13, a. inc. d. 1105, pont. autem d. Paschalis II pp. 6.

D f. 2 [= E f. 2'. M¹ f. 87 et M² f. 211' Exc.]. — Edd. Serenius p. 3 ex autogr. (Dat. Lucae) *= Bull. Lat. p. 2. Pennotti ¹ p. 445 Exc. Di Poggio Saggio p. 187 Exc. Baluze Misc. ² IV 583 ex E = Migne CLXIII 131 n. 119. — Regg. Pennotti ¹ p. 732. J. 4465. JL. 5984.*

*4 *(1105)*
Paschalis II committit Rothoni priori canonicam s. Floridi Castellanam.
Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

5 *Laterano (1105) april. 10*
Paschalis II Iohanni Castellano ep. et eius canonicis: praecipit, ut Rothoni priori s. Fridiani in dispositione canonicae (s. Floridi), ei a sese commissae, tamquam sibi oboedientiam exhibere curent. — Dispositionem canonicae. Dat. Lat. 4 id. april.

D f. 5 [= E f. 8. O f. 40]. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 584 ex E = Muzi Mem. eccl. di Città di Castello II 41, = Cappelletti IV 616, = Migne CLXIII 368 n. 412. — Regg. Pennotti* [1] *p. 737. J. 4757. JL. 6026.*

cf. n. 4. 14. 22.

6 *Laterano (1106) mai. 23*
Paschalis II parochianis s. Fridiani: exhortatur, ut in devotionis proposito erga b. Fridiani ecclesiam semper constantius maneant. — Devotioni vestrae. Dat. Lat. 10 kal. iun.

D f. 5' [= E f. 8'. O f. 40']. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 584 ex E = Migne CLXIII 192 n. 185. — Regg. Pennotti* [1] *p. 737. J. 4532. JL. 6085.*

7 *Laterano 1106 mai. 24*
Paschalis II Rothoni praeposito etc.: firmat vitae canonicae ordinem *(etc. ut in n. 3)*, statuit, ne Lucano ep. ullo modo liceat locum ipsum excommunicare vel interdicere, confirmat baptismi usum in sabato sancto pentecostes, et interdicit, ne ulli saecularium potestatum liceat infra coenobii claustrum hospitari. — Desiderium quod. Scr. p. m. Rainerii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 9 kal. iun., ind. 14, inc. d. a. 1106, pont. autem d. Paschalis II pp. 7.

D f. 4 [= E f. 4. M[1] *f. 87 et M*[2] *f. 212 Exc.]. — Edd. Serenius p. 5* (9 kal. iul.) *= Bull. Lat. p. 3. Baluze Misc.* [2] *IV 584 Exc. ex E = Migne CLXIII 193 n. 186. — Regg. Pennotti* [1] *p. 732* (9 kal. iul.). *J. 4533. JL. 6086.*

8 *Laterano (1109) mart. 6*
Paschalis II R(othoni) praeposito et ceteris fratribus: confirmat sententiam excommunicationis ab eis contra Ubertum presb. prolatam, qui post professionem exhibitam in tantam prorupit vesaniam, ut, susceptae vitae et claustri conversatione posthabita, Sodomam Gomorramque respexerit etc. — Vitae regularis. Dat. Lat. 2 non. mart.

D f. 6' [= E f. 9'. O f. 41]. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 585 ex E = Migne CLXIII 394 n. 450. — Regg. Pennotti* [1] *p. 737. J. 4795. JL. 6492 ad a. 1101—16.*

9 *Laterano 1109 mart. 7*
Paschalis II Rothoni praeposito etc.: firmat vitae canonicae ordinem *(etc. ut n. 7)*, et concedit facultatem clericos saeculares post petitam episcoporum licentiam suscipiendi. — Religiosis desideriis. Scr. p. m. Rainerii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac.

card. ac bibl., non. mart., ind. 2, inc. d. a. 1109, pont. autem d. Paschalis II pp. 10.

D f. 5 [= E f. 5'. M[1] f. 87 et M[2] f. 215 Exc.]. — Edd. Serenius p. 8 ad a. 1111 = Bull. Lat. p. 4. — Regg. Pennotti [1] p. 732. Baluze Misc. [2] IV 584. J. 4616. JL. 6226.

10 *Laterano (1103—11) nov. 4*

Paschalis II canonicis Lucanae eccl.: praecipit, ut b. Fridiani canonicos carius amplectentur nec eis aliquam molestiam inferant aut inferri ab aliis patiantur; interdicit, ne eorum parochianos aut excommunicent aut praeter eorum voluntatem ad poenitentiam admittant. — Gaudere multum. Dat. Lat. 2 non. nov.

D f. 7 [= E f. 11. O f. 41']. — Edd. Baluze Misc. [2] IV 586 ex E = Di Poggio Saggio p. 107, = Migne CLXIII 281 n. 309. — Regg. Pennotti [1] p. 737. J. 4656. JL. 6282.

11 *Laterano (1103—11) nov. 4*

Paschalis II parochianis eccl. s. Fridiani; monet, ut et deinceps in devotione erga b. Fridiani ecclesiam et bono proposito firmiter maneant et loco illi consilii et auxilii sui opem conferant. — Devotionem vestram. Dat. Lat. 2 non. nov.

D f. 7' [= E f. 12. O f. 42]. — Edd. Baluze Misc. [2] IV 586 ex E = Migne CLXIII 282 n. 310. — Regg. Pennotti [1] p. 737. J. 4657. JL. 6283.

12 *(1105—11)*

Paschalis II R(angerio) Lucano ep.: reprehendit eum, quod s. Frigiani canonicos, quos sub tuitione apost. suscepit *(n. 3. 7. 9)*, inquietari permittat; mandat, ut cappellam s. Michaelis a quodam eius plebano destructam reaedificari praecipiat et consecratam usque ad proximas kal. aug. reddi faciat. — Pastorum est.

D f. 6' [= E f. 10. O f. 41]. — Edd. Baluze Misc. [2] IV 585 ex E = Migne CLXIII 236 n. 245. — Regg. Pennotti [1] p. 737. J. 4593. JL. 6183 ad a. 1099—1108.

13 *(1105—11)*

Paschalis II R(angerio) eccl. Lucan. ep.: praecipit, ut b. Fridiani canonicos diligere et honorare procuret nec eis aut a clericis suae ditioni subiectis aut ab aliis quibuslibet molestias patiatur inferri. — De probitate et.

D f. 7' [= E f. 11'. O f. 41']. — Edd. Baluze Misc. [2] IV 586 ex E = Migne CLXIII 235 n. 244. — Regg. Pennotti [1] p. 737. J. 4592. JL. 6182 ad a. 1099—1108.

14 *(1105—11)*

Paschalis II R(othoni): significat, se scripsisse Lucano ep. *(n. 13)* et per Reginum ep. rogasse, ut se erga eccl. s. Fridiani sive in ordinibus seu in aliis benignius ac mitius habeat; rogat, ut b. Floridi canonicam visitet, ut, quod bene coeptum est, fine meliori terminetur. — Illud tibi.

D f. 5' [= E f. 8. O f. 40]. — Edd. Baluze Misc. [2] IV 584 ex E = Migne CLXIII 236 n. 246. — Regg. Pennotti [1] p. 737. J. 4594. JL. 6184 ad a. 1099—1108.

cf. n. 4. 5. 22.

15 *(1105—11)*
Paschalis II R(angerio) ep. et canonicis eccl. Lucanae: gratias refert, quia erga s. Fridiani canonicos animum converterint et eis benivoli sint et benignitatem exhibeant. — Audivimus vos.

D f. 6' [= E f. 10'. O f. 41]. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 585 ex E = Migne CLXIII 236 n. 247. — Regg. Pennotti* [1] *p. 737. J. 4595. JL. 6185 ad a. 1099—1108.*

16 *(cr. 1111)*
Paschalis II R(othoni) priori: gratias agit, quia in unitate ecclesiae perseveret; rogat, ut, si qua forte scandala emergere viderit, sibi significare curet. — Dilectioni tuae.

D f. 8' [= E f. 14. O f. 42']. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 587 ex E = Migne CLXIII 430 n. 507. — Regg. Pennotti* [1] *p. 738. J. 4852. JL. 6571 ad a. 1099—1118.*

Epistola haec ad a. 1111 pertinere videtur, quando Bruno ep. Signinus aliique se Paschali II opposuerunt. Lucae quoque Rangerius ep. et praepositus s. Georgii adversus privilegium haereticum a Paschale II Heinrico V imp. concessum fremuerunt, ut edocet Brunonis ep. Signini epistola (ed. Mon. Germ. Lib. de lite II 565 n. 3).

17 *Laterano (1100—15) dec. 4*
Paschalis II R(othoni) priori: mandat, ut aut redire diutius non differat aut dilationis causam et quid fratribus eius agendum sit rescribere debeat. Eius adventum usque ad proximam nativitatem Domini praestolatur. — Super dilatione. Dat. Lat. 2 non. dec.

D f. 8 [= E f. 13. O f. 42]. — Ed. PflugkH. Acta II 208 n. 251 ex EO. — Regg. Pennotti [1] *p. 738. PflugkH. Iter p. 212 n. 255. JL. 6438.*

18 *Laterano (1104—16) ian. 13*
Paschalis II canonicis seu laicis parochianis eccl. s. Fridiani: rogat, ut eorum animis indignatio nulla surrepat, quia priorem sibi utilem in sua retineat ecclesia. — Caritatis virtus. Dat. Lat. id. ian.

D f. 8' [= E f. 13'. O f. 42']. — Edd. Fiorentini Mem. di Matilda [1] *lib. 2 p. 291 ex D;* [2] *p. 291. Baluze Misc.* [2] *IV 586 ex E = Migne CLXIII 391 n. 445. — Regg. Pennotti* [1] *p. 738. J. 4790. JL. 6494 ad a. 1102—1116 ian. 15.*

19 *Laterano (1104—16) ian. 27*
Paschalis II canonicis s. Fridiani: reprehendit eos, quod duos canonicos ad eorum priorem, qui secum est, miserint, ut aut eum reducant aut alium eligendi licentiam obtineant; monet, ut ab illo desistant. — De religione vestra. Dat. Lat. 6 kal. feb.

D f. 8' [= E f. 13. O f. 42']. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 586 ex E = Migne CLXIII 392 n. 446. — Regg. Pennotti* [1] *p. 738. J. 4791. JL. 6495 ad a. 1102—1116.*

20 *Laterano (1104—16) ian. 29*
Paschalis II parochianis eccl. s. Fridiani: monet, ut unanimiter maneant. Illis autem, qui decimas et oblationes ecclesiae subtraxisse dicuntur, praecipit, ut et ablata restituant et ad satisfactionem debita humilitate perveniant. — Et a vobis. Dat. Lat. 4 kal. feb.

D f. 9 [= E f. 14'. O f. 43]. — Edd. Fiorentini Mem. di Matilda [1] *lib. 2 p. 291 ex D;* [2] *p. 292. Baluze Misc.* [2] *IV 587 ex E = Migne CLXIII 392 n. 447. — Regg. Pennotti* [1] *p. 738. J. 4792. JL. 6486 ad a. 1100—1116.*

21 *(1104—16)*
Paschalis II Rothoni priori et eius canonicis: scribit, se in eorum patrocinio perstiturum esse. — Qui vos pro.

D f. 5 [= E f. 7'. O f. 40]. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 584 ex E = Migne CLXIII 431 n. 511. — Regg. Pennotti* [1] *p. 737. J. 4856. JL. 6575 ad a. 1099—1118.*

22 *(1105—16)*
Paschalis II R(othoni) priori: mandat, ut usque ad proximam b. Martini festivitatem *(nov. 10)* ad se veniat, quia et clericos eccl. s. Floridi, a sese ei commissae *(n. 4)*, et episcopum in eodem termino ad se venire faciet, ut ecclesiam ipsam, sicut opportunum est, ordinet. — Provisioni tuae.

D f. 5' [= E f. 8'. O f. 40']. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 584 ex E = Muzi Mem. eccl. di Città di Castello II 41, = Cappelletti IV 616, = Migne CLXIII 431 n. 510. — Regg. Pennotti* [1] *p. 737. J. 4855. JL. 6618 ad a. 1105—1118.*

cf. n. 4. 5. 14.

23 *Trastevere (1116) oct. 16 (?)*
Paschalis II A(ttoni) priori et eius fratribus: hortatur, ut omnem in Domino spem et fiduciam statuant, ut eos liberet a persecutoribus; se eis, si quid poterit, solatium libenter collaturum esse, promittit. — Multae tribulationes. Dat. Transtyberim 18 kal. nov.

D f. 8 [= E f. 12'. O f. 42]. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 586 ex E = Migne CLXIII 416 n. 484. — Regg. Pennotti* [1] *p. 738. J. 4829. JL. 6538 ad oct. 15.*

Jaffé-Loewenfeld loco „A(ttoni)" legendum esse suspicatur „R(othoni)".

24 *(1099—1118)*
Paschalis II s. Fridiani canonicis: rogat, ut semper ad meliora tendant. — Benedictus Deus.

D f. 7 [= E f. 11. O f. 41']. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 585 ex E = Migne CLXIII 430 n. 508. — Regg. Pennotti* [1] *p. 737. J. 4853. JL. 6572.*

25 *(1099—1118)*
Paschalis II b. Martini canonicis: rogat, ut s. Frigiani canonicos fraterna caritate diligant et invicem se sustentare procurent. — In negotiis vestris.

D f. 6 [= E f. 9. O f. 40']. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 585 ex E = Migne CLXIII 431 n. 509. — Regg. Pennotti* [1] *p. 737. J. 4854. JL. 6573.*

**26* *(1099—1118)*
Paschalis II committit priori s. Fridiani ecclesiam Lateranen. de Urbe.

Laud. in n. 27. 34. — Reg. JL. —.

Onuphrius Panvinius De praecipuis Urbis basilicis p. 214 econtra decretum hoc Alexandro II attribuit (cf. Pennotti [1] p. 445).

27 *Laterano (1118) feb. 21*
Frater I(ohannes) S. R. E. diac., nunc in pontificem electus, (Gelasius II) A(ttoni) priori et eius fratribus: commendat V. Lateranen. eccl. priorem, ut in his, quae necessaria sint, et in clericis maxime ei auxilium conferant,

quatenus eorum domus cum Lateranensi in dilectionis et caritatis semper unitate permaneat. — Sicut ipsi nostis. Dat. Lat. 9 kal. mart.

D f. 10 [= E f. 16. M[1] f. 87 et M[2] f. 233 Exc.]. — Edd. Const. Caietani SS. Gelasii pp. II vita p. 140 = Muratori Scr. IIIa 384, = C. Gaetani Vita di Gelasio II p. 117 = Migne CLXIII 487 n. 1. Baluze Misc. [2] IV 587 ex E. — Regg. Pennotti [1] p. 738. J. 4881. JL. 6631.

28 *Pisa 1118 sept. 26*

Gelasius II Attoni praeposito etc.: confirmat libertatem a Paschale *(n. 9)* collatam, salva Lucani ep. reverentia, tribuit canonicas consuetudines observandi auctoritatem, neque ullum gravamen ecclesiae s. Fridiani inferri permittit ex privilegio a se b. Martini canonicis concesso. — Docente nos. Ego Gelasius etc. Subscr. 6 card. Dat. Pisis p. m. Grisogoni S. R. E. diac. card., 6 kal. oct., ind. 12, a. d. inc. 1119, pont. autem d. Gelasii pp. II a. 1.

A. [D f. 9' = E f. 15. F f. 20. M[1] f. 87 et M[2] f. 233 Exc.]. — Edd. Serenius p. 13 = Bull. Lat. p. 6. Const. Caietani SS. Gelasii pp. II vita p. 104 = Muratori Scr. IIIa 405 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 159 n. 6 = Bull. Rom. ed. Taur. II 288 n. 6, = C. Gaetani Vita di Gelasio II p. 195, = Mansi XXI 175 = Migne CLXIII 499 n. 16. — Regg. Pennotti [1] p. 732. J. 4897. JL. 6652.

Gelasii II privilegium canonicis b. Martini concessum est a. 1118 sept. 13 (cf. Eccl. cathedr. n. 20). Conf. quoque eiusdem Gelasii II epistolam ad canonicos missam a. 1118 oct. 2 (l. c. n. 21).

**29* *(1119)*

Calixtus II mandat B(enedicto) Lucano ep., ut fratres s. Fridiani ab aliquibus nullo modo permittat vexari.

Laud. in n. 30. 31. — Reg. JL. —.

30 *Brioude (1119) mai. 1*

Calixtus II clero et populo Lucano: praecipit, ut fratres s. Fridiani vexari ab aliquibus nullo modo permittant, donec ad partes eorum accedat. Tunc ad suam praesentiam, si qui contra eos causam habeant, poterint venire. — Adversus fratres. Dat. Brivati kal. mai.

D f. 11' [= E f. 18']. — Edd. Baluze Misc. [2] IV 587 ex E = Migne CLXIII 1096 n. 6. Robert Bullaire du pape Calixte II t. I 10 n. 10 ex E. — Regg. Pennotti [1] p. 738. J. 4917. JL. 6691.

31 *Auxerre (1119) dec. 11*

Calixtus II B(enedicto) Lucano ep.: rogat, sicut aliis iam litteris mandaverit *(n. 29)*, ut ad se venientes vel a se redeuntes personas patriam illam secure conduci faciat; rogat praeterea, ut A(ttonem) priorem s. Fridiani et eius ecclesiam studeat amplius diligere et iuvare. — Sicut aliis. Dat. Altisiodori 3 id. dec.

D f. 14' [= E f. 23']. — Edd. Baluze Misc. [2] IV 588 ex E = Migne CLXIII 1146 n. 57. Robert Bullaire du pape Calixte II t. I 170 n. 115 ex E. — Regg. Pennotti [1] p. 738 ut epistolam Honorii II. J. 4968. JL. 6794.

In L legitur excerptum privilegii Calixti II (n. 37) cum notis chronologicis „1120 die 11 decembris", quas librarius, nescimus quo errore seductus, ex nostro rescripto deprompsisse videtur.

*32 (Pisa 1120 mai. 14)
Calixtus II confirmat concordiam ex communi episcoporum et cardinalium deliberatione statutam inter canonicos b. Martini et b. Frigdiani canonicos, et praecipit, a parte alterutra, salvo in ceteris utriusque eccl. privilegio, eam tenore ac robore firmiter observari.

Laud. in charta a. 1154 nov. 23 (Lucca Arch. capitolare † 3). — Reg. JL. —.

Exemplar canonicorum b. Martini adhuc habemus (v. Eccl. cathedr. n. 22); exemplar vero canonicorum s. Fridiani periit.

33 Roma (1120) iul. 6
Calixtus II A(ttoni) priori et eius fratribus: mandat, ut fratrem Blasium, cupientem in Lateranen. eccl. secundum eorum institutionem vivere, ad eos remissum, quia illud ad praesens pro temporis importunitate minime esse poterat, cum amore et dilectione ut fratrem suscipiant et retineant. — Fratrem vestrum. Dat. Romae 2 non. iul.

D f. 11' [= E f. 19]. — Edd. Baluze Misc. [2] IV 587 ex E = Migne CLXIII 1303 n. 245. Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 260 n. 448 ex E. — Regg. Pennotti [1] p. 738. J. 5156. JL. 7110 ad a. 1120—24.

34 Laterano (1121) mart. 14
Calixtus II A(ttoni) priori: iubet, regulares canonicos, qui a Paschale pp. in Lateranen. eccl. fuerunt instituti *(n. 26)* et postea persecutione cogente cesserunt, nunc, quiete reddita, ad eandem ecclesiam reverti. — Placuit fratribus. Dat. Lat. 2 id. mart.

D f. 11' [= E f. 19]. — Edd. Baluze Misc. [2] IV 587 ex E = Migne CLXIII 1201 n. 127. Robert Bullaire du pape Calixte II t. I 326 n. 221 ex E. — Regg. Pennotti [1] p. 738. J. 5037. JL. 6896.

*35 (1123)
Calixtus II rogat Benedictum Lucanum ep. et canonicos s. Martini pro eccl. s. Fridiani.

Laud. in n. 38. — Reg. JL. —.

36 Laterano 1124 mai. 26
Calixtus II Attoni priori etc.: suscipit eccl. s. Fridiani sub b. Petri defensione protegendam, statuit, ut ab omni exactione libera omnimodis permaneat, nec alicui personae, si pro quolibet saeculari negotio pecuniam in civ. Lucana collegerit, liceat ab eccl. s. Fridiani aliquid occasione hac postulare, et prohibet, ut nullus hominum intra cimiterii ecclesiae vel claustri ambitum assultum facere sive aliquid inde violenter rapere audeat etc.; confirmat cappellam de Mutiliano, ab Alexandro *(n. 2)* concessam. — Indubitatae veritatis. Ego Calixtus etc. Subscr. 8 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 7 kal. iun., ind. 2, inc. d. a. 1124, pont. autem d. Calixti II pp. a. 6.

A. [D f. 11. M[1] f. 87 et M[2] f. 239 Exc.]. — Edd. PflugkH. Acta II 246 n. 290 ex A. Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 320 n. 497 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 221 n. 310. JL. 7155.

37 *Laterano 1124 mai. 26*

Calixtus II Attoni praeposito etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 9)* et Gelasii *(n. 28)* confirmat quicquid tuitionis, libertatis et immunitatis ab eis concessum est, salva canonica Lucani ep. reverentia; tribuit consuetudines canonicas observandi auctoritatem; statuit, ut eccl. s. Fridiani ab omni exactione libera omnimodis permaneat; confirmat cappellam de Mutiliano ab Alexandro *(n. 2)* concessam. — Quae salubri. Ego Calixtus etc. Subscr. 8 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 7 kal. iun., ind. 2, inc. d. a. 1124, pont. autem d. Calixti II pp. a. 6.

D f. 10' [= E f. 16'. L Exc. (1120 dec. 11)*]. — Edd. Serenius p. 15 = Bull. Lat. p. 7. Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 318 n. 496 ex E. — Regg. Pennotti* [1] *p. 732. Migne CLXIII 1321 n. 268. J. 5180. JL. 7154.*

38 *Laterano (1124) mai. 26*

Calixtus II B(enedicto) Lucano ep. et canonicis eccl. eiusdem: mandat, quatenus A(ttonem) priorem et canonicos s. Fridiani honorent, diligant et nullis agitari molestiis permittant. Gratias persolvit, quia de petitione sua, quam praeterito anno *(n. 35)* fecit, ex parte se ipsum exaudierunt. Rogat, ut petitionem suam plenius admittentes, s. Fridiani fratribus altera die paschae concedant missam sollemniter celebrare et priorem ea die et aliis duabus praecipuis sollemnitatibus cum uno aut duobus fratribus ad divini cum ipsis celebritatem officii suscipiant. Mandat, quatenus episcopus querimoniam inter canonicos s. Fridiani et canonicos s. Angeli occasione cuiusdam mortuae terminare studeat. — Bonorum virorum. Dat. Lat. 7 kal. iun.

D f. 15 [= E f. 24]. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 589 ex E = Migne CLXIII 1321 n. 269. Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 322 n. 498 ex E. — Regg. Pennotti* [1] *p. 738 ut epistolam Honorii II. J. 5181. JL. 7156.*

39 *Laterano (1124) oct. 11*

Calixtus II A(ttoni) priori et eius fratribus: mandat, quatenus Ursum, olim priorem Lateranen. eccl., gravatum aegritudine et fratrum fatigatum regimine, honeste suscipiant, et ut Lateranen. ecclesiae diligenter provideant et 4 ad minus de discretis et religiosis fratribus ad se festinent transmittere, quorum unus aliis praesit, alii vero reliquos fratres dulci moralitate et religione studeant informare. — Frater Ursus. Dat. Lat. 5 id. oct.

D f. 12 [= E f. 19']. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 588 ex E = Migne CLXIII 1312 n. 256. Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 284 n. 470. — Regg. Pennotti* [1] *p. 738. J. 5167. JL. 7131 ad a. 1122—24.*

40 *Laterano (1125) feb. 5*

Honorius II A(ttoni) priori et eius fratribus: obsecrat, ut se pro totius ecclesiae cura et sollicitudine laborantem ipsorum orationibus adiuvent. — Quod bonarum. Dat. Lat. non. feb.

D f. 14 [= E f. 22']. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 588 ex E = Migne CLXVI 1311 n. 109. Liverani Opp. IV 402 n. 207. — Regg. Pennotti* [1] *p. 738. J. 5315. JL. 7400 ad a. 1125—30.*

Epistolam hanc Honorius II in principio pontificatus sui scripsisse videtur.

41 *Laterano (1126) mai. 17*

Honorius II A(ttoni) priori et fratribus: confirmat sententiam B(enedicti) Lucan. ep. inter eos et hospitale Altipassus de silva de Colle Sacci prolatam. — Quemadmodum ea. Dat. Lat. 16 kal. iun.

D f. 14 [= E f. 22']. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 588 ex E = Migne CLXVI 1270 n. 52. Liverani Opp. IV 404 n. 209 ad mart. 17. — Regg. Pennotti* [1] *p. 738. J. 5248. JL. 7278 ad a. 1125—27.*

42 *Laterano 1128 mai. 7*

Honorius II Attoni praeposito etc.: confirmat vitae canonicae ordinem una cum libertate a Paschale *(n. 9)*, Gelasio *(n. 28)* et Calixto *(n. 37)* collata, possessiones, decimas et iura. — Ad hoc universalis. Ego Honorius etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., non. mai., ind. 6, a. inc. d. 1128, pont. autem d. Honorii pp. II a. 4.

D f. 12 [= E f. 19'. I 1. L Exc. M[1] *f. 87' et M*[2] *f. 240 Exc.]. — Edd. Serenius p. 17 = Bull. Lat. p. 8. Liverani Opp. IV 321 n. 161. — Regg. Pennotti* [1] *p. 732. Migne CLXVI 1279 n. 66. J. 5266. JL. 7311.*

43 *Laterano (1125—29) ian. 29*

Honorius II eccl. s. Fridiani canonicis: scribit, se A(ttonem) priorem a sollicitudine Lateranen. ecclesiae solvere noluisse eumque invitum et renitentem secum aliquantulum morari coegisse, ut per eius industriam eidem provideat ecclesiae; mandat, ut in Dei servitio persistant et, si quem eorum A(tto) prior ad hoc vocaverit, ut Lateranen. canonicae praeferatur, nullus resistat. — Veniens ad nostram. Dat. Lat. 4 kal. feb.

D f. 13' [= E f. 22]. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 588 ex E = Migne CLXVI 1310 n. 108. Di Poggio Saggio p. 107. Liverani Opp. IV 401 n. 206. — Regg. Pennotti* [1] *p. 738. J. 5314. JL. 7399 ad a. 1125—30.*

44 *Laterano (1125—29) feb. 27*

Honorius II universis b. Fridiani parochianis: iniungit, ne a b. Fridiani ecclesiae reverentia et dilectione ullatenus declinent. — Gratias universitati. Dat. Lat. 3 kal. mart.

D f. 14' [= E f. 23']. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 588 ex E* (3 kal. mai.) *= Migne CLXVI 1287 n. 79. Liverani Opp. IV 409 n. 214. — Regg. Pennotti* [1] *p. 738. J. 5281. JL. 7341 ad april. 29.*

45 *Laterano (1125—29) mart. 29*

Honorius II clero, consulibus et populo Pistorien.: mandat, quatenus Il(deprando) ep., qui quandam ecclesiam ad honorem b. Petri iuxta Pistorien. civ. construxit ibique religiosos viros statuit, de facultatibus suis ad tam salubre opus perficiendum opem et consilium praebeant. — Venerabilis frater. Dat. Lat. 4 kal. april.

D f. 14 [= E f. 23]. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 588 ex E = Migne CLXVI 1286 n. 75. Liverani Opp. IV 406 n. 211. — Regg. Pennotti* [1] *p. 738. J. 5277. JL. 7335.*

De ecclesia s. Fridiani prope Pistorium cf. Pennotti [1] p. 294.

46 *Trastevere (1130) mai. 6*

Innocentius II A(ttoni) priori et ceteris fratribus: exhortatur, quatenus in fide b. Petri tamquam viri catholici firmiter persistant. — Quanto vos. Dat. Transtiberim 2 non. mai.

D f. 22' [= E f. 35]. — Edd. Baluze Misc. [2] IV 589 ex E = Migne CLXXIX 54 n. 3. — Regg. Pennotti [1] p. 738. J. 5319. JL. 7410.

47 *Asti 1132 april. 16*

Innocentius II Attoni praeposito etc.: confirmat canonicum ordinem et libertatem a Paschale *(n. 9)*, Gelasio *(n. 28)*, Calixto *(n. 37)* et Honorio *(n. 42)* collatam, possessiones propriis nominibus expressas, decimas et iura. — Quoniam sine verae. Ego Innocentius etc. Subscr. 5 card. Dat. Astae p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 16 kal. mai., ind. 10, inc. d. a. 1133, pont. autem d. Innocentii pp. II a. 3.

D f. 15' [= E f. 24'. M[1] f. 87' et M[2] f. 252 Exc.]. — Edd. Serenius p. 20 = Bull. Lat. p. 10. — Regg. Pennotti [1] p. 446. 732. Migne CLXXIX 136 n. 99. J. 5415. JL. 7565.

48 *Piacenza (1132) iun. 30*

Innocentius II A(ttoni) priori: mandat, ut Lucanum ep. vel archipresb. adeat, ut secundum censuram ecclesiasticam publice criminosis vel incestuosis in parochia s. Fridiani poenitentiam iniungat; quodsi adimplere contempserint, concedit priori poenitentiam eis tribuendi licentiam. — Imis superna. Dat. Placentiae 2 kal. iul.

D f. 23' [= E f. 36]. — Edd. Baluze Misc. [2] IV 589 ex E = Migne CLXXIX 145 n. 107. — Regg. Pennotti [1] p. 738. J. 5423. JL. 7578.

**49* *(1132 sept. 18)*

Auctoritate et licentia Innocentii II et cardinalium Landulphus ep. Ferrarien. committit Attoni priori ecclesiam s. Salvatoris in comitatu Ferrarien. in proprio allodio suo constructam.

v. chartas Landulphi ep. Ferrarien. a. 1132 sept. 18 et 19 (ed. Baluze Misc. [2] IV 598). — Reg. JL. —.

50 *Nonantola 1132 oct. 5*

Innocentius II Attoni priori etc.: roborat terram in comitatu Ferrarien. cum ecclesia s. Salvatoris, a Landulpho Ferrarien. ep. et nobili femina Imiza, uxore quondam fratris sui, atque Casotto, filio eius, concessa; statuit, ut nullus decimas ab ipsius loci fratribus exigere audeat, ut fratres chrisma, oleum sanctum, consecrationes et ordinationes iuxta Landulphi ep. desiderium a quocumque maluerint catholico episcopo suscipiant; decernit, ut nullus in ipsa eccl. ordinetur praepositus, nisi quem prior s. Fridiani secundum canonicum ordinem inibi posuerit. — Quemadmodum ea. Ego Innocentius etc. Subscr. 4 card. Dat. Nonantulae p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 3 non. oct., ind. 10, inc. d. a. 1133, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 3.

D f. 17 [= E f. 27'. M[1] f. 87' et M[2] f. 254 Exc.]. — Edd. Serenius p. 23 = Bull. Lat. p. 11. — Regg. Pennotti [1] p. 446. 732. Migne CLXXIX 160 n. 118. J. 5434. JL. 7597.

*51 (1134)
Guido S. R. E. presb. card. ex parte Innocentii II prohibet, ne monachi s. Georgii quendam b. Fridiani parochianum in eodem monasterio sepeliant.

Laud. in n. 55. — Reg. JL. —.

*52 (1134)
Innocentius II agitat causam inter priorem s. Fridiani et monachos s. Georgii; deputat mag. Boetium diac. card., Hugonem archipresb. Pisanum et Gregorium Lucan. canonicum, ut inter eos, datis utrimque pignoribus 20 librarum, de pace et concordia tractetur.

Laud. in n. 55. — Reg. JL. —.

*53 (1134—35)
Innocentius II praefigit tam fratribus s. Fridiani quam monachis s. Georgii certum diem ante suam praesentiam veniendi et apost. sedis iudicium exsequendi.

Laud. in n. 55. — Reg. JL. —.

54 *Pisa 1135 april. 3*
Innocentius II Attoni priori etc.: petentibus nobilibus viris Rolando, advocato s. Fridiani, eiusque filiis Lothario et Malaspina, Baldinocto quoque, Guidocto et Buccamele, gg. filiis Denaioli, committit xenodochium et ecclesiam s. Iohannis de capite burgi s. Fridiani, ab eis in manus suas refutatam, adiciens, ut praefati viri eorumque heredes in eodem loco patronatum defensionis de cetero habeant. — Officii nostri. Ego Innocentius etc. Subscr. 7 card. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 3 non. april., ind. 12, inc. d. a. 1135, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 6.

D f. 18 [= E f. 29. L Exc. M[1] f. 87' et M[2] f. 256' Exc.]. — Edd. Serenius p. 27 = Bull. Lat. p. 14. — Regg. Franciotti p. 468. Pennotti [1] p. 733. Migne CLXXIX 220 n. 170. J. 5486. JL. 7680.

cf. Domus hospitalis s. Iohannis in capite burgi n. 3 (p. 448).

55 *Pisa 1135 mai. 21*
Innocentius II Attoni priori etc.: adiudicat ecclesiae s. Frigdiani parochiam a monachis s. Georgii invasam, et privat omnino eosdem monachos ab eiusdem parochiae usurpatione seu invasione, ne eis neque aliis liceat parochianos b. Fridiani sepelire. — Officii nostri. Ego Innocentius etc. Subscr. 9 card. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 12 kal. iun., ind. 12, inc. d. a. 1135, pont. d. Innocentii pp. II a. 5.

A. [D f. 19 = E f. 30. M[1] f. 87' et M[2] f. 258 Exc.]. — Edd. Serenius p. 29 = Bull. Lat. p. 15. — Regg. Pennotti [1] p. 733. Migne CLXXIX 221 n. 173. J. 5489. JL. 7687.

56 *Pisa (1135) iun. 23*
Innocentius II Hu(berto) ep. et canonicis Lucanis: mandat, quatenus sententiam anathematis a sese contra monachos s. Georgii prolatam per eorum parochiam denuntient. — Dignum est. Dat. Pisis 9 kal. iul.

D f. 23' [= E f. 36']. — Edd. Baluze Misc. [2] IV 589 ex E (9 kal. iun.) *= Migne CLXXIX 221 n. 174. — Regg. Pennotti [1] p. 738. J. 5490. JL. 7689 ad mai. 24.*

57 *Pisa (1134—36) ian. 5*

Innocentius II universis clericis ac laicis per Lucan. episcopatum consistentibus: exhortatur, ut Attonem priorem ac fratres s. Fridiani devotissime honorent et tam in hospitalitate quam in aliis eorum opportunitatibus eis solatia praebeant. — Beati Fridiani. Dat. Pisis non. ian.

D f. 23 [= E f. 35']. — Edd. Baluze Misc.² IV 589 ex E = Migne CLXXIX 303 n. 253. — Regg. Pennotti¹ p. 738. Di Poggio Saggio p. 107 ut Calixti II bullam. J. 5570. JL. 7808 ad a. 1133—37.

58 *(1136—37)*

Innocentius II canonicis s. Fridiani: consolatur eos de obitu A(ttonis) prioris. — De obitu.

D f. 26' [= E f. 40]. — Edd. Baluze Misc.² IV 591 ex E = Migne CLXXIX 303 n. 252. — Regg. Pennotti¹ p. 739. J. 5569. JL. 7807 ad a. 1136.

59 *Roma 1137 nov. 1*

Innocentius II Ieronimo priori etc.: committit ecclesiam s. Pantaleonis ad reformandam in ea religionem et locum ipsum tam in temporalibus quam in spiritualibus meliorandum; concedit ius recipiendi clericos de saeculo fugientes ad conversionem etc., et confirmat decimas de fundo Loveti in comitatu Ferrarien. — In apostolicae sedis. Ego Innocentius etc. Subscr. 10 card. Dat. Romae p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., kal. nov., ind. 1, inc. d. a. 1137, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 8.

D f. 20' [= E f. 32. M¹ f. 107 et M² f. 263 Exc.]. — Edd. Serenius p. 34 = Bull. Lat. p. 17. — Regg. Pennotti¹ p. 295. 446. 733. Migne CLXXIX 335 n. 288. J. 5606. JL. 7856.

60 *Roma (1137) nov. 1*

Innocentius II A. archidiac., A. archipresb. ceterisque canonicis Lucan. eccl. b. Martini: praecipit, quatenus I(eronimo) priori et fratribus eius, quibus eccl. s. Pantaleonis ad reformationem religionis et meliorationem loci commisit *(n. 59)*, nullam super hoc molestiam inferant. — Diutinae destitutioni. Dat. Romae kal. nov.

D f. 24 [= E f. 37]. — Edd. Baluze Misc.² IV 589 ex E = Migne CLXXIX 335 n. 289. — Regg. Pennotti¹ p. 739. J. 5607. JL. 7857.

61 *Roma (1137) nov. 1*

Innocentius II B(aroni) cappellano eccl. s. Iuliani: mandat, quatenus I(eronimo) priori et fratribus eccl. s. Fridiani oboediat, utpote quibus a se s. Pantaleonis ecclesia est commissa. — Per praesentia. Dat. Romae kal. nov.

C f. 212'. D f. 26 [= E f. 39]. — Edd. Baluze Misc.² IV 590 ex E = Migne CLXXIX 336 n. 290. — Regg. Pennotti¹ p. 739. J. 5608. JL. 7858.

Idem quoque mandatum cappellano ecclesiae s. Antonii (cf. n. 70) missum esse verisimile videtur.

62 *(Roma 1138 ian. 23)*
Innocentius II Manfredo et Alberico presbyteris nec non Lanberto Capello, Henrigo, canonicis eccl. s. Martini: praecipit, quatenus fratres s. Fridiani super eccl. s. Pantaleonis nullatenus infestent. — Perlatum est.

D f. 24' [= E f. 37]. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 590 ex E = Migne CLXXIX 345 n. 300. — Regg. Pennotti* [1] *p. 739. J. 5620. JL. 7873.*

63 *Roma (1138) ian. 23*
Innocentius II A. archidiac. et A. archipresb. Lucanae eccl.: praecipit, quatenus Manfredum et Albericum presb. nec non Lanbertum Capellum, canonicos Lucanae eccl., moneant, ut I(eronimo) priori et fratribus s. Fridiani super eccl. s. Pantaleonis nullam praesumant molestiam irrogare; quodsi infra 15 dies monitis ipsorum non paruerint, ex tunc eos ab officiis suspendit. — Non dubium vobis. Dat. Romae 10 kal. feb.

D f. 24' [= E f. 37']. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 590 ex E = Migne CLXXIX 344 n. 297. — Regg. Pennotti* [1] *p. 739. J. 5617. JL. 7870.*

64 *Roma (1138) ian. 23*
Innocentius II A. archidiac. et A. archipresb. Lucanae eccl.: mandat, ut occasione iuramentorum illorum, quae potius in perniciem quam salutem ecclesiae s. Pantaleonis facta esse dicuntur, I(eronimo) priori et canonicis s. Fridiani nullam inferri iniuriam vel molestiam patiantur. — Sicut canonica testatur. Dat. Romae 10 kal. feb.

D f. 25 [= E f. 38]. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 590 ex E = Migne CLXXIX 345 n. 298. — Regg. Pennotti* [1] *p. 739. J. 5618. JL. 7871.*

65 *Roma (1138) ian. 23*
Innocentius II Ier(onimo) priori et fratribus: significat, se archidiacono et archipresbytero Lucan. de presb. Manfredo scripsisse *(n. 63)*; de his etiam, qui illa illicita et incauta iuramenta fecerunt, nisi resipuerint, plenam iustitiam faciet *(n. 64)*. — Super vexatione. Dat. Romae 10 kal. feb.

D f. 26' [= E f. 39']. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 591 ex E = Migne CLXXIX 345 n. 299. — Regg. Pennotti* [1] *p. 739. J. 5619. JL. 7872.*

66 *Laterano (1138) mart. 14*
Innocentius II Raimundo, Rustico atque Baroni presbyteris: praecipit, ut mandatum suum *(n. 59)* irrefragabiliter observent et neque in eccl. s. P(antaleonis) neque in aliquo loco ad eam pertinente absque fratrum s. Fridiani licentia maneant; quodsi contradictores exstiterint, nisi infra 15 dies resipuerint, ex tunc divinum eis officium interdicit. — Non dubium. Dat. Lat. 2 id. mart.

C f. 212'. D f. 26 [= E f. 39']. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 591 ex E = Migne CLXXIX 566 n. 490. — Regg. Pennotti* [1] *p. 739. J. 5817. JL. 8167 ad a. 1138—42.*

67 *Laterano 1140 april. 21*
Innocentius II Ieronimo priori etc.: committit ecclesiam s. Salvatoris in Mustiolo infra muros Lucanae civ., quae b. Petri et S. R. E. iuris exsistit, habendam disponendamque, censu 12 den. Lucen. monetae apost. sedi annis

singulis persolvendo. — Ad hoc universalis. Ego Innocentius etc. Subscr. 16 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 11 kal. mai., ind. 3, inc. d. a. 1140, pont. v. d. Innocentii II pp. a. 11.

D f. 22 [= E f. 34. I II. M[1] f. 107 et M[2] f. 284 Exc.]. — Edd. Serenius p. 36 = Bull. Lat. p. 18. — Regg. Pennotti [1] p. 446. 733. Migne CLXXIX 509 n. 443. J. 5763. JL. 8091.

Conf. Ottonis quoque ep. Lucan. privilegium Hieronymo priori de ecclesia s. Salvatoris de Mustiolo concessum (ed. Baluze Misc. [2] IV 597).

68 *Trastevere (1140) sept. 20*

Innocentius II Segniorecto presb. et sociis eius in cappella s. Salvatoris in Mustiolo: praecipit, quatenus absque contradictione aliqua Ier(onimo) priori et fratribus s. Fridiani oboedientiam et reverentiam humiliter deferant. — Sancti Salvatoris cappellam. Dat. Transtyberim 12 kal. oct.

D f. 27' [= E f. 41']. — Edd. Baluze Misc. [2] IV 592 ex E = Migne CLXXIX 517 n. 449. — Regg. Pennotti [1] p. 739. J. 5769. JL. 8100.

69 *Laterano (1141) ian. 17*

Innocentius II A. Lucano archidiac.: praecipit, quatenus presbyteros eccl. s. Salvatoris de Mustiolo, qui contra suum mandatum *(n. 68)* rebelles et contumaces exsistunt, usque ad proximam purificationem b. Mariae *(feb. 2)* Ier(onimo) priori oboedientiam et reverentiam exhibere commoneat; quodsi contemptores exstiterint, ex tunc ab officio et beneficio ecclesiastico eos removeat. — Ecclesiam sancti Salvatoris. Dat. Lat. 16 kal. feb.

D f. 27' [= E f. 41]. — Edd. Baluze Misc. [2] IV 591 ex E = Migne CLXXIX 570 n. 507. — Regg. Pennotti [1] p. 739. J. 5829. JL. 8183 ad a. 1141–42.

**70* *(Laterano 1139—42 feb. 11)*

Innocentius II invitat Signorectum atque Rolandum presbyteros, quorum unus in eccl. s. Pantaleonis, alter in eccl. s. Antonii contra interdictum suum celebrare officium praesumpserunt, 14 kal. april. *(mart. 19)* ad suam praesentiam, super his canonice respondere paratos.

Laud. in n. 71. — Reg. JL. —.

71 *Laterano (1139—42) feb. 11*

Innocentius II D. plebano de Massa et universis cappellanis eiusdem plebis: praecipit, quatenus populum ipsis commissum commoneant, ne I(eronimo) priori et ceteris fratribus s. Fridiani de eccl. s. Pantaleonis ullam exinde molestiam inferant, sed potius eosdem ibidem quiete permanere permittant. Scribit de Signorecto atque Rolando presbyteris *(n. 70)*. — Ignotum vobis. Dat. Lat. 3 id. feb.

D f. 25 [= E f. 38' (id. feb.)*]. — Edd. Baluze Misc. [2] IV 590 ex E = Migne CLXXIX 569 n. 505. — Regg. Pennotti [1] p. 739. J. 5827. JL. 8177 ad feb. 13.*

Ecclesia s. Pantaleonis sita fuit in plebanatu de Massa Pisana (cf. Repetti III 173).

*72 (1140—42)
Innocentius II mandat R. priori et canonicis s. Angeli in Foro, ne canonicos s. Fridiani super eccl. s. Salvatoris in Mustiolo infestent et parochianos suos ab eorum infestatione compescant.

Laud. in n. 74. — Reg. JL. —.

*73 (1141—42)
Innocentius II confirmat priori et fratribus s. Fridiani ecclesiam s. Mariae Novae de Urbe, ab Aimerico S. R. E. cancellario et huius eccl. diac. card. concessam.

Laud. in n. 108. — Reg. Pennotti [1] *p. 445. JL. —.*

Concessionem hanc inter a. 1140 sept. 19 et 1142 mart. 14 factam esse ex chartis s. Mariae Novae (cf. vol. I p. 65) constat; in charta a. 1140 sept. 19 occurrit adhuc Nicolaus archipresbyter; in charta a. 1142 mart. 14 legimus tunc Rainerium priorem fuisse. — Cf. quoque n. 101.

74 *Laterano (1141—42) mart. 13*
Innocentius II R. priori et canonicis s. Angeli in Foro: iterato mandat *(n. 72)*, ut nullam fratribus s. Fridiani iniuriam inferant aut a parochianis suis inferri permittant. — Displicet nobis. Dat. Lat. 3 id. mart.

D f. 28 [= E f. 41]. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 592 ex E = Migne CLXXIX 571 n. 508. — Regg. Pennotti* [1] *p. 739. J. 5830. JL. 8184.*

75 *Lucca 1142 nov. 17*
Hubaldus S. R. E. card. presb. definit litem inter eccl. s. Fridiani et eccl. s. Michaelis pro sepultura hominum infra confines designatos. — A. 1142, 15 kal. dec., ind. 6. Ego Hubaldus etc.

B s. XIII. — Reg. JL. —.

76 *Laterano (1142) nov. 22*
Innocentius II I(eronimo) priori: nuntiat, eum a clericis laicisque eccl. Aretinae Romam vocatis in episcopum electum esse; praecipit, quatenus regimen Aretinae eccl. suscipiat. — Aretina ecclesia. Dat. Lat. 10 kal. dec.

D f. 28' [= E f. 42]. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 592 ex E = Migne CLXXIX 604 n. 537. — Regg. Pennotti* [1] *p. 739. J. 5862. JL. 8245.*

77 *Laterano (1143) feb. 9*
Innocentius II canonicis s. Fridiani: nuntiat, se I(eronimum) quondam priorem in episcopum Aretinae eccl. propriis b. Petri manibus consecrasse; praecipit, quatenus unanimes idoneam religiosam et discretam personam in patrem et priorem eligant. — Dilectioni vestrae. Dat. Lat. 5 id. feb.

D f. 29 [= E f. 42']. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 592 ex E = Migne CLXXIX 639 n. 584. — Regg. Pennotti* [1] *p. 739. J. 5908. JL. 8344.*

78 *Laterano (1143) mart. 13*
Innocentius II P(etro) priori eiusque fratribus: mandat, ut priorem nuper communi voto electum tamquam patrem affectione praecipua diligant et honorent eique tamquam animarum custodi oboedientiam et reverentiam exhibeant. — Gaudemus et. Dat. Lat. 3 id. mart.

D f. 29 [= E f. 43]. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 592 ex E = Migne CLXXIX 646 n. 589. — Regg. Pennotti* [1] *p. 739. J. 5914. JL. 8350.*

79 *Laterano (1138—43) mai. 23*

Innocentius II consulibus Lucanis: praecipit, quatenus fratribus s. Fridiani nullam de cetero super eccl. s. Pantaleonis contradictionem vel molestiam inferri sinant. — Oportuerat quidem. Dat. Lat. 10 kal. iun.

D f. 25' [= E f. 38']. — Edd. Baluze Misc. ² IV 590 ex E = Migne CLXXIX 631 n. 569. — Regg. Pennotti ¹ p. 739. J. 5893. JL. 8312.

80 *Laterano (1143) iun. 26*

Innocentius II P(etro) priori et fratribus: monet, ut in tam sancto et pio proposito viriliter persistant; se personas eorum et locum diligere et in omnibus iuvare et manutenere velle affirmat. — Regularis vitae. Dat. Lat. 6 kal. iul.

D f. 29' [= E f. 43']. — Edd. Baluze Misc. ² IV 592 ex E = Migne CLXXIX 657 n. 598. — Regg. Pennotti ¹ p. 739. J. 5922. JL. 8367.

81 *Laterano 1143 dec. 9*

Celestinus II Petro priori etc.: confirmat canonicum ordinem et libertatem a Paschale *(n. 9)*, Gelasio *(n. 28)*, Calixto *(n. 37)*, Honorio *(n. 42)* et Innocentio *(n. 47)* collatam, possessiones, decimas et iura. — Quoniam sine verae. Ego Celestinus etc. Subscr. 21 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 5 id. dec., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Celestini II pp. a. 1.

D f. 30 [= E f. 44. L. Exc. M¹ f. 107' et M² f. 285 Exc.]. — Edd. Serenius p. 45 = Bull. Lat. p. 23. — Regg. Pennotti ¹ p. 446. 733. J. 5992. JL. 8454.

82 *Laterano 1144 ian. 10*

Celestinus II Petro priori etc.: statuit, ut diaconus cardinalis in eccl. b. Mariae Novae de Urbe ordinandus de conventu s. Fridiani, si idoneus ibi reperiatur, assumatur; si forte ibidem reperiri non poterit, de alio regulari collegio vocetur; ordinatus cum fratribus ipsius eccl. communiter vivat; quodsi facere noluerit, tertiam partem de omnibus redditibus antiquae hereditatis illius eccl. in Valerano et Galera in suos usus accipiat; cetera regularibus fratribus illibata permaneant. — Ad hoc universalis. Ego Celestinus etc. Subscr. 19 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 4 id. ian., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Celestini pp. II a. 1.

*D f. 32' [= E f. 48. M¹ f. 107' et M² f. 295 Exc. P f. 30]. — Edd. Serenius p. 43 = Bull. Lat. p. 22. — Regg. Pennotti ¹ p. 733. *Migne CLXXIX 792 n. 27. J. 6005. JL. 8480.*

**83* *(1143—44)*

Celestinus II mandat priori s. Angeli in Foro, ne canonicos s. Fridiani super eccl. s. Salvatoris de Mustiolo infestent et parochianos suos ab eorum infestatione compescant.

Laud. in n. 84. 89. — Reg. JL. —.

84 *Laterano (1144) iul. 10*

Lucius II O(ttoni) Lucano ep. et G. diac. card. S. R. E: nuntiat, se priori s. Angeli in Foro viva voce per oboedientiam praecepisse, ut, quod Innocentius *(n. 72. 74)* et Celestinus *(n. 83)* praeceperant et quod ipse in manu G(uidonis)

presb. card. ss. Laurentii et Damasi sacramento firmavit, tam ipse quam fratres sui irrefragabiliter observent; mandat, ut eos, qui super s. Salvatoris eccl. lapides proiecerunt vel assultum in ea fecerunt, pro excommunicatis habeant; si vero prior vel fratres sive parochiani s. Angeli super eandem s. Salvatoris eccl. fratres s. Fridiani infestare praesumpserint, in ipsa s. Angeli eccl. divina prohibet officia celebrari. — Prior sancti Angeli. Dat. Lat. 6 id. iul.

D f. 35 [= E f. 51]. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 593 ex E = Migne CLXXIX 902 n. 61. — Regg. Pennotti* [1] *p. 740. J. 6093. JL. 8647.*

85 *Roma 1145 feb. 14*

Lucius II Petro priori etc.: repetit Celestini II privilegium *(n. 82)*. — Ad hoc universalis. Ego Lucius etc. Subscr. 16 card. Dat. Romae p. m. Roberti S. R. E. presb. card. et canc., 16 kal. mart., ind. 8, inc. d. a. 1144, pont. v. d. Lucii II pp. a. 1.

D f. 34 [= E f. 49'. M[1] *f. 103 et M*[2] *f. 293 Exc. P f. 31']. — Edd. Serenius p. 53 = Bull. Lat. p. 27. — Regg. Pennotti* [1] *p. 733* (16 kal. mai.). *J. 6127. JL. 8713.*

86 *Narni (1145) mart. 2*

Eugenius III P(etro) priori: nuntiat, Lucio II 15 kal. mart. *(feb. 15)* viam universae carnis ingresso et in eccl. Lateranen. honorifice tumulato, presbyteros et diaconos cardinales una cum episcopis et subdiaconibus S. R. E. in b. Caesarii eccl. convenisse seque invitum et renitentem in Romanum pontificem elegisse; rogat, ut pro se speciales orationes faciant. — Quoniam de religione. Dat. Narniae 6 non. mart.

D f. 39' [= E f. 57]. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 593 ex E = Migne CLXXX 1013 n. 1. — Regg. Pennotti* [1] *p. 739. J. 6128. JL. 8714.*

87 *Civita Castellana 1145 april. 5*

Eugenius III Petro priori etc.: repetit Celestini II *(n. 82)* et Lucii II *(n. 85)* privilegia. — Ad hoc universalis. Ego Eugenius etc. Subscr. 13 card. Dat. ap. Civitatem Castellanam p. m. Roberti S. R. E. presb. card. et canc., non. april., ind. 8, inc. d. a. 1145, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 1.

D f. 38 [= E f. 55'. M[2] *p. 297 Exc.]. — Edd. Serenius p. 55 = Bull. Lat. p. 28. — Regg. Pennotti* [1] *p. 446. 733. J. 6134. JL. 8729.*

88 *Civita Castellana 1145 april. 13*

Eugenius III Petro priori etc.: confirmat canonicum ordinem et libertatem a Paschale *(n. 9)*, Gelasio *(n. 28)*, Calixto *(n. 37)*, Honorio *(n. 42)*, Celestino *(n. 81)* et Innocentio *(n. 47)* collatam, possessiones, decimas et iura. — Quoniam sine verae. Ego Eugenius etc. Subscr. 23 card. Dat. ap. Civitatem Castellanam p. m. Roberti S. R. E. presb. card. et canc., id. april., ind. 8, inc. d. a. 1145, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 1.

D f. 35' [= E f. 51'. M[1] *f. 103' et M*[2] *f. 297 Exc. R]. Insert. bullae Eugenii IV a. 1438 aug. 2: Roma Arch. Vat. Reg. Lat. t. 311 f. 179' [= Q f. 261]. — Edd. Serenius p. 57* (3 id. april.) *= Bull. Lat. p. 29. — Regg. Pennotti* [1] *p. 733* (3 id. april.). *J. 6138. JL. 8734 ad april. 11.*

89 *Viterbo (1145) mai. 31*

Eugenius III O(ttoni) Lucano ep.: repetit Lucii II mandatum *(n. 84)*. — Perlatus est clamor. Dat. Biterbi 2 kal. iun.

D f. 39' [= E f. 57' (2 kal. iul.)*]. — Edd. Baluze Misc.* [2] *IV 593 ex E = Migne CLXXX 1052 n. 35. — Regg. Pennotti* [1] *p. 739. J. 6164. JL. 8773 ad iun. 23.*

90 *Viterbo (1145—46) sept. 4*

Eugenius III abbati et monachis s. Georgii Lucen.: prohibet in eorum monasterio tamdiu divina officia celebrari, donec P(etro) priori ceterisque fratribus s. Fridiani super iniuria eis facta condigne satisfaciant. — Quamvis statuta. Dat. Viterbii 2 non. sept.

D f. 42 [= E f. 60']. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 594 ex E = Migne CLXXX 1083 n. 62. — Regg. Pennotti* [1] *p. 740. J. 6191. JL. 8825.*

91 *Viterbo (1145—46) sept. 4*

Eugenius III P(etro) priori et fratribus: nuntiat, se monachis s. Georgii in eorum monasterio tamdiu prohibuisse officia celebrari, donec ipsis de eorum iniuria condigne satisfaciant *(n. 90)*. — Si a monachis. Dat. Viterbii 2 non. sept.

D f. 41' [= E f. 60]. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 594 ex E = Migne CLXXX 1083 n. 61. — Regg. Pennotti* [1] *p. 740. J. 6190. JL. 8824.*

**92* *(Lucca 1147 feb. 9)*

Eugenius III dedicat altare in eccl. s. Fridiani, ibique recondit corpus b. Fridiani; indulget omnibus ad annuam consecrationis diem venientibus remissionem 40 dierum.

Laud. in n. 97. 114. — Reg. JL. —.

Dedicatio ecclesiae s. Fridiani ad diem 5 id. feb. refertur in Seb. Donati Dittici p. 258.

93 *Pontremoli (1147) feb. 17*

Eugenius III G(regorio) Lucano ep.: mandat, quatenus s. Fridiani canonicos in ecclesiam s. Pantaleonis introducat et, ut ibi quiete valeant divinis vacare obsequiis, viriliter et prudenter efficiat. — Clericorum ecclesiae. Dat. apud Pontem Tremulum 13 kal. mart.

D f. 40 [= E f. 58]. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 593 ex E = Migne CLXXX 1193 n. 159. — Regg. Pennotti* [1] *p. 740. J. 6290. JL. 9006.*

94 *Paris (1147) april. 24*

Eugenius III G(regorio) Lucano ep.: per iterata scripta *(n. 93)* praecipit, quatenus, omni occasione remota, fratres s. Fridiani in ecclesiam s. Pantaleonis infra 20 dies introducat et eorum paci et tranquillitati provideat. — Memoriter te credimus. Dat. Parisius 8 kal. mai.

D f. 40' [= E f. 58']. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 593 ex E = Migne CLXXX 1205 n. 168. — Regg. Pennotti* [1] *p. 740. J. 6299. JL. 9024.*

95 *(Auxerre 1147 iul. 28)*

Eugenius III G(regorio) Lucano ep.: confirmat sententiam excommunicationis ab eo contra Rodel., Pan. et quosdam alios, qui in eum et fratres s. Fridiani, in ecclesiam s. Pantaleonis iuxta suum mandatum ab eo intro-

ductos *(n. 94)*, assultum iniuriose fecerunt, canonice promulgatam; quodsi Manfredus et Loth(arius) presbyteri, Lambertus Capellus et mag. Guillelmus fratribus s. Fridiani super hoc resistere praesumpserint, eos tamquam mandatorum sedis apost. transgressores non praeteribit impunitos. — Sanctae et apostolicae.

D f. 40' [= E f. 59]. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 593 ex E = Migne CLXXX 1257 n. 209. — Regg. Pennotti* [1] *p. 740. J. 6338. JL. 9104.*

96 *Auxerre (1147) iul. 28*

Eugenius III consulibus Lucanis: nuntiat, se sententiam a G(regorio) ep. in Rodel., Pan. et alios canonice promulgatam confirmasse *(n. 95)*; mandat, quatenus fratribus s. Fridiani, ecclesiam s. Pantaleonis reformare volentibus, nullam vexationem vel molestiam inferant. — Nostrae voluntatis. Dat. Autisiodori 5 kal. aug.

D f. 41 [= E f. 59']. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 594 ex E = Migne CLXXX 1256 n. 208. — Regg. Pennotti* [1] *p. 740. J. 6337. JL. 9103.*

97 *Laterano (1149) dec. 19*

Eugenius III universis Dei fidelibus, qui devotionis intuitu ad annuam celebrationem dedicationis eccl. b. Fridiani convenerunt: notum facit, se venientibus ad annuam consecrationis ecclesiae b. Fridiani diem remissionem 40 dierum indulsisse *(n. 92)*; indulget eandem indulgentiam eis, qui aliquibus causis impedientibus eadem die illic interesse non potuerint et infra octavas illius dedicationis advenerint. — Sicut ad vestram. Dat. Lat. 14 kal. ian.

D f. 42' [= E f. 61' (14 ian.)*]. — Edd. Baluze* [2] *IV 594 ex E = Di Poggio Saggio p. 100* (13 ian.), *= Migne CLXXX 1404 n. 380. — Regg. Franciotti p. 473. Pennotti* [1] *p. 740. J. 6503. JL. 9361.*

98 *Ferentino (1150) nov. 23*

Eugenius III P(etro) priori: mandat, quatenus unum seu plures de fratribus s. Fridiani archipresbytero eccl. Montisbelli ad tempus concedat, qui fratres huius ecclesiae instruat, qualiter regulam et ordinem canonicorum regularium debeant observare. — Aequum et. Dat. Ferentini 9 kal. dec.

D f. 43 [= E f. 62]. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 595 ex E = Migne CLXXX 1427 n. 404. — Regg. J. 6538. JL. 9415.*

cf. Eugenii III privilegium ecclesiae s. Mariae de Montebello a. 1150 nov. 24 JL. 9416 concessum.

**99* *(Carrara 1151 mart. 11)*

Ex licentia Eugenii III Gottifredus s. Lunen. eccl. ep. committit Petro priori eiusque fratribus ecclesiam s. Andreae in Lunensi comitatu Carrariae cum cappellis suis et hospitale in capite paludis cum cappella s. Leonardi.

v. chartam Gottifredi ep. Lunen. a. 1151 mart. 11 (edd. Muratori Antiq. V 1013; Baluze Misc. [2] *IV 599). — Reg. JL. —.*

100 *Ferentino 1151 mai. 10*

Eugenius III Petro priori etc.: confirmat concessionem baptismalis ecclesiae s. Andreae de Carraria cum cappellis suis, quam Gottifredus Lunen. ep. con-

sultatione prius ad se facta et suo praecedente assensu *(n. 99)* fecit, confirmat praeterea hospitale in capite paludis cum cappella s. Leonardi ab eodem ep. collatum. — Quae a fratribus. Ego Eugenius etc. Subscr. 10 card. Dat. Ferentin. p. m. Bosonis S. R. E. scriptoris, 6 id. mai., ind. 14, inc. d. a. 1151, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 7.

B s. XIV. [B[1] a. 1346 dep.]. D f. 43 [= E f. 62'. K[1]. K[2]. M[2] f. 315' Exc.]. — Edd. Serenius p. 70 = Bull. Lat. p. 36. Gött. Nachr. 1903 p. 613 n. 6 ex B. — Regg. Pennotti [1] p. 446. 733 ex B[1]. J. 6581. JL. 9481.

101 *Segni (1151—52) aug. 21*

Eugenius III P(etro) priori: mandat, quatenus usque ad proximum festum s. Michaelis *(sept. 29)* ad suam praesentiam veniat, ut ad reformandam in eccl. s. Mariae Novae de Urbe concordiam, quam I(ohannes) diac. card. multis enormitatibus et excessibus eiusdem eccl. prioris turbatam insinuavit, cum eo intendere possit. — Frequenter insinuavit. Dat. Signiae 12 kal. sept.

D f. 42' [= E f. 61']. — Edd. Baluze Misc. [2] IV 594 ex E = Migne CLXXX 1485 n. 462. — Regg. Pennotti [1] p. 740. J. 6597. JL. 9507.

Rainerius prior s. Mariae Novae occurrit etiam in charta a. 1150 oct. 13, eius successor invenitur in charta a. 1153 ian. 21 (ed. Fedele in Arch. della Soc. Rom. XXV 182 n. 65 et 185 n. 67). — cf. supra n. 73.

**102* *(1153—54)*

Anastasius IV absolvit ecclesiam s. Pantaleonis ab interdicto, sub quo longo tempore fere usque ad interitum laboraverat.

Laud. in n. 103. — Reg. JL. —.

103 *(1154)*

Anastasius IV G(regorio) Lucano ep.: mandat, quatenus clericos s. Pantaleonis in electione prioris sine consensu et voluntate canonicorum s. Fridiani procedere non permittat; quodsi ipse vel clerici s. Pantaleonis aliquam iustitiam habere confidant, proxima dominica, qua cantatur „Ego sum pastor bonus“ *(april. 18)*, in apost. praesentia poterint iustitiam experiri. — Si a rigore.

D f. 44' [= E f. 65']. — Edd. Baluze Misc. [2] IV 595 ex E = Migne CLXXXVIII 1018 n. 28. — Regg. Pennotti [1] p. 740. J. 6759. JL. 9810.

104 *Laterano (1154) ian. 16*

Anastasius IV G(regorio) ep. et canonicis Lucanis: mandat, quatenus in ultionem nequitiae a parochianis quibusdam contra eccl. s. Salvatoris de Mostolio actae ferventius insurgant et congregato coetu ecclesiae in die sollemni, candelis accensis, omnes illos vinculo excommunicationis astringant. — Ex quo in. Dat. Lat. 17 kal. feb.

D f. 44 [= E f. 64]. — Edd. Baluze Misc. [2] IV 595 ex E = Migne CLXXXVIII 1025 n. 35. — Regg. Pennotti [1] p. 740. J. 6766. JL. 9818.

105 *Laterano 1154 iun. 11*

Anastasius IV Lanfranco priori etc.: confirmat canonicum ordinem et libertatem a Paschale *(n. 9)*, Gelasio *(n. 28)*, Calixto *(n. 37)*, Honorio *(n. 42)*, Innocentio *(n. 47)*, Celestino *(n. 81)* et Eugenio *(n. 88)* collatam, possessiones

propriis expressas vocabulis et iura. — Officii nostri. Ego Anastasius etc. Subscr. 15 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 3 id. iun., ind. 2, inc. d. a. 1154, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

A. [L Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta III 155 n. 146 ex A. — Regg. Pennotti [1] *p. 734 ex autogr. olim Romae in archivo s. Mariae de Pace. PflugkH. Iter p. 252 n. 500. JL. 9920.*

Praeterea legimus in regestis Jaffeanis JL. 9905 ad a. 1154 mai. 18: „Anastasius IV (Lanfranco) priori et capitulo s. Frigdiani Lucen. donatam a Godofredo ep. Lunen. ecclesiam s. Andreae Carrarien. confirmat." Sed Pennotti [1] p. 734 potius loquitur de Anastasii IV privilegio Rainerio priori eccl. s. Andreae de Carraria concesso JL. 9904.

106 *Laterano (1157—59) mai. 24*

Hadrianus IV Verno priori et ceteris canonicis: constituit, ut nulli omnino sine ipsorum consensu liceat in parochia s. Fridiani vel in parochiis ecclesiarum suarum novas ecclesias in detrimentum ipsorum aedificare. — Et iniuncti nobis. Dat. Lat. 9 kal. iun.

D f. 45 [= E f. 66]. — Edd. Serenius p. 80 ad a. 1155 = Bull. Lat. p. 41 (kal. iun. a. 1155). *PflugkH. Acta III 198 n. 186 ex E. — Regg. Pennotti* [1] *p. 734. PflugkH. Iter p. 261 n. 551. J. 7028 et JL. 10373 ad a. 1157—58 iun. 1. JL. 10527.*

**107* *(1154—59)*

Hadrianus IV confirmat statutum Aimerici diac. card. de eccl. s. Mariae Novae de Urbe.

Laud. in n. 108. — Reg. JL. —.

108 *Anagni 1160 dec. 21*

Alexander III Verno priori etc.: repetit privilegia Innocentii II *(n. 73)*, Celestini II *(n. 82)*, Lucii II *(n. 85)*, Eugenii III *(n. 87)* et Hadriani IV *(n. 107)*. — Ad hoc universalis. Dat. Anagn. p. m. Hermanni S. R. E. subdiac. et not., 12 kal. ian., ind. 9, inc. d. a. 1160, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 2 [*1 codd.*].

G[1] *f. 55'. G*[2] *p. 388. L Exc. M*[1] *f. 28' Exc. = N. — Edd. Cronica ord. canonicorum p. 33. Maruli Mare Oceano p. 14. Serenius p. 81 = Bull. Lat. p. 41. Pennotti* [1] *p. 275. — Regg. Pennotti* [1] *p. 734. Migne CC 96 n. 23. J. 7150. JL. 10637.*

109 *Anagni 1160 dec. 21*

Alexander III Verno priori etc.: repetit Eugenii III privilegium *(n. 100)*. — Quae a fratribus. Ego Alexander etc. Subscr. 10 card. Dat. Anagn. p. m. Hermanni S. R. E. subdiac. et not., 12 kal. ian., inc. d. a. 1160, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 2.

A. [K[1]*. L Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta III 202 n. 193 ex A. — Regg. Pennotti* [1] *p. 432. 446. PflugkH. Iter p. 262 n. 558. Desimoni in Atti della Soc. Lig. XIX (1887) 63 n. 147. JL. 10638.*

110 *Anagni 1160 dec. 21*

Alexander III Verno priori etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 9)*, Gelasii *(n. 28)*, Calixti *(n. 37)*, Honorii *(n. 42)*, Innocentii *(n. 47)*, Celestini *(n. 81)*, Eugenii *(n. 88)* confirmat ordinem canonicum, possessiones et iura. — Quoniam sine verae. Ego Alexander etc. Subscr. 9 card. Dat. Anagn. p. m. Hermanni

S. R. E. subdiac. et not., 12 kal. ian., ind. 9, inc. d. a. 1160, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 2.

R. L Exc. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 323 n. 12 ex R. — Reg. JL. —.

**111* *Terracina 1161 (sept. 30)*

Alexander III confirmat privilegium praedecessorum. — Religiosam vitam. Dat. Terracinae.

Laud. a Pennotti [1] *p. 734 (qui praebet* pont. sui a. 2*). — Reg. JL. 10683.*

Hoc privilegium, certe eiusdem tenoris ac n. 108, una cum Alexandri III bulla pro eccl. s. Mariae Novae de Urbe JL. 10679 datum esse verisimile videtur.

112 *Laterano 1166 april. 16*

Alexander III Ubaldo presb. card. eiusque fratribus in eccl. s. Crucis q. d. in Hierusalem etc.: statuit, ut ordo canonicus secundum b. Augustini regulam et institutionem s. Fridiani semper observetur, nec alius nisi de ipsa aut s. Fridiani congregatione in eadem ecclesia cardinalis presbyter ordinetur.

v. Roma, Eccl. s. Crucis in Hierusalem n. 6 (vol. I p. 37).

**113* *(Tusculanum 1171 ian. 8)*

Alexander III mandat priori et canonicis, ut in die dedicationis eccl. b. Martini festum b. Abrahae nullatenus celebrent, sed alio die magis congruo constituant celebrandum.

Laud. in n. 114. — Reg. JL. —.

114 *Tusculanum (1171) ian. 8*

Alexander III (Guillelmo) electo, archipresb. et canonicis Lucanae eccl.: praecipit, quatenus corpus b. Fridiani in ipsorum ecclesia iacere de cetero non proponant nec eius festum sollemnius more solito celebrent neque clericis vel laicis, ne ecclesiam s. Fridiani in praecipuis sollemnitatibus more solito visitent, audeant aliquatenus prohibere; nuntiat, se priori et canonicis b. Fridiani dedisse in mandatis, ut in die dedicationis eccl. b. Martini festum b. Abrahae nullatenus celebrent *(n. 113)*. — Dilecti filii. Dat. Tusculan. 6 id. ian.

D f. 51' [= E f. 74'. H f. 158 = S]. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 596 ex E = Migne CC 716 n. 781. — Regg. Pennotti* [1] *p. 740. J. 7942. JL. 11874.*

115 *Anagni (1173) iun. 17*

Alexander III V(erno) priori et canonicis: decernit, ut, si qua canonici Lucenses a se falsa suggestione impetrarunt, quae ipsorum privilegiis ab apost. sede indultis derogare noscuntur, ea ipsis nullum possint praeiudicium generare. — Religionis et fidei. Dat. Anagn. 15 kal. iul.

D f. 52' [= E f. 75']. — Edd. Baluze Misc. [2] *IV 596 ex E = Migne CC 1048 n. 1209. — Regg. Pennotti* [1] *p. 740. J. 8394. JL. 12587 ad a. 1160—76.*

Privilegium canonicorum b. Martini, de quo Alexander III loquitur, a. 1173 datum atque idem esse puto quod notavimus sub Eccl. cathedr. n. 37.

116 *Velletri (1180) mart. 5*

Alexander III Ieronimo priori et fratribus: indulget, ut, civ. Lucana ipsa interdicto subiecta, libere votivas missas pro vivis et defunctis, admissis

tantum illis, nisi excommunicati vel nominatim interdicti fuerint, qui hoc expetierint, indubitanter possint et cuncta divina officia iuxta tenorem privilegii sedis apost. celebrare. — Quod civitatem. Dat. Velletri 3 non. mart.

D f. 62. [H f. 158' = S]. — Ed. PflugkH. Acta III 277 n. 297 ex H. — Regg. PflugkH. Iter p. 288 n. 709. JL. 13628.

117 *Tusculanum (1181) ian. 4*

Alexander III P(aulo) Praenestin. ep. et aliis, quibus relictae sunt res b. m. Iohannis ss. Iohannis et Pauli card. presb. dispensandae: mandat, quatenus libros scholasticos, quos ille, licet essent s. Fridiani, nepoti suo legavit, Ie(ronimo) priori cum integritate reddant. — Recepimus litteras. Dat. Tusculan. 2 non. ian.

D f. 52' [= E f. 76. H f. 155' = S]. — Ed. Baluze Misc.[2] IV 596 ex E. — Regg. Pennotti [1] p. 740. J. 9336. JL. 14356.

cf. Palestrina, Episc. n. 4 (vol. II p. 48).

**118* *(1181)*

Lucius III mittit litteras priori et canonicis s. Fridiani pro eccl. b. Martini.

Laud. in n. 119. — Reg. JL. —.

119 *Roma S. Pietro (1181 nov.)*

Lucius III archipresb. et canonicis Lucanae eccl.: scribit, se velle pro ipsorum et s. Fridiani partibus, ut inter utramque partem negotium concordia vel iudicio finiatur; nuntiat, priorem s. Fridiani pro renovandis privilegiis suis et negotiis, scilicet s. Salvatoris de Ficarolo et quibusdam aliis apost. se conspectui praesentasse; affirmat, se ipsum iustitiam eorum pro suo curaturum esse officio conservare. — Litteras vestras. Dat. Romae ap. s. Petrum.

D f. 53 [= E f. 76']. — Edd. Baluze Misc.[2] IV 596 ex E = Migne CCI 1082 n. 9. — Regg. Pennotti [1] p. 740. J. 9426. JL. 14527.

120 *Laterano (1182) feb. 2*

Lucius III I(eronimo) priori et fratribus: indulget, ut quod a B. priore eccl. s. Martini Senen. absque ipsorum consilio et assensu contra privilegia sedis apost. illicite factum est in manifestum detrimentum ecclesiae eorum, non teneantur aliquatenus observare. — Relatum est nobis. Dat. Lat. 4 non. feb.

D f. 53 [= E f. 77]. — Edd. Baluze Misc.[2] IV 597 ex E = Migne CCI 1116 n. 36. — Regg. Pennotti [1] p. 740. J. 9455. JL. 14582.

Laudatur quoque in Honorii III rescripto a. 1224 oct. 15 (Pressutti Reg. Honorii III t. II 274 n. 5130).

**121* *(1185—87)*

Urbanus III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 124. — Reg. JL. —.

**122* *(1185—87)*

Urbanus III prohibet priori et fratribus s. Fridiani, quominus possessiones et thesauros ecclesiae, nisi pro manifesta necessitate et consideratione maioris

commodi, absque consilio maioris et sanioris partis capituli distrahere possint.

Laud. in rescriptis Honorii III a. 1217 feb. 10 (Pressutti Reg. Honorii III t. I 57 n. 325) et Alexandri IV a. 1255 mart. 12 (Bourel de la Roncière Les reg. d'Alexandre IV t. I 68 n. 249). — Reg. JL. —.

123 *Parma 1187 nov. 28*

Gregorius VIII Io(hanni) priori etc.: ad exemplar praedecessorum suscipit eccl. s. Fridiani sub apost. protectione, et confirmat privilegia. — Religiosam vitam. Ego Gregorius etc. Subscr. 8 card. Dat. Parmae p. m. Moysi Lat. can. vicem agentis cancellarii, 4 kal. dec., ind. 6, a. inc. d. 1187, pont. v. d. Gregorii pp. VIII a. 1.

L Exc. M[1] f. 64 (8 kal. dec.) *et M[3] f. 86 Exc. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 25 n. 28. — Regg. Pennotti [1] p. 734 (qui perperam praebet* Dat. Lat.*). JL. 16085.*

124 *(1188 mart. 30)*

Clemens III (Iohanni) priori etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 9)*, Gelasii *(n. 28)*, Calixti *(n. 37)*, Honorii *(n. 42)*, Celestini *(n. 81)*, Eugenii *(n. 88)*, Alexandri *(n. 110)*, Urbani *(n. 121)*, Gregorii *(n. 123)* suscipit eccl. s. Fridiani sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Religiosam vitam.

F f. 111. L Exc. — Edd. Pennotti [1] p. 734 Exc. Gött. Nachr. 1903 p. 632 n. 24. — Reg. JL. 16369.

**125* *(1187—91)*

Clemens III prohibet priori et fratribus, quominus possessiones et thesauros ecclesiae, nisi pro manifesta necessitate et consideratione maioris commodi, absque consilio maioris et sanioris partis capituli distrahere possint.

Laud. in rescripto Honorii III a. 1217 feb. 10 (Pressutti Reg. Honorii III t. I 57 n. 325). — Reg. JL. —.

126 *Roma S. Pietro 1191 iun. 20*

Celestinus III Iohanni priori etc.: confirmat privilegia praedecessorum. — Religiosam vitam. Ego Celestinus etc. Subscr. 21 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 12 kal. iul., ind. 9, inc. d. a. 1191, pont. v. d. Celestini III pp. a. 1.

L Exc. M[1] f. 73' et M[3] f. 113 Exc. — Ed. Gött. Nachr. 1901 p. 26 n. 30. — Regg. Pennotti [1] p. 735. JL. 16792.

Ecclesia s. Donati.

Ecclesia s. Donati, olim extra muros, inter antiquissimas urbis Lucanae ecclesias recensetur (cf. Franciotti p. 512 sq.; Orsucci vol. III f. 49; Mem. e doc. IV p. I 207 sq.). A. 1539 nova s. Donati ecclesia excitata est.

Chartae ad hanc ecclesiam spectantes in archivo archiepiscopali Lucano inveniuntur.

C = Locationes, census et feuda episcopatus Lucen. a. 1298. 1299 et ab a. 1342 ad 1356, mb. s. XIV, Lucca Arch. della Cancellaria arcivescovile cod. 8 (olim C *); cf. PflugkH. Iter p. 36.

D = Corn. Margarini Thesaurus historicus sacrae et politicae veritatis vol. II, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. LIV t. 2; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 377.

1 *In comitatu Senensi 1063 ian. 7*

Alexander II ordinariis s. Lucen. eccl. s. Donati: concedit unam petiam de terra Lucen. episcopatus, sitam iuxta eccl. s. Donati, cum casa et horto et omni suo aedificio et intratoriis et egressionibus eius; constituit, si quis ordinarius eccl. s. Donati de hoc saeculo migraverit et clericus utilis ab eis inventus fuerit, eum ad vivendum regulariter ordinari a proprio episcopo in loco defuncti absque pretii acceptione. — Quotiens a nostra. Dat. 7 id. ian., in comitatu Senen., a. v. 2 d. Alexandri II pp., p. m. Petri bibl., a. 1063, ind. 1.

C f. XXXI [= D f. 262]. — Edd. Fiorentini Mem. di Matilda [1] lib. 3 p. 135 n. 9 ex C; [2] Doc. p. 38 n. 9 = Migne CXLVI 1284 n. 9. Mem. e doc. IV p. II App. p. 106 n. 81 ex C. — Regg. J. 3382. JL. 4497.

2 *Laterano 1158 april. 13*

Hadrianus IV Iohanni priori etc.: suscipit eccl. s. Donati sub apost. protectione, confirmat regulam b. Augustini, possessiones propriis expressas vocabulis, inter quas terram ab Alexandro pp. *(n. 1)* concessam, concedit sepulturam liberam et facultatem clericos sive laicos suscipiendi, confirmat decimas parochianorum et ius eligendi priorem. — Quotiens illud a. Ego Hadrianus etc. Subscr. 8 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., id. april., ind. 6, a. inc. d. 1158, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 4.

C f. XXXII. — Ed. PflugkH. Acta III 190 n. 177 ex C. — Regg. PflugkH. Iter p. 259 n. 540. JL. 10396.

Ecclesia s. Petri Maioris.

Ecclesia collegiata s. Petri Maioris extra muros, satis antiqua, recta olim a priore et canonicis, a. 1513 solo aequata est, prioratus titulo in novam s. Petri Maioris ecclesiam translato (cf. Franciotti p. 489 sq.; Inventario del R. archivio di stato IV 141 sq.).

Ecclesia s. Bartholomaei in Silice, cum qua prior et fratres s. Petri Maioris temporibus Lucii III litem habuerunt (n. 1. 2), a. 1099 a Rangerio ep. Lucano abbati mon. s. Benedicti supra Padum commissa fuit (Mem. e doc. IV p. II App. p. 120 n. 91). Postea cum monasterio s. Pontiani, a. 1471 a Sixto IV cum xenodochio s. Lucae unitur.

Eius chartae in R. archivo Lucano (Spedale di S. Luca) inveniuntur; cf. Inventario del R. archivio di stato I 24.

Duo Lucii III rescripta, quae sequuntur, ex tabulario archiepiscopii Lucani sumpsimus.

B = Cop. Lucca Arch. arcivescovile.

1 *Verona (1184) nov. 29*
Lucius III priori s. Reparatae et Rolando de Bacciano, Lucen. canonico: mandat, quatenus priorem et monachos s. Bartholomaei compellant, ut priori et fratribus s. Petri Maioris de corpore Hughiccionis Pauli, quod sepelire temerarie praesumpserunt, plena et congrua satisfactione respondeant. — Dilecti filii. Dat. Veron. 3 kal. dec.

B s. XIII. — Ed. PflugkH. Acta III 319 n. 357 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 300 n. 787. JL. 15336 ad a. 1184—85.

2 *Verona (1185) feb. 3*
Lucius III Rolando de Bacciano, canonico s. Martini, et priori s. Reparatae et praeposito s. Georgii et abbati de Puteolis: mandat, quatenus causam inter priorem s. Bartholomaei de Luca et priorem s. Petri Maioris super quodam Hughiccione audiant et mediante iustitia terminent. — Causam quae. Dat. Veron. 3 non. feb.

B s. XIII. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 623 n. 15 ex B. — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Mariae foris portam.

Franciotti p. 496 sq. — Orsucci Chiese di Lucca vol. I f. 111 sq. — Lubin p. 193. — Targioni Tozzetti [2] VII 57 sq. — Franc. Buonanoma L' ospedale di S. Maria Forisportam, ossia di S. Caterina di Lucca (Lucca 1859).

Ecclesiam s. Mariae foris portam vetustissimam iam antiquitus rexerunt canonici regulares sub priore, postea vero canonici saeculares. Iulius II eam a. 1512 congregationi canonicorum s. Salvatoris de Bononia addixit (cf. Pennotti [1] p. 295).

Chartae huius ecclesiae inde ab a. 998 hodie in R. archivo Lucano adservantur; cf. „Notulario delle pergamene di S. Maria Forisportam", s. XVIII, Lucca Arch. di stato (Inventario del R. archivio di stato I 16). Nonnullae etiam in canonicorum Lateranensium tabulario generali Romae in ecclesia s. Petri ad Vincula inveniuntur; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 131 sq.

A = Orig. Lucca Arch. di stato (S. Maria Forisportam).

1 *Laterano 1196 nov. 16*
Celestinus III Salomoni priori et fratribus: confirmat decimas parochiae et alias libertates, a Guidone ep. Lucan. eis concessas. — Iustis petentium. Dat. Lat. 16 kal. dec. pont. n. a. 6.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 639 n. 31 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 335 n. 995. JL. 17444.

Guidonis ep. Lucani diploma insertum est (ed. Mem. e doc. IV p. II 200 n. 142).

2 *Laterano 1196 dec. 16*
Celestinus III Salomoni priori etc.: suscipit eccl. s. Mariae foris portam sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, decimas parochiae et omnes decimationum proventus et terminos parochiae, sicut a

(Guidone) ep. Lucen. distincti sunt, et iura parochialia. — Piae postulatio. Ego Celestinus etc. Subscr. 20 card. Dat. Lat. p. m. Cencii s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 17 kal. ian., ind. 15, inc. d. a. 1196, pont. v. d. Celestini pp. III a. 6.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 639 n. 32 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 335 n. 997. JL. 17463.

Monasterium s. Iustinae.

Franciotti p. 481 sq. — Orsucci Chiese di Lucca vol. II f. 499. — Franc. M. Fiorentini Vita, miracoli e memorie di S. Silao (Lucca 1662). — Lubin p. 193.

Antiquissimum monialium monasterium s. Salvatoris Lucense in loco q. d. Brisciano iam a. 800 occurrit (Mem. e doc. V p. II 169 n. 289). A. 960 paene collapsum (cf. l. c. V p. III 280 n. 1386), reformatum et ab imperatoribus et regibus, Ottone I a. 964 (Mon. Germ. Dipl. I 379 n. 266), Arduino a. 1002 (l. c. III 708 n. 7), Heinrico II a. 1014 (l. c. III 360 n. 294), Conrado II a. 1026 (Stumpf Reg. 1909) et Heinrico IV a. 1081 (Stumpf Reg. 2837) privilegiis honestatum est. Saec. XI nomen s. Iustinae accepit. Floruit sub regimine abbatissarum secundum regulam b. Benedicti usque ad a. 1442, quando cum monasterio s. Cerbonis monialium ord. Cisterciensium est unitum (cf. Franciotti p. 482; Ughelli [1] I 884; [2] I 826). Suppressum est a. 1808.

Chartae monasterii s. Iustinae inde ab a. 964, hodie in R. archivo Lucano custoditae, recensentur in „Notulario o registro di bolle, privilegi etc. del mon. di S. Giustina a. 1756 da Leonardo Maria Cardella", ms. Lucca Arch. di stato cod. 44; cf. Inventario del R. archivio di stato I 15; IV 323 et Gött. Nachr. 1897 p. 183. De antiquo monialium s. Iustinae archivo cf. quoque Zaccaria Iter litter. p. 40 sq.

A = Orig. Lucca Arch. di stato (S. Giustina).
B = Cop. ib.
C = Corn. Margarini Thesaurus historicus sacrae et politicae veritatis vol. II, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. LIV t. 2; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 377.
D = Miscellanea, s. XVII, cod. Vat. Regin. 378; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 56.
E = Instrumenta varia Lucen. reipublicae ab a. 687, s. XVII sq., Roma Bibl. Chigi G VIII 243; cf. supra p. 387.
F = P. Marco Grossi Compendio di varie bolle, privilegii et instrumenti appartenenti alla città di Lucca, s. XVIII, Lucca Bibl. pubbl. cod. 1005.
G = Bernardino Baroni Lucanus codex diplomaticus, s. XVIII, ib. cod. 929 [G^1] et cod. 87 [G^2].

**1* *Roma (1061—62)*

Alexander II dirigit a latere suo religiosos pontifices cum clericis Lucen. civ., ut accusationes contra Eritham abbatissam examinent.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Lucca 1062 dec. 12*

Alexander II in sacro conventu declarat sententiam contra Iuslam, Bonellam et Euphemiam moniales, falsas accusatrices Erithae abbatissae. — Legale

iustumque. Acta in Lucen. civ., praesente Alexandro S. R. E. praesule et Petro Tusculanen., Mainardo (s. Rufinae), Adaelrico Papien., Petro de Bruzo, Dodone Rosellano epp. et Stephano card. S. R. E., a. 2 Alexandri II pp., ab inc. v. D. 1062, ind. 15, 2 id. dec. Ego Alexander etc.

A. [C = D f. 163. F f. 4]. — Edd. Fiorentini Mem. di Matilda [1] lib. 3 p. 127 n. 8 ex A; [2] Doc. p. 29 n. 8 = Mem. e doc. VII 25. Mansi XIX 1022 ex A. — Regg. Degli Azzi p. 122 n. 186. J. p. 390. JL. I p. 569.

3 *Anagni 1176 ian. 14*

Alexander III Caeciliae abbatissae etc.: suscipit mon. s. Iustinae Lucan. sub apost. protectione, confirmat regulam s. Benedicti et possessiones propriis expressas vocabulis, concedit facultatem viros et mulieres liberas ad conversionem recipiendi, ius eligendi abbatissam et facultatem tempore generalis interdicti divina officia celebrandi. — Prudentibus virginibus. Ego Alexander etc. Subscr. 14 card. Dat. Anagn. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 19 [14 G] kal. feb., ind. 9, inc. d. a. 1175, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 17.

A. [2 B s. XIII. B s. XIV. E f. 147 et f. 150. F f. 1 et f. 50 Exc. G[1]. G[2]]. — Edd. Muratori Antiq. V 567 ex A = Migne CC 1062 n. 1232. — Regg. Franciotti p. 481. Zaccaria Iter litter. p. 43. J. 8421. JL. 12682.

Monasterium s. Georgii.

Franciotti p. 478 sq. — Orsucci Chiese di Lucca vol. II f. 453 sq. — Lubin p. 193. — Mabillon Ann. ord. s. Benedicti [1] IV 561; [2] IV 516. — Gattula Hist. abb. Cassinen. I 289 sq. — Gori Symbol. litter. dec. I t. VIII (1751) 75 sq. — Manni Osservazioni sopra i sigilli antichi XIX 3 sq. — Mansi Diario sagro p. 89 (ad april. 23).

Ecclesia s. Georgii antiquissima est (cf. chartam a. 747 in Mem. e doc. V p. II 24 n. 38). Penes eam a. 1055 duo fratres nobiles Lucani, Henricus et Rolandus, monasterium condiderunt monachisque Casinensibus obtulerunt (cf. Leonis Chron. Casin. lib. II c. 93 ed. Mon. Germ. Scr. VII 689). Iam Victor II a. 1057 confirmavit abbatiae Casinensi ecclesiam s. Georgii in Luca sitam prope posterulam Wiriwalam (JL. 4368). Casinenses abbates saec. XII, XIII et XIV, ut ipsius archimonasterii chartae edocent, saepius circa s. Georgii monasterii administrationem disposuerunt (cf. Roffredi Casinen. abb. rescriptum ad Rolandum praepositum s. Georgii ap. Gattula I 289). Postea monasterium monialibus ord. s. Dominici cessit (cf. Franciotti p. 479).

In memoriam revocamus quoque epistolam Brunonis ep. Signini ad B. praepositum s. Georgii missam (ed. Sackur in Mon. Germ. Lib. de lite II 565). Statuta et ordinamenta mon. s. Georgii Lucani transcripsit P. L. Galletti Miscellanea vol. IV in cod. Vat. lat. 7925 f. 455.

De archivo nullam habemus notitiam.

B = Cod. mb. s. XI—XII, Lucca Bibl. capitolare cod. 618; cf. Bethmann in Archiv XII 708 et Holder-Egger in N. Archiv XI 263.

C = Instrumenta varia Lucen. reipublicae ab a. 687, s. XVII sq., Roma Bibl. Chigi G VIII 243; cf. supra p. 387.

D = Gius. Garampi Schedae, s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 522 sq.

*1 *(1120—24)*

Calixtus II concedit privilegium.

Laud. in bulla Innocentii III a. 1202, quae pariter periisse videtur (cf. Orsucci vol. II f. 462). — Reg. JL. —.

*2 *(1134)*

Guido S. R. E. presb. card. ex parte Innocentii II prohibet, ne monachi s. Georgii quendam b. Fridiani parochianum in eodem monasterio sepeliant.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

*3 *(1134)*

Innocentius II evocat decanum mon. s. Georgii cum quibusdam fratribus ad suam praesentiam. Papa dat eis competentes indutias.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

*4 *(1134)*

Innocentius II agitat causam inter priorem s. Fridiani et monachos s. Georgii; deputat mag. Boetium diac. card., Hugonem archipresb. Pisanum et Gregorium Lucan. canonicum, ut inter eos, datis utrimque pignoribus 20 librarum, de pace et concordia tractetur.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

*5 *(1134—35)*

Innocentius II praefigit tam fratribus s. Fridiani quam monachis s. Georgii certum diem, ut ante suam praesentiam veniant. Tergiversantibus longiores saepe indutias dat. Contra contumaces interdicti sententiam promulgat.

Laud. in n. 6. 7. 8. — Reg. JL. —.

6 *Pisa 1135 mai. 21*

Innocentius II Attoni priori et fratribus eccl. s. Fridiani etc.: restituit parochiam a monachis s. Georgii invasam eosque ab eiusdem parochiae usurpatione seu invasione omnino submovet.

v. Eccl. s. Fridiani n. 55.

7 *Pisa (1135) iun. 23*

Innocentius II Hu(berto) ep. et canonicis Lucanis: innodat monachos s. Georgii, frequenter ad suam praesentiam evocatos et interdicti sententiam a sese promulgatam minime servantes, anathematis vinculo; mandat, quatenus hanc sententiam per eorum parochiam denuntient.

v. Eccl. s. Fridiani n. 56.

8 *Viterbo (1145—46) sept. 4*

Eugenius III abbati et monachis s. Georgii: quum contra scriptum Innocentii II *(n. 6)* quendam parochianum eccl. b. Fridiani, nomine Fridicione, furtim sub noctis silentio ad monasterium asportarent eumque cuculla induerent, tamdiu in eorum monasterio divina prohibet officia celebrari, donec P(etro) priori ceterisque fratribus s. Fridiani super tanta iniuria condigne satisfaciant.

v. Eccl. s. Fridiani n. 90.

*9 *(1154—59)*

Hadrianus IV revocat in irritum contractum, quem B. praepositus mon. s. Georgii cum abbate Montis Viridis super eccl. s. Matthaei de Fossa natali contra ordinem honestatis fecit.

Laud. in n. 11. 12. — Reg. JL. —.

*10 (1174—75)

Alexander III praecipit praeposito et monachis, ut ecclesiam s. Matthaei de Fossa natali dimittant et de ea se intromittere de cetero nullatenus praesumant.

Laud. in n. 11. 12. — Reg. JL. —.

11 *Ferentino (1175) mart. 25*

Alexander III R(olando) praeposito et universis monachis s. Georgii: per iterata scripta *(n. 10)* praecipit, quatenus infra 40 dies ecclesiam s. Matthaei de Fossa natali dimittant. — Intellecto et cognito. Dat. Ferent. 8 kal. april.

B [= C f. 156 = D]. — Edd. Mansi XXI 1081 = Migne CC 1018 n. 1175. — Regg. J. 8358. JL. 12451.

12 *Ferentino (1175) mart. 25*

Alexander III W(illelmo) electo et canonicis Lucan.: mandat, quatenus, si praepositus et monachi s. Georgii ecclesiam s. Matthaei de Fossa natali dimittere noluerint, ipsam eis auferant; quodsi violentiam aliquam super hoc ipsis inferre praesumpserint, in ecclesia eorum divina prohibeant officia celebrari. — Audientes qualiter. Dat. Ferent. 8 kal. april.

B [= C f. 156' = D]. — Edd. Baluze Misc. [2] I 432 = Migne CC 1017 n. 1174. — Regg. J. 8357. JL. 12450.

13 *Anagni (1176) april. 11*

Alexander III praeposito et monachis s. Georgii: praecipit, quatenus ecclesiam s. Matthaei de Fossa natali, quam (Willelmus) electus Lucanus presbytero cuidam sub oboedientia eorum regendam immature commisit, penitus relinquant. — Ad aures nostras. Dat. Anagn. 3 id. april.

B [= C f. 157 = D]. — Edd. Mansi XXI 1080 = Migne CC 1066 n. 1238. — Regg. J. 8427. JL. 12549 ad a. 1160—76 et JL. 12694.

Monasterium s. Petri in Cortina.

Monasterium s. Petri in Cortina, antiquissimae originis, ad sedem apostolicam olim pertinuit, ut apparet ex Albino et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 111; I 68. 244), ubi legimus:

„Monasterium sancti Petri in Cortina II bisantios [marabotinos].“

De eodem monasterio agitur, ni fallor, in indiculo locationum a Romanis pontificibus factarum apud Deusdedit lib. III c. 191 [149] (edd. Martinucci p. 316; Wolf v. Glanvell p. 354), Albinum lib. X et Cencium c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 347):

„Itemque monasterium [s. Petri] Pecunia in integro et alia Pecunia sita in territorio Lucense et Saliano [Silicano; Siliano] loco q. d. Corclenne [Cordenne] et Castello novo cum omnibus eis pertinentibus etc.“

Quamquam verba haec obscura et certe librarii ignorantia corrupta sunt, non dubito, quin loca illa eadem sint quae hodie Pedona, Sillano et Castelnuovo in regione Garfagnana (cf. Pacchi Ricerche istor. sulla provincia della Garfagnana p. 48 sq.; Repetti IV 83. V 407. I 568 sq.).

Ad idem s. Petri monasterium quoque referenda esse videtur notitia illa saec. VIII—IX, quae ex tabulario archiepiscopii legitur in Mem. e doc. IV p. II App. p. 3 n. 1 et V p. II 172 n. 293. De ecclesia s. Petri in Cortina cf. Orsucci Chiese di Lucca vol. I f. 187 sq.

*1 — —

Iohannes (aut Gregorius) pp. locat monasterium b. Petri in integro cum mercato suo, situm intra civ. Lucen. in loco q. v. Cortina, cum curte q. d. Valentina vel Blentina etc.

Deusdedit lib. III c. 191 [149] ex charticio tomo invento iuxta Palladium (edd. Martinucci p. 315; Wolf v. Glanvell p. 353). Albinus lib. X. Cencius c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 347). — Reg. JL. —.

Cuinam Iohanni pp. aut Gregorio pp. haec locatio attribuenda sit, in dubio manet. — De loco Bientina cf. supra p. 368.

Monasterium s. Pontiani.

Franciotti p. 461 sq. — Orsucci Chiese di Lucca vol. II f. 93 sq. — Lancellotti Hist. Olivet. p. 161 sq. — Lubin p. 193. — Mansi Diario sagro p. 231 sq. — Barsocchini in Mem. e doc. V Diss. VI 5 sq.

S. Pontiani celeberrimum monasterium a. 790 extra muros Lucanae urbis conditum et sub titulo ss. Philippi et Iacobi apost. monialibus commissum est a Iacobo diacono, filio b. m. Teusperti, qui etiam constituit, ut ecclesia cum omnibus rebus ad eam pertinentibus in potestatem deveniret basilicae b. Petri de Urbe et pontificis, qui pro tempore papa ordinatus fuerit (edd. Muratori Antiq. III 561; Mem. e doc. V p. II 134 n. 231; cf. Degli Azzi p. 1 n. 1). Omnino autem repudianda sunt quae narrantur in eiusdem Iacobi diac. testamento apocrypho (n. 1. 2). Monasterium s. Pontiani et ss. Iacobi et Philippi rexerunt abbatissae — in chartis occurrunt a. 908 Adalwida, a. 923 Rottrudis, a. 983 tamen Iohannes abbas (cf. Degli Azzi p. 3. 4. 10 n. 4. 5. 14) — usque ad saec. X ex. Tunc a Willa, Hugonis marchionis matre, restauratum et, ut videtur, monachis ord. s. Benedicti commissum est. Benedictinis a. 1378 successerunt Olivetani, qui a. 1513 Sextensis monasterii quoque regimen acceperunt ibique permanserunt usque ad suppressionem.

S. Pontiani monasterium, ab imperatoribus quoque privilegiis honestatum, ab Ottone I a. 964 (Mon. Germ. Dipl. I 385 n. 270, sed utrum hoc diploma ad s. Pontiani monasterium referendum sit, dubitaverim); ab Ottone III (l. c. II 686 n. 269), a Conrado II a. 1025 et 1027 (Stumpf Regg. 1878. 1938) et ab Heinrico III a. 1043 (Stumpf Reg. 2252; cf. autem quae adnotavit Degli Azzi p. 84 ad n. 117), iuris et proprietatis S. R. E. fuisse, ex Hadriani IV privilegio (n. 9) apparet, quo abbati monasterii s. Benedicti supra Padum *(Polirone)* regimen et dispositionem monasterii s. Pontiani sub censu 3 bizantiorum ipse papa commisit. Etiam apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 111; I 68) legimus:

„Monasterium sancti Pontiani IIII morabutinos“.

S. Pontiani archivum olim locupletissimum fuit. Sed monasterio suppresso, chartae et scripturae monasterii partim dispersae sunt, partim in bibliothecam publicam translatae, unde a. 1859 ad R. archivum Lucanum devenerunt; cf. Inventario del R. archivio di stato I 17 sq. et Gött. Nachr. 1897 p. 182. Paene omnia privilegiorum pontificum Romanorum autographa hodie desiderantur. Codex autem inscriptus „Contratti. San Clemente“, ubi privilegia monasterii s. Pontiani et s. Miniatis Florentini transcripta sunt (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 595 et supra p. 44), hodie cum quibusdam privilegiis pro monasterio s. Benedicti Padolironensi in tabulario archiepiscopii Lucani exstat.

Ex inventariis veteris s. Pontiani archivi notamus: „Indice di tutti i libri e scritture dell' archivio del monastero di S. Ponziano“ a. 1761, Lucca Bibl. pubbl. cod. 10; „Notulario di contratti etc. dell' archivio del monastero dei SS. Bartolomeo e Ponziano di Lucca dall' a. 790 all' a. 1764“ vol. I—IX, s. XVIII, ib. codd. 1—9; „Indice di S. Ponziano“, s. XVIII, ib. cod. 11 (cf. PflugkH. Iter p. 40 sq. et Gött. Nachr. 1903 p. 597); „Notulario delle pergamene di San Ponziano“, s. XIX, Lucca Arch. di stato.

A = Orig. Lucca Arch. di stato (S. Ponziano).
B = Cop. ib. (S. Ponziano).
*B*¹ = Cop. ib. (S. Romano).
C = Libro dei contratti del ven. monastero di S. Ponziano di Lucca n. 1, intitolato „S. Clemente 1“, dal 1051 al 1311, mb. s. XIV, Lucca Arch. della Cancellaria arcivescovile.
D = Instrumenta varia Lucensis reipublicae ab a. 687, s. XVII sq., Roma Bibl. Chigi G VIII 243; cf. supra p. 387.
E = G. B. Orsucci Chiese di Lucca vol. II, s. XVII, Lucca Bibl. pubbl. cod. 914.
F = Gius. Garampi Schedae, s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 522 sq.

†*1 — —

Iohannes (IX post b. Gregorium pp.), consilio habito cum cardinalibus Lateranen. palatii, Gerardo, Petro, Marcello, Andrea, Benigno, Martino et cum Guidone Hostien. ep., dat Iacobo diac. corpus s. Pontiani mart., praecipiens et commonens, quatenus idem sanctissimum corpus sui patrimonii oblatione honorare studeat.

Laud. in Iacobi diac. testamento apocrypho (edd. Lancellotti p. 162; Mem. e doc. V p. III 29 n. 1085; cf. Degli Azzi p. 2 n. 3). — Reg. JL. —.

Spurium. — Chartam hanc auxilio genuini Iacobi diac. instrumenti (cf. supra) et inscriptionis sepulcralis (ed. Mem. e doc. V p. III 633 n. 1759) esse confectam manifestum est, ut translatio corporis s. Pontiani ab urbe Roma Lucam probaretur, confusis tamen temporis et rerum eventibus ad a. 904 relatis.

†*2 — —

Iohannes pp. una cum cardinalibus decernit, quod, si quis ecclesiam s. Pontiani violenter opprimerit, numquam consequatur misericordiam nec ab anathematis vinculo ullo remedio solvi valeat, nisi pro emendatione culpae.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

Spurium; cf. n. 1.

3 *Firenze 1050 iul. 11*

Leo IX Ioseph abbati etc.: suscipit mon. s. Pontiani iuxta muros Lucanae civ. sub protectione apost. sedis, et concedit potestatem tam mortuorum corpora recipiendi et sepeliendi quam etiam petentibus poenitentiam dandi et infirmos visitandi. — Nostri sacri regiminis. Dat. Florentiae 5 id. iul. p. m. Petri diac. bibl. et canc. s. apost. sedis, a. 2 d. Leonis pp. IX, d. v. inc. 1051, ind. 4.

B s. XII. [C f. 1. D f. 68 = F. E f. 124]. — Edd. PflugkH. Acta II 71 n. 106 ex B. Degli Azzi p. 101 n. 142 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 187 n. 107. JL. 4228.

†4 *(1049—54)*

Leo IX omnibus catholicis viris: decernit, ut, si quando aliquis ex nobilium vel ignobilium urbanis sive suburbanis mon. s. Pontiani tumulandi causa velit appetere, nullus sit, qui ei quomodo obviare audeat. — Si sanctarum ecclesiarum.

A. [B s. XIV. C f. 2. D f. 69 = F]. — Edd. PflugkH. Acta II 81 n. 115 ex A. Degli Azzi p. 103 n. 144. 145 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 189 n. 115. Degli Azzi p. 12 n. 16. JL. 4324.

Spurium; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 594.

5 *Laterano 1074 april. 25*

Gregorius VII Bernardo abbati etc.: suscipit mon. in tutelam et defensionem S. R. E., confirmat quaecumque nunc habet vel in posterum acquirere poterit; sancit, ut eos, qui ad monasticam vitam regulariter se conferre voluerint, ab abbate recipi ac teneri liceat; statuit, ut nemo fideles christianos in eodem mon. sepeliri cupientes prohibeat. — Convenit apostolico moderamini. Dat. Lat. 7 kal. mad. p. m. Petri S. R. E. presb. card. ac bibl., a. 1 pont. d. VII Gregorii pp., a. videlicet d. inc. 1074, ind. 11.

Ḃ s. XII. 2 B s. XIII. [C f. 3. D f. 82 = F. E f. 128']. — Edd. PflugkH. Acta II 123 n. 159 ex B. Degli Azzi p. 147 n. 244—46 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 199 n. 178. JL. 4864.

6 *Laterano 1104 april. 27*

Paschalis II Brunoni abbati etc.: recipit b. Pontiani mon. secus Lucam sub tutelam apost. sedis, concedit ius eligendi abbatem, et sancit *ut in n. 5.* — Piae postulatio. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card., 5 kal. mai., ind. 12, inc. d. a. 1105, pont. v. d. Paschalis pp. 5.

C f. 12. D f. 93 [= F]. — Ed. PflugkH. Acta II 182 n. 219 ex D. — Regg. PflugkH. Iter p. 208 n. 230. JL. 5977.

7 *Viterbo 1146 dec. 4*

Eugenius III Henrigo abbati etc.: ad exemplar Leonis IX *(n. 3)* et Paschalis II *(n. 6)* suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat possessiones, et concedit ius eligendi abbatem, facultatem recipiendi et sepulturam liberam. — Quoniam sine verae. Ego Eugenius etc. Subscr. 12 card. Dat. Viterbi p. m. Baronis S. R. E. subdiac., 2 non. dec., ind. 10, inc. d. a. 1146, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 2.

C f. 4'. E f. 132'. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 610 n. 5 ex E. — Regg. PflugkH. Iter p. 241 n. 431 ad dec. 24. JL. 8973 ad dec. 24.

8 *Roma S. Pietro 1155 ian. 21*

Hadrianus IV Henrico abbati etc.: ad exemplar Leonis IX *(n. 3)*, Paschalis II *(n. 6)* et Eugenii III *(n. 7)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Adrianus etc. Subscr. 14 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 12 kal. feb., ind. 3, inc. d. a. 1154, pont. v. d. Adriani IIII pp. a. 1.

C f. 5'. D f. 117. — Ed. PflugkH. Acta III 163 n. 152 ex D. — Regg. PflugkH. Iter p. 253 n. 505. JL. 9985.

9 *Laterano 1158 nov. 6*

Hadrianus IV Gervasio abbati mon. s. Benedicti supra Padum etc.: committit monasterium s. Pontiani prope Lucen. civ., quod ad ius S. R. E. specialiter pertinet, salvo iure et proprietate S. R. E., ordinandum disponendumque, et statuit, ut, obeunte s. Pontiani abbate, fratres inibi exsistentes abbatem de ipsa congregatione vel de conventu s. Benedicti eligant et confirmationem eius ab abbate s. Benedicti requirant, censu 3 byzantiorum in ascensione Domini sedi apost. persolvendo.

v. Mantova, Polirone (JL. 10431).

10 *Ferrara 1177 mai. 6*

Alexander III Rainerio abbati mon. s. Benedicti supra Padum etc.: confirmat Hadriani IV concessionem *(n. 9)*, et statuit, ut, si fratres s. Pontiani in personam idoneam convenire non potuerint nec canonicam fecerint electionem, abbas s. Benedicti de monasterio ipso vel de collegio monasterii ei commissi abbatem providendi habeat facultatem.

v. Mantova, Polirone (JL. 12830).

11 *Laterano 1190 april. 4*

Clemens III Alberto abbati mon. s. Benedicti supra Padum etc.: ad instar Alexandri *(n. 10)* committit mon. s. Pontiani ordinandum disponendumque etc.

v. Mantova, Polirone (JL. 16483).

12 *Roma S. Pietro 1191 iun. 22*

Celestinus III Alberto abbati mon. s. Benedicti supra Padum etc.: ad instar Alexandri *(n. 10)* et Clementis *(n. 11)* committit mon. s. Pontiani ordinandum disponendumque etc.

v. Mantova, Polirone (JL. 16726).

13 *Laterano 1197 feb. 20*

Celestinus III Iohanni abbati etc.: ad exemplar Leonis *(n. 3)*, Paschalis *(n. 6)* et Eugenii *(n. 7)* suscipit mon. s. Pontiani sub apost. protectione, et confirmat regulam s. Benedicti, possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Celestinus etc. Subscr. 19 card. Dat. Lat. p. m. Cencii s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 10 kal. mart., ind. 15, inc. d. a. 1196, pont. v. d. Celestini pp. III a. 6.

B[1] s. XIII. C f. 8'. E f. 137 Exc. — Edd. Gött. Nachr. 1897 p. 216 n. 18 ex B[1]; 1909 ex C. — Regg. PflugkH. Iter p. 333 n. 983 ad a. 1196. JL. 17330 ad a. 1196.

Domus hospitalis s. Iohannis in capite burgi.

Hoc xenodochium, vulgo San Giovannetto, situm apud Lucam in burgo s. Fridiani inter ecclesias s. Iohannis et s. Petri, ut ipse Leo IX (n. 1) affirmat, Benedictus et Lambertus circiter a. 1051 in proprio praedio condiderunt. Patronis ipsis petentibus, a. 1135 Innocentius II domum hospitalem et ecclesiam s. Iohannis priori et fratribus s. Fridiani regendam disponendamque commisit (n. 3). Postea cessit monialibus (cf. Franciotti p. 468 sq.; Inventario del R. archivio di stato IV 160).

Chartae ad xenodochium et ecclesiam s. Iohannis pertinentes in archivo s. Fridiani, hodie in R. archivo Lucano inveniuntur.

De codd. v. Eccl. s. Fridiani (supra p. 413).

1 *1051 mart. 9*

Leo IX Benedicto q. v. Denarius et Lamberto, Baruntionis filio, etc.: suscipit domum hospitalem ab ipsis aedificatam sub tuitione apostolica. — Quoniam frangere. Dat. 7 id. mart. p. m. Frederici canc. vice d. Herimanni s. sedis apost. archicanc. et Colonien. archiep., a. d. Leonis VIIII pp. 3, ind. 4.

A. [M¹ f. 87 et M² f. 165 Exc.]. — Edd. PflugkH. Acta II 75 n. 110 ex A. Degli Azzi p. 100 n. 141 ex A. — Regg. Franciotti p. 468. PflugkH. Iter p. 187 n. 106. JL. 4253.

**2* *(1061—73)*

Alexander II confirmat patronis domus hospitalis de capite burgi ius patronatus.

Laud. in processu Rainerii card. a. 1235 iun. 16 (cf. n. 3). — Reg. JL. —.

**3* *(Pisa 1135 april. 3)*

Innocentius II Attoni priori et fratribus eccl. s. Fridiani etc.: committit hospitalem domum et eccl. s. Iohannis de capite burgi s. Fridiani, a Rolando, advocato s. Fridiani, eiusque filiis Lothario et Malaspina, Baldinocto quoque, Guidocto et Buccamele, gg. filiis Denaioli, in manus suas refutatam, habendam, disponendam et libere possidendam; adiciens, ut praefati viri eorumque heredes in eodem loco patronatum de cetero habeant.

cf. Eccl. s. Fridiani n. 54. — Duo olim Innocentii II privilegia eiusdem diei et tenoris exstitisse, ex actis processus a. 1235 iun. 16 coram Rainerio diac. card. s. Mariae in Cosmedin (ed. Auvray Les reg. de Grégoire IX t. II 110 n. 2675) apparet; alterum, quod supra retulimus, alterum, quo Innocentius II ius patronatus supradictis nobilibus simpliciter — non ius patronatus defensionis, ut in altero privilegio — reservavit. Ex hac narratione colligitur, alterum ecclesiae s. Fridiani, alterum, quod periit, patronis xenodochii datum fuisse.

Mansio Templariorum.

Primam Templariorum in dioecesi Lucana memoriam invenimus, ni fallor, in Innocentii II rescripto (n. 1), quod inter chartas monasterii s. Petri de Puteolis, in tabulario ecclesiae cathedralis exsistentes, adservatur. In catalogo

ecclesiarum dioec. Lucanae a. 1260 confecto duae mansiones Templi recensentur, altera Lucae iuxta portam s. Donati, altera mansio Templi de Castilione in plebatu de Massa Bugianese.

Documenta quaedam ad Templariorum mansionem spectantia in R. archivo Lucano (S. Maria Cortelandini et Spedale di S. Luca) custodiuntur; cf. Tel. Bini Ragionamento sui Tempieri in Atti dell' Accad. Lucchese X 193 sq. XIII 398 sq. et Inventario del R. archivio di stato IV 184 sq.

1 *Laterano (1138) dec. 2*

Innocentius II Paganello de Porcaria et A. uxori eius: confirmat donationem, quam militibus Templi in loco q. d. Ruca intuitu elemosinae fecerunt etc.

v. Mon. s. Petri de Puteolis n. 2.

Civitas Lucana.

Archivum reipublicae q. v. Tarpea cum chartis inde ab a. 1154 hodie in R. archivo Lucano adservatur; cf. Inventario del R. archivio di stato I 24. Magni momenti quoque est Liber privilegiorum, inscriptus Capitoli I; cf. ib. I 50.

Attamen quae sequuntur notitiae, maxima ex parte ex archivo archiepiscopii Lucani depromptae sunt, ubi Alexandri II papae et Lucani episcopi concessiones inveniuntur. Conf. etiam documenta, quae supra p. 406 sub „Clerus“ collegimus, et Append., infra p. 487 sq.

1 *Roma S. Pietro 901 feb.*

Benedictus IV cum Ludovico imp. in iudicio residet, Petro ep. Lucano reclamationem faciente contra Lambertum filium qd. Rodelandi de civ. Lucense.

v. Episc. n. 1.

**2* *(Lucca 1062 sept. 2)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Flaiperto iudici q. v. Amico, filio b. m. Petri, res massaritias in loco q. d. Sugrominio.

*Laud. in charta Flaiperti a. 1062 sept. 2 (orig. * D 58). — Reg. PflugkH. Iter p. 197 n. 163. JL. —.*

De loco Subgruminio, hodie Sugromigno, cf. infra Eccl. s. Laurentii de Subgruminio (p. 463).

**3* *(Lucca 1062 oct. 11)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Widoni et Adamari seu Fralmi atque Sichelmo, gg. filiis b. m. Gherardi q. v. Morecto, medietatem de casis et rebus eccl. s. Petri et s. Iohannis bapt. in Neure.

Laud. in eorundem charta a. 1062 oct. 11 (orig. †† G 85; ed. Mem. e doc. V p. III 664 n. 793). — Regg. PflugkH. Iter p. 196 n. 158. J. p. 390. JL. I p. 569.

De loco Neure, hodie Nievole, cf. Repetti III 642.

**4* *(Lucca 1062 oct. 11)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Widoni et Adamari seu Fralmi atque Sichelmo, gg. filiis b. m. Gherardi q. v. Morecto, ecclesiam s. Thomae infra civ. Lucen. etc.

Laud. in eorundem charta a. 1062 oct. 11 (orig. † K 7). — Reg. PflugkH. Iter p. 196 n. 159. JL. —.

5 *Lucca 1062 oct. 19*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep.: dat libellario nomine Lamberto notario d. imp., filio b. m. Cennami, unam petiam de terra infra civ. Lucen. prope portam s. Donati et prope Petra ficta. — A. 1062, 14 kal. nov., ind. 1. Manifestus sum. Actum Luca.

Orig. mutilum (E 61). — Ed. PflugkH. Acta II 94 n. 129. — Regg. PflugkH. Iter p. 192 n. 132. JL. 4486.*

Exstat insuper Lamberti notarii charta a. 1062 oct. 19 (orig. † N 8).

6 *Lucca 1062 nov. 2*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep.: dat libellario nomine Ildebrando et Henrigo seu Sigefredo, gg. filiis b. m. Sigefredi, medietatem de monte et poio seu castello q. d. Anclano etc. — A. 1062, 4 non. nov., ind. 1. Manifestus sum. Actum Luca. Ego Alexander etc.

Cop. s. XI (†† C 74). — Regg. PflugkH. Iter p. 192 n. 133. JL. 4487.

De loco Anchiano cf. Repetti I 84.

**7* *(Lucca 1062 dec. 3)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Andreae, filio b. m. Gerardi, petias de terris in vico Moriano etc.

*Laud. in charta Andreae a. 1062 dec. 3 (orig. * K 85). — Reg. JL. —.*

**8* *(Lucca 1062 dec. 16)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Widoni, filio b. m. Sigefredi, et Teuderigo q. v. Struffa, filio b. m. Garofilelli, terras trium plebium in Massa, Avellano et Vagiano etc.

*Laud. in charta Guidonis et Teuderigi a. 1062 dec. 16 (orig. * M 14 et cop. s. XII ex. Priv. 13). — Reg. PflugkH. Iter p. 196 n. 160 et n. 161. JL. —.*

**9* *(Lucca 1062 dec. 19)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Tebaldo, filio b. m. Hugi, et Cantari, fratri eius, et Tebaldo, filio b. m. Carboni, quasdam terras.

*Laud. in charta eorundem a. 1062 dec. 19 (orig. * E 79). — Reg. PflugkH. Iter p. 197 n. 162. JL. —.*

10 *Lucca 1064 aug. 31*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep.: dat libellario nomine Pagano, filio b. m. Rolandi, et Rolando et Ildebrando, gg. filiis Turturi, portionem de casa et curte domnicata in loco Porcari etc. et de eccl. s. Andreae et s. Iusti in Porcari. — A. 1064, 2 kal. sept., ind. 2. Manifestus sum. Actum Luca. Ego Alexander etc.

Orig. (†† G 73). — Ed. PflugkH. Acta II 100 n. 135. — Regg. PflugkH. Iter p. 193 n. 140. JL. 4554.

Exstant quoque chartae Pagani, Rolandi et Ildebrandi a. 1064 aug. 31 (origg. †† C 17 et †† G 74; cf. PflugkH. Iter p. 197 n. 164). — De loco Porcari cf. Repetti IV 581 sq.

*†*11* *(1064)*

Alexander II nobilitat civitatem Lucen. multa dignitate, nam primo tribuit ei bullam plumbeam pro sigillo communitatis, ut habet dux Venetiarum.

Tolomaei Lucen. Ann. (edd. Muratori Scr. XI 1251; Minutoli p. 37) et Hist. eccl. lib. XIX c. 2 (ed. Muratori Scr. XI 1071). — Reg. JL. 4554a.

Spurium; de re cf. Fiorentini Mem. di Matilda [1] lib. 1 p. 89; [2] p. 90; Rena e Camici II[a] 34; C. Paoli in Miscell. Fiorentina di erudizione e storia a. 1886 p. 49 sq.

**12* *(Lucca 1066 aug. 19)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Benedicto, filio b. m. Cighi, unam petiam de terra prope eccl. s. Columbani.

*Laud. in charta Benedicti a. 1066 aug. 19 (orig. * S 37). — Reg. PflugkH. Iter p. 197 n. 165. JL. —.*

**13* *(Lucca 1066 oct. 27)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Alberto, filio b. m. Singnorecti, et Ghislae iugalibus, filiae b. m. Rodulfi, terras a loco Vindana usque ad alpem.

Laud. in charta Alberti et Ghislae a. 1066 oct. 27 (orig. †† K 24). — Reg. PflugkH. Iter p. 197 n. 166. JL. —.

**14* *(Lucca 1068 aug. 27)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Comino, filio b. m. Iohannis, unam petiam de terra in loco Cerbaiola ubi dic. Pastinaticcio.

*Laud. in charta Comini a. 1068 aug. 27 (orig. * H 51). — Reg. PflugkH. Iter p. 198 n. 169. JL. —.*

De loco Cerbaiola cf. Repetti I 653.

**15* *(Lucca 1068 aug. 27)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Beritio fabro, filio b. m. Lei, unam petiam de terra *ut n. 14.*

*Laud. in charta Beritii a. 1068 aug. 27 (orig. * H 51). — Reg. PflugkH. Iter p. 198 n. 170. JL. —.*

**16* *(Lucca 1068 aug. 28)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Petro, filio b. m. Albiti, unam petiam de terra *ut n. 14.*

Laud. in charta Petri a. 1068 aug. 28 (orig. AE 75). — Reg. JL. —.

**17* *(Lucca 1068 aug. 30)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Bello, filio b. m. Iohannis, unam petiam de terra *ut n. 14.*

Laud. in charta Belli a. 1068 aug. 30 (orig. AE 21). — Reg. PflugkH. Iter p. 197 n. 167 ad aug. 25. JL. —.

18 *Lucca 1068 sept. 7*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep.: dat libellario nomine Cigo, filio b. m. Mariae Hebreae, unam petiam de terra in loco Cerbaiola prope locum q. d. Pastinaticcio et prope montem q. d. Bonelli. — A. 1068, 7 id. sept., ind. 7. Manifestus sum. Actum Luca. Ego Alexander etc.

Cop. s. XI (K 9). — Ed. PflugkH. Acta II 105 n. 140. — Regg. PflugkH. Iter p. 193 n. 143. JL. 4652.*

Exstat quoque Cigonis charta a. 1068 sept. 7 (orig. AE 61; ed. PflugkH. Iter p. 431 n. 41; Reg. l. c. p. 198 n. 172).

*19 *(Lucca 1068 sept. 7)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Bonsomo, filio b. m. Godini, unam petiam de terra *ut n. 18.*

Laud. in charta Bonsomi a. 1068 sept. 7 (orig. †† B 51). — Reg. PflugkH. Iter p. 198 n. 171. JL. —.

*20 *(Lucca 1068 sept. 11)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Stantio, filio b. m. Lei, unam petiam de terra *ut n. 18.*

Laud. in charta Stantii a. 1068 sept. 11 (orig. AD 4). — Reg. PflugkH. Iter p. 199 n. 173. JL. —.

*21 *(Lucca 1068 sept. 13)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Raimundo, filio b. m. Sisemundi, tres portiones de decimatione in villis Milliano, Foiano et Cenaia etc.

*Laud. in charta Raimundi a. 1068 sept. 13 (orig. * M 70; ed. Mem. e doc. V p. III 669 n. 1797). — Regg. J. p. 395. JL. I p. 583.*

De loco Migliano cf. Repetti III 209.

*22 *(Lucca 1068 oct. 29)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Bonio, filio b. m. Bonosi, unam petiam de terra *ut n. 18.*

Laud. in charta Bonii a. 1068 oct. 29 (orig. † 98; ed. Mem. e doc. V p. III 669 n. 1798). — Regg. J. p. 395. JL. I p. 583.

*23 *(Lucca 1068 dec. 6)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Gerardo, filio b. m. Iohannis, unam petiam de terra *ut n. 18.*

Laud. in charta Gerardi a. 1068 dec. 6 (orig. † D 41). — Reg. PflugkH. Iter p. 199 n. 174 ad oct. 8. JL. —.

*24 *(Lucca 1068 dec. 6)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Singnorecto, filio b. m. Baroni q. v. Lanbardo, unam petiam de terra *ut n. 18.*

Laud. in charta Singnorecti a. 1068 dec. 6 (orig. AE 95; ed. PflugkH. Iter p. 433 n. 42). — Regg. PflugkH. Iter p. 199 n. 175. JL. I p. 583.

25 *(1070—71)*

Alexander II Guidoni iudici et Bulgaro: confirmat terram s. Petri, quae est in comitatu Lucen., loco et finibus ubi dic. Monticellus prope eccl. s. Quirici, quam quondam tenuerunt homines de Moriano et modo tenet Henricus cum suis consortibus, eo tenore, ut ipsi eorumque filii masculini singulis quibusque annis sol. 1 Lucen. monetae pensionis nomine persolvant. — Apostolicae sedis. Actum ind. 9.

Albinus lib. X c. 31 (cod. Vat. Ottobon. 3057 f. 130'). — Edd. PflugkH. Acta II 110 n. 145. Fabre-Duchesne Lib. censuum II 92. Wolf v. Glanvell Deusdedit Coll. can. p. 355 not. — Regg. PflugkH. Iter p. 194 n. 146. JL. 4683.

De loco Monte San Quirico sive Monsanquilici, olim s. Quirici in Monticello, sito in valle Serchii, cf. Repetti III 493. Monasterium s. Quirici in Monticello antiquissimum, cuius prima memoria, ut sciam, in charta a. 788 (Mem. e doc. IV p. I App. p. 162 n. 104) occurrit, legitur quoque in catalogo ecclesiarum dioec. Lucanae a. 1260 confecto.

*26 *(Lucca 1072 oct. 5)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat anulum unum de auro Fraolmi et Sigefredo, gg. filiis b. m. Wicti, et Willielmo, filio Fraolmi, qui repromittunt, nullo tempore ipsum molestare de portione integra de monte et poio seu castello seu ecclesia s. Angeli in Colle de Pastano etc.

Laud. in charta eorundem a. 1072 oct. 5 (orig. † 72; ed. Mem. e doc. V p. III 671 n. 1800). — Regg. J. p. 397. JL. I p. 588.

De loco Colle di Pastino cf. Repetti IV 67.

27 San Genesio 1072 nov. 24

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep.: dat libellario nomine Huberto, filio b. m. Huberti iudicis, tertiam portionem de eccl. s. Petri in Petriolo. — A. 1073, 8 kal. dec., ind. 11. Manifestus sum. Actum plebe s. Genesii. Ego Alexander etc.

Orig. (AB 43). — Reg. JL. —.

Exstant quoque Huberti chartae a. 1072 nov. 24 (* L 49. AB 41. AB 42).

28 Laterano (1138—43) mai. 23

Innocentius II consulibus Lucanis: praecipit, quatenus fratribus s. Fridiani nullam de cetero super eccl. s. Pantaleonis contradictionem vel molestiam inferri sinant.

v. Eccl. s. Fridiani n. 79.

29 Auxerre (1147) iul. 28

Eugenius III consulibus Lucanis: mandat, quatenus fratribus s. Fridiani, eccl. s. Pantaleonis reformare volentibus, nullam vexationem vel molestiam inferant.

v. Eccl. s. Fridiani n. 96.

*30 *(1179—80)*

Alexander III episcopo et canonicis et consulibus saepius dat in mandatis, ut P. civem Lucanum ad restitutionem pecuniae, quam debet Oddoni de Insula Romano civi cogere non differant.

Laud. in rescripto Alexandri III a. 1180 mart. 5 ad Hieronymum priorem et fratres s. Fridiani misso (Eccl. s. Fridiani n. 116). — Reg. JL. —.

*31 *(1180)*

Alexander III subicit civ. Lucanam interdicto, quia episcopus, canonici et consules promissum circa restitutionem pecuniae *(n. 30)*, iuramenti impositione firmatum, nullatenus impleverunt.

Laud. ut n. 30. — Reg. JL. —.

32 (1159—81)

Alexander III G. primicerio et canonicis Lucen.: mandat, quatenus, si eis constiterit, quod L. Guillam mulierem per desponsationem prius in suam recepisset, utpote solet fieri in anuli subarratione, B. latorem praesentium, qui eam cognovit, ab eius petitione penitus absolvant etc.

v. Eccl. cathedr. n. 40.

†*33 *(1182)*
Lucius III concedit Lucensibus monetam cudendam; quam civitatem summe commendans, omnibus civitatibus Tusciae, Marchiae, Campaniae et Romagnolae et Apuliae in moneta praeponit.

Tolomaei Lucen. Ann. (edd. Muratori Scr. XI 1272; Minutoli p. 59) et Hist. eccl. lib. XX c. 32 (ed. Muratori Scr. XI 1111). — Reg. JL. —.

Notitia haec fide minime digna est.

*34 *(Lucca 1187 dec. 7—9)*
Gregorius VIII indulget in remissionem peccatorum, ut Lucani, qui signaculum crucis non receperunt, conferant bonorum suorum quadragesimum in Terrae sanctae subsidium.

Laud. in Honorii III privilegio a. 1217 dec. 4 Pressutti Reg. Honorii III t. I 152 n. 900. — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Leonardi de ponte s. Quirici.

Cencius in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 69) refert:
„Ecclesia sancti Leonardi de ponte sancti Quirici XII Lucenses.“
Pertinuit ad ecclesiam s. Fridiani, sed privilegium de re desideratur. In charta quadam, quae custoditur in tabulario archiepiscopii (†† A 65), legimus, ecclesiam s. Leonardi contra interdictum domini papae aedificatam esse (cf. infra p. 487).

De loco cf. Repetti IV 521.

Ecclesia s. Alexii.

De loco, haud procul ab urbe Luca, hodie Sant' Alessio, cf. Repetti I 66.

†*1* 1108
Paschalis II, in praesentia cardd. Cincii, Roberti, Risi, Divithi, Benedicti, Enrici, Teubaldi nec non et Petri camerarii duorumque Lucensium Lanberti sacerdotis et Tiberii laici, concedit 10 annorum remissionem delictorum eis, qui ad s. Alexii templi limina in festo b. Alexii conf. venerint; quam remissionem statuit valere 4 diebus ante festum et in ipso festo usque ad 8 diem. — A. ab inc. D. 1108.

Inscriptio in ecclesia. — Edd. Fiorentini Mem. di Matilda [1] lib. 2 p. 300; [2] p. 300 = Mansi Diario p. 191. Mem. e doc. V p. I 393 not. 4. — Reg. JL. —.

Spurium. Nomina tamen cardinalium ex genuino Paschalis II privilegio deprompta esse manifestum est.

Cappella s. Mariae de Collis.

Legimus in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 69):
„Cappella sanctae Mariae de Collis II libras cerae“.
Sed privilegium de re desideratur. In catalogo ecclesiarum dioecesis Lucanae a. 1260 confecto recensetur ecclesia s. Mariae ad Colle in plebatu de Arliano. De loco, hodie S. Maria a Colle, cf. Repetti I 761.

Eremitorium s. Iacobi de Colle domnico.

Recensetur quoque in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 69):

„Heremitorium sancti Iacobi de Colle domnico I libram cerae".

Olim monialium s. Mariae de Ponte tecto fuit, quae cellam hanc Lothario eremitae cesserunt, ut affirmat Th. De Herrera Alphabetum Augustinianum I 494. Postea eremitorium s. Iacobi unitum fuit celeberrimo eremitorio de Lupocavo sive Rupecava, quod una cum ecclesia presbyteri Rustici in catalogo ecclesiarum Lucanarum a. 1260 legitur sub plebatu de Flexo. De loco San Jacopo della Cella in Colle donico cf. Repetti I 651. II 74. 309. III 605. IV 843 et Cappelletti XVIII 427.

Eius chartae in archivo PP. Augustinianorum, hodie in R. archivo Lucano (S. Agostino) inveniuntur; cf. Inventario del R. archivio di stato I 6. Sed inter eas privilegium de re frustra quaesivimus.

Monasterium s. Mariae de Ponte tecto.

(Pontetetto)

Monasterium monialium ex ordine s. Benedicti una cum proxima domo hospitali exstruxerunt a. cr. 1095 (Mem. e doc. V p. III App. p. 676 n. 1807) Bonus, filius Amici, et Umbrina, huius monasterii prima abbatissa, cuius sepulcrum (Umbrina obiit a. 1124 mart. 4) saec. XVIII repertum est (cf. Mansi Diario p. 31). A. 1408, Gregorio XII iubente, monasterium s. Mariae mensae capituli Lucani unitur (cf. Orsucci Chiese di Lucca vol. III f. 222; Repetti IV 537).

Chartae ex monasterio de Ponte tecto in tabulario canonicorum ecclesiae cathedralis inveniuntur. Inter eorum codices exstat quoque codex mb. s. XIII continens Constitutiones monialium s. Mariae de Ponte tecto (cod. 93); cf. Zaccaria Iter litter. p. 5 sq.; Bethmann in Archiv XII 704; C. Minutoli Capitoli delle monache di Pontetetto presso Lucca (Bologna 1863).

De codd. cf. Eccl. cathedr. (supra p. 397).

**1* *(1099—1118)*

Paschalis II confirmat constitutionem a Bono, Amici filio, et Umbrina abbatissa factam, quod xenodochium ab ipsis iuxta Pontem tectum constructum sub custodia et procuratione abbatissae mon. s. Mariae de Ponte tecto perpetuo maneat; domum hospitalem sub apost. protectione suscipit.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

**2* *(1141)*

Innocentius II committit Guidoni presb. card. causam inter Concordiam abbatissam s. Mariae de Ponte tecto et filios qd. Ramundi de xenodochio s. Mariae iuxta Pontem tectum super ordinatione rectoris.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

3 *Lucca 1141 april. 3*

Guido tit. s. Grisogoni presb. card., legatus apost. sedis, ex praecepto Innocentii *(n. 2)* decidit litem inter Concordiam abbatissam et filios qd. Ramundi ex consilio Ottonis Lucan. ep. et Gregorii eiusdem eccl. canonici et card. diac., Alberti archidiac. aliorumque. — Ego Guido tit. s. Grisogoni presb. card. ss. Ego Otto Lucan. ep. ss.

B a. 1208 april. 15 (S 53). — Reg. JL. —.

*4 *(1145—53)*

Eugenius III suscipit domum hospitalem sub apost. protectione, et confirmat sententiam Guidonis card. *(n. 3)*.

Laud. in n. 5 et in Innocentii IV privilegio a. 1254 iul. 31. — Reg. JL. —.

5 *Velletri 1182 mart. 25*

Lucius III Caeciliae abbatissae etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 1)* et Eugenii *(n. 4)* suscipit domum hospitalem, a Paschale sub custodia abbatissae constitutum *(n. 1)*, sub apost. protectione, et confirmat possessiones et ecclesiam s. Mariae iuxta xenodochium sitam. — Sicut rationi. Ego Lucius etc. Subscr. 5 card. Dat. Velletr. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 8 kal. april., ind. 15, inc. d. a. 1181, pont. d. Lucii pp. III a. 1.

A. — Ed. Mem. e doc. V p. III 691 n. 1828 ex A. — Regg. J. 9467. JL. 14618.

*6 *(1191—97)*

Celestinus III concedit privilegium.

Laud. in Innocentii IV bulla a. 1254 iul. 31. — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Pantaleonis.

Ecclesiam hanc, sitam in plebatu de Massa Pisana (cf. Eccl. s. Fridiani n. 71), Iohannes, Bonatus et Bonaldus sacerdotes et Petrus clericus et Villanus in loco q. d. Mons heremita, non longe ab ecclesia s. Antonii, a. 1044 condiderunt ibique regulam canonicam instituerunt (Mem. e doc. V p. III 658 n. 1787; Degli Azzi p. 82 n. 116). Innocentius II a. 1137 nov. 1 ad reformandam in ea religionem Hieronymo priori et fratribus s. Fridiani ipsam commisit, qui, multis difficultatibus superatis, tandem eam occuparunt. Ad hanc s. Pantaleonis ecclesiam pertinebant quoque ecclesiae s. Iuliani et s. Antonii, a cappellanis rectae.

Pontificum Romanorum rescripta, quae eam respiciunt, iam collegimus sub „Eccl. s. Fridiani"; itaque hic omittimus, ad eandem lectores delegantes.

Monasterium s. Salvatoris et s. Salmiani Sextense.

(Sesto)

Orsucci Chiese di Lucca II f. 149 sq. III f. 67 sq. — Lubin p. 367. — Manni Osservazioni istor. sopra i sigilli antichi IV 137 sq. — Giovan-Attilio Arnolfini Memorie istoriche sopra il lago di Sesto, ms. s. XVIII, Lucca Arch. di stato cod. 28. — Mittarelli Ann. Camald. I 357 sq. — Targioni Tozzetti [2] I 294 sq. — Dom. Merli Notizie istoriche sopra il lago di Sesto, ms. s. XIX, Lucca Arch. di stato cod. 100. — Repetti I 27. II 614. — Cappelletti XVIII 392.

Sextense monasterium, iuxta lacum de Blentina sive Sextensem situm, antiquissimam repetit originem, quamquam fide omnino carent quae circa eius institutionem a Salmiano, Constantis imp. filio, a. 668 factam pia traditio narrat. Certe iam saec. VIII ex. exstabat (cf. chartam a. 796 in Mem. e doc. V p. II 148 n. 254) et fama ac potentia florebat. A. 937 ab Hugone et Lothario regibus Adalheidae, Lotharii sponsae, in dotem conceditur (Böhmer Reg. Kar. 1400). Instauratum, ut videtur, a Willa, Hugonis marchionis Tusciae matre, ab eoque dotatum, ab imperatoribus quoque, Ottone III a. 996 (Mon. Germ. Dipl. II 630 n. 219), Heinrico II a. 1020 (l. c. III 539 n. 425), Conrado II a. 1027 (Stumpf Reg. 1930 a), Heinrico III a. 1053 (St. 2440), Heinrico IV a. 1104 (St. † 2972), Lothario III et Friderico I (quorum privilegia periisse videntur), Ottone IV a. 1210 (BF. 358) et Friderico II a. 1241 (BF. 3241) multa privilegia recepit. Monasterium Sextense, olim a monachis ex ordine s. Benedicti rectum, Paschalis II Camaldulensibus (n. 14), Innocentius II vero monachis s. Benedicti supra Padum reformandum commisit (n. 16). Saec. XV in commendam datum, a. 1513 a Leone X Olivetanis concessum est (cf. Lancellotti Hist. Olivet. p. 165). Hodie ne vestigia quidem eius supersunt.

Monasterium Sextense iuris S. R. E. fuit, ut edocent summorum pontificum privilegia et Liber censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 111; I 67. 244), ubi legimus:

„Monasterium Sextense III morabutinos.“

Est autem census, quem monachi Padolironenses pro eius concessione ab Innocentio II facta solvere debuerunt (n. 16). Ad hoc s. Salvatoris monasterium haud dubie referenda quoque est notitia, quam legimus in indiculo locationum a S. R. E. factarum apud Deusdedit lib. III c. 191 [149] (edd. Martinucci p. 316; Wolf v. Glanvell p. 354); apud Albinum lib. X et Cencium c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 347):

„Item monasterium Salvatoris cum curte sua in eodem territorio (Lucense) posita loco q. d. Vico Alais vel Alissi, cum omnibus sibi pertinentibus.“

Vicus Alisi, quem Duchesne l. c. I 358 not. 14 false ad locum hodie Sant'Alessio refert, saepius in chartis Lucensibus a. 776. 801. 960 (Mem. e doc. V p. II 92 n. 160; 173 n. 296; p. III 281 n. 1387) occurrit; cf. Repetti Suppl. p. 10.

Chartae monasterii Sextensis, inter quas non paucas falsas esse monemus, inveniuntur partim in R. archivo Mediolanensi, ex monasterio s. Benedicti supra Padum huc translatae, partim inter monumenta monasterii s. Pontiani, quae hodie et in R. archivo Lucano et in tabulario archiepiscopii exstant.

A = Orig. Milano Arch. di stato (S. Benedetto di Polirone).
B = Cop. ib.
C = Liber instrumentorum Simonis et Raynerii, mb. s. XIII, Firenze Arch. di stato (Camaldoli, Append. cod. 190); cf. supra p. 175.

D = Chartularium mon. s. Benedicti in Polirone, mb. s. XV, cuius tria exemplaria exstant 1) Verona Bibl. comunale cod. 736; 2) Mantova Bibl. comunale cod. B IV 18; 3) Modena penes prof. Patetta.

E = D. Benigni de Luca mon. Olivetan. Monumenta Sextensia a. 1578, olim in archivo s. Pontiani Lucae (cf. Mittarelli Ann. Camald. I 357), nunc desiderantur. Exstant autem huius opusculi, falsissimis repleti notitiis, varia apographa sub titulo: „Fr. Benigno del Massari Memorie della badia di Sesto dall' a. 668" in his Lucan. bibl. publicae codicibus: 1) in F. M. Lunardi Selva, s. XVIII, f. 129 sq., cod. 1546; 2) in cod. 326, s. XVIII, p. 1 sq.; 3) in cod. 896, s. XVII; 4) in Bendinelli Abozzi vol. I f. 261'sq., s. XVII, cod. 855; 5) in G. B. Orsucci Chiese di Lucca vol. II f. 156 sq., s. XVII, cod. 914; cf. Bethmann in Archiv XII 716 et Gött. Nachr. 1903 p. 597.

F = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 34 [*F*[1]] et Arm. XV t. 128 [*F*[2]]; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 2 sq.

G = Angeli Massarelli Miscellanea vol. I, s. XVI, San Severino Bibl. comunale; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 505 sq.

H = (Eduardi Baroncini) Summaria archivi Camaldulensis a. 1698, s. XVII, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 39 vol. 294; cf. supra p. 175.

†**1* *672 ian. 12*

Vitalianus concedit, ut abbatia nominetur s. Mariae ac Salmiani Sextensis; confirmat Benedicto abbati institutionem monasterii, eximit monachos ab episcoporum et laicorum temporali et spirituali iurisdictione. — A. 672, pont. a. 6, ian. 12.

E Exc. — Reg. JE. † 2103.

Hoc privilegium et quae sequuntur omnino spuria esse nemo est quin dubitet.

†**2* *(715—31) mart. 4*

Gregorius II confirmat Vitaliani pp. privilegium *(n. † 1)*. — A. 713 mart. 4.

E Exc. — Reg. JE. † 2186.

†**3* *(715—31) april. 11*

Gregorius II confirmat Servii abbatis electionem, et unit abbatiam Sextensem cum monasterio s. Benedicti q. d. Padulinum. — A. 714 april. 11.

E Exc. — Reg. JE. † 2165 ad a. 723.

Monasterium Sextense ab Innocentio II a. 1134 (n. 16) abbati monasterii s. Benedicti supra Padum, quod a. 1007 Theobaldus, avus Mathildae comitissae, condidit, commissum esse constat.

†**4* *(731—41)*

Gregorius III ob interventum Leonis III imp. et Stephani Scotti generalis iubet, ut Lucenses monasterio cedant locum q. d. Castelvecchio; Pisano ep. mandat, ut abbatem consecret.

E Exc. — Reg. JE. † 2238 ad a. 731.

†**5* *(817—24) mai. 16*

Paschalis I concedit Camaldulensibus abbatiam Sextensem. — A. 816 mai. 16.

E Exc. — Reg. JE. —.

Paschalem II Sextense monasterium Camaldulensibus revera concessisse ex n. 14 novimus.

†*6 *Roma S. Pietro (827—44)*

Gregorius IV confirmat abbati ss. Salvatoris et Salmiani, presb. card. s. Priscae et legato apost. sedis, privilegium Gregorii II *(n. †2)*. — Dat. Romae ap. s. Petrum a. inc. 826, pont. d. Gregorii 4.

E Exc. — Reg. JE. —.

†*7 *Roma (844—46) mart. 4*

Sergius II donat ecclesias s. Victorii in Fregaia, s. Benedicti Montis Calvoli et s. Fridiani ad Tredecim in territorio Vici Pisani una cum abbatia s. Michaelis de Cintoria. — Dat. Romae a. 841, pont. a. 3, mart. 4.

E Exc. — Regg. Mittarelli Ann. Camald. I 358. Targioni Tozzetti [2] *I 299. JE. —.*

†*8 *849 feb. 4*

Leo IV confirmat donationem ecclesiae de Orentano factam ab hominibus de Orentano. — A. 849, pont. a. 2, feb. 4.

E Exc. — Reg. Mittarelli Ann. Camald. I 358. JE. —.

†*9 *Bologna 869 dec. 22*

Hadrianus II confirmat Castelvecchio, Oretano, s. Mariam in Monte Leviano. — Dat. Bononiae ap. s. Petronium a. 868, pont. a. 3, dec. 22.

E Exc. — Reg. Mittarelli Ann. Camald. I 358. JE. —.

*10 *Roma 1010 dec. 2*

Sergius IV praecipit omnibus episcopis, archiepiscopis et eorum ministris, ut in Sexten. monasterio aut in ecclesiis eius dominationis iura non quaerant, sed patris iudicio, potestati et dispositioni iudicandum dictum monasterium et eius ecclesias derelinquant. — Dat. Romae a. D. 1012, 4 non. dec., pont. a. 2.

C f. 208 Exc. [= H p. 18]. — Regg. Mittarelli Ann. Camald. I 357 ex H. Davidsohn Forschungen zur älteren Gesch. von Florenz I 177 n. 2. Gött. Nachr. 1904 p. 145 n. 1 ex C. JL. —.

†*11 *Ferrara (1024—33)*

Iohannes XIX confirmat privilegia praedecessorum et exemptionem monasterii praeter sedem apost., possessiones, iurisdictiones et vassallos. — Dat. Ferrariae a. 1003, pont. a. 2.

E Exc. — Reg. JL. —.

†12 *Laterano 1068 mart. 7*

Alexander II omnibus orthodoxis: sancit, ut quicumque Sexten. monasterium aut sui iuris ecclesias earumve possessiones absque legali definitione arripuerit, separetur a s. ecclesiae maternitate; confirmat possessiones nominatim illustratas; concedit ius ecclesias consecrari et clericos ordinari faciendi a quocumque episcopo religioso et sedis apost. fideli ministro, sepulturam liberam et omnem decimationem seu primitias. — Si beatissimi Petri. Subscr. Hubaldus Sabin. ep., Ildebrandus archidiac., Leo clericus et kamerarius. Dat. Romae Lateranis non. mar. p. m. Chononis primiscrinii, a. 7 pont. d. Alexandri pp., d. v. inc. 1068.

A. [B s. XIX. F¹ f. 84' et F² f. 178' Exc. G f. 77 Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta II 104 n. 139 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 697 n. CCCXC^{b} (cf. p. 704). JL. † 4644 a.

Spurium, s. XI ex. aut s. XII in. auxilio genuini Alexandri II privilegii (cf. n. 18. 22) confectum. — In E exstat excerptum, quod praebet notas chronologicas „1064, pont. a. 3" (cf. Mittarelli Ann. Camald. III 59).

**13* *Roma 1094 mart. 16*

Urbanus II concedit privilegium.

E Exc., ubi leguntur notae chronologicae Romae a. 1000, pont. a. 6, mart. 16. — *Reg. Mittarelli Ann. Camald. III 59 ex tabulario coenobii s. Pontiani Lucen. ad a. 1093 mart. 18. JL. —.*

**14* *(1115—18)*

Paschalis II committit Iohanni priori Camaldulen. eiusque successoribus s. Salvatoris Sextense monasterium regendum disponendumque.

v. Camaldoli (Arezzo) n. 7.

15 *Volterra 1120 mai. 21*

Calixtus II Iohanni priori Camaldulen.: confirmat Sextense monasterium, quod b. Petri iuris est et in solius apost. sedis tutela et dispositione exsistit, a Paschale *(n. 14)* ei regendum disponendumque commissum, statuens, ut sub eius et successorum eius regimine, dispositione ac subiectione semper permaneat; concedit facultatem abbatem in ipso loco statuendi et monasterium in spiritualibus et temporalibus disponendi.

v. Camaldoli (Arezzo) n. 8.

16 *Pisa 1134 iun. 9*

Innocentius II Henrico abbati s. Benedicti supra Padum etc.: committit ei eiusque successoribus Sextense monasterium, quod specialiter b. Petri iuris exsistit, tam in temporalibus quam in spiritualibus plurimum attritum, statuens, ut de cetero habeant eiusdem monasterii magisterium et ad eius reparationem sollicite intendant, censu 3 bizantiorum sedi apost. annis singulis persolvendo.

v. Mantova, Polirone (JL. 7655).

**17* *(1130—43)*

Innocentius II concedit privilegium.

Laud. in n. 18. 22. — Reg. JL. —.

18 *Laterano 1144 april. 15*

Lucius II Manfredo abbati etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 12)* et Innocentii *(n. 17)* confirmat monasterio Sextensi, quod utique b. Petri iuris exsistit, possessiones propriis expressas vocabulis; concedit ius ecclesias consecrari et clericos ordinari faciendi a quocumque episcopo religioso et sedis apost. fideli ministro, omnem lacus decimationem seu primitias et sepulturam liberam; prohibet, ut nullus archiepiscopus vel episcopus fratres sive abbatem interdicere vel excommunicare praesumat vel ad synodos ire compellat. —

Cum universis. Ego Lucius etc. Subscr. 16 card. Dat. Lat. p. m. Baronis cappellani et scriptoris, 17 kal. mai. [marcii *codd.*], ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Lucii II pp. a. 1.

D. [F¹ f. 35' et F² f. 287. 290. 305 Exc. G f. 8'. 57. 81' Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1896 p. 298 n. 3 ex D. — Reg. JL. —.

Adnotamus eodem die, i. e. 17 kal. mart., Anastasii IV rescriptum (n. 19) quoque datum esse.

19 *Laterano (1154) feb. 14(?)*

Anastasius IV Attoni abbati: confirmat concordiam sive sententiam, quam Martinus abbas s. Savini et Lamfrancus prior s. Fridiani super controversia inter eum et Gregorium Lucan. ep. de castro Montis Calvuli aliisque querimoniis promulgarunt. — Quae a filiis. Dat. Lat. 17 kal. mart.

A. — Ed. PflugkH. Acta III 141 n. 133 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 665 n. 6778a. JL. 9833 ad feb. 13.

20 *Benevento (1168—69) sept. 14*

Alexander III canonicis Pisanis: mandat, quatenus in ecclesiis ipsorum generaliter sub interminatione anathematis prohibeant, ut nullus ex dioecesi Pisana ab intruso monasterii Sexten. aliquid de rebus ipsius in feudum vel alio modo recipere audeat nec eidem intruso in malitia sua patrocinium vel favorem ministret; eis vero, qui A. abbati Sexten. auxilium tribuerint, gratiam et benedictionem suam promittant.

v. Pisa, Eccl. cathedr. n. 52.

21 *Veroli (1170) mart. 16*

Alexander III canonicis Pisanis: cassat venditiones vel infeudationes sive alienationes aut obligationes, quas intrusus de thesauro vel possessionibus mon. Sextensis fecit; praecipit, quatenus detentores earundem possessionum et rerum monere curent, ut eas infra 40 dies liberas et absolutas dimittant.

v. Pisa, Eccl. cathedr. n. 56.

22 *Pisa 1188 ian. 9*

Clemens III Hugoni abbati etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 12)*, Innocentii *(n. 17)* et Lucii *(n. 18)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Cum universis. Ego Clemens etc. Subscr. 8 card. Dat. Pisis p. m. Moysi Lat. can. vices agentis cancellarii, 5 id. ian., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A. [F¹ f. 62 et G f. 86' Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 114 n. 30 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 688 n. 10022a. JL. 16112.

Monasterium s. Petri de Puteolis.

(Pozzeveri sive Pozzevoli)

Monasterium s. Petri in Puteolis, haud longe a lacu Sextensi situm, ab Anselmo ep. Lucano, qui postea Alexander II fuit, a. 1058 conditum et monachis ex ordine s. Benedicti commissum (edd. Mittarelli Ann. Camald. II 193; Di Poggio Saggio p. 185; Mem. e doc. IV p. II 136 n. 96), saec. XII in. ad religionem Camaldulensium cessit (cf. Paschalis II privilegium a. 1105

JL. 6014), qui ibi manserunt usque ad a. 1408, quando a Gregorio XII una cum monasteriis s. Michaelis de Quiesa et s. Mariae de Ponte tecto mensae capitulari Lucanae addictum est (cf. Mittarelli Ann. Camald. VI 241). De loco cf. Lubin p. 312 (ubi false s. Iohannis de Puteolis appellatur); Repetti I 30. IV 629; Tem. Lorenzi L'ospizio e il paese di Altopascio (Prato 1904) p. 57 sq.

Chartae monasterii a. 1408 canonicis ecclesiae cathedralis Lucanae traditae sunt, qui hodie quoque eas custodiunt.

De codd. cf. Lucca, Eccl. cathedr. (supra p. 397).

1 *Firenze 1095 feb. 1*

Urbanus II Martino priori etc.: confirmat monasterio s. Petri in loco q. v. Puteolis possessiones earumque decimas, et concedit sepulturam liberam. — Desiderium quod. Dat. Florentiae p. m. Iohannis S. R. E. diac. card., kal. feb., ind. 3, a. d. inc. 1095, pont. v. d. Urbani II pp. 7.

A. [H[1] f. 52 et H[2] f. 197' Exc.]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 114 n. 81 ex A = Migne CLI 398 n. 126. — Regg. J. 4146. JL. 5539.

2 *Laterano (1138) dec. 2*

Innocentius II Paganello de Porcaria et A. uxori eius: confirmat donationem, quam militibus Templi in loco q. d. Ruca fecerunt, et ea, quae abbatia de Puzolis ex eorum dono habet, et confirmat eidem loco sepulturam ipsorum et familiae eorum. — Omnipotenti Deo. Dat. Lat. 4 non. dec.

A. — Ed. PflugkH. Acta II 298 n. 336 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 229 n. 356 ad a. 1138—42. JL. 7916.

3 *Lucca 1147 feb. 11*

Eugenius III Alberto abbati etc.: suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit sepulturam liberam. — Religiosis desideriis. Ego Eugenius etc. Subscr. 13 card. Dat. Lucae p. m. Guidonis S. R. E. diac. card. et canc., 3 id. feb., ind. 10, inc. d. a. 1146, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 2.

A. [H[1] f. 77 et H[2] f. 303' Exc.]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 435 n. 282 ex A = Migne CLXXX 1192 n. 158. — Regg. Luchi Mon. mon. Leonen. p. 12. J. 6289. JL. 9005.

4 *Anagni (1160—78) ian. 20*

Alexander III plebanis, cappellanis et aliis clericis monasterii: interdicit, ne aliquibus parochianorum suorum aliquatenus prohibeant, quin libere valeant apud mon. s. Petri habitum monachalem induere vel inibi sepeliri. — Sicut mercedis. Dat. Anagn. 13 kal. feb.

A. — Ed. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 103 n. 66 ex A ad a. 1181 (cf. III 333). — Regg. J. 8558. JL. 12976.

5 *Laterano 1195 april. 5*

Celestinus III abbati: concedit sepulturam liberam et facultatem recipiendi clericos et laicos ad conversionem. — Incumbit nobis. Dat. Lat. non. april. pont. n. a. 4.

A. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 191 n. 116 ex A = Migne CCVI 1079 n. 199. — Regg. J. 10519. JL. 17213.

6 *Laterano 1195 april. 8*

Celestinus III archipresb. et primicerio Lucen.: mandat, quatenus contra concessionis suae paginam circa sepulturam liberam *(n. 5)* abbatem et monachos s. Petri de Puteolis nec infestent nec permittant ab aliis molestari. — Attendentes devotionem. Dat. Lat. 6 id. april. pont. n. a. 4.

A. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 194 n. 120 ex A (6 kal. april.) = *Migne CCVI 1078 n. 196. PflugkH. Acta III 398 n. 474 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 332 n. 977. J. 10516 ad mart. 27. JL. 17216.*

Ecclesia s. Laurentii de Subgruminio.

(Sugromigno sive Segromigno)

Plebs s. Laurentii de Subgruminio sive Sogrominio, satis antiqua, recensetur una cum ecclesiis suis in catalogo ecclesiarum dioec. Lucanae a. 1260 confecto. Iuris fuit canonicorum ecclesiae cathedralis, sicut comperimus ex eorum privilegiis inde ab Anastasio IV JL. 9758, ubi memoratur plebs de Sugruminio. — De loco in valle Serchii sito cf. Repetti V 487.

Notitiae, quae sequuntur, debentur Caesari Franciotti.

**1* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

**2* *(1181)*

Lucius III ad exemplar Alexandri III *(n. 1)* suscipit plebem sub apost. protectione, et confirmat redditus, bona et iurisdictiones cappellarum.

Laud. a Caesare Franciotti Hist. delle vite de santi p. 522, qui Lucii III privilegium in membrana scriptum se ipsum vidisse affirmat. — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Bartholomaei de Ciciana.

Ecclesia de Ciciana saepius occurrit in privilegiis ecclesiae cathedralis s. Martini inde ab Eugenio III JL. 9404. Legitur quoque in catalogo ecclesiarum dioec. Lucanae a. 1260 confecto sub plebatu s. Pancratii. De loco cf. Repetti I 731.

Lucii III rescriptum laudatur in sententia a prioribus s. Reparatae et s. Angeli de Foro a. 1182 sept. 30 prolata, quae invenitur in tabulario canonicorum ecclesiae cathedralis Lucensis (M 160).

**1* *(1181—82)*

Lucius III committit prioribus s. Reparatae et s. Angeli de Foro causam inter canonicos eccl. s. Martini et vicinos ecclesiae s. Bartholomaei de Cieciana super electione sacerdotis in eadem ecclesia.

v. Lucca, Eccl. cathedr. n. 44.

Ecclesia s. Michaelis ad Montem.

Antiquam ecclesiam s. Michaelis de Monte sive ad Montem, hodie Tramonte, ab Alexandro II reformatam (n. 1), coluerunt olim moniales ord. s. Benedicti, quibus a. 1404 fratres Augustiniani successerunt. Monasterium a Iulio II a. 1507 cum congregatione s. Salvatoris Bononiensi unitum (cf. Pennotti [1] p. 295) et ab Alexandro VII a. 1657 canonicorum Lateranensium Lucano monasterio s. Mariae foris portam addictum, pertinuit ad plebatum de Brancalo, hodie Brancoli (cf. Orsucci Chiese di Lucca vol. III f. 123; Repetti I 360. V 579).

Alexandri II charta concessionis (n. 1) exstat in duobis exemplis, quorum alterum Lucae in archivo archiepiscopii, alterum Romae in archivo canonicorum Lateranensium apud ecclesiam s. Petri ad Vincula adservatur, ubi quoque Alexandri III privilegii (n. 2) apographum invenitur; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 131 sq. Reliquae ex ecclesia s. Michaelis ad Montem chartae custodiuntur inter instrumenta ecclesiae s. Mariae foris portam in R. archivo Lucano; cf. Inventario del R. archivio di stato in Lucca I 16 et Gött. Nachr. 1897 p. 184.

A = Orig. Lucca Arch. di stato (S. Maria Forisportam).
A[1] = Orig. Lucca Arch. arcivescovile.
B = Cop. Lucca Arch. di stato (S. Maria Forisportam).
B[1] = Cop. Lucca Arch. arcivescovile.
B[2] = Cop. Roma Arch. di S. Pietro in Vincoli.

1 *Lucca 1062 nov. 22*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep.: concedit Rodulfo, Iohanni seu Bonithoni presbyteris eiusque successoribus communem vitam ducturis ecclesiam s. Michaelis archangeli prope rivum q. d. Vinclana, iuris et dominii episcopatus Lucen., quae hucusque in laicorum manibus fuit. — A. 1062, 10 kal. dec., ind. 1; actum Lucae. Ego Alexander etc.

A[1] *(mutilum). B*[2] *s. XI ex. — Ed. Mem. e doc. IV p. II 141 n. 99 ex A. — Regg. J. 3378. JL. 4488.*

In B[2] legitur quoque Rangerii ep. Lucani privilegium a. 1111 iul. 18 (ed. Mem. e doc. IV p. II 163 n. 114).

2 *Velletri 1180 mart. 1*

Alexander III Lamberto priori etc.: confirmat ecclesiae s. Michaelis ad Montem, quae iuris est eccl. b. Martini Lucen., id, quod Alexander II, cum Lucensis esset episcopus *(n. 1)*, et Willelmus, qui nunc est Lucensis ep., ad profectum ecclesiae fecerunt, ut libera sit penitus et immunis ab omni iure et dominio plebis de Brancalo; confirmat ecclesiam s. Martini de Tramonte. — Quotiens a nobis. Ego Alexander etc. Subscr. 10 card. Dat. Velletr. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., kal. mart., ind. 13, inc. d. a. 1179, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 21.

A. [B[2] *s. XVII]. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 620 n. 12 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 288 n. 710 ad mart. 21. JL. 13634 ad mart. 21.*

Guillelmi ep. Lucani privilegium a. 1179 oct. 30 legitur in Mem. e doc. IV p. II 190 n. 136.

3 *Laterano 1182 feb. 12*

Lucius III Lamberto priori etc.: repetit Alexandri III privilegium *(n. 2)*, et concedit sepulturam liberam. — Piae postulatio. Ego Lucius etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 2 id. feb., ind. 15, inc. d. a. 1181, pont. v. d. Lucii pp. III a. 1.

A. [B s. XIII]. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 622 n. 14 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 294 n. 749. JL. 14585.

Ecclesia s. Petri de Luclio.

(Lucchio)

Recensetur in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 69):

„Ecclesia sancti Petri de Luclio I marabotinum".

Privilegium vero de re desideratur. De loco hodie Lucchio cf. Repetti II 909. In catalogo ecclesiarum dioec. Lucanae a. 1260 confecto legitur inter ecclesias plebatus Vallis Arrianae.

Domus hospitalis de Ponte Populi.

Domum hospitalem Pontis Populi a dominis de Cassiobalbo exstructam et b. Petro concessam esse, ex Alexandri III privilegio, quod sequitur, comperimus. Sita fuit in plebatu de Loppia in loco hodie Perpoli (cf. Repetti II 802), et recensetur quoque in catalogo ecclesiarum dioecesis Lucanae a. 1260 confecto. Pariter legimus apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 111; I 68):

„Hospitale Pontis de Populo I libram cerae".

Chartae, quae hanc domum hospitalem respiciunt, in archivo archiepiscopii Lucani inveniuntur. Celestini III vero rescriptum spurium (n. 4) inter chartas domus hospitalis de Stagno, hodie in R. archivo Pisano, repperimus; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 598.

A = Orig. Lucca Arch. arcivescovile.
*A*¹ = Orig. Pisa Arch. di stato (S. Lorenzo alle Rivolte).
C = Instrumenta varia Lucen. reipublicae ab a. 687, s. XVII sq., Roma Bibl. Chigi G VIII 243; cf. supra p. 387.
D = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VII t. 127.

**1* *(1173—74?)*

B(oso) tit. s. Pudentianae presb. card., Alexandri III legatus, recipit locum, a dominis de Cassiobalbo b. Petro oblatum, in ius et proprietatem S. R. E., et concedit facultatem ibidem hospitale et ecclesiam aedificandi.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

Circa hanc Bosonis card. legationem nullam aliam habemus notitiam.

2 *Anagni (1173—74) iun. 1*

Alexander III M(assucio) rectori et fratribus hospitalis de Ponte Populi: recipit locum in ius et proprietatem apost. sedis, et statuit, ut idem hospitale et ecclesia nulli nisi Romanae eccl. debeant subesse, nec ep. Lucanus aut canonici seu plebanus aliquis ibi potestatem vel iurisdictionem aliquam spiritualium vel temporalium audeat sibi vindicare, sub censu 1 librae cerae annis singulis apost. sedi persolvendo. — Ex relatione. Dat. Anagn. kal. iun.

Insert. bullae Alexandri IV a. 1259 ian. 12: Roma Arch. Vat. Reg. Vat. t. 25 f. 188 n. 8 [= D]. — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 434 n. 15. — Reg. Posse Analecta Vatic. p. 13 n. 158. JL. —.

3 *Anagni 1176 mai. 31*

Alexander III Massucio rectori etc.: suscipit hospitale de Ponte Populi sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, indulget, ut in cimiterio facultatem sepeliendi liberam habeant tantum fratres et familiam eorum, censu 1 librae cerae annis singulis apost. sedi persolvendo. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 11 card. Dat. Anagn. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 2 kal. iun., ind. 9, inc. d. a. 1176, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 17.

A. [C f. 152 et f. 154]. — Ed. PflugkH. Acta III 251 n. 256 ex C. — Regg. PflugkH. Iter p. 279 n. 660. JL. 12713.

†4 *Laterano 1191 april. 24*

Celestinus III universis in Christo fidelibus: condonat eis, qui per singulos annos ad hospitale de Ponte Populi in festo Iacobi cum oblationibus convenerint etc., 40 dies criminalium et tertiam partem venialium. — Quotiens illud a. Dat. Lat. 8 kal. mai. pont. n. a. 1.

A[1]. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 633 n. 25 ex A[1]. — Reg. JL. —.

Spurium, ut colligitur ex formulis, a regulis cancellariae apostolicae abhorrentibus.

Monasterium s. Petri in Campo maiore.

(Camajore)

Bianco Bianchi Istoria e descrizione della terra e contorni di Camajore a. 1528, mss. s. XVIsq., Lucca Bibl. pubbl. et Arch. di stato cod. 26, Arezzo Bibl. della fraternità di S. Maria (cf. Mazzatinti Inventari VI 219). — Orsucci Chiese di Lucca vol. III f. 41 sq. — Mittarelli Ann. Camald. VI 150 sq. — P. Pellegrini Memorie di Camajore, ms. s. XVIII, Lucca Arch. di stato cod. 30. — Repetti I 398 sq. — F. Barbacciani Saggio storico, politico etc. dell' antica e moderna Versilia (Firenze 1845). — G. B. Rinuccini Di Camajore come città della Versilia e sue adiacenze (Firenze 1858). — Franc. Buonanoma Indice di documenti inediti risguardanti la badia di S. Pietro di Camajore (Lucca 1858). — Vinc. Santini Commentarii storici sulla Versilia centrale I—VI (Pisa 1858—63). — Fr. Buonanoma Cenni storici sopra alcune chiese e luoghi della Versilia (Lucca 1860). — Cappelletti XVIII 380 sq.

Monasterium s. Petri et s. Nicolai in Campo maiore, in regione q. d. Versilia, inter antiquissimas Lucani episcopatus abbatias colebatur. Prima enim eius mentio iam a. 760 invenitur (cf. Mem. e doc. IV Doc. p. 35 n. 26).

Rexerunt abbates ordinis s. Benedicti usque ad a. 1217, quando Hugo Hostiensis et Veliternensis ep., qui postea Gregorius IX papa fuit, illuc monachos Florensis ordinis introduxit (cf. Buonanoma Indice p. 6 n. 6). Monasterium a. 1385 congregationi Camaldulensi addictum esse, Mittarelli Ann. Camald. VI 150 affirmat. Saec. XV abbatibus commendatariis datum, a. 1526 mai. 28 a Clemente VII suppressum, Lucanae domui hospitali s. Lucae, vulgo della Misericordia, denique incorporatum est (cf. Buonanoma Indice p. 69 n. 151).

Eius chartae ex nosocomio s. Lucae a. 1859 in R. archivum Lucanum devenerunt; cf. Inventario del R. archivio di stato I 21 sq.; Gött. Nachr. 1897 p. 184.

A = Orig. Lucca Arch. di stato (Spedale di S. Luca).

**1* *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit privilegium.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Velletri 1180 april. 28*

Alexander III Benedicto abbati etc.: ad exemplar Hadriani *(n. 1)* suscipit mon. s. Petri de Campo sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimas, et concedit ius clericos seu laicos ad conversionem suscipiendi, liberam sepulturam et alia iura. — Officii nostri. Ego Alexander etc. Subscr. 9 card. Dat. Velletr. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 4 kal. mad., ind. 13, inc. d. a. 1180, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 21.

A. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. VI 150 ex A (cf. IV 94). Gött. Nachr. 1903 p. 621 n. 13 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 288 n. 713. JL. 13651.

Monasterium s. Martini de Agello.

(Gello di Camajore)

Monasterium s. Martini et s. Iusti de Agello, situm in loco hodie Gello, haud procul a Camajore, a. 1089 conditum esse traditur. Coluerunt moniales ord. s. Benedicti, quae falsis privilegiis contendebant monasterium s. Martini iuris b. Petri esse (cf. n. 1. 3). Sed de eo perpauca scimus; cf. Repetti II 425.

Chartae monasterii Agellensis in tabulario monialium s. Iustinae Lucensis adservantur, quod hodie est in R. archivo Lucano.

A = Orig. Lucca Arch. di stato (S. Giustina).
B = Cop. ib.

†1 *Pisa 1148 nov. 18*

Eugenius III Agneti abbatissae etc.: suscipit mon. s. Martini de Agello, quod specialiter b. Petri iuris exsistit, sub apost. protectione, confirmat regulam b. Benedicti, possessiones propriis expressas vocabulis, nominatim apud Massam marchionum eccl. s. Panchratii et eccl. s. Remigii et bona a Iolicta

relicta qd. Ubaldi et Sigifredi de Bozano tradita, concedit ius recipiendi personas liberas ad conversionem et sepulturam liberam, indulget libertatem et immunitatem a dioecesano ep., concedit facultatem in praenominatis ecclesiis canonice ponendi presbyteros; praecipit, ut nullus coenobii ecclesias inquietare seu novas et indebitas exactiones ipsis praesumat imponere; confirmat libertates et immunitates, antiquas et rationabiles consuetudines. — Prudentibus virginibus. Ego Eugenius etc. Subscr. 8 card. Dat. Pisis p. m. Guidonis S. R. E. diac. card. et canc., 14 kal. dec., ind. 12, inc. d. a. 1148, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 4.

A. — Edd. Muratori Antiq. V 997 ex A = Migne CLXXX 1375 n. 328. — Regg. Zaccaria Iter litter. p. 43. J. 6462. JL. 9305.

Spurium; cf. n. 3.

2 *Pisa 1188 ian. 17*

Clemens III Crescentianae abbatissae etc.: suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat regulam b. Benedicti et possessiones propriis expressas vocabulis, concedit ius recipiendi personas liberas ad conversionem et sepulturam liberam. — Prudentibus virginibus. Ego Clemens etc. Subscr. 8 card. Dat. Pisis p. m. Moysi Lat. can. vicem agentis cancellarii, 16 kal. feb., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 629 n. 21 ex A. — Regg. Zaccaria Iter litter. p. 43. PflugkH. Iter p. 312 n. 862. JL. 16134.

†3 *Pisa 1188 ian. 17*

Clemens III Crescentianae abbatissae etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 1)* suscipit mon. s. Martini de Agello, quod specialiter b. Petri iuris exsistit, sub apost. protectione, et confirmat regulam b. Benedicti, possessiones et iura *(ut n. 1)*. — Prudentibus virginibus. Subscr. 8 card. Dat. Pisis p. m. Moysi Lat. can. vicem agentis cancellarii, 16 kal. feb., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A. [B a. 1294 mai. 25]. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 629 n. 21 ex A. — Reg. JL. —.

Hoc privilegium spurium, quod omnino cum Eugenii III diplomate (n. 1) concordat, quamquam simillimam autographi imaginem praebet, verum autographum tamen minime existimo, sed auxilio genuini Clementis III privilegii (n. 2) confectum esse puto. Itaque de authenticitate Eugenii III privilegii (n. 1), quamquam falsarius maxima cum arte autographi speciem imitatur, dubito.

Bugiano.

(Buianum. Buzanum)

Ughelli [1] IX 965 sq.; [2] III 763 sq. — Franc. Galeotti Memorie della città di Pescia, ms. s. XVII, Pescia Bibl. capitolare (cf. Novelle letter. a. 1749 p. 275 et a. 1740 p. 274. 290 et Lami Hodoeporicon I 109). — D. Placido Puccinelli Memorie dell' insigne e nobile terra di Pescia (In Milano 1664). — Prospero Omero B(aldasseroni) Istoria della città di Pescia e della Valdinievole (In Pescia 1784). — Lorenzo Cantini Lettere a diversi illustri soggetti .. di Toscana (Firenze 1808) p. 337 sq. 494 sq. — Leone Livi Memorie et notizie istoriche della terra di Montecatini in Valdinievole (Firenze 1811). — Storia della Val di Nievole dall' origine di Pescia fino all' a. 1818 (Pistoia 1846). —

Repetti I 337 sq. 370. IV 113 sq. — Gius. Tigri Pistoia e il suo territorio; Pescia e i suoi dintorni [1] (Pistoia 1853); [2] (1854). — Cappelletti XVIII 321 sq. — A. Torrigiani Le castelle della valle di Nievole (Firenze 1865). — Gius. Ansaldi La Valdinievole illustrata I. II (Pescia 1879). — Carlo Stiavelli Saggio di una bibliografia Pesciatina (Pescia 1900). — G. Biagi In Val di Nievole guida illustrata (Firenze 1901).

Ecclesia s. Mariae et s. Iohannis bapt. de Massa Bugianese.

Plebs de Massa Buzanese una cum ecclesiis suis in catalogo ecclesiarum Lucanae dioec. a. 1260 confecto legitur. Postea vero ab episcopatu Lucano seiuncta, praeposituræ Pisciensi, a Leone X a. 1519 Nullius dioecesis declaratae et a. 1726 a Benedicto XIII novae sub proprio episcopo dioecesi Pisciensi addicta est (cf. Cappelletti XVIII 362). Conf. quoque catalogum ecclesiarum dioec. Pisciensis apud Lami Mon. eccl. Florent. I 519 sq.

Gregorii cardinalis sententia, quae sequitur, exstat Lucae in tabulario archiepiscopii († G 91).

1 *Lucca 1113 sept. 15*

Gregorius card., legatus (Paschalis II), definit litem inter Adam plebanum et Vitalem abbatem mon. s. Mariae de Bujano super tertia portione mortuorum de omnibus hominibus habitantibus in loco Bujano et de quarta portione de decimatione Longobardorum et de aliis hominibus habitantibus in loco Bujano. — Actum Lucae a. D. 1113, 17 kal. oct., ind. 7. Ego Hugo not. d. regis ex iussione Gregorii card. et legati ss.

Edd. Puccinelli Cron. dell' abbadia Fiorentina p. 276 n. 69 = Cantini Lettere p. 405. Muratori Antiq. III 205. Mem. e doc. V p. I 414 not. 4. — Reg. Hübner Gerichtsurkunden n. 1552. JL. —.

Monasterium s. Mariae de Bugiano.

Strozzi XR f. 105'. — Lubin p. 53. — Mabillon Ann. ord. s. Benedicti [1] IV 421; [2] IV 387. — Mittarelli Ann. Camald. VI 55 sq.

Monasterium s. Mariae de Bugiano a. 1038 aug. 16 in honorem s. Mariae, s. Michaelis et s. Petri conditum a Sisemundo et Guidone, dominis Bugiani, et monachis ordinis s. Benedicti commissum est (edd. Ughelli [2] III 787; Puccinelli Cron. dell' abbadia Fiorentina p. 271 n. 67; Cantini Lettere p. 494). Honorius III a. 1217 april. 21 et Innocentius IV a. 1254 iul. 21 (cf. Berger Les reg. d'Innocent IV t. III 482 n. 7870) huic monasterio, quod tunc immediate ad ecclesiam Romanam spectabat, amplissima concesserunt privilegia. A. 1514 a Leone X cum abbatia s. Mariae de Florentia unitur.

Privilegia huius monasterii antiqua perierunt. Honorii III bullae a. 1217 april. 21 apographum, a. 1369 confectum, quo privilegia Paschalis II, Gelasii II, Anastasii IV et Lucii III confirmantur, exstat inter chartas abbatiae s. Mariae Florentinae in R. archivo Florentino (cf. supra p. 26). Alterum eiusdem privilegii apographum P. L. Galletti Miscell. vol. XXXI (cod. Vat. lat. 7952

p. I) f. 68 et Varia (cod. Vat. lat. 8039 C p. I) f. 159 exscripsit ex archivo communis Bugiani, sed inter eius chartas, quae hodie in R. archivo Florentino adservantur (Comunità di Buggiano, Spoglio t. 2), frustra quaesivimus. De archivo civitatis cf. D. Marzi in Arch. stor. ital. Ser. V t. XIV (1894) 148 sq.

1 *Lucca 1113 sept. 15*
Gregorius card., legatus (Paschalis II), definit litem inter Adam plebanum eccl. s. Mariae et s. Iohannis bapt. de Massa Bujanese et Vitalem abbatem mon. s. Mariae.

v. Eccl. s. Mariae et s. Iohannis bapt. de Massa Bugianese n. 1.

**2* *(1099—1118)*
Paschalis II concedit privilegium protectionis.

Laud. in Honorii III privilegio a. 1217 april. 21. — Reg. JL. —.

**3* *(1118—19)*
Gelasius II concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 2. — Reg. JL. —.

**4* *(1153—54)*
Anastasius IV concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 2. — Reg. JL. —.

**5* *(1181—85)*
Lucius III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 2. — Reg. JL. —.

Altopascio

Domus hospitalis s. Iacobi de Altopassu.

Strozzi XR f. 66 sq. — Orsucci Chiese di Lucca vol. II f. 479 sq. — Gio. Lami Hodoeporicon IV 1314 sq. V 50 sq. in: Déliciae eruditorum a. 1754. 1769. — Telesforo Bini Cavalieri dell'Altopascio: in eius schedis s. XIX, Lucca Arch. di stato cod. 57. — Repetti I 76 sq. — F. Muciaccia I cavalieri dell'Altopascio in: Studi storici VI (1897) 33 sq. VII (1898) 215 sq. VIII (1898) 347 sq. — Carlo Stiavelli I cavalieri dell'Altopascio in: Bullett. stor. Pistoiese V (1903) 8 sq. — Temistocle Lorenzi L'ospizio e il paese di Altopascio (Prato 1904).

Xenodochium s. Iacobi, s. Aegidii et s. Christophori, olim de Teupascio, postea de Altopassu dictum, saec. XI med. conditum fuisse certum est, quum in eius privilegiis Anselmus ep. Lucanus decimas ei concessisse affirmetur. Magnam deinde famam obtinuit et per universam fere Europam habuit mansiones. Archixenodochium de Altopassu, ubi magister generalis residebat, a summis pontificibus et ab imperatoribus Friderico I et Heinrico VI, quorum privilegia tamen perierunt, a Friderico II BF. 3417. 3426, ab Heinrico VII et a Carolo IV BH. 4714. 4715 (cf. Muciaccia l. c. VIII 375. 376) privilegiis honestatum est; eius regulam confirmavit Gregorius IX a. 1239 mart. 31 (ed. Lami Hodoeporicon IV 1432. V 168). A. 1459 ian. 18 a Pio II, qui eius bona novo a se instituto ordini Bethleemitano concessit, suppressa, domus

de Altopassu permansit tamen usque ad a. 1587, quando Sixtus IV eius suppressionem confirmavit; bonis eius partim ad ordinem Pisanum equitum s. Stephani, a. 1561 a Cosmo I institutum, partim ad nobilem Lucanam familiam Orsetti attributis. Locus Altuspassus, olim Lucanae dioec., hodie ad Pisciensem episcopatum pertinet.

Archivum, olim valde copiosum, dispersum est. Magnam eius partem cum chartis inde ab a. 1057 Ioh. Lamius vidit a. 1769 penes Robertum eiusque fratrem ex gente Strozzi (Hodoeporicon V 99); alia instrumenta ex eodem archivo penes comitem Ferrante Capponi, cuius familia saec. XV et XVI ius patronatus circa domum de Altopassu exercuit. Quae hodie in R. archivo Lucano adservantur; cf. Inventario del R. archivio di stato I 7 sq. Alia archivi pars ad familiam Orsetti, indeque a. 1885 in R. archivum Lucanum devenit; cf. Arch. stor. ital. Ser. IV t. XVI (1885) 126. Quasdam chartas possedit F. M. Fiorentini, cuius schedae olim in bibliotheca publica, hodie in R. archivo Lucano, adservantur; cf. Inventario del R. archivio di stato I 12. Alia instrumenta saec. XII et XVI Pisciae penes Carolum Stiavelli inveniuntur, alia Volaterris in archivo episcopali, inter quae Clementis IV privilegium a. 1265 april. 20; cf. Schneider Regestum Volaterranum p. 254 n. 759. Adnotare quoque iuvat libros instrumentorum I. II, qui exstant Lucae in R. archivo.

A = Orig. Lucca Arch. di stato (Tarpeia).
A[1] = Orig. ib. (Altopascio).
C = Registrum domus de Altopassu, mb. s. XIII sq., ib. Altopascio cod. 1; cf. Inventario del R. archivio di stato IV 188.

Conf. quoque „Indice delle pergamene di Altopascio“, s. XVIII, Lucca Bibl. pubbl. cod. 1546 f. 238 sq. et „Notulario delle pergamene dell' Altopascio“ (inde ab a. 1050), s. XVIII, Lucca Arch. di stato.

1 *Laterano (1126) mai. 17*
Honorius II A(ttoni) priori et fratribus s. Fridiani: confirmat sententiam B(enedicti) ep. Lucan. inter eos et hospitale Altipassus de silva de Colle Sacci prolatam.
v. Eccl. s. Fridiani n. 41.

**2* *(1145—53)*
Eugenius III concedit privilegium protectionis.
Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

3 *Roma S. Maria Rotonda 1154 iun. 25*
Anastasius IV Guidoni rectori etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 2)* suscipit hospitale Altipassi sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Religiosis desideriis. Ego Anastasius etc. Subscr. 7 card. Dat. Romae ap. s. Mariam Rotundam p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 7 kal. iul., ind. 2, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii IIII pp. a. 1.
A. — Edd. Mem. e doc. IV p. 1 Doc. p. 25 n. 19 ex A = Migne CLXXXVIII 1076 n. 81. — Regg. J. 6813. JL. 9922.

4 *Benevento 1169 april. 24*

Alexander III Montanino magistro etc.: suscipit hospitale de Altepascio sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Quoniam xenodochium. Ego Alexander etc. Subscr. 14 card. Dat. Beneventi p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 8 kal. mai., ind. 2, inc. d. a. 1169, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 10.

A[1]. — *Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 615 n. 8 ex A*[1]. — *Regg. PflugkH. Iter p. 269 n. 602. JL. 11616.*

*5 *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium.

Laud. in bullis Innocentii III a. 1198 april. 22 (ed. Lami Hodoeporicon III 1186), Honorii III a. 1216 oct. 26 (ed. Lami l. c. IV 1400. V 126), Clementis IV a. 1265 april. 20 (cf. Schneider Reg. Vol. p. 254 n. 759). — Reg. JL. —.

Laudatur quoque in regestis supplicationum Clementis VI t. V f. 186 et t. VII f. 120'.

*6 *(1185—87)*

Urbanus III concedit privilegium.

Laud. ut n. 5. — Reg. JL. —.

Praeterea Davidsohn Forschungen zur älteren Gesch. von Florenz I 185 n. 81 laudat Gregorii VIII privilegium ex Marini de Ebulo Libro formularum (cod. s. XIV Roma Arch. Vat. Arm. XXXI t. 72 f. 375). Sed est Gregorii IX.

*7 *(1187—91)*

Clemens III concedit privilegium.

Laud. ut n. 5. — Reg. JL. —.

*8 *(1191—97)*

Celestinus III concedit privilegium.

Laud. ut n. 5. — Reg. JL. —.

Domus hospitalis s. Mariae de Cerbaria.

Unica, ut sciam, huius xenodochii mentio invenitur in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 69), ubi legitur:

„Hospitale sanctae Mariae de Cerbaria II libras cerae“.

Sed neque ubi situm fuerit hoc xenodochium, neque a quo pontifice privilegium acceperit scimus. De Cerbaria, hodie Le Cerbaie, cf. Repetti I 652.

Ecclesia s. Petri in Campo.

Haec ecclesia iam in instrumento a. 913 his verbis memoratur: „ecclesia baptismalis s. Petri sita in loco et finibus, ubi dicitur Campora inter fluvio Piscia maiore et minore“ (ed. Mem. e doc. V p. III 74 n. 1148). Plebs s. Petri in Campo una cum ecclesiis suis, s. Mariae de Castellare, s. Martini de Collodi, s. Bartholomaei de Collodi, s. Quirici de Venere et hospitali domo de Strada, recensetur quoque in catalogo ecclesiarum dioec. Lucanae a. 1260 confecto.

Postea novae Pisciensi dioecesi addicta et cum praepositura s. Andreae in Monte Caroli *(Montecarlo)* unita est (cf. Repetti I 429. III 335; Cappelletti XVIII 365).

Innocentii IV privilegium a. 1252 iun. 11 Potthast Reg. 14632 Ughelli [1] IX 998; [2] III 786 ex autographo, tunc in ecclesia collegiata adservato, vulgavit. Sed ubi nomina praedecessorum eius Romanorum pontificum legebantur, post „Alexandri II et“ lacunam praebet. Hodie in archivo ecclesiae huius privilegii apographa duo saec. XVII inveniuntur. Praedecessorum itaque nomina conicere nequimus, licet prima Innocentii IV privilegii verba „Monet nos“ satis probent, Clementem III quoque privilegium concessisse.

**1* *(1061—73)*
Alexander II concedit plebano eccl. b. Petri in Campo privilegium protectionis.
Laud. in Innocentii IV bulla a. 1252 iun. 11 Potthast Reg. 14632. — Reg. JL. —.

**2* *(1187—91)*
Clemens III concedit privilegium.
Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

San Miniato al Tedesco.

Roffia Storia di Sanminiato, ms. (laud. a Lamio, sed ubi hodie sit nescimus). — Ughelli [1] III 344 sq.; [2] III 269 sq. — Strozzi XR f. 37. — G. Lami Hodoeporicon I in: Deliciae erudit. a. 1741 p. 87 sq. — G. Lami Atti del martirio di S. Genesio Romano (In Firenze 1751). — (G. B. Gucci) Storia della città di San Miniato in Toscana scritta da un avvocato del collegio de' nobili Fiorentini (In Palmira 1767). — Repetti V 79 sq. — Cappelletti XVII 305 sq. — Gius. Rondoni Memorie storiche di S. Miniato al Tedesco (S. Miniato 1876).

Ecclesia s. Genesii.

Ecclesia s. Genesii in loco ac plebe Vico Wallari antiquissima est. Ibi Faesulanus, Pisanus, Florentinus et Lucensis episcopi, iubente Liutprando rege Langobardorum a. 715 iul. 5 placitum celebrarunt (cf. Bethmann in N. Archiv III 246 n. 52; Hübner Gerichtsurkunden n. 621). Laudamus quoque chartam a. 763 (ed. Mem. e doc. IV p. I Doc. p. 3 n. 1; cf. praef. p. 11 sq.). Ecclesia s. Genesii insignis olim fuit inter plebes episcopatus Lucani, sub cuius iurisdictione permansit usque ad a. 1526, quando Clemens VII ecclesiam s. Genesii tunc collegiatam ab omni episcopi Lucani subiectione exemit. Denique Gregorius XV a. 1622 s. Miniatis civitatem, una cum oppido Fucecchio et plebatu s. Mariae ad Montem a dioecesi Lucana dismembratis, episcopali insignivit dignitate et ecclesiam s. Mariae et s. Genesii sub titulo s. Miniatis in cathedralem erexit.

Catalogum ecclesiarum dioecesis Sanminiatensis invenies apud Lami Mon. eccl. Florent. I 513 sq.

Clementis III privilegium autographum (n. 10) olim in archivo civitatis s. Miniatis exstitisse, Roffia, teste Lamio in Hodoeporico I 164, affirmavit. Sed tam Clementis III quam antecessorum privilegia periisse dolemus. Unum quod superest Celestini III privilegium (n. 11) edidit Ioh. Lami ex codice ms., quem possedit Bali canonicus Nicolaus Roffia Sanminiatensis et ex apographo misso a canonicis huius ecclesiae; Dom. Mansi ex codice ms. penes se. Apographa saec. XVI et Bullarium ecclesiae q. d. „Speculum ecclesiae" exstant hodie in archivo canonicorum s. Miniatis. Privilegium vero Innocentii III a. 1205 dec. 5 Potthast Reg. 2615 adservatur Lucae in archivo archiepiscopii (apogr. a. 1296). Chartae denique, quae oppidum Sanminiatense respiciunt, in R. archivo Florentino (Comunità di San Miniato, Spoglio t. 3) inveniuntur.

B = Cop. San Miniato al Tedesco Arch. capitolare.
C = Speculum collegiatae ecclesiae ss. Genesii et Mariae, mb. s. XVI sq., ib.
D = Carlo sen. Strozzi Spoglio FQ 1032, s. XVII, ubi privilegia Sanminiatensia transcripta legebantur, nunc desideratur; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 142.

**1* *(1061—73)*

Alexander II concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 11 et in Innocentii III bulla a. 1205 dec. 5 Potthast Reg. 2615. — Reg. JL. 4744.

**2* *(1099—1118)*

Paschalis II concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

**3* *(1099—1118)*

Paschalis II promulgat definitionis sententiam super controversia, quae inter Anselmum Ficeclen. abbatem et Guidonem plebanum super ecclesia de Grimagneto et aliis quibusdam ecclesiis vertitur; concedit elemosinarum, quae pro defunctis alicubi infra plebis spatia sepultis offeruntur, tertiam partem.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

In privilegiis monasterii Ficiclensis sententia super ecclesia de Grimagneto Calixto II adscribitur, unde colligitur, aut loco „Paschalis" legendum esse „Calixti", aut, quod probabilius videtur, et Paschalem II et Calixtum II rem egisse.

**4* *Monteverdi 1120 mai. 22*

Calixtus II roborat concordiam sive constitutionem inter abbatem Ficiclen. et plebanum s. Genesii super eccl. s. Petri de Grimagneto.

v. Fucecchio, Mon. s. Salvatoris n. 5.

**5* *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

Eugenius III a. 1147 m. feb. apud s. Genesium moratus est (cf. JL. 9000—9003). Verisimile igitur est, tunc Eugenium III privilegium plebano s. Genesii concessisse.

**6* *(1153—54)*

Anastasius IV concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

*7 *(1179—81)*

Alexander III mandat Lanfranco Faesulano ep., ut causam super eccl. s. Christophori inter B. plebanum s. Genesii et mag. Guidonem, ab abbate s. Petri in Coelo aureo constitutum, cognoscat.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

Abbas s. Petri in Coelo aureo intelligendus est abbas celeberrimi monasterii illius nominis in urbe Ticino (Pavia).

*8 *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

*9 *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

*10 *(1187—91)*

Clemens III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 11 et in privilegiis Innocentii III Potthast Reg. 2615 et Clementis VII a. 1526 iun. 12 (Ughelli [2] III 274). — Reg. JL. —.

11 *Laterano 1195 april. 24*

Celestinus III Gregorio praeposito s. Genesii, subdiac. sedis apost. etc.: ad exemplar Alexandri II *(n. 1)*, Paschalis *(n. 2)*, Eugenii *(n. 5)*, Anastasii *(n. 6)*, Alexandri *(n. 8)*, Lucii *(n. 9)* et Clementis *(n. 10)* firmat vitae canonicae ordinem, et suscipit eccl. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis; statuit, ut nulli umquam fas sit in parochia de novo ecclesiam sive oratorium vel xenodochium construere; concedit sepulturam liberam et ius electionis, et facultatem tempore interdicti generalis divina officia celebrandi; confirmat compositionem a Lanfranco Faesulano ep. de mandato Alexandri *(n. 7)* factam et definitionis sententiam a Paschale II promulgatam *(n. 3)*. — Piae postulatio. Ego Celestinus etc. Subscr. 26 card. Dat. Lat. p. m. Cencii s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 8 kal. mai., ind. 13, inc. d. a. 1194, pont. v. d. Celestini pp. III a. 4.

B a. 1567 dec. 6. B s. XVI. C f. 15. [D f. 8]. — Edd. Lami Hodoeporicon I 165 = Lami Mon. eccl. Florent. I 344. Baluze Misc. [2] III 426 = Migne CCVI 1085 n. 205. — Regg. Rondoni p. 27. J. 10524a. JL. 17222.

Hoc Celestini III privilegium repetitur in Innocentii III bulla a. 1205 dec. 5 Potthast Reg. 2615, quae iterum inserta est Pii II privilegio a. 1463 mart. 13.

Ecclesia s. Mariae in Monte.

(S. Maria a Monte)

Strozzi XR f. 127 et f. 318 sq. — Lami Hodoeporicon II in: Deliciae erudit. a. 1741 p. 365 sq. — Lami Mon. eccl. Florent. I 514. — Repetti I 545 sq. III 71 sq. — Cappelletti XVII 321 sq. — Torello Gerbi Cenni storici, militari, civili e religiosi di S. Maria a Monte (Pontedera 1883).

Plebs s. Mariae in Monte sive ad Montem, sita in monte supra oppidum vulgo Castelfranco di sotto, inter antiquissimas Lucani episcopatus ecclesias recensetur et saepius in chartis Lucanis invenitur. In privilegiis episcopatus

Lucani legitur plebs et castrum et curtis s. Mariae q. d. ad Montem inde ab Alexandro II JL. 4724. Sed a. 1622 ab iurisdictione Lucani episcopi segregata, novae dioecesi Sanminiatensi addicta est.

Eugenii III privilegii apographum a. 1741 Ioh. Lamius vulgavit [*B*]. Alio apographo, a. 1454 iussu Clementis plebani exarato, usus est Stroctius [*C*]. Nos vero apographa haec in archivo ecclesiae s. Mariae frustra quaesivimus. Periit quoque liber inscriptus „Antiquissimum regestum privilegiorum" (cf. Gerbi p. 86).

C = Carlo sen. Strozzi Spoglio EEE 1248, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. VIII 1486; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 144.

**1* *(Lucca 1062 iun. 6)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat. libellario nomine Petro, filio b. m. Inmilliae, medietatem de terris, quae sunt sub regimine plebis s. Mariae q. d. a Monte etc.

Laud. in charta Petri a. 1062 iun. 6 (orig. Lucae in arch. archiep. G 96). — Reg. JL. —.*

**2* *(Lucca 1062 iun. 6)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat Leofridi q. v. Pagano, filio b. m. Teuti, medietatem de terris in s. Maria q. d. a Monte, quae sunt sub regimine eiusdem plebis.

Laud. in charta Leofridi a. 1062 iun. 6 (orig. Lucae in arch. archiep.†† C 75). — Reg. JL. —.

**3* *(1130—43)*

Innocentius II concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

4 *Ferentino 1151 ian. 6*

Eugenius III Gotifredo s. Mariae in Monte plebano etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 3)* suscipit eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Quotiens illud a. Ego Eugenius etc. Subscr. 11 card. Dat. Ferentin. p. m. Bosonis S. R. E. scriptoris, 8 id. ian., ind. 14, inc. d. a. 1150, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 6.

[B dep.]. C p. 33. — Edd. Lami Hodoeporicon II 367 ex B. Gerbi p. 191 n. 2. — Reg. Repetti III 74. JL. —.

Fucecchio.

(Ficiclum. Ficeclum)

Strozzi XR f. 225' sq. — G. B. Orsucci Chiese di Lucca vol. III f. 81 sq. — Lubin p. 134. — Soldani Hist. mon. s. Michaelis de Passiniano p. 37 sq. — G. Lami Hodoeporicon III 725 sq. 870 sq. IV 1233 sq. V in: Deliciae eruditorum a. 1743. 1754. 1769. — Repetti I 7 sq. II 349 sq. — Gaetano M. Rosati Memorie su Fucecchio (Santa Croce 1848). — Cappelletti XVII 325 sq.

Monasterium s. Salvatoris Ficiclense.

Monasterium s. Salvatoris et s. Mariae, conditum et dotatum a Lothario comite ex gente Kadalorum sive Kadalingorum saec. X ex. in loco q. d. Burgus novus *(Borgo nuovo)*, rectum fuit primum a monachis ex ordine s. Benedicti, postea a Vallumbrosanis, quorum institutor Iohannes Gualberti a Guillelmo Bulgaro comite, Lotharii comitis filio, monasterium reformandi causa suscepit

ibique Petrum Igneum abbatem instituit. Ficiclense monasterium, iam a. 1090 in Urbani II privilegio JL. 5433 inter prima Vallumbrosanorum coenobia memoratum, famam non mediocrem obtinuit, eiusque abbas potentia et dignitate polluit, qui etiam monasteria s. Michaelis de Furculis (dioec. Pistorien.) et s. Bartholomaei de Cappiano (dioec. Lucan.) sub ditione sua habuit. Temporibus Paschalis II monachi locum, ab Arno fluvio saepius inundatum, deseruerunt, transferentes se supra podium de Ficiclo ad suam ecclesiam s. Iohannis bapt. in loco Salamarthana, ipsius Paschalis II concessione (n. 3). Privilegia habuerunt ab Heinrico VI imp. a. 1194 Stumpf Reg. 4871, Ottone IV a. 1210 BF. 352 et Friderico II a. 1226 BF. 1669. Singularis quoque erga abbates fuit Romanorum pontificum gratia. Praeter eos enim, quos inferius referemus, Innocentius III a. 1208 oct. 31 Potthast Regg. 3526. 3527 et Honorius III a. 1217 april. 17 Potthast Reg. 5522 Ficiclensi monasterio privilegia amplissima concesserunt. Sed mox deformatum, monasterium ab Alexandro IV a. 1258 mart. 18 monialibus s. Mariae de Gattaiola ord. s. Damiani, invitis tamen abbate et monachis, concessum est (Potthast Regg. 16098. 16560. 16890. 16939. 17217). Hoc „s. Mariae ad Gattaliola“ monasterium quoque in Cencii Libro censuum S. R. E. recensetur (ed. Fabre-Duchesne I 69. 244). Moniales deinde Lucam ad ecclesiam s. Clarae transmigrantes, monasterium Ficiclense fratribus Minoribus reliquerunt.

Monasterium s. Salvatoris immediate ad Romanam ecclesiam pertinuit, ut apparet ex Cencio (ed. Fabre-Duchesne I 244). Olim Lucanae dioecesis, a. 1622 novae Sanminiatensi dioecesi addictum est.

Ficiclense archivum, olim ditissimum, misere dispersum est. Nonnullae chartae, inter quas Gregorii VII privilegium (n. 1), iam pridem a Vallumbrosanis custodiebantur; quaedam penes moniales s. Clarae Lucae. Ex earum archivo, quod tamen maxima ex parte periit, Strozzi et Soldani plura vulgarunt, ac praecipue processum inscriptum „Lucana iurisdictio de Fucecchio“ et notitias ex libro „Memorie delle monache di S. Maria Gattaiuola di Lucca“. In eodem archivo Honorii III privilegium Potthast Reg. 5522 et Friderici II diploma BF. 1669 fuisse Soldani affirmat. Quae ex eo supersunt, hodie Lucae in archivo archiepiscopatus custodiuntur. Documenta inde ab a. 1330 in R. archivo Pisano invenimus. Sed privilegia antiquiora pleraque desiderantur. Iam Soldani omnia pontificum Romanorum privilegia praeter Gregorii VII et Honorii III periisse doluit. Nos vero, arridente fortuna, Paschalis II privilegium autographum (n. 3) Lucae penes G. Martini bibliopolam, Lucii III (n. 11) et Celestini III (n. 13) in R. archivo inter Miscellanea, a Telesphoro Bini collecta (cf. Inventario del R. archivio di stato I 17), repperimus; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 597.

Instrumenta, quae ecclesiam collegiatam Ficiclensem respiciunt, in R. archivo Florentino (Collegiata della terra di Fucecchio, Spoglio t. 3) inveniuntur. De archivo civitatis cf. D. Marzi in Arch. stor. ital. Ser. V t. XIV (1894) 144 sq. Adnotamus denique Librum inquisitionis de bonis monasterii de Ficecchio s. XIII, unicum huius monasterii codicem, qui in R. archivo Lucano custoditur; cf. Inventario del R. archivio di stato IV 205.

A = Orig. Lucca Arch. di stato (Miscellanea).
A[1] = Orig. Lucca olim penes G. Martini.
B = Cop. Lucca Arch. di stato (Miscellanea).
B[1] = Cop. Firenze Arch. di stato (Vallombrosa).
B[2] = Cop. ib. (Badia di Ripoli).
C = Transsumptum quorundam contractuum, donationum, privilegiorum tam Romanorum pontificum quam et imperatorum ad favorem monasterii et abbatum s. Salvatoris de Ficeclo et s. Mariae de Burgo novo etc., ms. olim Lucae in archivo monialium s. Clarae (cf. Soldani p. 39), nunc desideratur.
D = Lucana iurisdictio de Fucecchio, ms. olim Lucae in archivo monialium s. Clarae. Libellum hunc exscripsit Carolus sen. Strozzi in Spoglio FFF 1249, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. VIII 1486 [*D*[1]]. — Eiusdem fere tenoris notitias, lingua vulgari, idem Strozzi ex alio libro inscripto „Memorie delle monache di S. Maria Gattaiuola di Lucca dell' ordine di S. Chiara", tunc penes easdem moniales, exemplavit in Spoglio OO 1236, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. XXXVII 304 [*D*[2]]; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 143 sq. — Ex Stroctii schedis hausit Ferd. Ughelli Monumenta, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3208 (XL 5, olim 3662) [*D*[3]]; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 93. — Libro illo „Memorie delle monache" etiamtum s. XVIII Antonius Maria Tondoli plebanus Ficiclensis usus est, cuius ex libro „Estratti delle antiche memorie di Fucecchio" Ioh. Lami in Hodoeporico III (Delic. erudit. a. 1743) 892 notitias profert. Hunc quoque Tondoli librum frustra quaesivimus.
E = Carlo sen. Strozzi Spoglio † B 1269, s. XVII, Firenze Bibl. naz. Magliab. IX 127; cf. Gött. Nachr. 1904 p. 144.
F = Instrumenta varia Lucensis reipublicae ab a. 687, s. XVII sq., Roma Bibl. Chigi G VIII 243; cf. supra p. 387.
G = (Vinc. Nannini) Bullarium Vallumbrosanum vol. I, s. XVIII, Pescia Collegio di S. Giuseppe (C 41); cf. supra p. 87.
H = (Fulg. Nardi) Miscellanea Vallombrosana vol. VII, s. XVIII, ib. (B 58); cf. supra p. 87.
I = Gio. Lami Carte diplomatiche vol. III, s. XVIII, Firenze Bibl. Riccard. cod. 3813.
K = Gius. Garampi Schedae, s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 522 sq.

1 *Salerno 1085 mai. 9*

Gregorius VII Petro abbati etc.: indulget monasterio Ficiclensi ecclesias de Salamarthana cum ceteris cappellis circumiacentibus; concedit talem libertatem, ut nullus aliquam violentiam vel potestatem in eodem loco exercere praesumat, neque obeunte abbate alius ibi ordinetur, nisi quem fratres cum communi consensu elegerint et ad consecrandum eum advocent quemcumque voluerint episcopum; statuit, ut mon. semper sit sub tutela et emunitate Romana soliusque Romani pontificis iudicio. — Supernae miserationis. Dat. Salerni p. m. Petri S. R. E. presb. card., a. d. inc. 1085, ind. 8, a. pont. d. Gregorii VII pp. 12, 7 id. mad.

B[1] *s. XI ex.* *B*[2] *s. XII.* *[D*[2] *p. 185 Exc. E Exc. G p. 59. H f. 147. I]. — Edd. Soldani p. 43 ex B*[1] *= Lami Hodoeporicon III 1016. — Regg. Nardi Bull. Vallumbr. p. 2. Nardi Catal. ss. pontif. p. 11. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 653 n. 3989a. PflugkH. Iter p. 202 n. 190. JL. 5312.*

Contra huius privilegii fidem Lucanus episcopus coram Innocentio III proposuit, „quod privilegio Gregorii papae, utpote manifeste suspecto, fides adhibenda non erat. Nam in ea sui parte inveniebatur abrasum, in qua vis quaestionis exsistit, ubi videlicet fit mentio de capellis" (Potthast Reg. 3526). Revera verba

„locum ipsum seu capellas supradictas vel presbyteros“ in B[1] in rasura exarata sunt. Unde apparet, Gregorii VII privilegium autographum iam Innocentii III temporibus esse deperditum eiusque loco exemplar B[1] prolatum, cui monachi Ficiclenses foramina ad bullam adfigendam in membrana incidentes, speciem autographi praebere conati sunt. Sed de textus authenticitate non est dubium, eoque magis quod hanc Gregorii VII constitutionem memorant Paschalis II (n. 3), Eugenius III (n. 7), Lucius III (n. 11) et Honorius III Potthast Reg. 5522.

**2* *(1089—90)*

Urbanus II, petente Ugone comite, concedit, ut ecclesia s. Iohannis erigatur in baptismalem, de qua mon. s. Salvatoris perpetuam curam et dispositionem habeat; statuit, ut mon. semper sub immediata iurisdictione sedis apost. maneat.

D[1] n. 72 Exc. ad a. 1089. D[2] p. 150 Exc. ad a. 1090. D[3] Exc. — Regg. Lami Hodoeporicon III 1041 ex Tondoli = Passerini in Arch. stor. ital. Ser. II t. III[b] (1856) 61 n. 25. PflugkH. Iter p. 206 n. 215. JL. 5753 ad a. 1088—99.

Laudatur quoque a Paschale II (n. 3), Eugenio III (n. 7) et Lucio III (n. 11) et in Innocentii III et Honorii III privilegiis Potthast Regg. 3526. 3527. 5522.

3 *Remole 1107 sept. 25*

Paschalis II Anselmo abbati etc.: concedit, ut eccl. s. Iohannis, ab Urbano II in baptismalem instituta *(n. 2)*, una cum monasterio in proximi montis locum secus oppidum Ficiculanum transferatur, et ipsum mon. sub sedis apost. munimine confovens, confirmat possessiones, concedit ius eligendi et chrisma etc. a quocumque catholico ep. accipiendi, et statuit iuxta Gregorii VII *(n. 1)* et Urbani II *(n. 2)* constitutiones, ut locus ab omnium hominum iugo liber sub apost. sedis tantum iure ac ditione permaneat. — In monastici ordinis. Ego Paschalis etc. Dat. ap. villam Remoram p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 7 kal. oct., ind. 1, inc. d. a. 1108, pont. autem d. Paschalis II pp. 9.

A[1]. [D[1] n. 72 et D[2] p. 151 Exc. D[3] Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 604 n. 2 ex A[1]. — Regg. Lami Hodoeporicon III 1111 ex Tondoli. PflugkH. Iter p. 215 n. 271. JL. 6580 ad a. 1099—1118.

Villa Remora, hodie Remole aut Remoluzzo in valle Arni haud procul ab oppido Pontassieve (cf. Repetti IV 740. 741). — Paschalis II privilegii mentio fit in n. 7. 11 et bullis Innocentii III et Honorii III Potthast Reg. 3526. 3527. 5522.

**4* *(1099—1118)*

Paschalis II promulgat definitionis sententiam super controversia, quae inter Anselmum abbatem et Guidonem plebanum s. Genesii super eccl. de Grimagneto et aliis quibusdam ecclesiis vertitur.

v. San Miniato al Tedesco, Eccl. s. Genesii n. 3.

**5* *Monteverdi 1120 mai. 22*

Calixtus II promulgat sententiam super controversia inter mon. s. Salvatoris et plebanum s. Genesii super eccl. s. Petri de Grimagneto, statuens, dictam ecclesiam esse destruendam cum omnibus eius aedificiis et monachos posse aliam in alio loco aedificare. — Dat. ap. Montem viridem a. 1121, 22 mai., pont. a. 2.

D[1] n. 72 et D[2] p. 151 Exc. D[3] Exc. — Regg. Lami Hodoeporicon III 1139 ex Tondoli. PflugkH. Iter p. 219 n. 298 ad a. 1119—24. JL. —.

De loco hodie Monteverdi cf. Repetti III 552. 555.

*6 *(1120—24)*

Calixtus II concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 7. 11 et in Innocentii III et Honorii III privilegiis Potthast Regg. 3526. 3527. 5522. — Reg. JL. —.

7 *Segni 1152 iun. 4*

Eugenius III Andreae abbati etc.: suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, concordiam inter abbates Ficiclenses et plebanum s. Genesii de Grimagneto', a Calixto II roboratam *(n. 5)*, et iura, et statuit iuxta Gregorii VII *(n. 1)*, Urbani II *(n. 2)*, Paschalis *(n. 3)* et Calixti *(n. 6)* constitutiones, ut locus ab omnium hominum iugo liber sit sub apost. sedis tantum iure ac ditione. — Quoniam sine verae. Ego Eugenius etc. Subscr. 16 card. Dat. Signiae p. m. Bosonis S. R. E. scriptoris, 2 non. iun., ind. 15, inc. d. a. 1152, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 8.

D^1 n. 72 Exc. D^2 p. 152 Exc. ad iun. 11. D^3 Exc. F f. 111 = K. — Ed. PflugkH. Acta III 115 n. 110 ex F. — Regg. Lami Hodoeporicon III 1163 ex Tondoli ad a. 1153 oct. 5. PflugkH. Iter p. 244 n. 451. JL. 9588.

*8 *1153 dec. 5*

Anastasius IV confirmat omnes donationes factas de quibuscumque rebus et ecclesiis ibi specificatis, et insuper liberat abbatiam a servitute cuiusvis episcopi aut archiepiscopi, supponens illam immediate sedi apost. — Dat. a. 1153, 5 dec., pont. a. 1.

D^1 n. 72 et D^2 p. 152 Exc. D^3 Exc. — Regg. Lami Hodoeporicon III 1163 ex Tondoli. PflugkH. Iter p. 249 n. 482 ad a. 1153—54. JL. —.

*9 *1156 dec. 5*

Hadrianus IV confirmat omnia concessa per antecessores, et liberat abbatiam et ecclesiam baptismalem et clericos omnes in ea et aliis cappellis adiacentibus servientes ab omni servitute episcoporum, supponens illos immediate sedi apost. — Dat. a. 1156, 5 dec., pont. a. 2.

D^1 n. 72 et D^2 p. 152 Exc. D^3 Exc. — Regg. Lami Hodoeporicon III 1164 ex Tondoli. PflugkH. Iter p. 260 n. 547 ad a. 1154—59. JL. —.

*10 *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

D^1 n. 72 et D^2 p. 152 Exc. D^3 Exc. — Regg. Passerini in Arch. stor. ital. Ser. II t. IV^a (1856) 81 n. 79. PflugkH. Iter p. 290 n. 725. JL. —.

11 *Velletri 1182 nov. 8*

Lucius III Gregorio abbati etc.: ad exemplar praedecessorum suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura et libertatem iuxta Gregorii VII *(n. 1)*, Urbani II *(n. 2)*, Paschalis *(n. 3)*, Calixti *(n. 6)*, Eugenii *(n. 7)*, Anastasii *(n. 8)*, Hadriani *(n. 9)* et Alexandri *(n. 10)* constitutiones. — Licet omnium ecclesiarum. Ego Lucius etc. Subscr. 5 card. Dat. Velletr. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 6 id. nov., ind. 1, inc. d. a. 1182, pont. v. d. Lucii pp. III a. 2.

B s. XIII. [F f. 174. D^1 n. 72 et D^2 p. 153 Exc. D^3 Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta III 296 n. 323 ex F. — Regg. Lami Hodoeporicon III 1173 ex Tondoli. PflugkH. Iter p. 295 n. 755. JL. 14696.

**12* *(1191)*

Celestinus III concedit privilegium protectionis.

D^1 n. 72 et D^2 p. 153 Exc. D^3 Exc. — Reg. Lami Hodoeporicon III 1184 ex Tondoli ad a. 1191. JL. —.

Celestini III privilegium laudat Honorius III Potthast Reg. 5522.

13 *Roma S. Pietro 1194 iun. 2*

Celestinus III Pla(cido) abbati: indulget, ut omnes venditiones et feoda, quae Gregorius quondam abbas alienasse dicitur in ipsius ecclesiae maximum detrimentum, liceat ei, sublato appellationis obstaculo, firmiter revocare. — Ex iniuncto nobis. Dat. Romae ap. s. Petrum 4 non. iun. pont. n. a. 4.

A. [D^1 n. 72 Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta III 392 n. 465 ex A. — Regg. Lami Hodoeporicon III 1184 ex Tondoli. PflugkH. Iter p. 330 n. 967. JL. 17112.

cf. insuper Heinrici VI privilegium Placido abbati concessum a. 1194 iul. 18 Stumpf Reg. 4871.

Domus hospitalis de Ficiclo.

Domus hospitalis iuxta monasterium s. Salvatoris Ficiclense aedificatae in antiquis iam huius monasterii monumentis mentio fit. Quae sequuntur, Clementis V rescripto a. 1314 mart. 1, ex eius regestis Vaticanis (Reg. Vat. t. 61 f. 63′ n. 204) sumpto, debemus.

**1* *(1159—81)*

Alexander III indulget his, qui magistro et fratribus hospitalis de Ficecelo ad refectionem pontis super fluvium Arni in loco q. d. Ficecelum de bonis suis contulerint, 40 dies de poenitentia sibi imposita.

Laud. in Clementis V bulla a. 1314 mart. 1 (ed. Regestum Clementis V t. IX 96 n. 10300). — Reg. JL. —.

**2* *(1181—85)*

Lucius III indulget *ut n. 1.*

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

**3* *(1185—87)*

Urbanus III indulget *ut n. 1.*

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

**4* *(1187—91)*

Clemens III indulget *ut n. 1.*

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

**5* *(1191—97)*

Celestinus III indulget *ut n. 1.*

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

Comites de Ficiclo.

(Gens comitum Kadalorum)

F. Ughelli (Filidio Marabottini) Albero et istoria della famiglia de' conti di Marsciano (In Roma 1667). — Repetti Supplemento, Append. p. 34 sq. — L. Passerini Della origine della famiglia Bonaparte in: Arch. stor. ital. Ser. II t. III b (1856) 29 sq. IV a (1856) 43 sq. — R. Davidsohn Geschichte von Florenz I 146 sq. 368 sq. et Forschungen zur älteren Geschichte von Florenz I 83 sq.

Comites de Ficiclo ex gente Kadalorum sive Kadalingorum, qui monasteria s. Salvatoris de Septimo (cf. supra p. 51), s. Mariae de Morrona (cf. supra p. 292) et s. Salvatoris Ficiclense condiderunt, a. 1113 defecerunt Hugone comite, filio Uguicionis. Eorum genealogiam emendavit nuper Davidsohn.

1 *Firenze 1059 dec. 1*

Ante praesentiam Nicholai II et Ildibrandi abbatis de mon. s. Pauli aliorumque, Uuiglelmus comes q. v. Bulgarellus, filius b. m. Lotharii comitis, tradit et perdonat per fustem Widoni ep. Voloterrano integram medietatem de monte et castello de Colle Muscari et portionem de castello de Puliciano etc.

v. Volterra, Episc. n. 11.

**2* *Laterano (1078 mart. 3)*

Gregorius VII filium comitis . . . , datis indutiis usque in palmas *(april. 1)*, excommunicatione innodat, eo quod Lucensem eccl. quiete manere, sua diripiendo, minime permittit.

Acta concilii Romani exstant in Gregorii VII registro lib. V ep. 14a. — Edd. Baronius Ann. ad a. 1078 c. 8. Mansi XX 503. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 307. — Regg. J. p. 427. JL. I p. 625.

Uguicionem, filium Guillelmi Bulgarelli, intelligendum esse, iam Davidsohn Gesch. von Florenz I 262 et Forschungen I 61 recte animadvertit.

3 *(1081)*

Gregorius VII P(etro) abbati Ficiclen. et R(ustico) praeposito Campomaldi: rogat, ut specialiter pro Ugicione, Bulgarelli filio, qui, quia in sacrilega conspiratione Lucensium fuit et (Anselmum) ep. Lucen. legaliter et canonice ordinatum de ecclesia sua expelli consensit, merito in se anathematis gladium provocavit *(n. 2)*, ad Dominum preces effundant, quatenus divina pietas eum ad poenitentiam convertat. — Petivit religio.

Exstat in cod. Vat. Barb. 538 (XI 181, olim 77), mb. s. XII, collectionem canonum continente f. 58'. — Ed. Thaner in N. Archiv IV 402. — Reg. JL. 5219.

Montalto.

Duo huius nominis castra olim in territorio Sanminiatensi exstiterunt, hodie vero destructa (cf. Repetti III 314 sq.).

Guido diac. card. idem esse videtur, quem in Innocentii II, Celestini II, Lucii II et Eugenii III privilegiis saepius subscribentem legimus. Eum Ciacconius [4] I 1001 inter Innocentii II cardinales laudat sub nomine „Guido Picenus de castro Ficardo“, sed legendum esse „Guido Pisanus de castro Ficeclo“, evincitur ex charta, quam ex Cencii Libro censuum S. R. E. sumpsimus.

1 *1144 mart. 18*

Guido S. R. E. diac. card. et Ubaldinus, gg. fratres, filii qd. Ugonis de castro Fichercle, donant Lucio II eiusque successoribus totam et integram suam portionem, quae sibi competit de castello q. v. Mons Altus pos. in episcopatu Lucensi iuxta Arnum. — Iohannes scrin. S. R. E.

Cencius c. 124. — Edd. Muratori Antiq. IV 241 = Lami Hodoeporicon III (in Delic. erud. a. 1743) 1155. Fabre-Duchesne I 403. — Reg. Passerini in Arch. stor. ital. Ser. II t. IV[a] (1856) 78 n. 70. JL. —.

Monasterium s. Iucundae de Obacula.

Monasterium s. Iucundae, obscurae quidem originis, sed olim celebre, ut affirmat ipse Celestinus III (n. 1), usque ad a. 1192 coluerunt moniales. Sed quum hae locum inhonesta vita et dissolutionibus ad tantum defectum deduxissent, ut in eo nonnisi duae moniales remanserint et monasterium per muliebrem sexum, „qui peccatis exigentibus nimis pronus noscitur ad ruinam", nequiret restaurari, Celestinus III, petentibus Soffredo card. diac. s. Mariae in Via lata atque patronis monasterii, moniales amoveri, in earumque locum monachos Camaldulenses introduci iussit, salvo tamen honore et iure episcopi et canonicorum ecclesiae Lucanae (n. 3). Hanc institutionem confirmavit Innocentius III a. 1198 dec. 12. De re cf. Fortunius Hist. Camald. I 175 sq. et Mittarelli Ann. Camald. IV 145 sq. Monasterium s. Iucundae, a Leone X a. 1513 cum monasterio Florentino s. Benedicti foris portam a Pinti unitum, olim dioec. Lucanae, inde ab a. 1622 dioecesi Sanminiatensi addictum est. De loco Badia di S. Gonda in suburbio Sanminiatensi, hodie Bacoli, cf. Repetti I 178. 182.

Celestini III rescripta, quae ad monasterii reformationem pertinent, ex archivo Camaldulensium et ex tabulario canonicorum Lucensium hausimus.

1 *Roma S. Pietro 1192 iun. 6*

Celestinus III (Martino) priori Camaldulen. et R(ustico) praeposito Senen.: mandat, quatenus accedant ad mon. s. Iocundae de Obaccola et, amotis monialibus, monachos ord. Camaldulen. instituant.

v. Camaldoli (Arezzo) n. 44. — Rustici Senen. eccl. praepositi et apost. sedis in praesenti causa legati sententia, qua Martino priori Camaldulen. monasterium s. Iucundae tradidit, exstat adhuc in archivo Camaldulensi.

2 *Laterano 1192 iul. 24*

Celestinus III abbati et fratribus mon. s. Iocundae de Obaccola: confirmat reformationem monasterii de auctoritate mandati sui *(n. 1)* a Camaldulen. priore ac Senen. praeposito provide factam.

v. Camaldoli (Arezzo) n. 46.

3 *Laterano 1193 april. 11*

Celestinus III ep. et capitulo Lucan. et priori Camaldulen.: vetat, ne prior aut fratres Camaldulen. honorem et ius, quod episcopo et canonicis Lucanis in eccl. s. Iocundae competit, quomodolibet auferre praesumant; decernit, ut episcopus et canonici debitum ius, honorem et consuetudinem, quam in mon. s. Iocundae et parochia eius hactenus habuerunt, inconcusse teneant.

v. Lucca, Eccl. cathedr. n. 49.

Ecclesia s. Mariae de Corazzano.

Plebs s. Mariae et s. Iohannis de Quarasana sive Quarazzana, hodie Corazzano, antiquissima est (cf. chartam a. 826 in Mem. e doc. V p. II 290

n. 484). A. 1622 a Lucana dioecesi seiuncta, Sanminiatensis episcopi iurisdictioni subiecta est. Huius loci patroni olim comites ex gente Della Gherardesca fuere, postea vero ad capitulum metropolitanae Florentinae ecclesiae pertinuit (cf. Repetti I 796).

Celestini III privilegium in regestis Martini V invenimus; cf. Gött. Nachr. 1902 p. 500.

1 *(1191—97)*
Celestinus III Huberto plebano etc.: suscipit eccl. s. Mariae de Quarasana sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, decimas et sepulturas, libertates et immunitates; inhibet, ne ulli liceat in plebeio ipso ecclesiam vel oratorium de novo construere; prohibet, ne ulli fas sit in ecclesiam excommunicationis vel interdicti sententiam promulgare; concedit sepulturam liberam et ius eligendi plebanum. — Quotiens a nobis.

Insert. bullae Martini V a. 1418 mai. 28: Roma Arch. Vat. Reg. Lat. t. 189 (lib. III de diversis formis a. I) f. 206. — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 558 n. 35. — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Michaelis de Cammiana.

Locus incertus. In ipsa chartula donationis legimus „Cammiana, quae esse videtur inter fluvio Quesina *(Chiecina)* et via publica prope valle q. d. Sulfiano“. Fortasse notitia haec ad locum hodie Gabbiano, haud procul ab oppido Montopoli, referenda est (cf. Repetti II 365). Adnotamus quoque, hanc concessionem neque apud Albinum et Cencium, neque in indiculo locationum apud Deusdedit inveniri.

Charta, quae sequitur, adservatur Lucae in tabulario archiepiscopii (†† F 1).

1 *(823 feb.)*
Petrus archidiac. de loco Cammiana statuit, ut oraculum in honorem s. Michaelis archangeli a sese constructum prope Cammiana deveniat in potestatem b. Petri de Roma, ubi nunc d. Paschalis pp. esse videtur, ad defendendum vel ordinandum.

v. chartam Petri archidiac. a. 823 feb. (ed. Mem. e doc. IV p. II App. p. 33 n. 23). — Reg. JE. —.

Ecclesia s. Mariae de Lari.

Cencius in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 69) refert:
„Ecclesia de Lari I massamutinum“.

Haec ecclesia s. Mariae et s. Leonardi de Lari legitur quoque in catalogo ecclesiarum dioec. Lucanae a. 1260 confecto. Hodie pertinet ad dioecesim Sanminiatensem. De loco cf. Repetti II 644 sq.

Garfagnana.

Pellegrino Paolucci La Garfagnana illustrata (In Modena 1720). — (Gius. Garampi) Illustrazione di un antico sigillo della Garfagnana (In Roma 1759). — (Fed. Vinc. Di Poggio) Lettere ragionate con una dissertazione controproposta alla „Illustrazione di un antico sigillo" (Lucca 1776; cf. eiusdem auctoris dissertationes, ms. s. XVIII, Lucca Arch. di stato codd. 42. 43). — Dom. Pacchi Ricerche istoriche sulla provincia della Garfagnana (In Modena 1785). — Repetti II 400 sq. — Giov. Sforza Memorie storiche di Montignoso di Lunigiana (Lucca 1867). — R. Raffaelli Descrizione geografica, storica, economica della Garfagnana (Lucca 1879). — Giov. Sforza Memorie e documenti per servire alla storia di Pontremoli (Lucca 1885).

Regio vulgo Garfagnana maxima ex parte olim proprietas sedis apostolicae fuit, ut apparet ex indiculo locationum (cf. n. 1). Alii contendunt, has possessiones ex Matildae comitissae munificentia ad S. R. E. pervenisse (cf. Pacchi p. 64 sq.). Provincia ipsa ad Lucanum episcopatum pertinuit usque ad a. 1822, quando Leo XII eam novae a se institutae dioecesi Massanae *(Massa di Carrara)* addixit.

1 — —

Benedictus pp. locat patrimonia b. Petri in comitatu Lucano etc.: terram de Saltuplo, massas in Carrara etc.

Deusdedit lib. III c. 192 [149] (edd. Martinucci p. 317; Wolf v. Glanvell p. 356). Albinus lib. X et Cencius c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 347). — Reg. JL. —.

Ad quem Benedictum (VII—IX?) haec locatio referenda sit, in dubio versatur.

Ceserana.

(Cicerana. Cesarana)

Recensetur in eodem indiculo locationum a Romanis pontificibus factarum apud Deusdedit lib. III c. 191 [149] (edd. Martinucci p. 316; Wolf v. Glanvell p. 354), Albinum lib. X et Cencium c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 347):

„Curte q. d. Cicerana cum ecclesia sancti Andreae, cum omnibus ad eam pertinentibus."

De loco cf. Pacchi p. 53; Repetti I 676. Ecclesia s. Andreae de Cicerano legitur quoque in Alexandri III bulla pro plebe de Fosciano JL. 11424 et in catalogo ecclesiarum dioec. Lucanae a. 1260 confecto.

Ecclesia s. Hippolyti et s. Cassiani de Fosciano.

De loco, hodie Pieve Fosciana, cf. Pacchi p. 55; Repetti IV 240 sq. Plebs ss. Hippolyti et Cassiani et s. Iohannis bapt. antiquissima est omnemque fere regionem q. d. Garfagnana sub ditione sua comprehendebat. A. 1823, ut iam diximus, novae dioecesi Massanae addicta est.

Unam Alexandri III bullam Muratorius ex (Anselmi Micotti) Historia ms. Garfagnanae provinciae vulgavit, quam nos frustra quaesivimus.

1 *Benevento 1168 dec. 23*

Alexander III Iacobo plebano etc.: suscipit eccl. ss. Hippolyti et Cassiani et s. Iohannis bapt. de Fosciano sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et statuit, ut nec episcopo nec canonicis Lucanis liceat plebi onera et gravamina imponere aut novas vel indebitas exactiones exercere. — Piae postulatio. Ego Alexander etc. Subscr. 10 card. Dat. Beneventi p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 10 kal. ian., ind. 1, inc. d. a. 1168, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 10.

Edd. Muratori Antiq. VI 423 = Pacchi App. p. VII n. 10, = Migne CC 502 n. 500. — Regg. J. 7639. JL. 11424.

Domus hospitalis s. Peregrini de Alpibus.

(San Pellegrino)

Domus hospitalis s. Peregrini de Alpibus, sita in confinibus Lucanae, Mutinensis et Reginae dioecesium, satis antiqua est (cf. Franciotti Hist. delle vite de santi p. 526 sq.; Pacchi p. 109; Mem. e doc. IV p. I 88; Repetti I 74. IV 95 sq.). A. 1166 iterum aedificata et ab Alexandro III sub apostolica protectione suscepta esse traditur, unde fabula orta est, Alexandrum III, Roma in Galliam fugientem, ecclesiam s. Peregrini visitasse eique indulgentiam plenariam concessisse (cf. Mansi Diario sagro p. 209; Pacchi p. 109). Certe domus hospitalis s. Peregrini de Alpibus inter possessiones ecclesiae ss. Hippolyti et Cassiani de Fosciano in Alexandri III bulla a. 1168 dec. 23 JL. 11424 enumeratur. Eam Heinricus VI quoque et Fridericus II (Stumpf Regg. 4610. 4626. 4689. BF. 2457) privilegiis honestarunt. Ex bullis Alexandri IV a. 1255 iul. 31 (ed. Bourel de la Roncière Les reg. d'Aléxandre IV t. I 261 n. 876) et Nicolai IV a. 1288 sept. 22 (ed. Pacchi App. p. XLIII n. 36) comperimus, xenodochium hoc tunc immediate pertinuisse ad Romanam ecclesiam, cui censum solvere consuevit, ut legimus quoque in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 69):

„Hospitale sancti Peregrini de Alpibus II obulos aureos et IIII libras cerae."

Nonnullae chartae ad ecclesiam s. Peregrini spectantes inveniuntur in R. archivo Lucano (S. Maria Cortelandini); cf. Inventario del R. archivio di stato I 16. Alexandri III privilegium laudatur tantum in codice quodam missali saec. XIII, frustra a nobis quaesito.

**1* *(1166)*

Alexander III suscipit domum hospitalem s. Peregrini sub apost. protectione.

Laud. ap. Pacchi p. 109 ex cod. missali s. XIII. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Quirici in Monticello.

(Monte San Quirico)

De hoc monasterio cf. supra p. 453 not. ad n. 25. — Notitias, quae sequuntur, ex charta saec. XIII in tabulario archiepiscopii Lucani adservata (†† A 65) deprompsimus. In ea legimus, Gualardellum procuratorem monasterii s. Quirici contra ecclesiam s. Leonardi (cf. supra p. 454) allegasse chartam Iohannis ep. Lucani, qua eidem monasterio concessit oblationes et decimationes et sepulturam, privilegium quoque domini papae, quo diremit confines et praedictam chartulam Iohannis ep. confirmavit, privilegium denique Alexandri III (n. 1) et Clementis III (n. 3) et aliud privilegium Alexandri III de sepultura (n. 2).

**1* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. in charta saec. XIII (Lucca Arch. arcivesc. †† A 65). — Reg. JL. —.

**2* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium de sepultura.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

**3* *(1187—91)*

Clemens III concedit privilegium.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

Appendix

Civitas Lucana.

Completo iam volumine, Fedorus Schneider novas Alexandri II papae et Lucani episcopi chartas libellarias Lucae in tabulario archiepiscopali repperit, duce Petro can. Guidi, sollertissimo huius archivi custode. Adde itaque notitias, quae sequuntur, regestis iam supra p. 449 sq. sub „Civitas Lucana" collectis (cf. quoque p. 408 „Eccl. s. Reparatae" n. 1, p. 464 „Eccl. s. Michaelis ad Montem" n. 1, et p. 476 „Eccl. s. Mariae in Monte" n. 1. 2).

**1[a]* *(Lucca 1062 iun. 26)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Benedicto q. v. Mele et Huberto, gg. filiis b. m. Huberti, duas petias de terris foras civ. Lucen. prope eccl. ss. Vincentii et Fridiani.

Laud. in charta Benedicti et Huberti a. 1062 iun. 26 (orig. †† A 94). — Reg. JL. —.

**1[b]* *(Lucca 1062 aug. 20)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. commutat cum Bonitho, filio b. m. Alberti, unam petiam de terra in Lavaiano.

Laud. in charta Bonithi a. 1062 aug. 20 (orig. †† M 14). — Reg. JL. —.

*1[c] *(Lucca 1062 aug. 27)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Donato, filio b. m. Iohannis, unam petiam de terra in Cerbaiola prope locum q. d. Pastinaticcio et prope montem q. d. Bonelli.

Laud. in charta Donati a. 1062 aug. 27 (orig. †† A 95). — Reg. JL. —.

*2[a] *(1062 sept. 3)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Rodulfo, filio b. m. Gerardi, et Gerardo, filio b. m. Gottiti, duas portiones de casa et curte domnicata in Bassilica prope eccl. s. Cassiani et s. Iohannis bapt. etc.

Laud. in charta Rodulfi et Gerardi a. 1062 sept. 3 (orig. A 17). — Reg. JL. —.

*4[a] *(Lucca 1062 oct. 11)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Widoni et Adamari seu Fralmi atque Sichelmo, gg. filiis b. m. Gherardi q. v. Morecto, petias de terris infra civ. Lucen., in Paratianula, in Tempaniano etc.

Laud. in charta eorundem a. 1062 oct. 11 (cop. s. XII † P 79). — Reg. JL. —.

*4[b] *(Lucca 1062 oct. 18)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Moro, filio Roctie, unam petiam de terra prope eccl. s. Petri q. d. Sumaldi.

Laud. in charta Mori a. 1062 oct. 18 (orig. †† I 45). — Reg. JL. —.

*6[a] *(Lucca 1062 nov. 30)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Martino, filio b. m. Martini, res massaritias in Batoni.

*Laud. in charta Martini a. 1062 nov. 30 (orig. * L 4). — Reg. JL. —.*

*9[a] *(In castello Aghinolfi 1063 mart. 22)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Ubaldo et Guido et Rolando seu Teudigrimo, gg. filiis b. m. Sigefredi, medietatem de terris plebis s. Mariae et s. Iohannis bapt. de Marillia et omnia, quae Sigefredus detinuit in Carfaniana.

Laud. in charta eorundem a. 1063 mart. 22 (orig. †† B 82). — Reg. JL. —.

*9[b] *(San Genesio 1064 ian. 4)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Petro presb. et Iohanni seu Gherardo, gg. filiis b. m. Iohannis, unam petiam de terra cum eccl. s. Mariae in Sitiano.

*Laud. in charta eorundem a. 1064 ian. 4 (orig. * A 35). — Reg. JL. —.*

*9[c] *(Lucca 1064 iul. 19)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Walfredo comiti, filio b. m. Ardinghi comitis, medietatem de rebus massaritiis in Ceule etc.

*Laud. in charta Walfredi comitis a. 1064 iul. 19 (orig. * N 53). — Reg. JL. —.*

cf. n. 24[d].

*9[d] *(Lucca 1064 aug. 3)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Teutio, filio b. m. Petri, res massaritias in loco al Monte prope eccl. s. Mariae etc.

Laud. in charta Teutii a. 1064 aug. 3 (orig. † B 99). — Reg. JL. —.

De loco S. Maria a Monte cf. supra p. 475.

*10[a] *(Lucca 1064 aug.)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Imilliae, mulieri Bernardi et filiae b. m. Eliazar q. v. Eritio, et Zabulinae, mulieri Pagani et germanae Imilliae, petias de terris in Interaccule.

Laud. in charta Imilliae et Zabulinae a. 1064 aug. (orig. † 21). — Reg. JL. —.

*12[a] *(Lucca 1066 aug. 25)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Homiccio q. d. Lupo, filio b. m. Iohannis, et Homiccio, filio b. m. Martini, unam petiam de terra in Balungnana etc.

Laud. in charta eorundem a. 1066 aug. 25 (orig. † F 97). — Reg. JL. —.

*13[a] *(Lucca 1066 nov. 2)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Ansaldo, filio b. m. Ildebrandi, ecclesiam s. Reguli infra comitatum Populoniensem.

Laud. in charta Ansaldi a. 1066 nov. 2 (orig. †† P 65). — Reg. JL. —.

*13[b] *(Lucca 1066 nov. 12)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Petro fabro, filio b. m. Teuti, et Petro fabro, filio b. m. item Teuti, unam petiam de terra in loco q. d. s. Maria a Monte.

Laud. in charta eorundem a. 1066 nov. 12 (orig. †† C 74). — Reg. JL. —.

De loco S. Maria a Monte cf. supra p. 475.

*13[c] *(Lucca 1068 iul. 13)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Iohanni fabro, filio b. m. Sicie, tertiam portionem de terra in Cerbaiola prope locum q. d. Pastinaticio et prope montem q. d. Bonelli.

Laud. in charta Iohannis a. 1068 iul. 13 (orig. † 69). — Reg. JL. —.

*13[d] *(Lucca 1068 iul. 13)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Dominico fabro, filio b. m. Stephani, unam petiam de terra *ut n. 13[c]*.

Laud. in charta Dominici a. 1068 iul. 13 (orig. A 14). — Reg. JL. —.

*13[e] *(Lucca 1068 iul. 13)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Bonio fabro, filio b. m. Marchi, unam petiam de terra *ut n. 13[c]*.

*Laud. in charta Bonii a. 1068 iul. 13 (orig. * Q 80). — Reg. JL. —.*

*13[f] *(Lucca 1068 iul. 13)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Iohanni, filio b. m. Angeli, unam petiam de terra *ut n. 13[c]*.

Laud. in charta Iohannis a. 1068 iul. 13 (orig. †† I 36). — Reg. JL. —.

*13[g] *(Lucca 1068 iul. 18)*
Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Ilditio et Bonfilio, gg. filiis b. m. Beriti, unam petiam de terra *ut n. 13*[c].

Laud. in charta Ilditii et Bonfilii a. 1068 iul. 18 (orig. A 77). — Reg. JL. —.

*13[h] *(Lucca 1068 iul. 21)*
Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Leoni fabro, filio b. m. Benedicti, unam petiam de terra *ut n. 13*[c].

Laud. in charta Leonis a. 1068 iul. 21 (orig. A 83). — Reg. JL. —.

*13[i] *(Lucca 1068 iul. 29)*
Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Iohanni, filio b. m. Cuniti, unam petiam de terra *ut n. 13*[c].

*Laud. in charta Iohannis a. 1068 iul. 29 (orig. * K 17). — Reg. JL. —.*

*13[k] *(Lucca 1068 aug. 10)*
Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Donato, filio b. m. Iohannis, quartam portionem de una petia de terra *ut n. 13*[c].

*Laud. in charta Donati a. 1068 aug. 10 (orig. * F 38). — Reg. JL. —.*

*13[l] *(Lucca 1068 aug. 10)*
Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Benedicto, filio b. m. Albitie, et Cigo seu Cecione clerico, filio b. m. Martini, tres portiones de una petia de terra *ut n. 13*[c].

Laud. in charta eorundem a. 1068 aug. 10 (orig. †† S 96). — Reg. JL. —.

*17[a] *(Lucca 1068 aug. 30)*
Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Iohanni et Carboni, gg. filiis Lamberti, unam petiam de terra in Cerbaiola prope locum q. d. Pastinaticio seu prope montem q. d. Bonelli.

*Laud. in charta Iohannis et Carbonis a. 1068 aug. 30 (orig. * M 22). — Reg. JL. —.*

*19[a] *(Lucca 1068 sept. 8)*
Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Petro, filio b. m. Albiti, unam petiam de terra *ut n. 17*[a].

*Laud. in charta Petri a. 1068 sept. 8 (orig. * E 36). — Reg. JL. —.*

*20[a] *(Lucca 1068 sept. 11)*
Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Rustico, filio b. m. Ermingardae, unam petiam de terra *ut n. 17*[a].

Laud. in charta Rustici a. 1068 sept. 11 (orig. † V 61). — Reg. JL. —.

*20[b] *(Lucca 1068 sept. 12)*
Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Martino fabro, filio b. m. Stephani, unam petiam de terra *ut n. 17*[a].

Laud. in charta Martini a. 1068 sept. 12 (orig. † D 8). — Reg. JL. —.

*21[a] *(Lucca 1068 sept. 17)*
Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Widoni, filio b. m. Petri, unam petiam de terra *ut n. 17[a]*.
Laud. in charta Widonis a. 1068 sept. 17 (orig. AE 10). — Reg. JL. —.

*21[b] *(Lucca 1068 sept. 23)*
Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Morecto, filio b. m. Lamberti, unam petiam de terra *ut n. 17[a]*.
Laud. in charta Morecti a. 1068 sept. 23 (orig. † C 79). — Reg. JL. —.

*21[c] *(Lucca 1068 sept. 23)*
Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Petro, filio b. m. Iohannis, unam petiam de terra *ut n. 17[a]*.
Laud. in charta Petri a. 1068 sept. 23 (orig. † 70). — Reg. JL. —.

*21[d] *(Lucca 1068 oct. 6)*
Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Ildebrando clerico, filio b. m. Ilditi, unam petiam de terra *ut n. 17[a]*.
Laud. in charta Ildebrandi a. 1068 oct. 6 (orig. † G 50). — Reg. JL. —.

*21[e] *(Lucca 1068 oct. 27)*
Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Cico, filio b. m. Homicci, unam petiam de terra *ut n. 17[a]*.
Laud. in charta Cici a. 1068 oct. 27 (orig. †† R 62). — Reg. PflugkH. Iter p. 198 n. 168 ad aug. 27. JL. —.

*22[a] *(Lucca 1068 oct. 29)*
Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Benedicto clerico, filio b. m. Bonii, unam petiam de terra *ut n. 17[a]*.
*Laud. in charta Benedicti a. 1068 oct. 29 (orig. * G 44). — Reg. JL. —.*

*22[b] *(Lucca 1068 nov. 26)*
Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Bonino presb. eccl. s. Mariae et s. Iohannis in Suuilliano et confratribus eius Rodulfo et Lamberto quartam portionem reddituum et decimationem eiusdem plebis.
Laud. in charta Bonini presb. a. 1068 nov. 26 (cop. s. XIV †† N 72). — Reg. JL. —.

*22[c] *(Lucca 1068 nov. 26)*
Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Martino, filio b. m. Inghitie, unam petiam de terra *ut n. 17[a]*.
*Laud. in charta Martini a. 1068 nov. 26 (orig. * N 84). — Reg. JL. —.*

*22[d] *(Lucca 1068 nov. 26)*
Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Ghuillio presb., filio b. m. Cuniti, et Lanberto et Rolandino seu Gherardino, gg. filiis Gherardi, redditum et decimationem in Usilliano etc.
Laud. in charta Ghuillii a. 1068 nov. 26 (orig. † M 30). — Reg. JL. —.

*24[a] *(Lucca 1068 dec. 6)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Morecto, filio b. m. Lamberti, unam petiam de terra *ut n. 17[a]*.

Laud. in charta Morecti a. 1068 dec. 6 (orig. † V 99). — Reg. JL. —.

*24[b] *(Lucca 1068 dec. 8)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Massarello, filio b. m. Martini, unam petiam de terra *ut n. 17[a]*.

Laud. in charta Massarelli a. 1068 dec. 8 (orig. † 50). — Reg. JL. —.

*24[c] *(Lucca 1068)*

[Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Albitio] unam petiam de terra *ut n. 17[a]*.

Laud. in charta Albitii (orig. mutilum † C 41). — Reg. JL. —.

24[d] *Migliano 1069 nov. 6*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep.: dat libellario nomine Raineri et Ildebrando, gg. filiis b. m. Ardinghi, medietatem de 10 rebus massaritiis in Ceule etc. — A. 1069, 8 id. nov., ind. 7. Manifestus sum. Actum Millano. Ego Alexander etc.

Orig. (N 73) et cop. s. XIII († 49). — Reg. JL. —.*

Exstat quoque charta Walfredi comitis, filii b. m. Ardingi comitis, a. 1069 nov. 6 de eadem re (orig. * N 55); cf. n. 9[c].

*24[e] *(Lucca 1070 oct. 15)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Berfanio clerico, filio b. m. Inghiti, unam petiam de terra *ut n. 17[a]*.

*Laud. in charta Berfanii a. 1070 oct. 15 (orig. * N 5). — Reg. JL. —.*

*24[f] *(Lucca 1070 dec. 2)*

Alexander II S. R. E. praesul et Lucen. ep. dat libellario nomine Passarino, filio b. m. Iohannis, duas petias de terris in Flexo ubi dicitur Ariolo.

Laud. in charta Passarini a. 1070 dec. 2 (orig. A 28). — Reg. JL. —.

Ex officina aulae Vimariensis typographica.